12 MART 1971'DEN PORTRELER I

Sırrı Öztürk

Basri Dede
Şevki Erencan
Mahir Çayan
Ulaş Bardakçı
Ziya Yılmaz
Cihan Alptekin
Ömer Ayna
İlhan Selçuk
Şiar Yalçın
Vedat Günyol
Sabahattin Eyüboğlu
Çetin Altan
Nihat Sargın
İrfan Solmazer
Çetin Özek
Şadi Alkılıç
Aydın Engin
Osman S. Arolat
Tanju Cılızoğlu
Sarp Kuray
Taner Kutlay
İrfan Uçar
Bilal Yeşilyurt
Mustafa Baykara
İ. Ruhi Göbüt
Yılmaz Güney
Ö. Erim Süerkan
Murat Belge
Kamil Dede
Necmi Demir
Zerruh Vakıfahmetoğlu
Bozkurt Nuhoğlu
Nahit Tören
Ertuğrul Kürkçü
Talat Turhan
Rafet Kaplangı
Necati Sağır
Mehmet Gençoğlu
Orhan Aydurmuş
Çamlıcalı Haydar
Faik Muzaffer Amaç

Sorun Yayınları

6. BASKI

Sırrı Öztürk

12 MART 1971'DEN PORTRELER I

Sorun Yayınları

SIRRI ÖZTÜRK

□

12 MART 1971'DEN PORTRELER I

Sorun Yayınları
□
Birinci Baskı Şubat 1993
İkinci Baskı Ocak 1994
Üçüncü Baskı Şubat 1995
Dördüncü Baskı Haziran 1996
Beşinci Baskı Mart 1997
Altıncı Baskı Şubat 1999

© Yayın Hakkı : Sorun Yayınları
Baskı Kurtiş Matbaacılık
ISBN 975-431-028-9 (Tk. No:)
ISBN 975-431-029-7 (I. Cilt)

SIRRI ÖZTÜRK

12 MART 1971'DEN PORTRELER

I

Sorun Yayınları

Baş Musahip Sokak No: 3/2 Cağaloğlu-İstanbul-34410
Tel.: (0 212) 511 08 29
Fax.: (0 212) 519 05 60

Türkiye'nin Ulusal ve Sosyal Kurtuluş Mücadelesinde direnen ve yaşamını yoğa sayan Devrimci ve Sosyalist Kadro'ların onurlu anısına...

Yazarın Yayınlanmış Kitapları:

1. İŞÇİ SINIFI-SENDİKALAR VE 15-16 HAZİRAN-1976
   Olaylar/Nedenleri/Davalar/Belgeler/Anılar/Yorumlar.
2. OPORTÜNİZM YARGILANIYOR-1980
3. İLERİCİ YAYINCILIĞIMIZIN SORUMLULUĞU-1985
4. PARTİLEŞME SORUNU I-1986
5. PARTİLEŞME SORUNU II-1987
6. PARTİLEŞME SORUNU III-1988
7. 15-16 HAZİRAN-DİRENİŞİN ANILARI-1990
8. GECİKMİŞ BİR HESAPLAŞMA-1992
9. SOSYALİZMİN SORUNLARI ÜZERİNE
   AÇILIM TARTIŞMALARI (Anonim)-1992
10. DİSK "ÖREN TEZLERİ" VE
    SOSYALİST TAVIR (Anonim)-1992
11. 12 MART 1971'DEN PORTRELER I-1993-1999
12. 12 MART 1971'DEN PORTRELER II-1994
13. 12 MART 1971'DEN PORTRELER IIII-1997
14. "TERÖRİST"İN GÜNLÜĞÜ-1995
15. 1995 MİLLETVEKİLİ "SEÇİM"LERİNDE
    MARKSİST SOLUN TAVRI-1995
16. "SEÇİM HESAPLAŞMASININ MARKSİST YORUMU-1995
17. What is This Party? ÖDP vb. ÜZERİNE-1996
    (*Orhan Gökdemir-Sırrı Öztürk*)
18. GELENEKTEN GELECEĞE 15-16 HAZİRAN-1996
19. DENEY VE BELGELER ARASINDA
    MARKSİST SOLUN KRİZİ-1996
20. DURUM-KUŞATMA-SATAŞMA-ELEŞTİRİ
    ÜSTÜNE POLEMİKLER-1998
    (*Ali Özdoğu-Sırrı Öztürk*)
21. HANGİ "HUKUK"? (*Ali Özdoğu-Sırrı Öztürk*)-1998
22. HANGİ "RESTORASYON"?
    HANGİ "KOMÜNİST PARTİ"?-1998
23. HANGİ "BİRLİK"? PARTİLEŞME MÜCADELESİNİN
    NERESİNDEYİZ? KOMÜNİSTLERİN BİRLİĞİ-1998

İÇİNDEKİLER

Kitaptaki Kısaltmalar	11
Yeni Bir Baskı Üzerine	13
Kitap Üzerine	17
HANGİ GELENEĞİN UZANTILARIYIZ	21
12 MART 1971'DEN BAZI ANILAR	21
12 Mart 1971'i Karşılarken	21
12 Mart 1971, SBF'de Bazı Konuşmalar	25
İşçi Kentinden Ayrılıyoruz	27
Saklandığım Kentten Ayrılış	30
İkinci Bir Kente Geliş	34
Yakalanışım	36
Emniyete Getiriliş	38
Harbiye Kışlası	42
"Kader Arkadaşım" İmdat	44
Askeri Savcılık Karşısında	50
Cezaevi	51
Cezaevindeki Komünler	55
Askerî İnfaz Kanunu'nun Uygulanması	57
Cezaevinden İşkenceye Götürülenler	59
Yabancı Basın Heyetlerinin Ziyaretleri	60
12 MART 1971'DEN PORTRELER	63
BASRİ DEDE	65
ŞEVKİ ERENCAN	70
MAHİR ÇAYAN	79
ULAŞ BARDAKÇI	110
ZİYA YILMAZ	120

CİHAN ALPTEKİN 129
ÖMER AYNA 139
İLHAN SELÇUK 149
ŞİAR YALÇIN 153
VEDAT GÜNYOL 157
SABAHATTİN EYÜBOĞLU 160
ÇETİN ALTAN 162
NİHAT SARGIN 166
İRFAN SOLMAZER 170
ÇETİN ÖZEK 175
ŞADİ ALKILIÇ 178
AYDIN ENGİN 182
OSMAN SAFFET AROLAT 186
TANJU CILIZOĞLU 191
SARP KURAY 200
TANER KUTLAY 209
İRFAN UÇAR 211
BİLAL YEŞİLYURT 220
MUSTAFA BAYKARA 224
İSA RUHİ GÖBÜT 242
YILMAZ GÜNEY 249
ÖMER ERİM SÜERKAN 257
MURAT BELGE 263
KAMİL DEDE 268
NECMİ DEMİR 280
ZERRUH VAKIFAHMETOĞLU 286
BOZKURT NUHOĞLU 290
NAHİT TÖREN 292
ERTUĞRUL KÜRKÇÜ 296
TALAT TURHAN 307
RAFET KAPLANGI 346
MEHMET GENÇOĞLU 369
ORHAN AYDURMUŞ 376
ÇAMLICALI HAYDAR 384
Av. FAİK MUZAFFER AMAÇ 393

KİTAPTAKİ KISALTMALAR

TİP	Türkiye İşçi Partisi
DPP	Devrimci Proletarya Partisi
PDK	Proleter Devrimci Kurultay
MDD	Millî Demokratik Devrim
SD	Sosyalist Devrim
İPSD	İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği
YİS	Yapı İşçileri Sendikası
DDD	Demokratik Devrim Derneği
DISK	Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TKP	: Tarihi TKP
"TKP"	: Türkiye Komünist Partisi (Harici-Büro)
YTP	Yeni Türkiye Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
GP	Güven Partisi
AP	Adalet Partisi
DP	Demokrat Parti
CIA	Amerikan Merkezî Haberalma Teşkilatı
SGÖ	Sosyalist Gençlik Örgütü
DDKO	Doğu Devrimci Kültür Ocakları
TÖS	Türkiye Öğretmenler Sendikası
DÖB	Devrimci Öğrenci Birliği
FKF	Fikir Kulüpleri Federasyonu
TDGF	: Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç)
ASD	: Aydınlık Sosyalist Dergi
PDA	: Proleter Devrimci Aydınlık Dergisi
TMTF	: Türkiye Millî Talebe Federasyonu
TMGT	: Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı

Dev-Güç	Devrimci Güçbirliği
KDİKB	Kocaeli Devrimci İşçi-Köylü Birliği
THKO	Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
THKP-C	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİİKP	Türkiye İhtilâlci İşçi Köylü Partisi
TKP-ML	Türkiye Komünist Partisi-Marksist Leninist
SBF	Siyasal Bilgiler Fakültesi
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
DGSA	Devlet Güzel Sanatlar Akademisi
AYÖKD	Ankara Yüksek Öğrenim Kültür Derneği
İYÖKD	İstanbul Yüksek Öğrenim Kültür Derneği
MBK	Millî Birlik Komitesi (27 Mayıs 1960)
DGM	Devlet Güvenlik Mahkemeleri
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TSİP	: Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
TSP	: Türkiye Sosyalist Partisi
TSEKP	: Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi
SADA	: Sendikalar Arası Dayanışma Konseyi
TÜTED	Tüm Teknik Elemanlar Derneği
İMO	İnşaat Mühendisleri Odası
GSB	: Genç Sosyalistler Birliği
TÖB-DER	: Tüm Öğretmenler Birlik ve Dayanışma Derneği
DHD	Demokratik Halk Devrimi
TÖDMF	: Türkiye Öğrenci Dernekleri Millî Federasyonu
İGD	: İlerici Gençler Derneği
İKD	İlerici Kadınlar Derneği
VP	Vatan Partisi
TEP	: Türkiye Emekçi Partisi
TYS	: Türkiye Yazarlar Sendikası
İSP	İşçi Sınıfı Partisi
KP	Komünist Parti
SB	: Sovyetler Birliği

YENİ BİR BASKI ÜZERİNE

12 Mart 1971 Askerî faşist darbesi: İşçi sınıfının kendisi için sınıf olma mücadelesinde ayağa kalkıp öne çıktığı, işçi sınıfı ve sosyalizm adına ahkâm kesenlerle burjuva ideolojisi ve revizyonizmi karşıya aldığı, 15-16 Haziran Harekâtı'na karşı, burjuvazinin bir "öç alma" anlamına da geliyordu. Aynı zamanda "12 Mart 1971" modeliyle saldırıya geçen sermaye sınıfının, işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin kimi kazanımlarını geri alması demek oluyordu.

"12 Mart Rejimi"nin, hakim sınıfların işçi sınıfı ve emekçilere karşı sürdürdüğü "örtülü savaş"ın "açık" hale dönüştürülmesi ve TC. Devletinin tekelci militarist-polis devleti kimliğinin iyice açığa vurulduğunun ilan ve tescili anlamına da geliyordu.

Finans oligarşisi artık "12 Mart Rejimi" sayesinde devlet tekelci kapitalizminin avanta ve yağmasında daha "rahat" hareket edebilecekti..

Sistemin çıkarlarını koruyan sağlı "sol"lu burjuva partileri, gizli, açık ve yarı-açık bütün örgütleriyle, ezilen ve sömürülen emekçi halklarımızı daha da soyup soğana çevirebilir, baskı ve devlet terörünü daha da tırmandırabilirdi...

Kaba güce başvurmada çok yetenekli TC. Devleti, artık Kontrgerilla, ve "çete"lerini yeniden örgütleyebilirdi...

İşçi, emekçi, gençlik, aydın, asker-sivil bürokrat vb. kesimlerden gelen devrimci talep ve kalkışmaları tasfiye edebilirdi...

İşçi sınıfı ve sosyalizm adına,sekter, inkârcı, fanatik ve maskeli ajanlarını öne çıkarıp halk düşmanı kimlikleriyle şoven ve sosyalşoven eğilimleri daha kolay manipüle edebilirdi...

İşçi sınıfının sendikal ve siyasal alandaki birliğine giden süreçte

sendikalar işlevsizleştirilebilinir, sosyal muhalefetin tek bir yerde buluşup bütünleşmesi davası kundaklanabilirdi.

İşçi sınıfının bilimle buluşmasını engellemek-politikasızlaştırmak, emekçi halkımızı politika dışında tutmak daha da kolaylaşabilirdi.

Maddi-manevi çürümenin giderek boy verdiği, krizin bir türlü aşılamadığı, sistemin gerici reform dahi yapamadığı şartlarda, işçi sınıfının özörgütü PARTİ'nin oluşturulması eylemi bir süre daha baltalanabilirdi...

Örgütsüzlüğün yaygınlaştırıldığı bir ortamda, üniversitelerdeki "bilimden yana" aydınları tasfiye ederek, "entelektüel dürüstlüğü ve bilim namusu" kalmamış öğretim üyeleriyle ilerici gençliğimizi bilim ve akıl dışı badanalarla daha çok afyonlayıp uyutabilirdi...

Kapitalist-emperyalizmin yoz ve kozmopolit "kültürü"yle uysal ve sisteme baş kaldırmayan bir "yeni nesil" yetiştirilebilinirdi...

Göç, göçe zorlama, asimilasyon politikası ve kültürsüz, dilsiz, tarihsiz, gelenеksiz bir toplum yaratma projesiyle insanımız daha da yabancılaştırılabilirdi.

Siyasal-ekonomik kriz dönemlerinde "iç savaş"ın getirdiği tatlı rant kârlarıyla burjuvazimiz daha da palazlanabilinirdi...

Kapitalist-emperyalist hegemonlar ile onların yerli uzantıları talana açık "cennet bir memleket" yaratabilirdi...

İşte *portreler*, bu sürecin ötekі yüzünü açığa vurmak ve kavga etmek için kaleme alınmıştır.

* * *

12 Mart 1971'den Portreler'in I. Cildi, Şubat 1993'de yayınlandı; bu baskısıyla birlikte, *6. Baskı*'ya ulaştı. Halen *Portreler*'in II. Cildi 4. ve III. Cildi ise 2. Baskı aşamasındadır.

Kitabın I. Cildinin daha fazla baskı yapması, ve *Portreler*'in büyük bir ilgi görmesinin pekçok sebebi vardır. Bunlar arasında:1.) Konu üzerinde yazılmış ilk ve kapsamlı kitap oluşu, 2.) Konu, olay ve olguların küçükburjuvaca kariyer, tiraj, sansasyon vb. gerekçelerle değil, PARTİ ve *Partileşme Sorunu*'nun nasıl hayatî bir konu olduğunu her vurguda öne çıkarması, 3.) 12 Mart 1971 sürecini karşılamaya çalışan örgüt ve siyasî tutsakların daha fazla sayılarda oluşu ve bir arada bulunması, 4.) Dava dosyalarının daha çok İstanbul Sıkıyönetim Mahkemeleriyle ilgili "Ana Dava"larla ilgili ve çeşitli

olması, 5.) Yazarın üretimden gelen biri olarak, olay ve olgulara *Proleter Devrimci* ve nesnel bakış açısından yaklaşması 6.) Genç kadroların bu süreci nesnel gerçekliği içinde öğrenmek istiyor olması, vb. gibi sebepler sıralanabilir...

Yine ayrıca, sağlı "sol"lu binbir "sinsi kuşatma" altında ve herşeye rağmen, 25 yıldır bir *kurum disipliniyle* inat ve inançla ayakta kalmayı başaran ve de süreklilik ve işlevselliğini sürdüren *Sorun Yayınları Kollektifi*'nin, yüzde yüz bağımsız ve yüzde yüz işçi sınıfından yanaki konumu ve değişmeyen çizgisi bu tirajın oluşumunda önemli bir faktör olmuştur.

Devrimci ve Marksist Sol Kadro'ların üretmiş olduğu kitaplar, basın-yayın-dağıtım ağında kuşatılmıştır. Mevcut dağıtım ağı ne kapitalist ne de sosyalist bir işlerliğe sahiptir. Bu durumda, elimizdeki kitabın *6. Baskı*'ya kavuşmuş olması, ilerici okur-yayınevi-yazar ilişkisinde gerçekçi bir diyaloğun kurulabileceğini, bedel ödeyerek çok yönlü kuşatmaların mutlaka kırılıp aşılabileceğini de kanıtlamış bulunmaktadır.

Babıali piyasasında, düşünce-davranış dünyasına beş para etmez kitaplarıyla: "Bir haftada 9. Baskı Yapan Kitap!.." diye "lanse" edilen ve her üçyüz kapağa yeni bir baskı sayısı düşülen kitapların basın-yayın ve TV.'de sunî yöntemlerle nasıl magazinleştirildiğini, tecimsel kaygılar ve sansasyonla okurun aklının çelindiğini görüyoruz. İnsanımızın yanıltılıp yabancılaştırıldığı bir ortamda, *Portreler*'in hakiki baskı sayılarıyla yeni bir baskı yapmış olması olgusu, pekçok şeyin yanı sıra, ilerici, demokrat, devrimci, yurtsever, sosyalist ve marksist cenahımıza, Devrimci ve Marksist Solun kurumlaşması konusunda da önemli bir mesaj vermektedir.

Devrimci ve Marksist Sol diye geçinen kimilerinin bir türlü anmayıp "suskunluk kumkumasıyla" geçiştirilmek istenen bu gerçekliği, ne hazin, yine *kollektifimiz* çalışanları kaleme almak durumunda kalmıştır.

Kitabın *6. Baskı*'sında birçok yazım ve redaksiyon hatası düzeltilmiş, bazı bölümler yeniden kaleme alınmış, ve önemli eklemeler yapılmıştır.

12 Mart 1971'den Portreler I., II., III. ciltleri, birçok kitabımızda belirtilip vurgulandığı gibi, sınıflar mücadelesi tarih ve gelenek-

lcrimiz arasında, öncelikli olarak, kapitalist anarşiyi açığa vurmayı, ardından sisteme karşı çıkan örgüt, grup ve kişilikler çevreninde de "politik açığa vurma"yı amaçlamaktadır. Kitap, siyasî kimlik-kişilik sorununu önplana çıkardığı gibi 'tarihsel-sosyal hesaplaşmada eskimiş olanı yıkmak ve kavga etmek için yazılmıştır.' Devrimci ve sosyalist solun, marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi mücadelesinde yeni nitelikler kazanabilmesine yardımcı olmak, doğrularla eğrileri arındırarak ayıklamak, ve bir daha bu düzeyde bir "bozgun" ve "yenilgi" yaşamamak için, ve ayrıca, ciddî, güvenilir ve donanımlı bir PARTİ'nin oluşturulup işbaşı yapabilmesine katkı getirmek açısından, pekçok aracın yanı sıra, bu türden kitapların da işlevsel olacağı (olduğu) düşüncesiyle kaleme alınmıştır. Yine ayrıca, III. Ciltte, "*Portreler* hakkında sözlü, yazılı, soru ve eleştirilere verilen cevaplarla birlikte toplu bir değerlendirmeyi öne çıkaran bir yazının kitabın sonuna (Cilt III. s. 409-432) eklenmesi uygun görülmüştür." denilmiştir,

Portreler'in I., II., III. Ciltleri hakkında henüz ciddî değerlendirmelerle eleştirel katkılar yapılmamıştır. Gerek bu durum, gerekse peşpeşe yapılan baskı sayıları, *Portreler*'in amacına ulaştığının işareti ve kanıtı yerine konulmaktadır.

Cezaevleri sınıflar mücadelesinin bir bileşeni ve parçasıdır. Cezaevlerini doğru ve yerinde değerlendirmek durumundayız. Sınıfsız, sömürüsüz bir dünya özlemiyle yola çıkanlar açısından cezaevleri birer 'laboratuar' işlevi görmüştür.

12 Mart 1971 tarihi, *Devrimci Hareket* açısından bir "bozgun" ve "yenilgi"ler tarihiydi. Bu dönemin siyasî tutsakları arasında, devrimci ahlâk, siyasî terbiye, direngenlik, özveri, kararlılık, yenilmezlik vb. örnek ve ölçütler boy verip öne çıkarken, siyasî şarlatanlık, lumpenlik, avantürye, döneklik, ihbarcılık, teslimiyetçilik vb. gibi eğilimlerin de yaygınlaştığı bir süreç yaşanıyordu. *Devrimci Hareket* içinde siyasî kimlik ve kişilikler konusunda mutlaka aranması gereken kalitenin giderek düşürülmesi tehlikesi karşısında *Portreler*'in daha da işlevsel olacağına inanıyoruz

Sırrı Öztürk
Ocak 1999

12 Mart 1971 Askerî Darbesiyle, Türkiye işçi sınıfı ve emekçi halklarımızın haklı talepleri bastırılmak istenmişti. Açık, yarı açık faşist yöntemleri uygulamada oldukça başarılı olan yerli finans oligarşisi, Osmanlı'dan miras kalan gelenekleriyle karşı devrim anlayışlarına ulusal ölçekte katkı da getiriyordu.

12 Mart Rejimi, iç politikada sermaye sınıfı arasındaki ayrışma, ve uluslararası tekelci sermaye ile bütünleşme çabasıyla sistemin krizini aşmaya özenirken; iç politikada da, yurtsever, devrimci ve sosyalist kadroları safdışı etmenin düşünü kuruyordu. Anılan kadroların eylemleri burjuvaziyi ürkütmüştü.

Devrimci ve sosyalist solun içi bizi dışı eli yakası donanımsız konumu elbette aşılacaktı. Sistem tarihsel ve sosyal olarak çürümüştü; kapitalist yönelimli yönetimlerin iktidarda kalabilmesi için baskı ve teröre başvurmaktan başka seçeneği yoktu.

12 Mart 1971'lerde, başta ABD emperyalizmine, ve onun yerli uzantıları olan işbirlikçilere karşı tutarlı bir demokrasi mücadelesi vermeye çalışan kişi, grup ve örgütler eksik değildi. Legal ve illegal çalışma alanlarında kendi meşreplerince toplumda yerini almaya çalışan örgütler "Bağımsızlık-Demokrasi-Sosyalizm" sloganlarıyla kitleleri hareketlendirmiş, fakat sistemi devrimci yol ve yöntemlerle aşmaya aday kurumlaşmaları gerçekleştiremeden azgın ve daha donanımlı faşizmin saldırısıyla yenilgiye uğratılmışlardı.

12 Mart faşizmini karşılayan örgüt kadroları; TİP, DEV-GENÇ, DİSK, TÖB-DER, DDD, İPSD ve çeşitli yerel örgütler-

den İŞÇİ BİRLİĞİ vb. örgütlülüklere sahipti. THKO, THKP-C, DDKO vb. örgütler ise henüz yeni oluşum aşamasındaydı. TKP adını kullanan "Harici Büro"nun ise, sosyal pratikte sözü dahi edilmiyordu.

Anılan örgüt ve gruplar, 12 Mart'ın Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanmış, önemli kadrolar katledilmiş ve ağır hapis cezalarına çarptırılmıştı...

Kadrolar cezaevinde ve duruşmalarda da sistemi karşısına almış, hukuk yoluyla da burjuvazinin baskı ve terörüne karşı görevlerini yerine getirmeye çalışmış; devrimci ve sosyalist olmanın onurunu korumuştu.

12 Mart 1971 yenilgisi, ülkedeki devrimci ve sosyalist kadrolara devrimci mücadelede tutulacak ana halkayı göstermişti. İşçi sınıfı yörüngesinde kütleselleşemeyen küçükburjuva kökenli kalkışmaların yenilgisi kaçınılmazdı. TİP ve benzeri örgütlerin de hayatı ve mücadeleyi kucaklaması söz konusu değildi Sosyal muhalefeti yönetip yönlendirecek bir İŞÇİ SINIFI PARTİSİ faktörünün eksikliği, faşizmin baskı ve terör uygulaya geldiği koşullarda daha çok kendini hissettiriyordu.

Sistemin krizini aşacak PARTİ oluşturulmalıydı.

İşçi sınıfı devrimcileri bu eksikliğin gündemin başına gelişine çok sevinmiş, fakat yeniden küçükburjuva solculuğu, bıraktığı yerden, bu sefer daha da parçalanarak, ışbaşı yapmayı başarmıştı.

12 Mart 1971'in altüst oluşlarında yeterince denenip sınanan kişi, grup ve örgütlerin katledilen ya da yaşayan kadrolarının düşünce ve davranış bilinçleri, Doğu halklarının duygusal özelliklerine uygun biçimde ve büyük bir idealizasyonla çarpıtılmıştı; hareketin doğru bir değerlendirmesi için oluşan uygun ortam, içinden ve dışından yapılan müdahale ve yönlendirmelerle sulandırılmıştı. Bu konuda başarılı roller üstlenenler gene açığa vurulamamıştı...

Elimizdeki kitapta (bu düşüncelerin uzantısında), devrimci ve sosyalist kişiliklerin portreleri çizilirken, bizim-hepimizin açık faşizme geçiş koşullarındaki her türden donanımımızı, olumlu ve olumsuz yanlarımızı sergilemek, ayrıca devrimci mücadeledeki

zaaflarımızın aşılabilmesi yolunda işlevsel olabilmek için kaleme alınmıştır.

Türkiye'de, devrimci ve sosyalist kadroların zaaflarının aşılabilmesi mücadelesinde hemen hemen her türden eser yayınlanmıştır. Roman, resim, öykü, şiir, inceleme, savunma ve belgeler topluma mal edilmiştir. Bu çalışmaları yapanların katkısı inkâr edilemez. İçeriği ne olursa olsun sistemi açığa vuran, bir işlevi yerine getiren her çalışma çok değerlidir.

12 Mart 1971'in üzerinden, neredeyse çeyrek yüzyıl geçtikten sonra, bu süreçte rol alanların bir işçinin kalemiyle kimi portrelerinin çizilmeye çalışılmasının anlamı oldukça net ve açıktır.

Kimi haklı gerekçelerle o tarihlerde kurulan örgütlerin, günümüzde işlevlerini büyük ölçüde yitirmiş olduğunu görüyoruz; bu türden yapıların teori/pratikleriyle hayatı kucaklayamadığı yeterince anlaşılmıştır. Bu yolda çok büyük bir zaman ve kadro israf edilmiştir.

Büyük acı ve kayıplarla görmeye çalıştığımız bu nesnel gerçekliği ve ülkemizdeki devrimci ve dinamik potansiyeli artık özsüz-köksüz örgüt ataklarıyla harcayamayız. Harcanmasına izin verilmemelidir. Türkiye'deki devrimci gelenek ve birikimin zenginliği mutlaka devrimci yöntemlerle derlenecektir. Derlenmelidir.

Geçmişte yaşanmış ve de aşınmış olanı yeniden diriltmenin önü artık kapalıdır. Hayatı ve mücadeleyi değerlendirip deney birikimimiz üzerinde Marksizmi yorumlamak ve teorik yeniden üretimi gerçekleştirmek gündeme gelmiştir. Olumlu ve olumsuzluklarıyla devrimci mücadelede terini ve kanının akıtan bütün devrimci kişilikler bizimdir. Yaşanan bu tarih bizim tarihimizdir. Bu devrimci gelenekler boşuna yaratılmamıştır.

12 Mart 1971'den Portreler * adıyla üç cilt olarak hazırlanan kitabın ilk cildini sunuyoruz. Bu kitaplar 12 Eylül 1980'in ilk yıllarında kaleme alınmıştır. Ancak günümüzde yayımlanma olanağı bulduğumuz bu kitapların, aynı amaçlı öteki kitaplarımızla be-

* Bu ciltte anlatılanların bir bölümü, Kartal-Maltepe Askeri Cezaevi, Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevi ile Sağmalcılar Ceza ve Tutukevinde geçmiştir.

taber eleştirel katkılara açık ve muhtaç olduğunu bir kez daha vurguluyoruz. 12 Mart hakkında yazılanlardan farklı olarak bu tüzden bazı anıların gündeme taşınmasındaki önemli vurgu; olaylara örgüt ve kişilere bir de işçi gözüyle eleştiri yöneltilmesidir. Ayrıca ve doğal olarak, devrimci ve sosyalist solun yeni nitelikler kazanmasına yardımcı olmak amaçlanırken, bazı anıların yazılmasının uygun olacağı düşüncesi öne çıkmıştır. Sunulan malzemeler, bir yanıyla da belge işlevi görecektir.

Bu kitapta, 12 Mart 1971'lerin cezaevi mekânlarında, sisteme karşı koyanların hakiki kimlikleri, teori/pratik donanımları, devrimci kişiliklerinin çerçevesinde ve anılar dizisi biçiminde tanıtılmaya çalışılmıştır. Birlikte yaşadığımız süreçte yaşanan olay ve olgular karşısındaki düşünce ve davranış farklılıklarımız olabildiğince nesnel, ama taraflı kimliğimizle değerlendirilmiştir; buna özen gösterilmiştir. Bilindiği gibi, yüzde yüz bağımsız ve yüzde yüz işçi sınıfından yana konumumuzla devrimci kişilikler tanıtılmıştır. Okurun bu satırları kaleme alanı da yargı süzgecinden geçirip değerlendireceği açıktır. İşte bu türden bir ihtiyacı karşılamak amacıyla kitabın ilk bölümüne cezaevine girmeden geçen sürecin bazı anılarını da yazmayı gerekli gördük. Bu bölümde anlatılanlar, bize göre; 12 Mart'ı karşılayan kişi, grup ve örgütlerin o günkü donanımını sergilemesi ve doğru olarak değerlendirilebilmesi açısından birçok yararlı ipuçlarını da içermektedir. O dönemin devrimci kişiliklerinin portreleri çizilmeye çalışılırken, bu arada, bu satırların yazarını da eleştirmek okurun hakkıdır. Kendimizden söz etmek bu nedenle öne çıkmıştır. Bu satırları içeren bölümleri bizim bir özeleştirimiz olarak değerlendirmek de mümkündür.

Sırrı Öztürk

Şubat 1993

HANGİ GELENEĞİN UZANTILARIYIZ?
12 MART 1971'DEN BAZI ANILAR

12 Mart 1971'i Karşılarken

11 Mart 1971 günü Ankara'daydım. 12 Mart 1971 günü de (PDK'la ilgili olarak daha önceleri gözaltına alınmış, bir süre sonra sevkedildiğim mahkemece serbest bırakılmıştım.); hakkımda hazırlanan iddianameyle tutuksuz olarak yargılanmaktaydım. Böylesine önemli bir tarihe denk düşen günde mahkeme karşısına çıkmak benim açımdan kötü bir rastlantıydı. Bir arkadaşımın evinde kalıyordum. 12 Mart Muhtırası'nın verildiğini o gece öğrenmiştim.

Bir durum değerlendirmesi yapmak zorundaydım. Ülkemizde kapısı aralanan yeni dönemin adını ve neleri gündemine aldığını iyi kötü tahmin ediyordum. 12 Mart 1971'in adını koymak için kimileri gibi sözlük karıştırmaya, kitaplara başvurmaya, sağa sola danışmaya, "hele bir bekleyelim, bakalım altından ne çıkacak" yollu köylü kurnazlıklarına ihtiyacımız yoktu. Daha önceleri, gelecek askeri cuntadan ve onun evriminden, mutfağındaki malzemelerden geniş ve ayrıntılı bilgilerimiz vardı.

Basında gelecek cunta'nın kadrosu ve programı açıkca yer almış, yapılacak işler bir bir duyurulmuştu. "9 Mart Muhtırası" diye anılan bu girişim, ABD'nin devreye girmesiyle başka bir biçime dönüşmüştü. İlk muhtıranın bildirisinde kimi ilericilerin hemen onaylayıp altına imzasını çakacağı bazı tuzak cümleler bulunuyordu. Bu tuzak ifadeleri kavrayabilmek için bağımsız bir sınıf bakış açısı, tarih bilinci, deney, diyalektiği kavrama, devrimci ve

marksist bir formasyon, sosyal sınıfların sınıfsal çıkarları açısından, tekelci sermayeye ve onun gerici ittifaklarına bakabilmek; ayrıca büyük bir istihbarat birikimi gerekliydi.

O günkü bilinç ve konumumuzla bizler, bu harekete "Faşist Darbe", adını takmakta ikircimli davranmadık. İster "9 Mart", ister "12 Mart Muhtırası"nın bildirilerinde dile getirilen "sihirli" ifadelerin eninde sonunda gireceği yolun adı faşizmdi. Ülkemizde "9 Mart Muhtırası"na büyük ölçüde bel bağlayan ona şans tanıyan "devrimciler" çoğunluktaydı. Bu kesim, ağırlıklı olarak işçi sınıfının çıkarlarını ve sınıf pusulasını kullanmayı bilmeyenlerden oluşuyordu.

İçeriğinde "ilerici" bir takım reform vaadlerinin yer almış olmasıyla "9 Mart Muhtırası"na şans tanımak bizlerin ne yaşına, ne deneyimine, ne de o günkü bilinç ve bilgisine yaraşırdı. İşçi sınıfı faktörünün içinde olmadığı bir "ilericilik", tekelci sermayenin gündemini uygulamaktan öteye bir işe yarayabilir miydi? İlerici ve demokrat güçlerin isteklerinin bir kısmını bildiriye yazmakla iş bitiyor muydu? Sisteme alternatif olması gereken modern proletaryanın PARTİ'si toplumda yerini almadan, "Radikal Cunta" girişimiyle toplumun bizim anladığımız doğrultuda demokratikleşmesinin yolu açılabilir miydi? Türkiye bir Cezayir miydi? Emperyalist-kapitalist sistemin Türkiye'deki, siyasî, iktisadî, askerî, kültürel vb. gücü bu tür cunta girişimleriyle mi kırılırdı? İç ve dış dinamikler bu girişime şans tanıyor muydu?

Bilimsel Sosyalizmi "Baas Milliyetçiliği" maskesiyle gölgeleyen kimi "devrimci" kadrolar ne yazık bu sorulara olumlu cevaplar veriyordu, o sıralar... En azından askerlerin rejimin rotasına olumlu yönde bir düzeltme yapacağına inanılıyordu.

11 Mart 1971 akşamı bu düşünceleri yerli yerine koymaya çalışırken, şimdi bu yeni durumda neleri yapacaktık? Arkadaşlarımızla bunu konuşuyorduk. Ruhen dayanıklı ve yürekli görünmemize rağmen, çaresizliklerimiz aşılamamıştı. Türkiye sosyalist solu gene burjuva politikalar karşısında alternatif çözümler üretememiş, kendi iç meselelerini çözüme kavuşturamamış, gerekli çatılar çatılamamış ve devrimci saflardaki dağınıklık yerini daha yetkin ilişkilere bırakamamıştı. Ülkemizdeki devrimci ve sosyalist

birikim gene harcanmıştı; devrimci kriz koşullarında oluşan kitlelerin hareketliliği, bir türlü enerjiye dönüştürülmemişti. Toplumun demokratikleşmesi için oluşan kimi nesnel şartlar değerlendirilememiş, devrimci ve sosyalist solun içine düşürüldüğü zaaflardan gene hakim gerici sınıflar ve emperyalizm yararlanmıştı.

Duruşmaya gitmesem, hakkımda gıyabî tutuklama kararı çıkartabilirlerdi. Oysa, avukatlarımın ifadesine göre ilk duruşmada davanın lehime sonuçlanması için hiçbir aleyhte sebep yoktu. Fakat izleniyordum, duruşmadan beraat ederek ayrılabilsem dahi bu yeni durumda, mahkeme kapısından alınmak ihtimali de vardı. O zaman bu ihtimale karşı bir tedbir almak durumundaydım. Arkadaşlarımla şu karara vardık; mahkemeye gidilecek, beraat kararı verilirse, muhtemel polis tertiplerinin aşılması için hazırlıklı olacaktık...

12 Mart 1971'in ilk günü; Başkent'de bu yeni faşist uygulamanın hazırlıkları yapılıyordu. Muhtıraya muhatap olan iktidar partisinin lideri Demirel şapkasını alıp evine gitmiş; Ecevit ilk beyanatını yapıştırmış: "Bu muhtıra bize karşı verilmiştir!" Türk-İş ve DİSK ise muhtırayı kutlayarak, destekliyorlardı. Kimileri de çok büyük şans tanıdıkları "millîci güçlerin" bazı kapıları açacağı umudundaydı. Sosyalist Gazetesi: "Ordu kılıcını attı!" diye manşet çekerek, "millîci güçlerin" açtığı bu kapıdan işçi sınıfı yararına bazı girişimlerin yapılabileceğini, paşaların burjuvazi yerine, sosyalistlerce etkilenebileceğinin hayalini kurmaktaydı. İşçi sınıfı yörüngesi dışında uçlara itilen devrimci gençliğimiz de, cılız omuzlarıyla "faşizme karşı savaşmak için" aklına ne gelirse onu yapmanın hazırlığındaydı. Devrimci gençlik, yiğit, özverili fakat çaresizlikler içindeydi... TİP 12'ye 5 kala bir afiş asarak faşizme karşı güçleri "saflarına" çağırmakta (!) Faşizmin kokusunu alan kimileri de yurt dışına gitmenin hazırlığındaydı... Kitleler ise DPP'nin kurmaylığından yoksun, korumasız, donatımsız ve rehbersiz bırakılmış durumdaydı.

Tekelci sermaye ise Yakın Doğu gibi bir hassas bölgede, Sovyetler Birliği'nin hemen güneyinde faşizmi yeni bir model ile tezgâhlamak niyetindeydi. Her şey açıktı. Siyasî güçler kimliğini ve de gündemini gizlemiyordu.

Başkent'de olduğu gibi, memleketimizin bütün kentlerinde planlanan modelin strateji ve taktikleri bir bir uygulamaya sokulmak üzere gündemdeydi. Planlar hazırdı; hangi örgüt ve kurumlara, hangi kişilere yönelecekleri bal gibi belliydi. Başkent'deki bu hazırlık daha belirgin olarak hissediliyordu. İç ve dış basın durmadan çalışıyordu, Muhtıracı paşaların resimleri gazeteleri kaplamıştı. Radyolar Muhtırayı ve gerekçesini kısa aralıklarla okumaktaydı...

Biz de Ankara Adliyesinde, ilgili mahkemenin kapısındayız. Duruşmayı polisler de izliyor. Duruşmada: "PDK'ın, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa göre yasal bir girişimle yapıldığını, yapılan konuşma ve tartışmaların mevcut yasalara aykırı bir konumunun bulunmadığını, böyle bir durum var idiyse görevli Hükümet Komiseri'nin toplantıyı dağıtma yetkisinin bulunduğunu, ortada böyle bir girişimin ise söz konusu olduğunu gösterir bir delilin bulunmadığını, toplantının teyple tesbiti için Hükümet Komiseri'nin Kurultay başkanı olarak benden izin almadığını, bu sebeple teyple tesbit girişiminin tarafımdan engellendiğini, kanunlara aykırı olarak yolda yürürken bir tertiple gözaltına alındığımı, Emniyet I. Şube Müdürü M.Nejat Önürme'nin bana karşı husumet ve kin duyduğunu, bu tavrını gerek gözaltındayken gerekse İzmit'teyken 15-16 Haziran Direnişi'nde sürdürdüğünü, yasa ve insanlık dışı tutumu nedeniyle kendisini dava ettiğimi, aynı tutumunu gözaltında bulunduğum süre içinde de gösterdiğini, ortada dava konusu olabilecek bir durumun bulunmadığını vb..." söylemiştim. Avukatlarımdan Niyazi Ağırnaslı'da gereken savunmasını yapmıştı. Dinlenen tanıklar ve Hükümet Komiseri'de bizi mahkûm ettirecek bir delili ileri sürememişlerdi.. Davaya bir süre ara verildikten sonra karar okundu: Beraat etmiştim.

O dönem, adalet kurumlarında, mevcut hukuku dürüstçe yorumlayan, sisteme angaje olmamış savcı ve hakimlerin "nesli" henüz daha tükenmemişti...

Beraat kararının sevinci içinde, duruşmadan çıkarken polisler bizi mahkeme kapısından almaya kalkıştı. Ertuğrul Kürkçü'nün organizasyonuyla Dev-Genç militanları, özellikle çoğunluğu kızlardan oluşan büyük bir kalabalık bu girişimi önleyerek beni Ad-

liye'den kaçırmayı başarmıştı. Kızların sayıca çokluğunun nedeni sonradan anlaşılmıştı. Erkek arkadaşlarının o sıralarda daha önemli işleri olduğundan kızların eylemi uygun görülmüştü.

Şimdi sıra gelmişti Ankara'dan dışarı çıkmaya.

Ankara'nın bütün giriş ve çıkışları tutulmuştu; her araç aranıyordu. Uygun bir günün gecesinde gene gençliğin militan kadroları beni Ankara dışına çıkarmayı başardılar. Ondan sonra başımın çaresine bakacaktım.

12 Mart 1971, SBF'de Bazı Konuşmalar

Beraat kararını aldıktan sonra öncelikle bazı dostlarımla görüşmek ve sonrada Başkent'den ayrılmayı düşünüyordum. Bu sebeple SBF'ye E.Kürkçü'yü aramaya gittim. SBF gene devrimci gençlerin etkinliğindeydi. Kantin ve yemekhane bir hayli kalabalıktı. Öğrenci yurtlarından kimi genç militanlar ayrılmış, kimileri de ayrılmak üzere hazırlanıyordu. Kimsenin derslere girdiği yoktu. Fakülte yönetimi kendi kabuğuna çekilmişti. Okulda yaygın bir trafik vardı; gidenler, gelenler ve tartışmalar, öbek öbek gençlerin yöresinde sürdürülüyordu...

SBF'ye bazı gazetelerin muhabirleri de üşüşmüş, Dev-Genç liderlerinden bir beyanat koparmanın peşindeydi. SBF henüz askerî birliklerce ya da polisçe kuşatılmamıştı. Gençlerce alman güvenlik tedbirleri eskisini andırıyordu.

E.Kürkçü'yü bir gazeteciyle konuşurken buldum.

Gazeteci soruyor:

-Şimdi ne yapacaksınız? 12 Mart Muhtırası'nı nasıl yorumluyorsunuz?

E.Kürkçü, her zamanki gibi, atılgan, sert ve sözünü sakınmadan, otomatik bir tüfek gibi yapıştırıyordu:

-12 Mart Muhtırası devrimci ve demokratik güçlere karşı verilmiş bir muhtıradır. Bu yeni biçimiyle faşizm halkımıza karşı bir savaş çağrısı yapmıştır. Bu çağrıya bizim cevabımız şudur: Ka-

bul. Bizim bundan sonra yapacağımız bu çağrıya cevap vermek olacaktır. "Bu bilinmeyen birşey midir ki soruyorsunuz? Artık bizim Üniversite kantinlerinde lafazanlık edecek kadrolarımız yoktur. Mademki azgın faşizm dişlerini göstermiştir, mademki emperyalizm ve yerli ortakları bizlere bir davetiye çıkarmıştır, biz de görevimizi yerine getireceğiz! Emperyalizmin randevusuna cevap vereceğiz. Hangi dilden anlıyorsa o dilden!.. Mücadelenin biçimini faşizmin halkımıza reva gördüğü terör tayin edecektir... Biz proletarya sosyalistlerinin bundan sonraki kimliği profesyonel devrimci kimliğidir. Burjuvazinin bize verdiği kimlikleri burada onların suratına atıyoruz!.."

E.Kürkçü, donanımı ve kapasitesi elverdiği ölçüde, uzun emperyalist tahlillere girişti, ülkenin siyasal ekonomik yapısını anlattı; tekelci sermayenin bundan sonraki gündemini yeterince doğruya yakın bir biçimde çizmeye çalıştı. Sağ ve "sol" partilerin konumlarını ve tavırlarını eleştirdi. Parlamento'nun bu yeni durumda nasıl bir tavır takındığının ortada olduğunu, yani açığa çıktığını, savaşmaktan başka bir seçeneklerinin bulunmadığını belirtti. Bir ara cebinden öğrenci kimliğini çıkarıp gazetecinin önüne fırlattı. Ben gazeteciden atik davranıp kimliği almak istemiştim; fakat o daha atik davranmıştı... Bu gazeteci, bir basın temsilcisinden çok bir istihbaratçıya benziyordu. Büyük bir ikiyüzlülükle kimliği eline aldı, bana baktı ve ekledi:

-Dilerseniz, ben sadece kimlikteki resmi alayım?

Kendisine kimse cevap vermeyince gazeteci kimlikteki resmi çıkardı. (12 Mart boyunca arananlar listesinde E.Kürkçü'nün bu fotoğrafı yer almıştı.)

Gazetecinin dediği olmuş, fotoğrafsız kimlik masada kalmıştı.

Ertuğrul'u oradan aldım. O'na düşüncelerimi anlatmaya çalıştım; tanığı olduğum konuşmayı niçin yaptığını sordum:

-Bütün söylediklerin bir yana şu an memleketimizde hiçbir devrimci kadro ne yapacağını bilmiyor. Karşı-devrim gelip oturdu... Gazeteci istihbaratçı, onun derdi başka. Söyle şimdi bizler, hepimiz ne yapacağız? Hiç birimiz bu soruya cevap veremiyoruz. Çok geç olmakla birlikte konuşacaklarımız var.

Bizim yapmaya çalıştığımız şey aslında başta Ertuğrul olmak üzere, Dev-Genç'in Ankara'daki militanlarıyla acıklı bir vedalaşmaydı. Bu süreçte devrimci kaygıların tartışması yapılamazdı. Dev-Genç'li arkadaşlarla dışarda yapılan en son görüşmem böyle geçmişti. Bu arkadaşları, teori-pratik konumları bir yana, hayatın ve eylemin içinde tanımıştım. 12 Mart'a gelmeden bütün kitle hareketlerinde onlar bizim omuzdaşımız, canımız, ciğerimizdi. İşçilerle devrimci gençler sağ oportünizmin ve teslimiyetçi akımların alternatifini arıyordu (birlikte arıyorduk); onu bulamadan, sınıf hareketiyle buluşup kaynaşamadan DPP'ni ete kemiğe büründüremeden ilan edilen haksız bir savaşta donatımsız, desteksiz ve güvencesiz bırakılmıştı.

Genç arkadaşlarımızla vedalaşmamıza duyarsızca karşı çıkanlar ve eleştirenler olabilir. Ama açık ve nesnel gerçeklik buydu. Bu vedalaşma bana çok dokunmuştu ayrıca. Hele o gazeteci soytarısıyla yapılan konuşmalar, kimlik kartının masaya fırlatılışı, benim daha atik davranamayışım, affedilir gibi değildi. Ya o faşizmin, savaş davetine verilen atak cevaplar? Ya geçmişte yapılan hata ve yanlışlarımız? Çaresizlikleri aşamadan, devrimci ve sosyalist solun hesaplaşması gündeme geldiğinde ve gelecekteki kadroların önünde kendimizi nasıl savunacaktık? Bu türden diyologlar ve olaylar karşısında her şey bir yana, en başta devrimci geleneğimiz ve işçilik onurumuz yaralanmıştı.

Şimdi ne yapacaktık?

Sorulan bu sorunun cevapsız kalmasının verdiği acı ve buruklukla Ankara dışına çıkmıştım.

İşçi Kentinden Ayrılıyoruz

İkide bir yolu kesilen bir otobüsle, arama ve taramalardan salimen kurtularak İzmit'e gelmiştim. Uygun bir yerde konakladım. Kentimizdeki durumu öğrendim. Bir arkadaşımla gece ileri bir saatte önceden bilgi aldıktan sonra eve geldim. Henüz tevkifatlar başlamamıştı. Evimizde geleceği belli olan faşizm tehlikesine karşı gereken tedbirler alınmıştı. Polise malzeme olacak hiçbirşey

evimizde bulunmuyordu. Kitaplarımız, arşivlerimiz daha önce güvenli yerlere iletilmişti. Zaten üretimde çalışan, deşifre olmuş, açık faaliyet içinde bir devrimciydik. Yasal bir partinin bir zamanlar üyesi, yasal bir sendikanın üyesi ve gene yasal planda kurduğumuz KDİKB'nin bilinen bir üyesiydim. Bunun yanında tabii ki açık faaliyete tapınmadığımız herkesçe biliniyordu; burjuvaziden saklı ilişkilerimizin devamlılığının her koşulda sürmesi genel ilkemizdi. Açık faaliyete de tapınmadan, burjuvaziden saklı ilişkilerimiz ise her koşulda geçerliydi.

DPP'nin oluşturulamayışı karşısında oturup evceğimizde faşist yılanın gelip bizi sokmasını beklemeyecektik. 15-16 Haziran Direnişi'nden farklı bir durum vardı şimdi. Köprülerin altından çok sular akmıştı...

KDİKB lokalinde de yasalara göre "sakıncalı" bir malzeme bulunmuyordu. Gene de son bir defa burasını da ziyaret edip gözden geçirdik. Duvarlarda çeşitli afişler bulunuyordu, bu afişlerin çoğu, Vietnam, Küba, Filistin, Latin Amerika ve Afrika halklarının emperyalizme ve tüm gericiliğe karşı yürüttüğü kahramanca savaşları, ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelelerini simgeleyen resimleri içeriyordu. Duvarları süsleyen diğer resimler ise, 1967-71 döneminde katledilen Türk ve Kürt ayrımına düşmeden devrimci öğrenci, işçi vb. gazete küpürlerinden kesilenlerden oluşuyordu. İlkin bu resim ve afişleri indirdik; Birliğin yasal defterlerini daha önceleri kaldırmıştık. Bir iki bağış makbuzu, gazete, broşür ya da dergiyi de orada bırakmadık. Ortada sadece bir masa, yeterince sandalye, bir çelik dolap, bir sigara küllüğü (ki, sigara tiryakilerinin çokluğu yüzünden, beş on kişiyi doyuracak büyüklükte bir çömlekten yapılmıştı) bırakmıştık. Aslında onları da kaldırmak gerekirdi, fakat bu konuda çok geç kalmıştık.

12 Mart Muhtırası ve ilan edilen sıkıyönetim işçi sınıfı ve emekçi halkın haklı kavgasına karşı ilan edilmişti. Bütün devrimci çıkışları karşısına almıştı. Muhtıracı paşalardan biri (Memduh Tağmaç); "sosyal bilinçlenme ekonomik gelişmeyi aştı (!)" demekle gerçeklere değiniyordu. Bu yeni model faşizm uygulamasıyla "sosyal gelişme" durdurulmak isteniyordu. Sosyal gelişmenin bir süre için durdurulması (!) ise, tekelci sermayeye ve onun

ittifaklarına rahat bir nefes aldıracaktı. Karşı-devrimin önündeki barikatlar zora başvurularak aşılırken, burjuvazi de hakim sınıflar arasındaki çelişkileri aşacak, böylece krize çareler aranacaktı!..

12 Mart 1971'e kadar geçen süreçte adımız hemen hemen her devrimci olaya karışmıştı. TİP içinde, sendikalar da, her türlü kitle çıkışlarında, grev, işgal, boykot, direniş, yürüyüş, seminer, konferans, DPP'nin oluşturulması yolundaki girişimler, yargılanmalar, mahkemelerde söylediklerimiz ve aleyhimizdeki onlarca "delil" ve öteki bütün "malzeme"lerden sonra bize, işçi kentimizden ayrılmaktan öte bir seçenek kalmamıştı.

Hangi sıcak çatı bizleri koruyup kollayacaktı? Yeni dönemin görevlerini kimler üstlenecekti? Devrimci uyanıklık, atılganlık ve inisiyatifler şimdi kullanılmayacaksa hangi güneşli havalar beklenecekti?

İşte bu düşüncelerle İzmit'ten ayrıldık.

Üs olarak seçtiğimiz kent'de gelişmekte olan bir işçi kentiydi. KDİKB'den Mustafa Baykara ile birlikte bu yeni yerleşme merkezinde (!) bir süre saklandık. Modern örgütsel organizmalar yaratılamadığından bu yerleşme ve saklanma girişimlerimizde de kimi yanlışlıklar ve amatörlükler kol geziyordu.

Sıkıyönetim ve güvenlik kuvvetleri bizleri her yerde arıyordu. İzmit'de bıraktığımız dostlarımızın evleri didik didik aranıyor, gitmemiz muhtemel bütün yakınlarımızın ev ve işyerleri bir bir taranıyordu. Bu aramalar köylerde, ormanlarda hattâ kırlarda bile aylarca sürdürülmüştü.

Saklandığımız kentte de arama ve baskı çemberi daralıyordu. Bizlere sempati duyan dostlarımız içeri alınıyordu; onlar da baskı ve işkence görüyor, evleri aranıp, peşlerine izleyiciler takılıyordu. Bu durumda daha fazla tutunamayacağımızı anlayınca, en büyük işçi kentine, İstanbul'a gitmeye karar vermiştik. İlkin M.Baykara gidecekti. İzmit de bazı temaslar kuracak, kararlaştırılan süre içinde bir kişi durumu bana iletecek ondan sonra ben de bu kentten ayrılacaktım.

Bu durumda aklımızdan geçenler gerçekleşseydi neleri yapacaktık? O dönemin bütün devrimcileri gibi bizler de derme çatma

yöntemlerle organize olmaya özeniyorduk. Bir daktilomuz, bir teksir makinamız vardı. Öncelikle bu aletleri kullanacaktık. İşçi kesimine bu yolla bildiriler yayınlayacaktık.

Daha başka?

Bu soruya şöyle cevap verebiliriz: 12 Mart 1971 Muhtırası'nın adını doğru koyan her örgüt, kişi ya da grup kim varsa ülkemizde, onlarla ilişki kuracak, "birlikte neler yapabiliriz?.." sorununu tartışıp, yeni şartların gerektirdiği örgütlenmeler, yapılacak işler ve mücadele biçimleri denenecekti...

Bu yönelişimizin önünü açmaya yarayan ve karşı-devrim sürecinde en etkili örgütlenme demek olan, bir "enformasyon ağı" (ilişkisi) nı oluşturmak gerekiyordu. En azından bu yol denenmeliydi. Böyle düşünüyorduk.

Bana haber getirmesi gereken arkadaş kararlaştırılan sürede gelmeyince, en kısa zamanda saklandığım yerden ayrılıp, İstanbul'a gelecektim.

Saklandığım Kentten Ayrılış

Saklandığım evin karşısında büyük bir okul vardı. Polislerin saklandığımı sandıkları ev ise aynı sıradaki evlerden biriydi. Bu ev iki kere aranmış, kardeşim gözaltına alınmış, sorgulanmış ve işkence görmüştü. Yolun iki yanında polisler bir cipin içinde, daima o evi kolluyor ve oraya girip çıkanları izliyorlardı. Pencereden olup bitenleri açıkça görmekteydim. Bulunduğum evden nasıl ayrılmak gerektiğini planlıyordum. O sıralarda bir gün karşıdaki okulda öğrenci ve onların velilerinden oluşan büyük bir kalabalık vardı. Sanırım toplu bir sınav yapılıyordu. Bu imkân kaldığım evden ayrılabilmem için büyük bir fırsattı. Pencereden polislerin ciplerini, gözetim altında tuttukları evi kollama açılarını ve kalabalıktan yararlanarak nasıl kaçacağımı bütün ayrıntılarına kadar, muhtemel terslikleri de hesaplayarak tartmaktaydım. Şöyle bir plan bana uygun gelmişti: Bir taksi kiralanıp evin önüne getirilecek, ben taksinin evin önüne geldiğini kapıda bekleyerek gözetleyeceğim, ev ile taksi arasındaki beş altı metrelik yolu bir kaç

saniyede katedip oradan uzaklaşacağım. Daha sonrası artık kendi inisiyatifime kalmıştı...

Polislerce tanınmamak için bazı değişiklikler yapmam gerekliydi. İlkin bıyıkları kestik, saçlarımın kırlarını boyamaya çalıştım, fakat bu işi beceremedim. Saç boyamak ayrı bir sanat. Ütülü temiz bir elbise bulundu, bir de beyefendi pardösüsü, bir gömlek, kravat ve siyah bir gözlük... Yanımda bir çanta, içinde bir kat çamaşır ve bazı ilaçlar. Hastaydım, ateşim çıkmıştı ayrıca.

Planın ilk bölümü kazasız belasız uygulandı; taksi kapıya geldi; polisler cipin kaputunu açmış tamiratla uğraşıyorlardı; diğer polisler okulun önündeki kalabalıkla ilgiliydi; arasıra da bir süre önce arama yaptıkları evin erkeğini alıp götürdükleri apartmanı kaçamak gözlerle kollamaktaydılar... Sessizce taksiye kaydım ve evden ayrıldım. Böylece kendimizi değil, bizleri "konuk" edenleri büyük bir sıkıntıdan kurtarmıştık.

Bu kentte kalarak bize kucaklarını açan dostlarımızın başlarını daha fazla ağrıtamazdık. Kaldığım evden ayrılarak onlara büyük bir iyilik yaptığımı, böylece vicdanen rahat edeceğimi düşünüyordum. Taksiye atlarken hem heyecanlı hem de rahatlamıştım. Heyecan, kapandan kurtulmak yüzünden, rahatlama ise dostları siyasî bir yükten, onun sakıncalarından esirgemek düşüncesinden ileri geliyordu.

Bu kentten dışarı çıkmak için üç ana yol vardı; hangisi açıksa o yoldan çıkmayı deneyecektim. Taksiyi birinci yola soktuk. Daha ilk benzin istasyonuna varmadan ilerde olup bitenleri görmekte gecikmedim. Yol kapatılmış ve araçlar aranıyordu. Bir bahane ile taksiyi ikinci çıkış yoluna çevirdim. O yol da aynı biçimde kesilmişti; barikatları aşıp çıkmanın imkânı yoktu. Kimliklerimiz polisin ve güvenlik kuvvetlerinin elindeydi; yakalanmak ihtimali fazlaydı....

Taksinin parasanı verip bir başka taksiye bindim. Bu araçla üçüncü yolu denemeliydim. Üçüncü yol da kapalıydı. Yolun kesildiği yere 50 metre kala taksiden ayrıldım. Oracıkta bulunan büyük bir sınai kuruluşun kapısından içeri girdim. İş müracaatı yapacağımı, teknik müdürle görüşmek istediğimi söyledim. Gerçekten de bu işyeri çeşitli ilanlarla teknik eleman aradığını duyur-

mıştı. İşsiz kalan her insan gibi ben de iş ilanlarını daima okurdum. Giderek bu yadırgamacak kötü bir şartlanmaya kadar varmıştı. İlgili olsun olmasın bütün iş ilanlarını hâlâ da okumaktayım. Böylece ülkedeki tekelleşmeyi yakından izliyor, işsizlik üzerine bazı düşünceler geliştiriyor ve teknik eleman arayan firmaların ihtiyaçlarını da öğrenmiş oluyordum...

Müracaatım üzerine fabrikanın teknik müdürüne götürüldüm. Önüme bir form uzattılar; bu iş formu hem türkçe hem de ingilizce olarak hazırlanmıştı. Bütün ayrıntılarına kadar okumam ve doğru olarak cevaplandırmam söylenmişti. Tekelci sermayenin ülkemizdeki uzantılarıyla kurduğu montaj sanayii kuruluşları işçi almak konusunda asırlık deneylere sahipti; bu deneyleriyle memleketimize gelmişlerdi. Fakat bizim memleketimizde de işçi sınıfı vardı; bizim de asırlık deney birikimimiz ve devrimci geleneklerimiz bulunuyordu. Hele 15-16 Haziran Direnişi bu birikimlerin en üst aşaması niteliğindeydi. Fakat patronlar bu hareketi de, "sol"dan önce, ülkemizde cereyan eden diğerlerini de doğrusu yeterince değerlendirmişlerdi; iş formundaki sorulardan da bunun böyle olduğu apaçık belli oluyordu. Elbette iş sadece form doldurmakla bitmiyor, sözlü mülâkat, polis ve savcılık soruşturmaları, çeşitli sınavlar ve deneme süresi vb. devreye giriyordu.

İş formu'nu doldurup verdik. Biraz bekleyin dediler, bekledik. Canımıza minnet, bir de yemeğe alıkoysalar, bir de işe alsalar, bir de şöyle fabrikanın kıyıcığında bir lojmanda barındırsalar... hayalleriyle kıstırılmış insanların çaresizlikleriyle zaman kazanıyorduk.

Doldurduğum formu okuyup üzerinde görüştükten sonra beni çağırdılar:

- Bakın tam aradığımız adamsın, bir iki sorumuz var; bir de kusura bakmayın sizin gibi deneyli bir elemanı imtihan etmek istemiyoruz, ama ücret takdirinde emsallerin muhtemel eleştirileriyle karşılaşmamak için sizi usulen bir imtihana tabî tutacağız.

-Soruldu:

-Bundan önce nerede çalıştınız, niçin ayrıldınız?

-Neden işyerimize iş müracaatı yaptınız, bu tercihinizi etkileyen sebepleri sıralayınız?

-Referans verecek, bizce geçerli kimseler verebilir misiniz?

-Ücret konusundaki talebiniz nedir?

-Hangi gazeteleri okursunuz? (Cebimde Hürriyet gazetesi vardı)

-Kitap ve dergi okur musunuz?

-Hangi tür konulara ilgi duyarsınız?

-Spor, aktüalite, edebiyat, sanat, felsefe, sosyolojiye, müziğe aşinalığınız var mıdır?

-Tanrıya inanır mısınız? Dince yerine getirilmesi gerekli şartların hangilerini yerine getirirsiniz?

Ve daha onlarca "anayasaya", babayasaya ve de tüm burjuva yasalarına uygun "demokratik" soru yöneltmişlerdi. Adamlar karşısındakinin yüreğini bir bilseler belki de yönettikleri sorulardan ötürü kendilerini eleştirirlerdi. Bu sözlü imtihanda onlar kendi açılarından samimiydi, görevlerini yapıyorlardı; ben ise rol yapıyordum. Hem de birinci sınıf aktörler gibi. Fakat dürüst davranıyor işçilik onurumu koruyordum.

Cevaplarımdan çok hoşlandılar. Sıra geldi "usulen" imtihana. Bir yağ pompasını önüme koydular ve resmini çizmemi istediler. Bir iş önlüğü giyindik, geçtik tezgâhın başına, ölçtük, biçtik, işin eskizini, taslağını kabaca ortaya çıkardık, görünmeyen parçalarını söktük, tek tek bütün parçaların resmini çıkardık ortaya...

Adamlar işi hamur gibi yoğurup yoğurmadığımıza baktılar. Tezgâhta duruş, kumpas tutuş, mikrometreyi kullanış, pileyit üzerinde, mihengiri kullanış ve çeşitli ölçü aletleriyle işin bütün niteliklerini ortaya çıkarmakta yetenekli olup olmadığımıza baktılar.

-Pekala, gel bakalım, biliyorsun emsallerine karşı bu formaliteler, sadece usulen bunları yapmaktayız, dediler.

Beni yemeğe de alıkoydular. Teknik müdür, bir iki kısmın yöneticileriyle birlikte fabrikanın yemeğini de yedik. Yemek sırasında da beni ölçüp, biçtiler. Geriye referans verecek kişiler, savcılık ve polisin vereceği temiz kağıdı vd. kalmıştı. Bende kendilerine:

-Bu kentten referans verecek birini tanımıyorum, dilerseniz İzmit'ten bazı isimler verebilirim.

-İzmit'ten kimleri gösterebilirsin?

-İzmit Belediye Başkanı Erol Köse.. ikincisi...

-Tamam ikincisine gerek yok. İstediğimiz evrakları hazırla ve gel bizde işbaşı yap, demişlerdi.

Bu fabrikada epey zaman geçirmiştim, bu süre içinde, fabrikanın biraz ilerisindeki güvenlik önlemleri de kaldırılmıştı. Gelip geçen araçlar artık aranmıyordu. Bir otobüse el kaldırdım, durdu ve bindim...

İkinci Bir Kente Geliş

İkinci kentin girişinde otobüsten indim. Bu kentte daha önceleri kalmıştım. Tanıdığım kimseler vardı. Tanınmamak için kentin kenar semtlerinden dolaşıp deniz kenarına geldim. Bir zamanlar bazı birliktelikler içinde olduğumuz ve şimdi avukat olan bir eski arkadaşın yazıhanesine uğradım. Bu kentte TİP'i 1962'de birlikte kurmuştuk. İkimizde "Tarihi TKP"den haberliydik. Anılan-anılmayan ilişkilerimiz olmuştu. Kendisiyle TİP de, merkez oportünist kliğe muhalefet eden hareketler içinde arkadaşlığımız vardı. İyi ve kötü günlerimiz olmuştu. Kendi payıma dostluk ve arkadaşlığımızı temiz tutmaya çalışmıştım. Paraya, hesaba ve mülkiyete ilişkin bir kaygının taraftarı değildik. Arkadaşlığımızda bunların hiçbiri önplana çıkarılmamıştı. Aramızda tek ve önemli çelişki, PDK'da ki kutuplaşmaya dayanıyordu. Avukat arkadaş, o sıralar, MDD teorisyeni Mihri Belli'nin eleştirilmesine ve onun peşinden gitmeyişimize içerliyordu. Adeta onun tutucu bir taraftarıydı. DPP'nin oluşturulamayışının "suçunu" illede bizlerin sırtına yükleyerek "vicdanını" rahatlatmak istiyordu. Oysa günümüz başka bir gündü... Ayrıca iş işten geçmiş, faşizm kapıya dayanmış, şartlar devrimcilerin aleyhine değişmişti. Herkes başının çaresine bakmaya itilmişti. Adamcağızın bizim ziyaretimizden irkilmesinden doğal ne olabilirdi?

İlk soru ondan geldi. Zaten hep alaylı ve sözde ince esprili, kılçık atar gibi konuşmayı severdi. Bu "yeteneğinin" dışında ve yanı sıra iki adet kalıcı arkadaşlıklara sahip olmadığını da biliyordum. İticilik-kırıcılık, girişilen işi yarı yolda bırakmak onun meziyetleri arasındydı:

-Buraya niçin geldin? Senin gideceğin yer yılanların çayanların yanı, benden ne istiyorsun?

-Korkma! Başını belaya sokmaya gelmedim, bir iki dakikanı alacağım. Bazı bilgilere ihtiyacım var, onları soracağım. İzmit'te ve burada ne gibi tevkifatlar oluyor? İlkin bunları söyle.

Sorduğum konularda bildiği kadarını aktardı. Kendisine:

-Arabanı istiyorum, iki gün sonra sana gönderirim.

-Olmaz veremem.

-El koyarım.

-Yapamazsın, yanımızda karakol var (elini telefona uzatabilirdi, şaka yapmıyordu.)...

Israrda fayda yoktu. Masada bir cep radyosu vardı; kime ait olduğunu sorduğumda bir tanıdık işçi arkadaşa (N. A.) ait olduğunu öğrenince, radyoyu aldım:

-N. A'ya benden selam söyle radyosunu alıyorum, daha sonra kendisine iade edeceğim.

N. A. arkadaşın bu türden "el koyma" işine üzülmek bir yana sevineceğini umuyor-biliyor ve rahat hareket ediyordum.

Orada genç stajyer avukat bir arkadaşla (E. Ç.) karşılaşmıştım. Avukatla konuşurken bizi dinlemişti. Bakışlarından, genel tavrından iyi bir izlenim bırakıyordu. Bu arkadaşın kim olduğunu avukata sormuş bazı bilgiler de almıştım. Yanında staj gören bir avukat adayıydı. Devrimciymiş ayrıca. Verilen "referans" bir yana, genç arkadaşı alıp oradan ayrılmıştım.

Genç avukat adayıyla kısa bir görüşme yapmıştım. Bizim cenahtan biriydi; hakkında ani bir karar vermiş olmakla birlikte, en azından polis değildi; tartışmalarda bana daha yakın bir tutum içindeydi. Buna güvenerek:

-Senden bir isteğim var, önce bana bir vapur bileti al, vapurun kalkışına kadar beni izle, yakayı ele vermezsem buradan ayrılır giderim. Yok eğer bu arada yakalanırsam şu adrese durumu şu şekilde iletir misin?

Genç arkadaş dediklerimi aynen yaptı. Vapura bindim. Selamlaşıp ayrıldık.

Vapurda kalabalık bir ailenin yanına iliştim, gazetemi açtım.

Okuduklarımı anlamıyordum. Kafam yapılan tartışmalarla ilgili olarak karmakarışıktı.

Geçmişi anıyorum. Demek bu bey avukat külüstür arabasını eski bir arkadaşının sıkışık bir durumunda ondan esirgemişti. Oysa bayımıza, maddi-manevi açıdan, hesapsız bir özveriyle nasılda dayanışma yapmıştık.

Geçmişi deşmek, ona hesapsızca yapılan dayanışma duygularını dile getirmek gerekmiyordu. Ayrıca adam haklıydı; toplumda bir yeri, evi, çoluk çocuğu, arabacığı, müvekkilleri, toprak ağaları, hacılar, icralar, ceza davaları, alacak verecekleri, sosyal çevresi, savcılar, hakimler ve bürokrasi vardı. Bütün bu çevrelerle denge kurmak zorundaydı. Peki ya devrimciliği diyeceksiniz. Devrimcilik baskı ve terör şartlarında sınavlardan geçiyordu. Üstelik adam bize "ders" vermiş, yol yordam da göstermişti; "yılanların, çayanların yanına git" diyebilen birine daha başka ne denilirdi?

Sınıflı toplum üyelerinden niçin olmayacak şeyler beklemekteyiz? Adamcağızın başını neden belaya sokmaktayız? Bu bayın "devrimciliği" MDD teorisyeniyle liberal ilişkiler içinde, ilkesiz, örgütsüz bir garip "devrimcilik" anlayışından oluşuyordu. Biz ise bir yoldaştan beklenmesi gereken özverilerle kimi insanlara yaklaşıyorduk. Bir işçinin kurmayacağı bu ilişkiden herhalde gene biz sorumluyduk. Ah ne büyük eşeklik etmiştim. Keşke bir çatışmada arkadan vurulsaydım da bu bayın söylediklerine muhatap olmasaydım. Geçmişteki duygusal ilişkiler bu şartlarda kimi mandallardı? Ah ahmak kafa? Saflarımızdaki devrimci özveri, donanım ve dayanışma duygularının eksikliği hareketimizin çok büyük bir zaafıydı.

(Bay avukat M. B. İ. daha sonraları, adına ve eylemine toz kondurmadığı Mihri Belli ile TEP'i kurdu; TEP'de ihtilafa düştüler, onulmaz tartışmalara girdiler, sonra da istifa ederek ayrıldılar. Bir zaman sonra da "sol" siyasî görüşlerinden tümüyle ayrılacaktı...)

Yakalanışım

Vapur ara bir iskeleye yaklaşmıştı; inenler binenler oldu. Vapurda yeni yolcular arasında şüpheli kimseler dikkatimi çekmişti.

Hele biri elindeki viski bardağıyla kıyıdan köşeden beni izlediğinin ilk işaretlerini vermişti bile. Diğer biri ise, tıpkı amerikalı gangsterler gibi giyinmiş, başında fötr şapkasıyla daha bir dikkatli ve renk vermeden işini yapmaya özen gösteriyordu. Güvenlik kuvvetleri arasında devrimciyi izleme konusunda çok usta ve yetenekli hiçbir görevliyle karşılaşmamıştım. Kendi deneyime göre; "seni izliyorum" demeye varan tutumlarıyla daha ilk işarette, attıkları ilk adımda polisleri tanır olmuştum.

Bu kuşatmada yüreğimin atışları değişmişti. Bazı olayları sezmeye çalışıyordum. Mutlaka kötü şeyler olacağa benziyordu. İçimden, "ah bir İstanbul'a ayak basabilsem" diye geçiriyorum; gözüm hep uzaktan seçilmeye başlayan İstanbul iskelelerindeydi; ha geldik ha geliyoruz...

İstanbul kalabalığına karışmak için önümdeki en büyük engel bu iskeleydi; onu aşınca derin bir oh çekecek, önce bir balık ekmeği sokakta-ayakta yiyecektim. Hem de acılı, soğanlı cinsinden. Sonra bir eczaneye uğrayacak bazı ilaçları alacak ve bir dost evine konaklamaya gidecektim. Daha sonra imkân bulursam bir doktor kontroluna gidecektim. Elbette daha sonra tasarladığım işimizin başına dönecektik!

Düşünülenle yaşanılan gerçekler bazen ters orantılıydı. Vapur iskeleye yaklaştıkça bizi bekleyen törenin ilk belirtileri de ortaya çıkmıştı. Elinde viski bardağı ile dolaşan polisle, fötr şapkalı olanı, iskelenin karşısında, köprüde vapuru gözetim altına almış olan arkadaşlarına avlarının vapurda olduğunu belirten işaretlerini verdiler. Polisler eşkalimi beyinlerine nakış gibi işlemişti ve bakışları üzerimde odaklaşıyordu.

Çaresiz, yolcularla birlikte bu çembere girecek, oradan çıkışın gereğini arayacaktık. Yanımdaki kalabalık ailenin bir parçasıymış gibi onlarla birlikte vapurdan çıkmaya başladım; elimde çantam, diğer elimle de kalabalık ailenin çocuklarından birini kavramıştım. Bilet kontrol kapısından rahat geçtik. Oh, birinci engeli aştık; şimdi şu köprünün ucuna doğru bir finiş gerekiyordu. Adımlarım hızlandı, bir solukta o hedefi de aşmıştık. Oh, ne iyi. Şimdi, şu Eminönü kalabalığına bir karışıversem. Bir hamle daha... Tam kalabalığa karışacakken kendimi hazırlanan tuzağın içinde

bulmuştum. Çevremi çift daireyle kuşatmışlardı. Çemberin biri benim yöremde, silahlar bana dönük, ikinci çember dışa, halka dönüktü; onlar da silahlıydı. Demek ki, vapur çıkışındaki kalabalıkta avlarını kıstırmanın halkta yaratacağı muhtemel panikten kaçınmışlardı. Polislerin planı kusursuzdu! Eminönü alanını daha emniyetli bir yer olarak seçmişlerdi. Ben bu planı hesaplayamamıştım; şartlar çok aleyhimeydi. Bu konuda şiddetle eleştirilsek de nesnel gerçeklik buydu.

Birinci çemberi kuşatanlar avlarını zararsız duruma getirdiler. İkinci çembere de korktukları gibi halktan bir "saldırı" gelmemişti. Onlar da operasyonu başarıyla tamamlamışlardı. Sayıları 20'yi bulan polis ekibi avlarını üç polise teslim ederek hemen dağıldılar. Halkı başlarına toplamamışlardı. Alt tarafı, "vatan haini bir komünist" daha yakalanmıştı. Telsizler başarılı operasyonu merkezlerine iletmede kusur etmemişti. Eminönü meydanını dolduran kalabalık için bu "derdest" eylemi hiçbirşey ifade etmiyordu. Herkes işinde gücündeydi. Yalnızca Yeni Cami önünde kendilerine sunulan yemlerle hantallaşmış güvercinler bir süre havalanmıştı o kadar...

Emniyete Getiriliş

Tarihi Sansaryan Hanı'na doğru yürüyoruz. Yolda, polislerden biri ikide bir beni durdurarak:

-Bak arkadaş, bizde delikanlıyız; insanın başına her iş gelebilir; bir emanetin varsa emniyete az kaldı, oraya varmadan aramızda halledelim? Demişti.

Görevliler doğrusu işlerinin ehliydi.

-Hayır bir emanetim yok.

-Israr etme arkadaş, bak şu köşeyi dönünce artık yapılacak bir iyiliğimiz kalmaz, çantanda, üzerinde filan...

-Teşekkür ederim silahsızım.

Emniyetin ahşap merdivenleri tutuklu gençlerle hınca hınç dolmuştu. Salonlarda da onlarca insan birikmişti. En üst kata çı-

karıldık. "Emanetsiz" ve "aletsiz" olarak yeni polislere teslim edildim. Devir teslim yapan polisler avlarını Ilgız Aykutlu'ya (İst. Em. 1. Şb. Md.) çıkarmaları gerektiğini birbirlerine söylemişlerdi. Daha sonra fısıltıyla söylenen bu durumu açığa çıkardılar:

-Bu Ilgız beyin misafiri, odasında bekliyor, önce şurada bekleyecek!

Polisin biri yanıma geldi, adımı sordu, üzerimdekileri masaya döktü ve dökümünü yaptı; bir mendil, gravat, ayakkabı bağı, tırnak çakısı, bazı ilaçlar, bir kazak, bir çift çorap, bir adet pardösü, 220 lira para, iki jeton, bir tükenmez kalem, havlu, diş fırçası, traş takımı...

Daha sonra dosyama bir göz atan polis yanıma sokuldu, bana bir ıhlamur söyledi, bir aspirin ve antibiyotik kullanmama izin verdi. Hastalığımı sordu. Nabzımı saydı, eliyle ateşimi ölçtü. Doğrusu bana nazik davranıyordu.

Getirilirken de, burada da ilkin iyi işlem görmüştüm; içimden "acaba diyordum, bu yakalanma nasıl gerçekleşti?" Polislerin yumuşaklığından yararlanarak sordum da:

-Beni nasıl yakaladınız?

-Bir ihbar?

-İhbarı yapan kim?

-O kadar uzun boylu değil!

-Fakat ihbarı söylediniz?

-Düşünürsen çıkarırsın.

Beni ihbar edebilecek birini düşünüp çıkaramıyordum; bazı tatsız tartışmalardan böyle bir sonuca varabilmek de çok ağırıma gidiyordu; bu türden olaylarda insanın öncelikle kendini ikna etmesi oldukça zordu.

Ilgız Aykutlu avını (misafirini) teslim almıştı. Onlara göre benim yakalanmam günün ikinci büyük operasyonuymuş. Aynı gün Ömer Ayna'da yaralı olarak, bir banka soygununda yakalanmıştı. Ben Ilgız Aykutlu'nun, Ömer Ayna ise Faik Türün paşanın avıymış! Ömer Ayna "telefonlu hücre"de (kapısının önünde antika bir telefon ahizesi bulunması nedeniyle bu hücre böyle anılıyordu), ben de onun yanındakinde ağırlanacaktım.

Ilgız çok sevinçliydi. Avını yakalayanların heyecanını yaşıyor ve ödüllendirileceğini belli ediyordu. Yerinden kalktı, çevremde bir daire çizdi, döndü yeniden yerine oturdu:

-Anlat bakalım Sırrı Öztürk, ne halt karıştırmak için İstanbul'a gelmekteydin?

-.....

-Konuşsana ey koca S.Ö. Bak adamı nasıl enselemişiz?

-.....

-Konuşsana ulan!? Polislere nasıl yakalandığını sormaktaymışsın?! Çok mu meraktasın!.

-.....

-Sevgili arkadaşın avukat M.B.İ seni ihbar etti, onun ihbarını değerlendirdik! Nasıl beğendin mi!? Ne şerefli arkadaşlarınız varmış!?

-Benim öyle ihbarcı bir arkadaşım yoktur.

-Nasıl nasıl? Öyle bir arkadaşın yok mudur? Ulan avanaklar, devrimcilik pislik demektir, girmişsiniz bir pisliğin içine memleketi karıştırıp durursunuz, bu da yetmez birbirinizi ihbar edersiniz!

-Devrimciler kimseyi ihbar etmez!

-Ulan işte en canlı örnek senin başına geldi!

-Bu bir polis taktiğidir!

-Bana bak ulan canımı sıkma, şimdi sana polis taktiğini de ananın örekesini de gösteririm!

Anlaşılan bay Ilgız Aykutlu "terbiyesini" bozmuştu.

Daha sözünü bitirmeden telefonlar çalışmaya başladı; telsizlerle emirler yağdırılıyordu.

Faik Türün paşa Emniyete, avını (Ömer Ayna'yı) görmeye geliyormuş. İlanından bu yana Sıkıyönetim'in bu en büyük ve ilk operasyonuydu. Henüz "vatan haini anarşist, komünistler" bu ölçüde yakalanmamışlardı. Devrimci avında 12 Mart siftah yapıyordu İstanbul kentinde.

-Götürün şu ahmağı, Faik Paşa geliyor, sonra da kendisine "polis taktiği" neymiş gösterirsiniz. K2! Onunla konuşacak daha çook vaktimiz var!

Ilgız'ın odasından hücreme getirildim.

Bir süre sonra beklenen paşa gelmiş ve emniyette teftiş başlamıştı. Hücrelerin kapısı, bazılarının da sadece daracık pencereleri açılıyor içerdekinin kimliği ve suçları tekmil verilerek paşaya aktarılıyordu.

Ömer Ayna'nın "telefonlu hücresi"nin kapısı açılmıştı; konuşmaları aynen işitiyordum. Kendisine; "bu gibi hareketlere niçin girdiklerini" soruyorlardı. Ömer hiçbir cevap vermedi. Sorgucular "terbiyelerini" bozdukça o gene sesini çıkarmamıştı. Bir ara dayanamayıp gelenlere usturuplu bir küfür savurmuştu. Fakat Ömer Kürtçe küfrettiği için anlamını çıkaramadılar.

Sıra benim hücreme gelmişti; bizimkinin kapısını açmaya gerek duymadılar. Hücremin penceresi açıldı, bir çift siyah gözlük, elmacık kemikleri çıkık zayıf bir çehre, tekelci sermayenin en has adamı faşist paşanın yüzüyle karşılaştım. Bizlerin Ömer'lerinki gibi bir "şöhretimiz" ve vukuatımız bulunmuyordu; konuşmaya, soru sormaya değer bir "eylemimiz" de yoktu; alt tarafı "ahmak" bir "amele taifesi"ydik, birilerinin katında...

Hücremin penceresi kapatıldı, Ömer'in kendi kendine konuşması hâlâ devam ediyordu. Keşke ben de şu faşist suratlara tükürseydim diye hayıflanıyordum; hem de Kürtçe olarak...

Bay Ilgız'ın emir ve gözetimindeki "polis taktikleri"nin ne menem şey olduğunu bana da öğretmişler, işçilere duydukları kin ve düşmanlığı kusmuşlardı, 1. Şube'nin dehlizlerinde...

Emniyette nasıl ifade alınırsa bizimkini de öylece aldılar.

Bir ara Ömer'in hücresine koydular beni. Hücrelerimizin yan yana oluşundan gıyaben de olsa birbirimizi tanımıştık. Ömer'in yaralı olduğu, ciddî bir tedavi görmediği hemen belli oluyordu. Yüzünde, üst ve başında kan lekeleri hâlâ duruyordu; ellerinden ve ayaklarından zincire vurulmuştu. Birbirimizi ilk kez tanıyorduk. Bir ara benim adımı birilerinden duyduğunu hatırladı. Yaralarına baktım, bazı kan lekelerini, yırtık gömleğimden bir parça daha kopartıp tükürükle ıslattıktan sonra ona ilk yardımı galiba ben yapmıştım.

Daha sonra Ömer'i özel sorgu için bir yerlere, beni de Harbi-

ye Kışlası'na götürdüler. Böylece ikidebir hücrelerimizin kapı ya da pencerelerini açıp vahşi bir hayvana bakarcasına bizleri izlemeye gelen meraklıların tecessüsünden kurtulmuştuk.

Sansaryan Hanı'nm siyasî tutuklularından biri de Turan Önalan'dı. Öteki siyasî tutuklularla karşılaşmamıza izin verilmiyordu. Bir ara Turan ile de bir hücreyi paylaşmıştık; kendisi, ünlü "Bomba Davası"nın sanıkları arasındaydı. Uygun bir biçimde çocukcağız ta Erzurum'dan buraya getirilmişti. Polisler ona ikidebir: "Bak evlat Erzurumlular mert, dürüst ve kabadayı olur, hepsi de vatansever, atatürkçü insanlardır; sen şimdi bu kağıtlara ifadeni ve bildiklerini akıllıca yazacaksın! Anladın mı?" diyerek Turan'ın delikanlılığını kullanmaya çalışıyorlardı.

Turan ile de ilk kez bu hücrelerde karşılaşıyorduk. Şivesinden Doğulu olduğunu anlamıştım. O, kendisine sunulan tomar tomar kağıtlara birşeyler yazılmasından yana toy bir görünüm içindeydi. Hücrelerde konuşmak yasak da olsa gene de konuşmanın bir yolunu buluyorduk.

Hücrelerin ahşap bölünmelerinde 1945,1950,1951,1957 vb. tarihlerde buralarda kalan devrimcilerin yazdığı tarihsel kayıtlar gene de okunuyordu. Bunlardan birinde: "Arkadaş inkilâpçı ruhuna gölge düşürme!" Diyordu. Bir başkasında ise: "Bu hücrelerden er-geç çıkacağız!", "Arkanızdan adam getirmeyin!.." biçimindeydi. Turan'a bu yazıları okuttum. Sonra da bu kağıtlara yazılan her satırın kendisi aleyhine olacağını söylemeye çalışmıştım. O da elindeki kağıt ve kalemi bir yana bırakmıştı.

Harbiye Kışlası

Tanıdığım askerî cezaevlerinden, pardon işkencehanelerden birisi de Harbiye Kışlası'ydı. Bu kışladaki hapisliğimin ilki, askerken Nurettin Aknoz paşaya selam vermemek "suçundan" 1952 yılının haziran ayma rastlıyordu. Askerî nezarette bir hafta kalmıştım. Bu süre içerisinde, aynı kışlada TKP tevkifatından yatanlar da bulunuyordu. Askerî nezarethanede yatanlar, kışlanın bütün angarya işlerini yapmak zorundaydı; paspas yapmak, temizlik iş-

leri, tayın taşımak, vd. Bir seferinde TKP tevkifatından tutukluların bulunduğu bölümleri de bizlere temizletmiş, tayınlarını taşıtmışlardı. Harbiye Kışlası'ndaki ikinci tutukluluğumuz 1961'in Ağustos ayına rastlıyordu. Bu kez kışlanın arkasına düşen hücrelerde kalıyorduk. Suçumuz ise çok ağırdı, "inkılâp düşmanlığı"ndan içerdeydik. Aslında, 27 Mayıs 1960'ın gerçekleşmesi ve bir işçi-emekçi halk hareketine dönüşmesi için 26 Mayıs'a kadar bu harekete kan ve can verenlerden sayılırdık. Ama ne çare ki, "millîci güçler" 27 Mayıs "ihtilalini" hazırlayan bütün devrimci kadroları temizlemeye kalkmakta kusur etmemişti. Çünkü, ABD böyle istiyordu...

Evet Harbiye Kışlasına, bu gelişimizle söz yerindeyse üçlüyorduk. 10'ar yıllık arayla üçleme! Bu kez kışlanın orta kısımlarındaki garnizon cezaevindeydik.

Harbiye'deki tutukluların sayısı 50 civarındaydı. TMGT'den birkaç kişi, Dev-Genç'den beş on kadar genç, çeşitli adi suçlardan lumpenler, beş altı tane de "Ülkü Ocakları" ya da "Mücadele Birlikleri"nden faşistler vardı.

Faşistlerle devrimciler arasında kıyasıya bir çekişme vardı; hemen kavga çıkacakmış gibi hava çok gergindi. Faşistlerin çoğu Adanalıydı ya da Doğu'dan getirilmişti. Kapandaki sıçan gibi korku içindeydiler. Subayların sayımlarında esas duruşa geçiyorlar, çağrıldıklarında koşup topuk vuruyorlardı. Eğer işledikleri suçları sorulursa, hepsi ezberlemişcesine: "Bizler milliyetçi Atatürk gençliğiyiz! Komünizme düşmanız!" yollu cevaplar veriyorlardı. Buradaki askerlerle subaylar onları bizlerden ayrı işleme tabî tutuyor ve koruyorlardı.

Harbiye'de iç avluda da koğuşlar vardı; bu tarihi hücrelere tutuklu koymuyorlardı. Koğuşların kapısı dar bir avluya açılıyordu; dışarı çıkmak, tuvalete gitmek, öte beri almak-aldırmak serbestti. Avluya bakan pencerelerden bizleri gözetleyen başlar hiçte eksik olmuyordu; bunlar arasında bir de bayan subay vardı (Bu subayın devrimci bir bayan arkadaşımızın annesi olduğunu, ayrıca bizlere sempati duyduğunu sonradan öğrenecektim.). Hattâ gençlerin hangi okullarda okuduklarını, suçlarının ne olduğunu sorup duruyordu. Gün aşırı toplanıp getirilen yüzlerce genç önce coplanıp

sorgulanıyor, sonra saçları kesildikten sonra salınıyordu. Demek faşist paşalar bu yöntemlerle gençliği biçimsel bir kalıba dökerek "eğitmek" niyetindeydi!..

Harbiye'de bir hafta kadar konakladık. Buradaki "işlemler" de bittikten sonra bir deliyle aynı kelepçeye vurularak Selimiye Kışlası'na postalanmıştık.

"Kader Arkadaşım" İmdat

İmdat'ı ilk kez Harbiye Kışlası'nda tanıdım. Kendisi deliydi. Esrar, eroin, bulamazsa hap içen tükenmiş bir insandı. Harbiye'de bu malzemeleri bulamıyordu; yerdeki sigara izmaritlerini topluyor, onları bir kağıda sarıp içerek kafayı bulmaya çalışıyordu. Alıştığı bir şartlanmadan yoksun kalınca da akıl almaz işlere girişiyordu. Kimi zaman tuvaletlerdeki sabunları alıp yiyor, şişelerin mantarlarını çıkarıp, ufalıyor, filitreli sigaraların izmaritleriyle harmanlıyor, sonra da bir gazeteye sarıp tütsülüyordu. Günler geçtikçe krizleri daha da artıyor, tuvaletlerden elleriyle çıkardığı pislikleri yemeğe koyuluyordu. Bu durumu görenler İmdat'ı azarlıyor, hattâ dövüyordu. Onu hem tutuklular, daha çok lumpenler, hem de askerler dövüyordu. İmdat dayak yerken sakınmaya çalışıyor, kafasını karnına çekiyor, tıpkı ana rahmindeki gibi bir durum alıyordu. Kendisine insan gibi davrananlara içgüdüleriyle sokuluyor, adeta onların himayelerine sığınıyordu. İmdat saldırgan değildi. Kimseyle konuşmuyor, yoklamalarda sorulan sorulara hiçbir cevap vermiyordu. Adını soranlara da bön bön bakıyor ve bu anlamsız bakışlarıyla herkesi hayretler içinde bırakıyordu.

Selimiye Kışlası'na İmdat'la birlikte kelepçe vurulmuş olarak gönderilmiştik; ikişer yanımızda birer kuvvetli inzibat bulunuyordu. Bindirildiğimiz askerî cipin arkasında tıkış tıkış götürülüyorduk. Önde ise şoför ve bir astsubay çavuş oturuyordu. İmdat sezgileriyle bu durum değişikliğini kavramıştı; askerlerden sigara ve ekmek istedi. Onlar İmdat'ı ciddiye alıyor, normal insan yerine koyuyorlardı:

-Kes ulan şimdi sana da sigarana da... diye hakaret ediyorlardı.

İmdat'ın bütün duyguları körelmişti; dayak, acı söz, maddi ve manevi hiçbir işkence ona kâr etmiyordu. Bütün bu işlemlere başvurulunca kasılıp büzülüyor, sesini çıkarmıyor, biraz sonra sanki hiçbirşey olmamış gibi yeniden:

-Sigara be hemşerim... Diye başlıyor, daha sözünü bitirmeden coplar inip kalkıyordu. İmdat'la kelepçeliydim. Benden daha iri ve yapılıydı; ona yapılan her işlemden ben de payıma düşeni almaktaydım. Sıkıyönetim var, kime söz anlatılabilinir ki? Sivil yönetim de olsa ne fark ederdi; onlar da böylelerini dayakla "yola" getirmekten başka hangi yöntemlere başvuracaklardı ki? İyi ki İmdat deliydi, ya birde akıllı olsaydı? Aklı başında insanlara yapılan işlemlere uğratılsa belki de akıllı olmak yerine hemen çekinmeden deli olmayı yeğlerdi.

Bizi götüren ciple araba vapurundaydık. İmdat, deniz havasını alınca coşmuştu; oysa içerdeyken tek kelâm etmiyordu. Arabalar arasında dolaşan, simit-ayran satan çocukların birine bağırmaktan kendini alamadı:

-Hemşerim ver bakalım şuradan abilere birer simit, bir de ayran.

Bu kez İmdat gene coplanmaya başlanmıştı. Artık dayanamadım:

-Birader şu adam deli, her söylediğini ciddiye alıp habire copluyorsunuz, bakın zavallının yüzüne nasıl biri olduğu gün gibi ortada; ayrıca beni de copluyorsunuz!

-Ne delisi be hemşerim, biz böylelerini biliriz, onlar sopadan başka dilden anlamazlar, sen işine bak, karışma bize! Diye gürlemişti inzibatlar.

Arabalı vapur Harem'e yaklaştı, oradan Selimiye Kışlası'na az bir mesafe vardı; neyse ki dayanacağız, az sonra İmdat'la bizi bağlayan kelepçeler çözülür de dayaktan kurtuluruz, diye kuruyordum.

Selimiye'ye geldik. İmdat'la bizi çözmediler. Adli Müşavirlik kalemine çıktık, orada da bizi çözmediler. Evraklarımız kayda geçti. Oradan Selimiye iç güvenlik komutanlığına gönderildik. Tam o sıralar yemek zamanıydı. İlgililer bizleri teslim almadan yemeğe çıkmıştı. Gene bağlı kaldık mı "kader" arkadaşımla...

Görevli yüzbaşı (sonradan binbaşı oldu, tutuklular ona "Tekkaş" adını vermişti), evraklarımızı inceledi ve kimliklerimizi sordu. İmdat hiçbir soruya cevap vermiyordu. Tekkaş sinirlenmiş ayağa kalkmıştı; anlaşılan o da İmdat'ın bu tavrını ciddiye alıyordu:

"-Ne demek ulan kimin karşısındasın" diye İmdat'a sille tokat girişti.

İmdat da sorulara verecek hiçbir cevap yoktu. Yenilenen her soruya o çok ilgisiz cevaplar veriyordu.

-Adın, soyadın, adresin, doğum tarihin, iş ve ev adresin... vd..

-....

-Cevap ver ulan, kırarım kemiklerini!

-....

Kader arkadışımın kemiklerini kırmaya başladılar; artık her yerine acımasızca vurmaktaydılar. Bağlı olduğumuzdan sakınmam ve dayaktan korunmam mümkün değildi.

İmdat bu dayaktan sonra da ne adını, ne de adresini söyledi. Tekkaş evraklarını açtı, orada yazılı olanları kayda geçmeye başladı; bu arada da sinirleri iyice ayağa kalkmıştı. Bu manzara karşısında da kayıtsız kalamamış söze girmiştim:

-Efendim bu arkadaşla Harbiye'den beri birlikteyiz, kendisi görüyorsunuz delidir, onun deliliği yüzünden...

Daha sözümü bitirmeden Tekkaş gürlemişti:

-Avukatımısm bu dürzünün ha? Diyerek üzerime yürüdü, elinde de İmdat'ın evrakları vardı; onları havada sallıyarak, bak ne boklar karıştırmış senin kader arkadaşın:

-Harbiye Kışlası'ndaki nizamiye kapısında nöbetçi askerin silahını almak için üzerine saldırmış. Anarşist midir nedir itoğlu it! Yoksa sen de bu herifin suç ortağı mıydın?

Bu durumda bize susmak düşmüştü. Tekkaş askerlere emir verdi, İmdat'a yeniden girişti1er:

-Söyle ulan, adını, soyadını, ev adresini, söyle, yoksa öldüreceğiz seni!

İmdat da cevap yok.

-Bak ulan burada adın yazılı, niçin bize söylemiyorsun? Senin adın İmdat değil mi?

İmdat da cevap yok.

İmdat'ın evraklarına bakarak adını ve soyadını kayda geçtiler. Bu kez iş adresiyle ev adresini sormaktaydılar:

-Adresin?

Cevap yok.

-Ulan nerede kalıyorsun? Nerede yatıp kalkıyorsun?

Coplar durmadan inip kalkıyordu.

İmdat dayaktan altına işemiş ve titremeye başlamıştı; ilk kez sorulara cevap vermeye başlamıştı.

-Adresin ulan! Nerede kalıyorsun?

-Sepetin içinde.

-Ne dedin ne dedin, ulan bizimle maytap mı geçiyon sen?

Coplar gene faaliyetteydi.

-Komutanım vallahi, billahi sepetin içinde kalıyorum.

Bu trajedi sürdü gitti...

İmdat ile kader arkadaşlığımız Selimiye'den sonra Kartal Maltepe Askerî Cezaevine kadar sürmüştü; bizi birbirimizden hiç ayırmadılar ve aynı koğuşa düşürdüler. Onu dayaktan kurtarmak için yaptığım bütün girişimler hem onu hem de beni derinden sarsmıştı. İkimizin de dayaktan sağlam yerimiz kalmamıştı.

İmdat kendisine yaptığım iyiliği hiç unutmamıştı; dayanışmamıza karşılık, bizim künyemiz yazılırken o da söze karışmıştı:

-Komutanım ne diye tatlı canını üzüyorsun, bırak şu garip adamı, baksana kuru dal gibi, anasını bellemişler, bırak gitsin, buradan Eskişehir'e giden kamyonlara bir haber sal, ver şöför abilere bir onluk, değil mi ya, atarlar brandanın üstüne bir gece de gider zavallı adam evceğizine, bir de tayin ver cebine koysun, olur biter!..

Coplar gene İmdat'ın sözünü ağzına tepmişti.

Evet İmdat deliydi, özürlüydü, fakat kimi götü boklu "devrimciler" gibi ihbarcılık yapmıyor, adam satmıyor, arkadan hançerlemiyor ve daha iki tokat yemeden polisin önüne düşüp kapı kapı arkadaş ele vermiyordu. İmdat içgüdüleriyle benim kendisine

yapmaya çalıştığım dayanışmayı fazlasıyla ödemekteydi; hem de dayanılmaz coplarıma ve hakaretlere rağmen...

İmdat'ın ayrıntılı hikayesini, hakkında düzenlenen iddianameyle birlikte daha sonraları öğrenmiştik. Kendisi bizimle birlikte 6 ay arkadaşlık etti. K. Maltepe'deki Askerî Cezaevi'nde onu ilkin bitlerinden ve pisliklerden arındırmakla işe başlamıştık. Askerler onu çırıl çıplak soydular; üstündekileri ateşte yaktılar; saçlarını, vücudundaki bütün kılları traş bıçağıyla kazıdılar; kimi askerler bu işi çabuklaştırmak için İmdat'tan uzak duruyor, bir ağaca taktıkları jiletle imdat'ın bütün kıllarını kazıyorlardı. İmdat'ın vücudunda kıl olarak yalnız kirpikleri kalmıştı, kaşları bile kazınmıştı zavallının. Sonra onu ilaçladılar ve hamama soktular. İmdat vücudundaki jilet yaraları ve ayağmda bir asker donuyla koğuşumuza getirildi.

Onun bu durumuna üzülmeyen, irkilmeyen kalmamıştı. İç çamaşırlarını bizim işçi koğuşu, elbise, gömlek, gravatla ayakkabılarını da Şiar Yalçın dostumuz vermişti. İmdat şimdi birden bire değişmiş, kırık ve fiyakalı bir delikanlı olmuştu. Hapiste kaldığı sürece yemek yedi, bizlerle spor yaptı, kendisine bazı ilaçlar getirttik. İmdat gene deliydi, fakat ara sıra çok akıllı davranıyor, bazı mantıklı sözler de söylüyor ve derken giderek yeniden sapıtıyordu.

İmdat'ı, iddianameye yazdıkları gibi, "Bir askeri birliğe zorla girmeye kalkışmak, nöbetçi erin silahını almaya kalkışmak; ve TCK'nun (...) maddesi uyarınca...." suçladılar ve çocukcağıza bastılar cezayı!..

Duruşmalara çıkarken ona neler yapması gerektiğini bir bir anlattık, provasını yaptık. Kendisini götüren subaylara ricalarda bulunduk; onun özürlü olduğunu, kendilerinin de bu durumu açıkça gördüklerini söyledikse de girişimlerimiz hiçbir şeye yaramadı. Öğrendiğimize göre, İmdat mahkeme karşısına çıkarken ayakkabılarını eline alarak çıkmış, "otur" dediklerinde ise bağdaş kurup yere oturmuştu...

Bir ara İmdat'la ilgili bir dilekçeyi yetkililere iletmiştim; o da işe yaramamıştı.

Onun hikayesinin aslı şöyleydi:

-İmdat, Harbiye Kışlası nizamiyesindeki askerden ekmek istemeğe gitmiş, o sırada nöbetçi uyukluyormuş, İmdat'ı anarşist sanmış, biraz şamata çıkarmış ve zavallı deliyi pataklayıp içeri tıkmışlar. Kendisi bir kuru temizlemeci hemşehrisinin işyerinde geceliyormuş. ("Nerede yatıyorsun" sorusuna verdiği cevap olan "sepetin içinde" sözü buradan ileri gelmekteydi; gerçekten de temizlemecide sepetin içinde kıvrılıp yatıyormuş.)

İmdat yanılmıyorsam 9 ay hapse mahkûm oldu. Cezasını tamamladı ve cezaevinden ayrıldı.

Yıllar sonra İmdat'ı Cağaloğlu'nda gördüm. Kader arkadaşımın nasıl tutuklandığını, yediği dayakları, birlikte coplanmamızı, tıpkı bizim köylerimizde mandaları usturayla kazımaları gibi, onun da bitlerinden kazınmasını, ciddi ciddi yargılanmasını, mahkûmiyetini bir film şeridi gibi aklımdan geçirdim. İçerdeyken onun hayat hikayesini de öğrenmiştim. Şöförlük yapmış, askere gitmiş, futbol oynamış, bağlı olduğu askeri birliğin futbol takımına girmiş, tamirci yanında, kolacıda çalışmış ve daha sonraları büyük kentin değirmeninde İmdat, öğütüle öğütüle harcanıp delirmişti. Onu gördüğümde elimde olmadan durakladım, acaba tanır mı diye. Fakat beni tanımadı. Adını andım, seslendim dönüp cevap bile vermedi. Koltuğunda dürülmüş kalınca bir koli vardı; gece karanlık bastırmadan içgüdüleriyle yatacak bir yer için acele acele yürümekteydi. Belki bir kovuk bulacak, "modern" kent, İstanbul'da binlerce evsizler gibi, koltuğundaki koliyi uygun bir yere serecek ve sonra ana rahmindeki gibi başını bacakları arasına sokup, iki büklüm uyumaya-sızmaya koyulacaktı...

Kimi arkadaşlar soruyordu:

Ey büyük "insanlık"! İmdat'ların yeri neresiydi? Sıkıyönetim cezaevleri mi?

Hitler, İmdat'ları fırınlara gönderip, köklerini kurutmuştu; bizdeki faşizmin baştemsilcisi tekelci sermaye ise, İmdat'ları "anarşist" yerine koyup, "siyasî tutuklu" olarak ciddi ciddi yargılayıp mahkûm ederek "vicdan"ını rahatlatıyordu. Daha sonra kimsesizler yurdu, akıl hastahaneleri açarak ikiyüzlülüğünü gizlemeye koyuluyordu!..

KDİKB'nin kimi üyeleri ve bizimle ilgili-ilgisiz 30'a yakın kişi gözaltına alınmış ve ifadelerine başvurulduktan sonra tutuklanmıştı. Benim dışımda Mustafa Baykara ve İ.Ruhi Göbüt henüz yakalanmamıştı. İzmit'de KDİKB'ye doğrudan üye olmamakla birlikte düşünce birliği içinde okuduğumuz kimi arkadaşlarımız da yakalanmamıştı.

Askerî Savcı, tabloyu tamamlayabilmek için bizi beklemekteymiş. Burjuva basını da hakkımızda, "seviye"lerine uygun bir yayın yapmıştı. Sıkıyönetim'den acele davalara başlanmasını, "anarşist, komünistlerin" icabına bakılmasını isteyenler vardı. Bir kere ilgililerce hakkımızda çentik çekilmişti; "icabına" bakılacaktı devrimcilerin. İfadeler, duruşmalar aslında bir vitrindi. Tekelci sermaye emperyalizmden öğrendiği yöntemlere yerli (Osmanlı'dan miras) katkılarını da ekleyerek hakkımızdaki kararını çok önceleri vermişti. Burjuva demokrasisinin sadece "d" harfinin ortalarda görüldüğü şartlarda acaba böylesine vitrin davalar açılabiliyor ve mahkûmiyetler verilebiliniyor muydu?

Her neyse.

Savcı Ülgen Sözer (Deniz Yüzbaşı), bizi karşısına aldı. Masasında bir yığın kalın klasör vardı; sanırım bunların hepsi KDİKB Davası ile ilgiliydi. Savcı klasörlere baktığımı anlayınca; "öyle acayip bakma dahası da var." Demekten kendisini alamamıştı. Yakalanmamızla Savcının işi kolaylaşmıştı; önünde dağlar kadar malzeme, polis fezlekeleri, istihbarat raporları ve biz tutuklanmadan önce sanıklardan alınmış ifadeler vardı. Ayrıca Ülgen Sözer açacağı davada iyi saatte olsunlarla işbirliği etmiş ve KDİKB Davası'nda ajan da kullanmıştı. Yani bu ajanlar, hem "sanık", hem de "kamu" tanığı görevini üstlenecek, kısa bir süre sonra da tahliye edilip yeni görevlerinin başına yollanacaktı!..

İlk sözü savcı başlatacaktı:

-Seninle uzun boylu bir işimiz yok, bir ikisi dışında örgütün bütün üyeleri tutuklandı; hepsi suçlarını ve eylemlerini itiraf ettiler. Sıra sana geldi. Bizi oyalama. Hakkında onlarca dava konusu olabilecek ifade var. Beş ayrı davada adın geçiyor. Tarihi TKP,

THKP-C, THKO, Deniz Subayları ve bir de KDİKB. Kıvırtırsan birinden birine sokarım. İnkâr edersen geldiğin yerlere postalarım seni. İlk peşin söyleyelim, haydi başla bakalım?

Doğrusu Savcı, oldukça harbi davranmıştı!...

Savcıya gerekli olan ifade yerine gerçeği söyledim. İfadem bir sayfayı ya tuttu ya da biraz daha eksikti. Özetle; "KDİKB gizli bir örgüt değildir, yasalara göre kurulmuştur; kurucu beş üyenin dışında hiçbir üyesi yoktur; buraya KDİKB ile ilgili sanılarak getirilenler üyemiz değildir; bir kısmını ise hiç tanımıyorum. Söz konusu bildiriler bize aittir ve düşüncelerimizi yansıtmaktadır; onların ideolojik düşünce planındaki içeriği bizimdir. Eylemlerimizin hesabını 15-16 Haziran Davası'nda verdik. Diğerleri için herhangi bir kovuşturma yapılmadı." Demiştim.

Savcı bir iki zorlama dışında çizgiyi aşamadı. Bazı teorik tartışmalara girmeye çalıştı, onları cevaplamadım. "Halk Savaşı ve Devrim konusunda ne düşünüyorsun?" Diye bir soru yöneltti. Ben de; "böyle bir mücadele yolunun gerekli şartlar oluşunca başvurulan bir mücadele biçimi olduğunu sosyal devrimin ise kanuniyetleri olduğu bilimsel gerçeğini" söyleyerek ifademi noktalamıştım. Savcı, polis ifadesine itibar etmedi. Çünkü böyle bir metin yoktu.

Savcının en son sözü:

-Seninle daha çok konuşacağız! Bir dahaki sefere karşılaşmaya iyi hazırlan! Anladın mı?!. biçiminde olmuştu. Ben de:

-Anladım, ben hazırım! Demiştim.

Savcı gerekli işlemleri hazırladı. Sevk edildiğim mahkemede tutuklandığımı söylediler.

Selimiye'de kısa bir süre kaldıktan sonra Kartal Maltepe Askerî Ceza ve Tutukevi'ne gönderildim.

Cezaevi

Bu cezaevine ikinci gelişim; ilki 15-16 Haziran Direnişi'yle, ikincisi 12 Mart 1971 "rejimiyle" ilgiliydi. Cezaevinin şimdiki yöneticilerinden iki subay bu kez de görevliydi. Yalnız içlerinde

rütbe olarak daha alt düzeyde olmasına rağmen kimseyi iplemediğini göstermekten çekinmeyen, siyah gözlüklü bir subay hemen seçiliyordu; ayrıca şivesinden Doğulu olduğu anlaşılıyordu. Yanağında şark çıbanı izi vardı. Sert ve acımasız birisiydi. Biçimsel konulara ağırlık veriyordu. Tehditle işe koyulmuştu kaydımı yaparken:

-Bu cezaevine ikinci kez gelen tek insan sensin! Ayağını denk al! Sakın gözüme batma! Sana bir mim koydum! Gerisini paşa gönlün bilir! Haydi marş marş!. A Koğuşu'na götürün! Demişti.

Cezaevi meyilli bir araziye, tepeye kurulmuştu; idare binasına merdivenlerle çıkılıyordu; soldan yan yana üç oda, sağda iki görüşme yeri, kimi zaman berber, kimi zaman avukat-sanık görüştürme yeri olarak kullanılıyordu... Cezaevi ortasından bir koridorla ayrılıyordu. Koridorun sol tarafında, aralarında bir havalandırma avlusu bulunan iki koğuş, A ve B koğuşları, sol tarafta depo olarak kullanılan küçük bir oda (bir ara kadın tutuklular da konulmuştu; özellikle kaçma olayından sonra). Koridorun sağında birbirlerine içten bağlı koridorları bulunan C,D,E Koğuşları orta yerinde bir avlu. Ana koridorun sağında bir hücre ve tuvalet. E Koğuşu'nun altında, dıştan kapısı bulunan birde F Koğuşu vardı. Cezaevinin üst bahçesi yakınında eskiden garaj olarak yapılmış, şimdi ise kadın tutuklular için hazırlanmış olan kadınlar koğuşu bulunuyordu. (Kaçma olayından sonra cezaevinin yapısında büyük değişiklikler yapıldı. Cezaevi dört ayrı bölüme ayrıldı, avlular bölündü ve üzerlerine demirağlar çekildi. Ahşap kapılar demire çevrildi. Pencereler demir ve telörgülerle örüldü... Ana koridor ikiye ayrıldı. vb..) Bu cezaevinin bahçesi 15-16 Haziran döneminde basit bir telörgüyle çitlenmişti. Şimdi ise cezaevi bahçesi duvarlarla çevriliydi; dört köşesine de birer gözetleme kulesi yerleştirilmişti; ayrıca dıştan aydınlatılıyordu. İç ve dış güvenliği daha sağlam esaslara bağlanmıştı.

A Koğuşu daha çok KDİKB Davası ile ilgili sanıklardan oluşuyordu. Benim dışımda, öğretmenlerden Nurettin Doğan, Necati Çığşar, Ahmet Muhtar Göbüt, İbrahim İşyar. İşçilerden Basri Dede, Şevki Erencan, sonraları. İ.Ruhi Göbüt. Öğrenci sanıklardan, H.Mutlu Öztürk (oğlum önceleri E Koğuşu'ndaydı). Bir iki

esrarcı, yerli "mafya"dan kabadayı İsmail Hacı Süleymanoğlu, "Kader arkadaşım" İmdat, THKP-C sanıklarından; Ziya Yılmaz, İrfan Uçar, Necati Sağır, daha sonraları Necmi Demir (E Koğuşu'ndan), Ulaş Bardakçı (F Koğuşu'ndan), Mahir Çayan (önce Selimiye, sonra Maltepe'ye, ilkin F Koğuşu'na, daha sonra A Koğuşu'na), Sina Çıladır (E Koğuşu'ndan), Ütğm. Ömer Laçiner, THKO'dan; Ömer Ayna, Zonguldak'lı işçilerden bir grup, Bilal Yeşilyurt (KDİKB davasıyla "Cunta Davası"nda As. Savcının kullandığı görevli). Bazı Dev-Genç'li gençler ve iki amatör telsizci...

B Koğuşu, bizim koğuşla bir havalandırma avlusuyla bağlıydı. Bu koğuşta daha çok yazarlar, "Cunta"cılar, Selma Eşfort'un "TKP" sanıkları kalıyordu. Kimi yazılarından ötürü; İlhan Selçuk, Oktay Kurtböke, Çetin Altan, (Bir geceliğine de Aziz Nesin). "Cunta" Davasından; Sarp Kuray, Atilla Sarp, Ruhi Koç, Ender Alkım, Hüseyin Çetin, Adnan Çoker, Selim Yalçıner, Abdullah Gelgeç, Metin Eşrefoğlu (sonradan D Koğuşu'na), eski Emniyet Müdürlerinden (İst.Em.Müd.Mali D.Md;Bolu Em.Md; Ank.Merk.Em.Md. ve 27 Mayıs'ın muhabere örgütlenmesinden) Rafet Kaplangı ile İstanbul Em.Müd.I.Şube Müdürü Muzaffer Yılmaz (DP, 27 Mayıs, İnönü Koolisyonu, AP ve 12 Mart döneminde aynı görevde bulunmuş) (bu sanıklar, ilkin D, sonra A, daha sonra da B Koğuşu'na geçmişlerdi.) "Sömürücüye Yumruk" dergisi sanıklarından; Av.Sabri Yılmaz, A.Hamdi Dinler. Selma Eşfort'un "TKP" Davası sanıklarından; Vedat Günyol, Sabahattin Eyüboğlu, Şadi Alkılıç, Nihat Sargın (TİP Gn.Sek), Doç.Çetin Özek, Şiar Yalçın (Ünlü Koyulhisar Savcısı), Erdöl Boratap (artist) vd. kalıyordu.

C,D,E Koğuşları en kalabalık ve büyük koğuşlardı; buradaki sanıklar da çok renkli bir topluluk oluşturmaktaydı. THKO I Davası sanıklarından Cihan Alptekin, Tahsin Cinemre, Oktay Kaynak, Osman Bahadır, Yavuz Yıldırımtürk, A.Aydın Çığ, K. Dursun Çağlı, Ecz.Rıfat Güney vd. Dev-Genç'den kimi gençler, bir toplum polisi, Sosyal Yayınlar sahibi Enver Aytekin, eskilerden, S.Vecdi Özgüner, TMGT Başkanı Bozkurt Nuhoğlu, Emniyet Sandığı "soygunu" sanıklarından Osman Ağaoğlu, Yücel Kut, İb-

rahim Başak. DDKO'dan Zerruh Vakıfahmetoğlu ve arkadaşları. Deniz subaylarından büyük bir topluluk ("Cunta" Davasıyla ilgili sanıklar; bunların tutuklulukları kısa sürmüştü). Dündar Kılıç ve arkadaşları, Sultan Demircan ve yerli "mafya"dan bir iki esrarcı; devrimci gençlerden Zeki Erginbay ve arkadaşları. Şafak Morgül, Salman Kaya. THKP-C I Davası sanıklarından Kamil Dede, Ömer Güven, Ö.Erim Süerkan, Abdullah Ceceloğlu, Rafet Özkan, Oğuz Öder, Avni Yalçın, Mustafa Coşkun, Mustafa Aynur, Erdoğan Kamışoğlu, M.Yanar, A.Türe, İ.Y.Erdoğan, vd. Selma Eşfort'un "TKP" Davası sanıklarından; Aydın Engin, O.Saffet Arolat, Ragıp Zarakolu, Masis Kürkçügil, Vahit Tulis, Harun Karadeniz, Tanju Cılızoğlu, vd. KDİKB Davası sanıklarından; Mehmet Kurt, Hüseyin Özyaman ve öğretmenlerden Habib Barut, Ömer Yüce, Osman Dönmez, Turan Görgülü ve öğrenci kesiminden Reha Yalçın. Bursa ve Zonguldak yöresinden kimi işçiler bulunuyordu.

F Koğuşu sakinleri daha çok "Nurcu"luk iddiasıyla getirilenlerden oluşuyordu; içlerinden biri patron, diğerleri emekçiydi. Birde Enver Tortaş isimli faşistlerin kullandığı azılı bir katil zanlısı vardı. Kimi esrarcılar, Zonguldak'lı işçilerden kalabalık bir grup; Namık Aşçı, Ş.Bayrak ve arkadaşları. "Cunta" Davasından; İrfan Solmazer (27 Mayıs 1960 eski MBK üyesi), Sendikacı İsmet Demir (T. Maden İşten), Alaattin Tütüncü ve pazarlamacı Ceylan..

Kadınlar Koğuşunda ise; THKP-C Davası sanıklarından; İlkay Demir, Rüçhan Manas, K.Deniz Özen, Julide Zaim, Tülay Tad, A.Emel Mesçi. THKO I Davası sanıklarından; Rukiye, Elif Gönül Tolon. Selma Eşfort'un "TKP" Davası sanıklarından; Azra Erhat, Matilda Gökçeli (Yaşar Kemal'in eşi), Magdelina Ruf (Sabahattin Eyüboğlu'nun eşi), Seçkin Çağan (Sermet Çağan'ın eşi), vd. kalıyordu.

Bu cezaevinin çehresi, zamanla gidenler, gelenler tahliye olanlar ve hüküm giyip ayrılanlarla her yönüyle değişiyordu.

12 Mart'ın İstanbul ilinde cezaevi olarak kullandığı Askerî Cezaevleri; Maltepe, Selimiye, Alemdağ, Metris, Davutpaşaydı. Bunlar da yetmeyince Sağmalcılar cezaevine de başvurulmuştu.

Her koğuş kendi bünyesinde kurumlaşmaya yönelmişti. Ayrıca genel olarak da koğuşlar arasındaki gerekli koordinasyon oluşturulmuştu. Koğuşlarda yaşama biçimi ortaklaşa olarak bazı kurallara bağlanmış, birlikte yaşamanın genel ilkeleri ile koğuş temsilcileri demokratik biçimde seçilmişti.

Koğuşlarca kurulan komünler genellikle işlerliğini sürdürüyordu. Yemeklerimiz asker karavanasıydı. Bazen haftada bir hamama götürülüyorduk. Cezaevinin su problemi vardı; bu yüzden suyu bidonlarda koruyorduk. Her koğuş sırayla günde 1 saat bahçeye çıkarılıyorduk. Kimilerinin cep radyosu da vardı. Başlangıçta dışardan tutuklu yakınlarının getirdikleri yiyeceklere izin veriliyorken; sonradan bazı olaylar yüzünden yasaklanmıştı. Dışardan erzak ve bazı yiyecekleri almak serbestti; hattâ bir ara ispirto ocağıyla yemek bile pişirebiliyor, yenemeyecek nitelikteki karavanaları, acı biber ve sarımsakla terbiye ederek çeşnisini değiştirebiliyorduk. Tutuklular arasında dostluk ve yoldaşlık ilişkileri gün geçtikçe geliştirilmekteydi. İstediğimiz kitapların içeri sokulmasına izin veriliyordu; sonraları bu iş kısıtlanmıştı.

Savunmalar için içeriye daktilo sokabilmiştik. Bazı hastalara ilk yardım yapabilecek ilaç, iğne ve enjektörümüz de vardı. Dışardan futbol topu, spor için ayakkabı, eşofman getirmek serbestti; fakat havalandırma süresi çok sınırlıydı. "İhtilattan men"den sonra gazete okumak da serbestti. İzin alınarak koğuşlar arası ziyaretler de yapılabiliyordu. Görüşler Cumartesi günü yapılıyordu; görüşmeler de uzun boylu baskı ve sıkı güvenlik önlemleri yoktu. Dileyen herkesle görüş yapılabiliyordu; görüşmeler önceleri sınırsızdı, sonraları kısıtlanmıştı...

Komünlerin en fukarası bizim A Koğuşu'nunkiydi. Çoğu işçi, öğretmen ve öğrencilerden oluşan komünümüzün gelirleri çok sınırlıydı. Fakat birlikte konulan ilkeleri hayata geçiren en temiz ve disiplinli komün de bizimkiydi. Oturmanın, kalkmanın, okumanın, yatmanın, sigara içmenin, gürültü sorununun, oyun oynamanın, şakalaşmaların (mavra), voltaların, radyo dinlemenin, gazete ve kitap okumanın, yemek yemenin, temizlik nöbetlerinin siyasî

tartışmaların, spor yapmanın, dışarıyla gerekli ilişkileri kurmanın çiğnenmeyen kuralları vardı. Bu yüzden A Koğuşu'na gelmeye can atanlar olduğu kadar, C,D,E Koğuşlarına kapağı atıp gençliğin coşkulu "mavra"larına katılmak isteyenler de vardı.

Tanju Cılızoğlu, Rafet Kaplangı, Muzaffer Yılmaz, gençliğin "mavra"larından kaçıp bizim koğuşa sığınarak kurtulanlar arasındaydı. Necati Sağır, Taner Kutlay, gibileri de komün için birlikte oluşturulan gerekli disiplini "Sırrı Öztürk faşizmi" olarak niteleyip A Koğuşu'ndan iltica ederek ayrılanlar arasındaydı.

A Koğuşu, Komün temsilciliğine ilkin Basri Dede'yi seçmiştik. Ağır hasta olarak hastahaneye kaldırılınca yerine Şevki Erencan'ı getirmiştik. Daha sonra bu arkadaşlarımızın tahliye edilecekleri anlaşılınca ve THKP-C lider kadrosunun bizim koğuşa gelmesiyle temsilci olarak bizi seçmişlerdi. Bizim ayrılışımızdan sonra da bu göreve İrfan Uçar getirilmişti.

B Koğuşu, Komün temsilciliğini İlhan Selçuk yapıyordu. Kimi zamanlar bu işi A.Hamdi Dinler üstleniyordu.

İçiçe olduğu dönemlerde, C,D,E koğuşları Komün temsilciliğine; Bozkurt Nuhoğlu, kiler nöbetçi "onbaşılığına"da, oğlum H.Mutlu Öztürk bakmıştı. Daha sonra Abdullah Ceceloğlu, Saygı Yağmurdereli, Zerruh Vakıfahmetoğlu sırayla üstlenmişti, koğuş temsilciliği görevlerini...

F Koğuşu Komün temsilcisi Ulaş Bardakçı'ydı. Kimi zamanlar idareyle yapılan görüşmelerde ise İrfan Solmazer koğuşu temsilen görev yapıyordu.

Kadınlar Koğuşu'nun Komün temsilcisi İlkay'dı.

Kızıldere katliamına kadar bu cezaevinde yatan devrimciler arasında kayda değer kötü ilişkiler ve anılmaya değer tatsız olaylar cereyan etmemişti. Kaçma olayı sonrası, bazı disiplinsizlikler ve kışkırtmalar uç vermeye başlamıştı. Kimi umutsuz kadrolar, giderek birlikte yaşamayı çekilmez bir duruma getirme yolunda ellerinden geleni yapmaya çalışmaktaydı. Bazı bireyci ve benci davranışlar tedavi edilemiyordu. Kimi davranış bozuklukları, sınıflı toplum üyeliğinden kaynaklanan hastalıklar, çeşitli ideolojik-örgütsel bölünmelerin kaynağını oluşturuyordu. Bu bölünme-

lere sonradan birer "teorik" kılıf aranmış ve dışarı taşırılmıştı... Hem de maharetle...

Askerî İnfaz Kanununun Farklı Uygulanması

Cezaevi'nin ünlü ve tek yetkilisi siyah gözlüklü subayı birgün koğuş temsilcilerine Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bir emrini sert biçimde duyurmuştu:

-Bütün tutukluların bıyıkları kesilecek, saçları üç numaraya vurulacak!..

Bu durumda bütün koğuş temsilcileri konuyu görüşerek değerlendirme yapmıştı. Böylesine keyfî bir uygulamaya karşı çıkılacaktı. Zaten bir cezaevinden çok kötü bir işkencehaneye benzeyen bu cezaevinde yapılan baskılar yetmiyormuş gibi, bir de yeni baskı yöntemleri denenecekti. Emrin amacı açıktı. Bu kanundışı isteklere boyun eğilirse ardından dahası gelecekti. Bizi sinmeye, kişiliklerimizi kırmaya zorlayacaklardı.

Siyah gözlüklü subaya:

-Böyle bir uygulama emrini bize yazılı olarak iletin. Bizim de yazılı cevabımız olacaktır. Demiştik.

Dışardan sivil ve askerî ceza infaz kanunuyla ilgili bütün kitapları getirtmiştik. Bizleri askerî cezaevinde, askerî tutuklu yerine koyduklarına göre, kanunlarda ve içhizmet talimatnamesinde yazılı olanları inceleyip gerekli itirazlarımızı yapacaktık.

Yaptığımız incelemelerde, bir de ne görelim, askerî infaz kanunu sivil infaz kanunundan daha demokratikmiş! Evet daha demokratik! Demek ki, erat dışında subay ve astsubayların da tutuklanabileceği hesaplanarak farklı bir infaz kanunu uygun görülmüştü. Bu infaz kanunu ile içhizmet talimatnamesine dayanarak güzel bir dilekçe hazırlandı. İsteklerimizi, yasadışı baskıları ve bazı kötü uygulamaların giderilmesini içeren dilekçemizi ilgililere vermiştik.

Bu yazılı dilekçeyi bütün koğuş temsilcileri birlikte imzalamıştı. Dilekçemiz daha ilgili makamlara ulaşmadan Gözlüklü su-

bay "emir"leri uygulamaya girişmişti. İlk uygulamayı da A Koğuşu'na gelerek bizim üzerimizde deneyecekti. Kendisine, bıyıklarımı kestirmeyeceğimi, buna kanun önünde hiçbir hak ve yetkilerinin bulunmadığını, yok eğer kanun-manun sizi bağlamıyorsa ancak o zaman bu işi rızam dışında zorla yapabilirsiniz..." Demeye gelen bazı şeyler söylemeye çalışırken o, elindeki copu gelişi güzel çalıştırmaya başlamıştı bile... Emrindeki eratla bizi tartaklayarak koğuştan çekip çıkararak, idare binasındaki salonun ortasına yere yatırmış ve zorla bıyıklarımı kesmişlerdi. Saçlarım ise öteden beri zaten kısaydı...

Koğuşa bıyıksız ve hırpalanmış olarak getirildiğimi gören arkadaşlar çok irkilmiş, keyfî baskıları ve faşizmi kınayan sloganlarla tepkilerini göstermişti. Cezaevi ayağa kalkmış ve bana yapılanlar çabucak duyurulmuştu. Bütün arkadaşlar benim yaptığımı aynen yapmaya kararlıydı. Bu baskıya karşı dikilip haykırmayan, bana yapılanları protesto etmeyen yoktu.

Halbuki bize yapılanlar bir "ibret-î müessire"ydi.

Adeta, "aklınız keserse, işte meydan, işte şeytan, dileyen direnmekte serbesttir!.." demekteydiler. Gözlüklü, bütün tutukluları teker teker huzuruna çağırmaya başladı. Onunla karşılaşmak istemeyen arkadaşım Şevki Erencan gözleri yaşlı: "Ben bu bıyıkları 50 yıldır kesmedim. Bunlar eşeğin kuyruğundaki kıllar değil ki keseyim. Bu bıyıklar benim işçilik onurumun, devrimciliğimin, kişiliğimin bir parçası ve bir simgesidir. Sırrı yoldaşa yapılanlara dayanamayacağım bu sebeple bıyıklarımı kendim kazıyacağım!" Demişti. Şevki Usta faşist baskıları bu yöntemle lanetliyordu. Aynı şeyleri Gözlüklü'ye karşı da haykırdı. Ömer Laçiner ise bana: "Beni şu Gözlüklü'nün karşısına çıkartmayın, sinirlerim çok gergin, senin şu makasınla (zulamızda makas, tarak gibi bazı aletler bulunurdu) beni bir traş et, nasıl olsa elinden de geliyor..." Diyerek zorla saç-bıyık kestirme işkencesinden kurtulmuştu. Basri Usta da hastalığına aldırmadan militanca direnmişti.

Kimi gençlerin bıyıkları daha çıkmamıştı; fakat gene de direndiler. B Koğuşu dışında bütün tutukluların saç ve bıyıkları zorla kazınmıştı. Bu farklı uygulamayı neden yapmışlardı?

B Koğuşu'nda kimi yazar çizerler ve "cuntacı"lar vardı. 12 Mart Muhtıracıları içinde faşist paşalar dışında bazı yurtsever ve demokrat subaylar henüz daha ordu'dan uzaklaştırılmamışlardı. O sebeple böyle farklı bir işlem yapılıyordu. Ayrıca, kimi yazarlar, "anarşist" genç "hayta"larla "amele makûlesi" bir tutulur muydu?

Fakat gene de, onlar da berberin koltuğuna oturtulmuştu; yalnız, saçlarından bir iki milim, bıyıklarından ise yarım milimetrecik kesilerek muhtemel tepkilere biçimsel bir "çare" bulmayı ihmal etmemişlerdi...

12 Mart'ın faşist paşaları, sıkıyönetim uygulamalarında kılavuzlarının önerilerinden daha da ilerilere el uzatmışlardı.

Cezaevinden İşkenceye Götürülenler

Bir gece "Cunta" Davası sanıklarından, Sarp Kuray, Adnan Çoker, Hüseyin Çetin, Selim Yalçıner'le birlikte bir kısım sanıklar cezaevinden götürüldü. Bu olayın anlamı apaçıktı. Bütün tutukluların sinirleri gerilmişti. Buraya getirilen her insana, faşist baskıcılar ilişmişti. Bütün bunlar yetmiyormuşcasına "yeni yeni deliller" bulmak amacıyla bu tür operasyonlara başvuruluyordu.

Bu arkadaşlar bir aydan fazla bir süreyle cezaevine getirilmediler. Bütün cezaevi sakinlerinin bu olayı protesto etmesi ve direnmesi gerekiyordu. Bu tür davranışlara karşı çıkılmazsa cezaevinden adam götürmelere iyice yol olacaktı. Basın olup bitenleri yazamıyordu. Yazmaya girişenler tehdit edilip kapatılıyordu. Kamuoyu, sıkıyönetim uygulamalarından habersizdi. Yurtdışında ise ancak insan haklarına duyarlı bazı çevrelerin işkenceler konusunda birçok girişimlerin yapıldığını duyuyorduk. Fakat asıl girişim ve bu konudaki inisiyatif kullanma görevi tutuklulara düşüyordu. Bu sebeple açlık grevi eylemine başvurduk. Hasta ve özürlüleri bu meselede serbest bıraktık. Siyasî olmayan tutuklular da bu eyleme gönüllü katılmışlardı. Ziyaretimize gelenlerle de görüşmedik. Sadece bir tek görüşmeciye durum açıklanmıştı. Şair Şadi Alkılıç "açlığa" dayanamazdı (!); O bu kararı çiğneyenlerin başını çekti. Onu mazur gördük.

Açlık grevinin üçüncü gününde, cezaevi komutanı: "Bir daha bu tür olaylara asla izin vermeyeceğini" bildirerek açlık grevini bırakmamızı sağlamıştı. Bu komutan verdiği "asker sözünü" tutmuştu. Değerli bir insandı.

Açlık grevi sırasında şekerli su alarak bu eylemi sürdürmeyi, doğrusu o tarihlerde bilmiyorduk.

Cezaevinden işkenceli ifade almaya götürülen arkadaşlar yara ve bereleri tedavi edilmeden cezaevine getirildi. Çoğunun ayak tabanlarındaki kemikleri görünüyordu. Yaralarının kapanması aylarca sürmüştü. Düşen tırnaklar, ayak tabanlarından yüzülen kalın deriler zarflar içinde saklanmış, duruşmalarda delil olarak kullanılması sağlanmıştı. Daha önceleri bu vahşeti yaşayan bütün tutuklular yapılanlara karşı öfke ve kin duyuyordu. Hakim sınıflar ve onların sazını çalan faşist paşalar ise "işkence yoktur" diye tepinip duruyorlardı!

Yabancı Basın Heyetlerinin Ziyaretleri

Ülkede yerine göre yarı açık ve açık faşist uygulamalar kimi kapitalist (özellikle Avrupa) ülkelerde büyük yankılar uyandırmıştı. Türkiye üzerine geniş yorumlar ve eleştiriler yapılmaktaydı. Dünya demokratik kamuoyu 12 Mart faşizmine karşı oldukça duyarlıydı. Ülkedeki direnişin dışardaki yansıması faşist kuklaların aleyhineydi. Yeni model faşist uygulamayla ülkemizdeki her ilerici ve devrimci ses kesilmeye çalışılmış, kimi siyasî partilerle, kitle örgütlerinin, derneklerin büyük bir çoğunluğu kapatılmış ve sorumluları içeri tıkılmıştı. En doğal demokratik istekler barbarca, işkence ve kanlı tertiplerle kırılmaya çalışılmıştı.

"Balyoz Harekatı"nın mimarı Başbakan Nihat Erim, Avrupalı dostlarına teminatlar vermiş, söylenenlerin aslını gelip kendi gözleriyle görmeleri için kimi basın heyetlerini ve bazı demokratik kuruluşların temsilcilerini hapishaneleri ziyaret etmek üzere davet etmişti.

Cezaevi yönetimi bu ziyaret için boya badana işlerine girişmiş, yatak çarşafları, nevresimler temizlenmiş, tuvaletler, masa-

lar, velhasıl "teftiş fırçaları" hazırlanmıştı. Göstermelik biçimde birer saatimizi zar-zor geçirdiğimiz bahçeye, yeni voleybol ağı (eskisini ve topu bizler almıştık) nı germiş, saha çizgileri kireçlenerek biçimsel hazırlıklar yapmışlardı.

Çok geçmeden bu hazırlıkların neye işaret olduğunu öğrenmeyen kalmamıştı. Cezaevi komutanı koğuşları teftiş ederek konuyu açıklamıştı: "Yabancı heyetler gelecek, herkes temiz, disiplinli ve giyinik olacak! Bir iki yazar (İlhan Selçuk, Çetin Altan) dışında, o da kendi tercümanları aracılığıyla kısa bir konuşma yapılacak! Ülke aleyhine bir konuşma yapılmayacak! İşkence olayına değinilmeyecek! Yabancılara karşı "millî haysiyetimiz" korunacak! Soru sorulmayacak! Bazı filmler çekilecek! Hesapta olmayan bir harekete kalkışanlara şiddetli cezalar uygulanacak!.."

Koğuş temscilcileri bir toplantı yaparak konuyu görüşmüştü. Varılan sonuç şöyleydi:

-Demek ki, sevgili yöneticilerimiz bizleri sirk maymunu gibi yabancı konuk ve heyetlere takdim edecekler, kendi tercümanlarıyla ve bir iki kişiyle konuşacaklar, bu kişileri de onlar seçecek, tutuklular esas duruşta ve "beşûş" çehreleriyle sırıtıp poz verecekler, filmleri çekilecek, böylece hepimizin başrollerini oynadığı filmler yurt da ve bütün dünyada oynatılacaktı!.. Faşizmin çirkin ve kanlı yüzü cilalanıp gizlenecek... Yapılanlar sineye çekilecek... Biz buna maskaralık deriz ve böyle bir oyunda rol almayız!

Senaryo hazırdı. Kimi yazarlar böyle bir ziyaretin yararına ve kendileriyle görüşme yapılacağına sevinmişti; tercüman aracılığıyla da olsa yabancı meslektaşlarıyla konuşmak onlar açısından yararlıydı.

Bizler, büyük çoğunluk ise aksi görüşteydik. Gelenlere hadlerini bildirecektik; onların yanı sıra gelen yerli kukla basın temsilcilerine de, Nihat Erim'in göstermelik oyununa da karşı çıkacaktık. Devrimci onurumuzu çiğnetmeyecektik. Ayrıca kendi tercümanlarımızla, bizim arkadaşlarımızla faşizmin kanlı ve kirli oyunlarını sergilemenin yollarını bulacaktık.

Göstermelik teftişe bizim A Koğuşu'ndan başladılar; gelen heyet bizimkinden sonra B Koğuşuna, yazarlara ulaşacaktı... Basri

Usta, Şevki Usta ve bendeniz başta olmak üzere filmlerimizi çekmeye başlayan kameramanların aletlerine el koyduk, ellerindeki mikrofonlardan açık tuttukları teyplerine gereken malzemeyi Türkçe olarak doldurttuk. Kısaca: "Bu ziyaret kötü bir senaryodur, mizansendir, buraya gelmeden önce, Emniyet I. Şube'nin hücrelerindeki çocuklarımızı gidip görün, onların filmlerini çekin, Kontr-Gerillaya, Harbiye Kışlası'na, özel sorgu yerlerine gidin! Size burada sirk maymunları gibi film falan çektirmeyiz! Gördüklerinizin hepsi sahte ve göstermeliktir!" Demiştik.

Filmleri kameralardan çekip çıkardık, aletlerini ellerine verdik. Bütün devrimci tutuklular, başta enternasyonal olmak üzere devrimci marşları konukların ve yerli basının teyplerine doldurmuştu. Bunların yanı sıra faşizmi lanetleyen onlarca slogan cezaevini çınlatmaya başlamıştı. Yüksek rütbeli paşalar, kurmaylar ve yetkililer neye uğradıklarını şaşırmıştı. Fiilen yapacakları birşey de yoktu. Hepsi yerlerine çakılı vaziyette kalmıştı. Yabancı konuklar yanında cop ve silaha sarılmak da olmazdı!..

Daha sonra bütün tutukluları bahçeye çıkardılar. Böyle bir önlemden sonra ancak koğuşların filmlerini çekebildiler. Bahçede bütün tutuklular film çekilmesine izin vermedi; buna zorlanınca da hepimiz sağ yumruklarımızı havaya kaldırmış, protestolarımızı tekrarlayarak kameralara arkamızı dönmüştük. Böylece ardımızdan çekilen fotoğraflarımız yerli ve yabancı basında çıkmıştı. Selimiye'deki modern erat yemekhanelerinin fotoğrafları bizlerin yemekhaneleri imiş gibi basına yansıtılmıştı.

İşlediğimiz bu "suça" karşılık kimimiz bir-iki kez görüş yapmama, kimimiz de havalandırmaya çıkartılmama cezasma çarpıtılmıştık.

BASRİ DEDE

Basri Usta, Gölcük Askerî Tersanesinde Kreyn Operatörü olarak çalışmıştı. Ömrünün yarısını Dok'larda, yüksek kuleli vinçlerin kumanda kabininde geçirmişti. İşindeki yeteneğinden ötürü onu da, diğer proletarya sosyalistleri gibi, fabrikadan atamamışlardı.

Onunla TİP'in kuruluş dönemlerinden tanışmıştık. TİP Merkez oportünist kliği sınıf bilinçli işçileri küçükburjuva sosyalizmine bulaştırmak istiyordu. Basri Usta sınıfsal sağduyusuyla bu oyuna gelmemişti. İşçilik onurunu işyerinde, TİP'de, sendikalarda, polis deneyinde, sorguda, işkencede, cezaevinde ve duruşmalarda titizlikle korumuştu.

TİP'in köy ve kitle çalışmalarında o her şeyiyle vardı. Karısı, çocukları ve sosyal çevresiyle yetmeyen aylığıyla daima aramızdaydı... Sosyalizm davasına içtenlikte inanmıştı. İlerlemiş yaşına ve bazı sağlık sorunlarına rağmen gecesi gündüzü yoktu. Okur, tartışmalara katılır, eğriyle doğruları ayırdederdi. Hak yemez, ölçüsünü dürüstlükle korur, işçi sınıfı hareketinin çıkarını her koşulda gözetirdi.

TİP'den organik bağlarımız kopunca, o TİP'den henüz kopmamıştı ve arkadaşlığımızı sürdürüyorduk. PDK'da o da başkanlık divanında görevliydi. Savcı, bu arkadaşlığımızı KDİKB üyeliğine sokmaya çalıştı ve onu da TCK'nın 141/1. maddesine göre yargılamaya kalktı. Oysa bizim Birliğin sadece beş kurucu üyesi bulunuyordu. Altıncı üyeyi kaydetmemiştik; eğer üye kayıt işine girişseydik, herhalde bir elin parmaklarını aşacak sayılara ulaştı-

rabilirdik; amaç üye kaydetmek değildi. Bu türden bir aracı kullanarak iş yapmaktı.

Basri Usta, Kamil Dede'nin de babasıydı. Cezaevinde baba oğul gelenler arasında sadece onunla ben vardım. Tutuklanmasıyla iş akdini hemen feshetmişler ve az bir kirayla sığıştığı lojman-baraka evlerini elinden almışlardı. Gölcük Tersanesinin ilk inşaatında 'teneke evler' olarak inşa edilen bu evlere 'baraka evler' de deniliyordu. Eşi inmeli ve hastaydı; bakıma ihtiyacı vardı. Çalışan öteki işçi oğlu ile onun aylığı ise hane halkına zor yetiyordu.

12 Mart sonrası, İzmit Emniyeti, İstanbul'daki meslektaşlarına taş çıkartırcasına işçi avına soyunmuş, Şükrü Balcı, Kenan Koç ve Ilgız Aykutlu'nun üstün yeteneklerini bastırmışlardı. Bilmem bizim yazmamıza gerek var mıdır?

Ayrıca, işkence edebiyatı yapmadığımızı, onun ardına saklanmadığımızı herhalde dost-düşman herkes biliyordur...

KDİKB'nin bazı üyelerinin İzmit'de bulunmamalarının acısını fazlasıyla Şevki Ustayla o çekmişti. Bilinen işkence türlerinin dışında onun ellerini arkasına bağlayıp, başını denize sokarak konuşturmaya kalkışmalarını kendi ağzından dinlerken, İzmit'de bulunmadığıma hayıflanmış ve çok üzülmüştüm. Biz öncü işçilerin bütün hayatı ayna gibi ortadaydı; düşünce ve eylemlerimiz de açıktı. Bizden neyin ikrarını almak için zora, ahlâk ve töre dışı yollara başvuruyorlardı? Halbuki işkenceye falan gerek yoktu; biz siyasî kimliğimizi de, yaptıklarımızı da zaten saklamıyor, üstleniyorduk. Bundan ötürü de gurur duyuyorduk. Bir devrimcinin bu türden durumlarda yapacağı şey bellidir: Sorumluluğunu üstlenmek. İlle ardımızdan, bir kısım tertiplerle adam getirtmek isteniyorsa, bunun da imkânı yoktur. Bir insan 60 yıla varan bir sürede işçilik onurunu koruyarak, sosyalizm davası için mücadele edecek, bu yola herşeyini bilinçle verecek, ve o insan böylesine burjuva yöntemleriyle davasını, arkadaşlarını satacak? Proleter sosyalist kimliğini taşıyanların gündeminde asla ihanet yoktu!

Basri Usta mart ayının soğuğunda o kancık havalarda, ıslatılıp dövülmelere uzun boylu dayanamazdı; ağır hasta olarak, Selimiye'ye, oradan da K. Maltepe'ye sevkedilmişti. Koğuşta gün geçtikçe daha da kötüleşiyordu. İhtilattan men kararı daha kalkma-

mıştı. Kimseyle haberleşemiyorduk. Doktor getirtemiyorduk; hastahanenin yolu ise, ancak ölüm üzeri açılıyordu.

Koğuş temsilcisi ve bu cezaevinin kıdemlisi olarak bazı girişimlerde bulunmak bana düşüyordu. Aramız da, B Koğuşu'ndan bir doktor Nihat Sargın vardı; ama insan ölüm anında bile sağ teslimiyetçi oportünizmin temsilcisine baş vuramıyordu; bu konuda Basri Usta'nın nötr bir tutumu vardı; hastalığı nedeniyle bu tavır doğal karşılansa da, biz ilkeli tutumumuzu sürdürmekten yanaydık. Nihat Sargın'a sağlık sorunlarımızı açmazdık. Onlar sınıf bilinçli işçilere olan düşmanlıklarını cezaevinde de sürdürüyordu; bizlerle konuşmaktan bile kaçıyorlardı. En güvendikleri arkadaşlarının haçları koltuklarından çıkmış, ihbarcılıklarını Sıkıyönetim mahkemelerinde de sürdürmüşlerdi.

Uzatmayalım...

15-16 Haziran Direnişi döneminde de bu cezaevinde görevli subaylarından birini tanıyordum. Sporcuydu ve temiz bir yüzü vardı. (Ütgm. Suat Döker) Bizlere karşı Gözlüklü gibi davranıyordu. Onun nöbetini kolladım ve görüşme isteğimi bildirdim. Esirgemedi ve yatağından kalkıp koğuşa geldi. Kendisine gerekeni söyledim. Ağır hastamızın durumunu ona gösterdim. Bize:

-Görmeme ne gerek var? Biliyorum; ama hastahaneye göndermeğe yetkimiz yok. Bu konuda kesin ve bağlayıcı emir var. Biz askeriz, yapabileceğim hiçbirşey yok, üzgünüm demişti.

-O halde nöbetçi amirine, Tugay Komutanına durumu iletin lütfen, o da gerekli Komutanlığa durumu bildirsin, yoksa hastamız burada ölecek ve hepiniz sorumlu olacaksınız! Böyle bir sonucun oluşmasına vicdanınız razı geliyor mu?

-Biz de insanız, elimizden gelen birşey olsa esirger miyiz?

-Komutan arkadaş, biz de askerlik yaptık, senin yerinde olsaydım, bütün yetkilerimi kullanır bu ağır hastayı en kısa zamanda hastahaneye kaldırırdım. Durumun ağırlığını da gecikmeden rapor ederdim. İşkence gördüğünü de eklerdim!

Bu konuşmadan etkilenen nöbetçi subay gözlerinin nemini bizden saklayarak dışarı çıkmıştı. Onun bu tutumu, bu konuda içimizde yeşeren bir umudu hareketlendirmişti.

Bir süre sonra büyük bir sorumluluk üstlenerek, inisiyatifini kullanarak acele bir ambulans hazırlatmış ve Basri Ustayı hastahaneye doğrudan kendisi götürmüştü.

Basri Usta bir aydan çok askerî hastanede tedavi gördü. Kendisiden devamlı haber alıyorduk. 19 şişe serum ve ilaç verilerek onun yaşamını kurtarmışlardı. Sıcak bir yer, doktor gözetimi, yemek ve dinlenme onun ölümünü bir süre için geri plana itebilmişti.

Askerî savcılığın emriyle, onun hastahanedeki kalış süresi kısaltıldı; ve Basri Usta yeniden aramıza geldi.

Davalarımız iddianameye bağlanmıştı. Duruşmalar yakındı. A Koğuşu çok yoksuldu; Basri Ustayı besleyecek gıda ve diğer yardımlar varlıklı koğuşlardan bizim koğuşa akıyordu.

Artık o da ayaktaydı. Çok zayıflamıştı, ama yaşıyordu. İşçi arkadaşlar cezaevini de fabrikaya benzetmişlerdi. Basri Usta da sabah en erken kalkanlar arasındaydı. Onu temizlik nöbetinden almamıza rağmen, yerinde duramaz, ara avluyu süpürür, yıkar ve sigara izmaritlerini elleriyle bir bir toplardı. Nöbeti olanların hepsine yardım eder, arı gibi çalışırdı. O yatağını tanıyan bir tutukluydu. Okumaya ara vermezdi. Teorik tartışmalara gücünce katılırdı. Muhtemel olaylara ve kişisel bozukluklara doğru teşhisler koyardı.

Mahkemelerde işçilik onurunu ve inançlarını savundu. Tertipleri boşa çıkardı ve kısa sürede tahliye oldu.

Cezaevinde İlhan Selçuk'la olan dostluğunu geliştirdi. Gençlerin spor hareketlerine bazı katkılarda bulundu. Şnav çekmeyi, nefes ve hareket birlikteliğini, bazı denge hareketlerini gençler kadar uyumlu yaptığını kanıtlayan hareketlere girişirdi. Böyle zamanlarda gençler:

-Basri baba, iri kemiklerinden, uzun işçilik hayatından, çıta gibi diriliğinden yetenekli olduğun belli oluyor; ne olur bu hareketler için kendini zorlama, üzme canını, biz seni biliyoruz. Tophanedeki delikanlılığını da dinledik arkadaşlarından... Diyerek onu sağlığına zarar verecek hareketlerden korumuşlardı.

Basri Usta tahliyesinden sonra, emekliliği için uğraştı. Düşük

bir ücretle emekli oldu. Burjuva verilerine göre işçilerin yüzde 80'i emekliliklerini hakedemeden ölüyorlardı. Demek ki, Basri Usta mutlu azınlığa giren yüzde 20'lerin içinde sayılacaktı. Fakat o bir daha düzelmedi, sağlığı gitgide bozuldu.

Kendisini 1975 sonrası af kanunundan yararlanıp çıkınca ancak görebildim. Kanserdi, durumu kendisinden de saklamışlardı. Kısa bir süre sonra sade bir törenle Basri Ustayı doğaya teslim etmiştik...

ŞEVKİ ERENCAN

Şevki Usta da benim dava arkadaşlarımdandı. O da Basri Usta gibi devrimci mücadeleden ve dava arkadaşlığından hiçbir zaman kopmadan, kavgayı sürdüren bir devrimciydi. Yoldaşlığını koruyup, geliştirmiş ve temiz tutmuştu. İkisi arasında toplumumuzda az rastlanan ve sürekliliğini koruyan bir arkadaşlıkları vardı. Gölcük Tersanesinde çalışıyordu. İşi ve dürüstlüğü ile seviliyordu. O da Basri Usta gibi aynı işkence ve hakaretleri yaşamış ve ardından bir bölük adam getirmemişti. Polis, savcılık ve mahkeme deneyini en başarılı göğüsleyen öncü işçilerden biriydi.

TİP'in ülke çapında örgütlenmesinde, İzmit'deki köy çalışmalarında birlikte terimizi akıtmıştık; sosyalizm davası uğruna esirgememiş her zaman verilecek neyimiz varsa hesapsızca vermiştik.

Arkadaşlarımızla İzmit'in 495 köyünün tamamını taramıştık. İzmit'in köyleri birer işçi-emekçi yatağıydı. Proleter kimlikle köylülük kimliği içiçeydi. Bu yüzden köy çalışmalarına da önem veriyorduk. Çoğu köylerde kalıcı dostluklarımız vardı. Kandıralı Turan Güneş ağa bir keresinde CHP'lilere: "Allahın Kırosu dağdan gelmiş benim memleketimde cirit atıyor, ama aşkolsun adama, ben bile buralı olduğum halde 495 köye gitmiş değilim" Diyerek bizlerin ilkeli kitle çalışmasında gösterdiğimiz özverimizi dile getirmiş oluyordu.

Şevki Usta coşkulu ve kabına sığmaz bir insandı. Korkusuz ve hesapsızdı. Saklanması gereken kimi düşüncelerini bile her yerde söylemekten çekinmezdi. Sosyalist kimliğini zaman ve mekân gözetmeden bir onur madalyası gibi bütün kötürümlerin yüzüne

yüzüne vururdu. O Fransızca da bilirdi. Bütün kusuru TİP içinde ilk yasal siyasî adımını atmış oluşu ve parti yönetici kliğinin onun özverili, coşkulu militanlığını sömürmesiydi. TİP yönetici kliğinin hiçbir militana ne saygısı ve ne de sevgisi vardı. Sağ oportünizm militana düşman gözüyle bakardı. Gücü yetiyorsa adam kullanmaya kalkar, yetmiyorsa çelme takardı. Erencan arkadaş da, TİP yönetici kliğini militanların sırtında bir yük gibi taşımıştı. Onlar Şevki ve Basri ustalara kullanılacak malzeme ya da alet gözüyle bakmıştı. Militanların kabiliyet ve yetenekleri bu çatı altında geliştirilememiş, aksine köreltilmişti. TİP gibi partiler gerçekten proletaryanın devrimci partileri olsaydı, kimi arkadaşlarımız dağlar gibi yücelirdi. Fakat bu görevi başarmak, TİP'in başına tünemiş oportünistlerin harcı değildi; çok daha ayrı kurumlaşmaların göreviydi...

Şevki Usta da taşın sert olduğunu hepimiz gibi çok geç anlamıştı. Oportünizmin ihanetlerini ve çirkin suratını sınayıp deneyerek anlamıştık. Şevki Ustayla kışkırtılmış faşist güçlerce basılan bütün TİP kongrelerinde, Beyaz Saray'da, Bursa'da, mitinglerde, grevlerde, bize yöneltilen bütün saldırılarda 18 yaşın heyecanıyla dövüşmüştük. Hem de düşman hangi dilden anlıyorsa o dilden...

Şevki Usta poliste ve işkencede de aynı coşkuyla döğüşmüştü. O, Basri Ustayı işkenceden korumak için de hesapsızca kavga vermişti. Basri Usta'nm sağlığında ve ölümünden sonra da her türlü dayanışmasını esirgememişti. Basri Ustanın, inmeli hasta eşine, ölümüne kadar, severek ve iğrenmeyerek bakmıştı. Üç kızı içeri düşen damatlarla evliydi. En küçüğü Kamil Dede, ortancası İ.Ruhi Göbüt, büyüğü ise Mustafa Baykara ile evliydi. Bir ara üç damadı, büyük kızı da tutukluydu. Analaın anası, Şevki Ustanın değişi ile eşi "Tanrıça", dünyanın en iyi yürekli ve militan analarından biriydi. O da eşinin yolundaydı; davanın en önünde bilinçle dövüşüyordu. Genç kuşakların yarın onun heykelini dikeceğine, adına kütüphaneler, müzeler açacağına inanıyorum. Ressamlar resimlerini, yazarlar hikayesini yazacaklar Tanrıça'nın.

Bizlerin her beş on yılda bir kırıldığını gördükçe; "böyle mi olacaktık?!" Diye sormadan kendini alamaz, boynumuza sarılır,

gözleri nemlenir ve kahrını gizlemezdi. O da her faşist kıyımda nasibini alan sanık eşlerinden biriydi. Yersiz yurtsuzdu. Aile kolektifinin bir omurgasıydı. Cezaevi kapılarında çoluk çocuklarıyla, torun torbalarıyla, hastalıklarla, ekonomik sıkıntılarla, tertiplerle boğuşup duruyordu.

Şevki Ustanın bir kusuru da içmesiydi. Sabah kahvaltıda bir bardak süt ardından da bir bardak şarap içerdi. Akşamları gene şarap. Onun sofrasında daima bir iki dostu eksik olmazdı. Tanrıça saçını süpürge yapar, şikayet etmez evinde her şeyi yaratırdı. Evi devrimci olana açıktı. Dostluğu hesapsızdı.

Şarap tutkusu yüzünden Şevki Usta acaba şimdi içeride içkisiz ne yapacak diye oldukça kaygılanırdık. Fakat o iradesiyle, inadıyla bu bağımlılığını yendi. 6 ay bizimle birlikte yattı; içkinin adını bile anmadı. Bir ara sigarayı da bırakmıştı. Oysa kimi şarap tutsakları, imbikler mi kurmadı, ispirtolar, kolonyalar mı devirmemişti. Şevki Usta bu türden tutsaklara dönüp bakmamıştı bile. Sadece tahliye olurken, "çıkınca ne yapacaksın?" diye soranlara, "önce bir şarapçıya uğrayacağım" demekten kendini alamazdı.

KDİKB Davası'ndan sadece onun adına 2 klasör düzenlenmişti. Donanmada çalıştığı günden bu güne kadar hakkında tutulan rapor, ihbar ve tahkikatlar Sıkıyönetim yetkililerine "delil" olarak sunulmuştu. Duruşmalarda hakim Ferruh Şenerdem, bu klasörleri karıştırırken bulduğu malzemeleri ona bir bir sorduğunda:

-Hakim bey burada neyin davası görülüyor? 30 yıllık işçilik hayatının davası mı? O senin elinin altındaki klasörlerin içinde yazılı olanlar hakikat olsaydı beni bu kadar yıl askerî bir tersanede tutarlar mıydı? Bu ne biçim dava, bana söyleyebilir misin? Ben KDİKB'nin üyesi değilim; olsaydım bunu onurum sayar, yapılanları üstlenirdim. Bu derneği kuranlardan biri arkadaşım, ikisi damadım, biri hem arkadaşım, hem dünürüm, diğerlerinin bir kısmını tanımam, bir kısmı da benim sosyalist dava arkadaşlarım. Böyle ipe sapa gelmez ispiyon ve ihbarlarla bizi niçin oyalıyorsunuz? Sosyalizm yargılanıyorsa, haa... amenna ona bir diyeceğim yok. Kimin gücü yetiyorsa varsın sosyalizmi yargılasın. Ben düşünce ve kanaatlarımı hiçbir yerde kıvırmadan söylerim. Burada

da söylerim. Bu tertiplerle hem bizi hem de kendinizi kandırmaktasınız. Yolunda bir savunma yapmıştı.

Gene duruşma sırasında bir "kamu" tanığı dinletilmişti; o "tanık" Şevki Usta için şöyle demekteydi:

-Efendim raporumda yazılı olduğu üzere... günü... filan saatte, Gölcük Donanma Komutanlığı sahası içinde bulunan.. sinemasında, "Zapata ve Panço Villa" ile ilgili bir film gösteriliyordu. Eşimle birlikte sinemaya gitmiştim. Bu bey, sonradan adının Şevki Erencan olduğunu... yerde çalıştığını istihbar ettiğim bu bey, film oynarken ikide bir ayağa kalkıyor ve şu şekilde bağırıyordu; "vurun yiğitlerim, vurun! Acımayın, dayanın! Bizde aynen böyle yapacağız!" biçiminde halkı kışkırtmaktaydı. Bir ara kendisini hem sözle hem de omuzunu dürterek sükûnete davet ettimse de dinlemedi. Daha sonra büroma gittim, Donanma Komutanlığına durumu rapor ettim..."

Şevki Usta bu "kamu" tanığına verdiği cevapta ise:

-Hakim bey bu adam güya okumuş, ama tersinden okumuş, bazı makamlara (MİT'e) getirilmiş, rütbeler takmış, ama kendisi hödüğün biridir!

Duruşma hakimi; "resmî sıfatı bulunan birine hakaret edemezsin! Sözlerini geri al, yoksa zabıtlara geçer, hakkında ayrı bir dava açılır!" diye Şevki Ustayı uyarmak zorunda kalmıştı. O ise kaldığı yerden devamla:

-Ben ne söylediğimi biliyorum. Kelimeleri ve sıfatları uygun biçimde kullanıyorum. Söz konusu film kanunlara aykırı bir film değildir; iddia edildiği gibi ihtilâlci ve kışkırtıcı bir film olsaydı koskoca Deniz Kuvvetleri'ne ait bir sinemada oynatılır mıydı? Evet ben de eşimle film seyrediyordum. Film, 1900-1905'ler Meksika'sında, köylülüğün toprak isteklerini ve hakim sınıflara karşı köylülerin başkaldırısını konu almıştır. Meksika'da yapılan devrim, söz konusu olan burjuva demokratik devrimdir. Bu devrimin hedeflerinden biri de toprak reformu yapmaktır. Bu tanık hödük olmasaydı, biraz tarih okumuş olsaydı bunları bilirdi. Ona göre de oturup rapor yazardı. Onun için kendisine böyle söylüyorum. Yoksa ihbar etmiş, rapor yazmış orasına karışmam ne yazarsa yazsın... onunla ilgilenmiyorum. İkincisi, ben coşkulu bir insa-

nımdır. Benim yapım böyledir. Hayatımda hiçbir zaman ezenin ve sömürenin yaptığına alkış tutmadım. Sinemada yaptığım da budur. Film bir sanat ürünüdür, dileyen alkışlar, dileyen de yuhalar. Buna kim ve ne hakla karışır? Ben o filmi alkışlayan yani yapılan mücadeleyi haklı bulanlardan yanayım. Bu bay da karşı taraftan idiyse, ki, bence öyledir, o zaman o da kalkıp yuhalasaydı. Fakat sinemada kimseyi rahatsız etmedim; iddia edildiği gibi kimseyi de kışkırtmadım. Yanımdaki dostlarımla konuşmuş olabilirdim. Ayrıca, sinemada Donanma Kuvvetleri'nde görevli bir çok yüksek rütbeli subay, astsubay ve inzibat görevlileri de vardı; onların niye sesi çıkmadı da beni "sükûnete davet" etmek (!) ve gelip burada "kamu" tanıklığı yapmak bu baya mı düşmüştü? Bir konu daha var; ben Türkiye'nin Meksika olmadığını, coğrafyasıyla, halklar mozayiğiyle, mücadeleler tarihiyle, siyasal ekonomisiyle, kültürüyle, diliyle ve her şeyiyle iyi bilirim. Köylü devrimiyle, burjuva devrimini ve de proletarya devriminin ne olup olmadığını da bilirim. Ayrıca bu bay "kamu" tanığı, her kimse, beni omuzumu dürterek uyardığını söylüyor. Beni kimse dürtemez; ben insanım, dürtmeye kalkanın da haddini bildiririm!...

Şevki Usta cezaevinde de örnek bir işçiydi. İçki bağımlılığını iradesiyle yenmişti. Biz onu da nöbet listesine yazmamıştık. Bu duruma çok kızmış, karşı çıkmaktan kendini alamamıştı:

-Beni niçin nöbete yazmıyorsunuz? Bir özürüm mü var? Beni en başa yazacaksınız, anlaşıldı mı? Burada bazı soytarılar var; nöbetleri, temizliği ve yaşama kurallarını hiçe sayanlar... Gündüzleri uyuyup, geceleri hırsız pisikler gibi fukara Komün'ün erzaklarını yiyenler... Sigara izmaritlerini yerlere atanlar, ulan zibidiler evinizde içtiğiniz sigaraları da yerlere mi atıyordunuz? Helâları temiz tutmayanlar, bilmem neyinin kıllarını kazıyıp ortada bırakanlar, geceleri cep radyosunu açıp dinlemeden uyuyamayan naylon gerilla taslakları, kağıt oyunları tutsakları... Kusura bakmayın kimseyi incitmek için söylemiyorum; fakat çok ağırıma gidiyor, bir daha bu konuda tek söz etmeyeceğim. Yazın beni de nöbete! İster nöbetim olsun isterse olmasın bundan sonra bu Komünün genel isteklerini kim çiğnerse, görevlerini kim aksatırsa yüzüne vurmayacağım, doğrudan iş yaparak komünistlerin Komün-

de nasıl yaşaması gerektiğini bu yöntemle göstereceğim; böylece kimi soytarıları eğiteceğim!...

Şevki Usta bütün dediklerini yaptı. Temizlik mi, yerlerin paspaslanması mı, koğuşun havalandırılması mı, sağlık kurallarına uymak mı, düzen ve disiplin mi, konulan kurallara uyum sağlamak mı? O daima en önde ve örnek bir komünistti. Bazı zamanlar birer saatlik bahçeye çıkma zamanlarında o içerde kalır, eğitmek istediği gençlerin çamaşırlarını, çoraplarını yıkar, yataklarını temizler, düzeltir, tuvaletlerdeki tesisatı tamir eder, ranzaların bozulan yerlerini onarır, su bidonların dolu olmasını sağlar, kitapları ciltler, yıpranan yapraklarını yapıştırır, sigara küllükleri imal eder, bazı yemekler ve salatalar yapardı. İş ve emek sevgisini pratikte bizzat yaparak gösterir, anlayana da öğretmeye çalışırdı.

Bir seferinde gene böyle bir onarım işiyle uğraşırken, onun masasında kendisine ayrılan yemeği bir kendini bilmez yiyivermişti. Küçük bir masada on kişi ve her masanın bir sorumlusu vardı. Komün yaşamında hiç olmaması gereken bir yanlışlık yapılmıştı.

Şevki Usta işini bitirip masaya oturunca gürlemişti:

-Komün temsilcisi arkadaş! Hani benim yemeğim?

Ben, Şevki Usta'nın masa sorumlusu arkadaşa baktım, başı önündeydi. Sorulacak birşey kalmamıştı. Sık rastlanmasa da bu bireyciliği yenememiştik. Şevki Usta çoktan ayağa kalkıp dersini vermeğe başlamıştı bile:

-Komün, komünistlerin ocağıdır. Bu ocağın ilkelerini kirletenler Komünden çıkarılıp atılır. Ve de yargılanır! Sosyalizmde "çalışmayan yemez!" kuralı geçerlidir. SSCB Anayasası, Madde..."işlemeyen dişleyemez" diye yazar!.. Ben bu Komünün ilkelerine harfiyen uyuyorum ve de çalışıyorum. Hem de hepinizden çok çalışıyorum. Eğer bu türden bireycilikler sürüp gidecekse niçin birbirimizi "komün" yaşamı iddiasıyla kandırıyoruz? Dağıtalım gitsin böyle bir Komünü... Komün hayatına aday olanlar bir araya gelsin. Ortak yaşamı içine sindirememiş bir kısım soytarılarla ben niçin Komün hayatı yaşayayım? Beni buna zorlayan inandırıcı bir gerekçe söyleyebilir misiniz?

Bir arkadaş ise onun eleştirilerini şu biçimde karşılamıştı:

-Erencan arkadaş! söylediklerinde gerçekler var. Bir arkadaşın yaptığı bir densizliği niçin genelleştiriyorsun? Bak adam yaptığına bin pişman, utandığından sofradan kalkıp gitti bile. Bütün aksamalara rağmen bizim Komün bu cezaevinin en disiplinli Komünüdür. Bu yüzden o senin eleştirilerine muhatap olanlar bizim koğuştan dilekçeler verip, öteki koğuşlara "hayta"lığa "iltica" etmedi mi? Orada burada bizim düzenli ve disiplinli yaşamamız için, "A Koğuşunda Sırrı Öztürk faşizmi var" diyerek, gerçekte ise bize övgü ve saygı ifadesi olan "yakınmalarını" dile getirmiyorlar mı?" Bu Komün'ün ilkelerini gözetenler bizim yoldaşlarımızdır. Çiğneyenleri de böyle yaşamaya zorlayamayız. Böylelerini kazanabilmek için böyle yaşayacak ve örnek olacağız. Bu bir disiplin, bilgi, bilinç ve eğitim meselesidir. Burada bulunan herkes komünist değil ki... Komünist olmak öyle kolay olsaydı, her beş on yılda bir kırılır cezaevlerini doldurur muyduk bu "hayta"ları? 12 Mart Muhtırası niçin verildi? Komünistler organize olmasın diye! Sistemin krizini aşmaya aday kurumlaşmalar yaratılmasın diye! Naylon komünistleri niçin örnek olarak ele almaktasın? Onları herkes biliyor ve de tanıyor!... Sosyalizme inanmayan, özel hayatında sosyalist gibi yaşamayan zavallı bir adamı ne adına ve niçin yargılayalım? Hapishane arkadaşlarımızı biz kendimiz seçmedik ki... Böyle bir seçim hakkımız olsaydı bir avuç çekirdek kadro kalırdı bu koğuşta. Ancak, insanlara bazı uyarıcı eleştiriler yapılır, onu da Komün temsilcimiz yapmaktadır. Bu yüzden o da hepimiz de bıktık, usandık... Asıl yargılama işine gelince, onu esirgemeden yerine getiriyoruz. Bazı doğru ya da hesapsız eleştiriler ters tepki yaratır ve çeşitli ihanetlere kapı açabalir. İçimizde bin bir türlü adam var. Kimlerle birlikte hapis yattığımızı sen bilinçli ve deneyimli bir işçi önderi olarak daha yerinde ölçüp biçebilirsin... Ayrıca, Koğuş temsilcisi gibi arkadaşlarımızı harcamayalım, onların burada yerine getireceği bazı görevleri var. Senin çektiğin nutuk anlayana yeter ve artar bile...

Şevki Usta bu olayda daha ileri gitmedi. Yapılacak şeyler sınırlıydı. Bunu kavrıyordu.

Kavga arkadaşım Erencan, coşkulu, kavgacı olduğu kadar, yiğit ve yürekliydi de. Hassas, duyarlı, ince ruhlu, artistik yanları

gelişmiş, hümanist bir insandı. Hırpalayarak açığa vurduğu insanlara karşı ağır eleştiri yöneltsede, zaman zaman çocukça küsse de, onları kazanmasını da bilirdi. Ezilen, horlanan, işkence gören, asılan, katledilen her insana karşı duyarsız kalamazdı. Sistemin kıydığı - katlettiği bir devrimcinin kaybı haberini aldığında, hiçbirşey yapamasa, "ben üç gün yemek yemeyeceğim" diyerek protestosunu gerçekleştirirdi. Zaten başka türlü sosyalist olunabilinir miydi? Emperyalizme, tekelci sermayenin kanlı sömürüsüne kin duymadan ne hümanist ne de sosyalist olunurdu. O bunu bilirdi; hem de yaşamıyla bunu kanıtlayarak...

PDK'da onunla birlikte başkanlık divanındaydık. Birlikteliğimiz o kadar çoktu ki, yazmaya kalksan kitaplara sığmazdı.

Şevki Usta 6 ay kadar içerde kaldı ve tahliye oldu. Bizim davadan hüküm giymedi. İnşaatlarda çalıştı, kızlarıyla damatlarının üç evine birden baktı, içerdekileri de unutmadı... Hâlâ da işçiliğini sürdürüyordu. Damatlarıyla olan arkadaşlıklarımız kimi ilkesel, kimi örgütsel ve cezaevi şartlarında olup biten çok yönlü olumsuzluklar sebebiyle uzun sürmemişti. Üç damat üç ayrı yola girecekti...

Başta Tanrıça olmak üzere, Erencan yoldaşla bizim kişisel bir kavgamız söz konusu değildi; asla da olamazdı. Aynı tornadan çıkmış, ya da aynı kalıba dökülmüş bir metal alaşımı değildik. İkimizi de vareden koşullar çok değişik olsa da, ortak özelliğimiz proleter kimliğimizdi. Farklı ölçülerle işçi sınıfı hareketi içindeki bilinçli yerimizi almış, devrimci mücadeledeki seçimimizi özgürce yapmıştık. Kavgada yaratılan yoldaşlığın ilkesel yönünü iki tarafta korumaya çalışmıştı; elden geldiğince ilişkilerimizi temiz ve lekesiz tutmaya büyük bir özen göstermiştik. TİP merkez oportünist kliğinin teşhisinde bizler daha önce gözümüzü açmaya, kararlı tavrımızı almaya yeltenirken Şevki Usta bu konuda biraz zaman kaybetmişti. İşçi sınıfı ve emekçi halklarımızın ulusal ve sosyal kurtuluşu mücadelesinde temelde aynı şeyleri düşünüyorduk. Bu çerçevede yerel, ulusal, sosyal ve evrensel diyalektiğini doğru biçimde gözetmeye çaba gösteriyorduk.

Şevki Usta'nın "şarap tutkusu", birer "entel-lumpen" konumundaki meyhane geleneğinden solculuğa terfi etmiş aydın bo-

zuntularından arta kalan bir tutkuydu. Küçükburjuvazinin içki ve meyhane tutkusu, ne yazık bazı öncü işçilere de bulaşmıştı. Proleter devrimcilerinin ise bu türden bir lüksü yoktu. Erkekler açısından şarap, sigara, kadın vs. konusundaki alışkanlıklarımızı dengeleyip her türlü alışkanlığa - tiryakiliğe - karşı kendini eğiten ve örnek olan onlarca arkadaşımız vardı. Onların örnek yaşantılarına bakınca Şevki Usta'nın kimi alışkanlıklarına insan kızmadan da bakabilirdi. Çünkü Şevki Erencan'ı "Şevki Baba" yapan özelliği bunlardan oluşuyordu. Şevki Erencan arkadaşımız meyhanede şarap içerken de devrimci görevini yerine getiriyordu; en azından onun iddiası bu yoldaydı. Balıkçılar, meyhaneciler, şoförler, lumpenler, işsizler, öğrenciler, sendikacılar, "sol" politikacılar, "entel-lumpenler" (sosyalist kılıklı züppeler), müslümanlar, hıristiyanlar, aleviler onun dostlarıydı.

1963 TİP Olağan Kongresi için İzmir'e gittiğimizde, genelev ve randevu evinde çalışan kadınların gittiği bir meyhaneyi zorlukla bulmuştu... Çünkü, ilerlemiş saatte açık meyhane yoktu. Şevki Usta, burada da boş durmamış, genelev kadınlarına dahi sosyalizm propagandası yapmaya koyulmuştu: "Sosyalizm de kadın eti satılmaz!.. Kadını fahişe yapan sömürücü sistem kapitalizmdir!..." diye nutuk çekerken, onu girdiği meyhaneden zorlukla bulmuş ve çıkarmıştık...

Siyasî tartışmalarda kimseye güvenmez, sözünü esirgemez, devrimci esnekliğini her koşulda korur, doğruların yanında yer alır ve hak yemezdi. Çok büyük ekonomik sıkıntı çektiği dönemlerde bile işçilik onurunu zedeleyen bir ilişkiye girmemişti. Becerikli ve çalışkan bir emekçi olarak ekmeğini taştan çıkarıyordu. Hiçkimseye yük olmamaya özen gösteriyordu. Sosyal asalaklığı, tembelliği sevmiyor, böyleleriyle uzlaşmaz kavgalara giriyordu.

Şevki Usta konuşmayı, daha doğrusu "nutuk atmayı" çok seviyordu. Güzel ve etkili de konuşuyordu. Temiz bir emekçi heyacanı taşıyan bu konuşmaları herkesçe keyifle izlenirdi! "Ders" vermeyi çok seven küçükburjuva sollara ders vermeyi de biliyordu; bunu büyük bir heyecanla ve zevkle başarıyordu.

Mahir'i önceleri ASD'deki yazılarından, daha sonraları 1. TİP (M.Çayan o dönem TİP'in Çankaya İlçe Başkanıydı.) içindeki çalışmalarından tanıyordum. TİP'i bir proletarya partisi yapma yolundaki çok yönlü mücadele sürecinde, TİP merkez oportünist kliğine karşı birlikte mücadele ediyorduk. Muhataplarımız: "Bunlar burjuva devrimcisi, dolayısıyla burjuva ajanı" diye bir saldırı yöntemini benimsemişlerdi. Doğrusu ilerici bir partideki mücadeleyi bu türden yöntemlerle götürmek isteyenlere karşı bizlerin mücadele yöntemleri de pek yenilir yutulur türden değildi.

Mahir'i Dev-Genç'in 5. Kurultayı'nda ilk kez dinlemiştim. O, bu Kurultay da saatlerce ve de irticalen konuşmuştu. Okuma ve öğrenme hırsını, polemiklerindeki yeteneğini takdir ediyorduk. Herkes de onu bu "teorisyen" yanıyla tanımıştı. Mahir'ler bir arayış ve yöneliş içindeydi. Dünya ve Türkiye'deki devrimci mücadele herkese-hepimize neleri öğretmişse bu teori/pratik sürecin doğal uzantısında, bizler de bir arayış-yöneliş süreci yaşıyorduk. Temel doğrultumuz konusunda herkes seçimini özgürce yapmıştı. Sınıfsız ve sömürüsüz bir dünya özlemleriyle proletaryanın iktidarını, sosyalist kuruculuğu istiyorduk. Sınıfsal çıkarımızı böyle bir toplum yapısında koruyup geliştirebilirdik. Kapitalist sistemin devrimci yoldan değiştirilip dönüştürülmesini hayâl ediyorduk. Emperyalizmin yeryüzünden kazınılacağına, bu yolda yapılan mücadelenin, dökülen kanın boşa akmayacağına içtenlikle inanıyorduk. İster ortodoks marksist, ister devrimci, ister radikal sosyalist denilsindi bizlere, işte bizler oyduk. En azından doğrultumuz böyleydi.

İşçi sınıfı militanlarıyla devrimci gençliğin militanları arasındaki ortak paydanın bu kadar oluşu, o günkü koşul ve durumlarda ve hepimizin sınırlı bilgileri açısından yeterliydi. Dev-Genç'in kitle çalışması yapan militan kadroları, TİP ve MDD hareketi içinde tanıdığımız sağ ve "sol" teslimiyetçi akımların kadrolarından daha yakındı bizlere. İşçi sınıfı devrimcilerinin küçükburjuva sollardan farkı iki noktada ortaya çıkıyordu. *Birincisi*: Proletarya devrimcileri olay ve olgulara pratik örgütçü bir açıdan bakıyordu; Marx, Engels, Lenin vb.'lerinden eklektik alıntılar yaparak, siyaset taklidi yapmıyordu. *İkincisi:* Bizim saflarda "gelin tartışalım" yolunda ilkesiz-kuralsız bir tartışma geleneği yoktu. Cenahımızda entelektüalizme, aşırı teorisizme prim verilmiyordu.

Küçükburjuva aydınları, bilim ve akıldışı eklektik bilgi kırıntılarıyla üniversite kantinlerini mekân kılmıştı; Marx dedi ki, Engels dedi ki, Lenin dedi ki, Stalin dedi ki, Mao dedi ki, vb... tekerlemeleri oldukça revaçtaydı. Bir yol ülkeye taşınmıştı; devrim yapan ülkelerin teori/pratiği. Bu teori/pratik eklektik biçimde, ülkenin sınıflar mücadelesi pratiğinden kopuk biçimde ve de sorumsuzca tartışılıyordu. Tartışmanın olması gereken yere taşınması ilkeselliği ise henüz kavranamıyordu. Ciddi ve etkili bir KP geleneğimiz yoktu.

Proleter devrimcilerin küçükburjuva sollardan öteki ve belirgin bir yanı da, devrimci diplomasi, devrimci ahlâk, siyasî terbiye vb. gibi gerekli donanımlarda ortaya çıkıyordu. Oysa küçükburjuva solların yürüttüğü diplomasi bir hizipler diplomasisiydi. Siyasî terbiye ve devrimci ahlâk anlayışları ise proletarya ile küçükburjuvazininki kadar birbirine zıttı.

Devrimci gençliğin tükenmeyen enerjisi daha çok kitlesel eylemlerde öne çıkıyordu. Kimi gençlerin sınıfsal kötürümlüklerine rağmen eylemdeki etkinliği, gözümüzü karartmasa da, hesaba katılmalıydı. Gençliği bu yolda kim etkileyecekti? Devrimci gençliğin enerjisi nereye kanalize edilmeliydi? Bizlerin bu konudaki tutumu açık ve netti. Sokaktan, hayatın içinden, yani üretimden gelenlerin yürüttüğü en temiz diplomasi devrimci işlerin yönelişlerinde yansıyordu. O zamanlar devrimci gençlik bizim, yani işçi sınıfının, emekçi halkların yanındaydı. Devrimci gençliğin sınıf-

sal ve ideolojik konumuna fazla önem vermeden onları işçi sınıfı hareketi içinde eritmek, yeni bir kalıba dökmek gibi bir hülyamız da vardı. İşçi sınıfının mücadelesine omuz veren, hareket içinde kimi birliktelikler yaratan gençler bizim yoldaşımızdı. Bitmez tükenmez aydın tartışmalarından kaçıp kütle içinde kaynaşmaya yönelen her devrimci genç arkadaşla hayatın içinde iyi ilişkiler kuruyor, karşılıklı etkileniyorduk. İşçi sınıfı onlara sınıfsal sağduyularını, deneylerini aktarırken gençler de ülkeye disiplinsizce taşınan "teori"lerini taşımakta ve bu teorilerin doğruluk ve geçerlilik derecesini sınamaktaydı. Geriye kalan kimi ilkesel adımlar ancak iş yapılırken hayatın içinde biçimlenecekti. Bizimkiler yalnızca buna önem veriyordu; ideolojik ayrılıkları iş içinde yan yana getirmeye ve uyumlandırmaya özeniyorduk; bu türden bir yönelişi daha doğru buluyorduk.

Mahir ve arkadaşları TİP ve MDD hareketine oldukça doğru, doğruya yakın teşhisler koymuştu. PDA sapması hakkındaki görüş ve teşhisleri de diğerlerine göre daha doğruydu. Onlar kendilerini vareden ve köstekleyen sağ ve sol oportünizme karşı mücadele ediyor, bu kötü mirastan kurtulmak için büyük çaba gösterirken, işçi sınıfı devrimcileri de ciddi, donanımlı ve güvenilir bir Proletarya Partisi'ni nasıl oluştururuz diye devrimci gençliğin başını çektiği kütlesel çıkışlara ilgi duyuyordu. Bu paralel yönelişin doğal uzantısı elbette partileşmeyi gerekli kılıyordu. Bizler PARTİ konusunda ne denli ilkesel davranıyorsak, onlar da kendi ayakbağlarından koparak arınmak yolunda bir özlemi dile getiriyordu.

Oysa hayat ve mücadele ne bizi ne de onları Proletarya Partisi durağına taşımıştı. İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketimizin buluşup bütünleşmesi süreci, bir yandan bizim - hepimizin başarısızlıkları, öte yandan dışımızdaki güçlerin ve onların hareketimiz içindeki uzantılarının başarıları yüzünden gerçekleşememişti. Bu yüzden de tekelci sermayenin tuzaklarından sakınamamış ve de faşizmin ağır darbesini yemiştik. Oysa, Proletarya Partisi'nin oluşturulması için kimi şartlar oluşmuştu. Bu nesnel şartları öznel etmenle buluşturup bütünleştirmek konusunda bütün devrimci ve sosyalist kadroların - hepimizin - kusuru vardı. Bizlerin en büyük açmazı burada yatıyordu.

Mahir'in yazılarındaki arayış ve yönelişleriyle pratikte yaptığı zaman zaman ters orantılıydı. Nasıl doğru orantılı olurdu ki? Mahir daha 26 yaşındaydı. Ciddi bir proletarya hareketi onları kucaklayamamıştı. Böyle bir gelenekten de gelmiyorlardı. Legal TİP ve MDD hareketi içinde bir ömür tüketilmişti. Partisiz solculuk bütün kadroların iflahını kesmişti.

Sınıflar mücadelesi tarihi ve devrimci geleneklerimiz gençlere doğru ve namusluca aktarılamamıştı. Sağlı "sol"lu burjuva ideolojisi ve revizyonizm ilerici saflardaki sevindirici kimi gelişmeleri kuşatıyor ve adeta kurutuyordu. Bilimsel Sosyalizm yerine bilim ve akıldışı teoriler bir yandan devrimci gençleri, öte yandan sınıf bilinçli işçileri merkez - kaç kuvveti gibi işçi sınıfı yörüngesinden savurmuştu. Ülkenin sosyo-ekonomik yapısından kaynaklanan ideplojik-teorik-örgütsel bir yığın sorun vardı; bunlar, çözüm bekleyen sorunlardı; ve aşılmak üzere çığ gibi önümüzde duruyordu. Burjuva partilerinin egemenliği ve krizi, sosyalist ve devrimci solun bir türlü aşılamayan zaafları yüzünden, devrimci değişim ve dönüşümlerle aşılamıyordu. "Devrim" lafı sıkça telaffuz ediliyor, ama bu yolda ne program ne de parti oluşturuluyordu.

Devrimci gençliğin eylemlerde kütleselleşmesi ve kimi etkinliği birçok devrimci kesimin ayranını kabartıyordu. Devrimci hareket içinde gençliği sosyal sınıf gerçekliği dışında gören anlayışlarla, herşeyin yerine koyan anlayışlar da vardı. Bu durumlarda 12 Mart gibi burjuvazinin açık zora başvurması elbette geriletilemiyor, her devrimci kadro kişisel donanımıyla kendi başının çaresine bakmaya bırakılıyordu.

12 Mart gibi faşizmin azgın terörü karşısında THKO, THKP-C vb. örgütlerin derme çatma donanımıyla başarı şansı peşinen yokoluyordu. Ne TİP ne de gençlik temeline dayalı örgütlenmeler bu durumda etkin olacaktı. Hareketimiz mutlaka yenilecekti; ilerici saflardaki bozgun kaçınılmazdı.

Hem THKO, hem de THKP-C kadroları arasında ve "sosyal devrim" konusunda, "işçi sınıfını mı bekleyeceğiz? Biz devrimimizi yapar yürürüz..." görüşü ve mantığı çok yaygın ve hakimdi.

Proletarya Partisi'nin oluşturulmasının nesnel ve öznel şartla-rı tümüyle yaratılmamışsa, işçi sınıfı inisiyatif kullanarak kendi ihtiyaçlarına cevap verebilecek kurumlaşmalara yönelememişse, devrimci ve sosyalist kadrolara tercih yapacak çok az şey kalıyordu. Kimi örgütlere verilecek şartlı destek için de gene ciddî ve güvenilir bir Proletarya Partisi'nin hayatta yerini alması kaçınılmaz bir gereklilikti.

Mahir'lerin örgütlenmesi ve eylemlerinin Bilimsel Sosyalizmle uzak-yakın bir ilgisi bulunmuyordu. THKP-C türünden kümelenmeler ne işçi sınıfı hareketine ne de sosyalist hareketin bütünleşmesiyle oluşmuştu. Devrimci kimi gençlerin böylesine bir ilgi alanı o zamanlarda yoktu. İşçi sınıfı hareketi denilince akla sağ teslimiyetçi oportünizmin sendikaların başına tünemiş grupları ile onların tutucu tavırları geliyordu. Bir de Türkiye Proletaryasının iradesini taşımayan vekaletsiz TKP girişimleri kendini hissettiriyordu. Böylelerinin SSCB'deki memur ve Sovyet dalkavuğu kimlikleri (TKP Harici Büro) ile yaratılan ortam devrimci ve sosyalist kadroların bilinç ve kararlılığıyla henüz aşılamamıştı. Oysa tarihsel ve sosyal haklılıklarıyla Tarihi TKP'nin kadroları ülke içindeydi. Ülkedeki sosyal muhalefeti, işçi sınıfının öncülüğünde yönetip yönlendirebilecek bir PARTİ geleneği ve yeteneği yaratamasalar da, Tarihi TKP'nin ülkedeki kadroları birey ve kişi olarak mevcuttu; fakat PARTİ konusunda herhangibir "vukuat"ları yoktu.

Mahir'lerin THKO'lu yol arkadaşlarını kurtarma yolunda gösterdiği "ahde vefa" duygusu ve kimi çaresizlikler yüzünden başvurdukları "intihar hareketleri" her açıdan öğretici derslerle doludur. THKP-C ve THKO gibi örgütlerin cezaevlerinde ortak hareket etmesi, cezaevinden kaçma eylemini birlikte gerçekleştirmiş olması, giderek iki farklı örgütün bütünleştiğini, artık tek bir örgüt haline dönüştüklerini de noktalayan bu eylemlerle anlatılmak istenmişti; aynı yolu izlemekte çok ısrarlı kimi genç kadrolar ise, THKO ile THKP-C'nin fraksiyonel parselasyonu hesaplarıyla, bu mesajı almıyor ve anlamamazlıktan geliyordu. Mahir'ler, bu türden örgütlenmelerle sistemi karşıya almanın ve de devrim yapmanın nelere mal olabileceğini kavrayacak kadar bilgili ve akıllı

devrimcilerdi. Onlara göre, iş, bu noktalara varınca yapılacak şey "intihar hareketiydi" Onları bu yoldan döndürecek bir otorite ülkede o zamanlarda yoktu. Emperyalizmin ve onun yerli ortaklarının krizi, devrimci ve sosyalist solun içine öyle "yetenekli" görevlilerini yerleştirmişti ki, artık karşı-devrimin zaferi kaçınılmaz olmuştu. Sınıflar mücadelesi tarihimizde fanatizm, inkârcılık ve maskeci anlayışlar gene bir altın çağ yaşamaktaydı. Kapitalist emperyalizmin tuzakları aşılamıyordu; bu durumda aşılamayacaktı da...

Devrimci genç arkadaşlarımızı bu "sol" maceracılık yüzünden tek yanlı olarak eleştiremeyiz. Türkiye'nin siyasî mücadele tarihinde, özellikle sosyalist solu eleştirip, sağ ve "sol" sapkınlıkları geriletip aşmadan gençlik temeline dayalı örgütleri eleştiremeyiz. Türkiye sosyalist solundaki "sol" maceracılık, 1900'ler öncesi Çarlık Rusyasında kurşuna dizilirken, "Yaşasın Anarşizm!" diyerek ölen anarşistlerle bir tutulamaz. Türkiye'deki "sol" maceracı geleneğin temsilcileri, 1971 Türkiye'sinde asılırken, "Yaşasın Marksizm-Leninizm!", "Yaşasın Proletarya!", "Yaşasın Türk ve Kürt Halklarının Kardeşliği", "Yaşasın Enternasyonalizm!" diye bilinçle haykırıyorsa, bu arkadaşlara yöneltilecek eleştirinin içeriği ve boyutu da değişecektir. 1971'lerin devrimci gençlerini Avrupalı "68'lilerin" maceracılığı ile de aynı kefeye koyamayız.

Bulunduğumuz coğrafyadaki öğrenci gençliğin ayaklanışı ile Avrupa'daki kalkışmalarda ortak olmayan özellikler vardı. Avrupa'da, tüzük ve programlarını eleştirsek de KP'ler, sendikalar, kitle örgütleri, "sivil" inisiyatifler vardı. Emperyalizm düşünme, örgütlenme, kitlesel olarak eylem yapma özgürlükleri önündeki burjuva engelleri nisbî olarak kaldırmıştı. Devrimci ve Marksist Sol Kadroların, legaliteyi kullanırken, Türkiye'deki gibi bir "zor"u yoktu. Bizdeki öğrenci gençlik, işçi sınıfının örgütsel koruyuculuğunun dışındaydı. Kendi göbeğini kesmek, tarihindeki ideolojik-teorik-örgütsel ilişkilerden kopmak ve "devrim" için ayaktaydı. Üstelik gençliğin büyük bir kesimi küçükburjuva sosyal tabana dayansa da, işçi ve emekçi halk çocukları, "Bağımsızlık-Demokrasi-Sosyalizm" diyerek, bu sloganı yükseltip kitlesel çıkışları gerçekleştirebiliyor ve bunları yaygınlaştırmak için hare-

ket edebiliyordu. Türkiye'de ne KP oluşturulabilmişti, ne de işçi sınıfının sendikal birliği sözkonusuydu.

Devrimci mücadelede sözlere değil yapılan işlere bakılırdı. Devrimci kadrolar kimi iyi niyetlerle de yola çıkıp büyük hatalar işleyebilirlerdi. THKO ile THKP-C vb. örgtüleri kuranlar, sosyalist hareket içindeki sağ teslimiyetçi oportünizmden kurtulmak istiyordu. Onları bünyesinde barındırabilecek devrimci bir Proletarya Partisi oluşturulamayınca, "sol" maceracılık dışında gençlere bir seçenek kalmıyordu.

1900 öncesinin Çarlık Rusyası deneyimi, Türkiyeli devrimci ve sosyalist kadrolara çok şey öğretecek düzeyde bir laboratuvar ve engin bir deneyim birikimiydi. RSDİP hareketinin yaratılması, kurmayının oluşturulması, Ekim Devrimi'nin gerçekleştirilmesi ve Sovyet Deneyimi incelendiğinde, ülkemiz sosyalist solunda yaşanan krizin ne anlama geldiği oldukça doğru biçimde anlaşılmaktadır.

V.İ.Lenin'in RSDİP'nin 2. Birlik Kongresinde yaşama geçirdiği deneyim ülkede incelenip araştırılmayan, ders ve sonuç çıkarılmayan ve de hiç ilgilenilmeyen bir deneyimdi. Bizim Tarihi TKP'mizin içi bizi dışı ise eli yakıyordu. TKP'yi nasıl RSDİP yerine koyacaktık? Bu örgütlülükten kalkarak nasıl bir Birlik Kongresi yapacaktık? Ülkedeki örgütler anarşisi düzeyinde gelişen ulusal ve sınıfsal kurtuluş mücadelesini nasıl bir sosyal devrim projesi ve programıyla yan yana getirecektik? Elbette herşeyden önce işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketimizi nasıl ve acilen bütünleştirerek bir İşçi Sınıfı Partisi geleneğini yaratacaktık? Bu yakıcı ve hayati sorunlar gündemden ustalıkla kaçırılmıştı!..

Mahir'lerin kurtulmaya çalıştığı sağ teslimiyetçi ideoloji, örgüt ve gruplardan hesaplaşarak ayrışmayan devrimci ve radikal sosyalist hareket doğru ve bilimsel bir parti projesi ile programını nasıl üretecekti? Bu sorunların cevabı da verilmiyordu.

Devrimci ve militan gençlerimizi işçi sınıfı yörüngesinden ustaca koparark emperyalizmin ve devrim simyacılarının tuzağına çeken her siyasî akım bu konuda kusurludur. Devrimci gençliğin teri ve kanı burjuvaziden önce böylelerinin de eline bulaşmıştır.

Sözüm ona "emperyalizmi kınayıp" burjuva icazetiyle "sosyalistcilik" oynayanlar hayatları boyunca işçi ve emekçi halklarımıza kan kusturanlara karşı bir eylemde yerlerini almamıştı. Kapitalizme ve emperyalizme karşı güçleri kütleselleştirmeye aday devrimci ve sosyalist kadroların her türden kurumlaşması ve eyleme geçmesini "aman faşizm gelir!" diyerek engellemeye girişenler, karşı devrimin faşist uygulamalara giriştiğinde de gene devrimcileri "suçlu" gösterecekti...

* * *

Mahir, THKP-C'nin 12 Mart Askerî Darbesini karşılayan kimi eylemlere katılıp güvenlik güçleriyle girişilen bir çatışmada yaralı olarak yakalandıktan sonra, Askerî hastanede tedavi görmüş, bu süreçte sorgusu yapılmış ve nekahat döneminde Selimiye Kışlasına getirilmişti. Kaldığı hücre bizim birinci kat dediğimiz bir koridorun sağında bulunan tuvaletlerin bitişiğinde 2.5x3 m. boyutunda kuytu ve rutubetli bir hücreydi. Penceresi yoktu. Kapısı zaman zaman açık tutuluyordu. Duruşmalara götürülürken tuvalet ihtiyacını gidermek isteyenler Mahir'i hücresinde görebiliyordu. Sırf Mahir'i birkaç saniyecik dahi olsa görebilmek için sık sık tuvalet ihtiyacı hissedenlerimiz oldukça fazlaydı. Bazen onu ranzasında zincirle bağlı olarak gördüğümüz olurdu. THKP-C'nin duruşmaları başlayınca Mahir arkadaşlarıyla yakından görüşme olanağına kavuşmuştu. Bu süreçte avukatlarıyla da görüştürülmüyordu. * Hukukun gerekleri öteki sıkıyönetim davalarında olduğu gibi gözetilmiyordu. Devrimcilerin davalarını büyük bir bilinç ve özveriyle üstlenen, değerli hukukçu, yürekli insan Avukat Faik Muzaffer Amaç tek başına bir hukuk savaşı veriyordu. Bu hukuk savaşının kahramanı hakkında kimi gençlerle sohbetlerimizde, "devrimcilik adına girişilen 'çata-pat eylemleri'ne bakılırsa, Faik Hoca'nın eylemi sizinkilerden çok daha değerlidir; asıl gerilla şu çelimsiz, halim selim Faik Hoca'dır" yolunda şakalar yaptığımız olurdu. Mahir'ler de savunucularından çok hoşnuttu.

Faik Hoca'nın girişimleri ve amansız savaşı sonucunda, "savunmalarını Kartal Maltepe Askerî Cezaevindeki arkadaşlarıyla

* Daha fazla bilgi için: "THKP-C 1. Dava Dosyası" ile ilgili Av. Faik Muzaffer Amaç'ın, "Mahir Çayan Davası" adlı kitaplara bakınız.

birlikte yapabilmelerine imkân sağlamak amacıyla" Mahir'i hücresinden kurtarıp bu cezaevine getirmek mümkün olmuştu. (1 Kasım 1971 akşamı.) Tutuklular bu olayı bir "zafer" gibi değerlendirmişti.

Mahir'i önceleri K. Maltepe Cezaevindeki F Koğuşuna vermişlerdi. Bu koğuş ötekilerine rağmen biraz daha rutubetli, havasız ve pencereleri azdı. Bileşimi itibarıyla ise çok renkli bir görünümdeydi. Kimi karanlık işlere girip çıkmış lumpenler ki, aralarında bir de çok dengesiz, faşist bozuntusu olan Enver Tortaş isimli bir katil zanlısı da bulunuyordu.

Mahir'in böyle bir "mekâna" tıkılması, yani Selimiye hücrelerinden K. Maltepe'nin F Koğuşuna getirilmesi, yoksa bir tertip miydi? Yoksa Mahir'i böyle bir koğuşta lumpenlere ya da faşist bozuntusuna temizlettirmek mi istiyorlardı? Cezaevindeki sanıklara bu kaygı hakimdi. A Koğuşu Temsilcisi olarak idareye bir dilekçeyle başvurarak bu konudaki kaygılarımızı ve taleplerimizi öne sürdük. Aynı kaygıları Mahir de sezmiş olacak ki, o da idareye bir dilekçeyle başvurmuş ve şunları dile getirmişti: "Ben bu cezaevinde birlikte yargılandığımız arkadaşlarımla savunma hazırlayabilmek amacıyla ve mahkeme kararıyla getirildim. Getirildiğim F Koğuşunda ise birlikte yargılandığım hiçbir kimse bulunmuyor. Beni A Koğuşuna veriniz..." Cezaevi yönetimi yapılan yazılı müracaatları dikkate alarak Mahir'in bizim koğuşa getirilmesini sağlamıştı.

Mahir'le böylelikle kucaklaştık. Zaten yerini hazırlamıştık. Bu yer A Koğuşunun iki küçücük odasından en küçüğü olanıydı. Savunma hazırlıkları burada yapılıyordu.

Mahir'in rengi kaçıktı; ayrıca çok ta zayıftı. Aylarca güneş yüzü görmeyen yerlerde tutulmuştu. Ona iyi bakmalıydık. O dönemler cezaevine dışardan yiyecek vb. hiçbirşey sokulmuyordu. Fakat gene de bir yolunu bulup Mahir'i besleyecek yiyecekleri getirtmeyi başarmıştık. Ona her gün sobanın üzerinde yarı kanlı, yarı pişmemiş dalak yediriyorduk. Amacımız Mahir'i canlandırıp eski haline getirmekti. Önceleri kendisine sunulan "özel" dalağı yemek istememişti. "Herkesin yiyemediği birşeyi ben nasıl yerim ağabey?" Diyerek muhalefet etmiş ve dikilmişti. Daha sonra Zi-

ya ve Ulaş onu ikna etmeyi başarmıştı. Ulaş olanca neşesiyle: "Bu koğuşta, sana dalağı çiğ çiğ yedirdiğimiz için, bunu problem yapacak bir kimse bulunmuyor. Arkadaş, yiyecek ve kendine geleceksin! A Koğuşu işçi sınıfının koğuşudur. Korkma, sana laf edenin alnını karışlarız! Öyle kolay mı zannediyorsun? Ayrıca burada 'Sırrı Öztürk faşizmi hakimdir'!..." Diyerek ortalığı kahkahadan kırmış geçirmişti.

Gerçekten A Koğuşu dirlik ve düzenin, sevgi ve hoşgörünün, neşenin, emek ve umudun yeşerdiği bir koğuştu. Mahir, Ulaş'ın şakasına bayılmıştı: "Ne o ağabey yoksa sen de mi kabuk değiştirdin?!.." Demekten kendini alamamıştı. Ona cevap olarak:

-Mahir arkadaş, doğrudur kabuk değiştirenler çoktur. Biz şu küçücük mekânı iyi değerlendirmek istiyoruz. Bizim koğuş temsilciliğimiz, şu "hayta"ların marifetidir. Başımıza öyle bir iş açtılar ki, adeta ramazan davuluna döndük. Bir yandan idareye, öte yandan "hayta"lara karşı boy hedefi olduk, demiştim.

Mahir, kendisine sunduğumuz dalağı gene de küçük koğuşta yalnızken yiyordu. Çok duyarlı ve terbiyeliydi. Zaman geçti, hücrede çektiği yalnızlığın acısını ve sıkıntılarını büyük ölçüde atmıştı. O da havalandırmada spor yapmaya başlamıştı. Mahir, eskiden iyi top oynadığını, bacaklarının da bu yüzden içe dönük çengel gibi olduğunu anlatırdı. Spor, temiz hava, çiğ dalak, terbiye edilmiş (biber ve sarmısak katarak yemeklerin çeşnisini değiştiriyorduk...) asker karavanası Mahir'e yaramış olacak ki, kısa bir süre sonra yüzüne renk gelmişti. Onun Cezaevine getirilişi Maltepe'de bayram havası yaratmıştı. Koğuşumuza her siyasî eğilimden arkadaşlar 'geçmiş olsun' demeğe geliyordu. Bu türden bir 'inceliği' yalnızca TİP Gnl. Sk. Nihat Sargın yerine getirmemişti. Onun bu tavrına karşı aramızda "gücenecek" kimse ise zaten yoktu.

Aradan epeyce bir zaman geçtikten sonra kendisine:

-Mahir sen de bu ziyaretlere karşı bir 'iade-î ziyaret' yapsan çok iyi olur. Bu cezaevinde kimi siyasî eğilimlerle zaman zaman hava elektrikleniyor. Bazı kışkırtma ve tahriklerin uç verdiğini görüyoruz. Eğer doğru buluyorsan bu konuyu bir düşün. Bence senin öteki koğuşlara ziyarete gitmen yanlış olmaz.

-Evet, niçin olmasın, onlar da bizim devrimci arkadaşımız. Ayrılıkları körükleyenleri biliyorum. Bunları asgariye indirmek bence de doğrudur.

-Madem ki öyle düşünüyorsun, Ziya, Ulaş ve İrfan'la birlikte B Koğuşundan bu işe başlamalısın, demiştim.

Ziya ve Ulaş benim bu önerime yanaşmamıştı. Onlar ise: "Mahir, İrfan ve Koğuş Temsilcisi (S.Ö.) ile bu ziyaretler yapılsın" önerisinde bulunmuştu.

Bu iade-î ziyaretler epeyce faydalı olmuştu. Devrimci kadrolar arasında spekülasyona başvuranlarla yüz yüze gelmekle mikrobun yayılma istidadını önlemiştik. O dönemde A Koğuşundan hiçbir kimse B Koğuşuna gitmiyordu. Komün disiplinini gözeten arkadaşlar, B Koğuşu sakinlerinden bazı arkadaşların bizlere karşı geliştirdikleri kimi olumsuzluklardan çok rahatsızlık duyuyordu. Bu disipline bağlı olmayan bazı kimseler ise, kazara B Koğuşuna adım atsalar, ya hakaret görüyor, ya da Sarp Kuray'ın son derece kaba ve sekter yaklaşımları ve tahrikleriyle pataklanıyordu. Daha sonra bizlere de duyurulmak istenen laf atmalar, bazı çirkin küfürler ve sataşmalar eksik olmuyordu. Bu densizliklere neden olanlar bizim arkadaşımız değildi ki, onları uyarıp B Koğuşuna gitmelerini önleyelim. Kimi B Koğuşu sakini ise, koğuşlarına hesapsızca gelen bu konuklara çok bozuluyordu. Cereyan eden bu olayları ciddiye almadık; atılan lafları duymazlıktan geldik; küfürleşmeleri ise birer hezeyan yerine koyduk. Elbette bu türden olaylara karşı canımız sıkılmıştı; ama şimdilik sesimizi çıkarmamak üzere B Koğuşu temsilcisi İlhan Selçuk'a bir uyarıda bulunmuştuk. O, hiç olmazsa koğuşta bir denge unsuruydu, bu türden olayları onaylayamazdı.

Devrimci harekette, cezaevine düşüp, bu mekânlarda nasıl "barınmak" gerektiğini bir türlü kavrayıp öğrenemeyen küçükburjuva "avantürye"nin, zorluklara katlanamadığını, sosyalizme ve davasına nasıl ihanet ederek saf değiştirdiğini görüyor ve seziyorduk.

B Koğuşunu ziyaretimizde Mahir, istek üzerine, yarasını açıp göstermişti; çaylar söylenmiş, sohbetler koyulaşmıştı. A Koğuşu-

nun neşe ve umut dolu sıcaklığı buraya da taşınmıştı. Bu ziyarette ayrıca kimi görüş alış-verişi yapılmış, genel siyasî ortam değerlendirilmiş, görülmekte olan davaların bir kritiği de yapılmıştı.

Mahir'lerin savunma çalışmalarını daha rahatça yürütmeleri için koğuşta anlayışlı bir hava yaratılmıştı. Koğuş sakini herkes onlara yardım için büyük bir özen ve dayanışma gösteriyordu. A Koğuşunun küçük odasında: Mahir, Ulaş, Ziya, Sina, Necmi, Mutlu (oğlum) ve ben kalıyorduk. Bir ara idare; Aydın Engin'i bizim aramıza vermişti; ama o çok kısa bir süre kalmıştı bizimle... Daha sonra bu arkadaş D Koğuşuna geçmek için müracaat etmişti; çünkü orada kendisine daha yakın dava arkadaşları (Selma Eşfort'un kurdurduğu "TKP" sanıkları) bulunuyordu.

Savunmanın ana iskeletini Ulaş, girişteki "edebî" bölümlerden bazılarını Sina, dışardan daktilo, kitap, gerekli malzemeleri de kardeşim, Öncü Kitabevi sahibi Zeki'nin aracılığıyla ben sağlamıştım. Siyasî sorumluluğu kendilerine ait olan bu savunma taslağının hazırlanmasında kimi daktilo işlerine bizler de yardımcı oluyorduk.

Savunmanın stratejik hedeflerini ve kapsayacağı unsurları tartışırken çeşitli görüşler ortaya çıkıyordu. Sınıflar mücadelesi, milliyetler meselesi, gençliğin konumu, devrimin strateji ve taktikleri, legal ve illegal mücadele biçimleri, dünya devrimci pratiğinin sorunları, Türkiye'nin yapısal sorunları, bu yolda eser verenlerin incelenip eleştirel katkıyla aşılması, TKP, TİP, CHP vb. partilerin eleştirisi, 'Halk Savaşı' konusu, vb. çok hararetli tartışmalara neden oluyordu. İdeolojik-teorik-örgütsel sorunların tartışılması gündeme yakıcı olarak gelmişti. İş zordu. Çözümü de kolay olmayacaktı. Denilebilir ki, siyasî mücadelenin en önemli bölümlerinden biri de yargılanan devrimcinin burjuvaziye karşı vereceği hukuk savaşıydı. "Hukuk"un da ne demek olduğu daha net olarak anlaşılmaya başlanmıştı...

THKP-C'nin savunma hazırlığı safhasında Osmanlı'nın yapısal özelliği, TC'nin kuruluş dönemi, Mustafa Kemal konusu iki ayrı görüş çerçevesinde biçimleniyordu. Mahir'in ilk duruşmalarda Selimiye'deyken kaleme alıp elden dava arkadaşlarına ilettiği 36 sayfalık bir giriş bölümü taslağı, başta Ziya, Ulaş, İrfan, Ömer

Laçiner ve Necmi olmak üzere konuya şu ya da bu ölçüde yakın diğer arkadaşlarca da uygun bulunmamıştı. Bu bölüm, THKO'nun basına da yansıyan savunmasındaki ana temaya çok benziyordu. Kemalizme oldukça büyük prim veriliyordu. Mahir'in bu giriş taslağı önerisine karşı eleştiri yöneltenler savunmayı Bilimsel Sosyalizme dayalı daha nitelikli bir biçime ve temele oturtmak istiyordu. Bizim görüşlerimiz de bu doğrultudaydı. Devrimcilerin Kemalizmle yapacağı birşeyi yoktu, olamazdı. Devrimci ve Sosyalist kadrolar kendi işlerine bakmalı, bu konuya bilimsel bir tahlil dışında asla prim vermemeliydi.

Sınıflar mücadelesi tarihimizde çok rastlanan ve üzerinde çok konuşulan bir konuydu bu "kemalizm"in ne olup olmadığı konusu... Bir kere, "kemalizm" literatür olarak "sosyalizm" ve "kapitalizm gibi bir "izm" değildi. Mesele, M. Kemal'i sevip sevmemek sorunu da değildi. Kendilerini "atatürkçü" olarak tanıtıp tanımlayanlar, TC'nin kuruluşundan itibaren olay ve olguları nesnel-bilimsel tahlillerden ustaca kaçırmış, resmî tarih ve ideolojiler geliştirmişti. Birinci vurgu buraya yapılmalıydı. Ardından, Osmanlı devletinin bir savaş sonucu yenilerek dağıldığını, M. Kemal ve öteki Osmanlı Paşalarının bu durumda neden ve nasıl bir tercih yapmak durumunda kaldıklarını, bu kadronun ideolojik-sınıfsal karakterlerinin ve de nasıl bir ekiple TC'yi kurmaya yöneldiklerini, devlet eliyle burjuva yetiştirmeye girişmelerini, o günkü dünyada ve Yakın Doğu'daki güçler dengesinde, nasıl "ikili" bir esnek politika izledikleri, Sosyalist Ekim Devrimi'nin kazanımlarından yararlandıktan sonra, savaşın galibi İngiliz-Fransız emperyalistleriyle nasıl ve neden uzlaştıkları, bölgede ve Yakın Doğu'da yaşayan emekçi halkların (Arap, Acem, Türk, Kürt, Asuri, Süryani, Musevi ve Ermeni vb.) taleplerini nasıl ve hangi amaç ve ölçüler çerçevesinde ele aldıkları, 1. Paylaşım savaşı sonucunda Yakın Doğu'nun ülke ve halk olarak parçalanışını, Türkiye'nin Montroux, Sevr ve Lozan anlaşmalarıyla, öteki emekçi halklarla beraber nasıl bir "kazık" yediğini, bölge halklarına uygun görülerek çizilen coğrafyaların emperyalizmin çıkarlarına nasıl hizmet etmiş olduğunu, emperyalizmin "milli mesele" ile "milliyetler meselesi"ni nasıl içinden çıkılmaz ve adeta bölge

halklarının arasına bir "dinamit" misali yerleştirdiğini, SSCB'nin, kapitalist sistem karşısında neden taviz ve taktik değiştirerek Yakın Doğu'daki bu hayati soruna müdahale edemediği ayrıntılı incelenmeliydi. Ayrıca, TKP'nin, SSCB'nin dış politikası uzantısında neden PARTİ olamadığı, "atatürkçü"lerin daima "sol"u etkisi altına aldığı, Devrimci ve Marksist Sol'un ise, "atatürkçü"leri etkileyip kazanamadığı ve bu hususun tahlili yapılmalıydı. M. Kemal ve arkadaşlarının, SSCB ile emperyalizm arasındaki çelişkiler uzantısında, bir "Ulusal Kurtuluş Mücadelesi" vermediği, "Ulusal ve Sosyal Kurtuluş" mücadelesinin nasıl olduğu-olması gerektiği, "İhtilâlci sol kemalistler" gibi bir literatür yerine marksist terminolojiye daha uygun bir literatür kullanmanın yerinde olacağı, ayrıntılı incelenmeliydi. TC'nin neden sosyal sınıf ve sosyolojik halk gerçekliğini yok sayarak inkâr ve imha politikalarına yöneldiği, amasız, fakatsız anlatılmalıydı vb...

Mahir'in 36 sayfalık giriş taslağı arşiv için bile saklanmadı; ondan yararlanılmadı ve oybirliği ile yakıldı. Mahir ile yapılan görüşmelerden sonra savunma hazırlama konusunda bütün inisiyatif Ulaş'ın başında bulunduğu bir disipline bırakılmıştı. Mahir, K. Maltepe Cezaevine geldikten sonra da bu inisiyatife asla karışmadı; bu konudaki öneri ve eleştirilerimizi asla tartışmadı; oturup yazılı bir savunma işine dahi girişmedi.

Cezaevinde Mahir'le birlikte, gerek 12 Mart'a geliş, gerekse sonrası üzerine muhtemel gelişmeleri uzun boylu tartışanlardan biriydim. Dostluğumuz, PARTİ konusundaki ilkesel arayışlarımız, zaman ve mekân bu tartışmayı yapmaya uygundu. O dönem kadrolar arasındaki tartışma ve diyaloglar içten, hoşgörülü ve nisbeten de ilkeliydi. *Devrimci Hareket*'in önde gelen kadroları (örneğin Kızıldere'de katledilen arkadaşlar, özellikle Sinan Kâzım Özüdoğru) susuzlukla marksist klasikleri okur ve yorumlamaya koyulurdu; bu arkadaşlarla ideolojik-teorik tartışma yapılabilinirdi; ayrıca, bu türden tartışmalar çok da zevkliydi... Sorumlu kadrolar dışında ise bu türden diyaloglar oldukça güçtü.

Mahir, "dışarı çıkacaklarını, bu cezaevinin devrimci yöntemlerle delineceğini, bu eylemin THKO-THKP-C ayrımını ortadan kaldıracağını ve de Deniz'lerin idam edilmemesi için mutlaka bir

intihar hareketi yaratılacağını", söylenmesi gerekenlere açıklıkla söylemekteydi. Cezaevinden kaçma olayını ise ancak bir avuç insan biliyordu.

O günkü bilgilerimizin ve siyasî seçimlerimizin uzantısında bizler ise, şunları dile getiriyorduk: "Evet dışarı çıkılsın; ama 'intihar hareketi', konulmasın. Devrimci ve sosyalist hareketin örgütlenme çalışmalarına gidilsin. Kütlelerin canlı desteği alınsın. Yurtdışına çıkılsın. Gerekiyorsa Sovyetler Birliği'ne gidilsin. Şimdiye kadar geliştirmeye çalıştıkları teorik görüş ve düşüncelerini bir süzgeçten geçirsin. Bilimsel eserler yeniden okunup özümlensin. Bu konuda çok yönlü eserler okunsun, yeni yayınlar izlensin ve bu süreçte DPP'nin oluşturulması yolunda gerekli çalışmalar yapılsın..." (Aradan geçen bunca zaman sonra dahi, 12 Eylül 1980 tevkifatında, ağabeyim H. Hilmi Öztürk, Babaeski askerî garnizonunda, 4 ay süreyle, "Mahirleri Bulgaristan, Yugoslavya üzerinden SSCB'ye kaçırma" vb. gibi "iddialarla" sorgulanacaktı...)

Mahir ve devrimci gençlikten kimi arkadaşlar sıralamaya çalıştığımız sorunların çözümü konusundaki önemi kavramakta yeterli donanıma sahipti. (Ama ne yazık o dönem bu görüşlerin doğruluğuna parmak basan kimi gençler daha sonra DPP'nin oluşturulması yerine çete ve tekke eğilimli örgütlenmelerin yoluna gidecekti...).

Bu öneri ve eleştirilerimiz üzerine Mahir ise:

-Bizim kişiliğimiz, idamlardan kurtuluşumuz önemli değildir; cezaevi barikatını delmekle sistemin kalesinde bir gedik açılacak, ve bu olayın yaratacağı hava birçok şeyi değiştirmenin yolunu da döşeyecektir. Koyacağımız intihar hareketiyle de bir yönelişin, öncü savaşın, silahlı direnişin yolu açılacaktır; ancak bu suretle işçi sınıfı ve yoksul köylülüğün örgütlenme sorunu gündeme gelecektir. Bizim açtığımız yoldan birçok şey daha rahat ilerleyebilecektir. Şu aşamada intihar hareketi dışında Deniz'lerin idamlarını önleyecek başka bir seçenek yoktur. Yapacağımız başka birşey de yoktur. Bizden sonraki kadrolar kalan yerden savaşı götüreceklerdir. Bize ülkeyi terketmeyi, böyle bir öneriyi yapmamış olmanı dilerdim. Ayrıca Sosyalist ülkelere hiçbir koşulda gitmem

söz konusu değildir. İlticacı (TKP-Harici Büro'nun) memurların durumuna düşmektense ölmek daha iyidir. Bizim gerçekleştireceğimiz intihar hareketi ortalığı allak-bullak edecektir, diyordu.

Karşılık olarak ben ise:

-THKP-C hareketi adına yapılan eylemler bütün devrimci kadroları ilgilendirir. Devrimci eleştiri ve önerilerimizi birlikte yapmayıp da kiminle yapacağız? 'İntihar hareketi' yerine yapılacak daha doğru ve geçerli görevlerimiz vardır, olabilir. Bu türden eylemler kütleleri harekete geçirmez. Devrimci ve Marksistler 'ses getiren' eylemlere iltifat etmez. Kütlesel ve sınıfsal çıkışların içinde yeralmadan sistemin zora başvurması geriletilemez. Hele devrim hiç yapılamaz. Devrim, bir avuç 'öncü savaşçı'nın eseri olmadığı gibi, salt bir askerî harekât da değildir. THKP-C'nin daha kitleleri ve kadrolarını ardından götürebilecek yazılı projesi ve de programı bile yok. Muhtemel kırımlardan sonra kütle sessiz de kalabilir. THKP-C ve THKO hareketi antisovyetik bir zeminde doğmadı. Fakat bu sürecin sonunda, bu mesele böyle kalmaz. Küçükburjuva fraksiyonculuğu alabildiğine çoğalır ve körüklenir. Çok büyük bir zaman ve kadro kaybederiz. Sovyetlere gitme önerisi, oradaki mültecilere katılma önerisi değildir. Aksine o mültecilerin DPP adına yaptığı sömürüye ve idealizasyona karşı cevap verme silahını ele geçirmiş oluruz. Sahte TKP'leri politik açığa vurmak işi de görevimizin bir parçasıdır. Hazır kitlesel desteğimiz varken, süreklilik içinde kimi kopuşlar gerçekleşiyorken, DPP'nin dolduracağı bir alanı niçin oportünizme teslim edelim? Diyerek savunuyordum.

Mahir:

-N.Kuruşçev'in başlattığı sulandırma hareketleri aşılmadan Sovyetlerle ilişki kurulamaz. Böyle bir şeyi asla aklımdan geçirmiyorum. Bu konuyu kapatalım, diyerek alışık olmadığı bir konuda tartışmaya istekli görünmüyordu. Ona:

-Mahir, her devrimci yaşamasını da ölmesini de bilir. Sen bu konuda tek başına karar veriyorsun, verebiliyorsun. Bu işleyişi kaldırmamız gerekiyor. Sen, ben, hepimiz, bütün devrimci ve sosyalist kadrolar devrimci hareketimizi kucaklayabilecek merkezi

bir otoriteden yoksunuz. Bu durumda güvencesiz ve de korumasız bir dönemi yaşıyoruz. Bu durumun yaratılmasından hepimiz derece derece sorumluyuz. Sorun, şu aşamada dahi, bu ilişkileri ilkeli kılma sorunudur. Marksist öğretiye ters bu türden ilişkileri sürdürerek, emperyalizmin ve yerli ortaklarının işlerini kolaylaştırmayalım. Şimdi istersen işin abc'sinden başlayalım. Buna zorunlu değil miyiz? İşçi sınıfına, emekçi halklarımıza gitmeliyiz. Onun koruyuculuğuna büyük ihtiyacımız var. Devrimci gençlik ile bilinçli işçilerin ittifakı iyi kötü sağlanıyor bu süreçte. Bunun işaretleri bu cezaevinde de görülüyor. Dışardaki sosyal hareketlilik de bunu doğrulamaktadır. Problemin temeli, odağı budur. Bizim, birlikte aradığımız örgütlenme DPP idi; *Geçici Komite* aracılığıyla birlikte aradığımız örgütlenmelerin adı THKO ve THKP-C değildi. Denenen, yanlışlığı sosyal pratikte sınanan örgütlenmelere gidildiğinde tarih bizleri nasıl adlandıracaktır? Önü arkası belli olmayan, ne getirip-götürdüğü meçhûl (aslında bilinen) eylemleri sonra nasıl savunacağız? 'İntihar hareketleri' devrimci mücadelemizi ilerletmez. Bana göre devrimci geleneğimizde yeralan yanlışlıkları düzeltmenin şansı her şeye rağmen, halâ da vardır.

Mahir ise diyaloğu bu temelden alıp başka alanlara götürme eğilimi taşıyordu; ısrarlı biçimde:

-Tarih tereddüt edenleri, savaşmayanları yargılar. Öncülüğümüzde yürütülen savaşlar er ya da geç kitlelerin harekete geçmesini sağlayacaktır. THKP-C ile THKO'nun uğradığı yenilgilerin başka sebepleri vardır. Türkiye burjuvazisi zayıftır; onun emperyalizmle bütünleşerek güçlenmesini mi bekleyelim? Emperyalizme vurulacak her darbe kitlelerin aktif desteğini hareketlendirecek ve sağlayacaktır. Bu uğurda ölümün hesabını yapmayız, diyerek bilinen görüşlerini sıralamaktaydı.

-Mahir arkadaş, emperyalizme ve kapitalizme karşı asıl darbeyi işçi sınıfı ve emekçilerin örgütlü gücü vurur. Sosyal Devrim söz konusuysa, işçi sınıfı son ve nihaî sözü söyleyecektir. Bu bütünlüklü güç dışında bir avuç devrimcinin atılımlarını biraz yüceltmiş olmuyor musun? Savaşın kurmayı DPP'dir. Onu oluşturmadan kitleleri harekete geçirmek düşüncesi nasıl bir devrimci

düşüncedir? THKO ile THKP-C'nin eylemleri, PARTİ'nin oluşturulamayışının nelere mal olduğunu yeterince kanıtladı. Emperyalizmin ve yerli kapitalizmin gücünü olduğundan çok abartanlardan değilim. Ama, devrimci ve sosyalist kadroların devrimci mücadeledeki strateji ve taktik hataları, bu güçlerin bir süre için dahi olsa üzerimizdeki hakimiyetini perçinleyebilir. Devrimci ve sosyalist solun gücü bir yandan hakim sınıflar ve emperyalizm tarafından, öte yandan içimizdeki maskeli, sekter, fanatik ve inkârcı "sol"lar tarafından büyük ölçüde zaafa uğratıldı. Bu yüzden ciddî bir örgütlenme, geri çekilerek toparlanma sürecini yaşamalıyız. Yoksa eloğlunun donanımlı kuvvetleri karşısında insanlarımızı yeniden kırdırırız... Sistemi devrimci yoldan aşmaya aday bir mekanizmayı üretememişsek siyasal/ekonomik bunalım aşılamayacak, böylelikle karşı-devrimin dediği olacaktır.

-Ağabey, senin ayakta kalmanı istiyoruz; bizi bu kararımızdan hiçbir güç geri çeviremez. Bu konuyu daha ayrıntılı gene konuşuruz; istersen kapatalım?..

-İstesek de kapatamayız! Sorumluluklarımız var!..

Cezaevinde bu türden diyalogların başlıcası bu konuları kapsıyordu. Köprülerin altından çok sular akmış, devrimciler bir girdaba girmişti. Doğa yasası gibi bu türden mücadelelerin yasası da işlemekteydi. Bizler gibi "amele taifesi"nden gelenlerin bu konuda yapacağı şeyler sınırlıydı. Bazı adımları atmanın, yapılacak girişimlerin cezaevindeki sınırları da, önü de kapalıydı.

Gene bir gün Mahir'e:

-Mahir, gel seninle birlikte İlhan Selçuk'la bir görüşme yapalım. İlhan'lar senin, benim taşıdığımız devrimci kaygıları taşımıyorlar; "sol kemalizm" dedikleri, ülkedeki bir siyasî eğilimi temsil ediyorlar, fakat onlarda bu yönelişlerini projelendirerek geçerli bir programa bağlayamamışlar. Buna rağmen gene de bizlerden daha donanımlı ilişkiler içindeler. Her kesimden yandaşları var. Ayrıca yetenekli bir basın mensubu olarak çok yönlü bir istihbarat gücüne sahipler. Bizim bu türden bir donanımımız dahi yok. Devrimci ve Marksist olmamakla birlikte sınıflar mücadelesinin kazanımlarına göre, şu aşamada, bizlere düşman da sayılmazlar. Faşizm onları da buraya getirmiş, ortak yanlarımız olabilir. Kişi-

lik olarak da İlhan'ın kimi iyi yanları var. İyi-kötü bir öğrenim görmüş var; kendilerini eğitmişler. Onunla bu cezaevi koşullarında sorumluluklarımızla tartışabiliriz. Ne dersin? Yolunda bir öneride bulunmuştum. O da:

-Biz THKP-C olarak harekete geçmeden önce ülkede ilişki kurulması gereken kişi, grup ve örgütlere bilgi vermiş, bağlantı kurulması yolunda asla bir kusur etmemiştik. Bazı çevreler bunu değerlendirdi; bazıları ise kulak arkası yaptı. İlhan Selçuk'a da bir arkadaşı (Ömer Güven) gönderip konuşmak için randevu olmaya çalışmıştık; bu randevu ilişkisinde bizce asla geçerli olmayan nedenlerle bizi oyalamıştı. Bu olayı hiç unutmuyorum. Fakat onunla konuşacaklarımız oldukça sınırlıdır. Elbette konuşabiliriz; bu ilişkiyi doğru buluyorum, demişti.

Mahir'in böyle bir diyalog ve görüşmenin yararına inanmasına sevinmiştim. Bizim etkileyemediğimiz militanların bu türden bir ilişkiyle etkilenmesi acaba mümkün müydü? İlhan Selçuk'lar THKO ile THKP-C'nin eylemlerine, bu türden örgütlenmelere hangi gözle bakıyordu? Eleştiri ve önerileri neydi? İlhan'ların, Mahir'lerin muhtemel tasarıları ('İntihar hareketleri')'nm engellenmesi hakkında olumlu bir etkisi olabilir miydi? İşte bu düşüncelerle böyle bir girişim yapıldı. Görüşmenin zamanı, yeri ve saati saptandı. Görüşme, B Koğuşu sakinlerinin topluca duruşmada olduğu tenha bir günde, onların bilgisi dışında ve İlhan Selçuk'un koğuşunda gerçekleşecekti. Bu görüşmede İlhan Selçuk, Mahir ve ben bulunacaktım. B Koğuşunda anılan günde biraraya geldik. İlhan Selçuk'un güzel bir radyosu vardı; onun müziği aynı zamanda bir "tedbir" olarak konuşmalarımızı bastırıyordu...

İlk sözü alan Mahir ayrıntılı biçimde teorik görüşlerini, yaptığı tahlilleri bir bir aktardı. Ardından yapılmasını uygun buldukları 'İntihar hareketlerini' gerekçeleriyle sıraladı. Bu görüşmede kaçma planından asla söz etmedi...

İlhan Selçuk ise, dünyanın geçirdiği evrimi, ülkede yaşanan siyasal/ekonomik bunalımı ve bunalımın neden aşılamadığını, parlamentodaki gruplaşmaları, 12 Mart Muhtırasını verenlerin aralarındaki derin çelişkilerini, ABD ile AET'nin Türkiye üzerine olan gündemini, yerli faşizmin uzun boylu kalıcı olmayacağını,

ilerici güçlerin bu diktatörlüğe karşı alternatif olamasalar bile, iktidardakilerin bunalıma bir çözüm getiremeyeceğini, konulacak bir 'intihar hareketinin' çıkar çelişkisi içindeki hakim sınıfları hızla bir araya getireceğini ve ayrıca onların işine yarayabileceğini, oysa ilerici demokrasi güçlerinin bu dönemi daha az bir zararla kapatmasının mümkün olabileceğini, devrimciler eylem koymasa da kendi iç çelişkileriyle kısa sürede ömürlerinin biteceğini vb. söylemişti. Ayrıca: "Atılan adımlardan niçin haberdar olmuyoruz?" Yolunda bir de soru yöneltmişti, İlhan Selçuk.

Mahir bu soruya:

-Sana Ö.G. arkadaşla haber gönderdik; verdiğiniz randevu bir türlü gerçekleşmedi. Bundan biz sorumlu değiliz. Ayrıca Cumhuriyet'te çıkan bazı yazılarınız yüzünden ayrıntılı görüşmenin bir faydasına da inanmıyorduk. Biz idamları önlemek için mutlaka harekete geçeceğiz; geçmeliyiz. Bu görevimizi yerine getireceğiz; bunda asla tereddüt etmeyeceğiz. Gene bize göre toplumun burjuva anlamda dahi demokratikleşmesi bir hayaldir. Emperyalizm bu türden bir burjuva demokrasisini kanla bastırmaktan yanadır. Sistem zora başvurmuştur, bizim de devrimci zora başvurmamızın yanlış olmayacağını, tarih ve insanlık önünde bizim karşı koyuşumuzun er ya da geç anlaşılacağını, şu aşamada başkaca bir seçeneğimizin bulunmadığını düşünüyorum. Biçiminde cevaplar vermişti.

İlhan Selçuk bu görüşmeden memnun kalmamıştı. Yazılarının eleştirisine birazcık da olsa içerlemişti. Yine de her zamanki efendiliğini bozmamış, THKO ile THKP-C'nin örgütlenişi ve eylemleri hakkında fazla durmamıştı. Mahir'lerin içinde bulunduğu özel durum hakkında bir öneride de bulunmamıştı. Bu sorunlara karşı yalnızca soyut yaklaşımlarda bulunmuştu. Bu tutumuyla da: "Yapacağınız işlere karışmam, değerlendirmeleriniz size aittir' " anlamı çıkmaktaydı. Oysa ben kendi payıma kendisinden soyutlamalar dışında somut durum üzerine konuşmasını, açık ve içten bir değerlendirme yapmasını beklemekteydim. Bu görüşmede benim dahlim ve konuşmalarım bu merkezdeydi. Eleştirdiğim şeyi kendim yapmaya çalışmıştım. Belki de İlhan'lardan beklememiz gereken bir şeyi hayâl etmiştim. Çünkü farklı gerekçelerle

dahi olsa, o da kapana düşmüştü ve yargılanmaktaydı. İlerde ise nelerin olacağı bilinmiyordu. Onun kendine göre dengeli ve temkinli tutumu mesleğinde kazandığı ilkesel bir gereklilikti. Başında da bir yığın bela vardı. (İ.Selçuk bu dönem daha Ziver Bey Köşkü'ne gitmemişti.) İlhan'larla Mahir'ler iki zıt kutbu temsil ediyordu. Birincisi, denge uzmanlığını geliştirip güçlü kılmak yolunda misyonunu sürdürmekten yanaydı; ikincisi ise, aranan bu dengeleri parçalamak niyetindeydi. Biri evrimci, ötekisi devrimci bir profil sergiliyordu. Birinin arkasında geniş bir iç ve dış koruyucular ittifakı, ötekinin arkasında ise, bir avuç gözü pek militanın özverisi vardı. Bu durumda biri 12 Mart'ın estirdiği terörden kıl payı kurtulacak, diğeri ise, kısa bir süre sonra darağacına yollanacaktı. Birincisi, 27 Mayıs Harekâtından biraz daha ilerde, yukarıdan işçisiz ve halksız bir kalkışmayla iktidara gelinebileceğine, bu yöntemle ülkenin kurtulacağına inanıyordu. İkincisi ise, sınıflar mücadelesinin belirleyiciliğinden haberli, fakat, sınıfdışı devrimci mücadelede 'İntihar hareketi' koyma hayâlleri dışında bir seçeneğe sahip bulunmuyordu....

Darağacına yollanacak bir militanla devrimci hareketimizin geçmişini tartışmak, gelecek adına hayatın dayattığı görevlerimizi tartışıp önerilerde bulunmak, yaşadığımız koşullarda kolay değildi. Silahın tetiği çekildikten, mermi namlu ağzından çıktıktan sonra, mermiyi yeniden namlunun içine getirmenin çaresi yoktu...

Cezaevindeki bu ilişkilerimiz her türden duygusallığın dışında ciddiyetle ele alınmıştır. Bir işçi olarak kendi payıma devrimci gençlerin yaşamasını istiyordum. Onların yaşamasıyla, bizim işimiz daha kolaylaşacaktı. Onlarınki gibi olağanüstü yeteneğe ve özveriye sahip olmayan "hayta" takımının militanların katledilmesiyle oluşan kadro boşluğunu ilkesiz-kuralsız gruplaşmalarla sulandıracağım sezinliyordum. Cezaevinde ve duruşmalarda bunun işaretleri uç vermeye başlamıştı. Hele cazgırlıkta öne fırlayanların gelecekte neleri yapacağı artık bir sır değildi; bu (en başta DY ve DS olarak, daha sonra farklı fraksiyonlarla bölünme), herhangi bir ön bilgiyi gerektirmiyordu. Tarihsel-sınıfsal- ideolojik yanlışlarımızla hesaplaşmanın, yapılan yanlışlıkların aşılmasının düşünü kuruyordum en azından. Bu türden çabalarıyla sınıf

bilinçli işçiler gençlerden daha ilerdeydi diyebilirim.

Maltepe Cezaevinden kaçma olayına gelince: Hangi mahkûma sorsanız, tutsak kaldığı cezaevinden kaçmak istediğini size bir biçimde söyleyecektir. İnsanı üretimdışı, hayatdışı bir mekâna kapatmak, insanın doğasına tersti. Hele insanı siyasî düşünce ve davranışlarından ötürü tutsak kılmak, ya da darağacına göndermek hangi büyük insanlığın marifetiydi?

Faşizmin cezaevlerini delip aşmak devrimcilerin görevleri arasındaydı. Bu düşüncelerle THKO ile THKP-C sanığı militanların cezaevinden devrimci biçimde çıkışını ilke olarak doğru buluyor ve onaylıyordum. İşçi sınıfının partili mücadelesinin önüne bu türden örgütleri asla koymuyordum; ama gençlerin mutlaka yurtdışına çıkmalarını ve mutlaka herşeye inat yaşamalarını da istiyordum.

Cezaevinde Mahir'le aramızda geçen bir konuşmayı da aktarmak istiyorum:

-Mahir, zaman çabuk geçiyor, belki bir süre sonra konuşma imkânını dahi bulamayabiliriz; davalarınız çabucak bitiriliyor; ayrılmadan bir iki konuyu daha seninle görüşmek istiyorum. Bilmem izleme olanağı bulabildin mi? Hani şu Selma Eşfort'un İngiltere'den burada kimilerine kurdurttuğu söylenen, "TKP" adını kullanan ve bu adla iddianameye konu olan örgütlenmeyi, davanın sanıklarını, polis ve savcılık ifadelerini okumanı çok isterdim.

-Kim bu Selma Eşfort?

-Sanırım bir İngiliz istihbaratçısının karısı; Hürriyet gazetesinden Ö.S.C.'ın kızkardeşi olduğu söyleniyor. Galiba Dünya Barış örgütleri, ya da Uluslararası af mı, insan hakları mı, işte böyle bir örgütten...

-Bir de bana buradan çıkınca Sovyet'lere gitmemi söylüyorsun. Baksana şu "TKP" hareketine, aralarına kimler sızmamış ki. Ajanlar, azılı kariyeristler, Sovyet dalkavukları, bir yığın meçhûl adam, prematüre tipler, hainler, dönekler, sahtekârlar, her boydan entrikacılar, kalpazanlar hep "TKP" şemsiyesinin altına tünemiş. Sovyet'lere gitsek bizim de içine düşeceğimiz tuzaklar, bu soytarıların elbirliği ile hazırladığı tuzaklardan farklı olmayacaktır.

-TKP ülkede, çünkü hareket burada. Dışardakiler oraya binbir niyetle sığınmış garip bir topluluk. Bu durumun yaratılmasında hepimizin suçu var. Bu cezaevinde, fabrikada, kırda, kentte, birçok grup ve örgüte dağılmış bütün devrimci ve sosyalist kadrolar, oluşması gereken TKP'nin vazgeçilmez birer parçasıdır. Birilerinin kendiliğinden "TKP" kurup bu adı alması, böyle bir çağrışım yapmaya kalkışması, yalnızca onların değil hepimizin kusurudur. Sen de yazılarında tarihi geçmişimize sahip çıkmıştın; bu doğru bir tavırdı. Biz hepimiz bu tarihin çocuklarıyız. Geleneğimizi inkâr etmeden geçerli bir birlik projesi üretmek, birleşik bir parti geleneği yaratmak, kongre ve konferanslar düzenlemek herhalde bizlerin görevidir.

-Bizler, Türkiyeli bütün komünistler, "TKP" adına maskaralık yapan bu baylardan uzak durduğumuz sürece bir gelişme gösterebiliriz. Aynı ölçüyü Sovyet'lere karşı da göstermeliyiz. Çünkü "TKP" konusunda onlar da çok kusurludur.

- "TKP" adını kullananlara da, onları sözümona "himaye" edip üstümüze salan Sovyet'lere de söylenecek çok şey vardır; yeri gelince, münasebetlendirerek, böylelerini açığa vurmaktan geri durmuyoruz. Antisovyetik bir konuma düşmeden parti silahını böylelerinin elinden alamazsak, arkasında uluslararası tekelci sermayenin kesin parmağı olan barış, işkence, af ve insan hakları vb. örgütlerin manipüle ettiği naylon komünistler ortaya çıkacak-salınacaktır. Bu arada doğallıkla İngiliz istihbaratı bile işin içine girecektir.

-Benim böyleleriyle bir alıp vereceğim yoktur.

-Hiçbirimizin yok. Geçmişi tartışmalı bu türden kadrolarla niçin bir ilişkimiz ve garabetimiz olsun ki? TKP adı her türden meçhûl kimselerle vurulmak isteniyor. Sulandırılmak istenen TKP'nin şahsında işçi sınıfı hareketidir. Bence bu dava ile ilgili eline ne geçerse okumalısın. Bir bölümü montaj dahi olsa, bu malzemeleri polise verenler dava sanıklarıdır.

-TKP adının sömürülmesinde bütün kabahat Sovyetlerde. Onlar bütün mültecileri elinin tersiyle "ha s..tir" etse; Türkiye'deki işimiz bir hayli kolaylaşacaktır. Bütün Proletarya Devrimcile-

ri'nin mücadelesi o zaman daha bir anlamlı olurdu. Hattâ Ekim Devrimi'ne bir "nazire"de bizler yapardık. PARTİ konusu bu süreçte daha anlamlı olarak biçimlenirdi.

-Kabahat Sovyetlerde değil, hepimizde. Sınıflar mücadelesi neredeyse PARTİ'de oradadır. Biz bunu öğrenemedik daha. Sovyet dış politikası "TKP" gibi naylon örgütlere, götü boklu komünistlere ihtiyaç duyuyor ve biz bu ilkesizliğin bütün oyunlarını bozamıyoruz. Ülkedeki komünist kadrolar, işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketi bütünleştirememişse, Sovyetlere niçin kızıyoruz? Biz devrimci hareketi ete kemiğe büründüremiyorsak, işin içine çeşitli eloğulları, Selma Eşfort'lar bile taa Londra'dan memleketimizde "TKP" adına örgüt kurma talimatı veriyorsa, bu konu üzerinde iyi düşünmemiz gerekecektir.

-Sovyetler, eğer Marksizm-Leninizm söz konusuysa, Türkiye işçi sınıfının inisiyatifinde olan bir konuda kendilerinde bir "yetki" görmemeliydi. Onlar doğrudan bu işe karışmamalıydı.

-Biz atak davranıp kimseyi bu işe karıştırmamalıydık. Yer yer, zaman zaman bunun maddi ve manevi unsurları da oluşuyordu. Karşı devrim niçin bize saldırıyor? Ulusal ölçekte sınıflar mücadelesini siyasî bir örgütlenmeye, kütleselleşmeye götüremediğimiz süreçte, Sovyetleri de etkilemek söz konusu olamayacaktır. Türkiye'deki ulusallık ve sınıfsallık üzerine temellenen devrimci potansiyeli hedefine yöneltmek açısından Sovyetler konusu şu aşamada belirleyici oluyor. Komünist Enternasyonal'de yok ki, bu araçla Sovyetleri eleştirelim.

"Tarihi TKP" ile bu kanaldan gelmeyen "TKP" iddialarını birbirinden ayırmamız şarttır. TKP tarihinin anlaşılmasında, Komünist Enternasyonal'in belgelerine göre değilde, bu gelenekten geldiğini ileri süren, dahası TKP'li olduğuna ölenleri "tanık" gösterip çeşitli çağrışımlarda bulunan onlarca solcu eskisi var. TKP'nin tarihini ve bu süreçte rol üstlenenlerin hakiki siyasî kimliklerini bir açıklayabilsek, böylelerinin maskelerini bir indirebilsek, o zaman bu coğrafyada birçok şeyin mahiyeti değişecektir. Devlet, bir yandan TKP'ye vuruyor, boyuna tevkifatlar yapıyor, öte yandan sahte komünistleri piyasaya çıkarıp, onlara "TKP" muamelesi yapıyor. Küçükburjuva "sol" kesimden gelen bir yığın

"avantürye", provokatör eskileri, tarihimizin doğru olarak öğrenilmesinin önünü kesmeye çalışıyor. Bu sis perdesini, bu "gözbağını" aşmak gerekiyor. Tarihimizle hesaplaşmaktan, ciddî bir kopuş ve ayrışmaktan, ayrıca bu düzlemde adına layık bir partileşmekten kastımız budur. Yoksa, burada -sıkıyönetim mahkemelerinde- adı anılan "TKP" saçmalıkları beni de, bu nedenlerle, ilgilendirmiyor.

-Sovyetleri bırakalım da kendi sorunlarını kendileri çözsün. Ekim Devrimi'ni yapan bir ülkeye bizim buradan söyleyeceklerimiz sınırlıdır.

-Evet Partileri var. Söyleneceklerin adresi de bellidir.

-Ağabey, boşver, üzme canını. Soytarılarla, memurlarla komünistleri birbirine karıştırma. Baksana Selma Eşfort, işte bu türden adamlarla ilişki kurmuş, kurabilmiş. Proletarya Devrimcileriyle bir ilişki kurabilmiş mi. Öyle kolay mı? "TKP Davası"nda bir tane bu kimlikte devrimci var mı?

-Elbette yok; ama bizim içimizde de bir yığın meçhûl adam var. Hiç kendimize gelemedik ki... Bizim devrimci kaygımız: "İngiliz istihbaratının bu türden davalardaki rolü ve niyetidir." "Neden bu alana el atmak ihtiyacını duyuyorlar?." "Emperyalizmin legal ve illegal örgüt ve kurumları hakkında çok az bilgiye - istihbarata - sahibiz". Bu nedenle şu davanın iddianamesini, sanık ifadelerini önce bir oku, sonra üzerinde ayrıntılı tartışalım.

Mahir:

-Yani beni ille de tiyatroya yolluyorsun, diyerek gülmüştü.

Mahir, "TKP Davası"nın bütün belgelerini ilgiyle okumuştu. Hemen her karşılaşmamızda, bu ilginç "tiyatro"nun bölümlerini kahkalarını tutmadan seyretmişti...

Mahir'lerin yargılandıkları dava hakkında da şu konuşmalar geçmişti, aramızda:

-Sizin Dava'nın bütün dökümanlarını okudum; bu konuda Ziya ve Ulaş'la çok uzun tartışmalarımız, görüşmelerimiz oldu; sana da sormak istiyorum. Dava'da birlikte yargılandığınız sanıkların büyük bir bölümünü Necati Sağır'ın getirdiği anlaşılıyor. Bu

çocuklarla nasıl bir örgütsel ilişki kuruldu? Bu insanların geçmişleri nasıl bir süzgeçten geçirildi, hepsi üyeniz midir?

-İçimi yaralayan en büyük konulardan biri de budur; böyle bir ekiple yargılanmaktansa Hüseyin'le birlikte ölmeyi tercih ederdim. Biliyorsun Dev-Genç İstanbul kesiminden militanların büyük bir çoğunluğu THKO'ya kaymıştı; Necmi'lerin bulduğu bu kadroya benim güvenim yoktur. Hiçte olmadı. Bu sebeple savaşçı arkadaşları Ankara'dan getirmek zorunda kaldım. Bu insanların hiçbirini tanımıyorum. Hepsini bu dava sebebiyle tanımaya başladım. İfadelerini, kurulan ilişkileri tutanaklardan ben de okudum. Bu durumda, ağırıma gitmekle birlikte, hiçbirini çağırıp bir sitem de dahi bulunmadım. Galiba sen bazılarını haşlamışsın, bana da ilettiler. Çocuklara ilişme, bir eleştiri yöneltme. Onları duruşmada, davadan hem siyasî bakımdan, hem de kurtulmaları açısından bir açıklama yaparak zapta geçirdim, sen de okumuşsundur. Aynen şöyle dedim: "Bu davaya sanık olarak getirilen 30'a yakın kişi, MİT ve savcının işbirliği ile hazırlanan bir senaryonun ürünüdür ve bir provokasyondur. Bu dava da THKP-C'nin parti üyeleri; Mahir, Ziya, Ulaş ve İrfan'dır. Kamil, Necmi, İlkay ise Cephe üyesidir. Geriye kalan kişilerin THKP-C ile uzaktan yakından bir ilişkisi bulunmamaktadır..." Bu anlamda bir beyanın zabıtlara geçmesi gerçekliği yansıtmaktadır. Bu arkadaşların bazıları çok sonraları bizim düşüncelerimize yaklaşmaya başlayan, başında ise çok sallantılı bir tavır sergileyen kimselerdi. Emin olun siyasî bakımdan niteliklerinin ölçülmesinde benim bir suçum bulunmuyor. Böyle bir devşirme kalabalıkla yargılanmak beni yaralamıyor mu sanıyorsun?

-Bu insanlar Dava'ya kötü bir malzeme yığmış. Bütün davalarda da durum bundan farksız. Benim eleştirdiğim insanlar, cezaevindeki ilişkileri sulandıranlara yöneliktir. Bu insanların ifadelerini, geçmişte yaptıklarını öğrenince, buradaki tutumları daha bir aydınlanmıştı. İlkin babacan davrandık, sonra uyarıda bulunduk, kâr etmeyince de zorunlu olarak eleştirdik. Bundan da amacımız onları uyarıp eğitebilmekti, başka bir nedenle değil.

-Çoğu çocuk daha, ayrıca bizim arkadaşlarımızın kusurları yüzünden buraya getirildiler. Tarihi bir Dava'da bir ayrım yaparak

hakikatleri boşuna zabıtlara geçirmedik. Bunların ifadeleri ve yaptıkları THKP-C'nin siyasî fonksiyonunu çarpıtmak amacıyla MİT ve savcılık ittifakıyla ve de ustalıkla hazırlanmıştır. Savaşçı arkadaşlarımla yargılanmayı istemez miyim? Asıl kadromuz dışardadır.

Mahir, cezaevinde eski sıhhatine ve neşesine kavuşmuştu. Günleri gençlerle konuşmakla geçiyordu. Birçok kişisel sürtüşmeler onun ağırlığıyla giderilmiş, farklı siyasî eğilimler arasında diyalog ve kardeşlik duyguları yaratılmış, var olanlar pekişmişti.

Artık cezaevinden ayrılma günleri gelip çatmıştı. Böyle bir günde Mahir bana, Hüseyin Cevahir'in bir vasiyetini de iletmişti:

-Hüseyin'in iyi bir öğrenim yapmasını istediği bir yakını var; o çocuğu bir emekçi olarak sana emanet edebilir miyiz? Ona bakabilir misin?

-Elbette bu hiç sorulur mu? Kendi çocuklarımdan ayırmam, ayrıca çok sevinirim.

-Çocuğun adresi ve köyü hakkındaki bilgiler gerekenlere söylendi; seninle bağ kuracaklar.

-Ne zaman isterlerse alıp getirsinler çocuğu...

Hüseyin'in vasiyetinin gerçekleşmesi için görev üstlenenler söz konusu delikanlıyı bana getirmediler. Ben de tek başıma bu konuda bir girişimde bulunamadım.

Mahir'le cezaevi dışında da bir görüşmemiz olmuştu. Her sosyalist gibi bizlerin de geleceğe ilişkin bir çok kaygılarımız vardı. Bazı ilkeli adımların atılması yolunda girişimlerimiz bulunuyordu. Bu kaygı ve girişimlerimiz kendisine de iletilmiş olmalı ki, bir kurye ile görüşme talebinde bulunmuştu. (Bu tür kuryelik görevlerini üstlenenler, Mahir'lerin katledilmelerinden sonra THKP-C'nin çeşitli fraksiyonlarının sonradan liderleri oldular. Ayrıca, diyalogtan kaçındılar...)

12 Mart öncesi, kendisiyle İstanbul'da bir evde bu görüşme gerçekleşmişti. Bana, THKP-C örgütlenmesinden sözetmedi. Sadece bazı önemli eylemleri düşündüklerini, çok kısa bir zaman içinde ülkede çok şeyin değişeceğini, bizim düşündüğümüz ilke-

sel kaygılar ve girişimler üzerine de:

-Sakın böyle bir işe kalkışmayın, herkes seni bir işçi önderi olarak tanıyor, bu işlere kalkıştığın an, sana olan güvenleri sarsılır; ayrıca yanlış anlaşılır. Biz senin için çok önemli bir iş düşünüyoruz. Biraz beklemelisin, arkadaşlarımız bu konuda seninle gereken ilişkiye geçeceklerdir, yolunda bir açıklamayla yetinmişti.

Aradan uzunca bir zaman geçtikten ve cezaevine düştükten sonra, benim için düşündükleri bu "önemli iş'i" Ulaş bana açıklamıştı. Hakkımda, fikrimi bile sormadan düşünülen iş: "Bir kapalı garajın işletmesini üstlenmek, bazı oto tamir, boya vd. işleri yaptırmakmış!.."

Böyle bir "önemli iş" de, tıpkı, devrimci gençlerin daha THKP-C'nin adı dahi ortada yokken, yalnızca PARTİ fikri yörüngesinde ilkesel arayışlar sürüyorken, oluşturulan *Geçici Komite*'nin ilkesel yönelimi ve partileşmede gözetilmesi gereken kurallar çiğnenerek, kendi başlarına hemencecik kurdukları THKP-C'nin oluşturulmasındaki mantığa tıpa tıp benziyordu. Bir işçi olarak ağırıma giden bir konuydu bu problem. Demek ki, işçiler kendi başlarına, sosyalizm davası uğruna kendileri için sınıf olamaz ve bazı ilkesel kaygılar taşıyamazdı, kimi girişimlerde bulunamaz ve adımlar atamazdı?! 12 Mart faşizmi karşısında sadece 'intihar hareketleri' konulurdu! DPP oluşturulmuş, merkezi otorite yaratılmış olsaydı, böyle bir organizmanın bana, değil garaj işletmeciliği, yerlerdeki sigara izmaritlerini toplama görevini dahi verebileceğini, bunu asla tartışmadan üstleneceğimi devrimci olan herkes bilmektedir. Fakat gıyabımda bana biçilen bu "göreve" doğrusu içerlemiş, ilgili arkadaşlarla sorumlulukla gereği gibi tartışamamıştım.

İdam talebiyle cezaevine gelen arkadaşlara, özellikle de Mahir'e bu konudaki eleştirilerimi söylemedim. Onlar da açmadılar. Takvimi geriye çalıştırmakta o gün için bir yarar görmemiştim.

Mahir'in cezaevinde kaldığı süre içinde yazıya dökülmesinde yarar gördüğüm *Geçici Komite* süreci vb. başka bir konuyu şimdilik yazmayı düşünmedim. Kaçma olayı ve onu izleyen 'intihar

hareketi'nden sonra bu olaydan sağ kurtulan Ertuğrul'dan duyduğum bir değerlendirmeyi de yazmadan yapamayacağım. Mahir cezaevinden kurtulup Ertuğrul'larla biraraya geldiğinde, kendisine cezaevine ilişkin bazı sorular soruluyor; bu arada 12 Mart'a ve girişilen hareketler üzerine içerdeki arkadaşların hangi bir gözle konuya yaklaştıklarını ve ne gibi eleştiri yönettiklerini sorduklarında Mahir, benim düşüncelerimden çok cezaevindeki birlikte yaşamayı sulandıran "hayta"lara karşı olan tutumumu ele alarak şu eleştiriyi yönelttiğini öğrenmiştim. Ertuğrul'a, Mahir kadar, onun gibi güvenmesek de söylediklerini belgelemek istiyorum:

-S.Ö. Cezaevinde, savaşçılarımızın yaşama biçimini kınıyor, onların savaşma azmini ve morallerini kırıyor. Kitap okumalarını, spor yapmalarını, Komün ilkelerine sıkıca uymalarını onlardan bekliyor ve uymayanları acımasızca eleştiriyor. Çocukların polis ve savcılık ifadelerini eleştiriyor, mahkemelerdeki tavırlarından ötürü çocukları hırpalıyor...

Öncelikle şunu belirtmek zorundayım: Benim karşıma "savaşçı" pozlarında çıkanlar, savaşçı ve militan değil, hiçbir özelliği olmayan, bireyci, liberal "avantürye" takımıydı... Böyle bir eleştirinin yüzüme karşı yapılmasının bütün şartları varken, dışarda yapılması, ayrıca girişilen hareketler ve gelecek için taşıdığım düşüncelerimin açıklıkla aktarılmayışına hem üzülmüş, hem de bir hayli kınamıştım. Cezaevlerinde nasıl yatılıp kalkılacağını, buralardan çürümeden, dejenere olmadan nasıl çıkılacağını bir işçi olarak kimseden öğrenecek değildim. Anladığım ve görebildiğim kadarıyla da bu konulara ve Komün yaşamına titizlikle uyum göstermiştim. Okumak, düzenli spor yapmak, Komün ilkelerine uymak ve uyulmasını sağlamak benim görevimdi. Önerilen ilkeler cezaevinde yatan kadroların ortak istekleriydi. Bu ortak ilkeleri kolektif hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olarak birlikte saptamıştık. Bu ilkelerin doğrultusunda Komün yöneticiliği görevini kabul etmiştim. Proletarya kimliği taşıyanlarla küçükburjuva solların Komünü nasıl olursa bizimkisi de işte öyle bir "Komün" deneyimiydi. Farklı şeyler düşünen hiçbir devrimci kadro hayatımızı biçimlendiren bazı ilkesel tutumlara karşı ciddî (yazılı ve sözlü) bir eleştiri yöneltmemiştir. Hepimizin kınadığı, bireycilik,

"hayta"lık, hakim sınıflar karşısındaki onursuzluklarla, cezaevinde kaldığımız süre hesaplaşmak gündemimize gelmiş bir konuydu. Devrimcilik adına yapılan yanlışlıklarla hesaplaşmak boynumuzun borcuydu. Militana saygılı olduğumu, onları "hayta"lardan daima ayırdığımı söylemeye bilmem gerek var mıdır? Militan ve savaşçı zaten her şeyiyle örnek insandır. Onların bu özellikleri kendilerine saygınlık kazandıran başlıca nitelikleridir. Militanlar dışında kimi gençlerle aramızda, üretimden, gerçek hayattan gelmemenin yarattığı doğal bir uçurum vardı. İşçiler bu uçurumu derinleştirecek hiçbir girişimde bulunmadı ve sürtüşmeleri onarmaya özen gösterdi. Bunu, işçilerin polis ve savcılık ifadelerinden, mahkemedeki tavırlarından, savunmalarından, cezaevindeki yaşama biçimlerinden görmek, okuyup öğrenmek her zaman mümkündür.

Devrimci mücadelede rol alan militanlarla "hayta"lar arasına kalın bir çizgi çekilmelidir. Bunu yeni de öğrenmiş değilim. Her devrimcinin hayatına militanlar da "hayta"lar da girer... Bir devrimcinin hayatına çürük insanların girmesi de doğal ve kaçınılmaz birşeydir... Devrimci kişi, hareket içindedir; işçi gibi üretimde bulunur. Militanlık kötü günlerde sınanıp denenir. Devrimci hareket içindeki çürük malzeme, sen hiçbir müdahalede dahi bulunmasan, hemen kendini açığa vurur, bu yüzden hiç kimse kalkıp: "Bu kimseler neden aranızda bulunuyor?" Diyemez. Kapitalist-emperyalist sistemin devrimci değişim ve dönüşümlerle aşılması davasını önüne koyan her devrimci hareket, hem içindeki düşmanlarla, hem de karşısındaki organize kuvvetlerle boy ölçüşmek durumundadır. Bu yüzden çürüklerle sağlamlar daima içiçe olacaktır. Her devrimci birey ne kadar dikkatli olursa olsun, çürüklerin hareket içine sızmasını önleyemezdi. Konuya mekanik olarak yaklaşamayız. Çürükler hareket içinde ayıklanır. Arınma da hareket içinde gerçekleşir. Bunun laboratuvarı hayat ve mücadeledir. Militan'la çürüklerin çelişkileri güzel havalarda ortaya çıkmaz. Çetin günlerin göğüslenmesi iş'inde devrimcilik sınava çekilir ve herşey o zaman açığa çıkar.

Cezaevinde yapılan-geliştirilen kimi eleştiriler bu düşüncelerin ürünüydü. Temel ilkeleri, tuttukları yollar farklı da olsa "sa-

vaşçı kadrolar"a hiç kimse seviyesiz ve kırıcı bir tavır takınamazdı. Takınmamalıdır. Buna yeltenenler anında karşılığını bulurdu. Fakat, "savaşçı kadro" zırhının ardına saklanmaya çalışan "hayta"lıklara prim de verilemezdi! Böylelerini gecikmeden açığa çıkarmak hepimizin görevleri arasındaydı. Ben de bunu yapmaya çalışmıştım.

Bir işçi olarak cezaevinde yapmaya çalıştığım yalnızca buydu. Bu görevimizi yaşadıkça gündemden indirmemeye de kararlıyız.

* * *

Derken, 29 Kasım 1971 tarihi gelip çatmıştı. Mahir, bu kaçma tarihinden kısa bir süre önce bizim koğuştan arkadaşlarıyla beraber, o mahut kaçış olayının gerçekleştiği, C.D.E. Koğuşlarının içiçe bulunduğu "mekâna" gitmişti. Vedalaşmamıza rağmen, son ana kadar diyaloğumuzu kesmemiştik.

Mahir ile THKP-C'nin eylemleri hakkında da, henüz iddianamelere geçmeyen, fakat çeşitli istihbarat birimleri tarafından üzerinde durulan, ya da yarın ve gelecekte kullanılması uygun görülen bazı konuları da, "sansür" uygulayarak konuşmuştuk. "Sibel Erkan Olayı" vb. konuları ayrıntılı tartışmıştık. Bu arada çeşitli spekülasyonlara ve basının magazinleştirerek sunduğu "özel" ilişkilerini de konuşmuştuk: E. Elrom'ün öldürülmesi, buna karşı çıkan (O.E. vb.) arkadaşların eleştirileri, bu eylemin asıl nedeni, Kamil Dede, İlkay ve Necmi Demirlerin bu eylemlerdeki konumu ve zaaflarını, Ömer Laçiner'in ve öteki askerî kanadın örgütle olan ilişkileri, Yılmaz Güney'in evinin çatısında (Ulaş, Oktay, Mahir, Hüseyin) saklanışları. Yılmaz'ın ifadesi, duruşmalardaki tavrı, Mahir'in amcasına yazdığı ve "elden" iletirken, yakalanarak katledilen asker arkadaşın acılı sonu, amcasının tutuklanışı, genel tavrı, Askeri Savcı ve MİT'in kullandığı kişiler ve malzemeler üzerine ayrıntılı konuşmuştuk... Daha sonraki eylemlerde Mahir'in "veda" konuşmaları, yüzüğünü Gülten'e verme arzusu, vb. ardından Kızıldere katliamı, cenazelerinin kaldırılışı vb. onlarca olay-diyalog hafızalarımızdan silinmeyecekti.

ULAŞ BARDAKÇI

Ulaş (namı diğer "fukara"), sadece cezaevinin değil, devrimci gençlik kesiminden gelen militanların en yeteneklilerinden biriydi. Onun genç militanlar arasında çok saygın ve çok sevimli bir etkisi vardı. Kibirlilik yanından geçmemişti Ulaş'ın. Onunla daha uzun bir cezaevi arkadaşlığımız olmuştu. Böylelikle Ulaş'ı bütün nitelikleriyle tanımak fırsatını bulmuştum.

Siyasî tutsaklar arasında aranması mutlaka şart olan "siyasî kimlik-kişilik" sorununa olumlu işaretler verenler hemen seçilirdi. Bizlere dışımızdan bir gözlemci olarak bakanlar dahi kimin siyasî tutsaklığa yaraşır düşünce-davranış içinde olduğunu hemen farkederdi. Ulaş'da olan bu türden nitelikler Mahir Çayan, Cihan Alptekin vb.'lerinde de seçilirdi. Siyasî tutsaklık kimliği, herşeyden önce devrimci ahlâk, siyasî terbiye olgunluğunda aranıyor ve anlaşılıyordu. Ulaş bu ölçütlere uyan ve sevilen bir siyasî tutsaktı. Devrimci direngenliğini, özverisini kimi zigzaglara düşmeden koruyor ve sürdürüyordu...

Cezaevine getirildiğinde üzerinde işkence izleri hâlâ geçmemişti. İlkin F Koğuşu'nda kalıyordu. Havalandırmaya çıktığında, bizim koğuşun penceresinden kendisiyle konuşmuştuk; getirildiği cezaevinin adını ve nerede bulunduğunu bir türlü çıkaramamıştı:

-S.abi, burası neresi, şimdi biz İstanbul'un hangi semtindeyiz? Bu askeri birliğin arazisi nereye kadar uzanıyor?

-Burası Kartal Maltepe Askerî Cezaevi, 2.Zırhlı Tugay'ın ortalarında, tepede bir cezaevi.

-Sizin 16 Haziran'da kaldığınız cezaevi burası mı?

-Evet ta kendisi.

-Baksana, bizim yüzümüzden cezaevinin çevresine duvar örülüyor, galiba kuşu kaçırmak istemiyorlar! Tugay'ın giriş çıkış yollarını, şu tepenin arkasındaki yolları biliyor musun?

Ulaş getirildiği cezaevi hakkında bütün bilgileri toplamayı, hal hatır sormanın önüne koymuştu. Adeta bir topoğraf gibi bulunduğu yöreyi tanımış, haritasını çıkarmıştı. O sıralarda yapılan Cezaevi duvarları yükselmeden Ulaş, bu işi tamamlamıştı. Onu en kötü koğuşa vermelerinin bir sebebi de daha önce Emniyette, bir iki keşif ve tesbitlerde kaçmaya kalkışması yüzündendi. Ulaş'ın gündeminde cezaevinde yatmak gibi bir problem bulunmuyordu. Onun kaçmasını hiçbir güç önleyemezdi. Ulaş her haliyle bu niyetini saklamıyordu. Kimi kişiler çevrelerine ne düşündüğünü ve neleri yapacağının işaretini hemen verirdi. Tecrübeli bir cezaevi gardiyanı Ulaş'ın yüzüne ilk bakışta ona mutlaka bir mim koyardı; koymalıydı...

Ulaş, her havalandırmaya çıktığında spor yapmaya başlamıştı. Kısa boylu, atletik yapılı Ulaş, cezaevinin en sağlıklı kişileri arasındaydı. Spor'un her türünden anlıyordu; futbol, kültür-fizik, karate, boks ve güreş üstüne onun yeteneklerini aşacak çok az kişi çıkardı. Yapısına bakanlar, onu bir militandan çok başka birine rahatça benzetebilirdi.

Spor yapmak onu da eski formuna kavuşturmuştu. Temiz yüzü, gergin adaleleri ve gülüşüyle girdiği yerin havasını değiştirir, gündemine koyduğu bir konuyu hemen koparıp almasını bilirdi. Güreş antremanı adı altında yapılan boğuşmalarda üç kişi bir araya gelse onun sırtını yere getiremezdi. Tartışmalarda da, genel tutum ve davranışlarında da onu yere vurmanın imkânı yoktu. Ulaş, ağdaki balık, kafesteki panter gibi bir militandı. Acaba böylesine bitmez tükenmez bir enerjiyle dolu olmasının sırrı neredeydi?

Evet bu işin bir sırrı bulunuyordu. Ondaki bu farklılığı ve yeteneği herkes kendi açısından görüyor ve değerlendiriyordu. Kimi arkadaşlar her insan topluluğunda mutlaka bulunan üstü çok açık hikaye ve takılmalarla da bu konu üstüne eğilmekteydi.

Elbette bu takılmalar arasında ortak olan yan Ulaş'daki üstün yaradılışın takdir edilmesiydi. Ayrıca takılmalarda üstü açık bir yığın malzeme kullanılsa da seviyesiz ve cıvık bir yola asla sapılmıyordu.

Ulaş dozajı bir hayli ilerilere götürülen takılmalar karşısında:

-Ulan "hayta"lar, içinizde en bakir adem benim, dediğinde:

-Hayda! Bak sen bakir ademe? Bakir mi, bakire mi? gibi karşılıklar alınırdı.

O ise:

-Abi sen onlara aldırma, inan Meryem anadan daha fazla bakir sayılırım. Bu "haytalar" yüzünden hayatımda inan bir kızın elini tutmuş değilim. Biçiminde bir özlemini de dile getirirdi.

Ona bu yolda en üstü açık takılma Ömer Ayna tarafından yapılmıştı:

-Bak Ulaş, isterik burjuva avratları seni bir keşfetseler, ne yapar eder seni ipten kurtarırlar ve Koca Yusuf Pehlivan gibi mutlaka senden döl almaya kalkışırlardı. Hem onların felsefesine de uygundur bu döllendirme işi... Kızma arkadaş topraksız tohumsuz asacaklar bizi, yalan söylemiyorum... Bari geriye tohum...

Bu türden "yakası açık" takılmalar çoğu kez şakalaşma ve dalaşma talimleriyle kesilirdi.

Gerçekten gençlerin basında çıkan resimleri çoğu genç kızın ince kaburgasını incitmiş, aralarında aşık olanlar dahi çıkmıştı. Hattâ çocukların gazetelerden kesilmiş resimlerini saklayanlarının başlarına bazı hesapta olmayan işler de gelmişti. Ziyaretçilerimizden duymuştuk bunları...

Gençlerin hayat dolu bu sevimli dalaşmalarına duyarlı olmayan yoktu. Bir yolunu bulup onları ziyarete gelenler dahi vardı. Bir seferinde ilerici bacılarımızdan biri bizi ziyarete gelince onu Ulaş'la tanıştırmıştık. Kızcağız elindeki elma sepetini içtenlikle uzatırken sepetten önce kızın eli dostça kavranmış ve uzun süre bırakılmamıştı. Yalnızca bu sahne bile Ulaş'ı ne kadar etkilemiş ve günlerce sözünü etmiş durmuştu.

Bazı gençlerin Ulaş'ın bu samimi "el sıkma" eylemini biraz-

cık ucuza kapattığını görünce onları uyarmaktan kendimizi alamamıştık. Onlara aynen şunu söylemiştik:

- Bakın çocuklar, o kız arkadaş (G.G), öyle sizin üniversitelerde "devrim nikâhı" adıyla, kırk çarşambadan atlayıp, burjuva basınına kötü birer malzeme olmuş, ya da askerî savcılıkta, cezaevinde, hastahanede "özel" muameleler gördükten sonra, duruşmalarda histeri krizleri geçiren (Ü.A vb.)'lerden değildir. O, işçi sınıfının yetiştirdiği bir militandır; grev ve direnişlerde büyümüştür; grev çadırlarında kalmıştır; barikatlarda dövüşmüştür; bildirilerimizi dağıtmış, sırlarımızı saklamıştır. Bu yüzden işinden-ekmeğinden olmuş, evi bizim yüzümüzden defalarca aranmış, çile çekmiş, ifadesinde kimseyi ele vermemiş bir bacımız ve yoldaşımızdır. Sakın ona dil uzatayım demeyin! Ayrıca, onun hayat arkadaşı da vardır! Sakın ha!...

Ömer Ayna, bu uyarıdan sonra:

- Anladın mı Ulaş! G.G. ODTÜ'deki çişlilerden değilmiş, diyerek daha "sevimli" bir şakalaşmayla boğuşma isteklerinin üvertürlerini yapardı...

Üstü açık takılmalarla ya da ciddî olarak değinilen bu konu hakkında sınırlı bilgilerimizi zorluyor ve Ulaş üzerine düşünmek gerektiğinde; doğallıkla gen ve kromozonları hangi tarihsel ve sosyal şartlarda vücut bulmuş ve gelişme göstermiştir, sorusunu sorardık. Kimi insanlarda belirgin olarak göze gelen-görülen bu olgunun bilinmeyen bir yanı yoktu. Yetenek ve beceriler, üretim süreçlerinde toplumsal gelişmenin maddi ve manevi şartları hazırlanınca biçimleniyordu.

Bu konuda daha tam bir yargıya kavuşabilmek amacıyla Ulaş'ın ana-babasını ve kardeşlerini tanımak fırsatını da bulmuştum. Fakat Ulaş Anadolu kilimlerindeki tek örnek gibiydi. Benzeri ve taklidi yoktu.

Ulaş'a, devrimci genç militanlarda olan bazı özelliklerle,kahramanların yalnızca öğrenci gençler arasında-içinde olmadığını, onlarınkinden daha değerli niteliklerin işçi sınıfı ve emekçi halk hareketlerine damgasını vuranlar içinden de çıktığını ve bulunduğunu anlatırdım. Fakat, şurası bir gerçekliktir ki, öğrenci

gençliğin militanlığı, işçi sınıfının yetiştirdiği militanlardan daha fazla "üne" kavuşturuluyordu. Zonguldak, Kozlu, Eskişehir, Kocaeli, Aydın, İzmir, Bursa, İstanbul'daki sınıf bilinçli militanların destansı nitelikleriyle katledilişleri, küçükburjuva çevrelerde anılmıyordu bile... Ulaş, küçükburjuva "sol"ların "raiting" yapması olayını doğal karşılıyordu. Doğrusu, militanın, öğrencisi, öğretmeni, avukatı, doktoru, işçisi ve köylüsü yoktu: Militan her yönüyle, her yerde militandı!

Ulaş'ı Cezaevi yaşamında gözlemlemeye çalıştığımız bazı görüntüleriyle tanımlamak kolay değildi. Böylesine yüksek moral ve sevimlilik bir dönemin kadrolarını öylesine etkilemişti ki, bu nedenle de onun adını çocuklarına verenler öteki adlardan daha çoğunluktaydı.

Ulaş'ın F Koğuşu'nda kalışı, davalarının savunma safhasına kadar sürmüş, sonradan o da Mahir gibi bizim koğuşun çok sevimli bir parçası olmuştu.

Bendeki izlenimlere göre o, cezaevinin en disiplinli ve tutarlı militanlarından biriydi. Yatması, kalkması, okuması, spor yapması, yemesi, içmesi ve çevresiyle kurduğu ilişkiler daima en öndeydi. Bir sanatı, yetenek isteyen bir işi, ya da bilgisi dışındaki bir beceriyi, görev anlayışıyla onun kadar kısa sürede öğrenen ve uygulayan kişi çok az bulunurdu. Bu niteliği ile üretimden gelen kadrolarca çok seviliyordu.

Onun bu yeteneklerini cezaevine gelmeden de anlamıştım. Kendisini eskiden beri tanımaktaydım. Karşılaştığım zamanlarda, benden öğrenmesi gereken herşeyi bir film şeridi gibi hafızasına nakşeder, ya da aklının köşesine hemen kaydederdi:

-S.abi, oto kilitleri seri numaralı mıdır, mekanizmasını çizebilir misin, metalinin alaşımı nedir, en küçük üçgen eğe kaç milimetredir, 0,5 mm çapındaki bir çeliğin 80 derece esneyebilmesi için hangi karbon çeliğinden yapılması gerekir, metrik vidayla, vitvort vida arasındaki farkları ve normları gösteren bir çizelgeyi nereden edinebilirim, fiberglasın alaşımı nedir, nasıl yapıştırılır, sellülozik boya mı, sentetik boya mı fiberglas otolarda kullanılır, debriyaj balatası ayırma yapmayınca ilkin ne yapılmalıdır, sekro-

mec kırılırsa, vites değiştirilebilinir mi, kışın marş motoru görev yapmayınca arızayı akû de mi aramalıyız. Akû suyunun halitası damıtık sudur değil mi, anti-firiz hangi ayda radyatöre konur, süresi ne kadardır, hangi ayda radyatörden boşaltılmalıdır, radyatördeki soğutmayı yapan devri-daim pompası iş yapmazsa motor kaç kilometre yol yapmalıdır, motordaki tekleme nasıl giderilir, bu neyin işaretidir, yağ kaçıran silindir kapağı contasını tamirciye gitmeden değiştirmek mümkün müdür?

Bilmem, böylesine ayrıntılı soruların doğru cevaplarını araştıran kaç oto sürücüsü vardır? Ulaş'ın bana sorduğu bu türden soruların ne anlama geldiğini hemen anlamak mümkündü. Anlaşılan; ona bir görev verilmiştir, o da verilen görevi, bilgisi ve yeteneği dışında da olsa öğrenecek ve yerine getirecektir. Hem de bütün öğrendiklerini uzmanlarından daha yetkin bir biçimde yaparak... Keşke Ulaş'la 12 Mart 1971'e varan köprüde değil de bir fabrikada karşılaşsaydık. Bu türden bir tarifle anlatamadığım zekâ ve yetenekler işçi arkadaşlarıyla birlikte şekillenseydi. Sınıf bilinçli işçiler Ulaş'ları kendi sıcak potalarında niçin eritemediler? Birlikte yaşadığımız Ulaş'ların yüreklerinin nasıl attığını, militan niteliklerini, kararlı ve yürekliliğini yazmak benim açımdan da oldukça güçtür. Onların katledilmelerinde sanki çekilen tetiklerde bizim de kanlı elimiz varmışçasına kendimi eleştirmekte ve suçlamaktayım. Devrimci gençliğimizin böylesine katledilmesi ve kırılması karşısında bırakalım devrimciliği, insan olarak vicdanlarımız rahat olmamalıdır diye düşünüyorum.

Ulaş cezaevinde de aynı özelliğini sürdürmekteydi; son nefesine kadar gündemine aldığı problemlerin çözümünü, elektronik bir aygıttan daha mükemmel çalışan beyniyle kavrar ve sanki 30 yıllık işçiymişcesine hünerli elleriyle iş'i doğrar atardı. Onun beyniyle elleri arasındaki dengeli uyum kaç insanda vardı?

Kendisine takılmadan edemezdim:

-Ulaş, yavrum sen hangi gezegenden buralara geldin, sendeki yeteneklerin kaynağı nereden geliyor, nerelisin, orjinin nedir, anan-babanın kökeni, çocukluğun... hele bir anlat da öğreneyim, tanıyalım seni?

-Bizimkiler sizin oralı, yakın komşu ilinizden, "etrafı dağlı-

yam, ortası bağlıyam, ola desene Erzincan'lıyam..." Anladın mı? Anamgilin kökü köylü, sanırım kızılbaşlık geleneğimiz de var. Ben incelemedim, bilmem. Varlıklı bir aileden gelmiyorum. ODTÜ fizik bölümünde okudum.

Ulaş daha derinlere inmez, soy, sop, milliyet vb. konulara asla girmez, hemencecik konuyu değiştirir, işi bitmez tükenmez kahkahasıyla başka alanlara çekerdi:

-S.abi, senin bir de makina ressamlığın vardı galiba, inşaat ve elektrik projeleri çizdiğini dava dosyalarındaki bazı ifadelerden okumuştum; şu cezaevinin doğruya yakın, ölçekli bir projesini çizebilir misin? Şöyle bütün detaylarıyla, yani elektrik, su, kanalizasyon ve temelleriyle birlikte; farzet ki, bu proje ile belediyeye başvurulup ruhsat alınacak? Ne diyorsun? Yapabilir misin?

Ulaş bir işin üzerindeydi. Aklınca bizi sınamış ve tartmıştı. Bu güvenle önümüze teklifsiz, diplomasisiz bir iş koyuyordu!... Anlaşılan büyük bir olayın gerçekleşmesi için bazı adımlar atmayı aklına koymuştu, kendisine:

-Ulaş, şimdi de müteahhitliğe mi soyundun?

-He!.

-Hele bir F Koğuşu'ndan kurtul.. Dikkatli ve sabırlı ol... Bu konuda daha sonra konuşacaklarımız var...

Ulaş F Koğuşu'nda "müteahhitliğe" soyunadursun, onun kafasına yerleştirdiği büyük kaçma projesi, D Koğuşu'nda çoktan gerçekleştirilmişti bile. THKO'nun militanları kendi irade ve yetenekleriyle, projeler çizmiş, inşaatın ruhsatını almış, temel hafriyatına çoktan başlamışlardı...

Ulaş'ın cezaevindeki hayatı düzenli ve planlıydı. O, bu özelliğiyle işçilere daha çok yakındı. İş ve emek sevgisi olağanüstü gelişkin biriydi. Dava arkadaşları ona savunma hazırlanması görevinin bütün sorumluluğunu vermişti. Ulaş kendisine verilen bu göreve ilkin büyük bir muhalefet göstermişti:

-Ne!.. Savunma hazırlamak mı? Dünyada olmaz! Hayatımda yapamayacağım tek şey budur, diyordu; ve bu görevi kabul etmiyordu.

Ziya, onun bu muhalefeti karşısında ağırlığını koymuş, kendisinin bu konudaki görev ve sorumluluklarından kaçınmış ve Ulaş'ı görev kabul etmeye ikna etmişti.

Ulaş'ın "zorla" üstlendiği bu iş için de kağıt üzerinde plan yapmaya koyulmuş, yapacağı iş'in iskeletini ortaya çıkarmıştı. Gene soruyordu:

-S.abi, buraya bir daktilo, yeterince kağıt, karbon ve bir kısım kitaplar gerekli, bunları içeri nasıl sokarız?

Savunma için bulunması mümkün bütün malzemeyi Ulaş'a teslim etmekte bir güçlük çekilmedi. Öncü kitabevi sahibi kardeşim Zeki istenilen kitapları hemen göndermişti. Bu kez Ulaş kitap okumaya başlamış ve bizim küçük koğuş bu iş için hazırlanmıştı. Koğuş sakinleri onların rahat ve disiplinli çalışmaları için kolaylık sağlıyor ve ellerinden geleni esirgemiyordu. Kitaplar okunup notlar çıktıkça, işler ilerlemekteydi. Ulaş günde 300 sayfa kitap okuyor ve not çıkarıyordu. Bu yeni işini de sevmişti; arada bir şakasını yapıştırmaktan da geri durmuyordu:

-Ulan şu teorisyenlik ne de rahat ve kolay bir şeymiş, niye başından beri beni "çomi" cilikte harcayıp durdunuz "hayta"lar?! Şimdi daha iyi anlıyorum kariyeristlerin hastalığını. Ben de kariyere soyunacağım; "evet.. ne diyordun? Ben diyordum ki, bana göre, usta demiştir ki, anladığım kadarıyla..."

Ulaş, işin böylesine sunuluşunda tıpkı bir aktör gibi, elini şakağına dayar, sonra elini çenesine getirir, kalemiyle başını kaşır, bir aşağı, bir yukarı anlamlı anlamlı yürümeye başlar, "teorisyen" taklidi yaparak ortalığı gülmekten kırıp geçirirdi. Böyle anlarda o, oynadığı tiyatro sahnesinin sonucunu daima bilirdi; tetikte durur, kendisine yapılacak fiilî saldırıyı beklerdi. Ulaş, her "teorisyen" sahnesini oynarken bilirdi ki, birileri ona saldıracak, kucaklayıp sırtını yere getirmeye çalışacaktır. Yazı-çizi işlerinin ağır yükü ve yorgunluğu, ancak böyle çıkıyordu. Bu boğuşma eğlenceleri bir ihtiyaçtan doğuyordu ve çok sevimliydi. Ulaş sanki bionik bir adamdı; bir kaç kişi birlik olsalar bile onu tuşa getirmenin imkânı yoktu. Demek Ulaş böyle işaretler vererek arkadaşlarına davetiye çıkarıyor, daracık koğuşlarda enerji sarfetmenin yo-

lunu arıyordu. Ulaş harika bir çocuktu... Onu çok seviyorduk...

Ulaş'ın "teorisyen"liği ilerledikçe, tartışmalar da renklenmişti. Artık o bütün yetenekleriyle, ülkenin yapısal özellikleri ve marksist tahlillere bütün ağırlığıyla girmişti. Mahir cezaevine geldiğinde savunmanın 240 sayfası yazılmış ve teksir edilmişti. Bu savunmayı, Ulaş'ların kaçmasından sonra, geride kalan arkadaşları duruşmalarda tadını çıkara çıkara okumuştu.

Ulaş, Sinan Kâzım Özüdoğru'nun nişanlısının serüvenine de çok üzülmüştü; (THKP-C'nin bayan sanığı Rüçhan Manas'ın Cezaevinde görevli bir teğmenle (Fuzuli Yazıcı) olan ilişkisi, basında çirkin suçlamalara neden olmuştu.) "Ondan bir kız arkadaş istedik, esirgemedi nişanlısını bize teslim etti; şimdi ne cevap veririz çocukcağıza!?" Diyerek kahrını gizlemezdi.

Gazetelere ve sıkıyönetim bildirilerine konu olan bu olayın kahramanı teğmen, cezaevindeki görevinden alınmış, başka bir yere tayin edilmişti. Bu teğmenin nöbetinde, bizzat tanığı olduğum bu diyalogda, Ulaş kendisine birçok çengel atmış, yerine getirilmesi zor bazı önerilerin kapısını aralamıştı. Fakat "karasevdalı" teğmen ne bu çengele takılmış ne de konuyu üstlerine bildirmişti. Onun bu türden bir tavrını, devrimcilere duyduğu sempati ya da saygı yerine koymuştuk.

R.M ile "kara sevdalı.." teğmenin serüvenini herkes alabildiğine sömürdü. Oysa ileri sürülenler yakıştırmaydı. Devrimciler bayan arkadaşlarını, iddia edildiği gibi, asla kullanmamıştı. Bu "ilişki" cezaevi koşullarında kimi kişisel ve ideolojik donanım yoksunluğundan kaynaklanmıştı; kendiliğinden -insiyaki- güdülerle oluşmuştu. THKP-C sanıkları, bayan arkadaşlarını kullanmamıştı!.. Ulaş da, iddialar bir yana, son derece onurlu ve gururlu bir kimlik taşıyordu!..

Bu olayda karşı devrim, "psikolojik savaş"ın bütün iğrenç silahlarını kullanmıştı (Sonradan, "bizim taş gibi oğlanlarımız var, isteseydik..." türünden bayağı sataşmalara da neden olacaktı...). Devrimcilerin ise, ellerinde karşı propogandayı kıracak hiçbir etkili aracı yoktu. Bu nedenle olay herkese şunu öğretmişti: Devrimciler çileli hayatlarında, evleneceklerse, eşlerini çok dikkatli

biçimde seçmeliydiler. Doğulu gelenekler arasında, "uçkuruna sahip olamayan" bir devrimcinin başarılı olma "şansı" yoktu. Kadın ve para konusundaki "zaafı" olanların arasına eloğlu çok rahatlıkla girebiliyordu...

Ulaş'la koğuş arkadaşlığımızın artık sonu gelmişti; o da büyük yolculuğa hazırlanan diğer arkadaşları gibi bizim koğuştan ayrılmıştı. Gitmeden bir gün önce, pencereden; "senin şu yeşil kazağı istiyorum, Mahir'e 41 numara bir ayakkabı gerek, biraz büyükçe bir de naylon... Mahir'le benim elbiseleri senin oğlanlara veriyoruz; bizi hatırlasınlar, haydi eyvallah!.."

Onunla vedalaşmamız böyle olmuştu. İstediklerinin çoğu yerine getirilmişti. Sadece 41 numara ayakkabı bulmakta güçlük çekildi. Onu da Atilla Sarp'dan bir bahane ile almak gerekmişti. Çünkü, kaçma olayı bu arkadaşlara bilgi verilmeden gerçekleşmeliydi; onların konumu, yani "Cunta" Davası sanıklarının ilişkileri hiç kimseye güven vermiyordu; bir tedbir olarak kaçma eylemi A koğuşu sakinlerinden de saklı tutulmuştu.

(Bizim delikanlılar, cezaevinde bir hayli kirlenen ve eşim tarafında onarılıp temizlenen bu elbiselerin içinde bir hayli "gösteri" yapmıştı: "Bak bu ceket Mahir'in bu da Ulaş'ın.." diyerek fiyaka ve caka satmıştı.)

12 Mart 1971'in en "talihsiz" tutuklusu Ziya'dır denilebilir. Yakalanışından tutukluluğuna kadar geçen süreçte hakkında çok şeyler söylendi ve yazıldı. Fakat o bu konular üzerinde pek konuşmadı. Yapılan spekülasyonlara karşı hiçbir cevap vermedi; "o mesele öyle değil, böyledir" demedi.

Ziya, birlikte yargılandığı genç öğrencilerden farklı bir konuma sahipti. Bir kere o öğrenci değildi. Okulunu bitirmiş, hayatta ve üretimde yerini almış, iş kurmuş, TİP'in Karadeniz yöresindeki bütün örgütlenme ve kitlesel çalışmalarına doğrudan katılmış, milletvekili adayı olmuş, TİP'in dışında sosyalist harekete alternatif olabilecek yetkin bir partileşmenin gereğini aramış, PDK'a katılmış, burada MDD teorisyenini eleştirmiş, düşüncelerini açıklıkla ortaya koymuştu. Onun sevilen ve ilginç yanı bu niteliğiydi. Tutuklular içinde en ağırbaşlı ve ciddî olanlardan biri de Ziya'ydı.

Ziya, basında kendisinden; "Dev-Genç Muhasebecisi" diye sözedilmesinden irkilir ve sıkılırdı. Fakat bu yanlışı düzeltmek için ne duruşmada ne de başka bir yerde ağzını açmıştı. Gençlerden farklı olarak o askerliğini de yapmıştı. Onunla aramızda 6-7 yaş fark vardı; bir anlamda o, bizim kuşağın insanıydı. Fakat devrimci gençlerle daha yakın ilişkiler içindeydi.

Onları (Ziya, Ulaş, İrfan, Necmi, Kamil vd. THKP-C sanıklarını), bir gece yarısından sonra cezaevine getirmişlerdi. Sanırım saat 0.4-5 sularındaydı. Mahkûmları taşımakta kullanılan "et kamyonları" (bu askeri kapalı araçlara biz bu adı takmıştık.), ce-

zaevine uzanan rampayı büyük gürültü ve motor iniltileriyle çıkınca, zaten tavşan uykusunda uyuyan cezaevi sakinleri uykularından uyanmış, gecenin köründeki bu ziyaretin sebebini araştırmaya koyulmuştu. Bizim koğuşun penceresinden idare binasının içi dar bir açıdan da olsa görülmekteydi. Böylece aramıza yeni arkadaşların geldiğini öğrenmeyen kalmamıştı.

Yapılan dağıtımda ilkin Ziya bizim koğuşa düşmüştü. İkinci gelen de Necati Sağır'dı. Onlar da birbirlerini ilk kez bu koğuşta görmekteydi. Ziya'nın N.Sağır'a ilk sözü; "ulan 'puşt' 15 dakika sonra gelseydin, ben şimdi burada olmayacaktım." biçiminde olmuştu. Bunu söylerken gülümsüyor ve kimseyi suçlamıyordu. Oysa konuştuğu genç, İlkay, Necmi ve İrfan'ın kaldığı bir eve disiplinsiz ve hesapsız bir anlayışla gitmiş, daha iki tokat yemeden "bülbül-ü şeydaya" dönmüştü; polis ağabeylerinin önüne düşmüş THKP-C'nin bütün hücre evlerinin kapısını göstermişti!

Bu genci gözüm hiç tutmamıştı. O da benden, daha ilk günü gereken dersini almakta kusur etmemişti. Bir gün Ziya; "Necati'ye yönelttiğin eleştiri çok ağırına gitmiş, bana geldi; "söyle ona bana ilişmesin sonra kötü olur." demeye koyuldu. Hırpalama çocuğu. Kabahat bizim, bir kere bunlarla yola çıkıldı, iyice zararlı olmasınlar, bu yüzden onları hoş tutacağız. Bana istediğini söyle, gençlere ilişme sakın. Provokasyon olmasın." diye kaygılarını iletmişti.

Ziya ile THKP-C hareketi üzerine gerekli bütün ayrıntıları konuşmuş, bazı değerlendirmelerde bulunmuştuk. Onunla daha kolay anlaşıyorduk. Bunu sağlayan neden onun da üretimden gelmiş olmasıydı. Diğer militanlar gibi onda da militana yakışan nitelikler ilk bakışta göze çarpıyordu. İlişkilerine dikkat ediyordu. Akıllıydı. Gençlerden daha iyi bir diplomasi yürütmesi onun belirgin özellikleri arasındaydı. Yaradılışından olsa gerek, suskun ve sabırlıydı. Teorik konularda kılı kırk yarardı. Fakat 'intihar hareketleri' konulmasında o da Mahir'ler gibi düşünüyordu.

Ziya, benim koğuş temsilcisi olmamı öne sürerek, cezaevindeki bazı projelerle ilkesel konuların hayata geçmesini sağlamaya çalışıyordu. Ayrıca, Cezaevi idaresiyle gerekli bir diyaloğun ancak böylelikle daha iyi kurulacağını ve gelecekteki muhtemel

olayların (Kaçma vb.) bazı esnekliklerle yerine getirilip göğüslenebileceğini düşünüyor ve bunu benden ısrarla istiyordu. O'na göre, ilk koğuş temsilcimiz olan Basri Dede ve sonradan Şevki Erencan bu göreve uygun değildiler. Koğuş arkadaşlarının genel eğilimi de bu istek yöresinde odaklaşınca bu işi üstlenmek gerekiyordu. Bana yüklenilen bu görev idarece, gerekse kimi "hayta"lar tarafından sömürü konusu olmuştu. Bir işçi koğuşunda yaratılan gerçekçi işçi disiplini, kaabiliyeti olanlara iyi bir örnek olmuş ve bir eğitim görevini yerine getirmişti. Fakat bu sonucun sağlanması çok büyük çile ve acılara mal olmuştu. Böyle bir işi üstlenip dirlik ve düzeni sağlamak özverisi çok az insan tarafından anlaşılmıştı; konunun inceliğini yeterince gözetmeyenler de vardı.

Bazı geceler, kimi arkadaşlar kağıt oynuyordu. Bu modayı Necmi Demir başlatmıştı. Dışardan karton alınmış ve oyun kağıdı imal edilmişti. En büyük oyun tutkusu içinde olanlar; Necmi, Cevat Taşıran ve bir iki de işçiydi. Bunların arasına kimi zaman, kimliği herkesçe bilinen Bilal Yeşilyurt, bazen Basri Dede ve Ziya'da katılmaktaydı.

Herkesin uyku saatinde büyük gürültülerle gerçekleştirilen bu oyun partileri karşısında hepimiz rahatsız oluyorduk; ayrıca canımız sıkılıyordu. Kağıt oyununu yasaklama konusunda Komün'e bazı başvurular da yapılıyordu. İlkin Ziya'ya açtım konuyu:

-Bak Ziya, koyduğumuz kurallar içinde kağıt oynamak yoktu. Bu işin tadı kaçtı, sen de oyunculara katıldın, oyunla da yetinilmiyor, 'koz!' diye masaya yumruklar vuruluyor. Aranıza bir de o meçhûl adamı almışsınız. O da, habire Basri Ustayı koğuş temsilciliği seçimi nedeniyle kışkırtıyor. Adamcağız hasta, onun bu yanını sömürerek kışkırtıcı davranıyor. Ben bu işe el koyacağım, haberin olsun!

-Biraz zor başarırsın.

-Zorlukların üstüne gitmekten korkmam.

Ziya, şakayı ve ince imalı sözler söylemesini de bilirdi:

-Allah işini kolaylaştırsın!.. Diyerek nötr bir tavrı yeğlemişti.

Bizim uyarı işe yaramamış, oyun oynayanların heyecan ve bi-

reyciliği daha da ayyuka çıkmıştı. Gece saatin 01 ya da 02'siydi. Yatağımdan kalkıp oyuncuların masasındaki, oyun kağıtlarına el koydum ve onları yırttım. Kıyametler kopmuştu:

-Vay, sen nasıl bizim oyun kağıtlarına el koyar, onları yırtarsın?!

-İşte böyle el koyar ve bu pislikleri teker teker yırtarım. Başka bir sıkıntınız daha varsa söyleyin!?

-Biz seni başımıza diktatör mü seçtik?

-Ben genel ve kolektif oyun iradesiyle görevimi yapıyorum. Bu koğuşta oyun oynama kuralını koyduk mu? Gündüz oyun, gece oyun, sizin bencilliğiniz ve bireyciliğiniz yüzünden hiç kimsenin gözüne uyku girmiyor. Üstelik masalara 'koz'! diye yumruk vurup kendinizden geçiyorsunuz. Buna izin yoktur! İyi niyetimizi sömüremezsiniz!...

Başta Necmi, Cevat ve Bilal olmak üzere seslerini yükseltiyor ve bu tatsız tartışmalar, kışkırtma noktasına varıyordu. Böylece MİT ve savcının aramıza soktuğu hem sanık, hem tanık olan Bilal'in görevini rahatlıkla yapması için büyük bir fırsat doğmuştu. Ne yazık, Basri Usta da onlardan yana çıkmıştı... Cevat Taşıran ise:

-Oynanan oyun kumar değil ki, bu bir zihin talimidir.

-Zihin talimini gündüz uyuyup geceleri kağıt oynayarak mı yapacaksınız?

-Komün derhal toplansın, konuyu tartışacağız.

-Böyle boktan meseleler yüzünden Komün toplanmaz, kendinize gelin, ilke olarak oyun oynanmayacak denildi, siz de oynamayacaksınız. Tartışılacak başka birşey yoktur!

Başta Ziya, Ulaş, İrfan ve Sina olmak üzere genel eğilim, konulan ilkelerin yanında yer alınca bu oyun hastalığının da sonu gelmişti. Önceleri bu konuda nötr bir tavır sergileyen ve işi şakayla geçiştiren Ziya, bu kez büyük bir esnek manevrayla konuyu şu biçimde noktalamıştı:

-Koğuş temsilcisi haklıdır. Onun yerinde ben de olsam aynı şeyi yapardım. Oyun oynamak isteyenler B Koğuşu'na iltica edebilirler!

Evet, B koğuşu sakinleri bu konuda çok "yetenekli" kağıt oyuncusuna sahipti. Orada böyle şeyler serbestti..

Ziya, konulan ilkelere uyar, sağ duyusuyla problemleri çözmekte kusur etmezdi. Bu kağıt oyunu meselesini başbaşa kalınca da konu etmiştik, bana:

-Çok sert çıktın çocuklara, daha da kolay çözebilirdin meseleyi...

-Peki sen niçin başından beri sallantılı davrandın? Konuyu biliyordun. Bazı arkadaşlar ağır iddialarla yargılanan sizlere saygı gösteriyor, size yardım için çırpınıyor, işin içinde sizler olmasaydınız konuya müdahale etmeyi bana bırakmayacaklardı; o zaman hem kavga çıkacaktı, hem de boşuna kırgınlık yaratılacaktı. Ayrıca, bana verilen görevden hiç de hoşnut değilim. Beni, küçükburjuva pislik ve alışkanlıkları arasından gelenlerin saçmalıklarıyla adam harcamak için önceden biçilmiş bir işe soyundurdunuz. Bundan hiç memnun değilim...

Ziya, konuyu ince esprileriyle şakaya getirip şöyle diyordu:

-Ehh, ne yapalım çekeceksin arkadaş, dur bakalım daha ne pöstekiler sayacaksın...

Ziya'ların davaları için yetenekli bir avukata ihtiyaçları vardı; bu konuyu araştırırken:

-Bize çok güvenilir bir avukat gerekli, bu konuda bir önerin var mı? demişti.

Gerçekten de "avukat" konusu, ayrıca siyasî davalarda avukat-sanık ilişkisi hayati bir meseleydi. Devrimciler açısından, avukata iş bırakmamak, onlardan yalnızca davayı teknik olarak takip etmesini istemek, salt avukata bel bağlamamak, inançlarını, siyasî konumunu sonuna kadar savunmak, bu sorumluluğu avukata bırakmamak gerekiyordu. Her şeyi avukata teslim eden, savunmanın strateji ve taktiklerini kendisi belirlemeyen siyasî sanık, son tahlilde birçok kayba uğrayacaktı.

Sistemi sorgulayabilmek ve siyasî savunmada etkili olabilmek çin, ciddî, güvenilir ve donanımlı bir KP gelenek ve disiplininden gelmek, ayrıca, polis, işkence, sorgu, mahkeme ve cezaevi sınavlarından hakederek geçmek gerekir. İdeolojik-teorik donanımdan

yoksun olanlar da mahkemelerde başarılı olamıyordu.

12 Mart 1971 sıkıyönetim dava dosyalarında, bu türden ilkesellikleri gözetemeyen kimi sanıklar, hem kendilerini zora sokmuş, hem de örgütlerini güç bir durumda bırakmıştı. Devrimci ve Komünist bilinç ve moralden yoksun olanlar, polis deneyinden çürük çıktıktan sonra, her türden pisliğe bulaşmıştı; böyleleri arasında, özellikle de duruşmalarda mangalda kül bırakmayanlar çıkmıştı.

Ziya'ya:

-Nasıl bir avukat düşünüyorsunuz?

-Mahir haber salmış, bana sorarsan benim avukat milletine güvenim yoktur; fakat çok güvenilir biri mutlaka ve de acilen gerekli bize.

-Avukat milleti için al benden de o kadar. Düşünce olarak bize çok yakın bir avukat arkadaşımız yok. İlerici avukatların hepsini birlikte tanırız. İçlerinde iyi ve dürüst insanlar var, birini seçebilirsiniz?

-İşi öyle rastgele bir seçime bırakamayız. Haklarında bazı ön bilgiler edinmemiz şart.

Kendilerinin aradığı nitelikte yakından tanıdığım en güvenilir avukat Faik Muzaffer Amaç'dı. Onu önerdim:

-Kim bu avukat? siyasî savunmayı da üstlenebilir mi?

-Dünyanın en yürekli, inatçı, kavgacı ve bilgili avukatlarından biridir. Kendisini ta Erzurum Lise'sindeki ününden tanırım; 1950 öncesi, sizin davanın birinci yargıcı Akdemir Akmut'un, felsefe öğretmeniydi.

-Doğru mu? Eğilimleri, karakteri nasıldır?

-TİP'de iken bir zamanlar Aybar'ın safını tutmuştu. İnatçı, kişilik sahibi bir insandır. Mesleğinin hakkını verir. Politik olarak da düşüncelerinizi paylaşmasa da, eğer davanızı alırsa ölümüne savaşmaktan kaçmayan biridir.

Faik Hocaya haber ilettik; avukatlığı kabul etti. Sanık aileleri onunla bağ kurdu. Vekâletler çıktıktan sonra Faik Hoca müvekkillerine uzun bir mektup yazarak Anayasal, yasal ve infazla ilgi-

le hakların kullanılıp kullanılmadığını sormakla işe koyulmuştu. Onun bu girişimi cezaevinin havasını bir günde etkilemeye yetmişti. Kendi yasalarını keyfî uygulamalarla çiğneyenlere, onların yasaları zemininde dahi yapılan hatırlatmalar, birilerini bir hayli düşündürerek çuvallamasını sağlıyordu.

Böylece, bütün keyfî uygulamalar bir bir kaldırılmıştı. Faik Hoca, özellikle Ziya'nın idam edilmemesi için tek başına kahramanca savaşmıştı. Devrimcilerin yargılanmasında hukuk yoluyla verilen savaşta onun onurlu mücadelesi anılarımızın baş köşesinde yer almalıdır. (Hakkında bu kitapta ve ayrı bir yazıda söz edilecektir.)

Ziya'lar bu gösterişsiz, sakin, hattâ çelimsiz avukatın yüreğindeki kor'u duruşmalarda kavranmış ve onu çok sevmişti. Hele Mahir ile Ulaş, "bize böyle bir avukat kazandırdığın için çok sevinçliyiz. Faik Hoca çok yaman bir adam çıktı. Neden daha önce tanışmadık?" demekten kendilerini alamıyordu...

Ziya ile bir de tatsız anımız vardır; onu da yazmak zorundayım. Bizim davanın tek tutuklusu olarak beni de tahliye etmişlerdi. Kaçma, olayından sonra THKP-C hareketi ilk ve önemli bir ayrışmaya başlamıştı. Taraflar bu problem üzerine çeşitli temaslar yapmaktaydı. Mahir'ler Ankara'ya gitmiş, Ziya ile Ulaş İstanbul'da kalmıştı. Yusuf Küpeli'nin THKP-C hareketine yönelttiği yazılı eleştiriyi okumak istiyordum. (Bu güne kadar da okuyamadım). Talepleri üzerine Yusuf'larla görüşmemi Mustafa Baykara sağlamıştı.

Yusuf'larla seviyeli ve ilkesel bir görüşme yapacağımı sanıyordum. Spekülasyonların dışında yönelttikleri eleştirileri doğrudan kendi ağızlarından dinlemek durumundaydım. Saklandıkları ev sözde illegaldi. Fakat zile basıp içeri girip çıkanların haddi hesabı yoktu. Bir ara aralarındaki bütün köprüleri attıklarını söyledikleri arkadaşlarından Ulaş ile Ziya'nın da geldiği bir evdi burası. İlkin onların da çağrılı olduğum eve gelebileceklerini sanmadığım için, sonra da peruklu ve değişik kıyafette eve geldiklerinden kendilerini tanıyamamıştım. Tanısaydım da Yusuf'lara söylediklerimi aynen onlara da söyler ve oradan ayrılırdım:

-Bu ne biçim gizli örgüt evidir, kapısı randevu evi gibi; zile basan içeri giriyor? Böyle ciddiyetsiz ilişkiler içinde yapılacak ve tartışılacak birşey de yoktur!

O dönemde, Ziya ve Ulaş'la böyle bir karşılaşmayı gündemime almamıştım. Yusuf'larla da konuşmanın bir anlamı ve önemi bulunmuyordu; benim taraf olmadığım bu tür acılı kabuk değişmelerde yapacağım bir şey de kalmamıştı. Çok geçmeden yeniden cezaevine girdik. Aradan epey zaman geçmişti. Af Kanunu çıkınca, birinci sanığı Ziya, ikinci sanığı ben olmak üzere 30'a yakın kişiyle bir vitrin davada birlikte yargılanmaya başlanmıştık. Ayrı cezaevlerinden getiriliyorduk duruşmalara. Onunla bu davada kucaklaştık, televizyonlarda filmlerimiz oynatılmıştı...

Ziya'nın idamını önlemek için bütün devrimci kadrolar tarafından, başta da Faik Hoca olmak üzere büyük bir kampanya açılmıştı. Ziya, iç dinamiğin ve demokratik güçlerin kararlı mücadelesiyle idamdan kıl payı kurtulmuştu.

Bir zamanların gençlik hareketlerinin önderlerinin deneylerini yeni kuşaklara aktarmasını ve hakedilen bu önderliğin onlarca üstlenilmesini ne kadar özler olmuştuk. Oysa kaliteli önderler katledilerek saflardan ayrıldıktan sonra bu önderlikler onu asla haketmeyenlerce üstlenilmeye çalışılmıştı! *Devrimci Hareket* adına, gerek ideolojik-teorik donanım olarak, gerekse siyasî kimlik ve kişilik olarak hiçbir özelliği olmayan kimseler öne çıkmış ya da çıkarılmıştı... Devrimci gençliğin toplumsal mirası da tıpkı işçi sınıfı hareketinin mirası gibi, çirkin mirasyedi yöntemleriyle harcanmaya başlatılacak ve bu yoldaki sömürüler katmerleşecekti...

Böyle bir dönemin yolunun açılmasında hepimiz kusurlu ve suçluyuz. Cezaevindeki arkadaşlar gerçek hayattan soyutlanmıştı. Dışardaki gerçek kadrolar ise sağ ve "sol" oportünizmin yeniden işbaşı yapmasını önleyememişti. 12 Mart 1971'in gündeme getirdiği problemlere çözüm yöntemleri aranırken, yaşanılan acıların ve geçirilen önemli deneylerin adı konulmadan, bu süreçteki birikimin ıskatına oturanlar çoğalmıştı. İçerideki militan kadrolarla militanca değil, esnafça ilişkiler kurulmaktaydı. İğrenç kasaba siyaset anlayışıyla bu kadrolara yaklaşıldığını gördükçe, bi-

ze de bu türden niyetlerden uzak durmak görevi düşüyordu. Bu durumda geçmişin sömürüsü gündeme getiriliyordu. Geçmişteki mücadelemiz sömürüye açıktı. Hesaplaşmak ve ders çıkarmak gündemden ustaca kaçırılmıştı...

İçerdeki militanlarla ilişkilerini temiz ve ilkelere dayalı olarak kurmayı ve sürdürmeyi düşünen sınıf bilinçli kadrolar, bu duyarlı davranışlarından ötürü çirkin spekülasyonların çamurunda boğuma getirilmek istenmiştir.

Ziya Yılmaz, THKP-C çizgisini, ne cezaevinde ve ne de dışarıda koruyabildi. Laz İsmail'in "TKP" idealizasyonu onu da Aydın Engin'in diplomasisiyle yörüngeye sokmuştu (Birbirlerini hiç sevmeyen ve haklarında çok önemli ve ağır suçlamalarda bulunanlar, geçmişlerine bakmadan, ayaklarının tozuyla hemencecik "TKP"li oluveriyordu! "Yumurtaya can veren Allahım, nelere kadirdi!" Halkımızın bu özdeyişi "ilerlemeci," siyasete giren ve orada cem olan Ziya, Yusuf Küpeli, M. Baykara için son derece ilginçti!..). Ziya burada da uzun boylu durmadı. Bir çok siyasî zig-zag çizdikten sonra kabuğuna çekildi; ne THKP-C, ne de "TKP" hakkında kayda değer bir eleştiri yazabildi... Kendisiyle bu süreci tartışacak bir fırsatı ne o aradı, ne de biz bu ihtiyacı duyduk...

CİHAN ALPTEKİN

THKO I Davası sanıklarından Cihan'ı dışardayken de tanımaktaydım. Bir dönem Deniz'lerle hapis yatıp çıktıktan sonra bizim işçi kentinde saklanıyordu. Saçları kesildiğinden onu askerden yeni terhis olmuş bir onbaşıya benzetenlerimiz vardı aramızda. Oysa, kıvır kıvır ve gür saçlarıyla tanınırdı Cihan. Sanırım o, işçi kentimizdeyken ilk kez üretimdeki insanlarla tanışıyordu. Bu insanlar ne cezaevindeki lumpenlere ne de Üniversite kantinlerindeki "hayta"lara benziyordu. Cihan işçilerle oldukça iyi anlaşarak, onların dostlukları arasında erimiş ve kaynaşmıştı. O günler, Cihan'ın en mutlu günleriydi.

Cihan, cezevinde de işçilerle olan arkadaşlığını çok temiz tutmuştu, Karadeniz insanının cana yakın sıcaklığıyla cezaevinin anılan ve çok sevilenlerindendi. Ağzı dolu dolu konuşur ve dinlemesini severdi. Militanları sever, sayardı. Devrimci kadroların bölük pörçük durumuna içerler, bunun sebeplerini araştırırdı. Arada bir eskileri suçlardı: "Bize çok kötü bir miras bıraktılar... Bu tortuları nasıl, hangi yöntemle aşacağız? Aşabilecek miyiz? İşte bu cezaevindeki bileşimimiz... Bu malzemeyle nereye varabiliriz? Birimiz bir hata yapsa, hemen o saat kıyamet kopar..." derdi. Bütün içtenliğiyle devrimci hareketimizin geçmişini bilenlerden dinlemeyi, dinlerken de soru sormasını çok severdi.

Cihan'ın cezaevi deneyi daha eski olduğundan, bu konuda daha toy arkadaşlarının kusurlarını görmez ve onları eleştirirken incitmezdi. Çevresindeki arkadaşlarına soracak olsanız daima aynı cevabı alırdınız; "Cihan bizim her şeyimiz, anamız, babamız, yol-

daşımızdır." Bu tanımda bir abartma yoktu. Gerçekten de Cihan cezaevindeki kadroları birbirinden ayırmaz, herkesin sorunlarıyla ilgilenir, derdine çare bulurdu. Onun yanında gençler kendilerini güvenli hissederdi. Yüksek morali ve direnme gücüyle ağırlığım duyururdu. Cihan silahla büyümüş, korkusuz biriydi.

Gençler, özellikle de Cihan'ların koğuşundakiler coşkulu, ele avuca sığmaz, hayat ve kavga dolu insanlardı. Böyle bir koğuşta kalmak her babayiğidin harcı değildi. Sinirleri sağlam olmayanlar gençlerin şakalarına katlanamazdı; arı kovanı gibi hareketli ve içiçe açılan bu koğuşun ilginç trafiğinde bocalar dururdu. Cihan kimseyi doğrudan eleştirmezdi; yapılması gerekenleri de bizzat kendisi yaparak öğretme yolunu seçerdi.

Cihan, her sabah 05'de kalkar, üstüne başına dikkat etmeyen, temizlik kurallarını gözetmeyen bütün arkadaşların, sadece kendisiyle yargılananlarınkini değil, hepsinin kirli çamaşırlarını, döküntülerini, eşofmanlarını, çoraplarını, donlarını tek tek yıkar ve ipe asardı. Yıkanan çamaşırlar kuruya dursunlar o her zamanki penceresinden uzaktaki tepeleri gözetlerdi. Günün her saatinde rasat memuru gibi sektirmeden gözetlediği yolları bir bir not eder ve planlar yapardı. Onu rasat işinde görenler sanırdı ki, bir atmaca yüksekten yerdeki avını kolluyor. Yeşilimsi gözleriyle ne de güzel bakardı; gülünce taze bir kır çiçeği gibi açardı gözleri.

O, büyük kaçma projesinin Tahsin Cinemre ile beraber tek mimarıydı; bu yüzden herkesle fazla yüzgöz olmaz kaldığı koğuşa olur olmaz, kimseleri almazdı. Bu koğuşa pencere gibi bir yerden atlamadan girmenin imkânı yoktu. Bu giriş yerinin üzerinde daima bir battaniye asılı durur ve adeta bir kapı görevi yapardı. Cihan bu küçücük koğuşta güvenilir ve dikkati çekmeyecek kişilerin yatmasını sağlamıştı. Kendisi tünel işinde gece işçisiydi. Gündüzleri de uyumaz, boyuna kitap okurdu. Koğuşuna her gittiğimde onu elinde bir kitapla yakalardım, hemen yerinden doğrulur, tanel işçiliğindeki akşam vardiyasının verimini gülüşleriyle açıklar. Kaçma planını ayrıntılı anlatırdı. Sır dolu tünelin, giriş kapısı onun yatağının hemen altındaydı.

Cihan'ların kaçma planı ve aylarca süren vardiya çalışmalarını cezaevinde sayıları çok sınırlı kimseler bilmekteydi. Ağır işçi-

ye ihtiyaç olmasaydı, bu olayı bir avuç insan dışında hiçkimse öğrenemeyecekti. Bu kaçma olayının canlı kahramanları tünel açma işinde sıhhatlerini kaybedercesine çalışıyordu. Aralarında bu gün yaşayanların eğer ciğerleri bozuksa, sanıyorum bu ağır işçilikten ötürü arızalanmıştı.

Kaçma olayı kendilerinden saklı tutulan bazı arkadaşlar bundan eziklik duyduğunu daha sonraları ifade etmişlerdi...

Cihan kaçma olayının ötesinde, yani bu iş başarıya ulaştıktan sonra yapılacak eylemler konusunda açık bir fikir ileri süremiyordu. Çok sevdiği arkadaşlarını kurtarmak uğruna kafesindeki mangal kadar büyük yüreğiyle o her yola vardı. Kendisini bu yürekle varılacak bütün hedeflere ulaşmaya ve vuruşmaya adamıştı. Devrimci dayanışma ve "ahde-vefa" duygusu onda da çok gelişmişti. Bu devrimci dayanışma duygusu aslında, saygı duyulacak bir erdemlilikti. Yüksek bir ahlâkın ifadesiydi. Ayrıca, bu nitelikler çok az sayıdaki gençlerde biçimlenen niteliklerdi.

Görüşme günleri, bazen bizim A Koğuşuna geçer ve bazı görüşmelerini buradan yapardı. Yakınlarından özellikle memleketinden gelen yiyeceklerin çoğunu bizim işçi koğuşuna bırakırdı: "En yoksul komün burası, dışarıdan gelenler öncelikle bu koğuşun hakkı, bizde herşey bol... Ayrıca, Basri Usta hasta, ona iyi bakın..." Diyerek tok gözlü ve özverili olduğunu daima gösterirdi.

Cihan'ın babasının radyoda yapmak zorunda kaldığı çağrı'dan dolayı asla üzülmezdi; Karadeniz şivesiyle, "Oğlum Cihan!" diye başlayan bir çağrıyı hatırlatanlara bektaşi babacanlığıyla gülüp geçerdi. "Neylesin fukara peder, adamcağızı çok zorlamışlar..." diyerek idamı istenen bir gencin ana ve babasının yüreğinden geçenleri anar, onlar adına üzüntüsünü gizleyemezdi. Cihan'ın yakınları geldiğinde de onları olağanüstü bir sevgi ve yüksek moralle karşılamasını bilir, umutlandırır ve uğurlardı. Bu tür yakınları olanların yüreklerinden geçenleri doğru olarak okuyan, okuyabilen çok az sayıda insan tanıyoruz...

Cihan'a: "Şu CHP İstanbul İl Kongresinde Dev-Genç'in Orhan Kabibay'la olan ilişkisinin içyüzünü bize anlatsana" diye sorduğumda:

-Bilmez misin ağabey, öyle bir memlekette yaşıyoruz ki, herkes gençliğin sırtından post çıkarmaya kalkmış, at izi it izine karışmış, bizi tuzağa düşürdüler, Dev-Genç'in adını kullanıp bir provokasyonu denediler.

-Bunu farkedemediniz mi?

-Bize yanlış bir istihbarat verdiler, türkçesi kullandılar, bu bizim en büyük ayıbımızdır. Bizim CHP kongresine gitmemiz bok yemenin arapçasıydı...

Cihan doğruları yüreklice tartışmaktan kaçmazdı. Duruşmalarda da kavgacıydı, yenilir yutulur bir yem değildi. Onurunu korumasını, inançlarını savunmasını da bilirdi. Birlikte yargılandığı arkadaşlarının bütün sorumluluğunu üzerine almıştı; birlikte yola çıktıkları bu girdaptan onların daha az zararlı çıkması için kendisini feda etmek yürekliliğini daima göstermişti. Ona yakışan tavır da buydu.

Cihan, cuntacıların gerçek niyetlerini içeride daha iyi anlamışa benziyordu. Yaşasaydı THKO'nun perde arkası ilişkilerini mutlaka açıklar, genç kuşaklara karşı olan kaçınılmaz görevini yerinde getirirdi. Bir militandan başka türlüsünü beklemek aklımın almayacağı bir şeydi.

THKO'nun eylemleri hakkında kendisine:

-Cihan, bazı arkadaşlarınızın ifadeleri, Deniz'lerin eylemleri ve Nurhak dağları serüveni insanın aklına ister istemez bazı şüpheleri getiriyor. Bu şüpheleri doğrulayan bazı ipuçları diğer dava dosyalarında da göze çarpıyor. İşin içinde ve sorumlu biri olarak bu şüphelerimize karşı nasıl bir yorum yapmaktasın?

-Davalar sürüyor, tutuklamalar devam ediyor, bu aşamada bilmem ki neler söylemeli? İlerde konuşsak daha yerinde olmaz mı?

-Her şey açık, buraya gelen her kadronun gizlisi saklısı kaldı mı?

-Doğru kalmadı, çok şükür, ana babamızdan daha fazla bizleri tanıdılar...

-Cihan, sen hiç hayatta geri zekalı ve ebleh devrimciye rastladın mı? Ya da okuduğun kitaplarda böyle tipler gördün mü?

-Şakayı bırak böyle aptalca birşey olur mu?

-Şaka değil, ciddî konuşuyorum. Militan karakterli bütün devrimcileri uzaktan yakından bütün nitelikleriyle tanıyorum. Seni ise daha çok yakından tanımak fırsatını buldum. İzmit'te bulundun; öteki gençlere göre daha fazla işçi sınıfı ile ilişkilerin oldu. Kökenin itibarıyla tam bir emekçi halk çocuğusun. Bir çoğunuz gibi zeki ve yeteneklisin. İçinizde aptal adama rastgelinmiyor. Gençliği, CHP İl Kongresinde olduğu gibi, kullanmak isteyen birileri olamaz mı? 9 Mart Muhtırası'nı hazırlayanlar gençliğe ne gibi bir rol düşünmüş olabilirler?

-THKO bizim bağımsız irademizle kuruldu. Hakkımızda düşündüğün temiz düşüncelere teşekkür etmek ihtiyacını dahi duymuyorum; gerçekten arkadaşlarımız anlattığın gibidirler. Onları sınayıp, denedik. Bizim dışımızda gençliğe ve onun vurucu kadrosu olan THKO ve THKP-C'ye cuntacılar bazı roller düşünmüş, tasarlamış olabilirler. Bizim eylemlerimizde aksilik ve aptallıklar olduğu doğrudur. Ama cuntacıların göz kırpmasıyla işe girişildiği yolundaki çağrışımların gerçekle bir ilişkisi yoktur. Türkiye kıpır kıpır kaynıyordu; hangi cunta komployla işbaşı yapsaydı, biz gene kanımızı akıtacaktık. Onlardan bize iletilen hiçbir istihbarat yoktur. Biz de varlığımızı ilkin onlara duyurmadık. Varlığımızı sadece kardeş örgütlere bildirdik; koyacağımız eylemlerin çakışmaması için diyaloğu geliştirdik; devrimci kardeşlik duygusunu daima koruduk. Bizi ancak devrimciler eleştirebilir. Onların buna hakkı vardır. Ama sağ teslimiyetçi oportünizm, bütün devrimci sıçramalarda bir bit yeniği arar; bu onların şaşmaz niteliğidir. THKO'nun mutlaka eleştirilecek yanları vardır. Devrimci eleştiri yönetenleri seviyoruz. Biliyorsunuz THKP-C'nin İsrail Konsolosunu kaçırma eylemini biz de planlamıştık; sadece onu değil, İran vb. gibi daha onlarca eylemi iki örgüt de ayrı ayrı düşünmüştü.

-THKO'dan sonra aynı ya da biraz değişik bir yapıyla ortaya çıkan THKP-C hakkındaki görüşlerin?

-THKO'nun çıkışından sonra THKP-C'ye eylem koymak, örgüt kurmak ve bu yolda "yarışmak" yerine devrimci hareketi bütünleştirmek düşerdi; bu gerçekleşmedi ve iş eylem yarışına kaydı. Biz bu açıdan THKP-C'li arkadaşlarımızı eleştiriyoruz. Fakat

biz kardeş örgütler sayılırız. 12 Mart faşizminin getirdiği yenilgi ortamında biz bir araya geldik. Şimdi THKO ve THKP-C bir bütünleşme süreci yaşamaktadır. Bu cezaevinin delinmesi devrimci eylemini THKO hazırlasa da, biz bu zenginliğimizi THKP-C ile paylaşacak kadar devrimciyiz. Bu ortak eylemimiz de hakkımızda söylenenleri kanıtlayacaktır. Böyle bir süreç yaşanırken farklılıklarımızı öne çıkarmak doğru olmayacaktır. Şu aşamada bu konuları anmak dahi istemiyoruz. Ayrıca, buna gerek de yoktur. Önemli olan birlikte yol alınmasıdır. Devrimci gençlik ve halkımız içinden çıkan THKO hizayı bozmamaya özen gösteren bir yapıya sahiptir. Bize göre tek hizipçi akım PDA hareketidir. Onların ne yapmak istediği de büyük ölçüde açığa çıkmıştır; yarın daha da çıkacaktır.

Cezaevi sakinleri olarak bizler-hepimiz, THKO ve THKP-C üzerine doğru, doğruya yakın bir eleştiri ve değerlendirme yapacak bilgilere sahip değildik. Genel ve iyimser bir tavırla bu örgütlenmeler içinde bulunan her devrimci öze sahipleniyor; Bilimsel Sosyalizmin ülkenin özgün yapısına ters düşen, işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketimizin bütünleşmesine katkı getirmeyen yorum ve akımları eleştiriyorduk. Anlatmaya çalıştığım gibi devrimci gençlerle uygarca, gürültüsüz patırtısız olarak hemen hemen her konuyu çok rahat ve dürüstlükle tartışabiliyorduk. Aramızda bu türden diyalog ve tartışmalara sinirlenip bozulan kimseler pek çıkmıyordu. Ne var ki, aradan epeyce bir zaman geçti, THKO ve THKP-C gibi örgütlenmelerin pratikte sergilediği yanlışlıklar daha fazla somutlandı; işte bu süreçte küçükburjuvazinin umutsuz, ufuksuz davranışları da boy vermeye başlamıştı. Cezaevinde en içten, ve temiz diyaloglar yerini çeşitli pisliklere bırakmıştı. Lumpenlik, pusu kurma, ihbarcılık, ihanet, döneklik, çok yönlü spekülasyonlar çirkef gibi ortalığa salınmıştı. Devrimci gençlerin önde gelen militan kadroları içerde ve dışarda katledildikten sonra ise, onların yerine soyunan çapsız "hayta"lar cezaevi yaşamını çekilmez bir duruma sokmuştu.

Cuntacılarla ilgili dava dosyalarındaki malzemeleri okuyunca, Türkiye'nin devrimci ve sosyalist solunun içine giren ve sokulan kadroları daha iyi tanımak ve değerlendirmek olanağına kavuş-

muştuk. Daha önceleri devrimci sezgilerimizle yakalamaya çalıştığımız bazı ipuçlarını yakaladıkça, 12 Mart faşizmini karşılayan bizim cenahın teorik/pratik donanımı ile karşımızdakilerinin donanımını daha iyi anlamaya çalışmıştık. Elbette bu yenilginin temel nedenlerini de... Yaşayan devrimci kadroların bilgileri, tanıklıkları, bu malzemelerle birleştirilince ortaya hem ilginç hem de net bir tablo çıkmıştı. Bu tablonun öğrettiği birinci ders: Burjuvazinin krizini aşacak, karşı-devrimin baskı ve terörünü göğüsleyebilecek ciddî bir İşçi Sınıfı Partisi yoktu. Ayrıca, bu boşluğu doldurmak niyetiyle ortaya çıkan-çıkarılan örgütlenmeler sosyal muhalefeti örgütleyip yönetip-yönlendirecek teori/pratik yetenekten yoksundu. İkincisi: Tekelci sermayenin gündemini yeterince bilmeyen devrimci ve sosyalist kadrolar arasına azılı kariyeristler, çeşitli serüvenciler, kimliği tartışmalı meçhûl adamlar ve niteliksiz küçükburjuva "sol"lar sızmıştı-hakimdi. Gene ayrıca, 27 Mayıs türünden bir kalkışmayla iktidara geleceğini sanan "Cunta" örgütleri, tasarladıkları "Darbe"de, Devrimci gençliği manipüle edebilecek ve bazı önemli hedeflerin ele geçirilmesini gençliğin vurucu gücünden yararlanarak gerçekleştirebilecek niyetler yeterince aydınlanmıştı. Özellikle "Cunta" davası sanıklarının MİT, polis ve Kontr-Gerilla'da alman ifadeleri bunu doğrulamaktaydı.

Devrimci gençler arasında kılı kırk yararcasına değerlendirme yapan, harekete yönelttiği eleştirilerle kişi, grup ve örgütlerin konumunu duygusallıkla korumadan tartışanlar da vardı; savunanlar da...

Hareketin bilimsel bir değerlendirmesini yapmak hepimizin göreviydi. Bu türden bir görevin gerçekleştirilmesi yolunda bize de neleri yaptığımız sorulmalıdır. Kısaca da olsa bu vesileyle şunları belgelemek istiyorum:

-Bazı avukat arkadaşlarla (T.A. ve T.İ.) 12 Mart 1971'in bütün dava dosyalarını dışarı çıkarıp arşivlenmesini sağlamıştık. Bir takım dosya da başka bir avukat (C.E.) taydı. Bu belgelerin fotokopi giderleriyle öteki "ceremelerini" de bizler çekmiştik. Bu malzemeleri ilerde gereği gibi değerlendirecektik; dışarı ulaştırmak için giriştiğimiz çabanın amacı buydu. Ayrıca, 12 Mart kırımından nasibini alıp da yaşayanların (E.Kürkçü vb.), bu konuda bir

sorumluluk anlayışıyla görevlerini yerine getireceklerini, en azından THKO ve THKP-C'nin örgütlenmesindeki perde arkası gelişmeleri, girişilen eylemlerin çok yönlü tartışılmasını, örgüte girenlerin polis, işkence, sorgu, mahkeme deneyleriyle cezaevi yaşantılarının irdelenmesini, bilinmeyen konuları yazmalarını ısrarla gündeme getirdik. Böylelikle işçi sınıfı ve emekçi halklarımızı kucaklamayan, sınıf yörüngesinden ustaca kaydırılan bir "devrimci" hareketin dışarıya akan şah damarını onararak, "boşuna tüten dumanlar" misali, boşa akıtılan bir kanı durdurmalarını ve bu doğrultuda ne biliyorlarsa yazıya dökmelerini istiyor ve bekliyorduk. (Biz, bu yolda kendi payımıza ve bu çabalara dönük örnek bir başlangıç olmak üzere: *"İşçi Sınıfı Sendikalar ve 15-16 Haziran"* ile ilgili bir kitabı üretmiş, dışımızdaki kadrolardan eleştirel katkılar beklemiştik.)

Kimi avukat arkadaşların bizim binbir niyetlerle hazırladığımız bu değerli malzemelerin üzerine birer mirasyedi gibi oturduklarını gördük. Ülkedeki siyasal parselasyona uygun birer "kariyere" kavuşunca "eski arkadaşlıklar" katır çifteleriyle tepilmişti!.. Oysa devrimcilerin arşiv malzemesi, bütün devrimcilerin malıydı; kişilerin değil. Hele bu malzemeleri değerlendirmeyip ona ruh katmayanların hiç değil!.. Bu malzemeleri ne kendileri ne de başkalarının yararlanmasına verdiler bu avukatlar.

Bizim bu türden bir girişimin üzerinde olduğumuzu öğrenen kimi "hayta"lar karanlık güçlerle ilişkiye girerek bazı avukatların arşivini ortadan kaldırmak yolunda kirli işlere de kalkmıştı. Çünkü "pandora kutusu"nun açılması bazı oyunları büyük ölçüde bozacak, maskeli provokatörler, harekete sızan ajanlar açığa vurulacaktı; bu da, yetenekli genç arkadaşların bilinçlenmesine katkı getirecekti. Bu türden politik açığa vurma çabaları, küçükburjuva "sol"ların fanatik, inkârcı ve maskeci rollerini aza indirecek, devrimci saflarda çokca görülen zaaflardan arınılması sürecine yardımcı olacaktı.

Küçükburjuva "sol"culuğunun devrimci saflardaki tahribatını aza indirme yolunda bazı gençler ise (Y.Küpeli ve N.Tören), oturup bilimsel olarak eser vereceğine, ucuz yöntemlere başvurmuştu. THKO ve THKP-C örgütlenmesinde rol alıp çeşitli eylemlere

katıldıktan, bu arada cezaevi ile tanıştıktan sonra, gençlik temeline dayalı bu örgütlenmelerin yalnızca yanlışını, "provokatif" yanlarını söylerken, nasıl olması gerektiği konusunu söyleyip-yazmayan, kadroları bu konuda ikna ederek kazanma yöntemini seçemeyen bu arkadaşlar, Uğur Mumcu gibi tartışmalı ilişkilere girmede "yetenekli" bir eski "cuntacı"yı bulmuştu. Cezaevine çağrılan Bay Mumcu bu kimselerce yönlendirilmişti. Onun süzgecine malzeme vermeyi, bağımsız eser üretmekten çok daha üstün tutanlar, THKO ve THKP-Ç vb. örgütlemeler ve girişilen eylemleri hakkında birilerine ahkâm kesme fırsatı vermişti. Bilimselliği çarpıtan Bay Mumcu ve ünlü eseri, Tarihi TKP adına naylon komünist örgüt kuran "ilerlemeci" baylara ve CHP'nin ne sosyal ne de demokrat olan politikasına destek sunulmasına yardımcı olmuştu. Önü arkası belli olmayan ilişkilerle devrimcilerin kullanıp değerlendireceği bir malzemenin Uğur Mumcu gibilerine sunulmasıyla, onlara pas verilmiş, Mumcu da devrimcilerin kalesine bu pasları atmakta bayağı beceri göstermişti!...

Devrimci gençlerin temel alındığı örgütlenmeler hakkında bilimsel ve doğru bir yargıya varmak isteyenler, 12 Mart 1971'lerin bütün dava dosyalarını, Orhan Kabibay'ın ilişkilerini, özellikle de "Bomba Davası"ndaki sanık ifadelerinden Celil Gürkan, İrfan Solmazer, Numan Esin, Talat Turhan, Dr.Memduh Eren, Rafet Kaplangı, Muzaffer Yılmaz, Adnan Çakmak, Salim Yavuz vd.'lerinin ifadelerini mutlaka okuması gerekecektir. Bu türden ifadelerin bir bölümü işkence yöntemiyle alınmış olsa da, devrimci gençliğimize cuntaların çeteleşen "iktidar" kavgasında nasıl bir "kefen" biçildiğini görebiliriz.

Cihan'ların düşünsel evrimini yansıtması açısından şu anıyı da yazmak gerekiyor:

Bütün THKO sanıklarının aynı doğrultuda bir "Kemalizm" anlayışı vardı. "Ulusal Kurtuluş Mücadelesi", onlara göre, İngiliz emperyalizmine karşıydı. Resmî devlet ideolojisi ve tarih anlayışı dışında, bilimsel ve sınıfsal bir tarih anlayışına sahip değillerdi. Bu konuda, bilimselliği tartışmalı olsa da, birer zihin talimi açısından oldukça ilginç yönelişlere de rastlanıyordu. Özellikle Türkiye üzerine kafa yormuş Dr.H.Kıvılcımlı, Mustafa Akdağ,

İdris Küçükömer, Kemal Tahir vb.lerinin kendi uzmanlık alanına giren değerlendirmeleri cezaevinde de tartışma konusuydu. Bu yazarların eserleri, yarım doğrulara değinmekle birlikte, marksist yöntemle kaleme alınmamıştı: doğallıkla senteze ulaşmamış, tartışılmamış tezlerden oluşuyordu.

Cihan'lar, "Kemalizm"in bir ideoloji olmadığını, M.Kemal'in "İngiliz ajanı" olduğu ve ortada bir "Ulusal Kurtuluş Savaşı"nın bulunmadığını ileri sürmeye yönelen tartışmacılardan Harun Karadeniz, Cihan Şenoğuz ve Aydın Engin'lerin bu türden eleştirileri karşısında devrimci esneklik ve bilimsel kuşku yerine, kestirme yöntemlere baş vuruyordu: "Ben burada M.Kemâl aleyhine söz söyletmem!..." vbg. nitelemelere kadar vardırılıyordu, Türkiye'nin yapısal değerlendirmeleri ve tarih tezi tartışmaları...

Gençlerin bağımsız ve özgür bir tarih ve sınıf bilinci kazanabilmesinin maddi zemini olmayan bu türden tartışmalarda kaba güce başvurma eğilimlerinin filizlendiğine de rastlanırdı.

Ömer'le arkadaşlığımız I.Şube'den başladı. Bu arkadaşlık, Ömer'in A Koğuşu'na gelişinde de sürmüştü...

K. Maltepe Cezaevinde koğuşun kapısı açılınca Ömer'le karşılaşmak ne güzel bir rastlantıydı; bizim koğuşta benden başka tanıdığı bir arkadaşı yoktu. Cezaevinde şaşmaz bir gelenek vardı; koğuşa yeni biri gelince, temsilci yeni geleni karşılar, gerekli bilgiler edinilir ve o kimseye kimliğine uygun bir tutum takınılırdı.

Ömer, ilkin çevresinde tanıdık bir çehre aramış, beni bile güçlükle tanımıştı; "geçmiş olsun Ömer, hoş geldin" diye elimi uzatınca boynuma sarılmış uzun süre bir insana olan hasretini kollarını çözmeden gidermeye çalışmıştı, gözleri nemliydi. Aylardır Ömer'e yapılan zulüm ve hakaret çok az insana yapılmıştı.

Koğuşumuzun yeni sakinini arkadaşlara tanıttım. Şevki Usta işini bırakıp koşmuştu; o da en candan hasretiyle Ömer'i kucaklamıştı. Şevki Usta kucakladığı dostlarını öpmez, koklardı; hem de nefesini içine çeke çeke...

Ömer, Selimiye'ye getirilince, Mahir'inde kaldığı o ünlü tuvaletin yanındaki hücrede kabûl görmüştü. Hücrenin kapısı açık tutularak çocukcağız gelip geçenlere teşhir edilmiş ve böylece aşağılanmak istenmişti. Hücresinin ortasına, betona bir ot yatak konmuş, gündüzleri ayakları yerde çömelmiş olarak oturtulmaya zorlanmıştı. Hem de elleri ve ayakları zincire bağlı olarak. Hücresinde gezip dolaşması yasaktı. Sadece yat emri verilince yatağına uzanabiliyordu; bir de tuvalette ve yemek yerken bazı serbestlik-

ler tanımıyordu. Hücresinin kapısında daima süngüleri takılı iki muhafız er bulunuyordu.

Onun böyle özel bir işleme tabî tutulması THKO militanı olmasından ve banka soymasından ileri gelmiyordu. Giriştiği bir banka soygununda yaralanmış ve yakalanmıştı. Sorgusunda çetin çıkmıştı. Onurunu kırmaya yeltenenlere Kürtçe sövmesi Ömer'in kötü "kaderini" daha da aleyhine değiştirmişti. İnsan hem TCK'nun 146/I.Maddesini "ihlâl" edecek, hem de sorgusunda çetin çıkacak, bununla yetinmeyip, zulüm ve hakaretler karşısında Kürtçe küfür edecek... Bu tutumunun cezasını işte böyle çektirmişlerdi Ömer'e...

Selimiye Kışlası'nın güvenlik komutanı Tekkaş, "ibret-î müessire" olsun diye, Millî Güvenlik derslerine öğretmen olarak gittiği Çamlıca Kız Lisesi öğrencilerini bu türden sahneleri görüp ders alsınlar diye Selimiye'ye kadar getirmişti; bu öğrencilere İlhan Selçuk'un yargılandığı davayı izletmiş ve daha sonra da Ömer'in hücresinin önünde kafesteki hayvanı gösterircesine öğrencilerine "Millî Güvenlik" dersini gereği gibi vererek büyük bir vatani görevini yerine getirmişti!

Çamlıca Lisesi'nin kız öğrencileri çoğu seçkin sınıfların çocuklarıydı; renkli basından devrimci gençlerin boy boy resimlerini görünce, çoğu yakışıklı gençlere ince kaburgadan vurulmuştu; hattâ bazıları tedbirsizlik edip gazetelerden kestikleri bu resimleri gerektiğince saklıyamamış ve başlarını belaya sokmuştu...

Kız öğrenciler, karşılarında pırıl pırıl giyinikli, tertemiz ve yakışıklı bir genç göreceklerini sanarak büyük bir paniğe kapılmıştı. Çünkü Ömer aylardır traş olmamış, yıkanmasına dahi izin verilmemiş ve beton üzerinde oturmaya mahkûm edilmişti.

Seyire getirilen, fıkır-fıkır yerinde duramayan kızlar renkli basında, duruşmalarda resimleri çıkan çocukların biriyle karşılaşacaklarını umuyorken birden bire "Doğulu" bir "şakî" ile karşılaşmıştı. Onlardaki bu ilk tepki olumsuzdu. Bakışlarıyla Ömer'i dikizliyorlar, bir yandan da Tekkaş'ın vereceği "derse" kulak kabartıyorlardı.

Ömer de diğer devrimci militanlar gibi, güçlü, kuvvetli ve yakışıklıydı. Hepsi de iyi yürekli, militan ve yurtsever insanlardı;

eşsiz nitelikleri, davranışlarından ve yüzlerinden okunmaktaydı. Fakat bu hücrede, ot yatağın üzerinde, sakallı, saçları karma karışık, elleri ve ayakları zincirle bağlı olan kişi çok "çirkindi" Manzara son derece korkunçtu...

Kızlar bu seyirden adeta irkilmişti. Hele içlerinden biri (sonradan bu durum bize ayrıntılı olarak açıklanmıştı), hayvanat bahçesindeki bir hayvanı izliyormuşcasma, karşılarındaki yaratığı her yönüyle görebilmek için konuşmak ve laf çakıştırmak bile istemişti.

Çirkin yöntemlerle teşhir edilen Ömer Ayna, Kürt illerindeki emekçi halk hareketleri tarihimizde topluca hakkından gelinen "şakî"lere çok benziyordu. Yüz hatları, zincirleri, oturuşu, yüzündeki kin ve öfkeyle o da bir "şakî" idi. Çoğumuzun bildiği bir kartpostaldaki görüntüye çok benziyor ve böyle bir çağrışım yapıyordu.

Ömer bu şartlarda büyük ölçüde sağlığını kaybetmiş, bir deri, bir kemik kalmıştı. Oysa koğuşumuza gelerek yaşam şartları değişince onun sevimliliği nasıl da ortaya çıkmıştı.

O, kendisini seyire gelen-getirilen kızlı-oğlanlı topluluklara aldırmıyor yüzlerine bile dönüp bakmıyordu. Hücresi önünde çekilen "vatan-millet-şakî-hain" edibiyatına da kulağını tıkamıştı. Bu türden durumları çoktan kanıksamıştı.

Seyire gelenlerin kıkırdayarak, laf çakıştırması karşısında, çok canı sıkılırsa, usturuplu Kürtçe bir küfür savurarak hakedilen bir cevabı yapıştırdığını kendisinden de öğrenmiştik.

Ömer'in bu "huyu"nu sürdürmesi karşısında hücresindeki teşhirin süresi de uzatılmaktaydı. Böylesine bir vahşet karşısında Ömer'in elinde yalnızca küfür gibi tek bir silahı vardı...

Şevki Usta Ömer'in banyo yapması için birşeyler bulup buluşturmuş, ocak yakmış, sıcak su hazırlamıştı. Onu küçük çocuğu gibi kendi elleriyle yıkamış, birkaç aylık kirlerinden temizleyip paklamıştı. Ömer ayrıca öksürüyordu, hastaydı... Kıvırcık ve uzamış saçlarını traş ettik, sakallarım kestik, temiz çamaşırlar giydirdik. O, artık büyük bir sevinç içindeydi. İnsan içine katılmaktan ötürü hastalığını unutmuştu, bayram ediyordu.

Ömer gençti, ona kurbanlık kuzu gibi baktık; cezaevinde kısa sürede yüzüne renk geldi, güneş banyosu yaptı, spora başladı, dilediği gibi gezindi, zincirsiz ve kelepçesiz dolaşmanın ve uyumanın tadını çıkardı...

Giderek çevresiyle gerektiği gibi tanışmaya başlamıştı, bir gün:

-S.abi, şu Şevki Usta kimdir?

-Bir işçi yoldaşımız...

-Bana yaptığı dostluk ve dayanışma karşısında adeta ezildim, ne yaman bir işçidir bu Şevki Usta? Üstelik bizim yaptıklarımızı da onaylamadığı halde...

-O herkese karşı dostça davranır, bu özellik onun yapısında vardır.

-Ne iyi dostlarınız var, keşke onunla da dışarda tanışsaydık.

-Onunla tanışmamak sizlerin kusuru, onun değil. Sizin Cihan onu çok iyi tanır. Şevki Usta'nın dayanışmasını doğrudan yaşamış, yemeğini yemiş, yatağında uyumuş ve dostluğunu tatmıştır.

Ömer, kısa sürede iyiden iyiye sıhhatini kazanınca ele avuca sığmaz bir insan olmuştu. Spor gösterilerinde, güreşte yaptığı eksersizlerin etkisi belli oluyordu; geldiğinde çırpı gibi olan kolları ve adaleleri yeniden şişmiş, çelikleşmişti. Onun hayat ve mücadele hakkında çok pratik ve kesin düşünceleri vardı. Çoğu gençlerde olduğu gibi serinkanlı ve sabırlı sayılmazdı. Militandı. Cesur ve kararlıydı. Tek kusuru damarına basılınca Kürtçe küfür etmesiydi. Milliyetler meselesinin ağza alınmasından bile korkan bir burjuva "demokrasi"sinde, Kürtçe küfür etmek, kimi ırkçı milliyetçileri zıvanadan çıkarmaya yetiyordu herhalde? O milliyetçiler ki, emekçi halkımıza nasıl davrandıklarını gizlemiyor, onlara karşı uyguladıkları özel baskı, asimilasyon, göçe zorlama ve terör yöntemlerini savunuyorlardı bile...

Şakayı çok seven ve kaldıran Ömer'e bir gün:

-Yahu birader, Kürtçe dışında küfür bilmez misin? Amerikanca sövseydin ne zincire vurulurdun, ne de hücrede teşhir edilirdin...

Bu takılmaların sonunu beklemeden Ömer Kürtçe küfürlerini saymaya başlar, peşinden de kahkahalar yükselirdi. O gülerken sanki havada şimşekler çakardı. Onun koğuşumuza gelişi sanki başka bir hava getirmişti. Neşe, kahkaha, enerji, coşku ve bir de Kürtçe küfür edebiyatı öyle her tiyatroda bulunmazdı.

-Hele bir mahkemeler başlasın sen o zaman gör küfür çeşitlemelerini; beni Şube'de o duruma getirenleri, hücremde ot yatakta prangaya vuranları, hoppa kızlara fiyaka yapıp beni sirk maymunu gibi teşhir edenleri bak nasıl yaptıklarına pişman edeceğim! Diyordu Ömer.

Ömer bu dediklerinin bir kısmını aynen mahkemelerde de yaptı. Babası ta Diyarbakır'dan kalkıp, buralara gelmişti. Kederli baba oğlunu ip'ten kurtarmak için elinde olanı esirgemeyecekti. Önceleri sağa sola sorup soruşturuyor; "bizim oğlanı ip'ten kim kurtarır, ona nasıl bir avukat tutmalıyım?" diye epey kapı dolaşıyor. Sonunda "ilerici" bir avukatın kapısını çalıyor. Bu "ilerici" Avukat (N.V.) yüklü bir para teklifi yapınca, kederli baba çok üzülüyor. Bu kez Sıkıyönetim savcılığına gidiyor ve onlara; "bana bir avukat önerebilir misiniz?" diye başvurunca, kendisine, Av.M.Ali Sebük tavsiye ediliyordu...

Genç ve toy Ömer ne "ilerici" avukatı ne de diğerini tanıyordu. Babası avukat konusunu açınca, Ömer az kalsın babasına bile küfredecekti... Babasının girişimine de, avukatların önerilerine de çok sinirlenmişti. Sormadan kendini alamamıştı:

-Şu "ilerici" avukatı bana bir anlatsanıza! Yahu babamdan 100 bin lira istemiş. Babam devrimci değildir, müteahhittir, ama, devrimcilerin nasıl olduklarını bizden iyi bilir. Bir "ilerici" avukatın böyle bir para istemesi karşısında çok şüphelenmiş ve korkmuştu; içinden de demiş ki, 'demek bizim oğlanın durumu çok ağır, bu yüzden böyle bir para istiyorlar!' Aslında babam bu parayı verecek durumdadır; fakat aklına kurt düşmüş bir kere, 'bu nasıl ilericilik' diye faka basmamış, sonra Sıkıyönetim savcılarının tavsiyesiyle Av.M.Ali Sebük'ü bulmuş. O adam dava için 30 bin lira para istemiş, babam da hemen çıkarıp vermiş parayı. Ah şu an dışarda olsaydım o "ilerici" avukata haddini bildirseydim; yahu babamın bana avukat olarak tuttuğu adam kimdir? Neyin nesidir?

-Türkiye'nin en ünlü ceza avukatlarından biri; 1951 tevkifatında da bazı sanıkların avukatlığını yapmıştı.

-Sağcı mıdır, solcu mudur?

-Solcu değildir, sadece hukukçu olarak son derece yetenekli bir avukat olduğu söylenir.

-Ulan şu işe bak solcusu 100 bin lira istiyor, öbürü 30 bin? Yahu bizim devrimciliğimiz avukat milletine yaradı desene? Lenin boşuna avukat milleti için makale yazmamış! Yeni avukatım babama demiş ki; "sakın mahkemelerde kalkıp da, 'ben marksist-leninistim' gibi laflar etmeyecek, temiz giyinikli olacak, gerisine karışmayın! Sözlerimi ve savunma stratejimi zorlaştırmazsa onu ip'ten kurtarırım." Bak rezilliğe sen?! Ulan ben devrimciyim, ne yaptığımı biliyorum; bu avukatın dediklerini yaparsam nasıl insan içine çıkarım sonra?

-Ömer canın sıkılmasın, bu işte babanın bir suçu yok ki... O yalnızca babalık içgüdüleriyle bu yola başvurmuş, o doğallıkla sana bir zarar gelmesini istemiyor. Babanı niçin kınıyorsun? Sözünü ettiğin o "ilerici" avukatın tavrını ise, soruşturabiliriz, kendisine uyarı yapabiliriz. Senin ve arkadaşlarınızın ip'ten kurtulmasını hepimiz istiyoruz. Bunun yol ve yöntemlerini bütün devrimciler düşünüyor. Bak Deniz'lerin davasında bu konuda iki ayrı savunma stratejisi ortaya çıktı. Birinciler, klasik bir savunma yapmak niyetinde. Bu arada "Kemalizm" de işin içine giriyor. Avukat Muvaffak Şeref ise, Kemalizmin savunulmamasını, başka bir savunma taktiği uygulanmasını istemektedir. Deniz'ler bu durumda Muvaffak Şeref'in önerisini geri çevirdiler. THKO II adı verilen bu sizin davanızda ise, yani sizin takınacağınız siyasî tavır, bu davada yargılanan arkadaşları ilgilendireceğinden bize bu konuda siyasî bir öneride bulunmak uygun düşmüyor.

-Bizim dava üzerinde herkesin bir öneri hakkı vardır. THKO sanıkları bu konuda asla sekter bir tutum izlemez.

-İyi ama siyasî savunma konusundaki tavrınız, sistemin siyasî ve ekonomik yapısı üzerine giriştiğiniz tahliller, devrim stratejisi ve taktikleri konusunda bizce ilerde de tartışma konusu edilecek çok farklı görüş ve tutumlarınız var.

-Siz de bu düzenin yıkılıp yerine devrimci ve sosyalist bir düzen kurmak istemiyor musunuz? Devlet sizi buraya niçin getirdi?

-Doğru, biz hepimiz bu düzenin devrimci yoldan yıkılmasından yanayız. Fakat banka soyarak, adam kaldırarak, fidye isteyerek değil.

-Yani siz 'Hak Savaşı'na inanmıyor musunuz?

-THKO ve THKP-C'nin örgütlülüğü ve eylemleri ile 'Halk Savaşı'nın bir ilişkisi yok ki. 'Halk Savaşı' bu yapılanlar değil ki... Bu eylemler ve bu türden örgütlenmeler en başta işçi sınıfı ve emekçilerin davasına darbe vuruyor, Devrimci hareketi bölüyor...

Ömerlerle bu türden tartışmalar sorunu çözmeye yetmiyordu. Cezaevinde "amele taifesi" olarak bizler, devrimci militan kadrolar ve sayı-suyu olmayan "hayta" takımının sosyalizm ve devrim konusunda değişik teori/pratikleri vardı. Biz, kendi payımıza yalnızca sınıfsız, sömürüsüz bir dünya ideali için dövüşmüyor, sosyalizmi yaşıyorduk; işimizde, özel yaşamımızda, eylemimizde ve her yerde... THKO ve THKP-C'den militan kadrolar "teorik" soyutlamaların uzantısında bir 'intihar hareketi'nin düşünü kuruyordu. "Hayta"lar ise, lafta keskin, eylemde kaçak, yaşam biçimiyle entel-lumpen bir sorumsuzluk içindeydi. (Nitekim böyleleri dışarı çıkınca ya büyük patron ya da müteahhit olacaktı...)

Ömer'e:

-Duruşmada istersen babanın tuttuğu avukata bir şans tanı; bak bakalım adamcağız savunmayı nasıl bir yöntemle yapacak? Biliyorsun avukatlık siyasî duruşmalarda çok önemli olmakla birlikte teknik bir meseledir. Üstelik baban da adamcağıza yüklü bir para vermiş. Gene de sen bilirsin. Siyasî bir savunma yapılacağına göre, bunu sizler tayin edeceksiniz. Avukatınız değil; demiştim.

THKO'nun sanıklarından Ömer ve Cihan gibi önde gelen arkadaşlara, elbette sorduklarında, kendi bağımsız görüşlerimizi de iletmiştik. Yani, THKO ve THKP-C gibi örgütlenmelerin, teori/pratiği ile bilimsel sosyalizmi kaynaştırmanın -bağdaştırmanın- güç olacağını, bu konuda günümüzde ve gelecekte çok zorlanacaklarını söylemiştik. THKO sanıklarının öteki devrimci

gençler gibi lafzen "Marksizm-Leninizm"den sözetmesiyle küçükburjuva "sol"ların birer "iğdiş keyfi" derecesinde tatmin olacağını, bu türden bir savunmanın bu çevrelerde etkili olabileceğini; ama Kadroların Marksizmin öğrenme ve özümleme süreci gelişip boyutlandığında ise, büyük eleştiri alacaklarını söylemeye çalışıyorduk.

Devrimci ve sosyalist bir PARTİ'nin kurmaylığında etkili bir kitle inisiyatifinin yaratılması, işçi sınıfı ve emekçi halklarımızın aktif desteğini alarak kapitalist-emperyalist sisteme karşı ulusal, sosyal ve evrensel ölçeklerde mücadele edilmesi gerektiğini, mücadelenin biçim ve yöntemini sistemin baskı ve teröre başvurmasıyla belirleneceğini, 'Halk Savaşı'nın meşru ve yasallığının ise, bu koşullarda ortaya çıkabileceğini, bu mücadele biçiminin mekanikçe bir ön seçim gibi (papağan gibi) tekrarlanmayacağını açıklamaya çalışıyorduk. 'Halk Savaşı' adına sergilenen teori/pratiğin ise, yalnızca bir sol serüvencilik, devrimci bir romantizmden öteye varmayacağını dile getiriyorduk.

THKO ve THKP-C'nin bir programa ve PARTİ örgütlenmesine dayanmayan 'Halk Savaşı' söylemlerinin kitaptaki yeri yoktu. Ülkeye eklektik biçimde taşınmıştı. "Sosyal Devrim"i içermiyordu...

12 Mart 1971'in Sıkıyönetim mahkemelerinde devrimci kadrolar ne kadar örgütlü ya da organize ise, avukatlar da o kadar organizeydi. Bu eksiklik devrimci ve sosyalist solun gerektiği biçimde organize olmadığını, sıkıyönetim gibi burjuvazinin başvurduğu fiilî durumlarda da hızla organize olamadığını gösteriyordu. 'Avukat sömürüsü' bu nedenle 'doğal' karşılanmalıydı. Ya nasıl olacaktı ki?

Ömer arkadaşla gerek "avukat milleti" gerekse hepimizi cezaevine getiren devrimci örgütlerimiz ve "kalkışma" olarak adlandırılan eylemlerimiz üzerine oldukça "sevimli" diyaloglarımız vardı. Onunla diyaloğu daha ileriye götürememiştik. Ömer de derinliğine bir tartışmanın gereğine inanmıyor ve bu yolu açmıyordu.

İlk duruşmada Ömer, avukatının savunmasını ve yazılı müracaatını; yarı arapça, yarı osmanlıca sözcüklerle ifade edilişinden

ötürü, doğru dürüst kavrayamıyordu. Avukatı ayrıca, Ömer'in "cezaî ehliyetinin" yerinde olup olmadığının tesbitini talep etmişti. İşte o an Ömer'de jeton düşüyor ve avukatının ne yapmak istediğini anlamaya başlıyordu. Ömer ise, siyasî bir savunma yaparak, hukukî durumunu zora sokuyordu. Avukatı "oğlum ne yapıyorsun? Kendi ipini mi çekiyorsun?" dediğinde Ömer, bu durumda hemen yerinden fırlıyor, avukatını reddettiğini haykırıyor ve avukatına Kürtçe küfür etmeyi de eksik etmiyordu...

Avukatı dürüst ve tok gözlüymüş, davadan çekiliyor ve aldığı parayı da iade ediyordu...

Ömer, işte böylesine coşkulu ve sevimli bir gençti.

Zaman geçmiş, kaçma planı gündeme gelmişti; koğuşumuzdan o da ayrıldı. Gittiği koğuşta o sıralar E Koğuşunda kalan oğlum Mutlu ile de arkadaşlık kurmuş, edindiği izlenimlerini bana aktarmak ihtiyacını dahi duymuştu:

-S.abi, oğlunla tanıştım. Onu koğuşun temsilcisi, yani aslında ise "mutfak nöbetçi onbaşısı" yapmışlar; kilerin (yiyeceklerin konulduğu oda) kapı kolu çocuğun belinde, hak ve eşitlik duygularının gelişmiş çok temiz bir oğlan, saf ve bakir büyümüş, seni tebrik ederim, pırıl pırıl bir oğlun var, kitap okuyor, "hayta"lara uymuyor, tam bir işçi oğlu. Çocuğu o koğuştan en kısa zamanda yanına almalısın; oradaki hava çocuğun canını sıkıyor... Ben onun yaşındayken hayatımda en azından on kadınla arkadaşlık etmiş, sigara ve içkiyi de tanımıştım. Sakın çocuğun emekçi ahlâkı bozulmasın, üzerine titremelisin. Anasız da büyütmüşsün oğlanı, garip bir durgunluğu var; çocuğun sevgiye büyük bir ihtiyacı var; ona iyi bir kız arkadaş bul, ayrıca okumasını, iyi bir eğitim görmesini de sağlamalısın.

Cezaevinde hiçbirimizin özel hayatı ve de gizlisi saklısı yoktu. Ömer keskin zekası ve sezgisiyle herkesi bir bir tartmış bazı yargılara varmıştı. Bir müteahhit oğlu olarak, elindeki imkânlarla çok insan tanımış, yaşına göre fazla deney kazanmıştı. Hayat ona bazı konularda bizlerden çok ilerde bazı şeyler öğretmiş ve yeteneklerini geliştirmişti. Bir işçi ailesi nasıl onlarınki gibi bir hayatı yaşardı? Öneri ve teşhislerinde duyarlılık ve sevgi yönü ağır basıyordu. Onun gönlünü alıcı bir biçimde şunları söylemiştim:

- İyi küfür bilen bir Kürt kızı biliyorsan, acele benimle tanıştır. Bakarsın Mutlu'yu memleketten böyle bir kızla evlendirebiliriz; ama dikkat et gelinimiz anarşist olmasın!.. Diyerek karşılamıştım Ömer'i.

Onunla ülke sorunları ve teorik tartışmaların derinliğine girmedik; gelecek için nelerin yapılabilirliğini de konuşmadık. Bir işçi koğuşunda, işçi insanının sıcaklığında genel davranışlar ona gerekeni öğretmişti. Aktüel bir konuya şöyle kıyıcığından dokunmaya başlasan, sözün varacağı yeri hemen kavrar:

-Etme ağabey, bak Kürtçe sövmeye başlarım sonra... Biz bir yola çıktık, bu yolun sonunda ölüm var. Yoldaşlarımızı kurtarmak için öleceğiz. Dönüşü yok bu yolun. Bizim anılarımızı yeter ki temiz tutun o bize yeter. Takvimi geriye çeviremeyiz. Geleceğe bakalım! gibi cevaplar verirdi.

Ömerle de kaçma olayından önce ilk karşılaştığımız zamanki gibi dostça sarmaşarak vedalaşmıştık. O, çok sevinçli ve mutluydu; bizler ise mezbahaya insan gönderenlerin burukluğuyla doluyduk; çocukların cezaevini delerek ipten kurtulmalarına seviniyor, ama koyacakları 'intihar hareketleri'ne karşı da eli kolu bağlı insanların çaresizliği içinde kıvranıyorduk...

İlerici yazarlarımızdan İlhan Selçuk'da 12 Mart faşizminin boy hedeflerinden biriydi. İyi saatte olsunlar onun yazılarından da rahatsız oluyordu. Burjuvazimiz nasıl rahatsız olmasın ki, yazılanlar onların hazım cihazlarını bozuyor, "demokrasimiz" tehlikelere düşüyordu. Burjuvazimiz onun sadece yazılarından değil, sistemin devrimci yöntemlerle yukardan yapılacak kalkışmalarla aşılması yolundaki düşüncelerinden de ürküyordu. İlhan'ların memleketimizde geniş etkinlikleri ve taraftarları bulunuyordu. Ordu içinde, eğitim kurumlarında, bürokrasi içinde, aydınlar arasında, çeşitli halk kesimlerinde onları sevip sayanlar vardı. Yazdığı gazete bu yüzden okunuyor ve ayakta kalabiliyordu. Cumhuriyet gazetesi, İlhan varsa okunuyordu.

İlhan'lar ve onların ekolünden aydınlarla işçi sınıfı hareketi gerekli diyaloğu kuramamıştı. Onlar da işçi sınıfı faktörünü, izleye geldikleri "Kemalist" devrimciliğin zaaflarını aşamadıklarından, yeterince hesaba katamamış, doğru buldukları yolda mücadelelerini sürdürmüşlerdi. Devrimci ve Sosyalist Sol ne kadar dağınık ise, "Kemalist" aydınlar da partisiz ve dağınıktı. Devrimci projeleri yoktu. Yalnızca ciheti askeriyeye duyulan-dayanan düşünce ve yazı planındaki mücadele ile tekelci sistemin baskı ve terörü aşılamıyordu. Bu ve benzeri düşüncelerden ötürü bu iki kesim birbirini eleştirse de, iki kesimin de 12 Mart gibi burjuvazinin açık baskı ve teröre başvurduğu ortamda ağır darbe yiyeceği kaçınılmazdı.

İ. Selçuk, marksist-leninist değildi. Burjuva basını Cumhuriyet'i ve onları "Babıali'nin Pravdası" olarak nitelemeye kalksa

da, konuya bilimsel açıdan bakanlar her eğilimin hakiki adını koymakta güçlük çekmezdi. İlhan'lar sosyalizmin düşmanı da değildi. Hattâ çoğu zaman yürümek için ayaklarını kullanamayan kimi küçükburjuva "sol" kadrolara göre, onlar kendi çizgilerinde daha "tutarlı" olmaya özen göstermiştir de diyebiliriz.

Ben de İ. Selçuk gibi yazarlarımızı eleştiririm; fakat bu "dost" olmamıza, diyaloğumuza engel değildir. Onlar da, bu çok ayrı düşüncelere rağmen dostluğa ve karşılıklı saygı ve sevgiye gereken ilgi ve karşılığı göstermekte kusur etmemelidir, diye düşünürüm. İ. Selçuk, kişisel yetenekleriyle de değerli bir aydındır. Efendi ve iyi ahlaklıdır. Kültürü yerindedir, konuşmayı, tartışmayı ve cezaevinde birlikte yaşamanın inceliklerini yerine getiren biridir. Problemlere nasıl çözüm aranacağını hesaplamayı, dostluklara değer vermeyi bilirdi.

İlhan Selçuk, dışarda olduğu gibi, cezaevinde de bir denge unsuruydu. Onun varlığı bazı olayları etkilemeye yarıyordu. Çok kibar ve ince ruhluydu. Kızmaz, kimseyi hoyratça karşısına almazdı. Onurunu yüksek tutardı. Eğilmezdi. Başbakan Nihat Erim'den, bazı "aracı"larla, ona da bazı mesajlar iletilmişti; fakat o, 12 Mart'ın adını doğru koymasını ve nasıl aşılacağını biliyordu. Oysa Çetin Altan, bu türden "mesaj"lara çok daha açık ve angaje bir tavır içindeydi...

1971'in son günleri gelirken kendisine takılmaktan edemezdik:

- İlhan abi, yılbaşı gecesi evinizdesiniz.

- Ne o kuşun kanadından bir haber mi aldınız?

- Yok yok havalar öyle gösteriyor.

- Hay ağzınızı seveyim sizin, keşke hepimiz evlerimizde olsaydık...

Bu şakamız aynen gerçekleşmiş ve İ. Selçuk 31 Aralık 1971 gecesi tahliye olmuştu.

Cumhuriyet gazetesi 12 Mart'çıların gazabına uğramış, ilerici yazarların tasfiyesine gidilmiş, hattâ bir ara gazete ortakları içinde bazı el değiştirmeler dahi olmuştu. Gazete bir ara tutucu bir kadronun eline de geçmişti. Fakat sağduyusu yüksek ilerici ve de-

mokrat halkımız böyle tutucu bir basın organını satın almayarak oyunu bozmuştu. Gazete yeniden eski kadrosunun eline geçince de gene aynı okur kitlesi büyük özverisiyle gazeteyi batmaktan bilinç ve kararlılıkla kurtarmıştı.

30 Ağustos 1972 dönemi yaklaşırken İst. Sıkıyönetim ve I. Ordu Komutanı Faik Türün paşanın bir eylemiyle, Muhtıracı paşalarla ilgili bazı dosyalar hazırlanmıştı. Türün paşa malzemeleri 30 Ağustos'da, ordu içindeki iki eğilim arasındaki savaşta koz olarak kullanacaktı. Bu konu basma da bütün ayrıntılarıyla yansımıştı. Kontr-Gerilla bu malzemelerin elde edilmesi için olağanüstü başarılı çalışmış, bazı "cunta"ların deşifre edilerek ortaya çıkmasına sebep olmuştu. İlhan'lar da bu operasyonlarda yeniden içeri alındılar ve bu kez çok büyük işkence ve hakaretlere uğrayıp sonradan serbest bırakılmışlardı.

Muhtıracıların "iktidar" kavgasında (ki, Talat Turhan buna "çeteleşme" adını, haklı olarak takmıştı.) yapacağı başka birşey yoktu.

Ülkemiz de adettir, TC.'nin kuruluşundaki iktidar kavgasında, "çizmeyi aşanlar"ın tasfiyesi doğal ve olağandır; ta İzmir suikastı davasından bu yana, ülkede daima böylesine karanlık bir tablo çizilir, tertipler hazırlanır; bu kirli oyunda kimilerine bazı roller verilir; ya da öyle gösterilir; sonunda kabak bir iki garibanın başında patlardı; geriye kalanlar ise biraz örselenir, kulakları çekilir ve serbest bırakılırdı. Kimse yukarlardaki yetkililerle zincirin halkalarını bağlayamazdı.

Gerçekte 12 Mart Muhtırası'm verenler, eğer varsa, anayasayı çiğnemişti. TCK'nun 146/1. Maddesini de yine onlar ihlâl etmişti. Çeşitli "cunta"ların iktidara oynadığı açıktı. Ortalık "Cunta"dan geçilmiyordu. Bu konuda tevatür çoktu. Bu süreçte bir iki banka soyan, adam kaldırıp fidye alan ve 'intihar hareketleri'ne girişen devrimci gençler, anayasayı çiğnememiş ve iktidara talip olabilecek bir eyleme girişmemişti. Aslında devrimci gençler, "bağımsızlık" şiarıyla,emperyalizme, faşizme karşı ayaklanmış, örgütleriyle atılganlık yapmış; fakat '*Partileşme Sorunu*' konusunu es geçmiş, işçi sınıfı hareketiyle buluşamadan iktidara yürüyememiş, sonunda kırım ve kıyımlara uğratılmıştı.

Ülkemizde hakim sınıflar, siyasal/ekonomik bunalımı aşamıyor, "kahrolsun komünistler" edebiyatıyla aslında tarihsel yok oluşlarını haykırıyordu. Bir alaca karanlığın içinde doğruları görmeye çalışan, bu yolda ilk adımlarını atmaya başlayan emekçi halkımız yüksek sağduyusu ve sezgisiyle bu kuyruklu yalanların içyüzünü görmeye başlıyordu.

Sermaye sınıfı açısından kapitalist avanta ve yağmanın devamı için çeşitli demagojilere başvurarak şiddette karar kılması doğaldı. Burjuvazinin demogojilerine karşı:

- Komünistler ne zaman iktidara geldi ve bütün bu söylediklerinizi yaptı? Yüzyıldır iktidarlar elinizde; ülkeyi bu duruma sizin kötürüm politikalarınız getirdi. Denilmeliydi.

İlhan'larla ve onların temsil ettiği siyasî eğilimlerine eleştiri yöneltmek ve onları etkilemek sosyalistlerin görevleri arasındadır. Onları eleştirerek kazanmak, daha ileri adım atmalarına omuz vermek gerekiyordu. Fakat bunu gerçekleştirecek devrimci ve sosyalist sol neredeydi?

Emperyalizme, kapitalizme ve faşist darbelere karşı tutarlı bir demokrasi mücadelesinde sosyal muhalefetin her çeşidi ile diyalog aramak, devrimci ve sosyalist olmanın ilk koşuluydu. Oysa ülkemizdeki her muhalif odak kendi başına misyonunu sürdürüyordu. Bu kaosta "Kemalizm" seçeneği bazı aydınlara oldukça cazip geliyordu...

İlhan Selçuk gibi aydınlar, sınıflar mücadelesinin iniş ve çıkışlarına göre tavır değiştirebiliyorlardı. Devrimci hareket kütlesel çıkışlarla kabarıp gelişme gösterdiği koşullarda, onların tamamı "ihtilâlci" kesilir; hareket ağır darbeler aldığında ise, sağ teslimiyetçi pozisyonlara girerdi. Hele bulunduğumuz coğrafyada, Türk ve Kürt proletaryasının sınıfsal çıkarlarını temsil eden bir PARTİ henüz oluşturulamamışsa, böyle bir PARTİ, sosyal muhalefeti yönetip yönlendiremiyorsa, bu arada doğallıkla öne çıkan dinci kara gericilik ile ırkçı faşist gericilik, emperyalizmin, tekelci sermayenin koruyuculuğunda "işbaşı" yapabilecektir. Şoven ve sosyalşoven düşüncelerin birer "altın çağ" yaşadığı koşul ve dönemlerde, adı geçen aydınlar, ne yazık "sağcı" pozisyonlara giren bir seçim yapabilmektedir...

Onun adını ülkemiz ilerici aydın hareketinde sıkça duymuştuk.

Uyanık, bilinçli ve yetenekli bir savcı olarak ilerici hareketimizin yanındaki yerini hesapsızca almıştı Şiar Yalçın. Namuslu ve dirençli bir aydın olarak başta Adalet Bakanlığı olmak üzere hakkında çok değişik baskı ve tertiplere girişilmişti.

Gerici basında aleyhinde birçok yazı çıkmıştı; devlet terörü yanında yer alanlara prim verilmiş, düşüncelerinden ötürü bir tertip ve komployа kurban edilmesi dahi düşünülüp planlanmıştı. Onu ortadan kaldırmayı göze alan gericiliğin maşaları bilindiği halde üzerlerine gidilmemişti; bu yoldaki girişimler işe yaramamış ve sonunda bu bahanelerle savcılık yaptığı görev yerinden sürülmüş, ona kıymak isteyen gerici güçlerin üstüne gidilememişti...

Hakkında TCK'nun ünlü maddeleriyle çeşitli davalar açılmış ve yasa tanımaz güçlerle ömrü boyu bıkmadan uğraşmıştı.

Şiar Yalçın gibi yetenekli bir aydının kendi yasalarını çiğneyen ilkel, gerici ve felçli hakim gerici ittifakla uğraşması zevkli bir satranç oyununu andırıyordu. Fakat gerici güçler daima oyunun kurallarını hiçe sayıyordu; adetleri böyleydi. O ise, oyunun kurallarını biliyordu.

Cezaevinde B Koğuşu sakinlerinden Ş. Yalçın, bizim A Koğuşu'na çok rahat girip çıkanlardan biriydi. Koğuşlara gidiş gelişlerin bir diplomasisi ve inceliği vardı. Örneğin A Koğuşu sakinleri B Koğuşu'na gitmezdi. Diğer koğuş sakinleri de bu konuda titiz

davranırdı. Hiç kimse Sarp Kuray'ın sekter tavırlarıyla karşılaşmak ya da muhatap olmak niyetinde değildi.

Ş. Yalçın'ın bir işçi koğuşuna hesapsızca gelmesine, bizlerle konuşup arkadaşlık etmesine ve satranç oynamasına seviniyorduk. Bu konuda kibir, kuruntu ve bir önyargısı bulunmuyordu. Bu dostluk anlayışı hepimizi onunla ilişki kurmaya yöneltmişti. Hakkında iyi şeyler düşünüyor, kişiliğini ve geçmişini biliyorduk; düşüncelerini ve onurunu koruyan sosyalist aydınlar arasında onun yeri bir başkaydı.

Adını ilk kez Koyulhisar Savcısı iken duymuştuk. Hakkında Yüksek Savcılar Kurulu'nun verdiği "meslekten çıkarma" cezası aleyhine Danıştay'dan iptal davası açmıştı. Yalçın'ın meslekten çıkarma kararının anayasaya aykırılığını ileri sürerken gösterdiği gerekçeler, adalet tarihine geçecek önemdedir. Yalçın; "marksist-leninist olmak suç değildir. Kanunların müsadesi ölçüsünde, yani suç teşkil etmemek kaydıyla bu ideolojinin propagandasını yapmak da meşru bir eylemdir ve kınanmayı gerektirmez. Ben 'marksist-leninistim' demek ve marksist fikirleri savunmak, savcılık mesleğinin şeref ve onurunu, memuriyet nüfuz ve itibarını bozmaz."[1] diyen bir yürekli aydın elbette işçi koğuşuna hesapsızca gelecek, dostluklar kuracaktı. Fakat bu dostluğun dışında onunla siyasî bir değerlendirme yapma fırsatını bulamamıştık.

Kader arkadaşım İmdat'ın giyindirilip, donatılması yolunda en büyük özveriyi o yapmıştı. İyi bir eğitim görmüştü; gerek mesleğinde gerekse çeviri ve dil konularında çok üstün yetenekleri vardı. Keşke onunla uzun süre hapis yatsaydık ve ondan bazı şeyler öğrenseydik diye çok yakındığımız olurdu. Ş. Yalçın satrançta da ustaydı. Fakat onun çok yönlü ve hukuk alanındaki yeteneklerinden yararlanamamıştık.

Onu ilk görenler, gururlu ve asil bir insanla karşılaştıklarını hemen kavrardı. Bilgisizliği, sululuğu ve cıvıklığı sevmezdi; onurunu hiçbir vesileyle kırdırmazdı. Onun bu duyarlılığına ve titizliğine saygı duyardık. Hele babası [2] hakkında bazı basın organlarında yazılan çirkin polemiklere verdiği cevapları özenle okurduk; bir işçi olarak kendi çocuklarımın da en azından Ş. Yalçın gi-

1 Ant Dergisi, 1970. Sayı: 5, s. 36.

bi işçilik onurumuzu eloğluna çiğnetmemelerini bekler, hayâl ederdim. Bizim yaşıtlarımız ve kavga arkadaşlarımız çocuklarımızdan böylesine görevleri yerine getirmeleri için acaba çok şey mi beklemekteydi? Bu beklentiler için ille de Ş. Yalçın gibi iyi bir eğitim görmek, bazı nitelikler kazanmak mı gerekiyordu? Bu konuda yüreği yaralı bir baba olarak, devrimci onurunu ve mücadelesini görebildiğince temiz tutmaya özen gösteren ve eğilmeyen biri olarak, burukluk duymaktaydım. Bu yüzden de Ş. Yalçın'ı daha çok seviyorduk.

Kendisiyle cezaevi dışında bir arkadaşlığım olmamıştı. Keşke, imkânsızlıkları aşıp onunla dostluk kursaydık...

Ş. Yalçın'ın, anlatmasa da en büyük üzüntüsü, Selma Eşfort'un kurdurduğu "TKP Davası" sanıklarıyla yargılanmış olmasıydı. Bu tertip onu kahrediyordu. Sanırım duruşmalarda da düşüncelerini tıpkı savcılığında olduğu gibi haykırmış, tertipleri teşhir etmiş ve kimi sanıklarla kendi arasma kalın ayrılık çizgilerini çekmesini bilmişti.

Şiar Yalçın, yargılanırken, davanın birinci sanığı Çetin Özek, Şadi Alkılıç ve öteki "ünlü" sanıkların sinik tutumları karşısında sesini yükseltmişti. Hattâ avukatının tahliye talebini dahi reddetmişti.

Gene kendisi anlatmasa da kaldığı koğuş sakinlerinden de pek hoşnut değildi. Kimi densizlikler onun titiz ve hassas yüreğini yaralıyordu.

Yabancı basın heyetlerinin cezaevini ziyaretleri sırasında da kendisine özgü tutumunu sürdürmüştü.

Problemleri çok büyük olan bir cezaevinde, trafiği bir hayli yoğun ilişkiler içinde, onunla gereği gibi arkadaşlık edemedik; konuşup tartışamadık. Çoğumuzun hukuk bilgisine ihtiyacı vardı; bu konuda en masum bir girişim onun aleyhine olacağından bazı

2 M. Cavit bey, son Osmanlı Devleti Maliye Bakanı (idam edilmişti.) M. Cavit bey ayrıca, ülkemiz tarihinde liberal düşüncenin, kendi çapında tutarlı teorisyenlerindendir. Ş. Yalçın ise, babası ile tamı tamına karşı kutupta yerini almıştı. Liberal düşüncede "bilimsel" olmaya özen gösteren M. Cavit bey ne yazık bilimsel sosyalizmle tanışmamıştı.

sorunlarımızı kendisine açamıyorduk. İçimizde yaramaz adamlar ve görevliler vardı. O da bu konuda çok dikkatliydi.

Hakkında daha fazla bir bilgimiz ve arkadaşlığımız yoktu.

Gün geldi, onu diğer hukukçu sanık Çetin Özek'le birlikte aramızdan alıp götürmüşlerdi. Demek ki, aklımıza gelen kaygılarda haklılık payı vardı. Onları Harbiye Kışlası'na götürdüler ve oradan da tahliye oldular.

Ş. Yalçın'ın mesleği elinden alınınca, diğer yetenekleriyle ayakta kaldı; çeviri ve çeşitli yazılarıyla, ayrıca her birinin çözümü çok çetin olan bulmaca ustalığıyla adını duyurdu ve bir aydın olarak işlevini sürdürdü.

Burada devrimci baba ve analarıyla gerekli diyaloğu kuramayan, en önemli örgüt olan aile kolektifi içindeki yerini ve rolünü çeşitli sebeplerle ve toyluklarından ötürü göremeyen kimi genç arkadaşlara, Ş. Yalçın'ın babası hakkında çirkin polemiklerle konuya yaklaşanlara onun verdiği cevapları titizlikle okuyup incelemelerini öneririm. Siyasî bir seçimde ilerici ahlâk ile ideoloji aynı yerdedir. Düşük karakterli ve ahlâksız kimseler sosyalist olamazdı. Kişiye aileden kalan maddi ve manevi birikimin önemi vardır. Hele o kişi devrimci olduğunu söylüyorsa bu birikim daima hesaba katılır. Ş. Yalçın'ın babası devrimci değildir. Bu konuda polemik açanların niyetleri ise değişiktir. Buna rağmen Ş. Yalçın babasının adını bilerek-bilmeyerek lekelemeye yeltenenlerin dersini vermiş onurlu bir insandır. Şüphesiz, onun babasını ve yaşadığı dönemin bütün özelliklerini marksist bir kritikten geçirselerdi, Ş. Yalçm böyle saygıdeğer bir işe sevinir, hattâ katkıda bulunmak yürekliliğini de gösterirdi.

Devrimci aile kolektifinde yerini ve rolünü göremeyen ve kimi temiz tutulması gereken ilişkileri zedeleyen genç devrimci arkadaşlara böyle bir örnekle neleri anlatmaya çalıştığımı bilmem yeterince anlatabildim mi?

Bazı ailelerde oluşan kötü maddi ve manevi birikimin taşınmayacağını, hattâ bazı şartların oluşmasıyla inkâr dahi edilebileneceğinin bilincinde olarak bunları yazmak gereğini duydum.

Günyol hoca bir kültür işçisiydi. Cezaevinde de gündemini dürüstçe çizmiş, işine koyulmuştu. Ülkede kimi aydınlar en azından onun kadar kendi uzmanlık alanına giren işlere soyunmuş olsaydı ne güzel olurdu; demekten insan kendini alamıyordu.

Oysa bizdeki aydın malzemesi ve ille de ilerici-devrimci olmaya özenenler hep öne fırlamak ve baş olmak sevdasına tutulmuştu. Bu türden benci ve bireyci tutkularıyla ne baş olabilmişler ne de aydın olmanın saygın işlevini yetine getirebilmişlerdi. Aksine dar ve kötürüm bakış açılarıyla ilerici gelişmeleri köstekle-mişlerdi.

Bu açıdan da onu daha çok beğeniyor, çalışkanlığına saygı duyuyorduk. 1950 öncesi MEB yayınları arasında yayınlanmış çevirilerini, ayrıca tek başına oluşturduğu ÇAN yayınları arasında çıkan kimi kitaplarını, dergi ve gazetelerdeki yazılarını severek okumuştum.

Onunla da ilk kez cezaevinde karşılaşıyorduk; B Koğuşunda kalıyordu. Bir gün ara bahçede su bidonlarını dolduruyordum; o da kahvesini içmiş, fincanını yıkamak için benim su doldurmamı bekliyordu. Hortumu uzattım, fincanını yıkadı. Güler yüzüyle teşekkür etmiş ve bana da bir kahve ikram edebileceğini duyurmuştu. Komün arkadaşlarımızın tadamadığı bir ikramı kabul edemezdik. O da, sanırım bunu anlamıştı. B Koğuşunun aksine bizim A Koğuşunda böylesine lüks sayılabilecek tutkularımız yoktu. Onların bu lükslerine ne karışıyor, ne de imreniyorduk. Sanırım hakkımızdaki ilk bilgileri o davranışlarımızı izleyerek edinmişti.

Şakacı, ince ruhlu ve geniş kültürlü biriydi. O da ünlü "TKP Davası" sanıkları arasındaydı. Sanırım böyle bir davada sanık olarak yargılanmak onu da kahrediyordu. Hiçbir kuşkuya yer vermeden her namuslu insan rahatlıkla onun böyle bir "kadro" arasında bulunması olayını iradesiyle seçmediğini söyleyebilirdi. Fakat 12 Mart faşizmi artı Misis Selma Eşfort artı Aydın Engin -ve herkimseler- aktörlerini harmanlayarak böyle bir davanın açılmasını sağlamış bulunuyordu. Günyol hoca için böyle bir davada sanık rolünü biçen savcı ancak art niyetli ve önyargılı olabilirdi.

Aklı başında bir hukukçu ilkin Günyol hocanın eserlerini bir yol incelemek zahmetine katlanmış olsaydı, onun açık kimliğini zahmetsiz görür ve öğrenebilirdi. Savcıların bu kadarcık kusurları gene de hoştu; ama ya bu TKP adına (!) açılan davanın tezgâhlanmasında baş rollere soyunan aktörlere ne denilmeliydi?

Belki de hocanın hesapsız dürüstlüğünden yüz bulan bu "garip" insanlar onun başını belaya sokmak becerisini göstermiş olabilirdi...

Günyol hoca düşünce planındaki eylemini yıllardır namusluca eğip büğmeden ortaya koymuştu. Fikir ve sanat alanında sayısız kültürel katkılarda bulunmuş, bu işin çilesini çekmiş ve ilerici aydın onurunu hakedip korumuştu. Onu yargılamak yerine ödüllendirmek gerekiyordu. Şüphesiz böylesine saygın bir kültür işçisinin ödüllendirilmesi devrimcilerin yapacağı bir işti; faşist bozuntularının değil...

Onunla da bir süre hapis yatmayı ve en azından bilgi dağarcığımızı tartışarak elden geçirmeyi çok isterdim. Hele lisan konusundaki eksikliğimizi giderme konusunda bizlere iyi bir hoca olacağını düşündükçe yakınırdım. Ama hocaya bu özlemimizi söyleyemezdim. Ayıp kaçardı. Çünkü o buraya günübirliğine gelmiş gibiydi. Bizim ise uzun yıllar cezaevinde kalacağımız biliniyordu.

Bazı ziyaretlerde birlikte görüş yapardık. Öğrencileri ellerinde dosyalarla gelirdi ve ona lisan konusunda karşılaştıkları problemlerini iletirlerdi. Hoca özel işlerini bir yana kor, gençlerin susuzluğunu giderecek bilgileri sabırla, titizlikle aktarırdı. Bu telörgü

arkası dersanesindeki öğrenci-öğretmen ilişkisini gördükçe yüreğimin yağı erir, devrimci saflardaki eksikliklerimizin acısını duyardım.

Vedat hoca toplumdaki her olaya ve kişilere öyle bir gözle bakardı ki, onun yazılarında çok rastlandığı gibi, değindiği konularda bir bombadan daha etkili olurdu. Benci, bireyci, barbar, bağnaz ve yozluklar içinde çırpınanlar ona ters düşüyordu. Şüphesiz böyleleri de onun işlediği konulara aynı gözle bakamıyordu.

En kirli ve alçak olayları sergilerken bile efendiliğini, yüksek insanlık sevgisini, barış ve kardeşlik duygularını hemen ortaya koyardı. Çok büyük incelik ve kültür isteyen kimi konulara değinirken çok rahat yazdığını, fakat yüreğinin nasıl da incindiğini insan güçlük çekmeden görüyordu. Bizlerin hümanizm konusundaki görüşümüzle hocanınki farklıydı. Hepimiz hocanın marksist-leninist olmadığını biliyorduk. Konuşmak dostluk edebilmek için böylesine bir önşart da yoktu. Çoğumuz bu ilkelliklerden arınma sürecini yaşamaktaydık. Ve biliyorduk ki, ülkede yetkin bir DPP oluşturulmuş olsaydı, hoca bu harekete asla düşman olmazdı. Asıl olan bilgi ve bilinçli olmak, dalında uzmanlaşmak ve iyi yürekli, erdemli, yüksek karakterli ADAM olmaktı. Önüne başarabileceği bir işi-gündemi koyabilmekti. İşte Vedat Günyol birçok yeteneğini kimliğinde yoğurmuş bir cezaevi arkadaşımızdı.

Bugün ülkemizde ilerici fikirler fışkırıp gelişiyorsa, bunda onun gibi yürekli ve ilerici aydınların büyük rolünü baş köşelere koymak bir hakbilirliktir; dahası savsaklanamaz bir görevdir.

Vedat Günyol gibi aydınlara binlerce saygı, onları çelmelemeğe kalkan ve gerici güçlere malzeme hazırlayanlara da yüzlerine gül suyu!..

Eyüboğlu hoca namı diğer "fırıldakçı", cezaevinin en yaşlı tutuklusu ve ünlü "TKP Davası" sanıklarındandı. Böyle garip bir davanın kurbanı olmaktan onu İsmet paşa bile kurtaramamıştı. Çünkü iç ve dış gerici güçlerin yetenekleri osmanlı paşalarının karizmatik şöhret ve etkinliklerini çoktan aşmıştı. Ortalıkta Pentagon patentli faşizmin ayak sesleri dolaşıyordu. Faşizmin niyetlerine hizmet edecek aktörleri keşfetme işinde Misis Selma Eşfort'un istihbaratı gerekliydi. Bir de TKP adının çürüğe çıkartılabilmesi için engin çabaları, dölleyen kuryeleri, çetin ilişkileri, ve benzeri gilleri, oyalar misali içiçe işleyip sarmaşdolaş etmek gerekiyordu. Plan-proje böyle hazırlanmıştı...

Eyüboğlu da Günyol gibi neşeli, sevimli, eli işe yatkın ve esprili bir ihtiyardı. Bu becerikliliğinden ötürü onu işçi olarak kendimize daha yakın bulurduk. Cezaevinde hiç boş durmuyor ve çalışıyordu. Hem yazar hem de elişlerinden anlayan ünlü bir ustaydı. Sabahtan akşama kadar kağıt, jelatin, mukavva, alüminyum kağıt ve basit tahtalardan çeşitli fırıldaklar, uçurtmalar, süsler, abajurlar yapardı. Eline bir cam şişe, bir konserve kutusu verin birkaç saat sonra şişe ve kutu mutlaka hayran kalacağımız başka bir şeye dönüşürdü.

Cezaevindeki bu üretim faaliyeti onu oyalıyor, hastalığını unutturuyor ve hayata bağlıyordu. Ara bahçe onun işliği ve atelyesiydi. İşçiliğini sürdürürken hafiften şarkı-türkü de mırıldanır ve sigarasını tellendirirdi. Çalışırken çevresine şaka kaldırdığını gösterir bazı işaretler de verir ve takılmalarımızdan alınmazdı. Folklor zenginliği bu şakalarından da seçiliyordu.

Folklor zenginliği olmayan insan cezaevinde şaka yapamazdı. Bütün zenginliklerin yaratıcısı halkların tarihi, dili, kültürü, gelenekleri vb. nitelikleri bilinmeden ne sanat ne de insan ilişkilerinde kayda değer bir adım atılıyordu. Halkçılık (popülizm) konusunda aşırıya kaçmadan her dalda ürün verilmeliydi. S. Eyüboğlu, denemeleri ve uğraşlarıyla çok yönlü bir insandı; onun ekolünden sanatçıların halkçılık anlayışı, devrimci ve sosyalist sanatçılar açısından bir eleştiri konusuydu. Özellikle "Sosyal Realizm" akımının ülkedeki uzantıları (özellikle de Yeni Dal Resim Grubu ressamları...) bu türden bir "halkçılık" sanat anlayışı karşısında yalnızca eleştiriyle yetinmeyip, yerelden evrenselle buluşma mücadelesinde en azından bu ekolün temsilcileri kadar eser üreterek, çalışkan ve üretken olduklarını kanıtlamaları da gerekiyordu.

Eyüboğlu ailesi, edebiyat, sanat, resim vb. konularda önemli insanlar yetiştirmişti (B. Rahmi ve Eren Eyüboğlu vb.)

Ziyaret günleri dışarda çocukları olan tutuklular mutlaka onun ürettiği fırıldaklar ellerinde ve sevinç içinde sallayarak cezaevinden ayrılırdı. Hoca bunları çocukların eline tutuştururken büyük bir haz duyardı. Kendi ziyaretçilerine de böyle armağanlar sunar ve hepsinin gönüllerini almasını bilirdi.

Hoca cezaevinde uzun süre kalmadı; fakat bu tutukluluk onun ömrünü de kısaltan bir etken olmuştu. Böylece daha çok yazması, elişleri üretmesi engellenmiş oluyordu.

Eyüboğlu'nun dilimize kazandırdığı onlarca kitap, yazıp-derlediği kültür ve folklor hazineleri saymakla bitmezdi. Onun ülkemize ve ilerici kütüphanemize kazandırdığı eserleri anmadan geçemeyiz. Ne yazık, daha çok ürünler vereceği bir dönemde onun yüreğinde yara açtılar ve bu halkçı kültür birikimini daha çabukça toprağın altına götürdüler...

Kıvrak zekası ve iğneleyici üslûbuyla Çetin Altan da 12 Mart faşizminin cezaevi konuklarındandı. 12 Mart öncesi bir makalesinde "kombinezon" sözcüğünün yarattığı çağrışım nedeniyle hakkında dava açılmıştı. Bu yüzden cezaevine getirilmişti. 12 Mart gelince başta Cumhurbaşkanı Sunay paşa olmak üzere ona bozulanlar intikam duygularına kapılarak ünlü yazarı punduna getirip içeri tıkmış ve hüküm giymesini sağlamışlardı. "Demokrasi"mizin bir garip cilvesi, ne diyelim?..

Ç. Altan'ı TİP Milletvekilliğinden, meclisteki polemik ve kavgalarından, radyo sohbetlerinden ve makalelerinden tanımaktaydık. Verimli ve çok yazan, çok konuşan yazarlarımızdan biriydi. Kültürü yerindeydi. Ünlü romanları ve piyesleri vardı. Bu etkinlikleri nedeniyle ilerici ve demokrat saflarda tanınıp seviliyordu.

Ç. Altan, gündeminde olmasa da, kendini cezaevinde, toplumun hemen her kesiminden gelen renkli bir topluluğun içinde bulmuştu. Zaten çok renkli bir hayatın içinden, gazetecilikten gelmekteydi. İnsanları ve onların özellik ve niteliklerini çabuk kavrar, ona göre hareket etmesini bilirdi. Bütün gazeteciler gibi onun da istihbaratı kuvvetliydi. Başta bürokrasi içinden olmak üzere birçok kesimden dost ve arkadaşları bulunuyordu. Siyasetçiler arasında da tanımadığı yok gibiydi; fakat gözettiği "Kombinezon"lar ve de kurduğu "dengeler" 12 Mart'ta cezaevine girmesini önleyememişti.

O, cezaevinin en konuşkan ve sohbetsiz edemeyen bir sakiniydi. Hiç kimseyle arasında bir mesafe bırakmamıştı; herkes ona ra-

hatlıkla sokulabilir ve hemen sohbete girebilirdi. Kendine özgü bir konuşma biçimi vardı; çabuk cümle kurar, hızlı konuşur, konuşurken dili peltekleşir, ağzı köpürür, bazen de ne söylediği anlaşılmazdı; espriyi elden bırakmaz, herkesin zeka ve yeteneğine uygun bir anlatım yolunu seçerek düşüncelerini aktarmasını bilirdi. Onun da sağlığı bozuktu. Yıllarını yazı ve düşünme işine veren her yazar gibi o da mesleğinin, kaleminin çilesini çekmişti. Kendisini eleştirenler çoktu; bizde eleştiririz; fakat bizim eleştirilerimizin amacı ve yöntemi değişikti. Kimileri Ç. Altan'ı; "rakı masasında 'hoş sohbet' bir insan olarak gördü ve sevdi, tıpkı rakıyı sever gibi, fındık, fıstık sever gibi, çerez gibi sevdiler, konuşturdular onu... Biz öyle görmedik."[1]

Ç. Altan'ın dış politika üzerine yazdığı yazıları ilgiyle ve yararlanarak okurduk; kapitalist yabancılaştırmanın yarattığı çürümüşlükleri bilimsel yöntemlerle açıklayamıyordu. Seks, şuuraltı ve toplumsal olaylar arasında kurmaya çalıştığı ilginin de bilimsel bir yaklaşım olmadığı düşüncesindeydik. Keşke hep dış politika üzerine yazı yazsa diye düşünürdük. Altan bir dönemin devrimci kadrolarına yazılarıyla yararlı olmuş ve ilerici düşüncenin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamıştı. Ne zamanki memleketimizde, fikir ve sanat hareketleri gelişti, devrimci marksizm bilim olarak okunup özümlenmeye başlandı. O zaman Ç. Altan'ların işlevleri başka alanlara kaymıştı. Sosyalist hareket, işçi sınıfı hareketiyle bütünleşme sürecini yaşarken Ç. Altan gibi yazarlar kendiliğinden bu yoldaki çabalara nasıl bir hız ve ivme kazandırabilirdi? Onlara marksist bir eleştiriyi, ciddî ve donanımlı bir DPP oluşturulamadığı için, hangi otorite yapabilirdi? Böyle bir kurumlaşma gerçekleşemeyince, kimi ilerici yazarlarımızı hareketin yanında bir tercih yapmaya zorlayamıyorduk. Devrimci hareketimizin kucaklayamadığı aydınlar da güvencesiz ve umutsuz kalmıştı. Bu durumda bazı aydınlardan daha ileri adımlar atmalarını beklemek sanırım yersizdir.

Ç. Altan 12 Mart üzerinde ilginç yorumlar yapmaktaydı. Basında da çok değişik yorumlar çıkıyordu. Bu karmaşık ortamda o

[1] S. Ö. *15-16 Haziran-Direnişin Anıları*, Sorun Yayınları, 2. Baskı, 1990, s. 97.

da her gün ayrı ve yeni bir yorum yapmaya yöneliyordu. 12 Mart belasının geçiştirilmesi konusunda ise, ülkedeki iç dinamiğe pek güveni kalmamıştı; dış dinamiğin ülkedeki "demokrasinin" yeniden "teessüsü" için gereken baskıyı yapacağını, Türkiye'nin de böyle bir baskıyla ancak düze çıkacağını umuyordu. Ayrıca bekliyordu da... Ülkemizdeki sosyalist kadrolara hiç güveni yoktu. TİP deneyinde büyük umutsuzluklara kapılmıştı; ona göre, ebleh, yeteneksiz ve geri zekalı "solcuların" çapsızlıkları yüzünden parlemanto yolu yeterince kullanılamamıştı. Cezaevinde yaptığı uzun yorum ve tahliller arasında önemli bir konuyu şöyle dile getiriyordu:

- Türkiya'da (o öyle konuşurdu), bütün altüst oluşlar ilkin komünizme saldırmakla başlar, aşılamayan siyasal-ekonomik bunalımlar karşısında daima komünist tevkifatlar yapılırdı. Böylelikle işin içinden çıkılırdı... Ekonomik bunalım mı baş gösterdi, "kahrolsun komünistler!" Siyasal iktidar mı sallanıyor, "kahrolsun komünistler!" Kuraklık mı baş gösterdi, eğitimde aksaklık mı oldu, tarımda hasad iyi olmadı mı, uçak, tren, otobüs kazaları mı oldu, insanlar birbirine mi girdi, işsizlik pahalılık halkın belini mi büktü, gangsterlik, fuhuş, iflas ve ihtikârlar mı çoğaldı, hemen cevap hazırdır, "kahrolsun komünistler!"

- Peki Çetin Altan, komünistler kimdi, neredeydiler? Onların partileri, eylemleri?!...

- Haa! Bakın çocuklar işin orasını karıştırmayın... Ben mahalle muhtarı mıyım? Onu Nihat Erim'e, ne bileyim Faik Türün paşaya sorun, lütfen!...

- İyi ama Çetin Altan, sen de "sol" cenahımızdan buralara geliyorsun.

- Yok, yok!... Yanılıyorsunuz "kombinezon" hikayesinden buradayım. Komünistlikten değil!...

Ç. Altan bu tahlillerini ve anlatımını daha iyi belletebilmek için söze hareket ve dans da katarak fikirlerinin doğruluğunu göstermeye çabalardı. Yerli "mafya"larımızdan, İsmail Hacı Süleymanoğlu bu ilginç konuyu dinlerken söze karışırdı:

- Çetin abi hele bir daha baştan anlat, nasıl nasıl?

Ç. Altan, Süleymanoğlu'nun ellerinden tutar, dansa kaldırır ve kıvrak ayak hareketleriyle konuyu canlandırırdı:

- Bak hayatım, ver elini, hani çaça dansı var ya, anladın mı? Çaça dansı, şöyle üçleyeceksin, bir sağa, bir sola, birde geriye... İşte böyle, aynen çaça dansı gibi, bak iyi öğren, sözle ayak uyum sağlayacak, anladın mı? Hadi hem ayak hareketlerine başla hem de söylediklerimi tekrar et, hadi, bir iki üç, başla; "Kıbrıs türktür, türk kalacaktır, kahrolsun komünistler!" Yenile bakalım, "Kıbrıs türktür, türk kalacaktır, kahrolsun komünistler!.."

Dansın bu kertesine gelince ortalık kahkahadan kırılırdı; gülmekten kasıklarımız ağrırdı. Hem Çetin'in bu türden bir "fırlamalığına", hem de Of'lu şivesiyle bu sözleri tekrarlayan Süleymanoğlu'nun saflığına gülmemek elde miydi? Bu türden durumlarda İ. Selçuk, odasından koşarak gelir, Çetin'i aramızdan çekip alır ve koğuşa götürür, ilacını içirir ve yatmasını sağlardı. Daha sonra da hepimize uyarısını yapardı:

- Çocuklar Çetin'i fazla konuşturmayın, rahatsızdır, ona bu kadar yüklenmeyin, biraz serbest bırakın, dinlenmesini sağlayın, çok rica ediyorum!..

Ç. Altan da böylesine renkli bir mizah ve anlatım yeteneği varken bu uyarıya pek uyulmaz ve onun yöresi hemen kuşatılır ve daima canlılığını korurdu.

Cezaevinde Ç. Altan'a Başbakan Nihat Erim'den Abdi İpekçi ve Sadun Tanju aracılığıyla bir de mesaj getirdiği söyleniyordu. Kimsenin ağzında bakla ıslanmıyordu. Bu görüşmenin ardından haber cezaevinde iyice yayılmıştı; fakat Çetin gene de hüküm giymiş, cezasını sivilde tümüyle çekmişti. Bir "kombinezon" çağrışımının cezası birbuçuk yıl hapis yatmaktı. Altan, mizah dolu renkli anlatımıyla demokrasinin kökleşmesini, burjuvazimizin "seviye" kazanmasını beklerken (!) çok kötü bir ödeşmeye zorlanmıştı. O da gündemine cezaevine girmeyi almamış, ne 12 Martçıları ne de ona gerekçe olan serüvenlerini yerli yerine oturtabilmişti.

Çetin Altan, bu mahkûmiyetinden sonra tümüyle "sol"dan uzaklaşmış, burjuva basın-yayın faaliyetleri içinde büyük basın tekellerinin paylaşamadığı bir yazar olmuştu.

TİP'nin değişmez Genel Sekreteri ile birlikte Gen.Yön.Kur. üyelerinden yedi kişi TİP ana davasından nedense ayrı tutulmuş ve bu insanlar hakkında hukuki bir koğuşturma yapılmamıştı. Nihat Sargın ise, Misis Selma Eşfort'un "TKP Davası"nda yargılanmaktaydı. Bu ayırımların nedenini çözebilmek bizim aklımızın eremeyeceği bir düzenlemeydi.

N.Sargın hakkında TİP'deyken yüzyüze konuşmak ve tartışmak şansına erememiştik. Cezaevinde de bizlerden uzak durmuştu. Sadece bizlerden değil çoğu devrimcilerden de uzak duruyordu. Herhalde TİP içinde üstlendiği "Gestapo şefliği" görevinden ötürü "vicdan azabı" duymaktaydı (!) Bir siyasî parti, solda bulunması şart değil, eğer partisini batırmak istiyorsa kendisine böyle bir genel sekreter bulmalıdır. Onun kadar kibirli, kırıcı, karanlık bir diplomasi yürüten, açık ve dürüst tartışma ve diyalogdan kaçınan, kirli burjuva yöntemlerine tenezzül eden, eleştiri ve özeleştiriden kaçınan bir insan az bulunurdu. N.Sargın'ın bu yöntemleri yüzünden kendisine TİP de boşuna "Gestapo şefi" ünvanı verilmemişti. Hem Aybar'a, hem ondan sonrakilere değişmez genel sekreterlik yapması, bu türden üstün yeteneklerinden ileri geliyordu. Bütün bu çabalar devlet hekimliği mesleği ile de bağdaşabiliyordu!

Onunla cezaevinde karşılaşınca dilerdik ki, serinkanlı olarak geçmişin bir değerlendirmesini yapalım. Fakat ne mümkün, en içten bir yaklaşım onu ürkütüyor, işçilerden ve militan gençlerden köşe bucak kaçıyordu. Sanırım İlhan Selçuk'un yanından biraz da

bu yüzden ayrılmıyordu. Kendi açısından haklıydı. Çok "vebâl" yüklenmişti. İlkesiz, teorisiz bir "sekreter" cezaevinde başka ne yapabilirdi? Proletarya sosyalistlerini, ilkin Aybar, sonra Aren-Boran ittifakıyla çeşitli ihbar ve tertiplerle partiden uzaklaştırarak burjuvazinin kucağına teslim ederek tasfiyecilik oynamıştı. Cezaevinde nasıl karışırdı devrimci kadrolar arasına?

Bizim KDİKB Davası'nda bay Sargın'ın partideki suç ortaklarının koltuğundan haç çıkmıştı. Bay Avukat Şinasi Yeldan ve şürekası, TİP'in değişmez Gen.Yön.Kur.Üyesi, hattâ bir ara Mer.Yür.Kur, Üyesi, ayrıca bir işçi kentinin değişmez il başkanı, bizim davada kendi yoldaşlarıyla birlikte "kamu" tanıklığı yaparak savcının yanında görev yapmıştı. Bu türden ifadeler ve "kamu" tanıklıkları bizim mahkûmiyetimizi sağlayan deliller yerine geçmişti; ve ayrıca gerekçeli mahkûmiyet kararlarında da delil yerine konulmuştu. Dava'daki bu türden ifadelerin fotokopilerini sağlamıştık. Bay Sargın'ın partideki arkadaşlarından, A.Hamdi Dinler ile Av.Sabri Yılmaz bu belgeleri hayretle incelerken, koğuşundan pek dışarı çıkmayan ünlü "sekreter" büyük bir hırçınlıkla yanımıza gelmiş, arkadaşlarını aramızdan eliyle adeta sürükleyerek koparıp almaya çalışmıştı. Bu işi yaparken de mırıltılarla bizlere karşı olan ebedî kinini ifade etmeye çalışıyordu. Oysa sinirlenmeye ne gerek vardı? "Yalan" diye mırıldanarak, çürük bir dostunun ayıbını örtmeye çalışmanın alemi de yoktu. Hakikatlar ortadaydı. Kedi bile pisliğinin üstünü kapatırdı. TİP içinde sosyalizm adına oynanan oyunlar, üstü bile örtülmeyen pislikler, ihbar, tasfiye ve ihanetler suskunlukla, sinirlenmekle gizlenemezdi; hakikatler acı da olsa olduğu gibi görülmeliydi; değerlendirmenin yolu açık ve dürüst yöntemlerle açılmalıydı. Bizler bu türden devrimci nitelikleri bir "gestapo şefinden" elbette beklemiyorduk; bu beklentiler, ancak en azından nitelikli devrimci ve marksist kadrolardan gelebilirdi.

Herkesin cezaevinde zaman içinde bir arkadaş çevresi oluşuyordu. Bay Sargın açısından B Koğuşu tam da biçilmiş kaftandı. Seçkin aydınlar, "cuntacı"lar ve bir kısım devrimci gençlerden oluşan bu garip mozaik arasında o da bir denge tutturabiliyordu. Kazara TİP içinde yüz yüze gelmekten ustalıkla kaçan bu entelek-

tüel "gestapo şefi" bu parti yıkıcısı, sürdürdüğü "diplomasi"yle işçi ve gençlikten oluşan devrimci ve sosyalist kadroların koğuşlarına düşseydi? Sanırım o zaman belki de dürüst bir değerlendirme şansına kavuşur ve hayatında doğrudan tanımaktan kaçındığı hakiki komünist insan malzemesiyle yüz yüze gelirdi.

Oportünistler, siyasî kötürümler ve tasfiyeciler hakkında iyimser olamayız; yersizdir.

Onunla TİP'nin Malatya'daki (1965) Büyük Kongresi'nde karşı karşıya gelmiştik. Kongreyi ilkin bay Sargın açacaktı. "Gestopo şefleri" parti yıkıcılığına muhalif olan diğerlerinin yanısıra benim de delegelik kartımı vermemişti. TİP Kocaeli İl yönetiminin bizi partiden ihraç etmelerine rağmen, işçi arkadaşlar beni gene de delege seçmiş ve burjuva yöntemleriyle tasfiyecilere böylece anlamlı bir cevap vermişti. Merkez Haysiyet Kurulu ise bu kararı henüz onamamıştı. Yani biz tüzüğe göre parti üyesiydik.

Bay Sargın, Kongrede daha ilk sözünü edemeden ayağa kalkıp söz istemiştim; konuyu daha da ayrıntılı açıklamak için kürsüye kadar giderek durumu delegelere anlatmıştım. Bu, onlar açısından da bizim açımızdan da fiilî bir durum yaratmaktan başka birşey değildi. Zaten konuyu bilen ve kongre delegelerinin yarısının imzasını taşıyan bir önerge elimizde hazırdı. Burjuva yöntemleri geri tepmiş ve bu davranışımızdan hemen sonra delege kartımı göğsüme takmakta kusur etmemişlerdi...

Partiden ilk ihraç edilen işçi bendim.

Kongre öncesi dağınık muhalefetten korkan oportünist merkez kliği, burjuva partilerinde bile asla olamayacak tertip ve kulislere girmişti. Çirkin pazarlıklar yapılıyordu. Bu konuda yanımıza dahi sokulamayarı "gestapo" taklidi bay Sargın delege kartımı cebinde tutarak düşledikleri oyunlarım dahi beceremeyiş, yüzüne gözüne bulaştırmıştı.

Kongrede onların anladığı dilden konuşmaktaydık. Böylesine açık, dürüst ve konkre bir tavır bizdeki entelektüel bozuntularının en korktukları şeydi. Bir kısım ilkelere saygımız olmasaydı, böylesine karanlık ve kirli işlere soyunma cesaretini kendinde görebilen bu bayı delegelerin önünde evire çevire kürsüden indirmek

ve teşhir etmekten de asla çekinmezdim. Onlara, o günkü bilgilerimizin ışığında ancak böyle bir cevap verilirdi diye düşünüyorduk.

Fakat sevgili entelektüel "kardeşlerimiz" akıllarınca özlediğimiz seviyeli ilişkilerin yolunu kapamıştı. Ancak partideki bu burjuva yöntemlerine karşı heyecanlı gençlerimiz dayanamamış ve tam anlamıyla sert bir tutumu benimseyerek bu bayların kimilerini hırpalamış ve bazı tahribatlara kalkışmıştı. Bu olaylarda da gene asıl suçlu taraf devrimci gençleri kışkırtmak için her şeyi mubah sayan "entelektüel" takımıydı.

Böylelerinin cezaevi hayatları nasıl olursa onlar da öylesine bir hayatı sergilemişti. Sonunda 12 Mart'ın hesabını ve dökümünü yapmadan, bay Sargın da diğer yoldaşlarıyla birlikte ülkedeki tarihsel birikimin bütününden ufak bir parça koparmanın yolunu tutmuş, parti ıskatına oturmakta asla kusur etmemişti. Huylu huyundan vazgeçemiyordu. Tutumlarında bir milimetre ilerleyiş yoktu.

MBK'nin eski üyelerinden İ.Solmazer "Cunta Davası"nda yargılanıyordu. Dava'nın bir numaralı sanığıydı. Ona ve geçmişine uygun bir koğuşta, yani B Koğuşu'nda kalması için yapılan öneriyi bir asker tavrıyla kabul etmemiş ve bazı bağımsızlıkları olan, fakat en kötü koğuş olarak nitelenen F Koğuşu'nda kalmayı tercih etmişti. Ziyaret günleri görüş yapmak üzere bizim koğuşa gelirdi. Çünkü, F Koğuşunun görüş mahali yoktu. O da bu vesileyle bizlerle konuşma fısratı arıyordu. Böyle bir günde beni aradığını söylediler, yanına gittim:

-S.Ö. sen misin?

-Evet, buyurun.

-Ulaş'ın selamı var, senin bu cezaevinin en güvenilir adamı olduğunu söylüyor; senden bu cezaevinin inşaat, elektrik, su tesisatı ve kanalizasyon tertibatının projesini yapmanı istiyor. Seninle hamamda görüşelim, bizim koğuştan hamama 19 kişi yazılırız, geriye kalan bir kişi sizin koğuştan tamamlanacak, o da sen olursan, böylece hamamda buluşabiliriz... önemli konuşacaklarımız var.

-Havalandırmalarda Ulaş'la görüşmek imkânımız vardı.

-Şimdilik bu kadar... Demişti.

Halbuki İ.Solmazer'in değindiği konu çoktan çözümlenmişti. THKO'lular kaçış tünelini çoktan hazırlamaya koyulmuştu... Ulaş neden onun aracılığıyla bu türden soruları bize iletiyordu?

İ.Solmazer, daha sonra konuyu genelleştirmiş, herkese duyurucasına;

-Çocuklar biraz daha sabırlı olun, yazın hepimiz denizde olacağız, diye adeta bir 'müjde' vermişti.

Bizim ise bu türden avuntulara karnımız tok olduğundan, dayanamayıp onu cevaplamıştım:

-Sizlerin bu yaz denizde olmanız doğal ve beklenilen bir şeydir; niçin arkadaşlarımızı umutlandırmak istiyorsunuz? Nasıl olacak bu iş?

-Sabırlı olun görürsünüz, diyerek ayrıntıya girmemişti.

İ.Solmazer'in kendisi sabırlı oldu; ilk duruşmada da postasını atarak tahliye edilmişti. Duruşmada tehdit yollu: "Beni bu davada yargılayabilmeniz için önce 12 Mart Muhtırası'nı verenleri sanık sandalyesine oturtmanız gerekir" Diyerek tahliye olmayı ve dolayısıyla yazın denize girmeyi başarmıştı.

Tarihimizde siyasî davalar daima böyle olagelmiştir. Siyasî iktidara oynayan darbecilerin ana halkasına asla dokunulmazdı; altta kalanlar ezilirdi...

İ.Solmazer'le ifade ettiği gibi birlikte hamama girmiştik; fakat öyle üzerinde durulacak ciddî bir görüşme yapılmamıştı. Sadece Ulaş'la daha önce değinildiği biçimde bazı konuşmalarımız olmuştu; bu vesileyle ona THKO'nun kaçış tüneli projesinden sözetmiştim. Bunun için de türlü yöntemlerle hamama gitmek gerekmemekteydi. Bu hamam işinde, İ. Solmazer, Ulaş ve ben, sırayla birbirimizin sırtını keselemiştik...

İ.Solmazer'le cezaevinde cereyan eden önemli bir olay yüzünden, cezaevi komutanı yerine nöbetçi bir teğmenin daveti üzerine yapılan bir toplantıda da birlikte bulunmuştum. Bu toplantıya, F Koğuşu adına Ulaş'ın yerine Solmazer, C,D,E Koğuşlarını temsilen Bozkurt Nuhoğlu, B Koğuşu adına İlhan Selçuk'un yerine A.Hamdi Dinler, A Koğuşu'nu temsilen de ben katılmıştık. Toplantının amacı, o gün, (bir cumartesi günüydü) ziyaret sırasında, C,D,E Koğuş sakinleri pencerelerden devrimci marşlar söylerken, cezaevi komutanı bu marşlara sinirlenip silahına davranmış ve doğrudan hedef gözeterek gençlere ateş açmıştı. Gençler de bu olayı şiddetle protesto etmişti; bu olay yüzünden cezaevinin düzeni bozulmuştu. Pencere demirleri kurşunların hedefe ulaşması-

nı önlemiş ve bir cinayet işlenmesine böylelikle ramak kalmıştı. Cezaevindeki heyecan yatıştırılamıyordu. Suç işleyen komutan, görevini teğmenine bırakıp ortadan çekilmişti.

Cezaevi komutan vekili teğmenin ne yapmak istediği yaptığı ilk konuşmada aydınlığa çıkmıştı; Solmazer ise sözleriyle, muhatabımız teğmen aracıyla birilerine mesaj iletiyordu adeta:

-Arkadaşlar bir asker olarak burada bize gardiyanlık eden bu arkadaşların çektikleri derin acıyı ben iyi bilirim. Şerefli Türk subayı gardiyanlık gibi adi bir mesleğe soyundurulur mu? Soyundururlar işte. Bunlar bu gardiyanlık görevlerinden memnun mudur? Değil elbette. Burada bulunmaktan tiksiniyorlar; yapılan kötü ve kirli işlemlerden ötürü üzüntü duyuyorlar. Ama askerlik böyledir işte, emirlere uyulur. Ben bu teğmeni iyi tanırım, oğlumun sınıf arkadaşıdır. Ateş eden komutan arkadaş ta kötü bir insan değildir, bunalmış, sıkılmıştır, adamcağızı birliğinden koparıp cezaevine baş gardiyan yapacaksın, bu, onlara yapılmış en büyük hakarettir. Kim olsa bu aşağılanmaya dayanmaz. Gençler de bir kere bir kusurdur işlemiş oluyor... Gelin bu meseleyi tatlıya bağlayalım. Bakın lütfetmiş bizleri yetkili olarak çağırmışlar. Bu tavırları bir özür dilemek anlamına da geliyor. Komutanın kendisi yok, ama yerine teğmeni görevlendirmiş... vs. vs. Demişti.

Teğmen de:

-İ.Solmazer ağabey gerçekten bizlerin hissiyatını gayet güzel ifade ettiler, kendisine teşekkür ederim. Komutanımız bu meseleden ötürü emin olun çok üzgün, adeta söyleyecek söz bulamıyor. Gençler de ele avuca sığmıyor; komutan gelip gittikten sonra marşta söyleseydiler, inanın bir olay çıkmazdı. Komutanın bu yıl terfi yılı, bu olay üzerine tahkikat açılırsa aleyhine olur. Onun adına teminat veriyorum bir daha böyle olaylar olmayacaktır. Demişti.

Konu üzerine biz de bir iki söz söylemiştik:

-Gençlerin aileleri ziyarete gelirken, onları daima coşkulu olarak karşılamaktadırlar. Bu öteden beri böyle. Cezaevinde bazı haklarımız giderek kısıtlanıyor. Koğuşlar küçük, ısıtma yetersiz, yemekler yetmiyor, battaniyelerimiz yok, sular akmıyor, günde

bir saat ancak havalandırmaya çıkarılıyoruz; dışardan bazı ihtiyaçlarımızı almamız giderek güçleştiriliyor, idarenin kaynattığı çaylar hem kötü hem de pahalı, Selimiye'ye hava almayan "et kamyonlarıyla" götürülüyoruz, bunların tamamı bize yapılan birer işkencedir. Şimdi bir de silah çekiliyor, hedef gözetilerek ateş ediliyor. Peki, ya bir iki arkadaşımız çıkan kurşunlarla hayatlarını kaybetselerdi ne olacaktı? Konuya gene böyle mi yaklaşılacaktı? Komutan arkadaşın sinirleri bozulduysa tedavi görsün. Silaha davranmasın. Her sinirlenen silahına davranacaksa buna tutuklular nasıl bir çözüm bulabilir? Komutanın terfi etmesi meselesinde biz taraf değiliz. Bundan bize ne? Biz burada yalnızca siyasî tutukluyuz. Bizlerle cezaevi yöneticileri, ilk kez diyalog kurmak ihtiyacını duyuyor, onlarca olay cereyan etti, hiçbir problemin çözümüne yaklaşılmadı. Şimdi bizler burada işlenen bir suçu nasıl örtbas ederiz? Silah çekmek, ateş etmek, küfür etmek, yasalara göre suçtur. Komutan görevini kötüye kullanmıştır. Ayrıca, bizim ne hakkımız var gençler hakkında bir karara varmaya, onların örgütleri, çevreleri, ana ve babaları var. Hattâ hukukî girişimlerde dahi bulunabilirler, böyle bir girişim idarece önlenmeye çalışılsa bile, duruşmalarda konu edebilirler. Biz sadece burada konuşulanları arkadaşlarımıza aktarabiliriz. Aramızda komutanın işlediği gibi bir suçu işleyen hiç kimse yoktur.

Diğer arkadaşlar da konu üzerindeki görüşlerini belirtmişti. Sonuçta bizlere sözde bazı tavizler verilmiş ve konu kapatılmak istenmişse de, yenilenmesi muhtemel olan işlenmiş bir suç vardı ortada.

Sanırım böyle toplantılarda kotarılacak bir şeyin olamayacağını ya da idareyle yüz-göz olmamak, kimilerinin ustaca yürüttükleri diplomasileri duymamak için, bu toplantıya katılmamakla İlhan Selçuk akıllılık etmişti.

Biz ise, katılmak zorundaydık ve bu toplantıda devrimci ilkeleri korumak, onları zedelemeden bilinen genel tutumu sürdürmek, değişen şartlarda bu ilkelerin doğrultusunda yaşama imkânlarını genişletmek, yönetimin katılıklarını esnetmek, bazı gerekli tavizleri koparmak, tutukluların birlikteliğini sağlayıp yönlendirebilmek gibi düşünceler taşımaktaydık...

Neleri koparabileceğimizi iyice hesaplamak, bunu gözetmeden ileriye sürülen isteklerin nasıl bir tepkiyle karşılanacağını tartmak zorundaydık. Aksi halde terazinin kefesine konulan ağırlık bir tarafı havada bırakabilirdi.

Cezaevi yönetiminin işlemiş olduğu hatanın üzerine gidilirken, uzlaşma eğilimlerini de düşünmeliydik. Aramızda bu tür uzlaşmalarda uzman olan ve içiçe girmiş cuntasal ilişkileri bulunan kimseler de vardı. Ayrıca, cezaevi yönetimine karşı bütün tutuklular tek bir yumruk gibi değildi. Baskılar karşısında değişik sesler çıkıyordu. Bunu önleyebilmenin yolu ise, o şartlarda, tıkalıydı.

Ç.Özek'de cezaevine Misis Selma Eşfort'un kurdurduğu "TKP Davası" ile ilgili olarak getirilmişti. Emniyette, yakında Profesör olacak bir ceza hukukçusuna nasıl davranılması gerekiyorsa öyle davranmışlardı; yemekleri lokantadan getirtilmiş ve oldukça konforlu bir mekânda ağırlanmıştı. Açılan davadan ötürü çok kaygılıydı; dava arkadaşlarıyla pencerelerden fikir alışverişleri yapar, duruşmalarda takınılacak tavrı saptamaya çalışırdı. Hafif peltek diliyle düşüncelerini anlatırken büyük bir korku içinde olduğunu hayretle görür ve onun adına üzüntü duyardık.

Dışarda iken Ant Dergisi'nde ve yazı kadrosunda ateşli yazılar ve ilginç konularda incelemeler yapmıştı. TCK'nun 141.Maddesi üstüne, birde "Faşizm ve Devrimci Halk Cephesi" üzerine bir hayli ilgi toplayan eserler de vermişti. Bunun yanı sıra sendikalarda ve üniversitelerde çeşitli konferanslarını sıralayabiliriz. Hele SBF'de düzenlenen "Faşizme Karşı Savaş Haftası"nda ateşli bir konuşma yaptığını duymuştum.

Ç.Özek'in birde TCK'nun 146.maddesi üzerine bir incelemesi vardı. Yanılmıyorsam kendi kürsü profesörüyle (Prof. Sulhi Dönmezer, komüzm tüccarlığında ünlü bilirkişi...) birlikte ortak raporlar hazırlamış ve bazı çalışmalar yapmıştı. Kimi hukukçular onların bu çalışmasını "fetvâ" olarak niteleyerek kınamıştı. Bu konuda uzman arkadaşlardan duyduğuma göre, TCK'nun değişiminde, onların "fetvâlarının," Talat Aydemir ve Fethi Gürcan'ın idam kararlarını etkilediği yolunda yaygın bir kanı vardı.

Cezaevinde bir seferinde onunla birlikte görüşmecilerimizle

aynı anda görüşüyorduk. Ç.Özek, Prof. babası Ömer Özek, annesi, sanırım gene Prof. olan kardeşi, Metin Özek eşleri ve kalabalık bir çevresiyle görüşüyordu. Ben de eşim ve hapisteyken doğan oğlumla görüşmekteydim. İhtilattan men yeni kaldırılmıştı; ilk kez yakınlarımızla karşı karşıyaydık. Çetin hoca birden gözyaşlarını tutamamış, hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı; yakınları da bu sahne karşısında dayanamamış onlar da ağlamaya başlamıştı. Benim garip eşim bu sahne karşısında kucağındaki oğluyla bir onlara bir de bana bakarak şaşkınlığını ifade ediyordu. Eşim elbette benim onlar gibi makaraları gevşetmeyeceğimi biliyordu; fakat es kaza bende bu türden bir ağlamaya başlamış olsaydım, onun da ağlayacağı muhakkaktı. Havayı değiştirmek bize düşmüştü:

-Hoca niçin ağlıyorsun, kendini kapıp koyvermesene! Sen devrimci bir öğretim üyesisin, burjuvazi seni içeri attıysa bunda utanılacak, üzülecek bir taraf yok ki. Bu senin onurun! vb. vb. gibi şeyler söylemiştim.

O ise sinirleri boşanırcasına hıçkırıyordu:

-En çok profesörlüğüme üzülüyorum, tam iki gün kalmıştı...

-Hoca kendine kıyıyorsun, bak yakınlarının yüreğini de parçalamaktasın, bu sahneyi sürdürürsen ben de, bizimkiler de ağlamaya başlarız ha!.. Sonra sen işçi sınıfının da hocası sayılırsın, onlar sana daha yüksek bir rütbe verir.

Eşim de araya girerek, "metin ve neşeli olmamız gerektiğini, dost ve düşmanların gözlerinin üzerimizde olduğunu" söyleyerek hocayı kınamış ve yatıştırmak istemişti.

Ç.Özek, "TKP Davası"nın birinci sanığıydı. Bu naylon komünistlerin davasında, anılan çok çürük insan malzemesi ve ilgisiz kimseler yanında sosyalizme içtenlikle inananlar da vardı. Bu arkadaşlardan Vahit Tulis ve ötekiler, dışardaki "atak"larıyla yakından tanıdıkları Hoca'nın bu iddianameyi "derin hukuk bilgisi" ile buruşturup burjuvazinin suratına atacağını sanıyor ve bunu ondan bekliyorlardı. Devrimcilerin öfkesini kükreyerek gerekli bir savunma yapmasını bekledikleri Ç.Özek ise, bazı sanıkları korkunç bir hayal kırıklığına uğratmıştı; Hoca, ne hikmetse Sulhi Dönme-

zer üstadıyla ortaklaşa raporlar hazırlarken gösterdiği "belagat" ve "üstün hukuk" bilgisini bu davada göstermemiş, sinmiş ve suskunluk yolunu seçmişti; ancak konuyu bir iki cümleyle geçiştirmişti!..

Ç.Özek, cezaevi deneyine kendisini hazırlayamamıştı. Dışardaki "militanlığını" burada sürdüremiyordu. Hocanın teorisiyle pratiği ters orantılı çıkmıştı. 12 Mart deneyinden sonra da, sosyalist olmanın büyük bir sorumlulukla, yüksek bir bilinci gerektirdiğini, devrimci olmanın riskini gördüğünden yan çizdiğini ve Hürriyet Gazetesiyle yakın ilişkiler içine girdiğini öğrendik. Demek ki, asıl yeri burasıydı.

Her türlü ilerici ve demokrat sesin susturulmak istendiği bir dönemde eşinin adını kullanarak yazdığı bir yazıdan ötürü cezalandırılmış bir yazar ve şairdi "Şadi Baba"; ya da "Şair Baba" Hakkında çeşitli yazılar hattâ kitap da yazılmıştı. Tarihi bir binanın demir parmaklıkları arkasında piposuyla birlikte çekilmiş ünlü bir resmi de bulunuyordu kitabında... Onun kişiliğinde ülkemiz ilerici aydınına yapılan baskı ve zulüm karşıtını da yaratmış, gecikmeden "Şadi Baba"yı destekleyen büyük bir kampanya başlatılmıştı. Bu kampanya fiilî bir dayanışmaya dönüşmüştü. Bu fiilî dayanışma kampanyasının gönüllü bir üyesi olarak, bu konuda dayanışmacı özverileri ve Alkılıç'ın bu durumda takındığı olumsuzlukları anlatmadan edemeyeceğim.

Bir bağış ve dayanışma kampanyasında, bankaların birine hesap açtırılmıştı. Kampanyadaki amaç tek bir insana para yardımı yapılması değildi; kitleleri organize etmek, onlarda saklı bulunan erdemleri harekete geçirebilmekti. Ayrıca, hakim sınıflara bu yolla bir ders vermek, ilericilerin korumasız ve sahipsiz olmadıklarını, demokrasi ve özgürlük düşmanlarına karşı ilericilerin nasıl bilinç ve özverili olduklarını da göstermiş olacaktık...

Açılan banka hesabında önemli bir para birikmişti; ayrıca, oluşturulan komiteler elden de para toplamıştı. "Şadi Baba"ya lisanı münasiple durumu anlatmıştık: "Bu toplanan paralar sadece senin için toplanmıyor, aslında senin ekonomik durumun kötü sayılmaz. TİP'nin kurulması için hayatlarını hesapsızca ortaya koyan bazı öğretmen, hayvan sağlık memuru, işçi, terzi (Sabahattin

Kaçar, Ahmet Hazerfen, Muhsin Yörük vb.) ve birçok genç devrimci arkadaşımız var. Çoğu hapiste ve hüküm de giydiler. Onların çoluk çocukları aç ve sefil durumdadır. Kampanyayı yürüten komite toplanan bu paraları herkesin durumunu gözeterek dağıtacaktır."

"Şadi Baba" bu öneriye sırtını dönerek bireyci bir tutuma girmişti: "Yapılan bağışlar bana yapılmıştır." Diyerek büyük bir vicdan rahatlığıyla bankadaki hesaba el koymuştu. Eh ne denir, bir ülkede sosyalist hareket adına ciddî ve donanımlı kurumlar yaratılamamışsa, sosyalizm adına ün düşkünlüğü ve devrimci ahlakla bağdaşmayan tutum ve davranışları, kişisel yozlukları nerede, nasıl ve ne adına yargılayacaktık? İçi bizi dışı eli yakan bu türden bireyciliklerin kaynağı, sebepleri ve nasıl aşılacağı da biliniyordu.

Dışardayken bazı özelliklerini tanımak fırsatını bulduğum Alkılıç ile cezaevinde de karşılaştık. O da Misis Selma Eşfort'un kurdurduğu ünlü "TKP Davası"ndan ötürü yargılanmaktaydı. Dava dosyasına sunduğu geniş malzemeler çok ilginç bir tiyatro senaryosunu andırıyordu. Bu davada yargılanan insanlara bilimsel tanımıyla marksist-leninist denilemeyeceği için tuzağa düşenleri yüce sosyalizm idealleri uğruna eleştirmeye gönlümüz razı olmuyordu. Sadece bundan böyle işçi sınıfı hareketi adına iç ve dış gerici güçlerin devrimci kadrolar arasında doğallıkla böylesine rahatlıkla at oynatmaması açısından, genç kuşakları uyarmak ve donanımlı kılmak için bu bayağılıklara değinmekteyiz. Politik açığa vurma görevlerimiz arasında doğallıkla bunlar da olacaktı...

Söz konusu davada "Şair Baba", tıpkı noter gibi, bir defterin her sayfasını numaralamış: "İşbu defter... sahifeden ibarettir." kaydını düşerek, Alkılıç kütüphanesinin mührüyle onamıştı! İmza olarak da: "Yüksek imanlı ve çok müthiş bir komünist Ş.A." Demekten kendini alamamıştı!.. Defterin ilk bir iki yaprağında yazdığı yazılarda, M.Kemal hakkında yenilir yutulur cinsinden olmayan ağır eleştiriler de döktürülmüştü. Eleştiri ne söz, her biri ateş parçası suçlamalardı. Kurulan "TKP" için, Londra kentinde oturup, kurye ve açık yazışmalarla "üye"lerini yönlendirdiği iddia edilen Misis Selma Eşfort, Alkılıç'ın ona yazdığı mektupla-

rındaki bu çok ateşli üslûbu karşısında o bile kaygılanmış, kendisini uygun bir lisanla, ihtiyatlı olmaya davet etmişti. "Şairimizin" bu uyarı mektubuna verdiği cevap ise çok daha ilginçti: "Değerli mektubunuzu aldım, bizleri irşâd ettiniz, size medyûnu şükranız. Emirleriniz bizim için birer tanrı buyruğudur. Siz bizim yüce Jean Dark'ımızsınız!"

Bu türden "devrimci" romantizm (!) havalarına giren Alkılıç yargılandığı mahkemelerde ise:

-Yüce heyetinize bendeniz nasıl itimatsızlık da bulunabilirim. Arkalarında büyük Türk bayrağı ve Gazi'nin portresi bulunan ve şerefli ordumuzun asil üniformasını taşıyan sizin gibi yüce yargıçlara ademî itimat beyan etmek benim gibi memlekete sizler gibi şerefli hizmet veren evlatlar yetiştirmiş birine yakışmaz! Saygıdeğer mahkeme heyeti size, sayın başkana (Yargıç Akdemir Akmut) ve onun şair ruhuna hitap ediyorum, (...) yaşındayım, evlat ve torun sahibiyim, sağlığım bozuk, kalp, tansiyon, şeker, kolit, romatizma..."

Alkılıç yazdığı çok sinik bir dörtlükle maruzatını noktalamıştı...

Bundan sonrasını dileyen dava sanıklarından, mahkeme dosyasındaki malzemelerden öğrenebilir, okuyabilir...

Oysa, Alkılıç'ların yargılandığı mahkemede gençler, "şair ruhlu Akdemir Akmut"la meydan savaşı veriyordu. "Şair ruhlu" yargıç karşısında hukuk savaşı veren büyük insan ve hukukçu Av.Faik Muzaffer Amaç da gençler gibi demokratik ve yasal haklar adına, özgürlük ve hukuk adına kıyasıya savaşıyordu. Alkılıç, ayağının tozuna bakmadan gençleri suçlamaktan da geri durmuyordu. Eylem koyan gençler için: "Bunlar ajan yahu!" Diyordu.

B Koğuşu sakinlerinden Alkılıç ile komün disiplini içinde yaşamak da herhalde çok güç olacaktı. "Herkesten yeteneği kadar, herkesin ihtiyacına göre" ilkesinin cezaevinde işletilebilmesi büyük bir problemdi. Bereket versin yerli "mafya"cılarımızdan kabadayı Dündar Kılıç bu eski mahpushane arkadaşına karşı büyük bir cömertlik gösteriyordu. Alkılıç'ın en iyi arkadaşı da haliyle D.Kılıç'dı.

Şadi Alkılıç, Dündar Kılıç'ın cezaevine getirdiği bir teneke beyaz peynirin, bir kalıbını iki hamlede hemencecik miğdesine indirecek yeteneklere sahipti. Artı, peynir tenekesindeki tuzlu sudan dört parmaklık bir miktarı bir solukta içerek azaltabilirdi!..

Alkılıç'la beraber yargılanan kimi sanıklar, onun bu türden tavırlarından ötürü büyük bir acı duyuyor ve bu duygularını gizlemiyorlardı. Bunlardan Ş.Yalçın, "TKP Davası"ndaki ifade ve yazılı belgeler okunurken sinirleri geriliyor, söz alıyor, düşüncelerini zabıtlara geçiriyor ve devrimci onurunu yüksekte tutuyordu. Sanırım bu arada hırsından mutlaka bıyıklarını da yoluyordu...

"Şadi Baba" cezaevinde koyulan eylemlere karşı da duyarlı değildi. Bu eylemlere şiddetle karşıydı. Başları istenen genç insanlar, işkenceyle sakat bırakılıp sağlığını kaybedenler ve yasadışı uygulamalar onu asla bağlamıyordu. Cezaevinde genel oyun iradesiyle konulan açlık grevi eylemleri ve görüşme yapmama boykotları karşısında Alkılıç her zaman mazur görülüyordu. Bütün bu olup bitenlerden ötürü hiç kimse ona bir eleştiri dahi yöneltmemişti. Birlikte kaldığı koğuş sakinleri de bektaşi babacanlığıyla "Şair Baba"yı idare etmek konusunda büyük bir esneklik ve özveri gösteriyordu. O da gençlere masallar (üstü açık, dekolte fıkralar) anlatarak kendisine gösterilen "saygıya" karşı ödeşiyordu. Fakat gençler bu müstehcen ve cıvık fıkralardan hiç hoşlanmıyordu...

"Şair Baba"nın duruşmada "şair ruhu"na hitap ettiği "şair yargıç" Akdemir Akmut kendisine ithaf edilen dörtlüğün karşısında rikkatini esirgemedi ve zavallıyı tahliye ediverdi. Bu tahliye aslında B Koğuşu sakinlerine verilmiş bir armağandı. Çünkü o, 160 kiloluk maddi varlığıyla, cezaevinde artık çekilmez bir yüktü...

Bu bay sanık da Misis Selma Eşfort'un kurdurduğu ünlü "TKP Davası"ndan ötürü yargılanmaktaydı; onu ilkin bizim koğuşa vermişlerdi, daha sonra E Koğuşu'na gitmişti. İlk karşılaştığımızda arkadaşlar bu yeni gelenin kimliğini bize sormuştu. Koğuşumuzun yeni sakini: "Ünlü 'Devri Süleyman' oyunundaki Süleyman rolünü canlandıran aktördü."

Bay Engin'i bu oyunda seyretmiştim; sahnelenen oyunun mizah ve ajitatif yanı ağır basıyordu. Ayrıca, oyun yasaklanmış, tiyatro kundaklanmıştı... A. Engin yetenekli bir oyuncuydu. O, "yetenekli" oyunculuğunu sadece tiyatro dalında değil, gazetecilik ve siyaset sahnesinde de sürdüren çok üstün "yetenekli" ve büyük bir "aktördü."

THKP-C'nin önde gelen sanıkları bu bayın, koğuş sakini oluşundan ötürü oldukça sıkılmıştı; biran önce koğuştan ayrılmasını istiyorlardı. Bizim açımızdan ise hava hoştu. Engin bu durumu hissetmiş ve koğuşumuzdan kendi isteği ile çabuk ayrılmıştı.

Kendisine:

-Anlatır mısın Engin arkadaş, bu ne biçim bir "TKP Davası"dır? İddianame ve yazılı belgelerden okuduklarımız doğru mudur? Demiştik.

Bir ünlü "aktöre" bu türden soru yöneltmek aptallığın daniskasıydı. Böyle bir konu ancak açık yürekli devrimcilerle tartışılır ve değerlendirilirdi. O da bizim açık ve konkre tavrımıza rol keserek baştan savma bir cevap vermeyi uygun bulmuştu. "Boş ver

S.abi, olur böyle şeyler, üzme tatlı canını, bir tertip işte." Diyerek tatlı diliyle konuyu kapatmak istemişti; biz ise:

-Nasıl boş verilecek, bu nasıl bir tertiptir, kadıncağız Londra da oturup bal gibi yönlendirmiş kimilerini, herbirinizde bu ilişkilere gönüllü girmişsiniz, bu konuda inandırıcı deliller var. Sanıkları MİT yıllardır izlemiş, girip çıktığı yerleri, mektuplaşmalarını, telefon konuşmalarını, yemekli toplantılarını, çatal, kaşık ve bıçaklarla hindiye nasıl saldırdığınızı, böylece "devrim" yaptığınızı, en masum arkadaşlık ilişkilerini, kuryelerini ve her şeyi... İddianamedeki malzemenin yüzde doksandokuzunu dosyaya sanıklar yığmış, onlar da olsa olsa yüzde bir montaj payıyla bu davayı tezgâhlamışlar. Bize gerçeği söyleyemez misin?

Bay Engin bu tür konuşmalara alışkın değildi; "aktörlüğü" onu her yerde kurtarıyordu; biz de üsteleyemedik. Koğuşumuzda kaldığı süre içinde bizlerle iyi geçindi, şakalaştı, güldü, bazı konuları derinlemesine olmasa da tartıştı. Ağzından bal akan bu "aktörü" çok sevmiştik(!)

Aktörlük işlevini bitirince, bay Engin bu sefer gazeteciliğe soyunmuştu. 12 Mart'ın hışmına uğrayan ilerici basının boşluğunu doldurmaya heveslenenler bazı ittifaklar kurarak bir araya gelmişti ve haftalık 'Ortam' adlı bir dergiyi çıkarmaktaydılar. Bu dergiyi Hürriyet finanse etmiş, Kemal Bisalman'ı da başına getirmişti. Bay Engin gibi üstün yetenekli "aktörler" de baş kadro olarak işbaşı yapmıştı. Böyleleri işsiz güçsüz kalmazdı; nasıl ki, "delikli taş yerde kalmaz" ise, bunlarda öyleydi. Mutlaka birileri çıkar delikli taşı boynuna takardı. Doğrusu bu türden solcuların kısmetleri açıktı!

'Ortam' dergisi demokratik kamuoyunca tutulmuş, tirajı yükselmiş ve derken Sıkıyönetim dergiyi kapatmıştı. Daha sonra, 'Yeni Ortam' adıyla günlük bir gazete olarak yayınını sürdürmüştü. (Bir dönemin basın alanındaki işlevi bitince de bay Bisalman'ın "solcu" gazetesi sağcılara satılmıştı.)

Z.Yılmaz, bay Engin'den THKO ve THKP-C hareketleri hakkındaki görüş ve eleştirilerini sormuştu. O dönemde, Ortam'da THKO sanıklarının duruşmalardaki ifadeleri ayrıntılı biçimde yayınlanmış ve bu örgüt nedense birazcık korunmuştu. THKP-

C'nin duruşmalarına da yer verilmişti; fakat bu, THKO'nunki kadar değildi. Bay Engin bu soruya, tatlı, yumuşak, esprili üslûbuyla, sanıkları incitmeden şöyle bir karşılık vermişti:

-Genel izlenim şu merkezde, THKO hareketi ortaya çıkmıştır; bazı eylemler koymuş, bazı çevreleri etkilemiştir. Bu hareketin yankısı büyük olmuştur. Böyle bir durumda, deniliyor ki, THKP-C ortaya örgüt olarak çıkmamalıydı ve eylem yarışına katılmamalıydı. Benim edindiğim izlenimler böyle...

-Peki sen ne diyorsun, soyutlamadan konuşsana! Dediğimizde ise:

-Ne denilir abiciğim, dediğim gibi... benim hepinize derin saygım vardır...

Böyle "saygı" yerine bir devrimci gibi direk gibi konuşsaydı daha çok sevinirdik.

Bay Engin'in içerde kaldığı sürede bütün derdi, biran önce dışarı çıkıp çok sevdiği basın mesleğine kavuşmaktı. Bu konuda, "büyük" ve "yetenekli" arkadaşı, üstün "aktörler"den diğeri olan bay Osman Saffet Arolat ile planlar ve önprojeler üzerine çeşitli konuşmalar yapar ve dışarda gerçekleştirecekleri "hizmetleri"ni tartışırlardı. Bu konudaki önprojeleri şöyleydi: "İlerici bir basın organına ya da ajansa büyük bir ihtiyaç var; bu alanı doldurmak için 'soldan haber satacak' bir kurumlaşmaya girişmek yerinde olacaktır. Bilgi ve deney birikimi olarak bizim kadar konuya yakın hiçbir basın kadrosu da bulunmuyor... vb."

Bir elmanın iki parçası olan bu gazeteciler, "soldan haber satmak" için gerçekten biçilmiş kaftandı. Ama kimse çıkıpta bu baylara, "ne demektir 'soldan haber satmak'?" diye sormadı. Onlar da köpeksiz köyde bu görevlerini yerine getirdiler.

"Ortam" ve "Yeni Ortam" gibi basın deneylerinden süzüle süzüle gelerek yepyeni bir ortama gelinmişti. Memleketimizde ortam mı ararsınız? Ondan çok ne vardı? Her ortamın da basım alanında boy gösteren profesyonelleri olacaktı.

Elmanın yarısı "İSTA" ajansını kurdu. Öteki parçası TSİP'in doğumunda ebelik üstlendi. Yeni ortamın yarattığı ortamlarda Dr.Kıvılcımlı'nın fikirlerini dayanak yaparak "İLKE" dergisini

çıkardı. Daha sonraları ise işçi parasıyla hovardalık yapanların "Politika" gazetesinde yeni ortamların gerekleri yerine getirilecekti... "İlerlemeci"liğin sayı-suyu yoktu. Baylarımız, "soldan haber satacak"tı; böylece işçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketin buluşup bütünleşmesiyle ancak oluşacak PARTİ'nin yaratılıp üretilmesi kavgası da sulandırılıp kundaklanacak, veba mikrobu misali, "ilerlemeci" eğilim girdiği her yeri kurutacaktı... Konu "TKP Davası" olsun da, ister Misiz Selma Eşfort'un, isterse laz İsmail'in kurdurduğu "TKP" olsundu. Ne var yani?.. Baylarımıza iş çıkıyordu ya...

Kurulan ajans "İSTA" elmanın yarısında kaldı. Öteki yarısı 2.TİP'e girdi ve "BETA" ajansını kurdu. Böylece eratın temel eğitiminden sonra yapılan dağıtımdaki gibi, herkes yerini bulmuştu. Ortam bunu gerektiriyordu. Star King'ler taksim olmuşlardı. İSTA-BETA, olmazsa; ALFA-GAMMA, ad mı yoktu şu fani dünyada? Yeterki "soldan haber satmak" gibi feraset olsun adamda. Gerisini ulu tanrı esirgemez verirdi; çünkü tanrı çok alicenaptır, ne yapar eder kullarına yeni bir kapı açardı!..

Türkiye basını, 12 Mart sonrası "soldan haber satmak" yolunda iki önemli ve "yetenekli" basın elemanını böylece kazanmıştı.

Ant Dergisi'ndeki bir yazısından ötürü cezaevinde bulunan bay Arolat, basın mesleğine gönül vermiş bir "militandı" Basın dalında, sendikalarda, dergilerde ve gazetelerde epeyce staj yapmıştı. Onu ilk kez Kanlı Pazar bozgununda görmüştüm. Bazı militanlar, "yahu dövüşecek yirmi adam yok mu?!" Diye saçını başını yolarlarken o ve arkadaşları üç beş kişi, ara sokaklarda dövüş taklitleri yapıyor, ve devrimci gençlerin paniğe kapılıp sokaklara bırakıp kaçtıkları balta saplarını omuzlamış marşlar söyleyerek bozgunun namusunu kurtarmaya çalışıyorlardı. Aralarında bay Arolat'ın da bulunduğu bu gençlerin böylesine garip "militanlıklarını" ve İTÜ'ye marşlar söyleyerek sığınmalarını hiç unutamamıştım. Ben genç değildim; ama paniğe kapılmadan dövüşecek ve kaçmayacak yirmi adamın içindeydim.

Bayımızın katledilen Vedat Demircioğlu'nun kanlı gömleğini Beyazıt Kulesine üç arkadaşıyla birlikte, bayrak olarak çekilmesi gibi, bir de "vukuatı" bulunuyordu; arkadaşlarının iddiası böyleydi...

Bay Arolat cezaevinde de 12 Mart bozgunu sonrasında nasıl "marş" söyleyeceklerini planlayan ve geleceği gören parlak ve işlek zekalı bir gazeteciydi. Gazetecilik konusunda ilk başarılı sınavını kaçma olayından sonra vermişti. Cezaevinin bütün tutukluları bu kaçma olayı nedeniyle sorgudan geçirilmişti. Fakat bay Arolat'a bu sorgulamada özel bir ayrıcalık tanınmış ve bir kaç günlüğüne yerini öğrenemediğimiz bir yerlerde konuklanmıştı. Bu yer MİT'de olabilirdi... Kendisini; "bu durumu nasıl açıklayacaksın"

diye sorgulayanlara ise: "Bir basın mensubu olarak benim olaya nasıl baktığımı öğrenmek istiyorlar, sorgu falan değil, tanımak, yorum yapmak gibi bir şey..." biçiminde cevaplamıştı.

Bak sen işe!.. Cezaevinde o kadar ünlü basın mensupları vardı ki, kaçma olayı yorumunu gene de bayımıza yaptırıyorlardı!.. Hem de uygun bir yerde günlerce ağırlayarak... İyi ki gençler bu kaçma olayından böylelerini haberdar etmemişti... Birde haberdar etselerdi?..

Bay Arolat basında ikinci büyük stajını Sağmalcılar cezaevinde tamamladı. Özel bir bölümde kalıyordu; bir ayağı cezaevinin dışındaydı; bu "garip" durumun nasıl yaratıldığını kendisine soranlara verdiği cevap: "Savcının ve cezaevi müdürünün çocuklarına ders veriyorum." Biçimindeydi. Demek bay Arolat'ın böyle yetenekleri de vardı? Aşkolsun delikanlıya!

Arolat cezaevinde gardiyanlardan daha özgürdü; girip çıkmadığı yer yoktu. Sabahtan akşama kadar "kuyruğu kesik it" misali dolaşıp duruyordu. Boşuna dememişler, "çok gezen bilir" diye. Cezaevinde yatan kimi gençler, Arolat'tan haber almak için, doktora ya da dişçiye viziteye yazılır, bu bahane ile ondan bilgi almaya giderdi. Bu haberlerin ilki "af"la ilgiliydi... Cezaevinde Arolat'ın dışında, basın mensubu olarak Çetin Altan, Doğan Koloğlu, Sina Çıladır ve Kenan Mortan'da bulunuyordu; fakat onlarda Arolat'da olan yetenekler yoktu; ayrıca onlar sabit kimselerdi; koğuşlarında oturuyordu; seyyar değillerdi.

Bay Arolat bu cezaevini de gereği gibi değerlendirmeliydi. Onun açısından bu ortam adeta bir staj dönemiydi. Binlerce canlı malzeme, milyonlarca olay, "soldan haber satmak" tutkusuyla yanıp tutuşan bir gazeteci için bulunmaz bir fırsattı. Üstelik bayımızın üzerine bunca koruyucu kanat gerilmişken.

Hürriyet gazetesi onun önüne ray döşemişti; ya da o bu işi becermişti. Haber olduktan sonra, ister soldan, sağdan, ortadan, kıyıdan-köşeden, lumpenlerden, nereden olursa olsun önemliydi. Önemli ve ilginç haberlere büyük basın tekelleri çok duyarlıydı. Onları değerlendirmede mali sermayenin cimriliği asla söz konusu değildi.

Bayımız ikide bir siyasî tutuklu ya da hükümlüler adına türlüçeşitli haberler oluşturur, bu haberleri kuşun kanadıyla dışarı uçuruverirdi. Sağmalcılar Cezaevi sanki onun babasının eviydi. Herkes bağlı, o ise bağsızdı.

Bağsız, bağlantısız, yabancı boyunduruğundan arınıp temizlenmiş gazetecimiz, bir seferinde kimi lumpenlere tanınmayan af konusunda ilginç bir senaryo hazırlamıştı. Lumpenler açlık grevine başlayacaklar, siyasîler de bu açlık grevine katılarak onları destekleyecekti!..

Cezaevi yönetimi, ille de Baş gardiyan Arif Ağa, bu mizansenden haberliydi. Senaryo birlikte hazırlanmış, sıra siyasîleri bu işe hazırlamaya ya da kullanmaya kalmıştı. Arif Ağa ile Arolat bizim koğuşa geldiler ve durumu şöyle açıkladılar:

-Adem babalar açlık grevinde, sizlerin de onları desteklemeleri yerinde olacaktır!..

Bu bir dayatmaydı, hem de utanmazca bir senaryonun dayatması. Arolat sözünü geçirebileceği kimselere rollerini nasıl gerçekleştirebileceklerini fısıltalarla öğretiyor ve:

-Bu gerçekte bir açlık grevi olmayacak, yalnızca haber açısından, basında duyulsun yeterdi. Siyasîler için de yararlı olur. Diyordu.

Bazı arkadaşlar ise:

-Nasıl olacak bu iş? Demişlerdi.

O da:

-Arif Ağa durumu idare edecek, kimsenin haberi olmadan karavanaları gene koğuşa getirecek, kimsenin tasalanmasına gerek yoktur; yemekler yenilecek... Yalnızca bu grevi desteklediğiniz duyurulacak. Korkulmasın, hiçbir sızıntı çıkmayacak.

Bu bayın hazırladığı senaryolar miğdemizi bulandırıyordu; ona haddini bildirmek için çok kaşınmıştı; bu olayla bir fırsat çıkmıştı; açtım ağzımı:

-Bay Arolat siyasî tutuklu ve hükümlüler adına hareket etmek yetkisini sana kim verdi? Siyasîler bu koğuşta kalıyor; yapılacak bir eyleme onlar kendi bağımsız iradeleriyle karar verirler. Sana

ne oluyor? Bir kere bizimle birlikte bile kalmıyorsun. Hürriyet gazetesi için siyasîlerin adını kullanmak istiyorsan, ben kendi payıma buna izin vermem. Bu koğuşta kaldığım süre içinde, aralarında benim de bulunduğum siyasîleri bağlayabilecek bir naylon haberin Hürriyet'te çıktığını görürsem, tekzip eder, seni de rezil ederim. Lumpenler diledikleri eylemi koyabilirler; biz buna karışmayız ve bu yolda bir öneri yapamayız. Fakat onların bağımsız olarak koydukları eyleme biz de açlık grevi eylemi koyarak katılamayız. Bu bizim için utanılacak bir davranıştır. Maskaralığın lüzumu yok! Bir daha da siyasîler adına hareket etme hakkını kendinde görme!

"Yetenekli" gazetecimiz mesleğinde ilerledi, Hürriyet'e angaje oldu. Zaman geldi Anayasa Mahkemesi Af Kanunu'nu esastan bozdu; siyasîlere de böylelikle af çıktı. Arolat bu kez affın ve tahliyelerin haberini organize etmek görevini üstlenmişti. Hem sadece yazılı basın mensuplarını değil TV yetkililerini de cezaevinin önüne yığmakta başarı göstermişti. Büyük bir rejisör gibi cezaevi yöneticileriyle birlikte senaryolar hazırlamış ve aktörlere ne yapacaklarını bir bir öğretmiş, hatırlatmıştı.

O gece salınıp salınmayacağımız net olarak belli değildi. Zaman geçince de yatıp uyumayı ve sabahı beklemeyi uygun bulup yatağa girmiştim. Dışarda da hükümlülerin yakınları ve arkadaşları sabahtan beri beklemekteydiler. Gece yarısına doğru uyandırıldık: "Kalkın gidiyoruz." Denildi. Herkesin çıkını önceden hazırdı; dışarı çıkacakların listeleri de biliniyordu. Koğuşta kalan arkadaşlarla vedalaştıktan sonra kendimizi Arolat'ın hazırladığı mizansenin içinde bulmuştuk. Bu durumu görünce irkildim ve bu güdümlü kalabalığın arasına girmedim. Konuşmalar yapıldı; röportajlar, resimler, filmler, flaşlar, flaşlar...

Cezaevinden herkes kameralara poz vererek resmi geçit yaparak, daha doğrusu yaptırılarak yetkililerin önünden bir bir geçmişti. Bu oyunu protesto eden tek siyasî hükümlü olarak sadece ben resmi geçit yapmamış "tören" maskaralığı bittikten sonra, en son hükümlü olarak cezaevinden çıkmıştım. Dışarda oğlum ve arkadaşlarım beklemekteydi; onlarla yürüyerek cezaevinden uzaklaşmıştık.

Bay Arolat'dan ve onun senaryolarından, yolda yürürken de yakamızı kurtaramamıştık; iki de bir altlarındaki arabaları ve minibüsleri durdurup: "Buyur ağabey, birlikte gidelim" diye önerilerini sıralıyorlardı. Yüzlerine dahi dönüp bakmadım. Oğlumla birlikte evimize yaya olarak onurluca gitmek ve senaryolardan uzak durmak daha uygundu; fakat onlar, bizi, gecenin bu köründe bu kadar uzun yolu yaya olarak gitmemizin doğru olmadığını öne sürerek ille de aralarına almak istiyordu. Yanımızda duran minibüsün kapısını açtım ve onlara: "Hepinizi yeteri kadar tanıdım; sizden ağzımın tadını aldım; arabanıza falan da binmem; haydi güle güle!.. herkes yoluna!" Demek zorunda kalmıştım.

Arolat'ın rejisörlüğünü yaptığı bu televizyon filminde beni görüntüleyemediklerinden ötürü çok üzüldüklerini sanıyorum. Ben ise, hiç olmazsa proleter devrimcilere yakışan, bize özgü bir protestoyla bu türden oyunlara karşı ne kadar duyarlı olduğumuzu göstermiştim. Mutluydum. Fakat, küçükburjuva "sol"ların *Devrimci Hareket*'e vurduğu darbeleri, hele içimizden çıkan kötü insan malzemelerini, böylesine "çürük", kişiliği bozuk, dönek kimselerle aynı cezaevinde barınmak durumuyla karşılaşmak, doğrusu çok ağırıma gidiyordu...

Misiz Selma Eşfort'un Türkiye işçi sınıfı hareketi adına ta Londra'lardan kurdurduğu iddia edilen bu "TKP Davası" sanıklarından bay T.Cılızoğlu'nun portresini çizen birkaç satırı yazmaya değer bulmayarak es geçsek, ne bu davanın ne de 12 Mart Maltepe Askerî cezaevinin havası tanımlanabilirdi.

Tarihi TKP'mize dışardan parmak atan o kadar kişi, grup ve örgüt vardı ki, varsın bunlara bir de Misiz Selma Eşfort katılsındı! Türkiye işçi sınıfı hareketi küçükburjuva sosyal asalak kimlikli onca "önder"in vekaletsiz girişimine tanık olmuştu ki, şimdi sıra Misizlere, onların çengel attığı "aydın"lara gelmişti.

Dava dosyalarına esas teşkil eden sanık ifadeleri, belgeler kimi "aydın"ımız hakkında ilginç şeyler öğrenmemizi de sağlamıştı. Ünlü yazar Azra Erhat, Yaşar Kemal'in eşi Matilda Gökçeli, piyanist Magdeline Ruf, yazar ve çevirmen Seçkin Çağan bu davada nasıl da biraraya getirilmişti? Bu insanların TKP ile olduğu söylenen ilişkisi nereden doğuyordu? Çetin Özek, Nihat Sargın, Harun Karadeniz, Süleyman Balkan, Masis Kürkçügil, Ragıp Zarakolu, Osman S.Arolat, Aydın Engin, Erdöl Boratap nasıl bir araya getirilmişti?... TİP Eminönü ilçesi bazı üyelerinin "Partizan" adıyla oluşturdukları gruptan: Sıtkı Coşkun, Veysi Sarısözen, İrvem Keskinoğlu, Adil Özcan bu davayla ilgili olarak tutuklanamayıp yurtdışına çıktıkları söyleniyordu; bu gruptan yalnızca Cihan Şenoğuz'un sanık olduğu görülüyordu. Öte yanda kendilerini yalnızca kültür ve sanat işine vermiş Vedat Günyol ve Sabahattin Eyüboğlu... Beri yandan 15-16 Haziran Direnişi sanıkların-

dan Sungurlar Fabrikası baştemsilciliği yapmış Vahit Tulis. Vahit arkadaş bu davanın tek işçi sanığıydı. Bu davanın açılabilmesine malzeme verenlere en çok bozulan da oydu. Değerli yazar ve hukukçu Şiar Yalçın da bu davanın sanıkları arasında bulunmaktan sıkılıyordu. Peki bay T.Cılızoğlu ne arıyordu bu davada? Kambersiz düğün olmayacağını düşünmüştü birileri zahir!

Cezaevinde bu dava nedeniyle gençler arasında büyük bir "mavra" yaratılmıştı:

-Bunlar mı sosyalist devrim yapacaktı? Bunlar mı sosyalist iktidarı kuracaktı?

-Misiz Selma Eşfort kimdi?

-Matilda Gökçeli kimdi, neden Y.Kemal ile evlenmişti, sosyalist miydi?

-Şadi Baba'nın davaya verdiği malzemeler doğru muydu? (Evet doğruydu)

- "Tarihi TKP" neydi? PARTİ'yi kimler temsil ediyordu?

-İşçi sınıfı niçin bir inisiyatif kullanmamıştı da, PARTİ konusu böylelerinin istismarına, ya da kapanın elinde kalmıştı?

-Bu davadaki malzeme ve iddiaların tümü de mizansen ve senaryo muydu? Hakikatla ilişkisi olan birşey yok muydu? Nasıl açılabilmişti bu dava? vs. vs.

Evet cezaevinde "TKP Davası" sanıklarının tümüyle yakından tanışmak fırsatını bulmuştuk. Bu dava sanıklarının portrelerini çizmekle, PARTİ adına katlanılan bunca zahmetlerin mutfağını öğrenmiş olacaktık. Devrimcilik ve komünistlik adına yapılmak istenen sağlı "sol"lu bütün maskaralıkları açığa vurmalıydık.

Hem öylesine açığa vurulmalıydı ki, bir defa daha, ilkesiz, kuralsız, kimliği tartışmalı, meçhûl, entrikacı ve ahlaksız takımının TKP adına maskaralık yapması önlenmeliydi...

İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketimizi buluşturup bütünleştirerek birleşik bir PARTİ örgütlenmesine kavuşturamadığımız sürece bütün eloğulları, bu "boşluğu" doldurmak için her yol ve yönteme başvuracaktı. Hayıflanmanın yeri yoktu; işçi sınıfı kendi davasını sahiplenemiyorsa meraklısı, tasfiyecisi, komplocusu,

her boydan ve soydan insanlar devrimci ve komünist olmaya soyunacak ya da soyundurulacaktı!..

İçerde yerli burjuvazimiz, dışarda emperyalizm ve onun ulakları, Türkiye işçi sınıfı ile emekçi halklarımızın oluşturduğu bu engin potansiyelin (sosyal muhalefetin) enerjiye dönüşmesini engellemek için büyük bir çaba içindeydi. Ülkedeki bu sosyal muhalefeti yönetip yönlendirmeye aday bir PARTİ'nin oluşmaması için bir yandan kağıt üstünde yasaklar, fiilî baskılar uygularken, öte yandan yeri geldiğinde açık terör yöntemlerine de başvurmadan edemiyordu. Baskı ve devlet terörü sökmeyince, hareketin içine naylon komünistleri sokmak, dönek ve hainlerin marifetiyle ciddî örgütlenmeleri sulandırmak isteyecekti.

"TKP Davası" vitriniyle, kimliği tartışmalı birçok çürük insanın da içine doluşturulduğu bu dava aracılığıyla devrimci ve sosyalist kadroların birbirine karşı olması gereken sevgi ve güven ortamı da yaralanmış oluyordu. Adıyla komünist olan bu türden örgütler ortaya çıkarılınca, devrimci gençliğimize de "sol maceracılığın" yolu döşeniyordu, birilerinin aklı sıra... Sisteme karşı çıkanların içinde taşıdığı koru bir türlü söndüremeyen burjuvazimiz ile emperyalizmin "kağıttan kaplan" olduğu doğruydu; ama hafife alınmayacak, yaralı ve çok tehlikeli bir düşman olduğunun üstü örtülmeden ve unutulmadan...

İşçi sınıfı hareketini, onun adını taşıyan örgütlerle kuşatıp sulandırmak, devrimci ve sosyalist kadroların çaldığı mayayı cılıklaştırmak gerekiyordu. Devrimciler eti kurtlanmaktan korumak için tuz kullanıyor, ama tuz da kâr etmiyordu; çünkü eti kurtlanmaktan koruyacak tuz da kurtlanmıştı. Devrimci mücadelede görünen sosyal asalaklığın maddi bir zemini de vardı.

* * *

Gelelim kahramanımız Cılızoğlu'na...

Onu önceleri TİP üyeliği döneminden tanıyordum. Çeşitli gazetelerdeki yazılarından, röportajlarından, tiyatro üstüne yazdıklarından, edebiyat ve sanat tutkularından, kitapçılığından ve de saymakla bitmeyecek meziyetlerinden ötürü tanıyordum. Onunla hiçbir zaman düşünce ve eylem birliğimiz olmamıştı.

T.Cılızoğlu da 12 Mart 1971'in kurbanları arasındaydı. Cezaevine kim gelirse gelsin, bizim A Koğuşu sakinlerinden dostluk görüyordu. Onun hakkında gençlerden daha fazla bazı bilgilere sahip olduğum için bilgimize başvurulduğunda doğrusu "rapor vermeye" sıkılırdım. Çetin Altan dahi onun hakkında konuşmaktan kaçınırdı. 12 Mart zedelerini hakiki kimlikleriyle cezaevinde tanımak en doğrusuydu. Kimi sanıkları tanımak için ya entel-lumpen olacak, onların takıldıkları mekânlarda bulunacaksın, ya da devrimciliğin sınandığı işkence, sorgu ve cezaevi gibi kötü koşullarda...

Tanrı yazdıysa bozsun, bu güne kadar entel-lumpen takımından hiçbir arkadaşlığımız olmadı.

Gençler Cılızoğlu'nun Emniyet'deyken, eskiden edindiği zenaatlarına ek olarak yeni yeni mesleklere talip olduğunu söylüyordu. Sansaryan Han'ın üst katındaki hücre ve müştemilatının boya ve badana işiyle aynı yerin kahvecilik görevini üstlenmesi olayı, gençlerin Cılızoğlu'na takılmasına neden oluyordu.

Yani, o Emniyette boya, badana ve kahvecilik gibi meslekleri gönüllü olarak üstleniyordu. Sanırım meslek sayımında bir eksiklik yapıyoruz, bayımızın bir de sağlık ve ilk yardım konularında da büyük bilgi ve becerileri vardı. Yazdığı kitabında birçoklarının yanısıra kardeşim Zeki'nin de işkence sonrası tedavisini o yapmıştı. Ne de olmasa "sol"un içindeydi; işkence görmüş yoldaşına herkes bir ilk yardımı yapardı.

Cılızoğlu'nun hakkını yememek ve bu türden hizmetlerine teşekkür etmek yerinde olacaktır.

Kendisi Maltepe Askerî Cezaevinde gençlerle, namı diğer, "hayta"larla birlikte aynı koğuşta (C, D, E) kalıyordu. Gençlerle birlikte hapis yatmak her babayiğidin harcı değildir. Genç insan bu, sağı-solu belli olur muydu; üstelik gencin devi, cılızı, sıskası değildi. Gençler afacan, ele avuca sığmaz, laf dinlemez, kanlı canlı ve delişmen insanlardı. Aralarında adam kaldırmış, fidye istemiş, "kamulaştırma" yapmış, banka soymuş, silahlı çatışmalara girmiş, kitle hareketlerine katılmış, oraya buraya çata-pat koymuş, üniversite işgal etmiş, alet-malet kullanmış olanlar çoğunluktaydı. Kimileri ise, pişmaniyeler yazmış, peşinden adamlar ge-

tirmiş, döneklik yaparak arkadaş satmış, bununla yetinmeyerek cezaevinde "kültür devrimi" yaparak kitap yakma eylemlerine katılmış, uyduruk marşlar söyleyerek kışkırtıcılık yapmış, cezaevi yönetimine rapor ve dilekçeler yazmış, özel istihbarat için özel yerlerde günlerce ağırlanmış, bilgi ve becerilerinden yararlanılmış, "sol'dan haber satmış" vs. vs. onlarca insan vardı...

Bayımız işte böyle bir koğuşta rahat edemiyordu. Çok yalnız kalmıştı. Duygulu, insan sever, efsanelerdeki ya da mitolojideki aşk hikayelerine karşı çok duyarlı biriydi; mektup yazmada ustaydı (hele aşk mektuplarında); titiz, temizliği sever ve kendince çalışkan ve temiz bir aile çocuğuydu.

Gençlerin dev cinsinden olanları ona rahat vermiyordu. Duygularını anlatmak konusunda ise, ona çok kaba ve hoyrat davranıyorlardı. Akşamdan yazdığı aşk mektuplarını önce gençler alıp okur ve sonra bunu yüksek sesle okuyarak kitleye malederlerdi. Gençlerin yaptığını ayıplıyor ve onaylamıyorduk. E Koğuşunu bu konuda disipline sokmanın yolu tıkalıydı.

Cılızoğlu'nun sonradan hayat arkadaşı olan Seçkin Çağan ise kadınlar koğuşunda ve aynı dava sanıkları arasındaydı. Seçkinle Tanju her gün düzenli olarak mektuplaşıyordu. (Galiba faşist baskı ve terör ortamı azgınlaştıkça, kimi "sol"cuların "aşk-meşk" vs. güdüleri de, doğru orantılı olarak artıyordu!...) Bu mektupları ise görevli erler getirip-götürüyordu.

Arada bir de pencerelerden (ki pencereler birbirine karşı değildi) yüksek sesle konuşurlardı. Kadın ve erkek tutuklular böylelikle haberleşirdi. Onların bu konuşmalarını bütün cezaevi sakinleri dinlemekteydi; tutuklular, erler, subaylar, özel görevliler ve herkes.

Bir seferinde Seçkin pencereden seslenirken:

-Gömleklerini yıkayıp ütüledim, aldın mı? Bir ihtiyacın var mı? Nasılsın? İyimisin? Diyordu Cılızoğlu'na. O da:

-Aldım kadınım, aldım, çok sevindim, sağolasın, iyiyim,... tarihli ve... numaralı mektubumu aldın mı? Çiçek de göndermiştim sana...

Bu diyaloğa kimileri kulak kabartır, konuşmaların arasına girer ya da bu ilişkiyi sulandırmaya yeltenirdi. Bu konuda da biz ta-

raf değildik. Bazen bıyık altından gülüp geçiyor ve işimize bakıyorduk. Bir seferinde bu diyaloğa bizim adımızı da karıştırmışlardı; gençlerin dev cinsinden olanları, bu diyaloğun arasına kabaca girerek:

-Kadınım, S.Ö.'ün de gömleği yoktur, ona da bir çift gömlek göndermelisin. Yolunda bir densizliğe girmişti...

Araya giren bu konuşmaları duyanlar makaraları koyuverirdi; fakat onlar gene diyaloglarını sürdürürdü; faşist baskı ve terör estirilen bir mekânda özgür ve kaygısızdılar. Onun bunun araya girmesi ve dırıltısı kendilerini bağlamıyordu. Adımız geçmese bizi de bağlayan birşey yoktu. Varsın keratalar sevişip dursundu!..

Böylesine zıt karakterli insanlar birlikte hapis yatacağına ölseler daha iyiydi. Gerçekten çok zordu karma karışık nitelikli kimselerle birlikte hapis yatmak. Hele sosyalizm adına yola çıkan-çıkartılan ya da kendini öyle sanan böylesine garip bir mozaik içerisinde halvet olmak, birileriyle iyi geçinmek ve diyalog kurabilmek imkânsızdı. Taraflardan biri böyle durumlardan mutlaka büyük zarar görürdü.

Gençlerin dev cinsinden olanları Cılızoğlu'ndan, o da gençlerden çok yakınıyordu. Birlikte yaşamalarına imkân yoktu. Üniversite kantinlerinden gelmiş, Doğu'daki deyimiyle; "gabından boşanmış deli danalar" misali hapisaneyi mavralardan kırıp geçirmekteydiler. Cılızoğlu'nun "mektupçuluğu"da mavracılıktaki bu çok yetenekli insanlara büyük bir malzeme birikimi sağlamıştı. Adamcağız artık dayanamayınca idareye dilekçeyle başvurmuş ve kimileri yanında o da bizim koğuşa "iltica" talebinde bulunuvermişti.

Ne yapalım, insan koğuş ya da cezaevi arkadaşlarını seçmede özgür değildi. İnsanın cezaevi arkadaşını seçme özgürlüğünün elinden alındığı şartlarda, birlikte hapis yatacak daha ne madenler bulunurdu!..

Cılızoğlu'nun da bizim koğuşa "iltica" etmesiyle "hayta"ların bizim koğuşa kadar uzanan mavraları bitmemişti. Bu mavralar bu kez "siyasî" bir mahiyet te kazanarak ölçüyü de kaçırmakta ve şu sözlerle noktalanmaktaydı!..

-S.ağabey artık sende Selma Eşfort'un adamlarından Cılızoğlu ile müşerref olursun!.. Artık sende "TKP" nasıl kurulurmuş öğrenirsin!.. Belki de günü-zamanı gelir sıkıyönetim mahkemelerinde birlikte yargılanırsınız!..

Evet "hayta"ların dilinin kemiği yoktu; şakayla karışık ta olsa ortada adına güven duyulan, kadrolarına inanılan, programı doğru ve bütün komünistleri kucaklayan bir TKP'miz yoktu. Bu geleneğin yaratılması için kavga veren kadrolar da bir yandan burjuvazinin öte yandan küçükburjuva "sol"culuğunun kuşatmasını kırarak nefes dahi alamıyordu.

Kahramanımızın bizim koğuşa gelmesiyle bazı arkadaşların zihninde oluşan tuhaf kaygılar da dışa vurulmuştu. Ne yapsındı bizimkiler, "amele taifesi"nin başına birileri yetmiyormuş gibi püsküllü bir bela daha salınmıştı. Bizler fabrikadaki iş disiplinini bu cezaevine de taşımaya özen göstermiştik. Bu cezaevinden çürümeden çıkmak için, yaşama koşullarımızı olabildiğince düzenli ve disiplinli tutmak istiyorduk. Temizlik, yeme içme, oturup kalkma, okuma-yazma, spor yapma gibi herşeyi bir ilkeye bağlama yolunda kimi kuralları geliştirmek istiyorduk. Düzenimizin sulandırılıp bozulmasını nasıl isteyebilirdik? "Hayta"ların bir türlü anlamadığı, aslında ise anlayıp da bir türlü içlerine sindiremediği devrimci düşünce ve davranış ilişkilerimizi, çeşitli mavralarla: "Bu koğuşta S.Ö. faşizmi var!..." Biçiminde tezahür etse de,aslında bu türden sataşmalarla bizlere olan sevgi ve saygılarını dile getirmiş oluyordular.

Koğuşumuza "iltica" edenlere yapılan uyarı Cılızoğlu'na da yapılmıştı. Kendisini karşımıza oturtup efendice konuşmuştuk:

-Bak arkadaş, biz bu koğuşa seni çağırmadık; kendin geldin; idarenin bu tasarrufuna da karışamıyoruz; burada bizim bir yaşama biçimimiz ve ilişkilerimiz var. Bu düzenimizi geliştirip güçlendiriyoruz. Bu düzenleme gönüllü ve iradi bir birliğe dayalıdır. E Koğuşunda yakındığınız "hayta" ilişkileri burada yoktur; olamaz. Komüne girip girmeme konusunda kimse seni zorlamaz. İstersen girersin, istemezsen girmezsin. Her iki durumda da, şu kuralları gözetmek durumunda kalacaksın. Kendi payımıza biz böyle yaşamaktan yanayız. Sana, yaşama biçimine, özel tutkularına

kimse karışmaz. Biz de ilişkilerimize kimseyi karıştırmayız. İlkeleri gözetmek sana kalmıştır. Bir konu daha var, şu mektuplaşma meselesi. Biliyorsun cezaevindeki görevli erler yalnızca asker değildir. Mektuplarınızın taşıyıcılığını erlere yaptırıyorsunuz. Uyarması bizden, sizin gibi bir "tutkusu" olan Necati Sağır'ın "mektupçuluğu" yüzünden onlarca insan sanık oldu; savcılar bu türden "tutkuları" davalarında delil olarak kullanmıştı. "TKP Davası"ndaki rolüne, düşünce ve kanaatlarına asla karışmayız. Fakat biliyorsun, bu türden saçma-sapan "TKP" iddialarını asla onaylamıyor, ayrıca son derece zararlı buluyoruz. Bu arada, bir bakarsın bizim hakkımızda da bazı şeyler yazmaya kalkarsın, senin bu "tutkun" yüzünden başımızın ağrımasını istemiyoruz! Biz birbirini seven insanlara saygı duyarız; yalnız birbirinizi gerçekten seviyorsanız, ne diye Anadolu Ajans gibi yayın yaparak bunu herkesin diline düşürüyorsunuz? Sevginizi bu ölçülerde açığa vurup teşhir etmeniz ve birilerinin ağzına sakız vermeniz iyi birşey değildir sanıyorum. Burada bulunan garip askerler sizin şahsınızda konuyu genelleştirip devrimciler hakkında yanlış yargılara varmamalıdır. İçlerinde, görevliler dışında, tertemiz emekçi halk çocukları da var. Bir devrimci buna özen gösterir, gözetilmesi gereken davranış biçimini titizlikte kavrar. Sen de konuyu böyle ele almalısın. Birbirini aşk duygularıyla seven o kadar insan var ki aramızda. Onlar arasındaki ilişkilere bir bak bakalım? Hangi devrimci, bu türden duygularını dostun-düşmanın yanında dengeleyemeden sulandırıyor? Yaptığınız "mektupçuluk" işine bu açıdan bakınca, yalnızca tek başına sizi ilgilendiren bir mesele değildir. Ayağa düşürdüğünüz bu ilişkilerinizi asla onaylamıyoruz. Devrimci ve sosyalist isen konunun inceliğini gözetmek sana düşer ve böyle bir uyarıya gerek de kalmaz. Aramıza yeni geldiğin için söylüyorum, arkadaşlarımızın ortak düşünceleri bu doğrultudadır; bilgin olsun; hepsi bu kadar. Gerisi sana kalmıştır...

Cılızoğlu "amele taifesini"ve onların Komün'ünü çok sevmişti. Kendisine karışan, mektuplarını okuyup sansür eden, onları gırgıra alan kimse yoktu bu koğuşta. Yaratılan kolektif dirlik ve düzeni de çok takdir ediyordu. O da bu ilişkiler arasında elinden geleni yapıyor ve kolektif yaşama katkısını eksik etmiyordu. Uyku-

sunu uyuyabiliyor, kitap okuyor, dinleniyor ve efendice tartışabiliyordu. Tek kusuru "mektupçuluğuydu"; eh ne yapalım başa gelen çekilirdi! "O kadar kusur kadı kızında da olurdu." Diyorduk.

Gün geldi o da tahliye oldu; dilediği hayata kavuştu. "Amele taifesi"nden çok hoşnut olarak ayrılmıştı. Gerek "hayta"ların mavrasından gerekse A Koğuşu'nun dirlik ve düzen anlayışından kurtulmuştu. Bir kere de ziyaretimize gelerek bu duygularını kanıtlamıştı. Fakat bizlerle görüşmesi engellenmişti. Onun böyle bir işe kalkışması aslında büyük bir cüret idi. Bu ziyareti yapması için bir çıkarı ya da ard niyeti yoktu; olamazdı... Kimilerinin adımızı duyunca yıldırım çarpması gibi duygulara kapıldığı bir ortamda o kimseyi iplememiş, aleyhine olabilecek durumlara aldırmadan kalkıp cezaevine gelmişti.

Cezaevine gelirken eli boş da gelmemişti. Seçkin Çağan'ın ölen eşi Sermet'ten geriye kalan ne kadar eski giysi ve öte-beri varsa bunların tamamını cezaevine boca etmişti. İyi hoş da, adımız "amele taifesi"ne çıktıysa, ölü ıskatçılığına tamah edecek kadar aç ve çıplak da değildik. Çok şükür idare edip gidiyorduk.

Onun getirdiği giysileri hiç kimse giymemişti.

Bu engellenen ziyaretinde bize, bir de oturup elden (idare kanalıyla) mektup yazmıştı. Cezaevinde yatan kim olursa olsun hatırlanmaktan hoşlanırdı. Biz de mektubu alınca sevinmiş, gösterilen "ahde vefa" duygusunu takdir etmiştik. Fakat mektubu okuyunca şaşkına döndük. O da nesi? Bayımız sanki burjuva demokrasisinin anavatanından bir mektup yazıyordu. Neler demiyordu ki, bu mektubunda. ABD emperyalizmi ile iç gericiliğin ipliğini pazara çıkarıp sergilemesinde çok başarılı bir tablo çizmişti. Bizi de bu arada İsa'nın katma çıkarmıştı... Halbuki onun söyleyip yazıyla belgelediği bu türden konuların onda birini biz ağzımıza dahi alamıyorduk...

Tanju Cılızoğlu "kısmeti açık" biriydi. Her ne kadar öteki meslektaşları Aydın Engin, Osman S. Arolat, Kenan Mortan vb. gibi raiting yaparak burjuva basınında yükselip bir yer edinemediyse de, kimi iktidarların ilgili bürokrasisine yanaşarak hayatını garantiye almasını biliyordu...

Sarp Kuray, "69'lar Bildirisi" ile adlarını duyuran Deniz Kuvvetleri'ndeki devrimci teğmenlerden biriydi. Askerler arasında Hava ve Kara Kuvvetleri'nden de bu bildiriyi onaylayanlar çıkıyordu. Bu çıkışlar ülkedeki toplumsal uyanışın asker kanadındaki yansımasıydı.

İç ve dış gerici güçlerin baskı ve sömürüsüne karşı yurtsever, ilerici ve genç askerlerin yiğitçe dikilmesiydi "69'lar Bildirisi" Hava Harp Okulu öğrencilerinin "Göksenin" adlı dergilerinde de bu bildiri ile ilgili yazılar çıkmış, iç basın da olayı yansıtmada gecikmemişti.

Ordu'dan tasfiye edilen 69 subay adına 5 teğmenin "Türk Halkına" başlıklı bildiride; "...herşeyin gerçek üreticisi emekçi halkımız ve yoksul yığınlar olduğunu bilerek devam edecekler kavgalarına. Buna inancımız tamdır. *Çünkü düne kadar bizde onlardan biriydik. Farkımız yoktu 69'lardan, yüzlerden, binlerden, 69'ları, yüzleri, binleri bir avuç başı bozuk, beş solcu hayta biçiminde ufalayıp küçültmenin hesabına emekli olduk.* Ama neyi değiştirecekti bu, devrimci kardeşlerimizin savaşma azmine gem mi vuracaktır, devrimci dayanışmayı mı kıracaktır, bağımsızlık kavgasını mı durduracaktır. Korku mu salacaktır yüreklere durumumuz. (...) *Biz başta emperyalizmle, onun yerli uşaklarıyla savaşıyoruz.* Savaşa katılan herkes dostumuz, karşı çıkan herkes düşmanımızdır. (...) Artık kavganın tam göbeğindeyiz. Demokratik halk iktidarı için yola çıktık. Görevimiz, devrimciler olarak halkımızla organik bağlar kurmak, savaşı onun içinde, onunla

omuz omuza sürdürmektir artık. Bu görev yalnız bizim değil bütün devrimcilerindir. Emperyalizmin ve işbirlikçilerinin bir takım oyunlarla çelişkileri gizlemeye çalıştığı bir ortamda ayrılıklar ve tartışmalar sona ermeli ve eylem için birlik sağlanmalıdır.

Biz beş devrimci olarak üniformalı ya da *üniformasız bütün devrimcilere bu çağrıda bulunuyoruz:* Bizi daha fazla bölmeden düşman, *gelin kavgada birlik olalım;* birbirimizi "hain" diye damgalamadan, fabrikaya, tarlaya dostça dolalım.

Artık boşa söylenecek sözümüz yok, kederli de değiliz askerlikten ayrılışımıza. Biliyoruz ki bu bir üniforma değişimidir. Bundan sonra üniformamız köylünün tarlada, işçinin fabrikada giydiği, kışlamız tüm Anadoludur. Yüreğimiz devrime inançla doludur.

Selam olsun halkımıza...

Ordu'dan çıkarılan beş devrimci teğmen: *Sarp Kuray, Doğan Ünsalan, Okan Eşmen, Emin Babakuş, Ahmet Çoker.*" *

Bu bildiride dile getirilen düşünceler o dönemi yansıtan ilginç bir belgedir. Bildirideki düşüncelerde birlik olan genç teğmenler, sonradan çeşitli siyasî eğilimlerin taraftarları olarak değişik evrimler geçirmiş, işçi sınıfı hareketiyle buluşamadan farklı yerlere savrulmuşlardır. İşçi sınıfı hareketi de bu savrulmaları derleyecek düzeyde donanımlı değildi.

"69 Deniz Subayı" olayı yüzünden arkadaşlarıyla birlikte ordudan tasfiye edilen S.Kuray'la hem K. Maltepe hem de Selimiye'de aynı dönemlerde, fakat ayrı ayrı koğuşlarda hapis yatmıştık.

K. Maltepe'deyken onlar, haklarında açılan kalabalık bir davadan ötürü yargılanmaktaydı. Duruşmalara tıpkı asker gibi çıkmışlardı; siyah pantolon, siyah ayakkabı, beyaz gömlek, siyah gravat, traşları dahi askerî talimatlara uygundu. Üzerlerinde sanırdınız bir üniformayı tamamlayacak bir ceket ve şapka eksikti. Duruşmada şansları yaver gitmiş, Remzi Şirin gibi büyük bir hukukçunun mahkemesine "düşmüşlerdi" Bir iki celse sonunda da sanık sayısı çok aza inmiş ve büyük bir bölümü tahliye olmuştu.

S.Kuray bu davanın önde gelen sanıklarındandı. Faik Türün paşa bu tür davalara sonradan bazı "cuntacı" sanıklar daha eklemişti.

* *Devrim Gazetesi*, 20 Ocak 1970, sayı: 14, s. 1-7.

S.Kuray, orduda iyi bir eğitim görmüştü; sol fikirlere açık ve Dr.Hikmet Kıvılcımlı'nın görüşlerini paylaştığını ileri süren biriydi. Bürokrasinin üst düzeyinden bir aile geleneğine sahipti; babası merkez valisi Enver Kuray, dayısı 27 Mayıs'ın ünlü Yassıada savcısı Altay Ömer Egesel'di. Geniş bir çevreleri vardı. Kimi zaman oğlunu ziyarete gelen baba Kuray, İçişleri Bakan'ının emrine sunduğu araçla Selimiye'ye gelirdi. Oğul Kuray bu olaya sevinirdi. Onların ilişkileri açısından bu olay, şu manaya geliyordu: 9 Mart'ın kadroları, bakan adayları, bürokraside halâ etkiliydi. 12 Mart'ı gerçekleştirenler, kesin tasfiye yapamamıştı...

Sıkıyönetim komutanları ile askerî savcıların istekleri dışında bazı hakimlerin bu tür davalara TCK'nun 146/1.Maddesini uygulamaması sıkıyönetimlerin hukuk tarihinde bir zaferdi; dilerdik diğer hakimler de aynı davalarda bu biçimde bir yol izlesindi. Olmadı, bu yüzden de devrimci gençliğin lider kadroları daha çok harcandı; kimileri asıldı, kimileri katledildi, kimileri de idamdan güçlükle kurtuldu. Bu sebeple hakim Remzi Şirin, düşünce olarak bizlere karşı olmasına rağmen, "hukuk"un onurunu korumuş, gerekli bir görev yaparak iyi saatte olsunlara teslim olmamıştı. Bu tutumundan ötürü onun başkanlık yaptığı mahkeme lağvedilmiş ve gerekçeli kararını yazarken makamını ve sekreterini dahi görevden almışlardı. Burjuvazi ordu içinden çıkan ilerici ve demokrat kadroları istemiyordu; bu "geleneğin" bozulmasına teşebbüs edenlerin köklerini kurutmak istiyordu...

S.Kuray'la da cezaevinde gerekli diyalog ve arkadaşlığı kuramamış, hiçbir konuyu tartışamamıştık. Geldiği kökenden mi, yoksa ordu içinden aldığı askerî eğitimin etkisinden mi, yoksa kimi ilişkileri yüzünden mi bilemiyorum bazı siyasî eğilimlerden uzak duruyordu. Onların bu tutumlarından ötürü bizler de ister istemez Sarp'lardan uzak durmak zorunda kalıyorduk.

Bu arkadaşların 12 Mart Muhtıracı'larından bazı beklentileri vardı. Belki de hâlâ 9 Mart Muhtırası'nı kaleme alanlardan bazı girişimlerde bulunmalarını ummaktaydılar. Memduh Tağmaç ile Faruk Gürler paşaların cuntasal kavgalarından devrimciler yararına bir "yol"un açılacağını sanıyorlardı. Yahut da yüksek bürokrasi onlara doğru bilgiler iletmeyerek yanlış yorumlar yapmaları-

na yardım ediyordu. Belki de ideolojik ve sınıfsal karakterleri onları böyle bir düşünceye itmekteydi.

Sarp, cezaevindeki bazı arkadaşlara takındığı sert, kırıcı ve olumsuz tavrını kendi arkadaşlarına karşı da sürdürmekteydi. Gün geçmezdi ki, koğuşlarından bir gürültü-patırdı çıkmasın. Erleri döven subaylar gibi, birlikte yargılanan arkadaşlarını çok çirkin biçimde dövüp hırpaladığına tanık olurduk. Bazıları daha 17'sinde olan genç insanların kalplerinin kırılması hepimizin ağırına giderdi. Koğuşlarına gitmezdik. Onların bu genel tutumlarını hesaplayamayan bazı tutuklular Sarp'ların koğuşuna gittiklerinde dostça kabûl görmezdi; bunlar arasında dövülerek aynı işlemden geçirilerek kapı dışarı edilenler de eksik olmazdı. Bir seferinde de F Koğuşu sakinlerini bahçede toplu halde, hem de cezaevindeki görevli subay ve komutanının gözleri önünde dövüp hırpalamaktan çekinmemişlerdi. Onların gerçekleştirdiği bu toplu ve fiilî saldırı faslının "gerekçesi" şöyleydi:

- Neden Atatürk'ün resmini duvardan indirdiniz?!..

Böyle bir gerekçeyle F Koğuşu'nda, "nurculuk" iddiasıyla yargılanan ve büyük bir çoğunluğunu emekçilerin oluşturduğu, bu arkadaşların dayak yiyip hırpalanmasına çok içerlemiş ve önlemeye çalışmıştık.

"Nurcular" namaz kılarken, kıblelerinde asılı bulunan Atatürk resmini indirmişlerdi. Bu haber B Koğuşu'na nasıl ve hangi amaçla iletilmişti? Neden "nurcu"lara toplu dayak atılmıştı? Bunları ciddî biçimde değerlendirmek bizim açımızdan çok zordu.

Sarp Kuray'ların "saygı" duyduklarını lafzen söyledikleri Dr.Hikmet Kıvılcımlı cezaevinde olsaydı, sanırım böyle bir mantıkla onun görüşlerini paylaştıklarını söyleyenlerin yanında değil, emekçi nurcuların yanında yer alırdı; hattâ bununla kalmaz, saldırganları şiddetle kınardı.

Muhtemel olarak şöyle derdi:

-İslâmiyet putperestliğe karşı bir dindir. İslâmiyette ibadet etmek vardır; tapınmak yoktur. Müslümanlar, haç, put ve resim önünde ibadet etmezler. Nurcular da, Atatürk'ün resmini kıblelerinden indirmekle haklıdırlar. Proletarya sosyalistleri samimi (ya-

ni saf) müslümanlarla çelişki yaratmaz. Devrimciler, dindarlarla sınıf mücadelesi ekseninde diyaloğa girer. Onlarla din olgusunu tartışmaz; devrimciler değişime ve dönüşüme inanmayanlarla neden tartışsın? Giriştiğiniz bu hareketin devrimcilikle uzaktan yakından bir ilişkisi yoktur; yaptığınız sadece lumpenliktir!..

Sarp, bu konularda duyarlı ve devrimci onurunu çiğnetmeyen bir iki kişi dışında (A. A.) birlikte yargılandığı arkadaşları arasında dövmediği kimse bırakmamıştı.

O, Selimiye'de de bu hırçın tutumunu sürdürüyordu. Onların koğuşunda kalan kimi arkadaşlar bu gereksiz ve çirkin sertliğe karşı çıkmış ve bir anlam verememişti. Bir ara Yılmaz Güney'de böylesine insanı yaralayan mekanik ilişkilerden ötürü iyice irkilmiş ve Sarp'a bazı uyarılarda bulunmuştu. Fakat militarist eğitimin etkisini üzerinden bir türlü atıp devrimci ilişkilerin oluşturulmasını beceremeyen Sarp, Yılmaz Güney'le de takışmıştı. Hayattan, sokaktan gelen Yılmaz Güney, cezaevlerinde nasıl yatılacağını Sarp Kuray gibi düşünenlerden daha iyi bildiğinden kışkırtmalara yüz vermeyerek, yatağını kaptığı gibi başka bir koğuşa gitmeyi uygun bulmuştu.

Sarp, çevresinde kümelenen kimi arkadaşlara: "Yakında birçok şeyin değişeceğini, Gürler'in Cumhurbaşkanı seçildiğinin haftasında herkesin evlerinde olacağını, böylece 12 Mart'ın perdesinin kapatılacağını vb..." söyleyerek, kimilerini boşuna umutlandırıyordu. Bu umuda bel bağlayanlar, artık ona ziyarete gelenlerden bu yolda haber bekler olmuştu. Özgürlüğe kavuşma umudunu bu türden haberlere bağlayanlar, ne yazık ki, aramızda eksik değildi.

Kim istemezdi bir hafta sonra evinde olmayı? Herkes isterdi elbette; fakat bunun imkânı yoktu. Bizler sınırlı bilgilerimizle hiç olmazsa bu kadarını görebiliyor ve böylesine yorumlara karşı çıkıyorduk. Tekelci sermayenin gündemden haberliydik...

Cumhurbaşkanı seçim turları her akşam radyodan verilince, bütün tutuklular hoparlörün önüne birikir ve dışarda olup bitenleri öğrenmeye koyulurdu; gene bir akşam Sarp'ların yorumlarını doğrulamayan ve beklenen haber radyodan duyurulmuştu. Gürler paşa seçilememişti; S.Kuray bu duruma iyice sinirlenmişti. Kimi-

lerine, özellikle onun yorumlarına bel bağlamayanlara karşı çoğu kez başını sallayıp horozlanarak bir cevap vermeğe çalıştığını sanırdık. Böyle zamanlarda canının sıkıldığını ifade eden bazı tatsız sözler sarfettiğini de anlıyorduk. Oysa devrimcilerin bulunduğu bir cezaevinde bu türden ahmakça tavırlara gerek yoktu. Sarp'ın bu özel tavrına, yani horozlanarak küfürle karışık saldırganlığına kimse uymamış ve bir karşılık vermemişti. Sarp gibilerinin adeta enerjilerini boşaltmak amacıyla illede birilerini hırpalama fırsatı arayan tutumları hiçte hoş değildi.

Selimiye'nin alt koğuşlarında kaldıkları dönemde Sarp'ın Nahit Tören'i de aynı biçimde hırpaladığını duymuştuk. Bu saldırının gerekçesi: Nahit'in "Abdülhamit'i savunması" olayı imiş. Böyle bir gerekçeyle gerçekleştirilen saldırı karşısında koğuş sakinlerinin araya girmeyişi, bu dayak olayını "onaylayıcı" bir görüntü yaratıyordu. Cezaevi koşulları çok kötü de olsa, onaylamadığımız görüş sahiplerini dostça eleştirmenin yol ve yöntemleri vardı. Fakat Sarp'ın ne iknaya ne de eleştiriye ihtiyacı vardı. Aramızdan ille de onun dilinden anlayan bir lumpenin çıkmasını bekliyor ve kaşınıyordu!

Aynı saldırıya uğrayan Ertuğrul Kürkçü'nün ise uyarısı üzücü olayların çıkmasına meydan vermemişti. Sarp'ın Ertuğrul'a yönelik saldırısının gerekçesi ise, çeşitli zamanlarda kendisinden alınan çelişkili ifadeler olduğu bizlere duyuruluyordu. Belki de Kızıldere'den sağ kurtulması Ertuğrul'a saldırının bir gerekçesi olabilirdi. Çünkü bu konu cezaevinin hararetle tartışılan konuları arasındaydı. Gene Sarp, Dev-Genç'in demokratik temsili konusunda Ertuğrul gibi düşünmüyordu; bu yolda eleştirileri vardı.

Sarp'ların, "69'lar Bildirisi"nde ifade ettikleri gibi, asker elbiselerini çıkarıp atarken işçi ve emekçilerin mavi tulumlarını giyme özlemi, cezaevindeki son derece sekter bu tutumlarıyla ters orantılıydı. Hele işçi arkadaşlara karşı tutumu, bu özlemlerin sözde kaldığının bir işaretiydi. Evet cezaevindeki insan malzemesi çok kötüydü. Herkesin sinirleri gergindi. Devrimcilik adına, aramızda son derece sakıncalı ilişkileri olan kimseler de bulunuyordu. Bunlardan adeta tiksiniyorduk; ama devrimci sorumluluklarımız bu insanlara bulaşmayı önlüyordu.

K. Maltepe Askerî Cezaevindeyken, Atilla Sarp'ın da Sarp Kuray ile kapıştığını işitmeyen kalmamıştı. Bir gece komşumuz B Koğuşu'ndan gelen gürültüler o kadar artmıştı ki, olaya karışmak zorunda kalmıştık. Atilla'yı bu koğuştan bizim koğuşa getirmiştik. Çocukcağız oldukça kötü bir sinir krizi geçiriyordu. Başına su serptik, yanaklarını okşadık, tatlı söyledik, acı söyledik, fakat onu bir türlü aklına koyduğu düşünceden vazgeçiremedik. Atilla, kapıları yumruklayarak cezaevi komutanıyla görüşmek istediğini dile getiriyordu. Cezaevi yönetimine karşı bu türden bir başvurunun ne manaya geldiği açıktı; ayrıca, hepimiz açısından çok sakıncalıydı. İ.Selçuk'un araya girip gençleri yatıştırmasını istiyor ve bekliyorduk; oysa bu olay karşısında bile etkili olamıyordu. Atilla en sonunda dediğini yaptı; yatağını alarak kendi isteği ile hücrede yatmaya gitmişti. Bu tutumuyla B Koğuşunda daha fazla kalmak istemediğini hissettiriyordu.

Sarp Kuray aleyhine gelişen bu olumsuzluklara rağmen, birçok olumlu ve iyi yanlarını görüyor ve biliyorduk. Devrimci ve kararlıydı, iyi bir sporcuydu, yetenekliydi, inançlı biriydi. Saygı duyduğu kimselerin karşısında önünü ilikler çok saygılı bir tavır sergilerdi. Niteliksiz devrimcilerin bıraktığı hatıralardan olsa gerek, herkese karşı ölçülü davranıyordu. Sarp ve benzeri nitelikleri olan genç arkadaşların cezaevinde ortaya çıkan ve sarkan yanlarının giderilemeyişinin nedenleri arasında, Türkiye'nin sınıflar mücadelesi tarih ve geleneklerimiz arasında bir türlü yerli yerine oturtulamayan PARTİ konusundaki zaaflardan da ileri geliyordu. DPP'nin oluşturulup geliştirilemediği süreçlerde, kimi nitelikleri olan arkadaşlar da tek başına kural koymuştu; niteliklerini kolektif bir iradenin harmanlanacağı potaya taşıyamamıştı.

S.Kuray, Selimiye Askerî Cezaevinde, üst kat koğuşlarda kaldığımız dönemlerde, bütün siyasî tutuklular üzerinde adeta faşist bir dikta kurmaya özenenler karşısında da olumlu bir tavır koymuştu. Cezaevi arkadaşlarına son derece ilkesiz ve yakışıksız biçimde sulta kurmaya kalkanları kim onaylardı? Özellikle THKP-C önder kadrolarının katledilmesini takip eden süreçte, kendilerini THKP-C adına (!) (N. Demir, K. Dede, M. Alkaya, N. Yücel, A. Ceceloğlu vs.) yetkili kılanların bu tutumunu Sarp da onayla-

mıyordu. Fakat devrimcilerin kaldığı bir cezaevinin daha düzgün ilişkilerinin oluşabilmesi yolunda "nötr" kalmayı yeğlemiş, gerekli bir adım da atmamıştı. Bu sultaların yıkılmasını "amele taifesi" başta olmak üzere gene bizler göğüslemiş ve gidermiştik.

S.Kuray, edindiği militarist eğitimin uzantısında, arkadaşlarıyla tıpkı askerî hiyerarşideki gibi bir ilişkiyi özlüyor görünümündeydi. Oysa devrimciler arasında militarist-faşist bir ilişkinin oluşması asla söz konusu değildi. Bu cezaevinde de bunun imkânı yoktu!..

"Doktorcu" diye adlandırılan ve sayıları kabarık bulunan bütün örgütlenmelerin tipik özelliği, tarikatı andıran ilkel grupçu yaklaşımlarıydı. Dr.Hikmet Kıvılcımlı'nın zaman ve mekân gözetmeden tartışmaya sunduğu tezlerini eleştiri süzgecinden geçirmeden tekrar edenler, aslında bu tutumlarıyla Dr.H.Kıvılcımlı'ya en büyük kötülüğü yapıyordu. Kendi görüşlerini kastederek: "Doğruları alın, eğrileri ayıklayın" diyebilen bir teorisyenden öğreneceğimiz birçok şeyi, bu düzeyde tekrardan öte hiçbirşey yapmayan "Doktorcu"lar engelliyordu. Dr.H.Kıvılcımlı'nın tezlerini eleştirel katkılarla aşmak duruyorken, aynen tekrar etmek devrimci mücadeleye ve harekete birşey katmıyor, yalnızca solun bölünmesini sağlıyor ve tarikatların ömrünü uzatıyordu. Oysa Dr.H.Kıvılcımlı, yaşamı boyunca "siyasî mahfil"lere (tarikatlara) karşı savaşmıştı...

Cezaevlerinde, "Kışla komünizmi" olarak bilinen ve ne olduğu doğru dürüst kavranamayan bir olguyu, kimi gençler kendi özentileri, ruhsal saplantıları ve öznel yorumlarıyla adlandırıyordu. Kötü ve son derece zararlı ilişkiler böylelikle yaygınlaştırılıyordu. "Faşizmin zindanı"nda bilimsel sosyalist kaynaklı devrimcilerin yol arkadaşlarıyla son derece demokrat, insani değer yargılarını gözeten modern ilişkileri olması gerekiyordu. Biz-hepimiz bu türden bir ilişkiler düzenini yaratacak, kimilerini bu türden olumlu yöne çekebilecek bir formülü doğrusu bilemiyorduk. Cezaevi, mantık ve akıldışı bir mekândı. Bu mekânı komünistlere yaraşır biçimde güzelleştirmek sorunu herbirimizin bilinç, örgütlülük, gelenek ve donanımına bağlıydı. Oysa 12 Mart'ları karşılayan bütün kadroların bu konuda da asgari bir donanımı yoktu.

Nitekim, bilimsel bilgi, bilinç ve donanım olarak KP disiplin ve geleneğinden gelmeyen onlarca "devrimci" gibi, Sarp Kuray'da devrimci hareket adına onulmaz hata ve yanlışlıklar yapacaktı. Onun en büyük hatası, kişisel, ruhsal saplantıları bir yana, melekelerini çalıştırıp kullanamayışıdır. Devrimci kişilikler, öncelikli olarak, fiziksel-zihinsel fonksiyonlarına kumanda edecek beyinsel melekelerine sahip olmak durumundadır. Büyüklerimiz "Evlat, önce aklına mukayyet ol!" sözünü boşuna söylememişti.

Sarp Kuray, çapına dahi bakmadan, işçi sınıfının tarihsel ve devrimci geleneğimizi 15-16 Haziran Harekâtı'mızın adını dahi sömürmüş-sömürebilmiş, Dr. H. Kıvılcımlı'nın görüşlerini yorumlamaya kalkmış, hem kendisinin, hem de pekçok devrimci genç insanlarımızın geleceğinin yolunu kapatmak için bazı ahmakça "işlere" girmiştir!

Sarp Kuray'ın beyni, proleter devrimcilerinki gibi değil, "çete" ya da "mafya" mantığı gibi çalışmaktaydı.

Ne Sarp Kuray'dan, ne ona "biat" edenler arasından, ne de onun döverek patakladığı kimselerden hiçbir zaman devrimci ve komünist bir kişilik çıkmıştı. Bu süreçten ders çıkaran kimseler de yoktu; yalnızca, işçi sınıfının devrimci gelenekleri, "sosyal devrim" aşkına böylelerince de kabaca sömürülmüştü...

T.Kutlay'ı da bir zamanlar Dev-Genç'in İstanbul kesiminde önde gelenler arasında görmüştük. Adı birçok olaya karışmıştı. Beyazıt Kulesine Vedat Demircioğlu'nun kanlı gömleğini ya da portresini (Basında Kızıl Bayrak biçiminde yorumlanmıştı), çeken Osman S.Arolatla beraber üç kişiden biri olduğu söyleniyordu. Bu üç kişinin hayat grafiği öğretici derslerle doluydu. Onlara eleştiri yöneltecek kurumlar olmalıydı. Belgeler taranmalı, arşivler oluşturulmalı, devrimci geçinen herkesin 'seceresi', adeta 'soy ağacı' çıkarırcasına kaydedilmeliydi... Fakat bu görevi yerine getirecek kurumlaşmalar henüz yoktu...

K. Maltepe Cezaevinde T.Kutlay, F Koğuşu'ndan bizim koğuşa gönderilmişti. Neden gelmişti, hangi dava sebebiyle yargılanmaktaydı pek hatırlamıyorum; ama bizim koğuşta onun sebep olduğu bir olayı ve onun yarattığı tatsızlığı unutamıyorum.

Kimi Dev-Genç kadroları arasında şarkı ve türkü söyleme konusunda uzman olan kişiler de vardı. T.Kutlay'ın da böyle bir yeteneğinin olduğunu cezaevinde iken öğrenmiştik. O, çatlak sesiyle meğerse sadece türkü ve şarkı dalında değil çeşitli marşlar uydurup söylemekte de uzmanmış!..

Bizim koğuşta siyasî olaylara oldukça yabancı bir iki genç ve toy çocuk da vardı. T.Kutlay bu çocukları almış, B Koğuşu'nun duvarına yakın bir yere oturtmuş ve onlara kendi uydurduğu, çoğu da eski osmanlı marşlardan makaslanmış parçalardan oluşan bazı marşları söylemekteydi. Bu marşların birinde ülkedeki siyasî hareketlerin önde gelenleri kötü bir hicivle konu edilerek: "Do-

ğu kınasını yaksın da gelsin, Doktor çantasını alsın da gelsin..." gibi saçma sapan sözlerden oluşan bu marş, T.Kutlay'ın kart ve garip sesinden çıkınca ortalığa çirkin bir hava yayılmıştı. Bu sıralarda ben koğuştaydım; marşları duyuyordum; fakat sözlerini seçemiyordum.

B Koğuşu sakinleri, marşı ve sözlerini yakınen duymuş ve bunun A Koğuşu tarafından onları yaralamak amacıyla kasıtlı olarak söylettiğimiz kanısına kapılmışlardı. Bir ara marşlar kesilmişti; fakat B Koğuşu sakinleri tarafından marşlara cevap olarak çok galiz küfürler savrulmaya başlanmıştı. Bu küfürlerin en usturuplusu S.Kuray ve A.Sarp'tan geliyordu.

Bu olaya son derece üzülmüştük. Bu türden kışkırtmalara zemin hazırlayan T.Kutlay'ı çağırdık ve kendisine:

- A Koğuşu'ndaki arkadaşların, o senin andığın D.Perinçek ile, allah yazdıysa bozsun, bir ilişkisi yoktur. Dr.H.Kıvılcımlı'ya ise hepimizin derin saygısı olduğunu bildiğin halde, bu türden marşları söylemekle ne yapmak istiyorsun? Ayrıca, yanına toy iki genci de almışsın; senin yüzünden cezaevinde kavga çıkacaktı; dinle bakalım şu galiz küfürleri duyuyor musun? Çabuk B Koğuşuna git ve hemen onlardan özür dile! Bizim arkadaşlarımızın bu küfürlere artık tahammülü kalmadı. Ayrıca, sen bizim dava arkadaşımız da değilsin; daha koğuşumuza geleli bir saat olmadan maşallah büyük işler başarmaktasın!? Yolundaki uyarımızı yapmıştık.

Taner özür dilemeye yanaşmadı; belki de korktu ve çekindi. Onu hemen o saat koğuşumuzdan başka bir koğuşa göndermiştik. Ayrıca, İlhan Selçuk'a da durumu açıklamış, kendisinin temsilcisi bulunduğu B Koğuşu'ndaki arkadaşlarının bu ve benzeri tutumlarını değiştirmelerini, bu türden çocukca tahriklerle terbiyelerini bozmamalarını, A Koğuşu'nun tavrının belli olduğunu, aksi halde cezaevinin yaşanmaz duruma gelebileceğini, artık bizim de sabrımızın taşdığını anlatmıştık. Fakat B Koğuşu sakinleri bu türden olumsuz tutumlarını hiçbir zaman düzeltmemişti.

İrfan, hem THKO hem de THKP-C davalarından ötürü yargılanıyordu. Ayrıca, daha sonra açılan Dev-Genç davası sanıkları arasındaydı. Bu yüzden bir ayağı Ankara'da bir ayağı İstanbul'daydı. Çeşitli cezaevlerinde kaldığı için gelişmeler hakkında ondan doğru bilgiler alabiliyorduk. Bu iki kent arasında mekik dokuyuşu, bu açıdan oldukça yararlıydı. İrfan'ın TKHO ile örgütsel bir ilişkisi yoktu; THKP-C'nin ilk on kurucusu arasındaydı. Polis ve işkence deneyiminden, inançlarını ve bilincini temiz tutarak geçmişti. 12 Mart 1971'in militarı kadroları arasından, işkenceden sağlam çıkan bir avuç gençten biri de oydu. İşkence deneyinden sınıfta kalmayanlar arasında: Rasim Özkan, Salman Kaya, Ö.Erim Süerkan'ın adları en önde sıralanmaktaydı.

İrfan'a yapılan işkenceler bütün ayrıntılarına kadar basına yansımış, duruşma zabıtlarına geçmişti. İşkence izlerinin tedavisi için aylarca hastahanede kalmasına rağmen, cezaevine arkadaşlarının kucağında getirilmişti. Bizim koğuşta kaldığı sürece ayak tabanlarının kemikleri görünüyordu. Makatından devamlı kan geliyordu. Sağlığı son derece bozulmuştu; romatizma ağrılarından sıcak havalarda bile yün don giyinirdi. Kaburgalarındaki ağrılar devam ediyordu; eğilip kalkamıyor, tuvalete gidemiyor ve doğru dürüst yürüyemiyordu. İrfan'ın bu türden işlemlerden geçmesine rağmen, yarım sayfacık bir ifadesi vardı. Bilerek girdiği örgütünden söz etmemiş, devrimci ilişkilerini temiz tutmaya çalışmış ve ardından adam getirmemişti; hem de polisin birçok şeyi bilmesine rağmen...

Gene İrfan, hem K. Maltepe'de hem de Selimiye'de devrimci ciddiyetini ve onurunu koruyan az sayıdaki tutuklulardan biriydi; bu mahpusluğu doğru ve yerinde değerlendirmek istiyordu. Çok yönlü okuyordu. Kaldığı koğuşlarda bulunan "hayta"ların mavraları, disiplinsizliği onu okuma ve öğrenme tutkusundan vazgeçirmiyordu. Gürültüde nasıl kitap okunur? Çeşitli mavra ve sataşmalar altında bu iş nasıl gerçekleştirilir? İşte İrfan, cezaevinde kendisini buna alıştıran az sayıdaki insanlardan biriydi. Her şeye inat bu kararlılığa saygı duyulacağına, bu tavrı, kimi "hayta"ları çeşitli tahriklere de itiyordu. İrfan ise, cezaevinde yaratılmak istenen tahrik ve kışkırtmalara asla prim vermiyor, işine bakıyordu.

İrfan, THKP-C örgütlenmesini ve eylemlerini marksist açıdan eleştiriyordu. Bu konuda bazı eleştiriler yönelten, ama bir türlü sistematize edemeyen M.Ramazan Aktolga, Yusuf Küpeli vb.lerinin eğilimleri dışında bir tavır içindeydi ilk zamanlar. THKP-C'nin marksist açıdan eleştirisine meyilli olanlar arasında tutarlı olmaya özeniyordu. Kendisiyle bu konularda uzun boylu bir tartışmamız olmamıştı. Genel hatlarıyla devrimcilerin böyle bir cezaevinde nasıl yaşamaları konusunda, asgari bir davranış birliği dışında ideolojik tartışmaya girmiyorduk. Oysa cezaevleri ruh sağlığı tartışmalı, sekter ve fanatik insanlarla doluydu. Bu çemberi kırmak ve böylelerinin açtığı zararı aza indirmek oldukça güçtü. İrfan, Kızıldere katliamından sonra, cezaevinde THKP-C'nin ıskatına oturarak kendiliğinden örgütün "önder"liğine soyunanlarla seviyeli bir tartışmaya aday biriydi. Mahir'ler giderken İrfan'ı cezaevinde *sorumlu tek adam* olarak görevlendirmişti. Muhatapları ise "Halk Savaşı", "Öncü Savaşı" adına yapılan yanlışları onunla tartışamıyor, THKP-C türünden örgütlerle işçi sınıfı ve emekçi halklarımızın oluşturduğu sosyal muhalefetin yönetilip yönlendirilemeyeceği ilkeselliğini kavrayamıyordu. Teorik açıdan kavradığını söyleyen kimi azılı ün düşkünleri ise, kolay ve ucuz yöntemlerle öne fırlamak niyetindeydi. Bu türden bir devrimci anlayışın hakim olduğu saflarda, İrfan'ların işi zordu. "Sol" serüvenciliğin çıkmazında kulaç atan kimi ufuksuz ve umutsuz insanlar, İrfan gibi eleştiri yöneltmeye aday olanları sevmiyordu; öyle ki, ellerinden gelse, şartlar da uygun düşse, çocukcağızın işi-

ni bitirmek isteyenler dahi vardı. İşkenceden, cezaevi deyiminden kötü sınav verenlerin başını çektiği bu yaygın eğilimin taraftarları, Marksizmin ülkedeki yorumu ve teorik yeniden üretimi gibi konularda da sınıfta kalıyordu. Elbette, bu ciddî iş, böylelerine kalmamıştı. Bilimsel bir politikanın strateji ve taktiklerini üretemeyenler, hareketin yanlışlarını korkusuzca tartışamayanlar haliyle işi "kovboyluğa" dökecekti. İrfan, sosyalizm yerine "Kemalizm"i savunma önerilerine de prim vermiyordu.

Özellikle Selimiye cezaevinde anılan olumsuz davranışlar doruk noktasına çıktığında, kimi kışkırtmalar sonu gerçekleşen kitlesel bir kavgada, İrfan'da, "amele taifesi" koğuşunun başını çektiği zorunlu bir ilkesel ayrışma mücadelesinde, yanımızda tavır koymuştu; önceleri kışkırtmaların önlenmesi yolunda uyarı görevini yerine getirmiş, ardından, fiilî saldırıya uğrayınca, tek ayağı üzerinde disk atan bir atlet gibi çevik bir dönüşle hızını almış ve bir "kovboy" taklidinin (Mehmet Alkaya) gözünün üstüne şimşek gibi bir yumruğu çakmak zorunda bırakılmıştı.

İrfan'ın mahkeme deneyimi de iyiydi. Özellikle Mahir, İrfan'ın bu tutumunu takdir ediyordu; ancak zaman geçip sistemin baskı ve terörünün ne anlama geldiği daha açıklıkla kavranmaya başlanınca, insanlar da düşünce alanında kabuk değiştiriyordu. Bu acılı kabuk değiştirme sürecinde İrfan'lar da mevcut burjuva partilerinin sınıfsal karakteri, ABD ile olan ilişki ve çelişkiler üzerine asla bilimsel olmayan kimi tahlil ve yorumlara kapılmıştı. Ankara'ya götürüldüğü Dev-Genç Davasının bir duruşmasında, mealen söylediği şu sözler, İrfan'ın "vukuat" hanesindeki çok olumlu grafiği bir anda olumsuzlukla değiştirecekti. Şöyle bir ifade veriyordu duruşmasında: "Ben İstanbul'da görülmekte olan THKP-C I Davası duruşmalarında 'Marksist-Leninist ve de Komünist' olduğumu zabıtlara geçirtmiştim. Şimdi bu dava görülürken o zaman kendime yakıştırdığım bu sıfatlardan tümüyle istifa ediyorum!.."

Dev-Genç Davasında; "Marksist-Leninist ve de Komünist" olduğunu haykıranlar da, bu sıfatlardan "istifa" ettiğini dile getirenler de çıkmıştı. Doğrusu İrfan, "Karakolda doğru söyler, mahkemede şaşar" türküsündeki gibi, her boyaya girip çıktıktan son-

ra, duruşmalarda vahiy gelmişçesine: "Ben Marksist ve de Leninistim!" diyenlerden tiksiniyordu. Eğri oturup doğru konuşulacaksa, anılan tarafların dışında soruna doğru bir cevabı kim vermeliydi? Bilimsel Sosyalizmi ülke koşullarında üreterek yorumlayan devrimciler kimlerdi? Böyleleri hangi program, proje ve PARTİ'yi oluşturmuştu? Anlamlı sözer, kendimize yakıştırdığımız sıfatlar bir yana, devrimci oturumlardaki yargıda terazimiz kimilerini nasıl tartmalıydı?

İrfan'ın sistematize edemediği ifadelerde onun niyeti kavranamadan hakkında kesin yargılara varılmıştı. Söylediği bu sözlerden ötürü çocukcağızın hakkında çok çirkin bir kampanya açılmıştı.

Cezaevi yaşamını tamamlayan devrimci gençlerin hayattaki tavırlarını da iyi kötü araştıran biri olarak, İrfan'ın, dışarı çıkınca okulunu bitirdiğini, üretimdeki yerini aldığını duymuştuk. O, kulaklarını küçükburjuva karaktersizliğine kapalı tutmuştu. "Devrimci" hareketlerde yer almamıştı. Ama asla bir "hain" değildi. Köşesine çekilmişti. Sosyalizme ve devrimcilere küfretmiyordu. Değişik bakış açılarından marksizmi yorumlamaya-öğrenmeye yöneliyordu.

Kendi payımıza, kimsenin hakkını yemeden, bizim işçilik onurumuzu zedeleyen bazı olay ve olguları nesnel ölçülerde belgelemek de gerekiyordu.

Devrimci gençler dışında cezaevine gelen (getirilen) işçilerin farklı tavırları burada da seçiliyordu. Bilimsel bilgi ve bilinç düzeyleri düşük olsa da işçilerin işkence, sorgu, cezaevi yaşamı ve duruşmalardaki dengeli tutumu mutlaka öne çıkıyordu. Hele "hayta" takımıyla işçiler asla mukayese edilemezdi. İşçilerin sınıfsal sağduyuları ve sezgileriyle öne çıkan farklılığı, onların üretimden gelmesinden kaynaklanıyordu. Geniş anlamıyla emekçi halklarımızın çocukları olan devrimci gençler, insanı biçimlendiren kimi şartların oluşamayışı yüzünden niteliklerini geliştirememişti. Mevcut örgüt yapısı ile "devrimci" ortamımız gençlerin bilinçlenerek değişim ve dönüşümüne elverişli sayılmazdı. Bu türden bir ortamın yaratılması yolunda bilinçli inisiyatifler geliştirmek isteyenlerin çabaları da ün düşkünü "hayta"ların sınıfsal kör-

lüğü nedeniyle daha ileri adımların atılmasını engelliyordu. Küçükburjuva "sol"culuğunun nicelik olarak yaygın oluşu, cezaevi gibi kötü koşullarda, ideolojik-sınıfsal görüşlerin niteliği karşısında daha ağır basıyordu. Küçükburjuva "ahlakı"nın gelişmesinin şartlarını ortadan kaldırmak gerekiyordu..

Bu tanıma giren gençlerle emekçiler, ancak modern kurumlaşmaların ve yetenekli kadroların çabalarıyla bir değişim geçirecekti; hattâ belki de ileri sıçrayacaktı.

Emekçilerin geç uyanışı, zaman zaman suskunluğu karşısında "sürü" tanımına denk düşen suçlamalara bu cezaevinde de sıkça rastlanırdı... Burjuvazinin açık baskı ve teröre başvurduğu şartlarda diktatörlere alkış tutan ve zoru görünce faşist uygulamalara paralel uygun adım talim eden kimi emekçilerin bu tavırları karşısında da umutsuzluğa kapılarak emekçileri suçlayanlara rastlanırdı.

Örnekleri daha da çoğaltmak mümkündür.

Oysa emekçi halkın bu tavırlarının bir sebebi vardır. Baskı ve terörün yarattığı olumsuzluklar ortadan kalkınca, ya da şartların değişmesiyle, emekçi halk kitlelerinin suskunluğu artarak daha farklı tavırlar sergileyeceği de bilinmeliydi.

"Amele taifesi"nden gelen bizler, İrfan gibi arkadaşların aleyhinde kaynatılan kazanlara ve üretilen spekülasyonlara göre mi, yoksa onun yaptığına, söylediklerine, polis ve işkence deneyimi ile devrimci hareket hakkındaki genel tutumuna göre mi karar verecektik?

Kişilerin devrimci mücadeledeki tavırları öyle sabahtan akşama belirlenmiyordu. Kimlikler ve kişilikler sabırlı ve çetin mücadele süreçlerinde biçimleniyordu. Bu nedenle bizler, gördüğümüze, tanığı olduğumuz olay ve olgulara, yani somut olana, ya da olabilirliğini aklımızın ve vicdanımızın kabul edebileceği şeylere inanacaktık. Doğru ve devrimci tavır bizce böyle olmalıydı.

12 Mart 1971 sürecinin devrimci saflarda açtığı yaralar doğaldı. Bu yaraların sarılması ya da müzminleşmesi de doğaldı. Mücadelede rol alanların gelecekteki işlevlerini gösteren bazı işaret ve ipuçları elbette ortaya çıkıyordu; fakat olayların üzerinden uygun bir sürenin daha geçmesi gerekiyordu.

İrfan'ın olumlu ve olumsuz yanları, THKO ve THKP-C örgütlerinde ortaya çıkan kimi teori/pratiğin "anarşizm" olarak tanımlanması sürecinde belirginleşti. O, sosyalizm adına yapılan bu türden eylemleri görünce "inkâr" yolunu seçmiş ve olumsuzlukların aşılabilmesi için harekete eleştiri yöneltmiştir. Eleştiri, herkesin bağımsız iradesiyle yapıldığına göre, kimsenin çirkin yollara başvurması gerekmiyordu.

İrfan'ların tutumuna karşı söylenecek çok şey vardı; bu eleştirilerimizi serinkanlı biçimde yapabilseydik, devrimcilik ve sosyalizm adına yapılan bilim ve akıldışı sapkınlar aza inerdi. Sorumsuz ve sekter tavırlar, devrimci saflarda olmaması gereken bazı lumpenliklerin yolunu açmıştı. Oysa eleştiri-özeleştiri geleneğini bu cezaevinde de yaratacak kadrolara ve bilgilere sahiptik.

İrfan örneğinde görüldüğü gibi: "İrfan AP'ye girmiş! MSP Gençlik Kolu Başkanı olmuş! Namaz kılmış! Sosyalizmden dönmüş ve de tarikatlara girmiş!" "Suçlamaları" kimseye birşey öğretmiyor, aksine hareketin zaaflarının aşılabilmesinin yolunu da tıkıyordu...

Evet işimiz çok zordu. Bir yanda kişileri ve onların ideolojik ve örgütsel donanımsızlığından kaynaklanan kimi sapmaları dillerine dolayarak, 12 Mart sonu oluşan tartışma ortamını sulandırmak girişimleri, öte yanda zamanında sağ teslimiyetçi oportünizmden ayrışma gibi bazı haklı gerekçelerle oluşan THKO ve THKP-C gibi örgütlerin ıskatma oturup yeni yeni çete ve tarikatlar kurarak "sol" serüvenciliği genelleştirip burjuvazinin gündemine katkı getirenlerin sapkınlıkları...

Oysa sosyalizmi kütlelere sevdirmek, tarihsel ve sosyal haklılığımızı, örnek devrimci kişiliklerle emekçi halklarımıza öğretip göstermek durumundaydık.

Burjuvazinin gündemini kavrayan ve bu gündem yerine işçi sınıfı ve emekçilerin gündemini dayatmak isteyenler, bilinçli ya da bilinçsizce yaratılan bu ve benzeri olumsuzlukları nasıl aşacaktı?

Devrimci kadrolar arasındaki ayrışma elbette kaçınılmazdı; gerekliydi. THKO ve THKP-C vb. örgütlerin gerek tarihsel örgüt-

lerden, gerekse kendi geleneklerinden kopması-ayrışması ise, teori/pratikte, bilimsel sosyalizmden çok uzakta ve de işçi sınıfı temeli dışında aranıyordu.

Devrimci mücadelede rol alanların, yeri gelir düşünce ve davranışlarını değiştirdikleri de görülürdü. Diyalektiğin yasası, bugün kara olanın yarın ak olmasının kavranmasıyla işler-işletilirdi. İnsandaki değişimin ileri mi, geriye mi olduğu söz konusudur. İrfan, anılan örgütleri, saflarındaki ün düşkünleri gibi yüceltseydi, o gün işlerliği olan ölçülere göre, mutlaka "önder" olurdu! Fakat o "inkâr" yolunu seçti ve bilmeden kullanageldiği sıfatlardan ötürü utandığını söyleyerek "istifa" ettiğini mahkemeler aracılığıyla belgeliyordu. İrfan ile seviyeli tartışılmasını, ne demek istediği doğruca anlaşılmasını dilerdik; olmadı...

* * *

İrfan, cezaevindeyken herkesin üzerinde içten bir arkadaşlık izlenimi bırakmıştı. Bazen onun uykuculuğu yüzünden cezaevindeki varlığını bile unutur ve acaba yeniden Ankara'daki duruşmalara mı gitti diye soruştururduk. İşkence sonrası onda kalan bir hatıraydı bu uyumak alışkanlığı.

Aramızdaki tartışmalarda çoğu gençler gibi o da aynı biçimde bir değerlendirmeyle:

-S.ağabey, seni ilk kez SBF'deki konuşmanda tanımıştım; birde 16 Haziran'da mahkemede yaptığın savunmalarını okumuştum. Bizde nasıl bir izlenim bırakmıştı o konuşman biliyor musun? Diyorduk ki, bir işçiden beklenmeyen bilinçli ve ileri bir konuşmaydı bu...

-Ne demek bir işçiden beklenmeyen, bilinçli ve ileri bir konuşma? İşçiler arasında bilinçli ve ileri unsurların olabileceğini niçin düşünemiyorsunuz? Bilinçli ve ilerici olmak yalnızca gençliğin, küçükburjuva "sol"ların tekelinde midir?

-Kızma canım, çok hoşumuza gitmişti senin konuşman.

-Hayır kızmıyorum, çoğu genç arkadaşlardan hep aynı şeyleri duyuyorum; bu yüzden tepki gösterdim. Ayrıca, çoğunuzun hayatında sınıf bilinçli hiçbir işçi arkadaşınız yok. Kimi teorik/pratik yanlışlıkların kaynaklarından biri de sanırım budur. Bir de niçin

bir işçiyi gözünüzde böyle görüp tanımlamaktasınız? Sınıf bilinçli işçiler içinde ben belki de en son sıradayım. Bir girin işçi ve halkın içine bakın neler göreceksiniz. Bizimkisi olsa olsa gözünü erken açmaya çabalayan bir öğrenciliktir.

-Hadi hadi, tevazûya gerek yok. Tevazû gelişmeyi önler; ayrıca zararlıdır. Sen herhangi bir işçi değilsin. Boşuna uğraşmıyorlar seninle.

-Tevazû, dost ve yoldaş ilişkileri ya da dürüst ve namuslu insanlar arasında bir meziyettir; öyle de olması gerekir. Ayrıca, her devrimcide aranan bir niteliktir. Yalnızca düşmanlara ve içimizdeki en büyük düşman oportünizme karşı tevazû gösterilmemelidir. Halkımız aşırı tevazû ve diyergâmlığa "götü açıklık" diyor...

-Şu SBF'de yaptığın konuşmayı yazmayı hiç düşündün mü?

-Yazmak konusunda bir pratiğim yoktur; fakat gerek duyarsam niçin yazılmasın.

İrfan, şaka yapmayı çok severdi; "halkımız ne düşünüyor" ya da, "halkımız bizim yaptıklarımızı nasıl görüyor" diyerek adeta anket yaparcasına ve daima "halkımız" sözcüğü ile başlayan konuşmalara girerdi. Fakat popülüzme kaymazdı.

Cezaevinde bilgi eksikliklerimizi giderecek kitap bulamayınca, bazı romanlara başvurulurdu. İrfan, Rusya tarihini öğrenmek için, Çernişevski, Herzen, Turgenyev ve Tolstoy'u okumakla bir dönemi ve onun bütün özelliklerini öğrenmeye girişmişti. Konulara kuşku duyarak yaklaşanları, olay ve olguları ele alırken kılı kırk yaranları severdi. Bende bıraktığı izlenim, o diyalektik materyalizmi kavrama yolundaydı. Slogancılıktan, yüzeysellikten, naylon gerillacılıktan nefret ediyordu. Öğrenmek hırsıyla doluydu. Hayatı, üretimi, doğayı, uzayı, karmaşık matematik problemlerini ve fiziği çok seviyordu. Kendi kendine, "ne yazık, çok az şey biliyoruz, hele el alışkanlıklarımız, iş terbiyemiz hemen hemen hiç gelişmemiş... Bir işlikte ölesiye çalışmayı ne kadar isterdim. Ya da bir laboratuarda." İrfan'ın bu içten özlemine kavuşup işi, üretimi, çalışmayı ve emek sevgisini tanımasını; insanlarımızı bu özellikleriyle sevmesini bizler de halisane niyetlerle dilemekteyiz; fakat, üretim faaliyetinde bir işçi gibi çalışmadan, iş ve

emek dünyasında patron olarak yerini alan kimileri gibi, İrfan'da üretimdeki maddî konumuna uyumlu olarak, olay ve olguları soyutlayarak irdeleyecekti; bu soyutlamalar, hegemonların düşlerini kolaylaştıracak nitelikteydi. Devrimci harekete somut iş yaparak, taraf olarak Modern Proletaryanın davasının yanında ise, asla yer almayacaktı.

Bir dönemin devrimci genç kuşağı arasından, "Modern Proletarya" diye söze başlayan, devrimci marksizmi özümleyerek yorumlayan bir tek tanrının kuluna rastlanmayacaktı. Bu kuşağın bütün bireyleri, bu konuda bizimle ne tartışabilecek ve ne de diyalog arayacak bir konumdaydı. Bizlerin bu arkadaşlarla aradığımız diyaloglar ise, onların üretim faaliyeti içindeki maddi şartlara-ilişkilere göre şekillenecek, ayrıca, geçmişin tutarlı bir değerlendirmesinin gündeme geldiği bütün dönemlerde, ideolojik-sınıfsal konumlarına çok yakışan biçimde, herbiri bize onulmaz "hatıra" bırakacak düzeyde birbirleriyle yarışacaktı...

Bay Yeşilyurt savcı Ülgen Sözer'in KDİKB Davasında, hem sanık, hem "kamu" tanığı ve hem de ajan olarak kullandığı kimselerden biriydi. Bunu kanıtlayacak onlarca olay, olgu ve yazılı belge vardır.

Onu ve geçmişini ta başından beri (1969-1970) Kocaeli'ne geldiğimde sorup soruşturmuştuk. Sevimli bir geçmişi yoktu. Kendisini önceleri Kemâl Satır bir işe yerleştirmiş, oradan çıkarılmış, sendikacılığa soyunmuş, oradan da uzaklaştırılmış, kitabevi açmış, TİP'in Çanakkale il yöneticiliği yapmış, daha sonra bizim işçi kentine gelmişti.

Kocaeli'nde ilkin Turhan Feyzioğlu'nun yakınlarının bir fabrikasında (Anadolu Döküm), tavsiye üzerine çalışmış, daha sonra bir muhasebe bürosu açmıştı. Çevremize sokulmaya kalkışınca hakkındaki bu bilgileri ayrıntılı olarak toplamıştık. Sözde bizler gibi düşündüğünü söylemekteydi; oysa bakışlarında ve genel tutumunda güven vermeyen bir hali vardı. Gözleri onun kimliğini ele veriyor, yüzümüze bakamıyordu. Adeta iki dinli bir insana benziyordu. Onunla devrimci bir arkadaşlığımız ve eylemimiz asla olmamıştır. Yalnızca bir kere KDİKB' ye gelmişti.

Ama gene de (ne hikmetse) bizim davaya görevli olarak yerleştirilmişti. İçerdeki tutumu ve ilişkilerinden ötürü ondan şüpheleniyor, fakat iddianameler gelmeden konuya eğilemiyorduk. O da bizden sakınıyor, deşifre edileceğinden kuşkulanıyor, açık vermemeye çalışıyordu. En yakın arkadaşlarımızı dahi bize karşı kışkırtmaktaydı. Cezaevinde tezvirat yaparak, çürük insanları et-

kileyerek konumunu güçlendirmek istiyordu. B Koğuşu'na da sık sık gidiyordu; yumuşak ve sinsi yaklaşımlarıyla herkese sokuluyordu; onlar da bu ziyaretlerden sıkıldığını hissettiriyor ve hakkındaki kuşkular yüzünden bizlere "bu adam kimdir?" türünden sorular yöneltiyordu.

Onu ve görevini soranlara nasıl anlatmalıydık?

Cezaevinde bazı "garip" insanlar ziyaretine gelip gitmekteydi. Bu durumlarda, "kim bunlar?" denildiğinde; "çok iyi bir yakınım" der geçiştirirdi. İki de bir onu Selimiye'ye götürmekteydiler, dönüşünde sorardık; "hayrola"; "hiç, savcı benimle bir kahve içmek istemişde" diyerek bizleri tahrik etmeye girişirdi. Demek savcılar "eski köye yeni adet" getirmişti!..

Cezaevinde savcıların kahvelerini içen, tatlı sohbetlerini dinleyen daha kimbilir kaç görevli bulunuyordu aramızda? Bay Yeşilyurt yeteneksiz tavır ve hareketleriyle açığa vurulmuş, bir kere yakayı ele vermişti; artık cezaevinde onu asıl kimliği ile tanımayan kimse kalmamıştı. Kendisi adeta gözetim altındaydı; aramızda kararlaştırmıştık, iddianameler gelene kadar ona kimse ilişmeyecekti. Öyle de yapıldı. Cezaevinde en büyük özgürlük içinde yiyor, içiyor, oyun oynuyor ve siyasî tartışmalara katılıyordu...

İddianameler gelince onu bizim davaya nasıl monte ettikleri daha net biçimde ortaya çıkmıştı. KDİKB Davası'nda yargılanan bütün arkadaşlar toplandık; açılan davanın bir kritiğini yaptık; izleyeceğimiz yolu tartışıp araştırdık. Davadaki kimi arkadaşları tanımaktaydık; çoğu TİP içinde merkez kliğe muhalif kadrodan arkadaşlardı. Bir kısmı öğretmendi; TÖS'de görev almış ilerici ve dürüst insanlardı; bazı gençler de sanık olarak gösterilmişti. KDİKB'nin söz konusu davada sadece 5 üyesi vardı. Geriye kalan kimselerle yalnızca dönemin mücadele arkadaşlığı ilişkilerimiz vardı; iddia edildiği gibi örgütsel bir ilişkimiz yoktu. Demek ki, bay Yeşilyurt davamızda böyle bir ilişkiyi kurmak için görev yapacaktı!

O sıralarda dilekçeyle müracaatta bulunan her sanık Selimiye'ye gidebilir ve dava dosyasını doğrudan inceleyebilirdi. Bizim dava sanıkları da böyle bir inceleme için gereken müracaatı yap-

mıştı. İlkin üç kişi gidecekti; bay Yeşilyurt buna itiraz ederek, "kendisinin de gelmesi gerektiğini" ileri sürerek hır çıkarmıştı; kendisine: "Koçum, senin bizimle organik bir ilişkin söz konusu değil, nasıl olsa kısa bir süre sonra tahliye olarak çekip gideceksin. Davadaki yerin bellidir, alt tarafı bir 'kamu' tanığısın. Ev aramalarında çıkan kitapları bile bizim arkadaşlara yıkmışlar, seni her yerde korumuşlar, savcı ile iki de bir kahve içmelere de gitmektesin, ille de bizimle birlikte gelmene bir anlam veremiyoruz. Başka bir zaman dilediğin gibi dosyaları incelemek hakkına sahipsin; hem ayrıca, gene gidip savcılarla kahveni de içersin. Biz kendi arkadaşlarımızla birlikte gideceğiz, sen işine bak!" Demek zorunda kalmıştık.

Dava dosyalarını inceledik, gerekli notları çıkardık; avukatlar aracılığıyla belgelerin fotokopilerini aldırdık; durum bütün açıklığıyla ortaya çıkmıştı. KDİKB Davası sanıklarıyla bu belgelerin ışığında yeniden ortak bir toplantı yaparak dava hakkında düşündüklerimizi araştırıp belirledik. Bütün sanıkların duruşmalarda vereceği ifadeleri arı misali çok titiz çalışarak ve daktilo ederek hazırladık. Her ifadeden üç nüsha hazırladık. Biri mahkemeye, biri sanığa, biri de bizim arşive konulacaktı.

Bu çalışmalara bay Yeşilyurt muhalefet etmiyor ve sesini çıkarmıyordu; biz de üstüne varmıyorduk. Savcı onu kullandıysa, böyle bir görevliye karşı biz ne yapmalıydık? Dövemezsin, sövemezsin, duruşmada kalkıp savcının oyunlarını yüzüne vuramazsın. Çünkü davada kurtarılması gereken birçok öğretmen ve öğrenci bulunuyordu. Yapacağımız en ufak bir hata böyle bir görevlinin aracılığıyla çoğu sanıklarınm aleyhine olabilirdi. Kendisine: "Bilal sen de yazılı olarak ifadeni hazırlayamaz mısın?" Denildiğinde, buna ıkına sıkına razı olmuştu. Bu durumda diğer ifadelere uyumlu olarak oturup onun da yazılı ifadesini biz kaleme almıştık.

İlk duruşmada bay Yeşilyurt, hazırlanan yazılı ifadesini okumadı; çok kısa bir ifade verdi; geriye kalanını duruşma hakimi usulünce zabıtlara geçmişti. Duruşmada mahkemeye sunmadığı yazılı ifadesini elinden alarak dosyaya sokmak için fiilî bir durum yaratmak zorunda kalmıştık. Davamızda ajan kullanan savcı beye bu kadarı da yeterdi...

Bu arada yurtsever ve devrimci askerler, bu ajanın cezaevinden MİT müfettişleriyle yaptığı görüşmeleri ve sıkıyönetim ilgililerine verdiği yazılı bilgileri içeren 16 daktilo sayfalık bir "rapor"un fotokopisini bize de ulaştırmıştı. Bu fotokopilerin iki sayfası bizim davayla, geriye kalanı da "Cunta Davası"yla ilgiliydi.

Bay ajanın "tutukluluğu" çok kısa sürdü; sonunda doğal olarak beraat ettirildi. Ele geçirdiğimiz bu bilgileri ve fotokopileri, bütün devrimci ve sosyalist kadrolara iletmiştik. Ayrıca, DİSK ve Maden-İş Sendikası yetkililerine ve hukuk müşavirlerine de durumu belgeleriyle iletmiştik. Fakat bu malzemeler onları "mandallamadı"; Kemal Türkler ve Hakkı Öztürk'ün marifetiyle bu ajan gözümüze baka baka, bile bile T. Maden-İş Sendikasının Kocaeli Bölge Temsilciliğine atandı! İşçilerin uyarıları bu konuyu çözmeye yetmeyince, işçiler kendi yöntemleriyle bu ajanı görevinden uzaklaştırmayı başarmıştı.

Bay Baykara ile saklandığımız işçi kentinden gittikten sonra, bir daha bizimle ilişki kuramamış ve eline aldığı bir sazla İstanbul yollarına düşmüştü. THKP-C'den tanıdığı arkadaşlarla ilişki kurmuş ve ne yaman bir "halk şairi" olduğunu göstermişti.

Bu ilişki ve Dava dosyalarına ve sonradan bana iletilenlere göre, Baykara, Mehmet İncili ve diğer "zevat"la İstanbul'un iki yakasını paylaşıp "örgütlüyor"lar; böylelikle TİP merkez kiliğine ne kadar muhalif işçi varsa hepsini THKP-C'ye aktarmakta büyük bir ustalık gösteriyorlardı. Bu işçilerin açılan davadaki sayıları 70'i buluyordu. Bu işçiler, THKP-C'nin gündeminden habersiz yalnızca kapitalist sisteme ve faşizme karşı savaşmakta kararlı dürüst ve sade insanlardı. Genç militanlara dayanışma göstermiş, onları barındırmış, kaçmalarını sağlamış ve korumuşlardı.

Bay Baykara "örgütlediği" bu insanları polisin şefkatli ellerine teslim etmekte de bir kusur işlememişti. Dışarda kalmayı başaran kimi genç militanları da... Onun naylon gerilla * pozlarını, bastığı havaları bana anlatanlardan dinledikçe irkilir ve yüzüm kızarırdı. Hele çoğu bizim arkadaşlarımız olan işçilerin en ileri unsurlarını polisin önüne düşüp kapı kapı gösterip yakalatması karşısında bize sadece yere bakmak düşmüştü. Ya o Emniyetteki devrimci onurunu koruyan ve konuşmayan militanlarla yüzleştirilmeler? (Yavuz Çanak, A. Bülent Karataş vd.) Bu anlatılan "öykü"ler artık dillere destan olmuştu. Bu yüzleştirme olaylarından

* Daha fazla bilgi için bkz: S.Ö. *"Oportünizm Yargılanıyor"* 1980. Sorun Yayınları, s.80-85

en ilgincini militan gençlerden Yavuz Çanak'ın babası, dostum, hemşehrim Rasim Çanak'dan ayrıntılı dinlemiştim:

-Oğluma çamaşır ve para götürmüştüm, polislerden biriyle hemşehri çıkmıştık, bana, "bak hemşehrim ben komünistlere düşmanım, bizim memleketten böyle adamlar çıkmaz; senin oğlan boşuna dayak yiyor ve konuşmuyor; bir yolunu bul, bu yiğidi boşuna dayak yemekten kurtar; sanıkların hepsi öttü o hâlâ direniyor; acıyorum oğluna" Dedi. Bir polisten bunları duyunca oğlumla iftihar ettim. Girdiği örgütü ve ilişkilerini ayrıca eleştirmedim. Bu haber bana yetmişti.

Emniyette oynanan komediyi olayın canlı kahramanlarından da ayrıntılı olarak dinlemiştim.

Baykara ve eylemleri yüzünden Ziya Yılmaz ve Yusuf Küpeli gibi THKP-C'li arkadaşlarla da aramızda tartışma çıkmıştı; onlar bu bay yüzünden beni sorumlu görüyor ve şiddetle eleştiriyordu: "Biz bu soytarıyı KDİKB'nin ciddî ve güvenilir bir parçası olarak tanımaktaydık; ne bilelim, sizin arkadaşınız olunca daha derinine inmemiştik..." Hele, Yusuf Küpeli onun için: "Bu adamın 'örgütlediği' işçilerin hiç birini tanımıyorum; çoğunun yüzlerini ilk kez içerde gördüm. Bizim bütün iplerimiz onun elindeydi. Kapandaki insan gibi saklandığımız yerde bekliyorduk; paramız ondaydı; ilişkileri o ayarlıyordu; gidilecek yerlere o gidiyordu. Kimseyi denetleyecek örgütsel bir organizma içinde bulunmuyorduk. Sizin örgütten oluşunu referans saymıştık; o yüzden kendisine çok güveniyorduk; soytarılığı çıktı işte..." Biçiminde bir değerlendirme yapınca artık söyleyecek sözümüz kalmıyordu. Baykara'nm bu davalardaki rolü ve portresi ortaya çıkmıştı.

Bay Baykara, bütün sanıkları tahliye olan KDİKB Davası savunma safhasındayken; savcının bütün delillerini (ajan kullansa da) bir bir çürüttüğümüz bir aşamada yakalanmış ve davaya yepyeni deliller, itiraflar ve pişmaniyeler katmıştı! Onun ifadeleriyle dava bir anda biçim değiştirmiş savcının işi çok daha kolaylaşmıştı. Bayımız kolluk kuvvetlerinde ve savcılıkta verdiği ifadelerini duruşmada da aynen kabul etmiş ve değiştirmemişti. İfadesinin sonunda ise, "bundan böyle memleketime ve vatanıma faydalı bir insan olacağım, yaptıklarımdan ötürü çok pişmanım!..." Demekteydi.

KDİKB Davası, THKO ve THKP-C türünden öyle "ünlü" bir dava değildi; seyircisi az ve basının ilgisini çekecek sansasyonel eylemleri bulunmayan bir davada, bay Baykara'nın ifadeleri ve tutumu pek dışarı yansımamıştı. THKP-C Davası'nda ise durum tam tersineydi. Aktörümüz böyle bir davada, bizim davadaki miskinliğini bırakmış adeta kaplan kesilmişti; duruşmadaki sorgusunda ellerini arkaya atmış ve: "Ben marksist-leninistim. Mihri bizim ağabeyimizdi..." (o sıralar MDD teorisyeninin fikirlerini taşıyan kismelerle aynı koğuşta kalıyordu) Biçiminde çok "yürekli" bir ifade vermekte asla bir sakınca görmemişti. "Şair ruhlu" mahkeme başkanı, bu türden "savunma"larla mangalda kül bırakmayan Baykaraları-maykaraları suya götürüp, susuz getiren cinsinden yetenekli ve kül yutmayan biriydi. Ta lisedeyken kendi öğretmeni Av.Faik Hocayı bile içeri tıkmış, hakkında ayrıca hakaret davası açmış, fukaranın evine haciz dahi koydurmuştu. Hakim Akdemir Akmut, kahramanımızın sorgusunu dinledikten sonra, dosyayı karıştırmış ve zabıtlara şöyle geçmişti ifadeyi; "kolluk kuvvetlerinde ve savcılıktaki ifadelerinde, pişman olduğunu ve bundan böyle memleketime, vatanıma faydalı bir insan olacağım beyan eden M.Baykara açık duruşmada, ellerini ardına koyarak, marksist ve de leninist olduğunu söyleyerek söze başlamış..."

Baykara, bizim davadaki tutumunu THKP-C Davasında da sürdürseydi hakkında hiçbirşey söylemeyecektim. Hattâ bu türden olayları çok doğal karşılayacaktım. Oysa onun ifadeleri dışarda elden ele geziyor ve bizim hakkımızda da çok çirkin spekülasyonlar yapılıyordu. 1950 Tevkifatında yargılanan ağabeyim Avni Memedoğlu bu yüzden bana çıkışmıştı:

-Oğlum içinizde meçhûl adamlar, hainler kol geziyor; bu ne rezalettir? Bu ne biçim dava? Bunları göremiyor musunuz? Körmüsünüz ulan?!!

-Biraz bekle ağabey, henüz yüz yüze gelmedik, işin aslını çocukların ağzından dinlemek istiyorum; belki işkenceden ötürü kötü ifade vermiş olabilirler.

-Ne işkencesi, adam işkence bile görmemiş, daha kendisine dokunmadan altına sıçmış, 17 yaşındaki çocuklar bile ondan daha şerefli çıktı polisten... Bizim aramızdan böyle ihanetler çıkmamıştı,

aile kolektifimizin itibarı sarsıldı... Bu mesele de sen de kusurlusun.

Okuma-yazma bilmeyen yaşlı ve çilekeş anam da beni suçlamaktaydı. Kapanmaya başlayan gözleri ve çok az işiten kulaklarıyla görüşme yerinde telörgüye yaslanır düşüncelerini yaşlı gözlerle şöyle aktarırdı:

-Oğul, ben sana kaç defa söyledim, niye bu adamlarla yola çıktın? İzmit'te o adamı daha ilk görüşümde sana demedim mi; "oğul bu oğlanı ben hazzetmedim, gözleri kumar bakir diye?" Oğul bunlar hayın, ailemize yakışır mı, bu adamların yüzünden adam hapislere düşer mi? O vurulan uşaklar, adı Ulaş'mıydı neydi, bak onları çok sevmiştim, onların yüzleri temizdi...

Anam da haklıydı, insan tanımak çetin bir işti; onun sezgileriyle tanıdığı insanları biz baskı ve kötü günlerde ancak tanıyacaktık. Anama:

-Haklısın ana, keşke senin gibi önceden bazı şeyleri görebilseydik. Üzme canını, içimizden hayınlar çıkmasaydı da biz gene içerde olacaktık; onlar işin basit bahaneleridir. Onların yüzünden içerde bulunmuyoruz. Sen bizim söylediklerimize ve yaptıklarımıza bak. Ben senin oğlunum; onurumuzu ve düşüncelerimizi kirletmedim. O senin hayın dediğin türden sosyal asalaklar, istemesek de her koşulda hareketin arasına girmek isteyecektir. Onlar yaptıklarıyla bizi değil kendilerini yaralamış oldu. Bak biz yere bakmıyor ve dik duruyoruz. Kafanı yorma bu işlere, ilerde her şey daha iyi olacaktır...

Arkadaşlarımın ve yakınlarımın eleştiri ve kınamalarını dinlemek kolaydı; fakat insanın kendisiyle hesaplaşması zor ve yaralayıcıydı. Derme çatma örgüt yapılanmalarında kolaylıkla ortaya çıkabilen "ihanet"ler karşısında sinirlerimiz bozulsa da değişen birşey yoktu. Umutlu olmak ve devrimci mücadelede çürüklerin arınacağına inanmak gerekiyordu.

Mahkûmiyet kararı kesinleşince Baykara ile Sağmalcılar cezaevinde ilk kez yüz yüze gelmiştik. Yollarımızın ayrıldığını, örgütsel deneyimlerin ve değerlendirmelerin gözlerden kaçırılacağını hissediyorduk. Sağmalcılar cezaevinde, gardiyanların odasında kayıtlarımız yapılırken de hissettiklerimizi kanıtlayan gelişmeler cereyan etmişti. Köprülerin altından çok sular akmış, yeni

"dostluklara" köprüler kurulmuştu.

Baş gardiyan:

-Mustafa bey hanginiz?

Diye sormuş ve kahramanımızı ve eşyalarını alarak Murat Belge'lerin koğuşuna kadar götürmüştü. Baş gardiyan döndüğünde bana da:

-Sen kimsin?

-Kayıtlar önünde, bak öğrenirsin kim olduğumu.

-Onu demedim, burada kadınların dışında siyasîlerin dört koğuşu var, sen hangisinde kalmak istiyorsun?

-Farketmez, seçim hakkım yok.

-Öyle şey olur mu, kavga gürültü oluyor. Hasımları bir arada tutmuyoruz. Söyle hangi koğuşta kalmak istiyorsun?

Bu cezaevinde olup bitenlerden henüz en ufak bir bilgim yoktu. Kimlerin değişen şartlarda neleri düşündüğünü, hangi kabukları değiştirdiğini bilmiyordum. Dört ayrı koğuşta ayrı ayrı ve "hasım" siyasîlerin bulunması ve bana "hangi koğuşu istiyorsun" türünden bir soru yöneltilmesi oldukça ağırıma gitmişti...

Baş gardiyana:

-Ben bir tercih yapamıyorum, lütfen koğuş temsilcilerine sorun, hangi koğuştaki arkadaşlar benimle kalmak istiyorsa oraya verirsiniz.

Baş gardiyan dediğimi yapmak için adımı bir kağıda yazıp ayrılmıştı. Herkes dağıtımdan nasibini almış, yalnızca biz kenarda kalmıştık. Sonradan öğrendim ki, THKP-C'nin mirasına ya da iskatına oturan sahte gerillalar koğuşlarına beni istememişti; "aman onu buraya getirmeyin" diyerek dayatmışlardı. Sahte gerillalardan kopan diğer bir kesim ise; "bizim arkadaşımız değil, biz de istemeyiz!.." demişlerdi. Cezaevinden dışarıya "THKP-C Komünist Grubu" (Baykal Gürsoy ve arkadaşları) diye bildiri yayınlayanların koğuşunda kalanlar ise; "S.ağabeyin hoşlanmayacağı kimseler var aramızda, bizim ona bir itirazımız yok, kendisi istiyorsa gelsin." demişlerdi. Bu siyasî eğilimlerden kavga ederek ayrışan ve koğuş değiştiren dördüncü koğuş ise, ilkin bizi isteme-

mişti; çünkü daha yeni "hayta"lardan kurtulmuş ve kendi "düzen"lerini kurmuşlardı... Ayrıca, Baykara'da bu koğuşta kalmaktaymış; onun da koğuşun önde gelenlerinden Murat Belge'lerle büyük bir "dostluğu" varmış... Koğuşlarında sükûnet istemekteymişler... Demek kahramanımız bu mizanseni yeni arkadaşı Murat Belge'yle beraber önceden düşünüp hazırlamıştı!..

Dört siyasî koğuş'un düşüncelerini Baş gardiyan Arif Ağa bana aynen iletmişti. Bir çözüm aramaktaydı; kendisine:

-O halde beni bir hücreye verin, yalnız güneşe çıkmama izin verilsin yeter. Benim yüzümden kimilerinin keyfi kaçmasın.

-Ben de onu düşündüm; ama havalandırmalarda gene hasımlarınla karşılaşacaksın.

-Benim hasmım yok.

-Öyle diyorsun ama, bak iş hiçte öyle değil, admı duyan senden huylanıyor...

Bu konuşmalar olurken, Murat Belge'lerin koğuş temsilcisi Namık Aşçı ile yardımcısı İbrahim Kalyoncu koşup gelmişti. Aralarında yapılan tartışmalarda, benim onların koğuşlarında kalmamın doğru olacağına karar vermişler ve aleyhte ileri sürülen "gerekçeleri" dinlememiş, koşup gelmişlerdi; "kalk ağabey, bizim koğuşa gideceğiz!" diyerek ve boynuma sarmaşarak beni karşılamışlardı. Ne de olsa işçi arkadaşlarımdı. T.Maden İş Sendikasında, 16 Haziran'ların kadrosunun başını çektiği muhalefetten, çeşitli tasfiye ve sıkıyönetimlerin de yardımıyla kurtulan Kemal Türkler, bu kez Namık Aşçı'ların başını çektiği bir muhalefetle karşılaşmış ve sendikadaki ilerici muhalefet kırılamamıştı. Namık Aşçı'ların Zonguldak'ta yerel maddi dayanakları vardı. Bölgenin insanlarıydılar...

Bu arkadaşlara:

-Neler oluyor buralarda? Baş gardiyanla bir formül bulmak üzereydik. Bir problem varsa çaresine bakarız. Koğuştaki düzeniniz bozulmasın. Dediğimde, onlar da:

-Bilmez misin veba mikrobu sarmış heryeri, problem çıkaranlar haltetmişler, yürü gideceğiz. Biz arkadaşlarımızı soytarıların yanında harcatır mıyız? Diye karşılık vermişlerdi.

Sağmalcılar cezaevinde bu türden bir kabûl görünce bu cezaevinde olup bitenleri daha iyi kavramaya başlamıştım.

Baykara'ya yönelttiğim sorulara da beklediğim gibi, doğru ve içten cevaplar alamamıştım. Bizim davadan hüküm giyen diğer arkadaşlarla (Necati Çığşar, Nurettin Doğan) birlikte bir kritik yapılması girişimlerim de sonuçsuz kalıyordu. Baykara bu arkadaşları yedeğinden ayırmıyor ve yeni oyununu değişik bir diplomasiyle yürütmek istiyordu. Bu arkadaşlar ise kılı kırk yarmak konusunda devrimci bir tavır yerine köylü kalenderliğini seçmişti. Onları da kendi bağımsız iradeleriyle davaya ve sorunlara daha tam olarak bakabilmeleri için serbest bırakmak gerekiyordu. Baykara, Murat Belge'den yabancı dil öğreniyor, bu arkadaşları da peşi sıra sürüklüyordu.

Derken, kahramanımızın ifadeleriyle kardeşim Zeki de cezaevine geldi. O, cezaevinde olup bitenlerden benden daha çok habersizdi; hâlâ eski "arkadaşlıklara" karşı duyarlı davranıyordu. Koğuşa girer girmez Baykara'ya sormadan edememişti.

-O ne biçim ifadeler ulan, yaktın herkesin başını, utanmıyor musun?

Kahramanımız her dönemde birilerinin kanatları altında korunmaya alınmıştı; yeni "dostlarına" karşı o zaman çok geçerli olan "günâh çıkarma" adı altında yapılan "özeleştiri" maskaralığı revaçtaydı. Baykara böyle sert bir çıkıştan hoşlanmamıştı; çünkü, bundan fiyakası ve gözboyacılığı zarar görebilirdi. Bu yüzden sesinin tonunu değiştirmiş, konuyu genelleştirerek yeni efendilerinin de işe karışmasını sağlamak istemişti. Artık onu koruyacak bir Ziya Yılmaz ve Yusuf Küpeli yoktu. MDD teorisyenine saygılı kimselerin koğuşlarında da kalmıyordu. Sıra Murat Belge'lerin ardına saklanmaya gelmişti. Bayımızı kim koruması altına alıyorsa onların sazını çalıyordu. Bizlerin kanatları ise böylelerine güven vermiyordu; alt tarafı "amele taifesi"nden biriydik; ayrıca bizlerin magazinleşmiş bir ünü de yoktu. Sansasyondan da uzak duruyor, sınıfsal tevazûmuzu koruyorduk. O ise bize:

- Benden ne bekliyordunuz? Ne yapacaktım yani, büyük bir "komünist" gibi mi davranacaktım? Benim ne biçim bir adam olduğumu ta başından beri anlayamadınız mı? Ben alçağın biriyim,

korkak, adi, iğrenç bir yaratığım. Daha önce niçin açmadınız gözlerinizi? Eyy koca S.Ö. sen niye açmadın gözlerini? Beni suçlayacağınıza önce kendinizi suçlayın. Gölcükte çırak okulundayken ben i....dim, adım her yerde kötüye çıkmıştı; niçin beni aranıza aldınız? Sana Küpeli'den silah getirmem de numaraydı; niçin anlamadın? Ben o zaman da soytarının tekiydim, aktördüm, alçaktım. Sorguda Yusuf Küpeli'ye soruyorlardı; "sen kimsin ulan?" diye, o da dayak yedikçe hep aynı cevabı veriyordu; "ben komünistim!" Ona yapılan işkenceden irkilmiştim, korkumdan altıma sıçtım, boklar paçalarımdan aşağı süzülmüştü. Bana tek fiske bile vurmadılar. Yalnızca altıma sıçtığımı için; "git temizlen ulan, daha dokunmadan..." deyip bir tekme attılar kıçıma. Yusuf Küpeli dayak yerken ne kadar "komünist" idiyse, ben de altıma sıçarken o kadar "komünisttim" Niçin benim korkak bir zibidi olduğumu önceden keşfetmediniz? Sorguda kim ötmedi ki ben ötmeyeyim? O zaman aklınız daha ilerdeydi de niçin bizi ve kendinizi koruyup kurtarmadınız?

Kahramanımızın bu "eleştiri" ve "itirafları", J.J.Rousseau, A.Gide ve O.Wilde'ı geride bırakmıştı; kimileri çok şaşırmışken, Murat Belge ise, son derece sevecen ve "beşuş" bir çehre ile sevgili yeni "dostuna" destek verip arka çıkıyordu:

-Baykara büyük bir proleter, ona ve özeleştirisine hayranım; bu cezaevinde onun gibi kendisine böylesine kıyan kaç kişi çıkmıştır? Aleyhine olsa dahi gerçekleri konuşmaktan kaçınmayan onun bu "asil" davranışını çok takdir ediyorum. Bravo!..

Bu "itiraf" ve "değerlendirme" karşısında bizim birader şaşırıp kalmıştı. Cezaevindeki bu "ilerleyişleri" bir türlü kavrayamıyor, açık ve dürüst bir kritiğin yapılmasını bekliyordu.

İddia edildiği gibi, kimseden yiğitlik, yüreklilik ve komünist davranış aradığımız yoktu aslında. Kahramanımızın ve her dönem değişen koruyucularının kimliklerini de biliyorduk. Sosyalizm adına yapılanlar elbette birgün herkesin gündemine gelecekti; bu türden karşılaşmaların kaçınılmazlığı da ortadaydı. Bayımızın denediği orta-oyunu, özeleştiri ve eleştiri yerine geçemezdi. Hele "itiraflar" kimseyi aklamaya yetmiyordu; ama ne çare ki, o dönemlerde, eşeğin çöplükte yuvarlandıktan sonra silkinerek te-

mizlenmesi, "arınma" ve "özeleştiri" olarak kabûl ediliyor ve alkış topluyordu!

KDİKB'nin bir "kurucusuyla" ilişkilerimiz böylece noktalanıyordu! Evet suçlu olan bizdik. KDİKB'nin bileşiminde rol üstlenenler, şimdi, yeni rolleriyle faşizmin baskı ve terör estirdiği koşullarda sınanıyordu!.. Tekelci sermayenin devrimcilere attığı tokat aşılması gereken problemlerimizi büyük acılarla öne çıkarmıştı; *Devrimci Harekette* her şeyi yeniden öğreniyorduk!..

DPP'nin disiplininin olmadığı yerde kişilerde sağlamlık, çürüklük arayan yoktu. Fakat inandığı ilkelere bilinciyle bağlı kalan, proleter ahlâk ve onurunu çiğnetmeyen çoğu arkadaşlarımıza boşuna saygı duyulmuyordu. Her örgütün içinde, devrimci olanla asalak olan birlikte bulunabilirdi; ancak mücadele çürükleri açığa çıkarırdı. Onurlu ve militan olan poliste, işkencede, sorguda, mahkemede ve devrimciler katında daima saygı görürdü. Kendisine devrimciyim diyenlerden kaç paralık devrimci olduğu, hangi örgütün içinden geliyorsa gelsin, daima sorulur ve aranırdı. Geliştirilen "itiraf" ve "eleştiri"ler, İşçi sınıfı ve sosyalizm adına yapılan yanlışların aşılmasına, geçerli bir çözüm yöntemi getirmiyor, yalnızca eğrilerle doğruların ayıklanması işini geciktiriyordu. Yanlış olana vurmakla doğrular ortaya çıkmıyordu. Her hareketin içinde bulunan olumlu ve olumsuzlukları birlikte ele almak, tahlil etmek ve sorunları bir çözüme kavuşturmak gündemdeyken, böylesine maskaralıklara soyunanlara söylenecek söz de kalmıyordu. Aslında bu türden tutumunu sürdürenler, ilerici gelişmelere yararlı bir görev yapmıyor, yeni soytarılıkların kapısını açıyordu. Kimi insan işkenceye dayanamaz ve korkabilirdi. Hepimiz de korkabiliriz. Kimileri örgütünü inkâr edebilir ve hattâ davadan dönebilirdi. Gündemde doğallıkla bunlar da olacaktı; gelişmelere daha serinkanlı bakabilmeliydik. Yeni koşullarda yeni örgütlenme yöntemlerini bu deneylerden çıkardığımız derslerle yetkinleştirmeliydik...

Çeşitli soytarılıklarla mangalda kül bırakmadıktan sonra köşelerine çekilen, bir maskaraya, inkârcıya ve döneğe kimse bir çift söz dahi etmeyebilirdi; sosyalistler bu türden çürük bir malzemeyle uğraşmaz, geçmişi bırakıp geleceğe bakardı; fakat kimi

soytarılar köşelerine çekilmez, yeniden devrimcilik adına topaç gibi ortaya çıkar-çıkarılırsa o zaman acımadan onları "politik açığa vurmak" her devrimcinin boynunun borcuydu.

Burada yapmaya çalıştığımız da yalnızca budur!

KDİKB Davası'nda, gerekçeli kararın oluşmasına "katkı" ve "itiraf"larıyla malzeme veren kahramanımız, 1975 affıyla tahliyesinden sonra 15 yılımızın geçtiği işçi kentimize gitmişti. (Bazı disiplinleri gözeterek biz İstanbul'da kalmıştık.) Mahkûmiyetimize kamu tanıklığı yaparak şürekasıyla birlikte malzeme katkısında bulunan "yetenekli" avukat, bay Şinasi Yeldan ve çevresiyle yakınlık kurduğunu, geçmişin "kritiğini" yaparak, ona karşı da "özeleştirisini" yapmayı ihmâl etmediğini de öğreniyorduk. Daha sonra, bu sürecin "kritiğini" dahi yapmadan, spekülatif maskaralıklar yaparak, yakın dostlarımıza yanaşıp, onların dayanışmalarına ve koruyuculuğuna sığınıyordu.

Dostluklarını temiz tutan arkadaşlar ise cezaevindeki ayrışmalar üzerinde hesap soruyordu. Onlara dava dosyalarını okumalarını önerdim. Eskiden olduğu gibi arkadaşların inisiyatiflerini etkilemek yanlış olacaktı. Olup bitenlerden sonra herkes kendi yolunu bağımsız ve özgür iradesiyle bulmalıydı. Birilerini uyarmak ve eğiterek kazanmak zor bir uğraştı. Kişi, kendi zeka ve melekelerini kullanarak doğrularla tanışmalıydı...

İkinci memleketim saydığım bir işçi kentine uğradığım günlerin birinde kahramanımız, yolda yürürken arkamdan yetişmiş ve:

- S. ağabey, konuşmak istiyorum. Diyerek yanaşmak istemişti. Niyeti açıktı; bizi eski S. Ö. sanarak insan olana karşı duyarlılığımızı sömürmeğe kalkışmıştı. Kendisine:

- Ne seninle ne de Ruhi'yle konuşacak bir şeyimiz kalmadı.

- Beni onunla nasıl bir tutarsın?

- İşine bak! Seninle konuşacak birşey kalmadı!..

Konuşulacak yerde, konuşmak ve hesaplaşmadan kaçanlarla şimdi neden, hangi gerekçeyle konuşacaktım? Geçmişin hesabını vermesi gerekenlere yerinde ve zamanında vermeyip spekülasyon ve soytarılığa soyunanlarla daha neyi, hangi amaçla konuşacak-

tım? Devrimci adam bir, bilemedin iki kere denenip sınanırdı. Üçüncüsüne kalkışanın ise, adı belliydi...

Onunla son konuşmam böyleydi. Bundan sonraki hayatını izlemek mutluluğunu tadamadım. Öğrendiğim kadarıyla bir kaç kapı aşındırdıktan sonra bütün siyasî döküntülere şefkatli kollarını açan "örgütlü oportünizm" onu da bağrına basmış, kahramanımız böylece "ilerlemeci" olmuştu. Herkes kendi yolunu büyük bir özgürlük içinde seçmek şansına sahipti. Kimin ne söylemeye hakkı vardı ki?

Burada, geçmişe bir göz atmadan edemeyeceğim:

1971'e gelmeden işçi ve gençlik içinde küçükburjuva ideolojisi ve onun sınıfsal karakteri her ölçüde ortalıkta kol geziyordu. Proleter devrimci ideoloji, proleter karakter tipi "fırtınalar" arasında seçilemiyordu. "Kurt dumanlı havayı sever" hesabı, böyle dumanlı havalarda bu iki ayrı kutuptan insanların konumu henüz yeterince kavranamıyor, farklılıklar arasına kalın çizgiler çekilemiyordu. Proleter devrimci düşünce ve karakterin gelişip yetkinleşebilmesi için mücadele, deney ve kırım gerekiyordu. 100 yıllık tarihsel toplumsal mirasın her halkası, burjuva, küçükburjuva "sol" akımların ve onların etkinliklerinin kırılamayışlarından günümüze organik halkalar biçiminde yansıyamamıştı. Gerekli ayrışmalar içinden proleter devrimci eğilim bir türlü ete kemiğe bürünememişti. Bu süreç şimdi hızla yeni başlıyordu.

1971'e varmadan doğruları aramakta olan bizim kadrolar, aleyhteki bütün faktörlere, bilgi ve deney eksikliklerimize, tarihsel misyonla organik halkaların kopukluğuna rağmen, gene de, proleter devrimci eğilim, ideolojisi ve ahlâkıyla sahneye çıkmak için savaşıyordu. Bu savaş bazı yanlışları içinde taşısa da (ki elbette taşıyacaktı), sürdürdüğümüz iz temelde doğruydu.

Düşünçe ve eylemde yaptıklarımdan ötürü, kendi payıma, hiç utanmadım; yere bakmadım, yüzüm kızarmadı. Sorunlarımızın eleştiri ve kritiğini başkalarına bırakmadan kendimiz yapmaya çalıştık; daha yetkinini aradık ve özledik. Sosyal pratikte öğrenciliğin, öğrenmenin ve donatımlı bir militan olmanın ötesinde kariyerizm, uvriyerizm vb. gibi onulmaz hastalıklardan uzak durduk. Bunu başarmıştık.

KDİKB örgütlenmesi içinde, sonradan daha aydınlık olarak ortaya çıkan manzara sürpriz de değildi. Başından beri ısrarla vurgulandığı üzere, KDİKB asla bir parti çağrışımı yapmamış, kendini hiçbir zaman DPP yerine koymamıştır. Bizler donanımlı bir DPP disiplininden gelmiş ve eğitilmiş kadrolar olsaydık, elbette sonuç başka biçimde gelişecekti. Örneklemen ve maskaralığı sonradan da ortaya çıksa kahramanımız, gerçekten incelenmeye değer bir tipti.

O da tıpkı öteki yoldaşı (R.Göbüt) gibi ille bir şeye "baş" olmak, öne fırlamak, her moda eğilime ilkesiz biçimde yanaşmak ve birilerinin kanadının altına sokulmak eğilimindeydi. TİP içindeki git-gel'lerde de öyleydi. SD,MDD sürtüşmelerinde, o ilkin Aybar karşısında, Aren saflarındaydı; bir ara, TİP Gn. Yön. Kur. Üyeliği, ya da yedek üyeliğine de soyunmuş ve Şinasi Yeldan'ın yanında yer almıştı. MDD saflarına geçip, KDİKB içinde birlikte olduğumuz dönemlerde ise, kendi başına "garip" ilişkiler içine girer, alet tedarik eder, asker elbiseleri, postallar bulup, buluşturur, bu türden hazırlıklardan arkadaşlarını haberdar etmezdi. Bu yüzden güç durumda kalırdık. Mektup yazmasını ve eline geçen keçe kalem ve fırçayla her yere yüzlerce imza atmayı çok severdi. Bu mektupçuluk, kroki çizme işi ve imza tutkuları davada aleyhimize "malzeme" olarak kullanıldığından giderilmesi imkânsız problemleri karşımıza çıkarmıştı. KDİKB lokalindeki açık renkli formika kaplı masaya, ispirtolu, flomaster kalın kalemlerle güya adres tanıtımı için renk renk çizdiği bir kroki (Şevki Ustanın Gölcük, Donanma sınırları içindeki teneke evlerinin yerini gösteren bir kroki), iyi saatte olsunlar tarafından; "Donanma'ya sabotaj planları" olarak dosyamıza sokuşturulmuştu. İlgililer hakkımızda birçok şeyi ileri sürebilirdi; hattâ kimi akıllı tertiplerle daha önemli bazı iddialarda bulunabilirlerdi. Fakat "Donanmaya Sabotaj" iddiası ahmâkça bir iddiaydı. Aklımızı peynir ekmekle yememiştik! Ama, nasıl ki, doğan çocuk bilmem nesinden bilinirdiyse, kahramanımızın bu türden tutkusu da önceden biliniyordu. Fakat, bütün uyarı ve eleştirilerimize rağmen bir türlü önlenemeyen bu imza ve kroki çizimi tutkularını (!) ayıklamak bizim açımızdan hiç de kolay olmamıştı. Dava da 16-17 yaşındaki gençler daha sağlam ve onurlu çıkmıştı; tertemiz ve pırıl pırıl zekalarıyla tertipleri aşmayı başarmışlardı. Keşke soytarılarla boşa geçen zamanı bu gençlerle geçirseydik!..

Bayımız, poz ve rol kesmekte çok yetenekliydi. Bilmem, belki de öksüz büyümesinden, zor ve çileli geçen hayatından, ilgi noksanlığından, çocukluğunda şefkat ve sıcak bir yuva görmeyişi vb. yüzünden, onu girdiği örgütler içinde böyle bir sığınma ve tamamlama duygusuna itmişti.

Onun işçiliği de garip bir işçilikti. Sağlam bir proleterde olması gereken nitelikleri taşıdığını söyleyemem. Tekleyen, bir türlü onarılamayan bir yanı daima seçiliyordu.

Bir gün akşam üzeri bizim eve uğramıştı: "Ağabey, hele kalk bir yere gideceğiz." Demişti.

-Hayrola, ne var?

-Kalk, dışarı çıkalım.

Giyindik çıktık. Bizi doğruca yeni kiraladığı evine götürmüştü. Eve girer girmez, beni mutfağa sokmuştu:

-Ağabey şu oyuncağın (tüp gaz ocağının) nasıl yakıldığını bana bir öğretsene?

-Vay maskara seni, bunun için mi beni bin bir numara ve törenle buralara getirdin?

-He... vallahi nasıl yakılacağını bilmiyorum. Göster de bir çay içelim.

Bayımız, daha bir tüp gaz ocağının nasıl yakılacağını bilmiyordu. Bırakın proleterleri, köylülerimiz bile öğretmene gerek duymadan bu "oyuncakların" nasıl kullanılacağını gayet kusursuz biliyordu. Kendimi alamadım:

-Ulan "dürzü", hani sen elektronikçiydin?

Bayımızın nasıl bir proleter olduğu çok açıktı...

Bir olayı daha yazmak istiyorum:

1971'e gelmeden her devrimci gibi bizler de organize ve donatımlı bulunmanın özlemini duyuyorduk. Yaklaşan faşizm tehlikesi karşısında "keklik misali" avlanmak istemiyorduk. Bu yolda amatörce denilse bile gençlik kesiminden daha ilginç bir pratiğimiz vardı. Kırda, ormanda ve dağda yürüyüşler yaparak kendimizi kötü koşullara alıştırmak vbg. eğitimler yapıyorduk. Bu "talim"ler sırasında günde bazen 30 km yol yürüdüğümüz olurdu.

Bayımız bu amatör yürüyüşlerde de sekter, mekanik bazı davranışlarla garip pozların ardına saklanırdı. Sakin, tevazû sahibi, yumuşak ve esnek olması gerekiyorken, bir militandan daha çok, biçimsel tutkuların esiri gibiydi. Bu yürüşlerde bir işçi kentinin çevresini tanımak, kara, deniz, tren ulaşımını öğrenmek, coğrafi konumunu bilmek, enerji, su kaynaklarını, köylerini, fabrikalarını, tarihi eserlerini, özellikle tarihini ve kültürünü öğrenmemiz gerekiyordu. Yöre insanlarının bazı niteliklerini, kökenlerini ve geçmişlerini soruşturmak her devrimcinin göreviydi. Yaşadığımız coğrafyanın özelliklerini ayrıntılı ve çok yönlü tanımayı daha Sanat Enstitüsü öğrencisiyken Türkçe öğretmenimiz ilerici ve değerli insan Nazmi Şener'den öğrenmiştim.

Evet, insan tanımak, dava arkadaşı tanımak, geçmişteki arkadaşlıkları koruyup güçlendirmek, bazı ilkeselliklerin dava adına temiz tutulmasını gözetmek zor işti. Hele zamanında uç veren sapmalarla olayların üstüne acımasızca gidememek ve hesaplaşmamak çok daha acıydı...

12 Mart yol ayrımında, o günkü bilinç ve donanımıyla her örgüt sarsıntı geçirmişti. Özellikle KDİKB ile THKP-C davalarındaki sanıkların polis ve savcılık ifadeleri, duruşmadaki tutumu, cezaevi deneyi, adını gerekçeli kararlara geçirten "kamu" tanıkları ve bazı görevlilerin kurduğu ilişkiler çok şaşırtıcı ve öğreticiydi.

Herkes bir sınavdan geçmişti; bu süreçte kimi sınıfta kalanların hesabını bizden soranlar ise çoğunluktaydı. Evet hesapları nasıl vermeliydik?

En iyisi, belgeleri konuşturmak, asıl değerlendirmeleri geleceğin ilerici kadrolarının uyanıklılığına, yetenek ve bilinçlerine bırakmaktı. Bu konuda biz de böyle davranmalıydık. Dava dosyalarındaki yazılı ifade, belge, gerekçeli karar vd. malzemeleri ilgili arkadaşların bilgi ve incelemesine sunmuştuk. Bu konuda kendi payımıza bir kusur işlemedik.

Büyük aktöre bu acayip durumu hatırlatan kişiler ondan şöyle bir cevap alıyordu:

-Maalesef bu ifadeler MİT tarafından görevli avukatın aracılığıyla ve yapılan baskı sonunda benim iradem dışında alınmıştır.

Ve tamamı bir MİT oyunudur.

Nasıl yerinde bir cevap değil mi?

Evet ne hazin böyle davrananlar çıkabiliyor-çıkıyordu. "Hayır da şer de allahtan" diyen bir dindar bile böylelerinden daha dürüst ve daha namuslu bir kimlik taşıyordu.

Daha iki tokat yemeden "pantolonlarından tezek çıkan", yaptığı maskaralıkları başka bir düzeyde sürdürenlerin "gerekçesi" çoktu.

Elhak biz de "onaylıyoruz" (!) "bunlar birer MİT oyunudur!"

Aşkolsun şu MİT'cilere ne kadar çok oyun biliyorlardı!?

Bayımızın THKP-C içindeki rol ve fonksiyonunu ayrıntılı olarak inceleyip araştırmayı üzerine görev olarak alan birçok kişi tanıdım; onların bana da yöneltikleri sorularına cevaplar aradım. Bu kimselerin amacını ve asıl merakını bir türlü tam olarak kavrayamadım; cezaevinde daha net ölçülerle tanımaya çalıştığım tiplerin portrelerini de tam olarak çizemedim. Sınırlı bilgi ve gözlemlerimle bu yazılarda ifadesini bulanları ancak tartışabildim. Ne yazık ve ne hazindir ki, bu konuyu benimle tartışanların tümü hiç utanıp sıkılmadan, özellikle M. Baykara hakkında maddi gerekçeler ileri sürmelerine rağmen sonradan "Tarihi TKP" çağrışımıyla "ilerlemeci" oluyordu, nedense!..

Sonra yalnızca M. Baykara değildi naylon komünist örgüte katılan, Yusuf Küpeli, Ziya Yılmaz, Nahit Tören ve birbirleri hakkında en aşağılık spekülasyon ve entrikalar çevirenlerin tamamı "TKP"li oluvermişti. İnsan, sakınmadan: "Yumurtaya can veren Allah, sen nelere kadirsin!..." diye söylenip hayıflanmaktan kendini alamazdı.

Bay Baykara'nın yargılandığı THKP-C Davasındaki işlevini özel bir tutkuyla gündemine alan bir avukat tanıdım; ne yazık o da bulunduğu izin dışına çıktı. Ele geçirdiği kanıt, olay ve olgudan sonra vardığı yargı ve ağır suçlamaları sonunda sineye çekti; dahası bu yargılar "yalan"dı!.. Çünkü o da kahramanımızla birlikte "örgütlü oportünizm"in iğreti çatısı altında "ilerlemeci" olmuştu!..

Bugünkü aklımız olsaydı, bu türden tipleri yanımıza dahi sokmazdık. Sergilenen bu olaylardaki suçumuzu ilk ve peşin olarak

teslim etmek zorundayız. En azından "15-16 Haziran Direnişi" deneyi bu türden kimselerle asla birlikte yürüyemeyeceğimizi öğretmişti. Biz bu olayları anında yerli yerine koyamamıştık; çürükleri ayıklayamamıştık. Bayımızın bu Direniş'deki rolü, polis deneyi ve sorgusu, hapisteki zayıflığı, miskinliği, tahliye olabilmek için tanık göstermesi ve daha onlarca işaret zamanında bize verilmişti. Sıcak mücadeledeki bilgilerimizin sınırlı oluşu, yeterince donanımlı ve organize olamayışımız, yetenekli kadroların azlığı maskaralara karşı "gereğinin yapılmasını" engellemişti. KDİKB deneyi ve kadro seçimi üzerine bize yöneltilen eleştirilerde haklılık payı yüksekti.

Hakiki kimliği 12 Eylül'de deşifre edilen, ve kime ait olduğu daha önceleri tarafımızdan kimi kadrolara anlatılan bir MİT görevlisi vardı; onun işçi ve gençlik kesiminde kullandığı çeşitli adlardan, "Haydar" adıyla 12 Mart'ta da bir naylon davadan dolayı kısa dönem "mahkûmiyeti"de sağlanarak aramıza sokuşturulduğunu görmüştük. Cezaevlerinde böyleleri de vardı.

"Haydar"ın cezaevinde karşılanması bayımızca yapılmıştı; ranzasının üzerinde, üst katında, yatağı hazırlanmıştı; birlikte hareket ediyorladı. "Haydar"ın yapacağı "görevler" böylelikle kolaylaştırılmıştı. (Bu konu ayrı bir bölüm de anlatılmıştır.)

Bay Baykara üzerine son olarak (bu satırların yazıldığı dönemlerde) şu anıyı anlatmak istiyorum:

"Oportünizm Yargılanıyor" adlı kitabımız, birçok yörede olduğu gibi İzmit'te de kimi arkadaşlarca dağıtılıp, tanıtılıyor ve satışı yapılıyordu. Sanırım kitabın satışı en çok bu ilde yapılmıştı. Bayımızın horozlandığı ve "ilerlemeci"lerin eşindiği bir sendika "çöplüğünde" böyle bir işin gerçekleştirilmesi, kitabın bölgede yarattığı etkinliğin "engellenmesini" gerektirmiş olacak ki, bu konuda ona da bir görev verilerek, çiviyi "çiviyle" sökmenin yolunu denemişlerdi...

Evet kitap bir çiviydi ve bir yerlere çakılmıştı. Fakat onu çakıldığı yerden sökebilmek geçmişi tartışmalı maskaralara kalmamıştı. Bu işe kalkışmak zordu. Ülkemiz köpeksiz köy değildi; bizim üretmeye çalıştığımız kitaplara sahip çıkacak kadroların sa-

yısı azda olsa, çok şükür yetkinleşip gelişiyordu; daha da gelişecekti.

Baykara bu kitabın gereği gibi, özellikle de işçiler arasında dağıtılmasını, okunup tartışılmasını üstlenen Sendika Şube Başkanı Cafer Ulusoy'a:

-Arkadaş bu kitabı sendikada işçilere dağıtamazsın! Diyerek diklenme rolüne soyununca, anında şu cevabı alıyordu:

-Niçin dağıtmayacak mışım? Sizin kitapların dağıtımına karışan var mı?

-Adamı açıkça bize sövüyor; "işçi sınıfı hareketini" karşısına almış baksana? Bizim kitaplar başka, bunlar başka.

-Size batan o kitabı bizler de okuyoruz; öyle senin dediğin gibi birşey yok içinde, üstelik gerçekleri yazmış, aynı şeyleri burada bizlerde yaşıyor ve görüyoruz. "İşçi sınıfı hareketi"ni kimin karşıya alıp sulandırdığını biliyoruz. Bu yüzden de kitabın kendi irademizle okunmasını, üzerinde tartışılmasını özellikle istiyorum. Hattâ yazarını çağırıp sendikada bir seminer düzenleyerek kitap hakkında karşılıklı konuşmayı bile düşünüyorum. Uygun bir zamanda sendikada bunu gerçekleştirmemiz için birçok da öneri var.

-Hayır arkadaş, kitap dağıtılmayacak!

-Kim buyurmuş?

-Biz söylüyoruz!

-Siz kimsiniz?

-Duruma el koyacağız!

-Hangi babayiğidin .ötü sıkıyorsa gelsin el koysun! Ben buradayım ve bu işi yapıyorum! Yarın 200 kitap daha getirteceğim ve hepsini işçilere okutturacağım! Kitapla, onu yazan işçi arkadaşımızla bizim dayanışmamızı hiçbir güç önleyemez! Anladın mı?

Ya işte böyle, hele şu tanrının işine bakın!..

Selimiye'de bir gelenek vardı; idare bir kişiye: "Toparlan" diye bir tebligat yaptı mı, tutuklular bunun ne manaya gelebileceğini hemen anlardı. Hakkımızdaki hüküm kesinleşmiş, yargıtayın onayına kalmıştı. Bize yapılan böyle bir çağrı; "sivile gidiyorsunuz"

demekti. Bu habere çok sevinmiştim. Çünkü ilkin güneşe kavuşacak ve daha sonra yeni ber cezaevinde yeni bir gündem hazırlayarak içerde geçen günlerimizi değerlendirmeyi planlayabilecektik. Bunun yanı sıra konuşup tartışmamız gerekenlerle başta KDİKB ve öteki örgütler olmak üzere 12 Mart'ın genel bir kritiğini daha iyi şartlarda yapma imkânına kavuşacaktık. Dahası, yakınlarımızla yakından ve ayrıntılı ve gözcüsüz olarak konuşabilecektik.

İstanbul infaz savcılığına teslim edildikten sonra bay Baykara ile ilk kez yüz yüze gelmiş ve konuşma imkânına kavuşmuştuk. Bizden uzak duruyordu; konuşmaktan sıkılıyor ve ayrı durmaya özen gösteriyordu. Adliyenin pis ve çok iğrenç olan mahkûm bekletilen koğuşunda, onun bu durumu ikinci bir sıkıntı kaynağı gibiydi. Burada çok çeşitli nedenlerle getirilen mahkûmlar bulunuyordu. Yeni tutuklananlar, duruşmalara getirilenler vd. Aramızda her sosyal kesimden ve her suçtan tutuklu ve hükümlüler vardı.

Akşama doğru dağıtım yapılacaktı. Paralı ve hatırlı suçlular kendi özel arabalarıyla ya da tuttukları taksilerle cezaevine yollanıyordu. Geriye kalan "adem babalar" ise penceresiz ve havasız mahkûm taşınan otobüslerle... Bu araçların durumu, askerî cezaevlerinde bizleri taşıdıkları "et kamyonlarından" (Biz bu araçlara bu adı takmıştık; aslında başka amaçlı askerî araçlardı.) daha kötüydü, havasız, bunaltıcı ve pisti...

Bu araçlarla tıkış tıkış getirilip-götürülmeye bir türlü alışamamıştık; hele yolda bozulup arıza yaptığında üstümüze kilitli araçların içinde çatlayacak duruma gelirdik. Bizlere yapılan en büyük işkence aslında buydu.

Neyse ki, "son işkencemiz olsun" mantığıyla bu araçlara bindiriliyorduk; bir jandarma yanıma yaklaşmış ve beni yeniden içeri götürerek ellerimi arkadan kelepçelemişti. Bu farklı işleme bir mana verememiştim. Mahkûmlar içinde benden başka kelepçeli başka bir kimse bulunmuyordu. "Adli" mahkûmlar, katiller bile bağsız getirilip götürülüyordu.

Bana yapılan bu farklı işlem, sistem tarafından, bir zamanlar birlikte bulunduğumuz insanlarla aramıza çekilen kalın çizgilerin ilk işaretini veriyordu. Bu çizgiler zaman geçince birer çizgi olmaktan çıkmış kalm duvarlara dönüşmüştü...

İ.RUHİ GÖBÜT

Bu kahramanımız da KDİKB'nin kurucuları arasındaydı. Onunla da geçmişten gelen bir düşünce ve eylem birlikteliğimiz bulunmuyordu. 16 Haziran dönemlerinde işçi kentimize yeni gelmişti. Giresun yörelerinden ilerici bir müteahhidin inşaatında, muhasebe gibi bir iş yapmaktaydı. O dönemlerde ilimizdeki en önemli işçi hareketlerinden "Yarımca Seramik Direnişi"nin büyük bir yankısı vardı. İlimizin bütün devrimci kadroları bu direnişin içindeydi. Bu direnişe komşu illerden, hattâ İstanbul'dan, Demir Döküm işçileri de otobüs ve konvoylarıyla akın akın direnişin yapıldığı fabrika önünü dolduruyordu. Dev-Genç'in militanları da bu eylemlerde yerini almaktaydı. Dev-Genç'e bir haber saldığımızda sel gibi aramıza katılıyorlardı...

Şevki Ustanın iki numara kızı da Yarımca Seramik Fabrikasında çalışıyor ve direnişteki kadın işçilere önderlik ediyordu. O da babası gibi militandı. Bay Ruhi, arkadaşımın kızıyla evlenmek isteğini ilkin bu direnişte bize açmış ve aracılığımızı istemişti. Ona:

-Yakın arkadaşımız dahi olsa bu tür gönül işlerinde aracılığı sevmem; bu sebeple de araya giremem. Seni de tanımıyorum. Gençler anlaşıyorlarsa Şevki Usta açısından aracıya-tefeciye ve geleneksel formalitelere hiç de ihtiyaç yoktur; sen niçin inisiyatif kullanmıyorsun? Demiştim.

Kahramanımız bu niyetlerle yakın bir arkadaşımıza damat olmuştu (Şevki Ustanın birinci kızı M.Baykara, üçüncüsü de K.Dede ile evlenmişti); bu akrabalığın da etkisiyle o da çevremizdeki arkadaşlar arasında sayılıyordu. Bütün işçi hareketleri ve örgüt-

lenme çabalarında etkin olarak çalışmaktaydı. Bu çalışmalara çok ısınmış ve demek ki sendika "lideri" olmayı ta o zamanlar aklına koymuştu. Bilgimiz dışında bu türden işlere soyunduğunu duymaktaydık. Uyarı ve eleştiri yapıldığında ise uysal bir tavır takınır, fakat gene de bildiğini okurdu. "Girişken" bir insandı. Her yere, her harekete girip çıkardı; çok geziyordu. İstanbul'da adımızı anarak gitmediği yer, aşındırmadığı yayınevi kapısı, girmediği bir eylem kalmamıştı. Gittiği yerlerden daima eli boş dönmez, kitap, broşür, dergi, bildiri ve haber taşır dururdu. Bu ilişkiler bazen başımıza hesapta olmayan problemler de açardı; onun savuşturulamayan hesapsız ilişkileri yüzünden çok zorlanırdık.

Onu, "baş" olma "tutkusuna" uygun olarak, bütün zaaflarını da bilerek KDİKB'ye başkan yaptık. Kulağını da büktük ve ona: "Bak arkadaş, bilgimiz dışında hiçbir siyasî eğilimle ilişki kurulmayacak, hiçbir yayınevinin kapısı çalınmayacak, KDİKB'nin adı ve gücü abartılıp sömürülmeyecek, kitleler hazır olmadıkları ve onaylamadığımız eylemlere sürüklenmeyecek. Bundan önceki laçka ilişkiler yerine daha yetkinleri yaratılacak, konulan ilkelere ve disipline uyulacak, sendikacılığa soyunulmayacak, kimseden kesinlikle özel olarak para alınmayacak, işsiz arkadaşlara gereken dayanışmayı biz yapacağız; kiralarını ödeyeceğiz. Geçmişteki ilişkilere asla dönülmeyecek, daha ileri ilişkileri iş içinde geliştirecek, birbirimizi sınayıp, denetleyecek ve eğiteceğiz. Problemlere bilinen ilkelerin ışığında tartışarak çözüm arayacağız. Saflarımızda bireycilik, kişisel inisiyatif ve liberal ilişkilere yer vermeyeceğiz. Giderek daha donatımlı olacağız. Geleceğin bizlere neleri hazırladığını biliyoruz; deşifre kadrolarız; yasal planda mücadele ediyoruz; polisin nefesi ensemizde, en ufak bir hatayı arkadaşlarımız çok pahalı öder. Eskiden yaptığın şu ve şu hareketleri yenilemeye kalkarsan aramızda yerin yoktur. Bunları aşmaya çalışırsan bizim ayrılmaz bir parçamız olursun. Memleketimizdeki devrimci ve sosyalist solun içine yuvarlandığı bu kaos içinde atılacak muhtemel adımların önemi ve sorumluluğu vardır. Bunları kendi payımıza tartıp gözetmek durumundayız. Dağınıklık ve provokasyon ortalıkta kol geziyor. Hakkımızda her gün yeni yeni ihbarlar yapılıyor; sanki tertipler ayağımızın altında. KDİKB'yi

oluşturmasaydık bu ihbar ve tertiplerin arasında bocalayıp duracaktık. Ülkedeki bunalım aşılamıyor, şu aşamada aşılacağı da yok. Baskı ve terör çemberi çevremizde gittikçe daralıyor. Bütün devrimci kadrolar, "neleri yapabiliriz?" diye tartışıyor. Gücümüzce üstümüze düşeni yapacağız; elimizden geldiğince kadroları koruyup devrimci hareketin yeni nitelikler kazanmasına çalışacağız. KDİKB ile dirsek teması kurmak isteyen onlarca kadro ve siyasî eğilim vardır; kapımızı böylelerine açıp açmayacağımız zor bir sorundur, son derece karışık bir ortam yaşanmaktadır; dikkatli olacağız... Mücadelede başarı, görev alanların bilinç, bilgi, beceri, inisiyatif, kararlılık, yüreklilik ve yeneteklerine bağlıdır. İlerde bütün devrimci kadroların en ileri unsurlarını çatısı altında toplayacak DPP oluşturuluncaya kadar çok yönlü ve çetin bir savaş sürecektir; bir örgütüz, ama bir parti değiliz. Ülkedeki şartlar ne yazık ki, bu türden birlik ve yerel örgütler kurulmasını dayatıyor; yaşadığımız yörelerde bu türden örgütsel araçlarla bazı devrimci görevlerin üstlenilmesi yanlış olmayacaktır. Yöremizdeki ilerici hareketleri bu düşüncelerle yönlendireceğiz. Kitleleri örgütlemeye çalışırken onların içinde olacağız. Ama eskiden yapıldığı gibi değil. Geçmişteki örgütlenmeler savunulacak ilişkiler değildir; TİP ve DİSK'in yeni nitelikler kazanabilmesi için verilen kavgadan, yaptıklarımızdan ötürü asla utanmıyoruz; biz, tarihsel-sınıfsal görevimizi yaptık; fakat o türden ilişkileri aşmalıyız; bilmem anlatabiliyor muyuz?" Diye gerekenleri söylemeye çalışmıştık.

Bay Ruhi KDİKB'nin başkanı, Mehmet Kurt genel sekreter, ben de mali sorumluluğu almıştım. Mustafa Baykara ile Hüseyin Özyaman ise yönetim kurulu üyesiydi. "Başkanımız" büyük bir inisiyatifle işe soyunmuştu. Kendisine yapılan eleştiri ve uyarıları dinlemediğini görüyorduk. Bu hepimizi düşündürüyordu. Kimi zaman çakmağı çakmayan bozuk bir aleti beline soktuğunu, hakî siyah şayaktan bir çöpçü kasketine yıldız takarak başına geçirdiğini, bilgimiz dışında bazı seminerlerde konuştuğunu, sağa sola yazı ve mektuplar yazdığını, TÖS'ün Adapazarı mitingine katılıp, orada ateşli ve kışkırtıcı bir konuşma yaptığını, mitingte faşistlerin saldırısına uğradığını, polisin işe karıştığını, başındaki yıldız-

lı şapkayla, belindeki çakar almaz aletinin atik davranan arkadaşlarca alındığını, bu yüzden tutuklandığını, öğretmenlerin bu mitinginde dayak bile yediğini ve buna benzer onlarca onaylamadığımız işe girişiğini öğrenmeye başlamıştık.

Onu bu nedenle girdiği cezaevinden kurtarmak işinde de büyük güçlükler çekmiştik. Kendisine son ihtarımızı yaptık. Fakat onda ileri doğru bir değişme göremiyorduk. Yasal şartlarda onu disipline edemiyorsak daha kötü şartlarda onunla hiçbirşey yapılamayacağı ortadaydı. Hakkında şimdi verilen not zamanında verilenin aynıydı. Araya gerekli bir ölçü koymak durumunda kalmıştık; onunla çok dikkatli bir ilişki içinde ve de "teyakkûz" halindeydik.

KDİKB dava sanıkları yakalandıktan bir süre sonra Ruhi de yakalanmıştı. Onun polis ifadesi daha önce bizden aldığı nota tıpa tıp uygundu. Bu yüzden onlarca öğretmen arkadaş ve genç delikanlı bizim davada sanık olmuştu. Fakat her şeye rağmen bu arkadaşları kurtarmakta güçlük çekmemiştik. Kendilerinden özür diledik, onlar da dostluklarını bu sebeple bozmayıp temiz tutmuştu. İçerde kaldıkları süre içinde ilerici onurlarını koruyup, genel disipline titizlikle uyum göstermişlerdi. Mahkemelerde ezilmediler, pişmaniye yazmadılar. Ellerinde olan bütün dayanışmayı fazlasıyla gösterdiler. Hüküm giyenler de cezaevinde ilerici namuslarıyla yatmıştı. Fakat bayımız cezaevinde de çürük mayanın işlevini yerine getiriyordu.

Bay Ruhi, dava dosyalarının fotokopilerini inceleyip, savunmaları hazırlarken ortak davranışları çiğnemeye, bireyciliğini cezaevinde ve mahkemelerde de göstermeye başlamıştı. Dava için düşündüğümüz ve birlikte stratejisini çizdiğimiz ilkesel tutumu bozuyordu. Yapılan eleştirileri sulandırıp spekülasyonlara zemin hazırlıyordu. Verdiği çok kötü ifadelerden ötürü kendisine soru yöneltmiş, fakat onu bu nedenle yargılamamıştık. Davaya sokulan arkadaşları kurtarmak, gençlerin hüküm giymelerini önlemek, savcının davada "kamu" tanığı ve sanık olarak kullandığı ajanın işini kolaylaştırmamak için bazı incelik ve esneklikler gözetmemiz gerekiyordu. Ayrıca, KDİKB'nin kurucularından Mehmet Kurt ile Hüseyin Özyaman'ı davadan ayırmamız ve iddia makamının "delil" olarak kullandığı malzemeyi üstlenerek, onların hu-

kukî sorumluluğunu bizim yüklenmemiz gerektiğini kabul etmek durumundaydık. "Başkanımız" bu türden incelikleri de gözetememişti.

Bay, Ruhi, dava dosyasına soktuğu çeşitli ve saçma sapan malzemelerle hakimleri de şaşırtmıştı. Hiçbir sanığın üstünden bir adres, bir telefon numarası ya da bir mektup çıkmamışken, o sanki arşiv tutmuştu. Tüzükler, teksirler, adresler, "anacığım, babacığım, halâcığım, teyzeciğim" diye başlayan mektuplar ve onların kopyaları duruşmada okundukça yerlere girerdik. Bu mektuplarda, siyasî polisin, MİT'in, savcı ve hakimlerin değil, ruh hekimlerinin bir yargıya varması gerekirdi. Ruhi, tam bir megalomaniye girmişti; ya da o, bir mitomandı... Bayımız sanki Anadolu Ajansı gibi çalışmıştı; aldığı bütün haberleri ve bunların yorumlarını yazmadığı kimse bırakmamıştı; "yakında ihtilâl olacak!.. (...) bizde içindeyiz!.. (...) analarını ağlatacağız!.. (...) intikam alacağız!.. (...) ölülerimizin hesabını soracağız!.." Herkese rapor yazıyormuş meğerse... Ona ait yazılı belgelerin okunması birkaç celse sürmüştü. Durumu sorduğumuzda:

-Oğlum bu ne rezalet, senin asıl amacın nedir? Deli misin-manyak mısın? Bizimle oyun mu oynuyorsun? Bu türden saçmalıkları niçin bizden sakladın? Sen yoksa vak'a-nüvîs misin? Bunlar mektuba yazılır mı? Rüya mı görüyorsun? Nerede yaşadığını sanıyorsun? Biz ne zaman böyle şeyler yaptık? Mektuplara yazdıkların nerede oldu? Yoksa serap mı görüyorsun, senaryo mu yazıyorsun?

Bayımız bu sorulara cevap veremez, ama arkadan dırlanırdı. İçimizden, "şu adamın kolunu kanadını kırsak da bir hatıra kalsa, hiç olmazsa ömür boyu unutmasa." Diyenler çıkmıştı.

Cezaevinde, Ruhi hakkında Komüne her gün yeni bir eleştiriyle çözülmesi çok çetin problemler gelmekteydi. Yazılması bile insanı yaralıyordu. Birini yazacağım:

Aramızda bizimle Komün hayatı yaşayan iki G. Antepli esrarcı vardı. Eski hapishaneci oluşları, ayrıca emekçi halkın içinden gelişleri yüzünden Komüne gönüllü katılmış ve birlikte yaşamaya kendilerini büyük bir özenle hazırlamışlardı. Onları bu yaşantıda sadece esrar içmekten alıkoyamamıştık. Neyleyelim, cezaevine esrar giriyordu... Bu alışkanlıklarım yalnızca koğuşlarda

ve koridorlarda yapmaları engellenmişti. Bir gün bu arkadaşlar ağırlarına giden bir konuyu Komüne getirmişti:

-Arkadaşlar, bizi aranıza aldınız, sağolun. Komünden ve hepinizden hoşnuduz. Komün çok iyi birşey. Bu disipline biz de uymaktayız. Her şeyimiz Komünün, amenna bu da kabulümüz. Müslüman malı ortak. Zaten Anadoluda biz böyle yaşardık. Burada kitap okumak, spor yapmak da hoşumuza gidiyor. Hepinizden çok şey öğreniyoruz. Keşke sizleri eskiden tanısaydık, şu esrar davasına bulaşmazdık. Biliyorsunuz bu öyle bir pislik ki, bırakamazsın, tedavisi de burada yapılmaz. Bu pisliği bırakmak için temsilci arkadaş çok uğraştı, sağolsun ama mümkünü yoktur. Biliyorsunuz dışardan esrar getiriyoruz, başımıza dert açmamak ve sizi rahatsız etmemek için dışarda ve tuvaletlerde içiyoruz bu mereti, bizi bağışlayın, ama çaremiz yoktur. Ruhi arkadaştan bir şikayetimiz var. Bizim esrar plakalarını o içeri soktu; bir iki plaka esrarı kendisine ayırdı ve bu koğuştaki çoluk çocuğa da içirdi. Komünde bu davanın görülmesini istiyoruz. Bunlar devrimciliğe yakışır mı?

Bay Ruhi'yi ve onunla esrar içen gençleri yargılayacaktık, fakat onlar daha atik davranmış idareye dilekçe vererek koğuştan ayrılma yolunu seçmişti. Bu meselede de "kabahat" gene bizim hanemize yazılmıştı!..

Sağmalcılar cezaevinde bay Osman S. Arolat gibi o da, sırtında takım elbise, elinde tesbih sabahtan akşama kadar özgürce dolaşıp duruyordu. Cezaevi idaresiyle, gardiyanlarla kimi lumpenlerle arası iyiydi. Siyasîler dışında ve uygun bir yerde kalıyordu!

Onunla "arkadaşlığımız" işte böyle bir grafik çizerek noktalanmıştı. Tahliyesinden sonra M. Baykara gibi o da işçi kentimize gitmiş, oradaki ilerici birikimin üzerine oturarak, kollarını sıvamıştı. Bayımızın önünde artık bir engel yoktu. "Tutkularını" gerçekleştirmek için büyük bir özgürlük içinde işbaşı yapmıştı. Sonradan yapı işkolunda bir sendika kurup, başına geçtiğini duymuştuk. Eskiden tanıdığımız ve militan bazı işçi arkadaşlar, KDİKB'den kalma "arkadaşlıkların" sürdüğünü sanarak bu sendikalaşmaya ilkin omuz vermişlerdi. Halbuki, kurulan sarı sendikaydı. KDİKB'nin bu türden bir sendikanın kurulmasına onay ve izni asla söz konusu değildi... Bu sendika bir iki işyerinde sözleş-

me dahi yapmıştı. Bay başkanın altında bir araba, profesyonel bir kadro ve yapılan sözleşmeler... Adam olmaya yetiyordu, bu sendika enflasyonunda!..

Bazı işçi arkadaşlar onun yaptığı sendikacılığın niteliğini bize de anlatmadan edemiyordu. Hattâ bazı büyük inşaat firmalarının patronları (eski TİİKP'lilerden E. G.) sendika başkanının kendilerine yaptığı sözleşme yapma ve anlaşma önerilerinin (!) teype alınmış bandlarını bana dinleterek; "bu ne biçim devrimcilik?" diyerek hesap soruyordu!.. İşçisiyle patronuyla bu insanın hesabını bizden soranlara nasıl bir cevap vermeliydik? Bu yakınmaları dile getiren işçiler ve patronlar zamanında devrimciydi; ayrıca konulara yabancı değillerdi. Hele işçiler, içten ve davaya bağlı arkadaşlardı.

Kahramanımız geçmişle ilgili ilişkileri ters-yüz etmiş, gerek KDİKB'yi, gerekse YİS'in devrimci geleneklerini işine geldiği gibi kabaca kullanmıştı; hesap soranlara ise şöyle cevap veriyordu:

-İsmet Demir'i soruyorsan, o bizim pirimiz, yoldaşımızdır. Necmettin Giritlioğlu mu, o savaşçıdan aldık ilk sendika eğitimini, o bizim önderimizdir. S.Ö.'mü, Dava'mızın önde bir militanıdır; o da bizi destekleyen bir ağabeyimizdir!

Diyerek sendikasını esen rüzgara göre ayakta tutmaktaymış. Bunları öğrendikçe işçi kentine gitmemi önleyenlere ağır bir eleştiri yöneltmekten, onları kınayıp azarlamaktan kendimi alamamıştım. İşçilerin bu türden maskara "sendikacılar" tarafından kandırılıp oyalanmalarına çok içerlemiştim.

Aradan geçen zaman, çok acı ve çirkin sömürülerden sonra, kahramanımızın, ilerici kadrolarca tecrit edilerek yaptığı "sendikacılık" artık iyice açığa çıkarılmıştı. Günün birinde de sendikacımızın hayatı boyunca yaptığı ihanetleri noktalamak isteyen bilinçli bir işçi silaha sarılmış onun fiziksel varlığını ortadan kaldırmaya girişmişti. Renkli basında kahramanımızın hastahanelik resimlerini görünce böyle bir sona içim burkularak bakmış ve onu değil kendimi ağır biçimde suçlamıştım.

Bu türden "sendikacıların" bundan sonraki hayat ve serüvenlerini izlemek zorundaydık...

Selimiye'nin ilgi çeken tutuklularından biri de Yılmaz Güney'di. Çoğu filmlerinden tanıdığımız ünlü ilerici aktör şimdi yanıbaşımızdaydı; gerek cezaevi gerekse sokak deneyimiyle önde gelen bir siyasiydi Yılmaz. Hayatın bütün kesimlerinden çok insan tanımış ve bu tanışma ona engin bir malzeme birikimi sağlamıştı. Sinema dünyasındaki yeri, başına gelen olaylardan bu yana, bir türlü doldurulamayan Yılmaz, oturduğu yerden, dışarda on tane filmi, verdiği direktiflerle çevirtir, hepsini de anılacak eserler arasına sokmasını bilirdi. Sinema konusunda bu düzeyde yetenekli ve donanımlıydı. Onun tek başına ünlü ve yetenekli bir oyuncu olmadığını, aynı zamanda yazar, senarist, rejisör ve sinema emekçisi olduğunu bilmeyenimiz yoktu. Sinema denilen sanat ürününün hemen her safhasında arı gibi çalışan Yılmaz'a 12 Mart deneyimi çok şey öğretmiş ve kazandırmıştı. Biz de birlikte oluşumuzdan yararlanarak ondan ve mesleğinden çok şeyler dinlemek ve öğrenmek fırsatını bulmuştuk.

Yılmaz, kibirsiz, alçakgönüllü, sıcakkanlı, insan seven, verdiği sözü tutan, iyi yürekli ve dürüsttü. Çektiği sıkıntılar, deneyleri, gördüğü ihanetler, hayatına giren renkli insanlar onun mesleğinin ve kişiliğinin biçimlenmesinde oldukça etkili olmuştu. Yılmaz, belki de hayatında ilk kez bu cezaevi şartlarında sinema üzerine en ilginç tartışmalara tanık oluyordu. Bu tartışmalar karşısında hepimiz karşılıklı etkileniyorduk. Bugüne kadar ortaya çıkmasında emeği geçen filmler, herkesin anladığı kadarıyla eleştiri süzgecinden geçiyor ve gündeme gelen tartışmaların sürekliliğini sağlıyordu. Yılmaz'ın marksist eleştiriye ihtiyacı vardı.

Sinema konusu üzerine benim şahsen bir izleyici olmanın ötesinde herhangi bir bilgim ve uzmanlığım söz konusu değildi. İnsanların izlemeleri için sunulan her sanat ürünü karşısında söylenecek çok şey vardır. Halkımızın bütün kesimleri, işçisi, köylüsü, aydını, burjuvası sinema ürününe ayrı ayrı gözlerle bakıyor, beğenisini ya da eleştirisini dile getiriyordu. Kimi sanatçıların, mesleği ve uzmanlığı üzerine bazı şeyleri onlar kadar bilmesek de, eserleri hakkında yapılan kritiklere bozuk çaldıklarına tanık olurduk. Böyleleri: "Sanatçı özgürdür, dilediği konuda eser vermek ve seçim yapmak hakkına sahiptir" Der ve kritikten kaçardı. Ya da: "Sanat kültürünüz yok, estetikten anlamıyorsunuz, bilgisizlik içinde yüzüyorsunuz, bizi anlamanız için ilkin iyi bir sanat kültürü almanız gerekir." Yollu hakaretlerle tartışmanın önünü keserlerdi.

Yılmaz ise, bir Kürt devrimcisi ve sinema emekçisi olarak bu türden "gerekçelerin" ardına saklanmaz, eleştiriye konu olan problemi bütün detaylarına kadar ortaya serer ve sonucu acı da olsa eleştiriden kaçmazdı. Yılmaz, devrimci arkadaşların yöneltiği eleştirilerin, "daha nasıl ileri ve yetkin sinema ürünleri yapılabilir" arayışından kaynaklandığını biliyordu. Yımaz, bu türden yapıcı ve yaratıcı eleştirilerden hoşnut olduğunu belli eder ve kızmazdı. Buna çok sevinirdik. Bu sebeple de dışarda aklımıza gelse de ona iletmek imkân ve fırsatını bulamadığımız düşüncelerimizi susuzlukla sıralardık:

-Yılmaz arkadaş, emekçi halklarımızın büyük bir çoğunluğu seni çok seviyor; bunun sebeplerini hiç ayrıntılı olarak inceledin mi? Çoğunlukla emekçi olan bu sempatizanlar hangi nedenlerle senin filmlerine bayılıyordu? Halkla kurduğun bu köprü aracılığıyla daha başka mesajların iletilebilmesini hiç düşündün mü? Arkandaki geniş emekçi kitlesinin sana olan sevgisini sen eserlerinle yarattın; bu yoldaki başarı payın inkâr edilemez. Bir devrimci sanatçı olarak mesleğinde haklı bir ün kazanmışsın. Yaptığın filmler gişe rekorları kırıyor; bunları finanse eden yapımcıların zarar ettiği söylenemez. Filmlerinde işlediğin konulara ve onların halkın eğitimi ve yönlendirilmesinde oynadığı rolleri hiç eleştirdiğin olmuş mudur? Bir örnek; diyelim ki, bir emekçi delikanlı, çırak olsun, senin filmlerinde ezilen ve sömürülenlerin baş düş-

manı bir Yılmaz Güney kahramanıyla, onun patrona, ya da emekçiye kötü davranan patronun adamına vurduğu bir yumruk, sömürücülere karşılık verdiği anlamlı bir çift söz hangi işlevi yerine getirmektedir? Bu türden sahneleri gören emekçiler, filmi tutuyor, alkışlıyor ve boşalıyor... Halkımızın bilinçlenmesinde sen bir kahraman olmuş oluyorsun. Yani her sömürücüye haddini bildiren bir kahraman. Doğu halkları kötü kaderlerini değiştirmek isteyen bu türden kahramanları her zaman bekler. Tarihte de görüldüğü gibi böyle kahramanlar çıkınca, arkasından destekleri kaybolmayan geniş kitleler oluşuyordu. Acaba sinema aracıyla kitlelere bu türden mesajlar yerine düşündürücü, şüphe uyandırıcı, öğretici ve kalıcı ne gibi mesajlar iletilebilinirdi?

-Bu cezaevinde sinema üstüne en çok tartışılan konu burada odaklaşıyor. Çoğuna hak veriyorum. Bazen yaptığım filmlerden ötürü utandığım da oluyor. Sinema dünyasının öyle bir mekanizması vardır ki, dışardan pek bilinmez, sanılır ki, bir kahraman imajı yaratan sadece Yılmaz Güney'dir. Oysa, yaratılan bu mit, Yılmaz'ın elinde değildir. Yeşilçam denilen batakhane de hangi oyuncu, senarist ve rejisör tek başına özgürdür? Bizdeki sinema çok karmaşık bir olay. Bir ilerici insan olarak yaratılan bu mit'in yanlış ve hattâ zararlı olduğunu kabul ediyorum. Doğru, kitlelere sınıf bilinci vermiyor, onları düşündürüp bilinçlendirmiyor. Hattâ bir şey öğrenecekken atılan bir yumruk, çekilen bir silahla belli yere ve düzeye gelmiş olan taraftar ya da sempatizanlar sinemada kaldığı süre içinde boşalıyor; dışarı çıkınca da her şeyin üstüne bir sünger çekiliyordu. Bu eleştiriler karşısında adeta eziliyorum. Sanki içimden bir şeyler koparıyorlar... Tek başıma Yeşilçam'a karşı nasıl bir tavır takınabilirdim? Orasının sahipleri var. İşleyen, hem de bir türlü etkinliği kırılamayan bir mekanizma... Ayrıca, sansür... İlerici hareketin bu alanda da örgütsüz ve perişanlık içinde oluşu... Bütün bunlar konunun canalan nirengi noktalarıdır. Fakat, eğer dışarı çıkarsam yaratılan bu Yılmaz Güney mit'ini kendi ellerimle yıkacak ve yere çalacağım. Bakın göreceksiniz, bunu mutlaka yapacağım!

-Sanırım böyle bir tepki yanlış olur. Senin hanene yazılmış olumluluklar ve yaratılmış olan bir sevgi çemberi olgusu hemen

niçin yere çalınacakmış? Arkandaki bu taraftar ve sempatizan kitlesini, buradan kalkarak bir süreç içinde senin de kabul ettiğin bir yere, bazı yöntemlerle, çekmek mümkündür. Mit'leri yıkmalı, yere çalmalı, fakat ondan önce film denilen olayı kolektif bir üretime dönüştürmek gerekmiyor mu? Sorunun teknik incelikleri üzerinde fazla bilgim yok; ayrıntılı söz söylemeye bu nedenle hakkımız yok. Devrimci bir rejisör, senarist ve oyuncu, üretilecek esere bir fabrikadaki üretim gibi bakabiliyor mu? Kolektif çalışmaya ve işin kritiğinin yapılmasının imkânı var mı? Önce bu önemli. Bakın ben fabrikadan geliyorum, çocukluğumda da Sanat Enstitüsü eğitimi gördüm, yaz aylarında, her işte çalıştım, kiremit ocaklarında, fırınlarda, inşaatlarda... Şoförlük, biriketçilik gibi işler de yaptım. Söz yerindeyse, M. Gorki'den daha çok işte çalıştım. Bildiğim bir şeyi anlatmak istiyorum; Sanat Enstitüsündeyken, atelyede bir iş ya da temrin yapılmadan önce onun resmini yapardık; sonra bu iş'in nasıl yapılacağını yani iş sırasını bir bir yazıyla anlatırdık. Daha sonra kullanılacak aletleri, malzemeleri ve onların basit hesaplarını... Bunlar tamamlandıktan sonra atelye şefi, resmi ve iş sırasını kontrol eder, "başla" diye onayladıktan sonra tezgâhın başına geçerdik. Bu aşamalar da oluşan iş, yani iş'in resimi ki, işin yarısıdır; öyle derdi bir atelye öğretmenimiz. Söylenen çok doğru değil mi? "Proje, plan işin yarısıdır". Bu süreçten geçen işçi artık tezgâh başında bocalamaz, ne yapacağını bilir, işi doğrar ve üretimi gerçekleştirirdi. Biraz kaba bir benzetme oldu; ama film de böyle mi üretilmeliydi?..

Sen şu film üretimini bana bir anlatsana?

-Yeşilçam'ın etkinliği dışında, olabildiğim kadar bağımsız film yapmak imkânı doğunca, kafamda bir senaryo oluşur, onu kağıda dökerim, oyuncuları seçerim, çekim yapılacak yerleri belirlerim, ekibimi alır, çekime başlarım... Kısaca böyle işte...

-Peki senaryonun hazırlanmasında, tartışılmasında, oyuncu seçiminde ve diğer aşamalarda bir çalışma kolektifi yaratmaz mısın? Kimi uzmanların fikirlerine müracaat etmez misin? En önemlisi de bütün bunlardan önce bir kurumlaşma, bir örgütlenme ya da organizasyon oluşturmak gerekmiyor mu?

-Bizde öylesine bir kurumlaşmaya maalesef gidilememiştir.

Niçin? Öyleyse hastalığın başı burada. Sanıyorum işe buradan başlamalı. Sinema ve film olayı, tek başına bir kişinin beyninde oluşmaz. Kusura bakma, konuya bir işçi mantığıyla bakmaktayım. Önce bir kurum gerekiyor. Senaryo, oyuncu seçimi, çekim olayı, seslendirme, diğer teknik işler, mekânlar, sinemanın müziği, resimler, diyaloglar vb. bir tartışmanın ve çalışma kolektifinin ürünü olmalı. Her dalda uzmanların düşüncesine müracaat edilmeli, uzmanların emeği ayrıntılı tartışılmalı; iş rastlantılara bırakılmamalı. Evet, bazı durumlarda işin beynini oluşturan, lokomotifi çeken kadroda bazı inisiyatifleri kullanma hakkı her zaman vardır ve olmalıdır da; ama işin başı, herhalde gene bizim atelye örneğindeki gibi olmalıdır, diye düşünüyorum.

Yılmaz, bu atelye üretimi örneğine pek yanaşmaz projesine ve kendisine çok güvenirdi; ille de; "lokomotifi tek başıma ben daha iyi çekerim" diye bir izlenim bırakırdı tartışmalarda. Ona, içerdeyken; "devrimci sinema" özentileri üstüne de bazı kritiklerimizi iletirdik. Garibimize giderdi bu söz, ne demektir "devrimci sinema"? Sanat eserinin hele sinemanın devrimci olabilmesinin ölçütü neydi, bu nasıl olurdu? Böylesine iddialı kuruntular yerine, insanı, hakikatı ele almak daha doğru olmaz mıydı? Keskin lâf etmek, nutuk çekercesine uzun diyaloglar, kışkırtıcı ajitasyonlar, anlamsız bir grev sahnesi, kimi kitle hareketlerini, beyinsizce filme monte etmekle "devrimci sinema" yapılmış olunur muydu?

Yılmaz'ın içerde oluşu onun bıraktığı boşluğun doldurulması yolunda Yeşilçam'da bazı girişimlerle Yılmaz taklidi özentilerinin sergilenmesini de ortaya çıkarmış ve kamçılamıştı.

Yılmaz, yaratılan bir mit'i yere çalmak için kabuk değiştirmeğe hazırlanırken, dışarda yeni bir yanlışın başı çekilmekteydi. Küçük meta üretiminin çok yaygın olduğu ülkemizde, kimi küçükburjuva "sol" sanatçılar, "sanatçının özgürlüğünden" dem vuruyordu; kendilerine eleştiri yöneltince "sizin bilginiz yok" diyerek bireyciliklerini ve dar kafalı olduklarını gizleyemiyorlardı. Böyleleri kendisine "devrimciyim" diyecek ve özgürlüğü, burjuva özgürlüğü biçiminde ve onun açtığı "kanallarla sınırlayıp" yorumlayacaktı. Sonra kitlelere ilettiği mesajına karşı bir eleştiri yapılınca da küplere binip kızıp köpürecekti!..

Marksistler toplumun ve insanın gelişim ve değişim yasasına inanır; idealistlerin anladıkları gibi bir özgürlük ve mutlak değişmezlik yoktur. Emekçi kitleleri bilgisizlikle suçlayanlar, bu tutumlarıyla sadece seçkinler için eser verdiğini ifade ediyordu. Seçkinler katında aranan bir ilericilik eninde sonunda burjuvazinin koruyuculuğuna sığmıyordu.

Emekçi halkımız sanattan, sinemadan, resimden de anlamaktadır. Yeter ki, gerçekliği yansıtan eserler üretilsin. Halk bütün değerlerin ve sanatların asıl kaynağı olduğuna göre, Yılmaz, bu kaynağa dönük bir sanatçı olarak gücünü ondan alıyor ve algıladığı ölçülerde ondan kopmamaya özeniyordu.

Fakat Yılmaz dışarı çıkınca, içeride verdiği sözü tutamadı. Bir iki yerde içerideki yapılan kritikler doğrultusunda yazısı çıktı; sonra küçükburjuva "sol"lar gene onun yöresini sarmıştı; onlar kişilerin yarattığı kimi değerlerin ardına saklanarak, onları mitleştirerek varlıklarını koruyup sürdürüyordu; küçükburjuvazi, kurum ve kolektiflik denildiğinde, değerleri kirletmek, işlevsiz kılmak gibi bir şeyi anlıyordu; bu çevre Yılmaz'ın sinema dalında kurumlaşma girişimini önleyerek onu başka bir alana çekmişti. Yılmaz, bir filmde, bir orospudan bir adet tokat yiyerek yaratılan mit'i "yıkmış" oldu! Ya da o, cezaevinde yapılan kritiği böylece yerine getirdiği mesajını bizlere iletmiş oluyordu.

Yılmaz'ın başına gelen "cinayet" gibi tatsız bir olaya da çok üzülmüştük. Bu konuda hem kendisini hem de yöresini bir hâle gibi kuşatan yeteneksiz, hasta, kolay ün peşinde olan, bireyci, verimsiz ve bir "kahramanın" ardı sıra kariyer tutkusuyla çeşitli hesaplar içindeki onlarca insan hata yapmıştı.

Hakkında açılan bu davada dahi bu çevrenin kötü sanık ifadeleri ve uzağı göremeyen tutumlarıyla Yılmaz'a kıymışlardı. Onun en verimli bir döneminde yeniden cezaevine girmesini sağlayanlar, bizce asla affedilmeyecek bir suç işlemişti.

Fakat Yılmaz, içeride oluşuna ve aleyhteki bütün faktörlere rağmen, gene de tükenmeyen enerjisiyle sinema alanında adından sözettirecek filmlerin üretilmesi için çalışmıştı.

Onun cezaevi deneyimi temiz ve düzgündü. Yılmaz ile hapis-

hane arkadaşlığı sevimliydi; derin insanlık sevgisiyle doluydu. Olaylara bakış ve yorumlayışta pek kusur etmezdi. Bilimsel bilgi ve bilinç eksikliğinden olsa gerek, sosyalizm söz konusu olunca zaman zaman teklediğine tanık olurduk. Oysa Yılmaz lumpen proletarya ve mafya türünden ilişkilerde "kıral"dı. Modern proletarya ile tanışmamıştı. Etrafındaki sosyal asalaklar Yılmaz'ın yeni nitelikler kazanarak sıçramalar yapmasını engelliyordu. Proletarya da bu "sinsi" kuşatmayı kıramıyordu.

Selimiye Cezaevi'nde cereyan eden tatsız olaylarda, Sarp Kuray'ların koğuşundan ayrılış sırasında, onun işçi koğuşuna gelmesini çoğumuz içtenlikle istiyor ve bunu ondan bekliyorduk; ama o buna yanaşmamış; acılı kabuklar değişen ve 12 Mart'da yapılan yanlışlarda ısrar eden "hayta"ların koğuşunda kalmayı daha uygun bulmuştu.

İçerdeyken birlikte yaşamanın bütün kural ve ilkelerine disiplinle uymuştu. Oturup kalkmak, okumak, arkadaşlık etmek onun örnek davranışlarıydı. Spor yaparken de disiplinliydi. Cezaevinde başlatılan sigara içmeme kampanyasına katılmış ve bu konudaki inat ve kararlılığını 6 ay kadar sürdürmüştü. Yargılandığı davada da kötü bir sınav vermemişti; bu süreçte hem düşüncelerini ve hem de onurunu korumayı başarmıştı. Onarılması güç yaralar açılmasından özenle kaçınmıştı.

İyi bir sinema izleyicisi olamadığım için onun eserleri hakkında daha başka şeyleri yazamıyorum.

Konuya politik bir perspektifle başlayarak mesleği üzerindeki kritiklere hak yemeden namusluca yaklaşmasını bilen akıllı bir avukat arkadaşım (Müşür Kaya Canpolat) Yılmaz hakkında "ne gibi yardımımız olur ya da olabilir mi?" sorusundan kalkarak kendini hazırlamış ve onun yanına gitmişti. Yılmaz'ı işçi sınıfı hareketine kazanmayı amaçlayan bu görüşmede aralarındaki tartışma şöyle bağlanmıştı:

-Yılmaz, bilirsin, çocukluğumuzda uçurtma uçururduk. Uçurtma göğe tırmanınca büyülenircesine onun salına salına uçuşuna, yükselişine aşağıdan bakar ve eldeki ipi cömertçe harcar, kullanırdık. İpi saldıkça uçurtma göğe yükselir, yükseldikçe eldeki ipi

zor zaptederdik. Bu durumda artık uçurtmayı kontrol edebilmek güç hattâ imkânsızlaşırdı. Bakarsın elde olmayan sonuçlar doğabilir ve ipin ucu elden çıkabilir ya da ip kopar ya da ip adamı peşinden sürükleyebilirdi; vb... Şimdi sen de bizim için yani ilerici ve demokrat cenahımız için, dahası işçi sınıfı hareketi için uçurtma örneğindeki gibisin. Sen artık yıldız oldun; seni bizim elimizden alıp yükselttiler. Yeni Dal Grubundan ressam İbrahim Balaban, Neşet Günal vb. onlarca insan gibi, şimdi çok yüksek bir yerdesin. Seni bulunduğun bu yerden kontrol etmek, denetim altında tutabilmek giderek zorlaştı. Sen de etrafındaki oluşumları kontrol edemeyecek bir yerde ve konumdasın. Haklı bir üne kavuşmuş birini, tıpkı uçurtma örneğinde olduğu gibi yere indirmek, işçi sınıfı içinde onun erimesini, ayaklarının suya değmesini sağlamak bilmem nasıl mümkün olur? Seni bize hiç yedirirler mi Yılmaz!? Bu işi başarmamız için seni özgür bırakırlar mı? Her şey senin tutumuna bağlıdır. Sen dilersen yanlışlardan dönmenin yöntemleri mutlaka bulunur... İşçi sınıfı ve emekçi halkların yetiştirdiği senin gibi değerli sanatçılar, ait olduğu kesimle buluşur...

Evet, devrimci hareketimizin içinde geleceği gören akıllı ve sanatçı insanlarımız da vardı; ama salt akıl işe yaramıyordu.

Bu eleştirinin yapılmış olmasına çok sevinmiştim. Demek ki, bu yolda biz yalnız değildik; belki de sorumlu insanlarımız Yılmaz için çok yararlı olabilecek bu türden eleştirileri yapmaktan geri durmuyordu. Bunlara rağmen, cezaevinden çıktıktan sonra biz işçiler Yılmaz'ın katına çıkamamış ve onunla arkadaşlık yapamamıştık. Çünkü, Yılmaz'ı kuşatan küçükburjuva "sol" çemberini yarmak "amele taifesi"nin çabalarını aşıyordu. O da bu çemberin kırılması yolunda bize olumlu bir işaret vermiyordu.

Bırakmadılar, Yılmaz'a kene gibi yapıştılar ve "devrimcilik", falan derken başına istenmeyen, belki de doğal olan, işler gelmişti.

Ne yapmalıydık? Bu süreçte bizim suçumuz neydi?

THKP-C sanıklarından Erim, örgüt ilişkilerine ve 12 Mart'la başlayan eleştirilere ve kritiklere farklı biçimde yaklaşanlardan biriydi. Acılı kabuk değiştiren gençlere karşı kendine özgü bir yaklaşımı vardı. Polis deneyinden sağlam çıkanları, ardından adam getirmeyenleri sever ve sosyalizm adına yapılan maskaralıkları asla affetmezdi. Bağışlanmaz suçları işleyen, özeleştiri yapmayan ve bununla da yetinmeyip cezaevinde naylon gerilla özentileriyle kaplanlar misali dolaşanları hiç sevmezdi; onlarla bir platformda karşılaşıp hesaplaşmak için sabırla beklerdi.

O, bazen yemek yerken, topluca otururken kimi davranışlarıyla ya da sözle ortaya konuşurdu:

-Daha iki tane kitabı okuyup özümlemeden, bir makale kültürü bile edinmeden sosyalizme soyunan soytarılar türedi!.. Poliste, mahkemelerde pişmaniye yazanlar şimdi içimizde adam kılığında geziyor!.. Sahtekârlar!..

Onun bu sataşmaları karşısında; havayı iyice germek isteyenler olduğu kadar yatıştırıcı davrananlar da çıkardı:

-Ömer arkadaş, gene ters tarafından mı kalktın, git bir soğuk duş yapta kendine gel, canın kavga etmek mi istiyor?

-Başkalarının yerine konuşma ulan!.. İşine bak sen! Bırak muhatabım konuşsun! Konuşsunda haddini bildireyim! Türünden çıkışlar yapardı.

Erim'in "muhatapları" konuşmaz, ortaya atılan sözlere kulaklarını kapatırdı; kimileri de hemen o mekândan uzaklaşmak ihtiyacını duyardı.

İşkencede kötü bir sınav vermemişti. Erim, ciddî ve ağırbaşlı bir gençti. Kimseyle sululuk yapmaz, şakalaşmaz, sert, haşin ve gururlu tutumunu değiştirmezdi. Spor yapmazdı; günün büyük bir bölümünü uyuyarak geçirirdi. Sanırım sağlığı biraz da bu yüzden bozuktu. Zamanında kalkıp yemeğini yediği çok seyrek görülürdü. Bir iki kişi dışında kimseyle konuşmaz, tartışmalara girmez, dedikodu yapmaz ve sözünü kıvırmadan direk gibi söylerdi. Fırsatını buldukça lumpenlerin koğuşuna kayar, bazı zamanlarını onların arasında geçirirdi. Bunun sebebini kendisine sorduğumuzda, "ne yapayım, sosyalizm adına soytarılık yapan, polis köpekleriyle birlikte olmaktansa halkımızla kaynaşmak daha hoşuma gidiyor. Onlarla hiç olmazsa daha temiz ve içten arkadaşlıklar kuruyor ve yapılan pislikleri unutmaya çalışıyorum" Derdi. Ona:

-Erim, sen akıllı bir gençsin, boşuna kendini hırpalıyorsun. Ona buna posta koyman da çok kötü birşey. Bırak onlarla uğraşmayı, sen kendi gündemini uygulamaya koyul; spor yap, biraz hareketlen, güneşlen, kendini zamanında yatıp kalkmaya alıştır; yemek zamanlarını, uyku saatlerini bir düzene koy. Eleştirdiğin kimseleri niçin ciddiye almaktasın, devrimci hareket içinde onlar yarında olacaktır; ayrıca, THKO ve THKP-C gibi örgütlenmelerin yaptığı hataları, öyle bir iki kişinin kişisel, ruhsal ve fikirsel bozukluklarıyla tanımlayamayız. Daha serinkanlı kritikler yapılmalıdır.

-Kritik adamla yapılır, benim muhataplarıma aslında meydan dayağı çekilmelidir. Militanlar kırıldı, meydan soytarılara kaldı. Kiminle oturup sorunların kritiğini yapacaksın? Hepsi gelecekte yeniden yapacağı soytarılıklara soyunuyor; adeta kırılan arkadaşlarımızın yokluğuna seviniyorlar. Ben doğrusunu yapıyorum. Herkes hakettiği adla çağrılır. Polis köpeğine "polis köpeği" diyeceksin; ahlâksıza da "ahlâksız" Yaşama biçimime gelince ona sadece ben karışırım. Kimseyi ilgilendirmez, hasta falan da değilim. Diye kestirir atardı.

Sağmalcılar Cezaevinde, Erim'in kin duyduğu kimselerle bir gün hesaplaşacağını bilmeyen yoktu aramızda. Bu yüzden onu nöbetlerde bu tür insanlarla bir araya getirmemeye, hattâ onun yapacağı işleri de üstlenecek kimselerle birlikte nöbete yazmaya dikkat edilirdi.

Bir gün Erim'in kolladığı fırsat ayağına kadar gelmişti. Bay Necati Sağır, kendi nöbetinde, yatakhanenin paspaslarıma işini yaparken, onun ranzasını hafifçe ırgalamış ve uyanmasına sebep olmuştu. Uykusundan uyandırılan Erim, yattığı yerden söylenerek postasını koyuyor, sonra doğrulup bu işi yapanın kim olduğuna bakıyor ve karşısında çok sinirine dokunan "hasmını" görünce ranzasından atlayıp, Necati'nin üstüne çullanıyordu... Alt katta bulunan koğuş sakinleri olarak yatakhaneden gelen gürültülerin ne anlama geldiğini çabucak kavrayıp üst kata fırladığımızda, gördüğümüz manzara ilginçti. Gerilla taklidi, pehlivan kökenli, büyük devrimci "önder" Necati pire kadar Erim'in altındaydı; korkudan sıçan gibi ıslatılmış ve ranzaların altına sığınmaya çabalıyordu. Erim, bir yandan delikanlıyı pataklıyor, öte yandan ağzına geleni söylüyordu. Koğuş sakinleri siyasî görüşlerine göre bülünmüştü; bu yüzden ortaya çıkan muhtemel olaylara bakış açıları da değişikti. Bu tür olaylarda kavgacıları ayırmak, yatıştırıcı olmak isteyenler kadar, "bırakın ne halleri varsa görsünler" tutumunu sürdürenler de vardı. Bağımsızlığını ve özgürlüğünü her koşulda koruyan siyasî bir insan adeta yoktu. İşe karışmak Teğmen Cengiz'le bana düşmüştü, Cengiz Necati'yi, ben de Erim'i kucaklayıp ayırmayı başarmıştık.

Bu kez Necati haykırıyordu:

-Elinde şiş var, öldürecek beni, bakın yatağının altına saklıyor, alın elinden onu! Cinayet işleyecek! Hasta bu adam!

Necati'nin de sözünü ettiği bir kısım aletleri olduğunu duymaktaydık; demek ki, kullanmaya fırsat bulamamıştı, öyle anlaşılıyordu. Erim, atik davranmış, onu altına almıştı, fakat şiş kullanmamıştı.

Aletleri yerlerinden alıp, gereğini yapmıştık. Konuyu akşam yemekten sonra görüşmek üzere toplanmıştık. Sağmalcılar da, K. Maltepe ve Selimiye cezaevlerindeki gibi komünler yoktu. Buradaki "komün" sadece farklı eğilimlerin bir arada bulunması nedeniyle asgari bazı ilkeleri gözeten bir "yemek komünüydü" diyebiliriz.

Toplantıda konu açıldı; yapılan hareket eleştirildi; arkadaşlar çoğunlukla bu türden olayların yenilenmemesi için gereken uyarıyı yapmıştı. Erim toplantıyı yarıda keserek:

-Beni burada yargılamak hakkını kimse üzerinde taşımıyor.

Ben ne yaptığımı biliyorum. Kimseye verecek hesabım da yoktur; hakkımda laf edenin haddini bildiririm!

Diyerek gene dayatıyordu. Necati ise, saldırıya uğradığını haykırarak horozlanmaktaydı. Bu karşılıklı horozlanmalar güçlükle önlenebilmiş ve toplantı işe yaramamıştı. Erim dışarı çıkarken gene bağırıyordu:

-Polis köpekleri!.. Ulan alayınızın!..

Bu meydan okuma karşısında Necati Sağır ile Mustafa Baykara daima yüzleri asık olarak koğuşa çekiliyordu. İşin garibi Necati'de Erim'inkine benzer biçimde Baykara'yı suçluyordu...

Bu kavga sonunda, bir cinayet işlenebilinirdi. Teğmen Cengiz'le bizim müdahale ederek işe karışmamız ve zamanında yetişmemiz muhtemel tatsızlıkları önlemişti. Konuyu çözüme kavuşturmak da gene birilerine düşüyordu. Erim'i kenara çekmek, uyarmak, ona konunun inceliğini ve yanlışlığını kavratmak gerekiyordu:

-Erim, bak arkadaş az kalsın cinayet işleyecektin. Böylece hepimizin adı kirletilecekti. Sen de yanacaktın. Bu yanlış tutumunu bir türlü değiştirip düzeltmiyorsun. Deli misin nesin? Bu ne biçim iş, seni anlayamıyoruz.

-Bir iki mikrop temizlenirdi; yani fena mı olurdu?

-Erim çıldırmışsın sen! Yani işi gücü bırakıp ikinizi de kontrol altına mı alalım? Biliyorsun, siyasîleri artık tek koğuşta tutuyorlar; ayrı ayrı yerlerde kalma şansımız da yok. Hiç değilse yataklarınızın yerlerini değiştirelim.

-Olmaz! O adamın gözünün önünde yatacağım; hiç değilse, her sabah kalktıkça beni görsün ve yüreği oynasın!..

-Erim, devrimciler böyle hesaplaşmaz. Bak o hasım saydığım adam, en büyük terbiyesizliği bana karşı yaptı; fakat ben gene de onunla konuşuyorum. Hattâ nöbet çizelgesinde adımı birlikte yazdım. Onunla birlikte nöbet dahi tutuyor ve geçmişi rahatlıkla tartışabiliyorum. Adam, Karadenizli, kanı dikine akıyor, geçmişi tartışmalı, işkence, polis ve sorgu deneyimi çok kötü; kendini bir şey yerine koyuyor; bu tür hatalardan gelenler çok zararlı pozisyonlara girebiliyorlar... Muhtemel tatsız olayların uç vermesine meydan vermiyorum. İstiyorum beni doğrudan tanımak imkânını bulsun. Bir Çin atasözüdür, "düşmanına yakın ol"

-Bu onun lehine. Çünkü sen koğuşta bir denge unsurusun. Sen olmasan, Teğmen Cengiz de olmasa onu elimden almaya hiç kimse cesaret dahi edemezdi.

-Erim, kişisel kin duymak sosyalistlerin işi değildir. Duyacaksan toplumsal kin duy. Bu adamı üstelik Necmi'lerle birlikte siz keşfetmiş ve aranıza almışsınız. Bu insanlar THKP-C vb. örgütlerin kadrosu değil, olamazlar; Mahir bu insanları mahkemede verdiği ifadesiyle açığa vurdu. Bütün suçu onun sırtına yüklemekle ne vicdanını rahatlatırsın ne de doğru ve geçerli bir kritik yapmış olursun. Yaptığın yanlışı kabul etmelisin. Sağlığın bozuk, istesen başka yöntemler deneyebilirsin. İlkin şu miskinlikten kurtul, yaşama biçimini bir değiştir. Gir insan içine.

Erim, akıllı ve yetenekliydi. Çözüm yolunu bulmuştu; tek başına spor yapmaya, nöbetlerine zamanında kalkmaya, okumaya koyulmuştu. Bir daha da kimseyle kapışmamaya özen gösteriyordu. Bazı kişilerle arasına koyduğu mesafeyi aşamamıştı. Erim suskunluğunu başka biçimde sürdürüyordu.

Onun dışarı çıktıktan sonraki hayatını da izledim. Hiç bir gençlik hareketinin içine girip şamanlığa soyunmamıştı. Dileseydi, verdiği olumlu ifade ve polis deneyi ile o da bir "lider" olup çıkardı. Çünkü 12 Mart sonrası örgütlenmelerde kimilerinin başını çektiği bu türden örgütlenmeler oldukça modaydı.

Öğrenciliğinde ihmâl ettiği aile kolektifine dört elle sarıldığını, aile ocağını söndürmediğini ve yıkık dökük haneyi onardığını duyuyorduk. Erim'i çoğu kez Sultanahmet'te, Karaköy'de, Tahtakale'de ya da pazarlarda gömlek satarken görürdüm. Okuluna devam edememişti. Onurunu ve devrimci gururunu çiğnemedi, çiğnetmedi. İşportacılık yaparak hayatta ayakları üzerinde yürümesini öğrenmişti. O, temel ihtiyaçlarını karşılamak yolunda, asla bir asalak olmamış, hayatında devrim yapmıştı... Geçmişte olanlara artık kızmıyor, gülümsüyordu.

Hakkında ne söylenirse söylensin, Erim, hayatta, üretimdeki yerini almıştı. Kendince doğru olanı yapana kimin ne demeye hakkı vardı? O doğruları kavramış, kendi rotasını bağımsız iradesiyle çizmişti. Asloları da bu değil midir?

İstanbul Üniversitesi öğretim üyelerinden M.Belge'yi ilk kez Sağmalcılar cezaevinde gördüm. O da THKP-C Davası sanıkları arasındaydı. Bu davaya onu bir çizer (Mehmet Sönmez) ile bay Baykara, "ev kiralama" sebebiyle getirmişti; ayrıca, sosyalist ülkelerden bir öğretim üyesi bayan arkadaşına yazdığı mektup yüzünden de epey başı ağrımıştı. Böyle bir mektuba benzer malzeme başka birinin ya da benim dava dosyamda bulunsaydı, herhalde gözümüzün yaşına bakmazlardı...

Belge adından olacak babasının ününü duymuştum. Eski TKP'lilerden olduğu söyleniyordu. Daha sonra Başbakan Adnan Menderes ile birlikte geçirdiği uçak kazasından sağ kurtulan üç kişiden biriydi. Bir zamanlar radyoda programı da vardı. Böyle bir aileden gelişi, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na akraba oluşu, yurtdışında eğitim görmesi, bir iki lisan bilmesi ve öğretim üyeliği kimliği ile Murat Belge, cezaevinin ilginç ve renkli isimlerinden sayılıyordu.

TİP'nin kapatılmadan önceki dönemlerinde, "Bilim Kurulunda" çalıştığını ve Oya Sencer-Baydar'larla birlikte, "Sosyalist Parti, Teori ve Pratik" adlı bir de dergi girişimleri olduğunu duymuştum; daha doğrusu bu dergiyi okumuştum.

Birlikte kaldığımız koğuşta, diğer siyasîlerle çeşitli nedenlerle uyuşamayıp ayrılmış ve buraya yerleşmişlerdi. Bu koğuş sakinleri, çoğunlukla iyi eğitim görmüş temiz aile çocuklarından oluşuyordu. Aralarında milletvekili, bakan, vali, albay vb. ailelerden gelme kişiler vardı. Ressam Mehmet Sönmez ile Sadık Karamustafa, Av.Taner Saka, Tuğrul Paşaoğlu ve Mustafa Laçiner gibi

renkli insanlar yanında, eskiden tanıdığım işçi arkadaşlar da bu koğuştaydı. Bu arkadaşların çoğu uygar ve yontulmuş kişilerdi; gerek sınıfsal özellikleri, gerek ünlü aile gelenekleriyle öteki sanıklar arasında seçiliyorlardı. "Hayta" takımından her yönüyle ayrılıyorlardı. İlişkilerinde kibar davranıyorlar ve temizliğe çok dikkat ediyorlardı. Kimisi kitap okur, çeviri yapar, yazı yazar, kimi resim yapar ya da saz öğrenirdi...

Belge, bir avrupalı kadar serbest tabiatlı, sakin ve açık konuşan biriydi. Zeki ve bilgiliydi. Çalışkandı. Spor yapar, tenis ve voleybol oynardı. Çok seffaf bir görünümü vardı; gizli-saklı birşeyi yoktu. Ünlü savcılık ifadesinin fotokopileri dahi masanın üzerinde dururdu. Böyle bir ifade verdiğinden ötürü üzülüp, sıkılmazdı. Her şeyi doğal karşılardı. Tartışmalardan kaçmaz ve konuşmayı - tartışmayı- çok severdi. Konulara hangi yöntemle yaklaşması gerektiğini iyi bilirdi. Kendi çizgisinde mantıklı ve tutarlı olmaya özen gösterirdi. Birlikte kaldığı arkadaşlar arasından iyi bir kadronun yetişip cezaevinden çıkmasını umuyor ve bekliyordu. Onların okuyarak yeterli bir seviye kazanmasını ve eğitim çalışmalarına katılmasını ısrarla istiyordu. Koğuş sakinleri de onun çizdiği eğitim programını uygulamakta kusur etmiyor, disiplinli ve titiz davranıyorlardı.

Belge'nin bu günlere gelişinde, "ailesinin, "TKP" geleneğinden babasının düşünce açısından ne gibi bir katkısı olduğunu" kendisine sorduğumda, "ben artı-değerle büyümedim" diyerek kötü bir tepki göstermesine bir anlam verememiştim. Onun anladığı manada böylesine çirkin bir imâyı asla yapmayacağımı bildiği halde böyle bir çıkış yapmasına üzülmüştüm. Sorduğum konunun sebebini daha ayrıntılı açıklayınca o da rahatlamış ve aile öyküsünü anlatmıştı. Babası Belge'den ayrı yaşamış ve fikri bakımdan yetişmesinde bir katkısı olmamıştı.

Kendi kendime, demek onu bu açıdan da eleştirip yaralayanlar vardı ki, bu biçimde bir cevap vermek zorunda kaldı diye bir yorum yapıyordum. Kendisine: "Bir devrimcinin geldiği aileden ötürü eleştirilemeyeceğini, artı-değerle dahi büyüse bunun asla bir suçlama konusu olamayacağını, asıl önemli olan aleyhteki faktörlere rağmen, devrimci ve sosyalist olduğunu söyleyen kişi-

nin düşünceleri ve yaptıklarıdır." Biçiminde bir açıklama yapmaya çalışarak konuyu noktalamaya çalışmıştık. Fakat, o, böylesine kötü bir "sosyal miras"tan ötürü sıkıntılıydı...

Belge, içerde çeviri ve bazı incelemeler de yapıyordu. Sonradan dışarı çıktığında bu hazırlıklarının çoğunu yayınlamıştı. L.Althusser üzerine cezaevinde bir tartışma açmıştı. Bu tartışma Hegel üstüne de sürüyordu."Sivil toplum"culuğun ilk fikirleri böylece biçimleniyordu. Onun yönettiği eğitim çalışmalarının omurgası bu iki temele dayalıydı. Kendi kapasitesinde düşünen ve tartışabilen insanların yetişmesini istiyor ve bunu onlardan bekliyordu. Böyle bir eğitim çalışmasına bir gün ben de katılmış ve onları dinledikten sonra düşüncelerimi şöyle açıklamıştım:

-Yapılan bu eğitim çalışması, TİP'dekilerine çok benziyor. Yalnız biraz daha "entelektüel" düzeyi yüksek. Türk Solu'nda eksik olan ideolojik-teorik kimi sorunları Batı'dan alınan tartışmalı, senteze kavuşmamış tezlerle insanlarımıza taşınmak isteniyor. Amaç nedir? Bundan işçi sınıfı, emekçiler, aydınlar ne kazanacaktır? Eğitim devrimci hareketin yeni nitelikler kazanabilmesi için, ilkeli, programlı ve pasif değil aktif olmalı; yani hayatın ve mücadelenin içinde yapılan eğitim daha doğru ve yararlıdır. Sizin yaptığınız ise üniversite öğrencisine ders anlatmaya benziyor. Buradaki öğrencilerin çoğunun edebiyat, sanat, tarih, iktisat, felsefe, sosyoloji vb. nedir konusunda temel bilgileri hemen hemen yok gibi. Gördüğüm kadarıyla, çoğu sizi dinlerken, adeta sıkılıyorlar, sizin seviyenizde bilgileri olmadığından soru dahi sormuyor ve anlıyor gözükerek adeta yasak savıyorlar; böyle olduğu esnemelerinden, uyuklamalarından belli oluyor. Bence Hegel ve Althusser'den önce kimi arkadaşlar, daha temel konular üzerinde eğitim çalışmalarına başlasalar daha doğru olmaz mıydı? Bir lise öğrencisi kadar bile felsefe, sosyoloji, iktisat, tarih, sanat, edebiyat bilgisi olmayanlar Hegel ve Althusser'i nasıl kavrayıp öğrenecektir? Sonra gündeme neden ilkin Althusser giriyordu? Eğitim çalışmalarına neden Althusser ile başlanıyordu? Onu da öğrenelim, ama görünen o ki, Türkiye'de Althusser'i daha çok entelektüalistler tartışıyor. Oysa işe Türkiye'den başlanmalıydı. Örneğin içinden geldiğimiz örgütlerin kritiğinden, somut ve canlı olandan

genel bilgi eksiklerimiz konusuna gelinmeliydi. Buradan kalkarak merdivenler daha rahat çıkılırdı?..

Bu eleştiri ve tartışmadan sonra eğitim çalışmaları kesilmişti.

Belge ve arkadaşları, böylesine büyük bir koğuşta rahat yaşamakta ve çokta güzel yemek pişirmekteydi; hele köfte yaparken defne yaprağı kullanmaları şahaneydi. Defne yaprağının yemekteki işlevini ilk kez bu arkadaşlardan görmüş ve öğrenmiştim. Yalandan ne çıkar, şampuanla yıkanmasını da Belge'lerden öğrenmiştim. Onlar banyo yaparken de avrupalı ve uygardı; örtünmeden yıkanıyorlardı. Gerilla taklitleri ise bu arkadaşların yıkanmalarını parmaklarına dolayarak eleştirmekteydiler.

Belge'ler cezaevinde dışarıyla işleyen bir mekanizma kurmuştu. Ziyaret günleri bazı serbestliklerden, gözcülük yaptırarak faydalanıyor, Yakup Kadri ve eşi Leman hanımın ağırlığıyla cezaevi müdür odasında ziyaretler yapabiliyorlardı; bu ziyaretlerde yüzyüze görüşebiliyor, getirilen yemekleri ve içecekleri tadabiliyorlardı; ekonomik imkânları da yerindeydi.

Belge'nin bazı kitaplar üzerine yaptığı kritikleri ayrıntılı olarak dinlerdim. Atilla İlhan'ın "Bıçağın Sırtı" adlı romanı hakkında yaptığı eleştirisini de tutmuştum. Bizler, Atila İlhan, ya da onun yazdığı roman ve makaleleri ele alarak söze başlamak yerine, bu kişilerin TKP'li oluşları, 1951 Tevkifatı ve açılan davalardaki "rol"lerini tartışmak istiyorduk. TKP adına yapılan spekülasyonları, yapılan entrikaları, adı ajan provokatörlüğe kadar düşmüş kişilerin neden açığa vurulamayışını, "Tarihi TKP"nin içinden ve dışından nasıl kuşatılmış olduğunu, TKP'nin Komünist Enternasyonal'den neden çıkarıldığını, SSCB'nin dış politikasına uyumlu, "Harici Büro"nun ve Sovyetlerin hatalarını, Atatürk'ün emriyle resmî komünist partinin nasıl kurulduğunu, işçi sınıfı ve sosyalist hareketini buluşturup bütünleştirmiş bir TKP'nin asla oluşturulamadığını tartışmak istiyor, ve bu süreçte kimi aydınların, Babaoğul Belge, Atilla İlhan ve bu türden konuyu saptırıcı yazarların şiddetle eleştirilmesini öne çıkarmak, bu işin gereğini yerine getirmek istiyorduk. Fakat Althusser'in gündeme getirilmesine ve hayranlığına bir anlam veremiyordum. Devrimcilerin gündeminde can alıcı konular, örneğin PARTİ'leşme ve tekelci sermayenin

baskı ve terörüne karşı savaş gibi kendini dayatmış, nesnel şartları oluşmuş konular dururken, gündemin başına Althusser'in getirilmesini ilkin bir aydın hevesi ve sorunlarımızın çözümünden kaçış biçiminde değerlendiriyordum. Sonradan bay Belge ve arkadaşlarının çıkardığı kitap ve dergilerin işlevi ortaya çıkınca, durumu daha net kavramak durumunda kalmıştık. Onların can alıcı hayati sorunlarımızla uzak-yakın bir ilişkisi yoktu; Batı'nın kavala çıkmış pisliklerini ülkeye taşıma işini üstlenmişlerdi. Devrimci ve sosyalist hareketimizin yeni nitelikler kazanması mücadelesinde bizzat sosyal pratiğe katılmıyor, PARTİ konusunda sorumluluk üstlenmiyor; ama sorunlarımızı tartışabiliyordu!.. Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi diye ciddî bir sorunları hayatları boyunca gündemlerinde yoktu. Asla da olamazdı. Onlara göre beş para etmeyen sözüm ona entelektüel tartışmalar her şeyin önüne rahatlıkla konulabilinirdi. Bir ayakları üniversitelerde, bir ayakları Babıali'de, bir ayakları da avrupadaydı...

Bilinçli ve ince bir diplomasiyle yürütülen bu türden bir ilericilik kimlerin işine yarıyordu? Onların pazarladığı şeylerin alıcısı da oluşuyordu. Batı'daki akımların Türkiye'de tercüme edilerek sunulan meta'nın pazarlanması da bir iş'ti!..

Belge'nin içeride tanıdığı ve hayran olduğu en büyük "proleter" Mustafa Baykara'ydı. Kendi koğuşlarına getirdikleri işçileri ise eleştirmekteydi, "bak işte gör işçilerimizin fikri düzeyini, daha önce kaldığınız koğuştan bu arkadaşları seçip getirdik; birer birer al önüne incele bakalım, neler göreceksin?"

Seçerek getirdiği ve örnek olarak ele aldığı bu işçilerin suçu neydi? Modern proletaryaya bu türden örneklemelerle bakılır mıydı? Doğrusu Belge ve arkadaşları bu konuda umutsuzdu. Ellerine geçirdiği bu eğitim imkânları eleştirdiği işçilere de sağlanmış olsaydı, herhalde onlar bu düzeyde kalmazdı. Üstelik onlar "artı-değerle" büyümediklerinden ve de hayatın içinden geldiklerinden ötürü kimbilir Althusser'i daha anlamlı ölçülerle yerli yerine koyardı. Belki de eleştirel katkı getirirlerdi...

* * *

Bu cezaevindeki koğuş arkadaşlarım, acıklı bir biçimde ölen ve bir orgeneralin kızı olan Hatice Alankuş'un kaybından sonra

(nedeni belirlenemeyen şiddetli ishal, kolera ya da dizanteri işaretleri veren bir hastalık...), aynı hastalığa yakalanan bana karşı da büyük bir dayanışma ve özen göstermişti. Hatice Alankuş'un ölüm olayının ardından ikinci bir kaybın gerçekleşmemesi için ellerinde olanı esirgememiş, doktor getirtmiş, revire kaldırılmamı ve de zamanında serum, ilaç ve iğne yapılmasını sağlayarak hayatımı kurtarmıştı.

Cezaevinde siyasîlere karşı acil ilk yardım az görünen olaylar arasındaydı. Acil ilk yardım konusuyla K. Maltepe cezaevindeyken de karşılaşmıştım. Dayanılmaz ağrılarla böbrek taşı düşürmekteydim. Böyle bir ağrıyı ilk kez duyuyordum. Anam da bu ağrıları çekerken, "onbir çocuk doğurdum böyle ağrı duymadım" derdi. Günlerce bağıra bağıra kan işemiştim. Koğuş arkadaşlarım, başta Ömer Laçiner, Zerruh Vakıfahmetoğlu olmak üzere cezaevi idaresiyle çok kapışmış hattâ eylem koymuşlardı; fakat ne doktor gelmişti ne de hastahaneye kaldırılmıştık. Kaçma olayı sonrasında ise sağlık açısından ilgi görebilmenin imkânları kalmamıştı. Günlerce kıvrandıktan sonra, hastahaneye o da günü birliğine götürülmüştüm. Kelepçelerimi bile açmadan, nabzımı, ateşimi, idrarımı ve tansiyonumu ölçmeden şöyle uzaktan düşmana bakar gibi bakmışlardı... Beni yalnızca bir iğne yaparak gerisin geriye yollamışlardı.

Ağır ve sonu tehlikeli hastalıklara yakalananlar, böyle zamanlarda kendilerine karşı yapılan yakın dayanışmayı daima anar ve unutmazdı. Sağmalcılar cezaevinde de hayatımı kurtaran arkadaşların bu konudaki dayanışmalarını, sağlığıma kavuşmam için koydukları eylem ve girişimleri asla unutmuyorum.

Murat Belge ve yakın çevresi, giderek kemikleşen bir siyasî eğilimin "sivil toplum"culuğun, aşırı entelektüalizm ve teorisizmin bir kolu, ya da avrupanın bir şubesi ve kadrosu olarak işçi sınıfı ve sosyalist hareketin karşısındaki bilinçli yerlerini almıştı. Onların bu kavgada geliştirici bir rollerinin olacağını düşünemiyorum; cezaevinde de göremedim. "Birikim" kadrosu şiddetle eleştirilmeli, bu "donanımlı" yayın organının maskesi düşürülmeli, devrimci ve sosyalist sol'un yeni nitelikler kazanmasının önündeki bu "ekol" engelinin kimi çevrelerdeki "etkinliği" kırılmalıydı.

KAMİL DEDE

Basri Ustanın oğlu Kamil'i küçüklüğünden beri tanırım. Bir işçi çocuğu olarak o, delişmen ve kavgacıydı. TİP Gölcük ilçesinin bayramlarda anıta koydukları çelengi sabahtan akşama kadar gerektiği gibi korur ve gözetirdi. Basri Usta Kamil'in iyi bir eğitim görmesi için elinde olanı esirgememiş, büyük fedakârlıklara girişmişti. Kamil, liseden sonra SBF'ye girmişti. Bu okula girişinden sonra da ataklığı, ele avuca sığmazlığını sürdürüyordu. Aren ve Aybar'la çetin tartışmalara girdiğini duyardık. Yaz tatillerinde ve kimi zamanlarda ilimizden ayağını eksik etmez, kitlesel eylemlere katılırdı. Bir iki arkadaşla bir gecede İzmit'i baştan başa afişler, duvarlara sloganları büyük özenle yazardı. Onun yazdığı "Natoya Hayır!" yazılaması aradan bunca zaman geçmesine rağmen hâlâ bazı izleriyle yerindeydi.

Onunla İzmit'te, faşistlerin, "Mücadele Birlik"çilerin satmaya yeltendiği dergilerinin engellenmesi eylemlerine katıldığımız da olurdu.

Bir keresinde peşimizden ayrılmayan ve aynalı gözlük kullanan bir MİT görevlisini az kalsın dövüyordu. Bu görevliyle aniden burun buruna geldiklerinde, Kamil, "ulan bir kafa atar gözlüklerini beynine geçiririm!" Demekten kendini alamazdı. Kısa zamanda Dev-Genç'in militanları arasına girmişti. Derken THKP-C'nin sanıkları arasındaki yerini almıştı.

Mahir Çayan, Necmi ile onu evli oldukları ve cezaî sorumlulukları nispeten az olduğu için cezaevinden kaçışta dışarı götürmemişti. Davadaki hukukî durumları ağır değildi; bazı hafifletici se-

bepler yüzünden de ip'ten kurtulmaları mümkün görünüyordu. Bu konuda Cihan Alptekin'in görüşü ise, kendileri kaçtıktan sonra bütün cezaevinin boşaltılması yolundaydı. Böyle birşey imkân dahilinde miydi? Evet, pekala böyle birşey gerçekleşebilirdi. Fakat beş kişinin kaçması kararlaştırılmış ve bu kadarıyla yetinilmişti.

Kamil, polisteki bir ifadesinde THKO ve Deniz Gezmiş'ler hakkında hesapta olmayan çok kötü bir ifade vermişti, Mahir Çayan, duruşmalarda yazılı bir müracaat yaparak Kamil'in bu hatasını düzelttirmiş ve zabıtlara geçirterek bazı spekülasyonların önüne geçmişti. Mahir, Kamil'i bir iki eylemde deneyip sınamış ve hakkında bir boş hane (mülahazat hanesi) açmıştı. Kamil, E.Elrom'un kaçırılması olayındaki görevine gelemeyince, yerine gözcü olarak Necmi geçmişti. Ayrıca, Kamil'i kaldıkları bir eve "hücre" kurulup kurulmadığını öğrenmesi işinde de sınamışlardı. Kamil, bu görevi de yerine getirememişti. Bu yüzden evin kontrolü Ulaş tarafından yapılmış ve Ulaş böylelikle yakalanmıştı; Hüseyin Cevahir ve Mahir Çayan'da bu durumda kaçmak zorunda kalmış ve bilinen "Sibel Erkan Olayı" gündeme gelmişti.

K. Maltepe Cezaevindeyken, İzmit'ten beri Kamil ile sürdürülen arkadaşlığımız, Selimiye'de bozulmuştu. Bir işçi çocuğu olarak onun cezaevindeki son derece sekter ve olumsuz tavrını değiştirememiştik. O, bu süreçte yeni bir çekim alanına kaymış, kendisine yapılan eleştiri ve uyarıları dinlemez olmuştu. Selimiye Cezaevinde çeşitli provokasyon ve kışkırtmalarla yaratılan çok çirkin olaylar sırasında kendisine: "Kamil unutma, sen bir işçi çocuğusun; senden başka türlü davranmanı sabırla bekleyeceğim. Basri Ustanın oğlu olduğunu hatırla! Bu kışkırtmalara uyma! Seni ayıplıyorum!" Demekten kendimi alamazdım; o ise geçmişteki dostluğu aklından silip atmıştı; şimdi "kovboy"ların yanında akıl ve mantıktan çok uzak bir tavır sergiliyordu.

Kamil, yalnızca bizim işçi koğuşundakilerle değil, TİİKP'li sanıklara karşı da "dayı"lık yapıyordu. Onun onaylamadığımız bu tutumu da işçiler tarafından önleniyordu. (Kamil sonradan TİİKP'nin uzantısındaki örgütlenme içinde yer alacaktı!)

Onu daha çok Necmi yönlendiriyordu. Onun yörüngesinden bir türlü de çıkamamıştı. THKP-C'nin kimi liderleri katledilmiş,

kimileri de Selimiye'nin alt koğuşlarında kalmaktaydı. Necmi, Kamil ve kendilerine itaata zorladıkları bazı subay sanıklarla birlikte cezaevinde adeta yeni bir örgüt sultası kurmuşlardı, "THKP-C demek biz demektir!" Anlamına gelen bir yola girmişlerdi. Aynı cezaevinde THKP-C'nin 250 kadar sanığı ile birlikteydik; A,B, (C koğuşunda, Sarp Kuray ve "Cunta Davası" sanıkları kalmaktaydı.) D,E,F Koğuşlarında çoğunlukla bu dava sanıkları kalıyordu. G koğuşunda ise, Talat Turhan, Memduh Eren ve arkadaşları ayrı bir "Cunta Davası" yani "Bomba Davası" ile ilgili olarak kalmaktaydı.

Selimiye'nin üst katındaki bu cezaevinde bulunan beş koğuşun tek bir "merkezî otoriteye" bağlanması ve tutuklular üzerinde tam anlamıyla sulta kurmaları önemli bir "başarıydı"! Hem de, THKP-C'nin 10 kişilik kurucu komite üyelerinden İrfan Uçar, Bingöl Erdumlu'nun cezaevinde bulunmalarına rağmen... Ayrıca, alt koğuşlarda kalan arkadaşları ve diğer komite üyelerinden, Yusuf Küpeli, Münir Ramazan Aktolga, Ertuğrul Kürkçü (ki, bu arkadaşlar örgüte eleştiri yöneltenlerin başını çekmekteydi), Ziya Yılmaz, Oktay Etiman'ın böyle bir girişimi bilip onaylamamalarına rağmen, üst kattaki kovboyluklar büyük bir süratle yaygınlaştırılıyordu. Havacı subayların önderlerinden Orhan Savaşçı ise, "haltetmeyin, gaza basmayın, işçilerle iyi geçinin, onlarla kapışmayın!" Yolunda uyarılarda bulunmasına rağmen, "sulta" kurmak isteyenler, cezaevinin havası çekilmez bir duruma sokmuştu...

Kamil, benimle karşılaşmamaya özel bir dikkat gösteriyor ve diyalogtan sakınıyordu. İşçiler başta olmak üzere hapishanede kovboyluğa özenenlere karşı güçlü bir muhalefet oluşmuştu. Bu durum karşısında, bu "sulta" yavaş yavaş kırılmaya başlamıştı. Benim Selimiye'ye gelişimle bu süreç daha da gelişme göstermiş ve kovboyluğa özenenlerin cilası dökülmeye başlamıştı. Varolan örgütlerin geçmişini ayrıntılı biçimde bilmem, 12 Mart sürecinde sergilenen teori/pratikleri onaylamayışım, sosyalizm "adına" girişilen "eylemlerin" eleştirilmesinden yana oluşum kimilerini tedirgin ediyordu. Aynı şeylerin devamından yana olanlar ise adeta büyü bozulmasın diye cezaevinde bir "düşman" gibi beni adım adım izlettiriyordu.

Kamil'ler, cezaevi sakinlerinin demokratik onayını almadan, adeta faşist zorbalar gibi bütün siyasî eğilimler adına hareket ediyordu; bu "önderlik" onlara vahiy aracılığıyla gelmiş olmalı ki, farklı düşünen kimselerin koğuşlarında, kimileri kaba kuvvetle sinmiş, sindirilmişti. Aynı uygulamayı bize karşı da düşünmüş olmalılar ki, volta atarken, bir de bakardık daha bıyıkları terlememiş bir genç omuz vurur, laf çakıştırır ve omuzumuzdaki gocuğu yere düşürürdü. İlkin bu kışkırtmaları ve terbiyesizlikleri babacanlıkla karşılamıştık; yere düşürülen gocuğu silkeler, temizler gene sırtımıza geçirirdik. Koğuşlarda kitap okurken bilerek gürültü ve şamata yapılırdı; gece geç saatlere kadar mavralar sürdürülür, gırgırlar geçilir ve kağıt oynanırdı; genel siyasî ahlâka ve devrimci ilkelere yakışmayan tavırlar sergilenirdi. Bu yeni cezaevindeki "yeni" durumu kavramak için önce serinkanlı ve sabırlı olmalı sonra da gerekeni yapmalıydık diye düşünüyorduk...

Kamil'lerin cezaevindeki "sultası" altında inleyen bu beş koğuş sakinleri arasında, böylesine faşist baskıları (evet kelime yerindedir) onaylamayan onlarca kişi vardı. Belki çoğuyla tek tek konuşmak ve tartışmak imkânı olsaydı, kimi önyargılarla şartlanmalar daha boyvermeden kırılır, şamanlıklar ve ilkellikler pekala aşılabilirdi. Sultacılar bunu bildiklerinden bizimle diyalog kurulmaması ve siyasî konularda tartışılmaması için işini-gücünü bırakmış polis gibi adam izletiyorlardı. Cezaevinde cereyan eden bazı olaylardan sonra, akşam koğuşlara çekilip kapılar üzerimize kilitlendiğinde, bir de bakardık, kapının arkasına bir bildiri, daha doğrusu, Nurettin Aknoz paşanın sıkıyönetim emirnamelerini andıran kuru sıkı ihtarnameler asılırdı. Bu "bildirileri" ya da günlük emir ve talimatları salt benim okumam için astıklarını biliyordum; bunlarla ilgilenmiyor, dönüp bakmıyordum bile... Bunu gören koğuş temsilcisi ayağa kalkar, milleti susturur ve bildiriyi yüksek sesle okur, gereğinin yapılmasını "emrederdi"! Koğuşlarda demokratik tartışma, cezaevinde yapılması mümkün bazı girişimlerde bulunma, şartların iyileştirilmesi, tutuklular arasında daha insanca ve dostça arkadaşlıkların kurulmasının sağlanması ve birlikte yaşamanın şaşmaz ilkelere bağlanması ve gereklerinin

yerine getirilmesi "sultacı"larca resmen yasaklanmıştı Kamil-Necmi'lerin "sulta"sını kimse eleştiremiyordu.

İyi niyetle yapılan uyarılar ise işe yaramıyordu. Uzun ömürlü olmayacağı bilinen bu saçmalıkların üzerine gitmekten başka çare kalmamıştı. Öyle de yapıldı.

Bize göre: Her siyasî eğilim kendi örgütsel bağımsızlığını korumalı, tutuklular üstünde kurulan bu faşist baskı ve terör yıkılmalıydı; farklı konumları olan örgüt ve kişilerin arkadaşça, insanca tartışıp konuşması geliştirilmeliydi; cezaevi yönetimine karşı birleşik ve tek bir ortak tutum izlenmeli ve bunun sağlanabilmesi için de, her koğuş kendi bağımsız iradesiyle kendi temsilcisini seçebilmeliydi; her koğuşa bütün gazeteler alınabilmeli, toplanan paraların harcanması denetlenebilmeli ve güneşe çıkarılmayan tutuklularda başgösteren bazı hastalık belirtilerine karşı dışardan herkese bir şişe süt getirtilebilmeli, mümkünse haftada bir limon, birer yumurta aldırmalı, dışardan ilaç getirtilebilmeli, herkesin eşit olarak yararlanacağı düzgün bir kitaplık oluşturulmalı, genel eğilimin onaylamadığı davranışlarda bulunanlar eleştirilip kınanmalı, kışkırtma ve provokasyonlardan titizlikle kaçınılmalıydı; devrimci ahlâkla bağdaşmayan lumpen eğilimlerin kökü kazınmalıydı!..

Sultacılar, muhalefetin gittikçe yaygınlaşan bu istek ve eğilimleri karşısında mutlaka gerileyecek ve sırça köşk başlarına yıkılacaktı. Bunu sezdiklerinden, bazı tertiplere, pusu kurmalara, yalana ve spekülasyona yönelmişlerdi. Bunlar her çaresizin ve ilkesiz insanın başvurduğu yöntemlerdi...

Sultacılara karşı ilk tepki spor gösterisiyle başladı. Çoğunluğunu işçilerin oluşturduğu bu spor gösterisinin başını da yarım yüzyılı aşmış yaşlarıyla, Recep Serbest ve Abdullah Doğan gibi arkadaşlar çekmekteydi. İşçiler ve onlardan yana aydın ve bazı subaylardan oluşan bu spor girişimi kovboyların uykusunu kaçırmıştı. İşçi olan ve bu disiplini gözeten her devrimci, sabah saat 6'da kalkar, karavanasını yemeden önce yüzünü yıkar, sporunu yapar, soğuk duşunu alır ve kahvaltıya otururdu. Geceleri, volta atılan salon sabunla yıkandığından, en uygun spor yapma saati sabah saat 6 civarıydı. Tertemiz havada yapılan bu sporlar sağlığı-

mıza da iyi geliyordu. Bu düzenliliği onaylayan bütün arkadaşlar, bulunduğu koğuşta kitap okuma, yatma, volta, tartışma gibi gerekli çalışmalara koyulmuştu; kovboyluklara karşı örnek olacak tutarlı hareketlerimiz, onları dolaylı yoldan eğitmeliydi...

Bir gece, bizim B Koğuşu'nda bir olay çıktı. Uykudan, acayip gürültülerle uyanmıştım. Kimi gençler ki, çoğu gerilla taklidiydi. Kağıt oynamaktaydı, yumruklarını masalara vura vura, Selda'nın türkülerini, arajmanlarını söyleye söyleye, kendilerinden geçiyor ve keyifleniyorlardı; ağızlarında sigaralar, mavralar, gürültüler giderek artıyordu... İlk tepkiyi göstermenin zamanı gelmişti:

-Bana bakın gençler! Gecenin bu köründe ne yapıyorsunuz?

-Görmüyor musun? Kağıt oynuyoruz?

-Kim izin verdi size?

-Biz kimseden izin-mizin almayız, işine bak!

-Masalara yumruk vurmanıza, arajman söylemenize de kendiniz mi izin verdiniz?

Koğuş sakinleri de uyanmıştı; bu olay karşısında temsilci arkadaş kusurlu olanları uyarmamıştı; fakat ilk kez yapılan bu çıkış karşısında muhalefet sesini duyurmuştu. Onlarla ayrıntılı tartışmanın önü kapalıydı. Yalnızca:

-Sizinle sabah görüşeceğim gençler! Diyerek konuyu daha ileriye götürmemiştim; fakat sabaha kadar uyumayıp, onları gözetlemiştim; karavana saati geldiği sıralarda gençlerimiz uykuya başlamıştı; onların uyuması artık öğle yemeğinden sonralara kadar sürecekti. Yerimden kalktım, oyun kağıtlarını sakladıkları yerden alarak onları zevkle birer birer yırtıp çöpe attım. Çöpler de sabah erkenden alınıyordu, boş cephane sandıklarıyla... Böylece tatsızlıklara neden olan nesne ortadan kalkmıştı...

Bu durumu işçi arkadaşlarıma ve İrfan Uçar'a da söylemiştim. Gündüz uyuyup gece hayatı yaşayanlar bu kağıt oyunu alışkanlıklarından bir türlü kurtulamıyordu.

Oyun kağıtları sırayla her gece bir koğuşa gidiyordu. Akşam olup kapılar kapanmadan ortaya: "Arkadaşlar, bu kağıtları kim aldıysa versin sonra kötü olur!" Demeye gelen tehditler savrulama-

ya başlanmıştı; fakat aldıran çıkmamıştı. Derken Kamil bizim koğuşun ortasında dikilerek: "Bu çirkin şaka çok uzadı; yeter artık bu kadar; biz biliyoruz bu işi yapanı, fakat burası K. Maltepe değil (Demek ki, Maltepe'de bu konuda yedikleri zılgıtı unutmamışlardı), bizi başka türlü davranmaya zorlamayın; kağıtlar kimde ise, sadece yerini söylesin yeter! Ayrıca bunu mesele yapmak faşizmin zindanlarında disiplini bozmak demektir; disiplini bozana karşı da gereken yapılacaktır!" Demişti. Demek ki, K. Dede "faşizmin zindanlarında" kağıt oynayarak ya da "sulta" kurma numaralarıyla ancak ayakta durabiliyordu!..

Bu kuru sıkı dengesiz sözlere kimse aldırmamıştı.

"Faşizmin zindanları" edebiyatı arkasındaki faşist baskı uygulama soytarılıkları böylece ilk zokayı yemişti. Herkes durumu ve sonucun nerelere kadar varacağını öğrenmekte gecikmedi. Derken kovboyculuk oynayanlardan kitlesel bir tepki geldi. Onlar da artık gece mavralarını, kağıt oyunlarını bırakmış görünüyorlardı. İşçilerin spor yapması, ciddiyeti ve yaşama disiplinleri etkisini göstermişti. Siyasî eğilimlere göre spor yapanlar artık çoğalmıştı. Başını Necmi ve Kamil'in çektiği gruplardan sonra Sarp Kuray'ın başını çektiği bir ekip öğleye doğru spor yapmaktaydı. "Büyü"nün etkisinden henüz kurtulamamış kovboylar ise, artık gündüz uykularına son vermeğe başlamış öğleden sonra spor yapmaya başlamıştı. Daha sonra da sayıları daha az olan bir spor gösterisi daha sergileniyordu.

Kamil, spor yapmıyor, kendi sporcu ekiplerini denetliyordu. Bu durumu gözden kaçırmayan bir arkadaş, "Kamil bir eline de kamçı alsa, daha anlamlı bir spor gösterisi olurdu" demekten kendini alamazdı.

Kamil'ler cezaevindeki havanın daha demokratikleşmesini isteyenlerin yarattığı bu fiilî durum karşısında B Koğuşu'na uygun bir zamanda hücum edip, bir tertiple işçileri ve başta da beni "yargılamayı" planlamıştı! O gün koğuşta kitap okumaktaydım; hava cereyanına karşı korumalı bir köşede ve masanın başındaydım. Onların büyük bir kalabalıkla koğuşun kapısında biriktiğini, bir kısım kışkırtıcı kovboyun koğuşa girdiğini farketmiştim. Dışardaki kalabalık, aramızda dolaşan görevli askerlerden tertiplerini

gizlemek içindi. Necmi gene Kamil'i öne sürmüştü; Kamil söze şöyle başlamıştı:

-S.Ö. (ilk kez bana adımla hitap ediyordu) buraya seni yargılamaya geldik. Daha sonra da seni komünden atacağız!

-Siz kimsiniz? Ne adına hareket ediyorsunuz?

-Şimdi sana kim olduğumuzu göstereceğiz! Cevap falan verme! Hakkındaki kararı okuyacağız! Hepsi o kadar, ağzını açarsan, haddini bildiririz!

Kendilerine kapıyı göstererek:

-Çabuk dışarı çıkın! Ben sizi tanımıyorum! Haydi dışarı!.. Demiştim.

O sıra koğuşa İrfan Uçar girmişti; dışarıdan, kapıda biriken kalabalıktan olup bitenleri görmüştü, İrfan söze şöyle girmişti:

-S.abi, bugüne kadar yapılan soytarılıkları sabırla karşıladık; bundan sonra bu tavrımızı geri alıyoruz; bu kimselere artık tek laf edilmeyecek; hangi dilden anlıyorlarsa kendilerine o dilde cevap verilecektir!..

İrfan'ın üzerine yürümek istediler; fakat o buna imkân vermemiş, arkadan vurmaya kalkan bir gerilla taklidine tek ayağı üstünde yay gibi gerilerek şimşek gibi bir yumruk yapıştırmıştı. Bu hareket "yargılamaya" gelenleri ve planlanan oyunlarını bozmaya yetmişti. İşçiler birer birer ayağa kalkmış, dikkat kesilmişti. Gözü balon gibi şişen saldırgan Mehmet Alkaya, "bir ayna yok mu?" diye kıvranırken, İrfan:

-Anlaşıldı mı? Sizlerle artık konuşacak bir şeyimiz kalmadı! Böyle provokasyon tezgâhlayıp pusu kuranlarla tek kelâm yok! Haydi herkes kendi koğuşuna! Diyerek olaya nokta koymuştu.

Bay Necmi'nin komutasındaki "ordu"nun tertipleri, yani "huruç" hareketi başarısızlığa uğramış,"sulta" heveslileri, ağzının payını almıştı. Neye uğradıklarını şaşıran "yargıcılar" dan Necmi: "Hücûm arkadaşlar!" Komutunu vererek saldırıyı başlatmıştı.

İşçiler onu ve Kamil'i kucaklarında birer evlatları gibi havaya kaldırmış, koğuşun kapısına bırakmıştı. "Önderlerinin" bu haline bozulan ve kitlesel bir kavgaya hazırlananlar ise, bu kez kapı

önünde, önüne gelene girişmişti. Araya, gecikmeden askerler, subaylar, düdük sesleri coplar ve silahlar girmişti. Onların bu türden saldırısına karşı, "sulta"ya boyun eğmeyeceklerini gösteren arkadaşlar oyuna gelmemiş ve kimseye vurmamıştı; yalnızca savunma ve onun gerekleri yerine getirilmişti.

Cezaevi yönetimi, provokasyon yaratanların büyük bir kısmına dokunmamıştı. Kapı takozlarını silah gibi kullanarak arkadaşlarımızı ağırca yaralayanlara da dokunulmamıştı. Çoğu savunmada olan arkadaşlarımız alt koğuşlara götürülerek cezalandırılmıştı.

Cezaevi yönetimi, bu olay üzerine geniş bir soruşma açmış, en son olarak da benim ifademe başvurmuştu.

Cezaevi komutanlığı yapan kişi bu göreve boşuna getirilmemişti. Kimbilir hangi yeteneklerinden ötürü burada bulunması öngörülmüştü. Belki de orduda içiçe girmiş karmaşık "cuntasal" ilişkiler içinde ve o zamanki "vatanı kurtarma" hareketlerine girişenlerin kadrosundaydı. Ya da değişen şartlarda her yönetimin beklentilerine uyum sağlamada üstün yetenekler ve esneklikler gösterenlerden biriydi. (Dahası, emekli olunca olup bitenlere "eleştiri" de yöneltebilirdi.)

Kısacası; sağı solu belli olmazdı yüksek kademede bulunan subayların..

Cezaevi komutanı dışındaki subaylar bu konularda pek renk vermemeye özellikle dikkat ediyordu; adeta, genel ifadeleriyle "biz askeriz, emir kuluyuz, ne emredilirse onu yaparız" demeye varan bir tutumun içindeydi. Bu tutumları bile onların en azından bu yeni görevlerinden ötürü sıkıntıda bulunduklarını rahatlıkla açıklıyordu. Yapmak zorunda kaldığı bu gardiyanlık işini sevmeyen bir subayı bu şartlarda keşfetmek çok zor değildi.

Aralarında bu işe çok istekli olanlar zaten renklerini hiç saklamıyordu. Hele gözlüklü olanı... Bu subay Cezaevi Komutan yardımcısı olarak böyle bir görevi üstlendiğini, yetenekli olduğunu her haliyle açıklıyordu. Bütün tutukluları adları, düşünceleri, aileleri ve bütün özellikleriyle bir bir tanıyordu. Yaptığı işi sevdiğini de söyleyebiliriz.

O, yarı paltek diliyle spor gösterileri yapanlara, özellikle "gerilla eğitimi" yapanlara, "sürünün, sürünün..." diyerek takılmaktan, laf çakıştırmadan edemiyordu. Bir bakıma beton üzerinde böylesine sert ve ağır spor yapılması yanlış hattâ zararlıydı. Bu türden spor gösterileri yapanlara işin inceliği kavratılamamıştı.

Olayın koğuşturmasını yürüten Cezaevi Komutanı ve yardımcısı ile şimdi karşı karşıya bulunuyorduk. Komutan babacan, yumuşak görünümlüydü; gözlüklü ise zeki, kafası bilgisayar gibi dolu ve çok şeyi ayrıntılı olarak bilen biriydi.

Ellerinde geniş istihbarat ve döküman vardı. Bunların yanısıra içimizde görevli bulunan askerler ve diğer "görevliler" marifetiyle bizden daha fazla bilgilerle donatımlıydılar. Tutuklular onlar tarafından bilinen kimselerdi.

Yapılan soruşturmada hem cezaevinde cereyan eden olayı hem de tutukluların ideolojik yetenek ve morallerini sınamaktaydılar. Ayrıca, edindikleri istihbaratların doğruluğunu ölçmekteydiler.

İlkin soruşturma dışında:

-Pişman mısınız? Diyerek söze başlamıştı Komutan.

Böyle bir soruyla, konuyu değiştiriyor, geniş bir gündemle karşılarında olduğumuzu duyurmuş oluyorlardı. Sorunun onlarca da bilinen cevabını şöyle verdiğimi hatırlıyorum:

-Asla, hangi şartlarda olursak olalım taşıdığımız düşüncelerden yaptıklarımızdan ötürü pişman değilim. Niçin pişman olacak mışım?

Komutan ise:

-Kimsenin düşüncesine karışmıyoruz; burada bulunuyorsunuz, hakkınızdaki hüküm de kesinleşmiş bulunuyor, çoluk çocuğunuzdan ayrısınız, işinizden olmuşsunuzdur, cezaevindeki olaylar da çok tatsız, çoğu sizin yarı yaşınızda, bu ağırınıza gitmiyor mu?

-Biz bu cezaevine tarihsel ve sosyal haklılıklarımızla geldik. Burada cereyan eden olayların sebeplerini biz kendi açımızdan değerlendiririz, siz daha başka gözle bakarsınız. Yakınlarımızın

sıkıntı çektikleri, işimizden olduğumuz doğrudur. Ne çıkar bundan? Gündemine bunu alamayanlar sosyalizmden istifa eder. Cezaevi arkadaşlarımızı seçmek şansına sahip bulunmuyoruz. Ayrıca, sanırım buraya soruşturma için çağrılmıştık?

-Evet, işte soruşturuyoruz. Söyle bakalım bu olaylar nasıl gelişti? Bak sen "Doğu"lusun, ben de sizin memleketten evliyim. Çok kaldım orada. Dadaş'ları çok severim, hepsi yiğit ve mert olurlar, seninle de bir Dadaş gibi mertçe konuşmak istiyorum. Anlat bakalım olayı?

-Ben "Dadaş" değilim; ondan öte sosyalistim. Olay hakkında söyleyecek fazla bir şeyim yoktur. En son beni çağırdınız; her şeyi ayrıntılı olarak biliyorsunuz...

-Önce sen Mahir'e sövmüşsün, kavga böyle başlamış?

-Benim bu türden saçmalıklara karnım toktur. Bu biçimde ifade verenlerle herkesin önünde yüzleşmeye hazırım. Böylesine ahmakça bir kışkırtmaya girmeyecek kadar aklım başımdadır.

-Bizim de kanaatimiz bu yolda, fakat böyle söyleyenler var.

-Ben bunu söyleyenleri tahmin ediyorum. Çoluk çocuğun, kendini bilmeyenlerin hezeyanlarına cevap dahi vermiyorum. Mahir'i onlardan önce tanıyorum. Devrimcileri ayırım gözetmeden severim. Sövmem için hiç bir sebep yok, deli de değilim. Söylenenlerin gerçekle ilgisi yoktur. Kişi suçlamayı, ahlâkdışı aptallıkları herhalde benden beklemiyorsunuz?

-Bak S.bey, ifadeleri teype aldım; sana bazı yerlerini dinletmek istiyorum. Biz uydurmuyoruz, bak biz nelerle, kimlerle, nasıl karşılaşıyoruz? Orada başka, burada başka, keratalar iki dinli sanki... Biz sizleri, tümünüzü tanımıyor muyuz sanıyorsunuz? Hepinizin geçmişini, düşüncelerinizi ayna gibi bilmekteyiz. Aranızda askerler var, onlar hepinizin adını, soyadını, kaldığınız koğuşları, görüşmecilerinizi, özelliklerinizi bir bir bilir. Onlar eğitimden geçmiş yetenekli askerlerdir. Cezaevinde her şey bize ayandır!.. İki kişi dışında (N.D, K.D.) böyle bir ifade veren, seni suçlayan yok. Hakkındaki bilgilerimizden ve efendiliğinden senden küfredecek kadar kendinden geçeceğini zaten beklemiyoruz. Yaşın başın yerinde. Bak dinle şu teypi...

Bu dinletilen teypte, pişmaniye yazanlar, ağlayanlar, ihbarcılar, iftiralarda bulunanların tiksinti verici sesleri vardı. İrkilmemek işten değildi. Adeta yerlere girercesine ifadem alınmış ve geri gönderilmiştim.

İfadem sırasında Cezaevi Komutanına:

-Bu türden olayların gerçekten olmamasını istiyorsanız, bırakın herkes birlikte kalacağı arkadaşlarıyla koğuş seçme şansına sahip olsun. Her koğuş kendi temsilcisini seçsin. Cezaevi yönetimi bu işlere karışmasın. Madem ki hepimizi tanımaktasınız, o halde ayrı ayrı unsurları bir arada tutarak çıkan olayları biraz da sizler hazırlamış olmuyor musunuz?

-Bazı şeyler bizim elimizde değil. Komutanlık ve Adli Müşavirlikle olayı ayrıntılı olarak düşüneceğiz.

Bizim öneriye yakın önerileri yapanlar da çoğalmıştı. Bu genel eğilimin ortaya çıkmasından sonra, daha önceleri kaba güçle suskun ve sindirilmiş kişileri harekete geçirmiş, herkes birlikte kalacağı arkadaşlarını seçmeye başlamıştı. Hazırlanan listeler cezaevi yönetimine sunuldu; bazı ufak değişikliklerle herkes yeni koğuşlarına geçmişti. Bu yeni durumda, ilkesizliğe, zora, mekanik ilişkilere dayanan "sultalar" yerini başka ilişkilere bırakmıştı. İşçiler birlikteliğini korurken, kovboyluklara özenenlerin birlikteliği dağılmıştı. Artık her koğuşta bir ya da iki kişilik "komün"ler mantar gibi çoğalıyordu.

Çok sevip saydığım bir işçi arkadaşımın oğlu Kamil'in THKP-C sanığı olarak haklarındaki hüküm kesinleştikten sonra, neler olduysa yeni bir siyasî kabuk daha değiştirdiğini görmüştük. "Halkın Yolu"ndan "Aydınlık" yolunu izleyen tek emekçi çocuğu Kamil'di. İşçilik ve dava arkadaşım Şevki Usta'nın diğer damatları Mustafa Baykara ve Ruhi Göbüt ile noktalanan ayrılıklar, onunla da böylece noktalanıyordu. Fakat Kamil'in diğer damatlara göre gene de "hoş" görülecek bir çocukluk anısı vardı. Taban tabana zıt kutuplarda olmamıza rağmen, Basri Dede ve Şevki Erencan'ın yoldaşlıklarını temiz tutmak için bu anıyı korumak istiyorum.

Selimiye Askerî Cezaevine geldiğimde benimle konuşmamaya özel bir özen gösterenler arasında Necmi Demir de vardı. Onların bu tutumunun nedenlerini daha sonra öğrenecektik.

Cezaevi yönetimi beni B Koğuşuna vermişti. Necmi'ler F Koğuşunda kalıyordu. Kızıldere katliamından sonra THKP-C'nin ilk ayrışmaları cezaevlerinde yaşanırken, Necmi Demir, Kamil Dede, Nevzat Yüce, Abdullah Ceceloğlu, Mehmet Alkaya vb. sanıklar kendiliğinden THKP-C'nin "sorumlu"ları olduklarını ifade eden bir pozisyondaydı. THKP-C'nin "sosyal mirası" bu insanlarca temsil ediliyormuş! Onlara itaat edilmeliymiş!.. İçerde basılan hava ne hazindir ki, böyleydi.

Necmi, kısacık boyu, gocuğu ve havasıyla bu "önder"liğin gerektirdiği biçimsel bütün pozisyonlara giren biriydi. Zaman zaman kaşları çatılıyor, yürüyüşü değişiyor, kabarıyor ve sağa sola emirler yağdırarak "önder"liğin gereklerini, aklınca, yerine getiriyordu. Böylesine bir hayatı yaşayan birinin yakışıksız ve küçük işlerle uğraşması çok şaşırtıcıydı; kendisinin de bu yüzden mutlaka uykusu kaçıyordu. Ayrıca, bu türden bir "önder"lik için sinirleri de sağlam değildi. Cezaevinde, mahalle çocuklarının bile tenezzül etmediği yöntemlere başvurması aslında bir zavallılığın ürünüydü. Siyasî tutsakların bu cezaevinde sergilediği olumsuzlukları lumpenlerin cezaevi davranışlarıyla mukayese etmek dahi doğru değildi. Çünkü lumpenlerin ilişkilerinde de bir iç hukukun egemenliği, raconu ve geleneği vardı. Onları da ayrıntılı tanıyordum. Lumpenler cezaevinde, herkesin aldığı cezanın ve taşıdıkları sıfatın gereğini hesaba katardı. Onlar ayrıca, yiğitliği de hesaba

katardı. THKP-C adına hareket ettiklerini söyleyen Necmi'ler ise, bu türden incelik ve diplomasiden de yoksundu. Cezaevinde devrimcilik adına kurdukları sultanın gereğini yerine getiriyorlardı yalnızca. Sulta kuranlara karşı sesini soluğunu kesen kimi "aydın"lara, gençlere, hattâ yüzbaşı, üsteğmen, teğmen ve astsubay rütbesine kavuşmuş asker arkadaşlara ne denilmeliydi? THKP-C'nin kalabalık sayıdaki sanıkları şamanlığa soyunan birinin sultasına nasıl girerdi? THKP-C Davasma sonradan monte edilen işçiler de bu sultanın kırılması yolunda iradelerini yansıtıp yaratılan bu fiilî durumu kıramamıştı.

Doğulu halkların "sosyal kader"ini aşması ciddî örgütlenmelerden ve yetenekli-donanımlı önderliklerden geçiyordu. Her şeyi kendiliğinden "önder"liğe soyunanlardan beklemek zararlıydı. Donanımlı ve kolektif bir önderlik hayat ve mücadeleden süzülerek çıkıyordu; heves ve kumpaslarla değil.

Cezaevinde bu türden yanlışlıklara karşı çıkan insanlar da vardı. Her türlü baskı, sindirme ve idealizasyona karşı yapılan mücadele, provokasyon, kışkırtma, ihbar ve kaba kuvvetle önlenmeye kalkışılsa da, doğrular uzun boylu gizlenemiyordu. Devrimci ilke ve kuralların işletilemediği koşullarda gözünü erken açanlar, çok çileli de olsa, hakları yense de, örnek yaşantılarıyla seçiliyordu. Hakikatın ve doğruların kavgasını verenler yalnız değildi.

Necmi'nin gençlik hareketleri içinde öteki militan gençler türünden bir "vukuatı" yoktu. Geldiği örgüt içindeki yerini ve THKP-C'nin katledilen ve de yaşayan sorumlu liderlerinin onun hakkındaki değerlendirmelerini de ayrıntılı biliyorduk. Necmi'nin cezaevinde geleceğe ilişkin ideolojik-teorik bir yeteneğine de tanık olamamıştık.

Selimiye Cezaevine geldiğim ilk gece, Necmi'ler, yasak olmasına rağmen, bir kolayını bularak bizim koğuşun kapısını açtırmış ve beni kendi koğuşlarına, yani ayaklarına kadar getirebilmenin yolunu bulmuştu. Niyetleri, "adam yargılamakınış!.." Bu tutumlarıyla ünlü masaldaki gibi, "baba bak, hani sen bana vali olamazsın diyordun, bak işte ben vali oldum!.." dercesine bir kibir ve böbürlenmenin esiriydiler. Masaldaki ünlü cevaptaki gibi onlara, "ne çare oğlum, sözde vali oldun, ama ADAM olamadın!.." mı

demeliydik? Yoksa bu densizliği başka bir yöntemle mi karşılamalıydık? Bilemiyorum, belki de bu arkadaşların babaları, yapılan densizlikten ötürü evlatlarını uyarmıştı...

Necmi Demir ve THKP-C'nin cezaevindeki yeni "önder"liğine soyunan elemanları, "kedinin bacağını daha ilk geceden ayırmak" ya da kurdukları sultanın yıkılmaması için, akıllarınca bize de diskur çekmek eğilimindeydi. Onlara, cezaevlerinde daha önceleri de yatmış ve bu türden meselelerde daha çok adam tanımış bir işçi olarak ne söylemem gerekiyorsa onları dile getirmiştim:

-Sizden böyle bir hareket beklemiyordum. Görüyorum ki, Kartal Maltepe Cezaevindeki insanlar değilsiniz; niyetleriniz-davranışlarınız değişmiş. Devrimci değerlendirmelere açığım; ama bu sekter tutumunuza ve adam yargılayıcı tutumlarınıza karşıyım. Ben bu niyetlerinizle sizi tanımıyorum! Hayatım boyunca yalnızca yoldaşlarıma hesap verdim. Size verecek bir hesabım yoktur! Bu cezaevinde sizlerden gelecek provokasyon ve kışkırtmalara, kendi payıma meydan ve izin vermem. O kadar!..

THKP-C adına, cezaevinde "adam yargılamak" demek ki, bunlara kalmıştı!

Gidi dünya!..

İnsanın aklına garip sorular geliyordu: "Bu adamı başlarına kim seçti?" Bu saçmalıklar nasıl vücut buluyordu?

Necmi, cezaevinde genel oyun iradesine karşı anılmaya deymez yöntemlerle bir sulta kurmuştu; fakat bu görüntü sahte bir ciladan ibaretti. Bu cilanın sırıtan görüntüsünü yıkmak en başta benim boynumun borcuydu. Bu borcumu yerine getirdim.

Bayımız gün geçmeden her gece yeni bir bildiri yayınlıyor ve ertesi gün de bildirinin yankısına kulak veriyordu. Kurulan sultaya göre herkesin yazdığı özel mektuplarını okuyordu; mektupların akşamdan yazılarak bayımıza ve onun sansürüne iletilmesi gerekiyordu; para dağıtımında ise görevli Astsubay'ın yanında dikilerek elinde kağıt kalem kimlerin kaç para çekip çekmediğini, çekilen paranın kendisine teslim edilip edilmediğini doğrudan denetliyordu; idarenin sorumluluğunda çekilen paralara hemen oracıkta el koyuyor ve biriken bu paralardan önemli özel harcama yapmak isteyenlere karşı acımasız davranıyordu. Hiç unutamıyo-

rum, "yahu, babalarını ziyarete gelen şu bebelere, komünün parasından birer büsküvi alın, geldiklerinde çocukların ellerine tutuşturalım" diye bir öneri yapan işçi arkadaşa Necmi'ler: "Bu bir burjuva isteğidir, yerine getirilmez!" Diyecek kadar dirayetli "önder" ve "devrimci" olduğunu göstermiş oluyordu!

Cezaevinde kendilerine karşı gelişen yoğun muhalefet karşısında bizimle hiç konuşmayan bayımız, bir gün voltadayken yanıma sokulmuş ve "biraz görüşebilir miyiz?" diye bir talepte bulunmuştu. Ona:

-Ne konuşacağız? Demiştim. O da:

-Genel oyun iradesine uyarak sizi B Koğuşu'na temsilci yapmak istiyoruz. Cezaevinde ortaya çıkan bu gerekli durumu biz de gözettik. Ne diyorsun? Diye bir uzlaşmayı dile getiriyordu.

-Ben yalnız değilim; konuyu bizim koğuştaki arkadaşlarla birlikte ele alacağız. Diye karşılamıştım, bu "öneri"lerini...

Koğuşta konu tartışıldı. Necmi'lere verilecek cevap hazırlandı ve kararımızı şöyle ilettik:

-Bak arkadaş, bu cezaevinde, "faşizmin zindanları" edebiyatı altında adeta faşist bir terör uygulamaktasınız! Cezaevindeki genel oyun bağımsız iradesi ise bu yolda değildir! Seni kimse seçmemiş, kurulan sultayı onaylayanlar ise çok azınlıktadır. Sebebini biliyoruz. Kendi başınıza emir ve talimat yayınlıyorsunuz; herkesin mektuplarını sansür ediyor, komün adına toplanan parayla her gazeteden sadece birer tane alıp, beş koğuşa o da paşa gönlünüze uygun gelirse okutuyorsunuz; bu paraların denetimi de yok. Bunların bir kısmını dışarı gönderdiğiniz, kendi fikriyatınız yörüngesinde kullandığınız herkesçe biliniyor; oysa bu parayla sağlığı giderek bozulan arkadaşlara her gün bir şişe süt, haftada bir yumurta, bir limon, her koğuşa ayrı ayrı bütün gazeteler, takım halinde alınabilir. İlaç getirtilebilinir. Kütüphane oluşturulabilir. Her koğuş sakini kendi temsilcisini özgürce seçmeli, koğuş temsilcilerinin koordinasyonu sağlanarak, idareye karşı bütünlük korunmalıdır. Daha demokratik, insanî ve ilkeli ilişkilerin yaratılabilmesi ve denetlenebilmesi için, sizin istediğiniz doğrultuda ve sizin seçiminizle ya da tayininizle değil, koğuş arkadaşlarımın bağımsız iradeleriyle bir görevi kabul edebileceğimi, bunun dı-

şındaki önerilerinizi kabul etmediğimizi artık öğrenmenizi ve tutumunuzu değiştirmenizi bekliyoruz!

Bizim kararımıza karşı Necmi ise şunları savunuyordu:

-Biz bu cezaevinde burjuva demokrasisini uygulamayız ve de uygulatmayız. Disiplini bozanlar çıkarsa onu da komünden çıkarır, yargılar ve işini bitiririz! Kurulan düzeni siz istediğiniz için değiştirmeyiz. Öne sürülen ihtiyaçları, imkânlar ölçüsünde düşünürüz. Toplanan paraların hesabını kimseye vermeyiz. Biz size temsilcilik önerirken cezaevindeki genel eğilimi hesaba kattık; fakat siz bunu anlamadınız. Bu cezaevindeki önderlik ideolojik önderliktir. Ölülerimizin bıraktığı ideolojiyi kim yere düşürmüyorsa o misyonu taşımak hakkına sahiptir. Bu misyonu size çiğnetmeyiz. Buna asla izin vermeyiz!

Ona cevaben:

- Bizim söyleyeceklerimiz bunlardan ibarettir; "misyon" iddiaları da sizin hüsnü kuruntunuzdur. İsterseniz bir düşünün. Posta koymanın, kuru sıkı atmanın alemi yok! Burada istenen devrimci ve sosyalist demokrasinin egemenliğidir; komplolarla ele geçirilen sultaya artık paydos diyoruz! Beni atamak hakkını size kim veriyor? "Disiplin" dediğiniz şey eğer bu yaptıklarınız ise onu tanımıyor ve hemen burada noktalıyoruz. Sözünü ettiğiniz 'ideolojik misyonunuzu'da tanımıyoruz! Cezaevinin nabzını bizler elimizde tutuyoruz; sizinkisi ise çocukça bir kuruntudan kaynaklanıyor. Bırakın, bu türden toyluğu da daha fazla yara açmadan yapılması gerekeni devrimcilere yakışır gibi yapalım; yoksa günah bizden gider, siz tecrit olursunuz! Demiştim.

Necmi'lerin sultası, kurdukları pusular, provokasyon, kışkırtma ve saldırı hareketiyle ters tepmiş ve tuzla buz olmuştu.

Ne gariptir; bu, Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın deyişiyle: "Minbere ilk çıkan, hutbesini okuyup, karşısındakinin anasına sövmekle söze başlıyordu" TİP de bizim sırtlarımıza basa basa ilkin Aybar-Sargın, daha sonra Boran-Aren-Sargın minbere çıktı. Giderek MDD teorisyeni bu işe girişti; DİSK'i de bizler yaratmıştık; fakat başkalarının eline geçmişti; şimdi ise bu çocuklar aynı işe soyunuyordu. "Kader"e bak!?.. Dikkat edilecek olursa, gençlik içinde ünlü "çekirdek toplantısı"na katılan ne kadar genç varsa bugün bunların tü-

mü bir siyasetin başına geçmiştir; ve hutbe okumaktadırlar! Bir ülkedeki siyasî terbiye, devrimci ahlâk, gelenek-görenek yokluğu, varolanın da sahtesi kimi gençlere aşılanırsa başka ne beklenebilirdi? İşçi sınıfı ve emekçi halkların değer verip saygı duyduğu önderliklerin oluşması için örgütlenmeye, teorik çalışma yapmaya, çile çekmeye, ürün vermeye, yaşadığı dönemle hesaplaşmaya gerek yoktu! Sadece, şaman gibi ortaya çıkmak yetiyor sanılıyordu!

- Hayır! Milyon kere hayır!

Burada, sosyalizm adına yapılanlar yalnızca birer saçmalıktan ibaretti. Hem de hiçbir kitabın yazmadığı türünden. Bu saçmalıklarla uğraşanlar, anladığı dilden cevabını alıyor ve çok geçte olsa mutlaka karşıtını da yaratıyordu.

Necmi Demir'de TİP, Dev-Genç ve THKP-C ıskatçılığından sonra, "Halkın Yolu" diye başlayan "yeni" bir siyasî eğilimin liderliğine soyunmuştu. Daha sonra o da Kamil Dede gibi Doğu Perinçek üstadlarının cazibesine teslim olmakta büyük bir isabet göstermişti. Geçmişte yapılan "çekirdek toplantısı"nın bir çekirdeği de "aydınlık"çıların payına düşmüştü. Selimiye cezaevinde "ölülerimiz" edebiyatı ise hikayeydi. Herkes hakiki yerini er geç buluyordu.

Havacı subayların, hüküm giyen tek sanığı Orhan Savaşçı ile çok geç tanışmıştık. Havacı subayların bir zamanlar Selimiye'deki idealizasyonun etkisiyle yaratılan olumsuzluklara çok üzüldüğünü çoğunun ağzından dinlemiştim. Diğer subay arkadaşlar da yapılanlardan ötürü üzgündü. Özellikle bize karşı yapılan kışkırtmalara karşı sessiz kalmaktan ötürü sıkıldıkları belli oluyordu. Çoğu sonradan özür dilemişti. Çok geç de olsa, demek ki, hayatın laboratuarı, deneylerin sonuçlarını ortaya çıkarıyordu. Hata ve yanlışları görenlerin içtenliğine ne denilebilinirdi? Sadece kutlanır, kin duyulmaz ve geçmişe bir çarpı çekilip geleceğe bakılırdı...

Cezaevlerinde N. Demir ve ona uyanların yarattığı kışkırtıcı ortamlarda, bazı arkadaşlarımız çıkarılan kavgalarda ölebilirlerdi. Bu türden ortamları yaratanlar, hayatlarının hiç bir döneminde bu ihtimali ve muhtemel olumsuz sonuçlarını düşünmemişti. Böyleleri hiçbir zaman ne özür diledi, ne de özeleştirisini yaptı!... Bütün bunlar bir yana, bu baylar iki de bir değiştirdikleri "siyasî partilerde" (siz örgüt diye okuyun) hüsnü kabûl de görüyordu!...

Zerruh DDKO'luydu, fakat sonradan eşi olan Rukiye ile birlikte THKO I Davası'nda sanık olarak yargılanmaktaydı. Kürttü. Cezaevinin sevilen gençleri arasındaydı. Bir ara K. Maltepe'de A Koğuşu'nda birlikte kalmaktaydık. Cezaevine, sık sık öteki komşu birliklerden meraklı nöbetçi subayları ziyaretimize gelirdi; gece yarasına denk gelen bu türden ziyaretlerin ne anlama geldiğini onunla da konuşur ve tartışırdık. Bu türden ziyaretlere, "kafestekini görmeye gelen çok olur" diyerek takılırdı.

Mahir'lerin sığındığı ve kıstırılıp Hüseyin Cevahir'in katledildiği subayın evinde cereyan eden olaylara tekelci basın "Sibel Erkan Olayı" diye bir ad takmıştı. Basındaki yaygara cezaevine bazı söylentilerle birlikte yansımıştı. Bazı arkadaşlar bu olaya "meydan muharebesi" adını vererek sistemle alay ediyordu. Sibel Erkan'ın rehin alındığı bu kuşatmaya katılan ve aktif rol alan bir üsteğmen bu gece ziyaretlerinde iki de bir bizim koğuşa gelir, hepimizi ayağa kaldırır ve bol bol nutuk çekerdi. Bunu yalnızca bizim koğuşta yapmasına bir anlam verememiştik. Ayrıca, üsteğmeni ve asıl niyetini doğrusu anlayamıyorduk. Olayın sıkça yenilenmesi karşısında sorunun nedenini de kavramaya başlamıştık. Üsteğmenle birlikte gelen subay arkadaşları, bizlere bazı el-kol işaretleri çakarak, ona olumsuz cevap vermememizi anlatmaya çalışırdı. Üsteğmen bir gün:

-Bu koğuşun temsilcisi kimdir? Diye tatlı sert bir çıkış yapmıştı.

Ona cevap olarak:

-Benim. Demiştim.

Konuşma şöyle sürmüştü:

-Niçin yatağından doğrulup kalkmıyorsun?

-Çünkü uyku saatim.

-Öyle ya gecenin bu saatinde koğuşa gelinmez, gelinirse insan işte böyle karşılanır. Senin adın ne, ne iş yaparsın, hangi davadan dolayı içerdesin, sana ne ceza biçecekler?

-Ne bileyim, siz daha iyisini bilirsiniz.

-Bak sen işe... Adamın verdiği cevaba bak, yani size karşı askerce davranalım, onu mu istiyorsun? Öyle mi? Sen benim kim olduğumu biliyor musun?

-Hayır bilmiyorum.

-Bilemezsin elbette. Hiç anlatmadılar mı?

Bu soruyu hem bize hem de ardında esas duruşta bulunan subaylara sormaktaydı. Onlar ise, gene eliyle bize bazı işaretler çakarak susmamızı söylemekteydi.

Üsteğmen yeniden söze girişmişti:

-Ben Mahir'i ölümden kurtaran bir subayım anladın mı arkadaş?!

-...

- Şimdi beni tanıdın mı bay koğuş temsilcisi? Bana karşı olan bu tavrınla, bakışların hiç hoşuma gitmedi. Duyduğun kin gözlerinden okunuyor, bize çok kötü gözle bakıyorsun... Bak bu arkadaşın gözleri ne güzel, hem de gülüyor, onu çok sevdim. Bundan sonra koğuş temsilcisi olarak senin yerine onu seçiyorum, anlaşıldı mı?

Gözleri gülen Zerrıh'du.

Üsteğmen uzun uzun konuştuktan, koğuş sakinlerini bir bir tartıp, ayrıntılı soruşturduktan sonra aramızdan ayrılmıştı. Ardı sıra arkadaşları bizi idareye çağırmış ve durumu açıklamışlardı:

-Kusura bakmayın, dediği gibi olayın dehşeti onu bir bunalıma soktu. Yakında tedavi için hastahaneye kaldırılacak. Onu kırmamaya dikkat ediyoruz. Sizlerle tanışmak ve konuşmak istiyor-

du. Kıramadık, ısrarı üzerine sizin koğuşa getirmek zorunda kaldık. Anlayışınıza teşekkür ederiz. Çok iyi ve temiz bir arkadaştır. Kafası çok karmakarışık.

Onlara:

-Evet, anlaşılıyor. Geçmiş olsun. Tedavi görünce mutlaka düzelir; o zaman kendisiyle sohbet etmek isterim... Diyebilmiştim; ayrıca çok şaşırmıştım.

Durumu koğuş arkadaşlarına da anlatmıştım. Zerruh'un gözleri hâlâ gülüyordu. Herkes de işin içinde bir anormallik olduğunu farketmişti.

Aynı üsteğmen bir iki kez daha bizim koğuşa gelmişti; gene aynı şeyleri söylüyor ve soruyordu:

-Temsilciliği bıraktın mı?

-Bıraktım!.

-Aferin. Bak temsilci dediğin işte böyle olacak, (Eliyle Zerruh'u gösteriyordu) gözlerinin içi gülecek...

Bu sözleri söylerken Zerruh'un yanaklarını okşamayı da ihmâl etmemiş, yaptığı seçimi çok beğendiğini göstermişti.

Ceazevinden kaçma olayı gerçekleştikten ve aradan pek çok karışık olay geçtikten sonra koğuşlarımız değiştirildi; cezaevi demirağlarla örüldü. Zerruh ile başka bir koğuşa düşmüştük, ona ve arkadaşlara:

-Dostlar bir önerim var; bu yeni koğuşumuzda Zerruh'u temsilci seçelim. Genç ve çalışkan, hem ayrıca gözlerinin içi de gülüyor. Bundan sonraki hayatımızda onun bu özelliği belki daha faydalı olur; biz de ramazan davulu olmaktan kurtulur, biraz okumak fırsatı buluruz. Öyle görülüyor ki, bu cezaevi bundan böyle daha yaşanmaz olacaktır; güçlüklerden kaçmıyorum; gözlerinin içi gülen arkadaşa hepimiz destek olalım. Ne dersiniz, daha doğru olmaz mı? Demiş ve Zerruh'u temsilci olarak önermiştim.

Arkadaşların onayı ile Zerruh temsilcimiz olmuştu. Mahir'in öldürülmesini önlediğini söyleyen üsteğmen arkadaşın "emri" de böylelikle yerine getirilmiş oluyordu.

Zerruh'a takılmaktaydık:

-Üsteğmenin anlattıkları çok ilginç, acaba Hüseyin Cevahir'i niçin ölümden kurtarmadılar da sadece Mahir'i kurtarmışlardı?

- Belki ona verilen emir böyleydi, kimbilir.

-Bu ihtimal temelsizdir. Amaçları ikisini de öldürmekti.

-Hüseyin Cevahir, Mahir'i korumak için hareket etmiş de olabilir.

-Hüseyin yüzlerce mermiyle bilinçle katlediliyor.

-Mahir kendini vuruyor...

Bir arkadaş araya girdi:

-Belki de Hüseyin Cevahir Kürt oluşundan dolayı katledilmişti... Demekten kendini alamamıştı. Fakat bu bir şakaydı; öyle bir ayrım düşünülseydi, aynı hamurdan Zerruh'un temsilci seçilme şansı aza inerdi.

Cezaevinde, Türk, Kürt, Gürcü, Laz, Çerkes, Ermeni vb. milliyetlerden gelen pekçok devrimci vardı. "Anadolu halklar mozayiği" dedikleri, aslında ise varolmayan "mozayik" burada, cezaevindeydi. Fakat, aramızda "Milli Mesele" ile "Milliyetler Meselesi"ni şoven ya da sosyalşoven ölçülerde öne çıkaran hiç kimse yoktu. Bu konuya herkes duyarlı ve saygılıydı.

1970 öncesi dönemlerdeTMGT Genel Başkanı olan Nuhoğlu'nun ilginç bir mahpusluğu vardı. Kendisinden dinlediğimize göre; 12 Mart darbesinden sonra Başbakan Nihat Erim, onu çağırıp, 40 bin lira da para verip Nuhoğlu'nun Avrupa'ya gitmesini ve 12 Mart hakkında olumlu izlenim bırakacak bazı girişimlerde bulunup konuşmalar yapmasını istiyormuş, TMGT Genel Başkanı olarak, ülkemiz gençliğini "temsilen" yapılan bu gezi Nihat Erim'in beklediği biçimde gerçekleşmeyince, Nuhoğlu'nun "kaderi" de değişiyordu...

12 Mart'ta, TMGT binası Üniversite kantinlerindeki "barınma"mn zorlaşmasıyla gençlerin sığındığı tek yer olmuştu. Bu kitle örgütü, CHP'ye yakın, "Kemalist" bir kuruluştu. Lokallerinde ise çoğunlukla Dev-Genç'in militanları kalıyordu. Adeta fiilî bir durum yaratılmıştı, TMGT lokalinde. Kimi zamanlarda gündüzleri lokal, geceleri de otel görevi olarak kullanılan TMGT'nin bu konumu herkes tarafından biliniyordu. Bu derneğin lokalleri anılan-anılmayan olaylara sahne olmuştu. Yapılan sorgularda ve iddianamelerde bu konu yeterince belgelenmişti.

Bir gençlik kuruluşunun lideri olarak Nuhoğlu, devletin kendisine olan "güvenini" sarsmış ve kötüye kullanmıştı. Bir ülkenin Başbakanının verdiği "görevi" yerine getirmeyeceksin, bildiğin gibi turistik bir geziye çıkacaksın, yiyip içeceksin, doğru bir rapor vermeyeceksin, ve devrimci gençlerle olan ilişkilerini desturSuz sürdüreceksin... hiç böyle şey olur muydu? Böylesine bir "ayıbı" kim onaylardı?

Nitekim yapılan bu bağışlanmaz "ayıp" ona çok pahalıya ödetilmişti. Nuhoğlu'nun "anarşist-komünistler"le bir ilişkisi ve eylemi de yoktu. Bir bahaneyle tutuklanması için de bir suç işlemesi gerekiyordu. Bu durumun nezaketini gözetenler, gayet şık bir tertiple TMGT Genel Başkanı'nı mandepsiyeye getiriyordu. Derneğin ona ait makam masası çekmecesinde "bulunan" bir şişe içindeki 50 gram kara barut, 6 aylık mahpusluğun önceden hesaplanmış miktarıydı; ve Nuhoğlu'nun diyeti olarak işleme konuluyordu!..

Bu kara barutun gram hesabını doğru biçimde veremeyen Nuhoğlu 6 ay cezaya çarptırılmıştı. Cezaevinde kaldığı sürece en büyük şakalar Bozkurt'a yapılıyor ve bu türden bir "ödeşmenin" acısı kahkahalarla kendisine hatırlatılıyordu...

Devlet babanın 40 bin lirası kimsenin yanında, hele kursağında kalmazdı! Devlet alacağına şahin'di!..

THKO II Davası (İstanbul) sanıklarından Nahit'i 16 Haziran cezaevinden ve kitle eylemlerinden tanırdım. 12 Mart dönemindeki cezaevinde onunla birlikte bulunmamıştık. Mahkûmiyetimiz kesinleşip sivile sevkedilince onunla Sağmalcılar cezaevinde karşılaşmıştık. Onların cezaları da kesinleşmişti. Niğde'ye sevkedilmeden, dava arkadaşlarıyla bir iki günlüğüne bizim koğuşa gelmişti. Bu süre içinde kendisiyle doğrudan konuşmak ve tartışmak imkânını bulmuştum. Arkadaşlarının ona karşı tavrı çok sekter ve olumsuzdu. Bu tavrın oluşmasında Nahit'inde suçu vardı. Ayrıca, Nahit'in çok büyük ve asla bir devrimcide olmaması gereken kişisel zaafları da vardı. Nahit, siyasî bir tutsakta olması gereken niteliklere sahip değildi. Lumpenlik, palavracılık, çekiştirme, faydacı yaklaşımlar vb. davranışlarıyla seçiliyordu... Ona, kişisel ve örgütsel ilişkilerine güvenmeyenlerin tutumundaki haklılık payı çok yüksekti.

Gençlerin birbirine karşı tavrında bizim tutumumuz ise şöyleydi: Bu gençler bizim insanlarımızdı; bir yanlışa itilmişlerdi; giriştiği "eylemler"den sonra acılı kabuklar değiştirmekteydiler. Bu değişimlerde alınan tavırların bilimsel ölçütü ve ikna edici bir yanı yoktu. Sürtüşmelerin pek çoğu kişisel ve küçükburjuvaca davranışlardan kaynaklanıyordu. Gençleri kim, ne adına ve niçin eleştirip yargılayacaktı? Onları yargılayacak biri varsa, o da olsa olsa işçi sınıfıydı. Sınıfın yargılaması ise daha başlamamıştı. Sosyalizm adına kimler sınıfta kalmadı ki, Nahit geçsin? Sorunların teşhisi ve çözüm yöntemleri başka yerde aranmalıydı.

Sorunların çözümünü kişisel sürtüşmelere vardırmak belki kimilerini geçici bir zaman için rahatlatıp oyalayabilirdi; fakat ülkemiz-

de marksizm bilim olarak öğrenilip özümlenince, kitleler gerekli bilgi ve teçhizatla donatılınca, geçmişi yargılamak kaçınılmaz biçimde gündeme gelecekti; o zaman işin can alıcı yanına değinmeden, temeldeki sakatlığı görmeden olaylara yüzeysel bakanların, salt kişileri köşeye sıkıştıranların cilaları birer birer dökülecekti...

Nahit'e ve dava arkadaşlarına yönetilecek eleştirilerde onlara gençlerin birbirine baktığı gözle bakmak işçilere yakışmazdı. Ben de öyle yapmıştım. Onların dava dosyalarını, dışardayken yaptıkları eylemleri yeterince izlemiş ve bir yargıya varmıştım. Bizim açımızdan önemli olan buydu. Spekülasyon batağına girmek bizim işimiz değildi. Gençlik kesiminde, "yaşasın" ve "kahrolsun" dışında bir yargı seçeneği yoktu. Ayrıca, gençlik hareketlerinde kişilerin, biri "kahraman" diğeri ise "hain" olan iki çeşit adı vardı.

Biz, bu resmî görüşün dışında bağımsız ve sınıfsal bakışımızı koruyarak kişi ve örgütleri değerlendirmeden yanaydık. Bu tutumumuzla modaya uymuyorduk.

Nahit'i yargılamak ya da aklamak temel sorunlarımızı, PARTİ sorununu atlayarak gerçekleştirilemezdi. Devrimciyim-sosyalistim diyen herkesin, hareketimizin çıkarlarını gözetmeyen hatalarından ötürü yargılanması, hesabını temiz vermesi gerekiyordu. Bu hesaplaşma günün birinde kaçınılmaz biçimde gündeme gelebilirdi; gelecekti!

THKO II Dava'sıyla ilgili öğrenmek istediğim birçok konuyu Nahit'den de, onun hakkında bazı yargılara varan arkadaşlarının eleştirilerini de dinlemiştim. "Kahramanlıkla-hainliğin" dışında insanları koyacak bir yer ve sıfat ayrılmadığı için, bu idealizasyonun dışında kalmak isteyen birisi olarak, kendi gözlemlerimize ve aklımıza müracaat etmekten daha doğru bir yöntem yoktu.

Nahit'e "vuruş" demişler, vuruşmuş. "Banka soy" demişler, soymuş. "Adam kaldır" demişler, kaldırmış. "Cunta toplantılarına katıl" demişler, katılmıştı!..

Vur, soy, kaldır, fidye iste, katıl, bas, tara!.. Bunları yaparken onun adı "hain" değildi. Nahit, en yakın arkadaşlarının kusurları yüzünden vuruşurken yaralanıp yakalanıyordu; onun yakalanmasını sağlayanlar, poliste adam ele verip, pişmaniye yazanlar, geldikleri örgütün genel ilkelerini gözetmeyenler (vur, soy, kaldır,

fidye iste, katıl, bas, tara!.. işlerine Nahit gibi bulaşmayanlar), bu kez mangalda kül bırakmıyordu. Nahit, hücredeyken ona "hain" diyenler koğuşlarda arslanlar, panterler gibi dolaşıyordu. Kolları sıvalı, apoletleri düğmelerinden kopartılmış, uzun botlarının dili dışarı taşmış, bağları yerlerde sürünüyor, havalarından, kibirlerinden geçilmiyordu. (Böyleleri sonradan çok zengin birer işadamı oldu...) Ne Nahit ne de onu eleştirenler gerillaydı; "Gerilla" taklidi yapılıyordu sadece...

Nahit, çoğu arkadaşlarının suçunu da üstüne almasına rağmen gene de "hain"likten öteye bir türlü terfi edememişti. Nahit, içerde kitap okumaya başlamış, bu süreçte sosyalizmle tanışmış (artık ne kadar tanıştığını hayat ve mücadele belirleyecekti... daha doğrusu sosyalizm ile asla buluşamayacaktı...), bir de sosyalizm "adına" girişti̇ği "eylemlere" bakmış; derken çocukcağız jetonu düşürünce bazı yarım doğrulara kıyısından köşesinden yaklaşmaya başlamıştı. Fakat doğruları bilimsel olarak yerli yerine koyamamıştı. İşte ne olmuşsa bu dönem içinde olmuş ve bir türlü sistematize edemediği düşüncelerini meşrebine uygun biçimde duruşmalarda çala kalem söyleyince yer yeriden oynamıştı. Burjuva basını, "Nahit Abdülhamit'i savundu" diye manşeti de çekince, Nahit'in "hain"liği iyice tescil edilivermişti!..

20 yaşında bir gençten ve geldiği örgüt hakkında bilimsel bir değerlendirme yapamadı diye, ona sövülecek midir? "İşçi sınıfı hareketi" ve "sosyalizm" adına nice kaşarlaşmış devrim simyacılarının, çocuklarımızı uçlara itenlerin, oportünist-dönek ve hainlerin, marksizm adına bal gibi gericilik yapan ve bu yolda usta bir diplomasi yürüten cambazların, CIA patentli naylon komünistlerin, gerilla taklitlerinin, genç insanlarımızı pusularda, iplerde kırdıranların acaba adı neydi? Nahit'e sadece "hain" demiyorlardı; onun bir de "ajan"lığı vardı!..

Sosyalistler arasında suçlu aranıyorsa, buna verilecek en namuslu cevap: "Hepimiz suçluyuz!" olmalıydı. Yoksa "hain" ve "ajan" suçlamalarıyla hamamın kubbesinin namusu kurtarılamıyordu. Devrimci hareket içinde iç ve dış gericiliğin ajanları elbette bulunacaktır. Ajanlık olgusunu deşifre ederek, hareketi sızmalardan arındırabilecek ciddî, güvenilir ve donanımlı bir PARTİ mi vardı? İşçi sınıfının partisi neredeydi?

"1969'da başa güreşeceğiz!" Diye kuru sıkı atanlar, MDD formülasyonuyla "partisiz sol"culuk oynayanlar, "Ordu kılıcını attı" diyenler, Sosyal kurtuluşu "9 Mart Cuntası"ndan bekleyenler, Sendikaları kötü bir "siyasî" araç olarak kullananlar, ve daha onlarca anılan-anılmayan örgüt ve yapılanmaların üstesinden gelemediği bir sorunu, kapitalizmi aşma görevini, THKO ve THKP-C'nin toy, cılız, donanımsız, fakat militan, özverili, yiğit, yurtsever ve devrimci gençlerinden mi, onların eylemlerinden mi beklenecekti. Öyle mi? Bunu hiçbir kitap yazmıyordu. THKO ve THKP-C örgütlenmesini, o günkü bilincimizle özlediğimiz ve uğruna dövüştüğümüz PARTİ'nin yerine koyanlar yanılıyordu.

Nahit ve benzeri gençlerin acılı kabuk değiştirmesine böyle yaklaşmanın daha yararlı olacağına inanıyorum. Nahit'i ve arkadaşlarını hepimiz şiddetle eleştiriyoruz. Bundan böyle de bu eleştiri ve değerlendirmelerimizi aynı yöntemle yapacağız. Bilimsel ve nesnel ölçülerle gençlere sövmeden, kara çalmadan 12 Mart'larda rol alanları değerlendirecek ve bu süreci geleceğin kadrolarına doğru ve namusluca aktararak, onların hata ve yanlışlarının aşılmasına katkı getireceğiz. Bu görev yapılmalıdır.

Bütün devrimci örgütlerden kahramanlar da, hainler de çıkabilir. Sicili bozuk olmayan hiçbir devrimcinin hakkında spekülasyon yapılamazdı. İşçi sınıfı hareketiyle emekçi halklarımızın haklı mücadelesine katkı getiren devrimcileri çirkin spekülasyonlarla lekelemeye kalkanlar eninde sonunda açığa çıkarılırdı. Her örgüt kendi ilkeleri ve yapısı içinde politik açığa vurmalarla hainleri yargılar ve cezalandırırdı. THKO ve THKP-C'nin sorumlu kadrolarından beklenen de bu olmalıdır.

Nahit Tören'in cezaevi hayatı paradokslarla doluydu. Onu da üretime sokmak, tercüme yapmasını, okumasını ve yazmasını sağlamak istiyorduk. Bu konudaki girişimlerimiz olumlu sonuçlar vermeyecekti. Yaptığı ve adını açtığımız kitapları bazı arkadaşlar yeniden tercüme ediyordu. Nahit, "esnaf" olarak suçladığı bazı arkadaşlarından daha geride pozisyonlara girmede asla bir sakınca görmeyen biriydi. Marksizm-Leninizm sıfatları onun ağzına yakışmıyordu. Ne siyasî terbiye, ne de devrimci ahlâkı, ve ne de marksist birikimi vardı. Olur muydu?! Bunun maddi şartları asla oluşmamıştı. Yoktu...

Ertuğrul'u İzmit'ten tanıyordum. 1965 dönemlerinde TİP İl merkezinde, yoksul emekçi çocuklarına ücretsiz ders verme kampanyası açmıştık. O da bu kampanyaya gönüllü katılmış ve genç öğrencilere ingilizce dersi vermişti. Kendisiyle o dönem arkadaşlık edememiştik. Ertuğrul, o tarihlerde sosyalizmle daha tanışmıyordu.

Onun ODTÜ öğrenciliğini, Dev-Genç Genel Başkanı oluşunu, Partileşme mücadelesinde *Geçici Komite*'de ki sorumluluk üstlenmesini, THKP-C sorumluları içinde yer alışını, Kızıldere'den sağ olarak kurtulduğunu biliyoruz. Ertuğrul'un siyasal evrimi o dönemin çoğu kadrolarınınkine benzemektedir. TİP deneyi, MDD arayışları, siyasî ayrışmalar ve bilinen gelişmeler...

Ertuğrul'larla cezaevinde aynı dönemde, fakat ayrı ayrı koğuş, ya da cezaevlerinde kalmıştık. Bizim dava kesinleşip sivile gidince, o da daha önce yargılandığı bir davadan hüküm giymiş (THKP-C Dava'sından yargılanmakla birlikte) ve kesinleşen bu mahkûmiyetinden ötürü cezasını çekmek üzere sivile, Sağmalcılar cezaevine getirilmişti.

Onunla bu cezaevinde kaldığım süre içinde benim açımdan çok yararlı bir tartışma ve konuşma imkân ve fırsatını bulmuştum. İki ayrı kesimden gelen insanlar olarak bu cezaevi arkadaşlığı, dışardakinden daha anlamlı ve farklıydı. Dışardayken devrimci gençliğin militan kadrolarıyla bazı birlikteliklerimiz ve arayışlarımız olmuştu. MDD eleştirisi, "partisiz sol" vb. eğilimlerden kopuş süreci ve DPP'nin oluşturulması yolundaki çalışmala-

rımız, mücadelenin her biçimini üstlenmeye aday ciddî, güvenilir ve donanımlı bir partileşme mücadelesinde oluşturulan *Geçici Komite* girişimlerimiz, PDK'ın toplanması, MDD hareketini ve teorisyeninin açık bir eleştiriden geçirilmesi, geleceğe ilişkin bazı sorunların tartışılması vb. gibi birçok konuda birlikte olmuştuk. Onlar daha sonra ani bir girişimle örgütlenme arayışlarını yarıda kesmiş, THKP-C'yi kurmuştu. Cezaevinde, böyle bir dönemi birlikte yaşamış olmanın, yani ateşi ellerimizle, maşasız tutmamızdan ötürü daha serinkanlı ve dürüst bir değerlendirme yapma imkânına kavuşmuştuk. Bu ikimiz açısından da mutlu bir karşılaşmaydı.

Her şeye rağmen biz kendi payımıza, dostlukları temiz tutmaya özen göstermiş, ilişkileri sürdürmeye çalışmıştık; diyalog konusunda kirli yöntemleri deneyenlerin üzerine gitmiştik.

Ertuğrul ile yaşanılan olay ve olguların perde arkasını bir bir araştırıp taramış, birbirimize söylenmesi gereken her şeyi dürüstçe ele almış, tartışmıştık.

Hepimize olduğu gibi, ona da hayat ve geldiği örgütlenme deneyimi çok şey öğretmişti; O sıralar Ertuğrul böyle bir profil sergilemişti; sormadan edemezdi:

-S.Ağabey, bizi cezaevlerinde öyle insanlarla birlikte tuttular ki, adeta boğuma getirdiler; doğru dürüst bir değerlendirme yapabilmemizin bütün şartları bilinçle ortadan kaldırıldı. İşçilerle birlikte hapis yatmayı ne kadar isterdim...

Ertuğrul, bu saptamada teorik açıdan, o da belki, haklı olabilirdi; fakat, hayatı boyunca üretimden gelenlerin koruyuculuğu üzerinde olmasına rağmen, o hiçbir zaman işçi lafı etmemişti; işçi sınıfıyla değil "birlikte hapis yatma" özlemi (!), en basit bir diyalog dahi aramamış ya da böyle bir ihtiyaç duymamıştı. Peki, o zaman neden bu türden bir laf ediyordu? Pratikle ilişkisi olmayan bu laflar şunun için sarfedilmişti: Ertuğrul'un siyasî evrimi paradokslarla doluydu; öğrencilik hayatı, aile ilişkileri, başından geçen olaylar onu oldukça hırpalamıştı. Cezaevlerinde fiziksel, ruhsal ve ideolojik konumu zedelenip sarsılmış böyle kimselerin çelişkileri karşısında, onları hırpalayarak şiddetle eleştirenler ço-

ğunluktaydı. Halbuki, bizler olay ve olguları Marx-Engels-Lenin üçlüsünün yöntemleriyle araştırıp incelemek istiyorduk; sosyalizmin 150 yıllık deney birikiminden dersler çıkarmak istiyorduk; en azından buna adaydık. Marx-Engels-Lenin sürecini olabildiğince doğru ve nesnel değerlendirebilmek için de, bir yandan açlıkla okuyor, öte yandan, ülkede ve bölgede cereyan eden örgütsel arayış ve kalkışmalar arasındaki "doğru"larla "eğri"lerin ayrışmasına çalışıyorduk. Cezaevlerinin o günkü havası bizim konumumuzla ters orantılı olsa dahi, bilim, akıl, mantık ve Marksizm dışı sapkınlıkların üzerine gitmek durumundaydık. Bizim konumumuz ve peşinde olduğumuz "iz" devrimci bir ütopyaydı; çok riskliydi. Bir yandan sistem tarafından, diğer yandan işçi sınıfı ve sosyalizm adına (!) ortaya çıkmış-çıkarılmış (farketmez) çok ince ve sinsi kuşatmalar altındaydık. Dostlarımız sayıca az, düşmanlarımız ise oldukça fazlaydı...

Ertuğrul, bu durumda, oldukça zor bir konumdaydı; cezaevinde nasıl bir "denge" kurmalıydı. Doğrudan ve iradî bir seçimle yanımızda olmasa da, devrimci hareket içindeki olay ve olguları Marx-Engels-Lenin sürecindekine benzer yöntemlerle değerlendirmeye çalışan, en azında bu doğrultuda hareket eden bizlere karşı bu türden "işçi sınıfını" onun militanlarının temiz iş ve aile hayatını, dahası düzgün ölçülerde sürdürülen cezaevi, hattâ polis, sorgu ve işkence deneyimlerini, şimdi daha net ölçülerle görüyordu. Ayrıca o, küçükburjuva "sol" eğilimler içinden gelenlerle Modern Proletaryanın içinden gelenlerin *ahlak*'ını da, şimdiki şartlarda daha iyi anlıyordu. Fakat "görmek" ve "anlamak" fiilleri Ertuğrul'un katında yalnızca lafta kalıyordu... Pratikte hiçbir "kıymet-î harbiyesi" yoktu...

Sağmalcılar, Selimiye'ye göre çok "modern" ve "rahat" bir cezaeviydi. Sabahtan akşama güneşlenmek, hava almak imkânı vardı. Koğuşlar daha rahattı; askerî disiplinin gereksiz sertlikleri burada yoktu. Tutuklular biraz daha iyi şartlar içindeydi; ziyaretler daha "demokratik"ti. Her koğuş, parası varsa yemek pişirmek, çay yapabilmek şansına sahipti. Dışardan bazı şeyleri getirmek daha kolaydı. Okuyabilmek, spor yapmak için gereken şartlar uygundu.

Ertuğrul, böyle bir cezaevinde sanki doluma getirilmiş oksijen tüpü ya da şarja alınmış akû gibiydi. Geldiği gün topu alıp beton avluya çıkmıştı; sağa sola bomba gibi şutlar çekerken hem bir özlemini yerine getiriyor, hem de hakkında iğrenç spekülasyon yapanlara adeta meydan okuyordu. Çocukcağız, gençliğinde yeterince top oynayamamış, yaşanmamış bir gençliğin en önemli bir döneminde siyasete atılmıştı. Spekülatörler Ertuğrul'un koğuşumuza gelişiyle kopasıca dillerini hemen kesmişti; bu arada volta, spor, yatıp kalkma ve yemek saatlerini değiştirenler de olmuştu.

Avluda acayip bir dayı yürüyüşüyle sağını solunu kıvırta kıvırta volta atan bay Y.Kut, Ertuğrul'un önünden-ardından çektiği şutlar ve onların beton duvarlarda yarattığı gürültülü seslerin ne anlama geldiğini çabuk anlamış ve hemen voltasını kesip içeri kaçmıştı. Ertuğrul avluya her çıkışında kalabalık hemen dağılmaktaydı. Hakkında en ağır suçlamalarda bulunanlar (R.N.İleri, S.Vecdi Özgüner), onunla merdivenlerde es kaza karşılaşınca, renkten renge giriyor, yengeç gibi yampir yampir yürümeği tercih ediyordu.

Hele sahte gerilla Necati Sağır, Ertuğrul'un cezaevine gelişiyle birlikte yatağının çevresini battaniyelerle korumaya almış, adeta çadıra benzeyen yatağından çıkmaz olmuştu. Bu davranışların sahiplerine, bir gün yemek sonrası şöyle demiştim:

-Arkadaşlar, Ertuğrul koğuşumuza 6 aylık kesinleşen bir cezasını çekmek üzere gelmiş bulunuyor. Onun geldiği örgüt anlayışı, yapılan eylemler, sonuçları, ifadeleri ve düşünceleri hakkında gıyabında çok şey söylediniz. Bu arkadaş şimdi aramızdadır. Bu olay hepimiz açısından iyi bir rastlantıdır. Bir kritik ve eleştiri yapmak için bundan daha iyi fırsat bulunmaz. Böyle bir değerlendirmenin gereğine inanan arkadaşlarla bir toplantı yapamaz mıyız? Şöyle yüz yüze, dürüst ve açıkça, ne dersiniz?

Bu önerim üzerine daha önceleri ağzına gelen herşeyi en büyük özgürlük içinde söyleyenlerden, başta N.Sağır, Y.Kut, R.Nuri İleri, M.Zülkadir, M.Aynur, M.L.Kıyıcı vd.leri masadan kalkmayı tercih etmişti. Eskilerden S.Vecdi Özgüner de uysallığına ve efendiliğine rağmen, böyle bir karşılaşmaya yanaşmamıştı. Oysa Ertuğrul, bütün iyi niyetiyle, dürüst ve açık tartışmayı ne kadar is-

tiyordu. Arkasından konuşanların bu söylediklerini yüz yüze söylemelerini ne kadar büyük bir içtenlikle özlüyordu. O zaman böyle bir konumdaydı.

Böylesine demokratik bir karşılaşma gerçekleşmeyince Ertuğrul'un yöntemleri de değişmişti. Futbol topuyla şut çekerek düşmanlık yaratanları hizaya getirmek işine koyulmuştu. Fakat onun şutlarına hedef olmamak için cezaevindeki trafik altüst olmuştu.

Ertuğrul hiç şüphesiz bir lümpen değildi; siyasî mücadelede oldukça fazla zikzak çizmiş ve büyük hatalar yapmıştı; hepimiz hata yapmıştık; fakat o onuruyla en fazla oynanmış bir gençti. Vermesi gereken hesabı vardı. Arkasından neler demiyorlardı ki, eloğlunun ağzı torba değil ki büzerek kapatasın. Devrimciler arasında gerekli diyalog ve tartışma yerine karanlık diplomasi yürütenler böylelikle bir kez daha açığa çıkmıştı. O da bu durumu görünce onlar adına iğrenmiş ve kimsenin de üstüne varmamıştı.

Ben, bir iki yoldaşla birlikte onunla tartışmanın, örgütsel-düşünsel kapsamlı bazı sorular sormanın, yeterince aydınlanmamış ilişki ve diyalogların iç yüzünü öğrenmenin, gerekli bilgileri edinmenin adeta tadını çıkarmıştım. Dövüşmeden, sövmeden, dürüst ve açıklıkla... Bir gün N.Sağır'a yanaşıp sormaktan kendimi alamamıştım:

-Necati, bak Ertuğrul burada, niçin yaşama biçimini değiştirdin, artık sesin soluğun hiç çıkmıyor. Onun hakkında söylediklerini yüzüne de söylesene? Ne güzel bir diyalog oluyordu; bir denesene? Çocuklara gıyaplarında demediğin kalmamıştı..

Necati'nin böylesine bir karşılaşma için hiçbir donanımı yoktu; "hasım"larıyla düşünce planında diyalog yerine spekülasyon ve pusu kurma yanlısıydı; pusu kurmak için de, bu koğuşta, ardında yeterli sayıda tayfası bulunmuyordu. Bu sebeplerden ötürü seviyeli bir karşılaşmanın ortamı yaratılamamıştı.

Bir gün THKP-C Dava sanıklarından, SBF'den gerilla taklidi bir kızcağız (Ülkü Ahmet Cafer), mahkeme dönüşü, bizim koğuşun kapı penceresinden içeri haykırarak tahliye olan arkadaşlarının müjdesini vermişti. Böyle bir sevindirici haberle birlikte koskocaman bir çikolatayı da bizim koğuşa, daha doğrusu N.Sağır'a

armağan etmişti. Çikolatayı arkadaşlara dağıtan nöbetçi arkadaş Ertuğrul'un payını da masasına bırakınca, o bu ikrama elini dahi sürmemiş ve masadan hemen kalkmıştı. Bir zamanların "militan" kızları ve onların duruşmalardaki mangalda kül bırakmayan davranışları Ertuğrul'u da üzüyor ve yaralıyordu.

Onu yaralayan pek çok olay ve hatıra vardı. Hele Kızıldere'de öldürülen teknisyenler... Onları anınca, uykusu ve huzuru kaçardı; sebebini soranlara ise, "ben de insanım... onların hali gözümün önünden hiç gitmiyor... aralarında tek yabancı dil bilen biri olarak, düşüncelerini, kaygılarını, aşklarını, tutkularını dile getirmelerini hatırladıkça, insan olarak çok üzülüyorum..." derdi. Ertuğrul'un zeka ve yeteneklerinin yanında insanî düşüncelerini yitirmediği de görülüyordu.

Ertuğrul ile geçmişte olup bitenlere ilişkin olarak da tartıştık. Diyordu ki:

-Hatırlar mısın, 12 Mart sonrası SBF'de karşılaşmıştık. Bana söylediğin şeyleri ve sorduğun soruyu ömrümce unutmadım. Hele 274 gün hücrede kaldığım süre içinde, hep geçmişle, kendi kendimle, yapılanlarla, düşmanca davranışlar içine girenlerle hesaplaştım durdum. Ne diyordun, "şimdi biz, hepimiz neleri yapacağız?" Evet 12 Mart öncesi nelerin yapılmasını düşündük ve neleri yaptık? Bu çok önemlidir. İkincisi, şu konu üstünde de çok düşündüm; bizim binlerce militan arkadaşımız vardı. Tirajı bir hayli yüksek dergi, gazete, broşür ve bildiri yayınlardık; bunları memleketin her yanına iletirdik, hiç unutamıyorum, sizin işçi kentindeki arkadaşların dışında hiçbir il ya da yöreden bu yayınların parasını ödeyen çıkmazdı. Bu benim açımdan çok önemli bir saptamaydı; o zamanlar bu olguyu yeterince ölçüp yerine koyamadık. Gene hiç unutamıyorum, parasızlıktan kıvranıyorduk, 16 Haziran'da işten atılan işsiz arkadaşlar dayanışma gösterip ihtiyaçlarımızı karşılamıştı. Hele kıdem tazminatını alıp bize ileten işçi ağabeyimizi, onun bu hesapsız özverisini unutamıyorum. Besleneceğimiz suyun kaynağından uzak durduk. Bizim en büyük kabahatimiz budur. Büyük kentlerde barınamayan arkadaşlarımıza da işçiler sahip çıkmıştı; onları barındırmış, üretime sokmuş ve çalıştırmışlardı... Bu saklı ilişkilerin hiçbiri işkence altın-

da alınan ifadelere yansımadı. En büyük dileğim, özellikle işçi arkadaşların bizim davadan beraat ederek yeniden üretim faaliyetine katılmalarıdır. Onların yoksul, perişan ailelerini ziyaretlerde görünce kendimi suçlu hissediyor ve çok üzülüyorum. Halbuki, Ana Davaya eklenen "İşçi Kesimi" dava sanıklarının büyük bir çoğunluğu bize karşı çok babacan ve içten davranıyordu.

Toplumun iç dinamiği, 12 Mart'ın gelecekteki grafiğini çoktan çizmişti. Onlar idamdan kurtulacak, fakat müebbed hapis cezasına çarpıtırılacaklardı. Ertuğrul'ların hüküm giydikleri ana dava sona erince benden yerine getirilmesini istediği bazı talepleri vardı:

-Dava yakında savunma safhasına girecek. Siyasî savunma yapmayacağım. Sadece 4 arkadaşın hüküm giymemesi için, Zafer Kutlu, Oğuz Etçi, Hüseyin Yavuz ve Mehmet Alkaya'nın beraat edebilmesi için onlara hukukî bir yardımla birlikte bazı girişimlerde bulunmak gerekiyor. Benim savunmam bu arkadaşların kurtulmalarına ilişkin olacaktır, gerekli hukukî sorumluluğu üzerime alacağım. Bunu başaramazsam vicdanım rahat etmeyecek. Bu konuda senden elinden geleni yapmanı rica ediyorum. Demişti.

Onun bu isteği yerine getirilmiş, Ertuğrul'un bu konudaki "vicdanı rahata kavuşmuştu." Bu konuda edinilmesi mümkün olan ve de olmayan bütün savunma delil ve malzemeleri dosyalarına konulmuştu...

Onun vicdanını yaralayan diğer bir konu da şöyle dile getiriliyordu:

Evimden kapıyı yüzlerine vurup ayrılmıştım; anam ziyaretime gelince, bana don gömlek ve para getiriyor. Bu durum çok ağırıma gidiyor. Hapiste kaldığım süre içinde üretimde bulunmak istiyorum. Bu konuda beni yalnız bırakmayın. Çeviri konusunda elimde olanı yapmaya çalışırım. Babamın durumu iyi, fakat aramızda fikri bağlar çürük. Ona da yük olmak istemem.

Onun hapiste kaldığı süre içinde bu isteğini de yerine getirdik. "Karl Marx'ın Biyografisi"ni üç ay gibi kısa bir zaman içinde, üç nüsha olarak, çevirmiş ve elimize ulaştırmıştı. Kardeşimin Öncü Kitabevi yayınları arasında yayınladığımız bu başucu kitabını di-

limize kazandırmakla hem bir görevi yerine getirmiş hem de üretim faaliyetine katılmış, hayattan ve mücadeleden soyutlanmamıştı. Onun böyle bir amaçla dahi olsa dışarıyla kurduğu bu ilişki, ters tepki yaptı ki, davaları yargıtayca kesinleşmeden apar topar, K. Maltepe cezaevinden alınıp Niğde'ye gönderilmişti. Ertuğrul Niğde'de de bu tür çalışmalarını sürdürmüştü; onun çeviri konusundaki becerisi daha sonraları yetkinleşecekti.

Ertuğrul ile af kanunuyla dışarı çıkınca yapılması gerekli olan konular üstüne de konuşmuş ve tartışmıştık. O sıralar TSİP'in kurulmak üzere olduğunu duymuştuk. İkimizde böylesine yanlış bir partileşme girişiminin ya da hevesinin şiddetle karşısındaydık. Bu türden partileşmelere asla prim vermiyorduk. 12 Mart'ı bütün acılığıyla yaşayan ve çok şey öğrenen ciddî kadrolar böyle heveslere asla kapılmazdı.

Partileşmeye soyunan, TSİP'in liderliğine hazırlanan Dr.Ziya Oykut'a, istek üzerine, 30-40 sahifelik bir de eleştiri yazmıştım. Konu üzerine Ertuğrul şunları söylüyordu:

-Senin yerinde olsam, buradan çıkar çıkmaz, gider bu bayları bulurum. Ve onlara ne yapmak istediklerini, partileşme girişimlerinin neden yanlış olduğunu ayrıntılı olarak anlatırdım. Hem de yüz yüze ve açık biçimde...

Benim de aklıma yatkın düşen bu girişimi yerine getiremedim. TSİP kurucularından hiç birini tanımıyordum. Onlar da ülkemizde sanki bir 12 Mart yaşanmamış gibi bir hevesin ve parti kurmak yarışının sevdasına kapılmıştı; ve bizleri tanımıyorlardı. Aralarında yalnızca 15-16 Haziran Direnişi Davası sanıklarından Burhan Şahin'i tanıyordum. Kendi kendime ilkin onunla bir görüşeyim diye düşündümse de olmadı. Çünkü kendi kendilerine parti kuranların hemen tümü kendi dışındakilere arkasını dönüyor ve eski arkadaşlıkları bir kalemde silebiliyorlardı. Sanki gökten vahiy gelmiş ve tümü yüreklerinde yatan kariyer tutkularına kavuşmuştu. Karşılaşınca ardını dönenlerle nasıl ve neyi görüşecektim. Bu tutumlarına rağmen illede görüşmek imkânı da arasam, yapılan uyarı ve eleştiriler kimi "mandallar"dı ki?

Bu konuda gerek yurt içinde ve dışında atılan adımlar içerde-

ki kadroları kaygılandırıyordu; böyle bir dönemin sonunda her siyasî eğilimin bütünden parçalar koparmaya yeltenmesi kınanıyordu. İçerde olduğumuzdan bu yolun nasıl ve hangi amaçlarla açılmak istendiğini tam ve doğru olarak bilemiyorduk. Fakat 12 Mart'ın daha adını koymadan, yapılanların hesabını ve dökümünü yapmadan girişilen partileşmelerin encamını yaşadıkça daha net görecektik.

Ertuğrul, partileşme konusunda bizim düşüncelerimizi öteden beri biliyordu. Bize "öncelikle şu geldiğimiz örgütlenmeyle ilgili olarak görülecek hesabımız var. Daha şimdiden THKP-C'nin ıskatına oturmaya, geçmişi sömürmeye başladılar bile. Bu hesabı kapatmak gerekiyor. Daha sonra, oturup okumam gereken bir yığın kitap var. Bazı bilgi eksikliklerimi tamamlamak istiyorum. Ayrıca, yazmak ve bir iki yabancı dil daha öğrenmek zorundayım. Hapisten çürüyerek çıkmayacağım. Dışardaki mücadele, içerdekilerle ne gibi bir ilgi kuracaktır, zamanın neler göstereceğini şimdiden kestiremiyorum. Tek bir DPP'nin oluşturulmasının doğru olacağı kanısındayım" Diyordu.

O, bu tür kaygıları taşırken THKP-C'nin ıskatına oturanlar, Ertuğrul için şöyle bir rol önermişlerdi: "Onun devrimciler tarafından affedilebilebilmesi için, içerden çıkıp beline dinamit bağlayıp, Ankara Emniyeti'nin altında bir intihar hareketi koyması gerekir. Bunu yaparsa hakkındaki düşüncelerimizi değiştirebiliriz!"

Ertuğrul'un yerinde kim olsa geldiği örgütlenme ve eylemleri üzerine bir değerlendirme yapardı; ayrıca, daha ileri bir kurumlaşmanın yolunu araştırırdı. Halbuki, ilerici gençliğimizi yeni çekim alanlarına iten tehlike çanları çoktan çalmaya başlamıştı bile.

Cezaevindeyken ziyaretine de gidiyordum. İçerdeyken söylediklerinin hangilerini yaptığını ya da yapamadığını öğrenmeye çalışıyordum. Onu ve içerde kalan öteki arkadaşları ziyarete gelen ve amaçları değişik olan kalabalık bir trafik vardı. Bir dönemin önde gelen militanlarından kişisel olarak beklediğim birşey yoktu. Dostlukları temiz tutanlarla diyaloğu sürdürmek yararlıydı. Fakat hapishaneler dışarıda olup bitenlerden oldukça soyut-

lanmıştı. İçeridekileri ziyarete gelenlerin büyük çoğunluğu, gençlere kasaba esnafı gibi yaklaşmıştı. Ertuğrul'un kendisini ziyarete gelenlere peşinen angaje olduğu konusunda bir izlenim edinmemiştim. Göründüğü kadarıyla bağımsız ve özgür olmaya özen gösteriyordu.

Ertuğrul'un gazetelerde, Sadi Koçaş'ın anıları üzerine ilginç bir polemik yazı dizisi çıkmıştı. Uğur Mumcu da kitabında ondan da sözetmişti. Soy maoistlerin, daha tam olarak söylenecekse, Mao'nun teori/pratiği ile uzak-yakın bir ilişkisi olmayanların, onun hakkında giriştikleri çirkin bir yayın kampanyası karşısında, bana da yazılı bir metin iletmişti. Bu yazının maoizme karşı olan bir gençlik örgütüne verilmesini ve mümkünse yayınlanmasını istemekteydi. Maoizme sözde ve biçimsel olarak karşı olan bu "ilerlemeci" gençler, Ertuğrul'un bu polemiğini yayınlamadı. Onların niyeti, kimilerinin yaptıkları gibi onun da ilkin bu siyasete (ilerleme siyasetine) ve onun izlediği stratejiye körü körüne bağlanmasıydı. Eğer Ertuğrul'da böyle bir isteğe evet derseymiş, o zaman yazının yayınlanması düşünülürmüş... Fakat o baştan kara bir siyasî eğilime angaje olmadı; aynı zamanda görüşlerini açıklamaktan da çekinmedi.

İçerdeyken ikide bir sormaktan edemezdi:

-Neden ülkemizde zamanında maoizmle ilgili bir kitap yayınlanmadı 1971'e kadar... "Sovyet-Çin Çatışması" gibi uyduruk bir kitap yayınlandı da, 1965'lerden sonra daha net ortaya çıkan maoizm üzerine öğretici hiçbir kitap yayınlanmadı. Neden?

Ertuğrul'dan, kaçma olayından sonra bir araya geldiklerinde Mahir'lerle aralarındaki düşünce farklılıklarına ilişkin bazı sorular da sormuş ve ilginç cevaplar almıştım. Konulan "intihar hareketleri" konusundaki eleştirilerini sordum. Kızıldere'de katledilenlerin hareket üzerine yaptığı eleştirileri öğrendim. Kimi arkadaşların, Mahir'i eleştirmekle birlikte "ahde vefa" gibi yüce bir duygunun etkisiyle bu eyleme giriştiklerini öğrendim. Ertuğrul'un üzerine ölen arkadaşların kanları bulaşmıştı. Bir katliamı bütün ayrıntılarıyla yaşamıştı. Onun bu olaydan sağ kurtulmasını, spekülasyonlar bir yana, geleceğin genç kadrolarına bazı doğruları aktarmasını ve bu yolda yapılan sömürünün sona erdirilmesi

açısından olumlu bir şans olarak görüyorduk. Bu sebeple Ertuğrul'un devrimciliğine, zekasına, siyasî terbiyesine ve geleceğe umutla bakışına, ayrıca militanlığına güvenmek istiyorduk; bu çerçevede mutlaka yazmasını da istiyor ve bunu ondan bekliyorduk. Bu bekleyiş ayrıca, kişisel bir istekten öte yerine getirilmesi gereken zorunlu bir görevdi... Her devrimci yaşadığı dönemle ilgili ne biliyorsa yazıya dökmelidir. Bu yazılar; belge, anı, inceleme, polemik vb. olabilir. İlerici gençliği işçi sınıfının kanalına çekmek, yanlışlardan arınabilmek, devrimci hareket ve mücadele adına sergilenen pratiğin içindeki doğrulara sahiplenmek, yanlışlardan hızla arınmak gerekiyordu. Bu tür çalışmaların yararına ve gereğine inanıyorum.

Ertuğrul, kendisinden beklenen (umulan) görevleri asla yerine getirmedi; getiremezdi; zira "sol" örgütsel-düşünsel açıdan özürlüydü; Marksizmin yorumu ve teorik yeniden üretimi Ertuğrul vb.'lerini çok çok aşıyordu. 12 Mart 1971'de, öğrenci gençlik temeline dayalı örgütler ve faşizmi karşıya alan kalkışmalar KP disiplini dışındaydı; yenilmeye mahkûmdu. Ertuğrul vb.'lerinden, ancak bir KP disiplini içinde hareket edenlerden beklenilecek görev ve sorumluluk anlayışıyla eleştirel katkı ve özeleştiri yapma anlayışı asla beklenemezdi; o da bu türden beklentiler içinde olan kadrolardan ve bizlerden de uzak durdu.

Talat Turhan ismi ulusal ve uluslararası ansiklopedi, yayın kataloğu vb. kurum ve kuruluşların liste, e-mail ve literatürüne girmiştir. "Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir" -Büyük Biyografik Ansiklopedi- (Who '97) de onun hakkındaki biyografik bilgiler aşağıya çıkarıldı:

"TURHAN, MEHMET TALAT, E. Top. Kur. Yb., yazar; 2 Eyl. 1924, Elazığ doğ.: Mehmet Şefik ve Raşide T.'ın oğulları; evl.: 9 Ağs. 1952, Sabiha Tunger; çocukları - Feza Turhan. Kara Harp Akademisi 1958 mezunu. 1946-47 17'nci Topçu Alayı Topçu Takım Komutanı Adapazarı ve Kandıra; 1947-48 156'ncı Ağır Topçu Taburu Müstakil Topçu Takım Komutanı Erzurum Tafta Köy; 1948 Topçu Okulu emrinde Müstakil Topçu Takım Komutanı (kıta ile naklen) Polatlı; 1948-50 Topçu Üsteğmen Erzurum Gez Köyü ve Aziziye Tabyası 13'ncü Uçaksavar Alayı Topçu Takım Komutanlığı ve Batarya Komutanlığı (vekâleten); 1948-49 Kursiyer Komutanı: İstanbul-Rami, Bandırma (kıta ile naklen); 1950 Yedek Subay Taburu Takım Komutanı Tuzla Uçaksavar Okulu; 1950 Kursiyer (Kurs Birincisi) İzmir Gaziemir Ulaştırma Okulu Motor ve Bakım Kursu; 1950-51 Üçüncü Bakım Kademesi komutanı, Öğretmen Subay Kursu Tuzla; 1951-53 Genel Konular Bölümü Motor Öğretmeni -Tuzla Uçaksavar Okulu; 1953-54 5'nci Kore Tugayı Uçaksavar Batarya komutan mv. Ankara ve Seferihisar (Türkiye'de hazırlık); 1954-55 5'nci Kore Tugayı Uçaksavar Batarya Komutanı mv. (Batarya Birleşmiş Milletler Birincisi) Topçu Yüzbaşı Kore; 1955-56 Uçaksavar Alayı 187'nci

Hafif Uçaksavar Batarya Komutanı İstanbul Orhaniye Kışlası; 1955 Kursiyer Polatlı Topçu Tekâmül Kursu; 1956-58 Öğrenci (Akademi Giriş İmtihanı Birincisi) Kara Harp Akademisi İstanbul Yıldız; 1958-59 2'nci Ordu Karargâhı Harekât Başkanlığı Kurmay Stajyeri Topçu Binbaşısı Konya; 1959-60 39. Tümen Topçu Komutanlığı Ağır Topçu Tabur Komutan mv. - Kurmay Binbaşı Dörtyol; 1959-60 39. Tümen Harekât ve Eğitim Şube Müdür v. İskenderun; 1960 Genel Kurmay Harekât Başkanlığı Plan Harekât Dairesi Plan Kısım Amiri Ankara; 1960-62 Milli Savunma Bakanlığı Kara Emir Subayı Topçu Kurmay Yarbay Ankara; 1960-62 Milli Savunma Bakanlığı Özel Kalem Müdür v. Ankara; 1961-62 Öğrenci Ordu Dil Okulu İngilizce Bölümü; 1962-63 Batı Menzil Kom. Plan Prensipler Şb. Kısım Amiri"

"Afyon; 1953 4,5 ay Askeri Ceza ve Tutukevi Ankara Mamak; 1963-64 Askerlik Şubesi emrinde misafir Afyon; 1964 Batı Menzil Komutanlığı Lojistik Başkanlığı Kısım Amiri Afyon; 1964 Topçu Kurmay Yarbay rütbesiyle, 42 sayılı Kanun uyarınca resen emekli (bu tarihte kıdem sıra kitabında kendi devresi kurmay subayların en başında bulunuyordu); 1972-74 Selimiye Askeri Ceza ve Tutukevi İstanbul; 1977-82 Fransızca Kursiyeri Institut d'Etudes Françaises İstanbul; halen serbest yazar. Eserleri: Bomba Davası-Savunma 1, Bomba Davası-Savunma 2, 1986; Doruk Operasyonu 1989; Özel Savaş: Terör ve Kontrgerilla 1992; ayrıca siyasal konularda 100'ü aşkın gazete makalesi, araştırma, inceleme türü yazı dizisi ve söyleşi. Ev: Kuzguncuk, İstanbul."

* * *

Talat Turhan'ın kısa biyografisi:

1924 yılında doğdu. Babası Çayeli'nin Şerifoğlu, Annesi Elazığ (Harput)un Efendigiller ailesine mensuptur. Babasının yargıç olması nedeniyle ilk ve orta öğrenimini yurdun değişik yörelerinde tamamladıktan sonra sırasıyla: Kuleli Askerî Lisesi, Kara Harp Okulu, Topçu Okulu, Kara Harp Akademisi ve Yüksek Komuta Akademisi'nde askerî öğrenimini tamamladı. Muhtelif meslekî kurslara katıldı. Değişik yörelerde kıt'a ve karargâhlarda görev yaptı.

27 Mayıs 1960'dan sonra Ankara'da MSB'lığı Özel Kalem

Müdürlüğü görevinde bulundu. Bu evrede Silahlı Kuvvetler içindeki dalgalanmalarda yer aldı. O dönemden itibaren Türkiye'nin yakın tarihine ilişkin olaylara *Devrimci İnançları* doğrultusunda doğrudan ya da dolaylı olarak katıldı.

Özellikle Ankara'daki görevi sırasında o dönemde dahi ABD emperyalizminin güdümüne sokulan ülke düzeninin kokuşmuşluğunu algılamasına yetti. Onun bu tavrı düzene egemen olan güçler tarafından gözden kaçırılmadığı için, 22 Şubat 1962 olaylarına katılmış olma bahanesiyle Afyon'a sürgün edildi. Daha sonra *Genç Kemalistler Ordusu* adlı bir davada üçbuçuk yıl Askerî yargıda yargılandı. Dava devam ederken hiçbir gerekçe göstermeksizin 42 sayılı yasayla emekliye ayrıldı. Emekli edildiğinde devresinde bulunan kurmay subaylar arasında kıdem bakımından birinci konumda bulunuyordu.

Genç Kemalistler Ordusu davası nedeniyle beş ay Mamak Askerî Ceza ve Tutukevi'nde hapis yattı. Kurmay Yarbay rütbesiyle emekliye ayrıldığı 1964 yılından bu yana kendisine yapılan tüm iş tekliflerini reddederek düzen dışında kalmayı yeğledi ve yazın yaşamına başladı. Egemen güçler onun peşini bırakmadılar. 1972-'74 yıllarını *Bomba Davası* adlı üst düzey cuntacı generallerin çatışması üzerine düzenlenen bir davanın baş sanığı olarak *Ziverbey İşkence Köşkü*'nde bir ay süreyle işkence gördü; ve iki yılını Selimiye Askerî Ceza ve Tutukevi'nde geçirdi. İdam istemiyle yargılandığı bu davada, af kabul etmemesine karşın, politik durumdaki değişime -konjonktüre- uyarlı olarak davası örtbas edildi. 1973 yılında cezaevinde yatarken Kontr-Gerilla İşkencecileri hakkında TBMM araştırması isteyerek, bu konuyu ilk kez gündeme soktu. 1990 yılında İtalya'da patlak veren GLADIO gizli örgütü hakkında öne sürdüğü tüm tezlerin doğrulanmasına karşın, TBMM'deki bu konudaki tüm girişimler bugüne kadar sonuçlanamamıştır. "Susurluk Kazası"yla da, daha önce öne sürdüğü tezler, Türkiye yönünden de doğrulanmış oldu.

Kendisi 33 yıldan bu yana çeşitli gazete ve dergilerde politik, stratejik, istihbarat ve güvenlik örgütleri, insan hakları, olağanüstü yargı vb. konularda inceleme-araştırma türü dizi yazıları yayınlandı. Özellikle 1990'dan beri ilgi alanı içine giren konularda

17'si yurt dışında olmak üzere 50'ye yakın konferans, açıkoturum, panel vb. gibi pekçok etkinliklere katıldı. Bazı özel TV kanallarındaki belgesel söyleşilerde (çoğu sınırlandırılsa da) yer aldı. Basın toplantıları düzenledi.

Bu arada, 1. Bomba Davası-Savunma I. 2. Bomba Davası-Savunma II, 3. Doruk Operasyonu, 4. Özel Savaş Terör ve Kontrgerilla, 5. Kontrgerilla Cumhuriyeti adlı kitapları yayınlandı.

Kendisi halen Türkiye Yazarlar Sendikası ve Edebiyatçılar Derneği üyesidir.

* * *

İşçi sınıfı hareketiyle sosyalist hareketimiz içinde farklı ordu tahlilleri olduğunu ayrıntılı olarak biliyoruz. Bir devlet kurumu olarak ordunun geneldeki konumu, işçi sınıfı ve emekçi halklarımızın sosyal muhalefetini susturup sindirmekten ibaretti. Özelde ise, bu kurumun içinde ilerici, devrimci, demokrat ve yurtsever kadroların oluşturduğu bir sosyal muhalefet vardı.

Ordu içinde sisteme karşı oluşan sosyal muhalefetin rolünü azalıp-yükselen grafiği içinde, her siyasal ekonomik bunalım dönemlerinde görüyorduk.

Ordu içinde azalıp-yükselen sosyal muhalefeti, ülkede yaşanan sınıflar mücadelesi etkiliyordu. İşçi sınıfı ve emekçilerin haklı talepleri boyutlandıkça kitlesel çıkışlar her kesimden katılımlarla anlamlı görünümler kazandıkça ordu içinden de buna paralel olarak ideolojik-teorik-örgütsel arayış ve yönelişler boy veriyordu.

Her siyasal eğilimin örgütlenerek partileştiği bir ortamda askerler de boş durmuyordu; ülkede, anayasa ve yasalara göre kurulmuş partilerin yanı sıra, "Asker partisi", "Polis partisi", "Basın partisi", hattâ "Mafya partisi" görünümleriyle politikayı etkileyen örgütler hiçbir zaman eksik olmamıştı.

Genel ve bilimsel anlamıyla devlet ve ordu tanımının dışında, öznel yorumlarıyla ordu hakkındaki yanlış değerlendirmeler devrimci saflarda halâ birer tartışma konusu oluşturmaktadır. Ordu içindeki ilerici ve yurtsever insanlarımızın konumunu ayrıntılı olarak tartışmak da mümkündür.

Türkiye'deki sosyal muhalefeti aynı kanala çekmek ve yan ya-

na yürüyebilmek konusunda her ilerici eğilimi ikna edecek bir programa henüz sahip değiliz. Böyle bir programa hiçbir zaman da sahip olamadık. Bir yanda demokratik hak ve özgürlükler mücadelesinde işçi sınıfı, emekçiler, ilerici gençler ve aydınlar; öte yanda ordu içinde kümelenen ilerici ve yurtsever güçlerin çeşitli çıkışları. Birbiriyle bütünleşemeyen, aradaki bağın kopuk ve eksik olduğu bir iktidar yürüyüşü, devrimciler açısından mümkün değildir.

Ordudaki sosyal muhalefetin demokratik taleplerini yeterince anlayan ve bu yolda politikalar üreten devrimci ve sosyalist siyasî bir parti geleneğimiz de oldukça zayıftır. Bu türden yetkin bir program üretebilecek örgütlenme, yani DPP ise, henüz oluşturulamamıştı...

Toplumun her kesiminde olduğu gibi, ordu içinde de, iç ve dış gerici güçlerin oyunlarına karşı duyarlı ve nitelikli insanlarımız her koşulda vardı; eksik değildi. Aralarında emperyalizmin gündemini ayrıntılı bilen ve bu yolda mücadele ederek, eser veren yurtsever ordu mensupları daima varolagelmiştir. Ciddî bir devrimci partinin yapması gereken bu türden yayınları ilerici ve yurtsever subaylarımız kendi başlarına yapmıştır. Onların kitleleri donanımsız kılan gerici politikalar karşısındaki bu yayın faaliyetini desteklemek gerekiyor.

Kendini sosyalist ya da devrimci sanan kimi çevreler, ordudaki ilerici hareketler karşısında, yerine göre inkârcı, sekter, bilim ve akıldışı, bazen de orduya eklemlenerek çok tutarsız tavır almıştır. Sosyalistlerin bu donanımsızlığı, doğallıkla emperyalizmin işini kolaylaştırmıştır.

Talat Turhan adı, ilerici ve yurtsever subaylar arasında önde geliyordu. Orduda siyasal-ekonomiyi, iç ve dış gerici güçlerin her alandaki kuşatmasını, ABD patentli karşı-devrimin gündemini ayrıntılı görebilen ve bu olguyu yerli yerine oturtanlar azınlıktaydı; fakat sempatizanların sayısı oldukça kabarıktı.

Ordudaki ilerici hareketler, donanımlı burjuvazi tarafından daima tasfiye edilmiştir. NATO-PENTAGON-CIA üçlüsü bu konuda bir hayli "başarılı" operasyonlar düzenlemiştir.

27 Mayıs 1960 Harekâtı'nın örgütlenmesi, olumlu ya da olum-

suzlukları, ihtilâlci askerlerin olduğu kadar, işçi sınıfı ve sosyalist hareketimizin de dramını yansıtmaktadır. Ders çıkarmalıyız...

İlerici ve yurtsever askerlerin bilimle tanışma süreci işlerken, onların en büyük "şans"sızlığını gene etkin ve donanımlı DPP'nin oluşturulamayışında aramalıyız. Ülkemizdeki "darbeci" geleneğin bu derece yaygınlığının suçu, biraz da sosyalistlerin çapsızlıkları yüzündendi. DPP'nin, sosyal muhalefeti yanına alarak lokomatif görevini üstlenebilmesi, darbeci ve cuntacı akımların ilerici saflarda devrimcilik adına yaptığı tahribatı en azından aza indirecekti...

27 Mayıs Harekâtı'nın örgütlenmesi sürecinde ihtilâlden haberli, fakat içinde yer almayan, ayrıca, adını sık sık duyduğumuz Kurmay Yarbay Talat Turhan da, 12 Mart darbesinden sonra, "Bomba Davası" adıyla anılan bir nedenle Selimiye Cezaevine getirilmişti. Bu operasyon, ABD emperyalizmi ve yerli ortaklarının niyetleri uzantısında, 1. Ordu Komutanı Org. Faik Türün tarafından 30 Ağustos 1972'de, ordu içindeki ihtilâlci unsurların tasfiyesi operasyonunu amaçlayan bir senaryoydu. Org. Memduh Tağmaç ile Org. Muhsin Batur'a bağlı cuntasal savaşın hem de Kontr-Gerillaya kadar uzanan ibretlerle dolu bir senaryo...

Talat Turhan'ı, 27 Mayısçıların anılarından, Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın bu konuda yazdığı polemiklerden ve öteki bilgi kaynaklarımızdan gıyaben tanıyorduk. Bütün ihtilâlciler gibi, Talat Turhan'da kendine özgü değerlendirmelerle ülkemizin siyasal-ekonomik durumunu yorumlamaktaydı. Büyük bir yurtseverlik düşüncesiyle haksızlık, adaletsizlik ve eşitsizliklere karşı isyan ediyordu.

Ülkedeki baskı ve sömürünün tek yaratıcısı olan uluslararası tekelci sermayenin kullandığı gizli cinayet şebekelerinden en tehlikelisi olan, "Kontr-Gerilla"nın açığa vurulması mücadelesinde Talat Turhan en öndeydi. Karşı-devrim, ülkemizin yetiştirdiği yurtsever, demokrat ve devrimci herkese saldırıyordu. Onların etkili olacağı örgüt ve kurumları sermayenin emrinde dağıtmak istiyordu. ABD'nin bütün çabalarına rağmen, ordudaki bu ihtilâlci eğilim bütünüyle kırılamıyordu. Yurtsever askerlerin bir bölümü, bilinçli olarak sosyalizme karşı değildi. Sosyalizme karşı olanlar ise, ya sermayeden yana konumlarından ya da ciddî ve donanım-

lı bir Marksist kadroyla karşılaşmadığından, ayrıca bilgisizliğinden ötürü karşı çıkıyordu. Bir de; teori/pratikte sosyalizm adına kimi saçmalıklar peşinde olanlar, kazanılacak ya da nötr hale getirilecek ilerici ve yurtsever askerleri ürkütüyordu.

Askerler arasında, ancak emekli kahvesine çıkanlar emekçi halkımızla tanışıyordu. Çoğu emekli subaylar 50'sinden sonra ilerici düşünce akımları ve siyasî doktrinlerle tanışabiliyordu. Aralarında sosyal konuları hakiki yüzleriyle değerlendirenler, çok geç ve neden sonra yetişiyordu.

27 Mayısçıların düşünce planındaki evrimi, aradan çeyrek yüzyıl geçmesine rağmen, gene de çok geri bir düzeydedir. Asker ocağından gelenlerin, meslekî yetenekleri dışında, felsefe, sosyoloji, iktisat, tarih, edebiyat ve siyasal-ekonomiyle tanışması (istisnalar dışında) kolay değildi.

Talat Turhan, ihtilâlci geleneğin içinde çok şey öğrenmiş ve öğrenmeye aday değerli bir kurmaydı. O, çok düzenli ve sistemli bir biçimde okuyan ve yazan yetenekli bir cezaevi arkadaşımızdı.

Burjuvazi, "Bomba Davası" gibi vitrin bir davada çok çeşitli insan malzemesi kullanmıştı. Darbeciler, MİT ilişkili insanlar, lumpenler, emekli askerler, gençler, sendikacılar bu davada bir araya getirilmişti. Hepimizin kılı kırk yararak bu davaların arka planını irdeleyerek öğreneceğimiz çok şey olduğunu düşünüyorum.

"Cunta" ilişkileri ve davaları hiçbir ilke ve teoriye dayanmıyordu. "Mevcut düzene kafa tutmak" cuntalara girmeye yetiyor, artıyordu. 20 adet cunta, İsmet paşanın kafasındaki tilkileri gibi, kuyrukları birbirine dolanmadan ülkede dolaşırdı... İşçi sınıfı ve sosyalist hareketin donanımlı kadroları dışında her "muhalif" bu türden cuntalar içinde rahatlıkla yer alabilirdi.

Cuntalar hakkında daha tam bilgi edinebilmek açısından, ABD emperyalizminin doğuşunu, NATO ve diğer askerî ittifakları, ortak savunma-ulusal savunma çelişkilerini, emperyalizmin yeni savunma kavramlarını, ABD üs ve tesislerinin varoluş nedenlerini, Wilson'un milliyetçilik teorisini, CIA ve PENTAGON'un çalışma ve örgütlenme yöntemlerini, Gangster ve kirli işlerini, Ayaklanma teorilerini, Özel Harp Dairesi (Kontr-Geril-

la)'ni, Karşı-devrim strateji ve tekniklerini, ilerici ve yurtsever subayların ordudan ayıklanma ya da amerikanlaştırma girişimlerini, DGM'leri kurma çabalarını, geri kalmış ülkelerde emperyalizmin yeni faşist yönetim plan ve stratejilerini, Dickson, Johnson, Kissinger, D. Galula, W. D. Rogers, Mc. Namara, Wilson, Truman, Ford, Heing vb.'nin düşünce, teori, doktrin, plan ve stratejilerini ayrıntılı incelemek zorundayız.

Sosyalistler, Devrimci ve Marksist KADRO'lar, burjuvaziden bağımsız programlarını oluşturacaksa, önce ülkemizi, Yakın Doğu'daki kuvvet ilişkilerini, uluslararası tekelci sermayenin gündemini doğru ve tam olarak öğrenecekti. Bu konudaki beyin yıkama yöntemlerini görmek ve bunlara karşı yöntemler geliştirmek durumundaydı.

Talat Turhan arkadaşımızın kendi uzmanlık alanına giren konularda, sosyalistlerin üstelenemediği görevlerden bir bölümünü, titizlikle üstlenerek çalıştığını ve devrimci hareketimize katkı getirdiğini söylemeliyiz.

Türkiye devrimci ve sosyalist solunun ilerici ve yurtsever askerlerle, onların sorunlarıyla ilgili hangi ciddî bir projesi vardır? Askerlerle nasıl bir ilişki içindedir? ABD emperyalizminin bölgedeki etkinliğini ve oyunlarını açığa vurup kırmak yolunda hangi stratejileri üretmiştir? Siyasal-ekonomik bunalımın aşılması mücadelesinde burjuvazininkilere karşı hangi organizmaları yaratmıştır? ABD emperyalizmine karşı ülkede oluşan potansiyeli hangi program yörüngesinde toparlamak istemiştir? Bu ve benzeri soruların cevabını namusluca aramak gerekiyor.

Türkiye'deki Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar, TC'nin kuruluş sürecinden başlayarak hiçbir dönem "Asker Partisi"ni etkileyememiş, yanına alamamıştır; dahası "atatürkçü"ler, zayıf karakterli ve dönek komünistleri, şu ya da bu niyet ve ölçekte daima yanlarına alabilmiş; bu türden bir beceri göstermişlerdir.

Talat Turhan, bir plan dahilinde ordudan tasfiye edilen ilerici ve yurtsever subaylardan biri olarak, 27 Mayıs-12 Mart sürecinde ünlü "Ziverbey Köşkü"nde Kontr-Gerilla'nın terörünü bizzat yaşamıştır. Böylesine ilginç ve düşündürücü bir hayatı yaşamış

oluşu yüzünden onunla diyalog kurmak ve tartışmak gerekiyordu. Talat Turhan'ın mülkü, bankada parası yoktu. Sistemin kendisine sunduğu yalnızca çileli bir yaşamdı.

Talat Turhan'ların örgütsel ilişkilerinde, ideolojik ve teorik donanımlarında hata ve yanlışlıklar yok muydu? Bilim ve akıldışı ilişkilerin arasında, "bu ne ahmâklık" diyerek onları eleştirmek, gerçekliğin yansımasını önlüyordu. 12 Mart'ı karşılayan bütün grup ve örgütler içinde "zekâ" da, "ahmak"lıklarda içiçeydi... Devrimci bir durum oluşuyordu; kriz aşılamıyordu; sermaye sınıfı adeta fenersiz yakalanmıştı. Sosyal devrimin aktörleri de sahnede yerini alamamıştı.

Bizler, ülkemizdeki darbeci geleneğin partileşmemiş bir siyasi eğilim olarak nesnel ölçülerde incelenmesi, eleştirilmesi ve aşılması gerektiğine inanıyorduk; asla onlara angaje değildik.

Talat Turhan ve aynı yönelişli arkadaşlardan deneyleri ve uzmanlık alanına giren konular üzerinde kendilerinden çok yararlanmıştık. Talat Turhan, eleştiriye açık biriydi. Emperyalizme karşı mücadelede, devrimci ve sosyalist kadroların, aralarındaki ayrılıklara rağmen, birlikte ve yan yana yürümeleri gerektiğini söylerdi. Bir bütün olarak solun işlediği hataları tartışmaktan çekinmezdi. Kuşkusuz bu arkadaşlar Marksist-Leninist değildi. Karşılıklı diyaloglarımızda arkadaş olmamız için böyle bir koşula gerek de yoktu.

Onlar, yargılanan arkadaşlarının kimi zayıflıklarından ve kötü ilişkilerinden ötürü bu türden bir yenilginin hazırlandığını ileri sürüyordu. Polis, Kontr-Gerilla, sorgu ve mahkeme deneyi kötü olanlar, cezaevine daha çok insanın taşınmasında rol üstlenmişti; bu yargı doğruydu; ama cezaevine gelenler hangi örgütlenme, ideoloji ve eylemlerden ötürü yargılanıyordu? Bu arkadaşlara daha çok bu türden sorular-eleştiriler yöneltmeye çalışıyorduk. Hoş "devrimci" ya da "sosyalist" olduğunu söyleyenler de "kişi"leri suçlayarak vicdanını rahatlatıyordu ya... İşletilen mekanizma bu cezaevlerinde de ne yazık böyleydi.

Talat Turhan da bu türden bir idealizmi yenememişti; cezaevinde bulunmasının nedenlerini, kimi çürük insanların ahlâk, namus ve kişilik bozukluğu yüzünden olduğunu ileri sürüyordu. Ayrıca,

onlar bu türden kişilik bozukluğu karşısında bize göre, daha acımasız bir tavır içindeydiler. Sınıfsal ve ideolojik karakterden bağımsızca biçimlenmiş bir ahlâk ve namus anlayışı tanımının yapılamayacağını söyleyenlere karşı da ilkeli ve duyarlı davranamıyorlardı. Dava sanıkları arasında çok derin çelişkiler vardı. Bu sanıkları birbirinden ayıramıyorduk. Elbette onurunu koruyan ve ahlâk-namus ölçüsünü yitirmemiş olanlara saygı duyardık; ayrıca onları çok severdik. Fakat bu türden bir örgütlenmeden gelen ve "kötü" ifade verenleri de tek sorumlu ya da düşman yerine koyamazdık.

Namuslu-namussuz, kişilikli-kişiliksiz ahlâklı-ahlâksız, devrimci-ajan provokatör, öttü-ötmedi suçlamaları cezaevinin adeta tuzu ve biberiydi. Cezaevindeki bu türden nitelemeler haliyle ve çeşitli niyetlerle dışarıya da taşırılıyordu.

Talat Turhan, işte böyle bir cezaevinden ve kendisine yapılanlardan ötürü büyük bir kin duyarak dışarı çıkmıştı. Kin duymadan devrimci olunamıyordu. Dava arkadaşlarından iyi saatlerde olsunlara müşavirlik edenler, lumpenler ve kimi meçhûl adamlar çıktığı kadar, yürekli, dürüst ve ilkeli arkadaşlar da çıkmıştı. Talat Turhan, kendi çizgisinde dürüst ve tutarlı olmaya çalışan biriydi. İnat ve ısrarında kararlıydı. İnandığı davasına sahiplenerek, bu yolda iş yapılmasını pratikte -somutta göstererek kavgasını sürdürüyordu. Duruşmalara bir kurmay titizliği ve çalışkanlığıyla hazırlanıyordu. ABD emperyalizmini, NATO'yu, "Kontr-Gerilla"yı, ülkedeki devrimci örgütleri tasfiye planlarını, kısacası sistemin işleyiş kurallarını açığa vuran panolar, çizelgeler ve binlerce sayfa tutan savunmalarla, adeta sistemden, önce kendisinin, sonra da bütün devrimcilerin öcünü alıyordu.

* * *

12 Mart 1971 Askerî darbesiyle gerçekleştirilen faşist yönetim biçimi ile bu süreci hazırlayan siyasal-ekonomik krizin sebepleri incelenirken, iktidar mücadelesi veren örgütlerin konumları da gündeme gelecektir. Bu örgütler "legal" ve "illegal" duruşlarıyla nasıl kümelenmişti, kadrolarının ideolojik-teorik donanımı hangi temelde ve düzeydeydi, öne çıkan devrimci kişiliklerin aile kökenleri, özel yaşamları, işkence, cezaevi, mahkeme sürecindeki tavır ve tutumları nasıldı? Bu türden sorular mutlaka cevaplanmalıydı...

Portreler'in bir amacı da çok yönlü 12 Mart 1971 değerlendirmelerinde nesnel gerçekliği tam ve doğru olarak ortaya çıkarmaktır. Bilimsel değerlendirmelerin ancak bu temelde rayına oturacağına inanmaktayız.

12 Mart 1971'in bizce ilginç ve incelenmeye değer önemli portrelerinden biri de Talat Turhan'ın portresidir.

12 Mart '71 sürecinde mevcut iktidarı devirip yerine daha özgür, adil, demokratik, eşitlikçi ve özgür bir toplum ütopyası laf-zen dahi olsa bu çevrelerin de dilinden düşmüyordu.

Kuşkusuz, bu "devrimci ütopya" yalnızca iktidara oynayan örgüt, grup ve "cunta"ların değil, toplumdaki kitlesel çıkış ve talepleriyle öne çıkan işçi, emekçi, işsiz, öğrenci, memur, asker-sivil bürokrat, aydın, yurtsever, herkesin özlemleri arasındaydı.

İktidarı devirmek isteyen çevrelerin siyasî yapılanması, ta Osmanlı döneminden TC. Devletine taşınmıştı. Osmanlı'nın 600 yıllık imparatorluğu sürecinde, Anadolu coğrafyasında yaşamasına "izin" verilen bir TC. Devleti, Osmanlı uzantısındaki bütün siyasî akımları bağrında taşıyor ve kimi biçimsel değişikliklerle, bu süreç halâ devam ediyordu...

Ümmet ve cemaat toplumunu millet yapmak, "Türk Aydınlanması"nın düşünü kurarken, "Milliyetler Meselesi" ve "Milli Mesele" konusunda ırkçı, faşist ve asimilasyoncu bir yöntem izlemek, devlet eliyle kapitalist (burjuva) yetiştirmek, sosyolojik sınıf ve emekçi halklar gerçekliğini, bu temel felsefeyle yok sayıp "imtiyazsız sınıfsız bir kütle" yaratmaya yönelmek, toplumun devrimci değişim ve dönüşümü yolundaki ideolojileriyle örgütlenmek isteyen bütün kesimleri baskı ve zor yöntemleriyle susturmak, emperyalizmin "yeni sömürgeci" yöntemleriyle esir aldığı köhnemiş bir imparatorluğun tortuları üzerinde, sömürgeci yöntemlerle işçi ve emekçileri yeniden çifte boyunduruğa vurmak...

M. Kemal'in şahsında öne çıkan resmî devlet ideolojisi ile resmî tarih anlayışı bu ve benzeri ütopyaları kurarken, toplumda öteden beri varolan kimi liberal, ırkçı, faşist, dinci, cereyanların zaptu-rapt altına alınması da öngörülüyordu. Osmanlı'daki bu siyasî cereyanlar "legal" ve "illegal" görüntüleriyle TC. Devletinde de

varlığını sürdürüyordu. Osmanlı'da varlığını yasal olarak sürdürebilen Osmanlı Sosyalist Fırkası'na dahi TC. Devletinde izin yoktu!...

Toplumu oluşturan sosyal sınıfları ve de emekçi halklar gerçekliğini görmeyen-göremeyen, ya da yok sayan resmî tarih ve ideoloji taraftarları "cumhuriyet", "demokrasi" iddialarıyla bilinçli olarak bir avantalar-yağmalar düzenini kuruyordu (günümüzde ise, pek de yakındıkları, fakat bir türlü adını koyamadıkları, gerici reform dahi yapamadıkları ve ancak darbe ve postmodern "restorasyon" söylemleriyle işi idare ettikleri...). Osmanlı'nın uzantısında müslim, gayri müslim'in malı-mülkü, hazine toprakları, yeraltı ve yerüstü varlıkları yağmalanacak, olmayan burjuvaziye Batı'dan devşirme üstyapı kurumları elbise misali giydirilecekti!..

Savaşı kaybeden ve galip devletlerin direktifleriyle Anadolu coğrafyasında bulunmasına "izin" verilen TC. Devleti, ancak, Büyük Ekim Sosyalist Devrimi, SSCB'nin kurulması ve V. İ. Lenin'in, kapitalizme ve emperyalizme karşı çok yönlü politikaları uzantısında ve sayesinde varlığını korumak imkân ve fırsatına kavuşmuştur. Sosyalist Devrimin kazanımları, öncelikle ezilen ve sömürülen halkların ulusal kurtuluş savaşlarını özendirmiş, sosyal kurtuluşun umut ve imkânlarını ortaya çıkarmıştı.

TC. Devleti, "Ulusal Kurtuluş Mücadelesi"ni, o tarihlerde oluşan ve dünya ölçeğinde öne çıkan güçler dengesinde oluşturmak istemiş, ve fakat, bu mücadeleyi bir "Sosyal Kurtuluş" mücadelesiyle taçlandıramamıştı; taçlandıramazdı. Bunun çok yönlü ve tartışmaya açık sebepleri vardı...

Türkiye'de, Osmanlı'nın yenilgisi ve sisteminin güç kullanılarak dağıtılması sürecinde Anadolu'daki sosyal sınıf ve katmanların talepleri ve mücadelesi gerçekten bir ulusal kurtuluş savaşı yerine konulamazdı.

Ülkedeki sınıflar mücadelesi, avanta ve yağmanın katmerlenişi karşısında, resmî ideoloji ile resmî tarih anlayışlarıyla yeterince hesaplaşamayan "sol"ların sürece damgasını vurmak istemesiyle rayına oturtulamadan "cunta" yöntemleriyle iktidarın devrilmesi düşünce-davranışları öne çıkmış-çıkarılmıştır.

Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar, hem TC. Devletinin kuruluşunda, hem de, bu sürecin doğal bir uzantısı olan ve ırkçı-faşist gericilik ile dinci-kara gericilik başta olmak üzere, ABD emperyalizmi ve onun ülkedeki yerli ortaklarının bilinçli çabalarıyla kurulan bu sistem karşısında etkili olamamıştı.

Bir Sosyal Devrim kuşağında bulunan Anadolu, zaman zaman oluşan şartlar ve devrimci durumlara rağmen tarihsel ve sosyal değişim ve dönüşümünü bir türlü gerçekleştirememişti.

"Cunta" yöntemleriyle iktidarın devrileceğini hayal edenler, 12 Mart 1971 sürecini yaşadıktan sonra, kapitalizmin, emperyalizmin ne demek olduğunu, daha yoğunluklu olarak öğrenmeye başladılar. "Tam Bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye" ideali, "Bağımsızlık Benim Karakterimdir" özdeyişi ile değil, yerel, ulusal ve evrensel ölçekte bir sosyal kurtuluş mücadelesiyle ancak gerçekleşecekti. O dönemden sonra, "Kapitalist Blok" ve "Sosyalist Blok" olarak kümelenmiş bir dünyada, her ne kadar "Üçüncü Dünya Ülkeleri" de varlığını SSCB'nin sayesinde koruyorlarsa da, emperyalizmin yeryüzünden kazınmasıyla bu devrimci ütopya gerçekleşebilecekti...

Talat Turhan, emperyalizmi ve onun çok yönlü örgütlenmelerini, gizli cinayet şebekelerinin nasıl ve hangi amaç ve niyetlerle kurulup manipüle edildiğini farkeden, ayrıca karşıya alıp açığa vurma çabasında olan Kurmay Askerlerden en önde olanıdır.

Kuşkusuz kapitalizm, doğası gereği tek tip bir örgütle temsil edilmiyor, çok çetrefilli ve akıl almaz örgütler ağıyla çıkarlarını sürdürmek istiyordu. Kapitalizmin-emperyalizmin bu örgütler ağını deşifre etmek, işçi sınıfı ve emekçi halkların ulusal-sosyal-evrensel uyanışına katkı getirmek, bilinçlenmeyi sağlamak ve ayrıca ve doğallıkla, emperyalizme karşı tutarlı ve çok yönlü bir savaşın örgütlenmesinin yolunu döşeyecekti.

Talat Turhan, kendi yetenek ve bilinciyle bu soluklu mücadeleyi kavramıştı. 12 Mart 1971 süreci ise, onun daha ileri bir adım atarak, NATO, PENTAGON-CIA, GLADIO vb. kurum ve örgütlenmelerin içyüzünü öğrenip araştırmaya ve emperyalizmin ne demek olduğunu açığa vuran çabalara itmişti.

Talat Turhan, daha ordudan ayrılmadan, emperyalizmin ülkedeki örgütlenişini farketmişti. MİT-CIA-MOSSAD vb. istihbarat örgütlerinin neyi amaçladığını önceden görmüştü.

Mihri Belli ve farklı gerekçelerle Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve genç devrimci kuşak temsilcilerinden Deniz Gezmiş ve Mahir Çayan (Kemalizmin ihtilalci kanadıyla birlikte hareket etme özlem ve ütopyası), resmî tarih ve resmî ideolojinin yorumu konularında oldukça yanılmışlardı. "Atatürkçülük" iddia ve söylemi bilimsel bilgi ve bilinçlenmenin önünde bulunan en büyük engeldi. Gerek CHP faşizmi, gerek DP dönemindeki faşist uygulamalar ve gerekse 27 Mayıs Harekâtı Türk burjuvazisini "demokrat" olmaya itmişti. Burjuva diktatörlüğü (duruma göre) açık, yarı açık faşist yöntemlerle varlığını sürdürüyordu; ayrıca, mevcut ideolojik-teorik-örgütsel kümelenmelerle de yıkılamıyordu.

Kimi "sol"lar, henüz küçücük örgütlerinin ayakta kalabilmesi için yüzeysel ajitasyonlarla "emperyalizm"i tarif ededursun, Talat Turhan, emperyalizmin nasıl da korkunç bir cinayetler ağı kurmuş olduğunu eserleriyle, savunmasıyla ortaya çıkarmaya özen gösteriyordu.

Burjuvazinin mevcut sağlı "sol"lu örgütlerine asla angaje olmadan, bağımsızlığını koruyarak bu kavgayı sürdürüyordu. Hattâ ciheti askeriyyeden kimi devre arkadaşları, "demek sen de 'sosyaldemokrat' oldun?" yolunda sataşmalarda bulunurlarken, o cevaben: "Hayır, ben 'sosyaldemokrat' değil, onun çok daha ötesinde bir yerdeyim!..." diyebiliyordu.

Talat Turhan, mahkemelerde dahi: "Ben darbeci değil Devrimciyim!..." diyen 12 Mart tutsaklarından biriydi.

Onun "hak" araması yolundaki kavgacı geleneği, ta atalarından gelen bir miras ya da kalıtımdı. Babası, ömrü boyunca hak dağıtmış bir kimlikle, ölmeden önce Talat Turhan'dan "bir noter çağır, vasiyetim var" diyerek uğradığı haksızlığın ulusal, olmazsa uluslararası bir mahkemeye taşınmasını ısrarla talep etmişti (T. Turhan, Bomba Davası Savunma I, s. 71-72., 1986). T. Turhan, babasının vasiyetinin ancak bir sosyal devrim sonucu kurulacak mahkemelerde görülebileceğinin ayırdındaydı.

Hakkında "yayın yoluyla hakaret" iddiasıyla, general Kilercioğlu'nun açtığı bir davada, T. Turhan kimi hakimlere de "hukuk dersi" verircesine: "Bu yargıtay duruşmasına sizleri sınamak için geldim, davanın sonucu beni ilgilendirmiyor!..." diyebilmiş biridir.

Herkese de: "Babamın deneyiminden biliyorum, ülkede ne yargı, ne de adalet vardır." Demektedir.

T. Turhan'ın "hak arama" kavgası neye yaramıştır?

Emperyalizmi, onun işleyişini, gizli cinayet şebekelerini açığa vurmanın bir bedeli vardır. Gündemine bu türden bir işi görev olarak koyanların da sistemin kuşatmaları karşısında asla yakınmaması gerekir. O da gönüllü seçtiği bu kavgada asla yakınmamış, fakat, tutarlı bir yöntemle, sabır ve çalışkanlığıyla "sistemi açığa vurma" yolundan şaşmamış, korkmamıştır.

Günümüzde, TBMM, "Faili Meçhûl Siyasal Cinayetler Araştırma Komisyonu" Raporunda, muhalefet şerhî koyan Malatya Milletvekili Mustafa Yılmaz dahi, "T. Turhan'ın eserlerinden yararlanmamız gerekir." yolunda bir söz söylemek ihtiyacını duyuyorsa, kimi soru ve sorunların irdelenmesine kafa yormaya başlamışsa... "Susurluk Kazası", çok yönlü irdelenip emperyalizm ve yerli ortaklarının "çete" türünden örgütlerinin içyüzü araştırılıyorsa (ki, bunlar arasında konuyu magazinleştirip, sansasyondan kariyer edinmek isteyenler çoğunlukta olsa dahi...), demek ki, inat ve ısrarlı biçimde gündemine devrimci bir iş koyanlar sonunda başarılı oluyordu...

T. Turhan'ın eserlerinden yalnızca ilerici, demokrat ve devrimci kesimler değil, toplumsal olay ve olguları din, ırk, milliyet temelinde görüp yorumlamaya yeltenen kesimlerin de yararlanmakta olduğunu görüyoruz.

Emperyalizmi, yalnızca Devrimci ve Marksist Sol Kadro'lar doğru ve bilimsel olarak algılayıp yorumlamaktadırlar. "Atatürkçü" geçinenlerin, din, ırk ve milliyet meselelerini kapitalizmin sömürüsünü külleyerek ABD'ye ve emperyalizme karşı olduğunu söyleyenlerin, bu konudaki tahribatı giderek boyutlanmaktadır. Özellikle, Gladio, Bilderberg, CIA, NATO, PENTAGON vb. ör-

gütler hakkında yapılagelen spekülasyon, ya da T. Turhan'dan yapılan eklektik alıntılarla emperyalizmin sınıfsal-ideolojik karakteri ve konumu, işçi sınıfı ve emekçi halkların ulusal-sosyal uyanışına olumlu katkılar yapmamaktadır.

Emperyalizm, ta ikiyüzyıl önce, Mason örgütlerine mensup ABD Devlet başkanlarının iradesiyle basılan Dolarların üstüne, günümüzde "yeni" diye yutturulan "Yeni Dünya Düzeni"nin simgelerini, ifadelerini nakşetmiştir. Hem de masonların simgelerinden, üçgen, noktalama, göz, vb. alemetlerle (!).

"YDD"nin, gizli cinayet şebekeleri, masonik örgütlenmeleri, parası, simgeleri, dini ve törensel gelenekleriyle "masonik" bir temele dayandığı açıktır. Bu olgu, emperyalizmin kavranmasında, ayrıca ülkemiz ve bölgemiz çevrenindeki gelişmelere bakarak (TC-İSRAİL-ABD ittifakı vb. olgular), Yakın-Doğu'daki emperyalizmin, Arap, Kürt, Acem, Türk, Yahudi emekçi halklarının birbirine düşmanlığını kışkırtan pek çok malzeme bulunmaktadır. Emperyalizmin çok yönlü kışkırtması, bir yandan emekçi halkların birbiriyle evrensel dayanışmasını baltalamakta, şoven ve sosyalşoven duyguların kabarmasına vesile olmakta, İsrail Siyonizmini teşhis ve teşhir ederken, "Yahudi düşmanlığı"nı tahrik etmektedir. Bölgemiz emekçi halklarının birbirinin dilinden anlamaması, bir yandan kendi iç-ulusal gerici iktidarlarının, öte yandan sömürgeci emperyalizmin, dış gerici etkenlerin kuşatmasında, halkların tutarlı bir antiemperyalist mücadelede yanyana gelmesini önlemektedir.

T. Turhan, eserleri, konferans ve panel etkinlikleriyle, bu konuya da ağırlık vermektedir. Bir panele aylarca hazırlanır, dökümanlarıyla gider (o panele 24 kişi gelmiş olsa da...).

Burada, Talat Turhan'ın tezlerini doğrulayan bazı belgeleri sunmak istiyoruz. Aşağıya aldığımız özet yazı, 12-13 Kasım 1998 tarihlerinde KESK'in İst. Tek. Ünv. Sosyal Tesislerinde düzenlediği, "İnsan Hakları, Barış, Demokrasi" konulu panelde sunduğu bildiri ve 40 adet slayt ile görüşlerini desteklediği etkinlikten derlenip hazırlanmıştır:

"İnsan hakları Barış, Demokrasi" vb. kavramlar tüm insanlığın ortak özlemi olmasına karşın, bu konular üzerindeki sorunlar, ne yazık her geçen gün yeni boyutlar kazanmaktadır. Kanımca bu ve benzeri olguların kökeninde "Yeni Dünya Düzeni"ne geçişin çalkantıları yer almaktadır.

Büyük bir çoğunluk "Soğuk Savaş" bitince, 1990 yılında Paris'te imzalanan "barış anlaşması"yla bu sürecin başladığını kabul etmektedir. Kanımca bu görüşü benimseyenler büyük bir yanılgı içinde bulunmaktadır. Sosyalizm teoride enternasyonal olmasına karşın, uygulamada bu hedefe ulaşamadı. Bu söylemim "sosyalizmin bittiği" anlamına gelmez.

Gerçekte, ABD, kurulduğu günden beri uluslararası kapitalizmi hedeflemektedir. Nitekim, ABD'nin ilk başkanı George Washington'ın üst düzeyde bir mason olması, 1 Doların arka yüzüne yansıyan simgede görülmektedir. Masonluğu temsil eden piramidin üstünde bir göz görülmektedir. Mason sözlüğünde göz: "Tanrının kullarını sürekli olarak gözlediği..." şeklinde tanımlanmaktadır. Göz sembolü Tevrat'ta da: "Rabbin gözleri" şeklinde yer almaktadır.

Bu başlangıçla ABD'nin masonik yapısı yanında Siyonizme yakınlığını vurgulamak istiyorum. Zamanla ABD kapitalizmine egemen olanların çoğunlukla Yahudi kökenli oluşu, düzene-sisteme de egemen olması sonucunu doğurur.

Henry Ford, "Beynelmilel Yahudi" adlı yapıtında, bu yapılanmaya karşı çıkması, durumu değiştirmemiştir.

1 Doların arkasındaki piramidin altında Latince: "Novus Ordo Seclorum" yazmaktadır. Yani: "Çağların Yeni Düzeni" diye tercüme edilen bu deyim, ABD'nin uzun erimli hedefini sergelemektedir.

Emperyalizmin emelleri, insanlığın ve öteki devletlerin zararına işlemektedir. Bu konu bizi yakından ilgilendirir.

ABD, 19. yy.da "Monroe Doktrini"ni benimseyerek "Amerika

amerikalılarındır." şeklinde Amerika kıtasıyla sınırlı bir anlamda "tecrit" politikası uygulayagelmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra, İngiliz emperyalizmi düşüş sürecine girerken, ABD emperyalizmi duraksamadan bu boşluğu doldurarak yükselişe geçmiştir. Bu oluşuma karşın Anglo-Amerikan birlikteliği süregelmiştir.

II. Dünya Savaşı'ndan en kazançlı çıkan ABD, dünya egemenliği hedefine ulaşmak için, kapitalizmin "uluslararası örgütlerini" kurmaya başlamıştır.

Bu amaçla 1920'lerde CFR (Commission of Foreign Relations) kurulmuştur. Bu oluşumu "Yeni Dünya Düzeni"ne atılan ilk adım sayabiliriz. CFR, kurulduğu günden günümüze kadar ABD'nin tüm başkanları (Reagan hariç) bu örgütün üyeleri oluşu, örgütün gücünü göstermek için yeterlidir. Reagan'ın yardımcısı Bush, CFR üyesidir. Örgütte, ABD'nin önde gelen şahsiyetleri, banker, sanayici, devletadamı, akademisyen vb. yer almaktadır. Kuruluşun fikir babası ve finansörü David Rockfeller üstlenmiştir. ABD'nin kuruluşuna egemen olan masonik ve siyonist yapı CFR'e yansımıştır. Bu güçlü ve etkin yapısıyla örgüt dünya egemenliği ve politikasına yön vermede etkili bir karar organı olma niteliği kazanmıştır.

Bu oluşum 1954 yılında Avrupa'ya yansıtılmış ve BİLDERBERG örgütü kurulmuştur. Örgüt adını Hollanda'da Ostbourg kentinde topladığı otelin isminden almaktadır. BİLDERBERG'in kuruluşunda etkin olan kişi Polonyalı Yahudi asıllı Josef Retinger olup ilk başkanlığını Hollanda Prensi Bernard üstlenmiştir. Finansman D. Rockfeller ile Edmond ve Rotchild gibi iki ünlü banker tarafından sağlanmıştır. Kuruluş, her yıl değişik bir ülkede toplanıp "Uluslararası Kapitalizm"in "Yeni Dünya Düzeni" hedefine ulaşmak yolunda kararlar almaktadır. Tüm toplantılar gizli olduğu için açıklanmamaktadır. Genellikle BİLDERBERG toplantılarını daha geniş katılımlı DAVOS toplantıları CFR, Trilateral, Bilderberg üyelerinin liderliğinde yapılmakta ve kararlar yaşama geçirilmektedir. BİLDERBERG toplantıları katılımcılarına BILDERBERGERS denilmektedir. Kuşkusuz katılımcılar belirli ölçütlere göre saptanılmaktadır.

1959'da YEŞİKÖY'de, 1975'de ÇEŞME (Altınyunus Ote-

li)'nde olmak üzere iki kez de Türkiye'de toplanılmıştır. 1975 BİLDERBERG toplantısı katılımcılarını dikkatinize sunmak suretiyle günümüzdeki DEMİREL-ECEVİT yakınlaşmasına yeni bir yorum getirmek istiyorum. 1975 yılında Süleyman Demirel ile Bülent Ecevit'in böylesine özel bir toplantıya birlikte katılımcı olmaları, durumdan haberli olmayanları şaşkınlığa düşürebilir. Çünkü o yılları yaşayanların anımsayacakları gibi, Ecevit, "Karaoğlan" imajıyla "sosyaldemokrasi"nin lideri olarak politika sahnesinde Demirel ile kıyasıya bir çatışma içinde bulunuyordu. Halkımız da, bu iki lider ve partilerinin yandaşı olarak kutuplaşmıştı. Değerlendirmeyi zamanı iyi kullanmak açısından sizlere bırakıyorum. Ancak, Selahattin Beyazıt (işadamı) ve M. Nuri Birgi (büyükelçi) adları üzerinde durmalıyız. Çünkü, başlangıçta bütün toplantılara katılan M. N. Birgi'nin yerini 1971 yılında Selahattin Beyazıt almaktadır. Her üç örgütte (CFR, Trilateral, Bilderberg) yer alan ve hemen hemen tüm toplantılara katılan Henry Kissinger 1994 yılında Türkiye'ye de geldiğinde, bir gazetede yer alan açıklamasında "Türkiye'de tanıdığı ilk dostunun Selahattin Beyazıt" olduğunu ifade etmektedir. Nedeni araştırılmaya değer.

1975 Çeşme Toplantısında yabancı katılımcılar içinde CFR üyeleri yanında dönemin NATO Genel Sekreteri Joseph Luns'un da bulunduğu görülmektedir. NATO'nun da bu yolla BİLDERBERG ÖRGÜTÜ denetimine alındığı söylenebilir...

Bugün Türkiye'de Cumhurbaşkanı, TBMM Başkanı, Başbakan gibi BİLDERBERG toplantılarına katılmış kişiler de bulunmaktadır. Son yıllardaki toplantılara Dış İşleri Bakanlığı ve Merkez Bankası Müdürlüğü ve Özelleştirme İdaresi Bakanları alınmaktadır. Bir toplantıda Türk Dış İşleri Bakanı ile Yunan Dış İşleri Bakanı Pangalos'un bulunmuş olması ilginç bir durum oluşturmaktadır...

Son yapıtımın adı: "KONTRGERİLLA CUMHURİYETİ" idi. Bugünlerde basında "MAFYA CUMHURİYETİ" söylemine ise sıkça rastlamaktayız. Geçen ay da Başbakan Mesut Yılmaz aynı söylemi yineledi... Kuşkusuz bu oluşumun başlıca sorumluları ABD güdümlü gerici politikaları benimseyen sağcı iktidarlardır. Düzenin kimliğini adlandırmada ben şahsen yanılmış olduğumu

kabulleniyorum. Bugünkü düzenin kimliğinin en doğru tanımlaması: "BİLDERBERGERS CUMHURİYETİ" olabilir.

1970'lerde "Uluslararası Kapitalizm"in iki örgütüne (CFR, BİLDERBERG) bir yenisi katıldı: TRİLATERAL. Bu kuruluş adından da anlaşılacağı gibi üçlü bir oluşumdu ve Kuzey Amerika, Avrupa ve Japonya'dan oluşuyordu. Emperyalizm, Japonya'yı da sistem içine alarak dünya egemenliği hedefi için önemli bir adım atarak hegemonları buluşturmuştu.

Kuşkusuz emperyalizmin bu ağı sayısız örgütler ve NGO'lar yanında pekçok istihbarat örgütleriyle de desteklenmektedir.

Bu örgütler için "serbest piyasa söylemi"yle sloganize edilen liberal ekonominin kuramını oluşturan "The Mont Pelerin Society"dir. 1947 yılında ünlü iktisatçı Milton Friedman tarafından kurulan bu örgüt dünyadaki politik oluşuma koşut olarak her yıl bir yerde toplanarak "Yeni Dünya Düzeni"nin ekonomik kuramını oluşturmaktadırlar...

Şimdi de anılan bu örgütlere üye olan etkili kişilerden, onların tanımıyla "Global Elite" (Küresel Seçkinler) arasındaki hiyerarşiyi saptayalım: CFR üyesi olabilmek için ABD vatandaşı olma zorunluluğu vardır. Bu nedenle "üç yıldız" (sıfat ve etiketi) ABD'li seçkinlerin tekelindedir. Avrupalı üye "iki yıldız"lı olabilir (Trilateral ve Bilderberg üyesi). Seçilmiş Türkler sadece Bilderberg üyesi olabildiği için "tek yıldız"la hiyerarşinin en altında yer almaktadır. Loca hiyerarşisi gibi global istemler de kuşkusuz altta olanlar alınan kararları uygulama durumundadır... Ayrıca, ÖZELLEŞTİRME HİSTERİSİ bu oluşuma güçlü bir örnek oluşturur.

Anılan örgütlerin üyeleri, mason, roteryen, lions oldukları durumda artı özellikler kazanmakta "Küresel Seçkinler" arasındaki konumları daha da güçlenmektedir.

Kapitalist Enternasyonal'in örgütsel finansörleri ABD'de Rockfeller ailesi, Avrupa'da Edmond de Rotchild olup, G. W. Ball, Z. Brezinski ve Henry Kissinger de beyin takımını oluşturmaktadır. Z. Brezinski Trilateral Komisyonunun kurulmasına öncülük etmesi ve bir süre başkanlığını yapması O'nun etkinliğini artırmaktadır.

Polonya kökenli Z. Brezinski, Polonya kökenli Papa II. Jean Paul ve Lech Walesa üçgeninin işbirliği sonucu Polonya'da, "Sosyalist Sistem" de ilk gedik açıldığını anımsamalıyız...

H. Kissinger'in içyüzünü bir basın toplantısında açıklamıştım. Aktif yaşama, istihrabatçı olarak Azerbaycan'da Alman esirlerini sorgulamakla başlayan bu kişiyi, Nixon döneminde CIA'da denetiminde tutuyordu. Yerli Bilderbergers'lerimiz H. Kisinger'in kimliği konusunda, konuyu özünden saptırıcı bir yöneliş içindedirler. Aslında yıllardan beri emperyalizmin dünyadaki bütün kirli ve karanlık işleri, askeri müdahaleler ve darbelerde parmağı olan bu kişinin Şili Darbesinde oynadığı rol, iki yıl önce açıkladığım şekilde, ancak bugün basında yer almaktadır.

Kıbrıs meselesindeki darbe girişiminlerinin ardında da bu "üç yıldız"lı kişinin ülkemiz devlet adamlarıyla dostluk ilişkisi içinde olması dikkat çekicidir...

Demirel, Arjantin'i ziyaretinde Kisinger ile "sürpriz bir görüşme yaptığı" bir gazetede açıklanmıştır: "Demirel, Kisinger ile çok eskiye dayanan dostluklarının bulunduğunu belirterek, Türkiye'ye gel, çok önemli konular var konuşalım... Demirel Kisinger'in de Ekim ayında ABD gezisi sırasında kendisini evinde ağırlamak istediğini söylediğini bildirdi."

Demirel'in bu ayın başında Bükreş ziyaretinde Yalçın Doğan ile yaptığı söyleşide:

"Biz terörü ne zaman anlatsak, onlar hep bize 'demokrasi ve insan hakları' diye karşı çıkıyor. Ben elbette demokrasi ve insan haklarından yanayım, ama Kisinger'in bir sözünü hiç unutmuyorum. O, 'biz Sovyetler'i insan haklarıyla çökerttik' demişti. Bu dersi hep akılda tutmak lazım."

Anılan örgütlerle koşut çalışmalar ABD'nin dış ülkelerde seçilen kişilerden oluşan etkili bir örgütten daha söz etmeliyim: Bu örgütün adı (Eisenhower Exchange Fellowhips)-EEF'dir.

Şemada açıklanan ölçütlere göre 1954 yılında kurulan EEF örgütüne ilk katılan kişi Süleyman Demirel'dir. 1954'den 1993 yılma kadar geçen 39 yıl içinde 21 kişi katılmıştır. - Bu kişilerden biri halen FP'lidir- 1993 yılında Türkiye'den 10 kişi çağrılmıştır.

Adayların seçimini ABD Büyükelçisi ve bazı büyük holdinglerin temsilcileri yapmıştır. Bu kişilerin gelecekteki etkin konumlarını görebilirsiniz...

1997 yılında Ömer Karahan, 1998'de Leyla Derya Çelikel Fellowship olmuşlardır. Çelikel'in TEMA vakfında görevli olması ABD'nin NGO (Non Gouvernemont Organitation)'lara verdiği önemi göstermektedir.

EEF üyeleri listede görüldüğü gibi farklı kesimlerden seçilmektedir. Bunlar içinde bulunan dört devlet başkanının biri Süleyman Demirel'dir. Örgütün şeref başkanı ve kurucusu olan Eisenhower'dir. Halen 1200 üyeden oluşan EEF'in Başkanı George Bush'dur. EEF bağlamında S. Demirel'in Başkanı George Bush'tur.

Dünyadaki insan haklarını korumak için, başta "BM EVRENSEL İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ" olmak üzere birçok sözleşme imzalanmıştır. Anılan sözleşmelerde TC'nin imzası bulunmasına karşın, Türkiye'de bu konuda yaşanan sorunlar çözülmüş değildir. Sokaklarında, güvenlik güçlerinin "Kahrolsun İnsan Hakları!. " diye bağırdığı bir ülkede, bu sorunun çözümü de kolay görülmemektedir.

Human Rights, Amnesty International, Helsinki Watech Committe vb. kuruluşların Türkiye'ye ilişkin saptamaları genellikle olumsuzdur.

12 yıl önce ANAP'lı bir bakan, işkence savlarına verdiği yanıtta: "Yalan, düzmece, iftira derken", aynı partiden psikiyatri Profesörü bir bayan milletvekili: "İşkence yapmayı demirperde ülkelerindeki kadar bile bilmediğimizi, orada yapılanlarda iz kalmadığını, bunları öğrenmemiz gerektiğini..." söyleyebilmektedir.

Türkiye'nin AB'ye tam üye sıfatıyla kabulü 'insan hakları'na bağlandığı için aynı partideki Adalet Bakanı 1997 yılında: "İşkence Yapan Vatan Hainidir!.." demek zorunda kalmıştır. Peki, biz işkence görenleri nasıl tanımlayacaksınız? Sakın ola ki, "vatansever" demeyin. Çünkü, katil, uyuşturucu taciri, ajan ve tetikçilerin "şerefli" olduğunu söyleyebilecek kadar aymaz siyasî liderlerin bulunduğu bir ülkede yaşıyoruz.

Tüm dünyada ABD yanlısı siyasî partiler iktidarda iken, özellikle darbe ve sıkıyönetim dönemlerinde tek merkezden yönetilmişcesine uygulanan sistematik işkence, siyasal cinayet, kayıp vb. olayların birbiriyle örtüşmesinin kuşkusuz bir anlamı olmalıdır.

Bu konudaki giz perdesini bir ölçüde aralamak ABD'nin bu amaçla kurduğu okulları mercek altına almamız gerekmektedir.

Genellikle Latin Amerika'lı askerlerine eğitim veren "Amerikalılar Okulu" (Escuadas de la Americas) 1946 yılında Panama Kanalı bölgesinde "Fort Galich"de açılmıştır. Aralarında Pinochet'nin de bulunduğu bu okulda 1978 yılma kadar 33 bin Latin Amerikalı subay eğitilmiştir.

Teknik sorgulama (işkence), cinayet, darbe yöntemleri öğrenmiş bu kişiler kendi ülke insanlarına karşı bu yöntemleri uygulamışlardır. Arjantin'de yargılanan cuntacı generaller ve işkenceci subayların açıklamaları tüyler ürperticidir. Bu kişiler yargılanıp cezaevlerine konulmuşlardır.

Panama'daki okul 1984 yılında ABD'nin Georgia eyaletinde bulunan Columbus kenti yakınında Fort Benning'e taşınmıştır.

Anılan okulun kapatılmasıyla ilgili belge aşağıdadır:

Suikast okulu kapatılmalıdır.
Vergi için ödediğimiz dolarlar yanlış kullanılıyor.

"Syracuse Herald American" gazetesi
4 Ocak 1998 Pazar

Senatör Daniel Patrick Moynihan:

60 bin Latin Amerikalı askerin eğitim gördüğü Fort Benning (*) 'deki Amerikalılar Okul'nu (School of the Americas=SOA) inceledim.

SOA'lı diplomalı görevliler tüyler ürpertici eylemlerde bulunuyorlar. Bu okulda **suikast, işkence, gasp** ve **insanları kaçırma** yöntemleri öğretilmektedir.

1996 yılı Eylül'ünde Pentagon (Savunma Dairesi), ***"İŞKENCE EĞİTİMİ EL KİTABI"***nı SOA'nın kullanmasına izin verdi. Bu kitaptaki sahte suçlama, şantaj yapma, yanlış bilgilendirme, **fiziki ve diğer işkence yöntemleri** SOA'daki görevli personel tarafından Latin Amerikalı askerlere halkını öldürme, **tehdit**, özellikle **dini çalışma**, sendikalarla diğer çalışma ile **yoksulluğu kullanma** taktikleri öğretiyor.

Bu ***"CİNAYET OKULU"*** yılda yaklaşık 20 milyon dolara mal olmaktadır Oysa bizim çocuklarımıza ve insanlarımıza yönelik yatırımlarımız tamamlanmış değildir.

Lütfen SOA'nu Durbin yasatasarısıyla (S 980) kapatınız.

Richard W Weiskopf
(Syracuse)

(*) Yani Georgia Eyaletinin Columbus kenti civarında ABD ordusu Piyade Okulu'nun bulunduğu garnizon içinde. Bu garnizonda 70 bine yakın görevli personel bulunuyor

Emperyalizm, denetim altındaki örgütleri ile medyayı kullanıp, "psikolojik savaş" yöntemleri uygulayıp insanların beyinlerini yıkamayı amaçlamakta, insan haklarına ilişkin sorunları, işine geldiğinde görmemezlikten gelmekte ya da konuyu basite indirgeyerek bütünlüklü olarak algılanmasını engellemektedir.

Uygulanan işkencenin değişik amaçları bulunmaktadır:

- Bilgi edinmek,

- İktidara yönelik her türlü muhalefeti önlemek, korkutmak, sindirmek,

- Kişileri işbirliği yapacak duruma getirmek,

- İşkence taktiklerini deneyerek geliştirmek, daha etkin yeni işkence yöntemleri saptamak, vb.

Sistematik işkenceyle toplumlarda yaratılan korku sonucu halkların demokratik hak istemlerinin önü kesilmekte ve böylece ABD çıkarlarının tehlikeye düşmesi engellenmektedir.

Dünyanın saygın pekçok bilimadamı, sanatçılar, yazarlar, özellikle ABD'nin terörünü, şiddet yöntemlerini şiddetle eleştirmiştir.

Emperyalizm, globalleşme, küreselleşme, mondializm, "Yeni Dünya Düzeni" vb. söylemlerinin ardına sığınarak "ulus devletleri" ortadan kaldırıp "dünya devleti" kurarak hegemonyalarını perçinlemek istemektedir. Bu amaca hizmet edecek gönüllü küresel seçkinler, her ülkeden seçilmekte ve yetiştirilmektedir...

Ülkemizde son zamanlarda, özellikle de merkez sağda ve ABD yanlısı siyasî partilerin liderleri bir "46 ruhu" tutturmuş gidiyorlar. "Küçük Amerikancılık" diye nitelenen bu "ruhun" iflas ettiğini yaşanan olaylarla görmekteyiz.

Pekçok kavram kargaşasının yaşandığı ülkemizde, hangi egemen güçlerin yönlendirmesiyle ortaya çıkan olay ve olguları, bilimsel ölçütlerle değerlendirmek durumundayız.

Aşağıdaki belge bu konuyu aydınlatıyor:

DEVLETİ ve ÜLKEYİ KİMLER YÖNETİYOR YÖNLENDİRİYOR

1. "İç politikayı dışardan esen rüzgarlar yönlendiriyor"
(Adalet Partili Eski Bakan)..... Milliyet: 3 Ekim 1967

2. "Türkiye'ye seçilmiş kişiler değil, başka güçler yönetiyor" (Necmettin Erbakan)
Günaydın: 17 Kasım 1990

3. "Bu memleketi İMF'mi yönetiyor yoksa"
Süleyman Demirel..... Aktüel: 1-7 Nisan 1993

4.

Yabancı devletler	%68
İş adamları	%64
Büyük şirketler	%44
Partiler	%36
Tarikatlar	%34
MİT	%32
Hükümet	%26
Gazete ve Televizyon	%22
Başbakan	%18
Cumhurbaşkanı	%17
Mafya	%15
Aşiretler	%8

Hürriyet
20 Ekim 1994

5. "İttihat ve Terakki benzeri bir örgüt"
(Mahir Kaynak)..... Aktüel: 10-16 Kasım 1994

6. "Ülkeyi holdingler yönetiyor"
(Prof. Dr. İzzettin Önder).....Zaman: 14 Ocak 1995

7. "Türkiye'yi bir haydut çetesi yönetiyor."
(ABD. Helsinki Komisyonu Eşbaşkanı Senatör Alfonse D'amato) Milliyet: 13 Mart 1995

8. "Türkiye'yi ve ekonomiyi CIA mı yönetsin"
Eser Karakaş.....Yeni yüzyıl: 28 Mart 1995.

ABD Büyükelçisi Abramo Witz:
Türkiyenin sorunlarını ancak Devletten güçlü hükümetler çözer.

9.

"Ülkeyi istihbarat örgütleri yönetiyor"
(Talat Turhan)..... Selam: 17-23 Nisan 1995

10.

"Devlette gizli örgüt yapılanıyor."
(FMSCAKB. Sadık Avundukoğlu).....Cumhuriyet: 21 Mayıs 1995

11.

"Çağımızda iktidar ulusal hükümetlerden tüm bölgeye yayılan çokuluslu şirketlerin tekeline geçiyor."
Newsweek'ten aktaran Cumhuriyet: 21 Haziran 1995

12. Silahlı Kuvvetler güvenlik güçleri ve istihbarat örgütlerinin hükümeti olduğumuzdan kuşku taşıdığını ifade ediyorum"

(CHP Grup Başkanvekili Mehmet Kemalođlu). Siyah Beyaz: 4 Eylül 1995

13.

"ÜLKEYİ İKİ AMERİKALI YÖNETİYOR"
(Hüsamettin Cindoruk).....Cumhuriyet 24 Ekim 1995

14.

"Dışardan Yönetiliyoruz"
(Bülent Ecevit).....Cumhuriyet: 28 Aralık 1995

15

"Ülkeyi ordu, mafya, işçevreleri, dış güçler yönetiyor."
(ANAP Milletvekili Korkut Özal).....Milliyet: 23 Haziran 1996

16. Uluslararası Af Örgütü Raporu:

1960'dan bu yana seçimlerle iş başına gelen hükümetlerin "seçimle gelmeyen bir güçün gölgesinde" bulunduğu "Bu güç, İçişleri ve Savunma Bakanlıklarındaki bir takım unsurlardan, valilerden ve güvenlik güçlerinden oluşan DEVLET İÇİNDE DEVLETTİR.

(Evren Değer'in haberi).....Milliyet: 29 Eylül 1996

17. "İmam hatipler devleti yönetiyor"

(RP Milletvekili Ramazan Yenidede).....Milliyet: 1 Ekim 1996

18.

"Ülkeyi Çeteler Yönetiyor"
(Deniz Baykal).....Cumhuriyet: 27 Kasım 1996

19. "Türkiye Halka Rağmen Yönetiliyor"

(Necati Çelik).....Cumhuriyet: 2 Aralık 1996

20. "Devleti Ordu Yönetiyor"

(Necmettin Erbakan).....Cumhuriyet: 21 Ocak 1998

21. "Türkiye Oligarşiyle Yönetiliyor"

Yeni Şafak: 14 Haziran 1998

22. "Bir dönem Türkiye'yi anlaşılan Çakıcı yönetmiş, hala da yönetmeğe devam ediyor görünüyor"

(Prof Dr. Mithat Melen).....Cumhuriyet: 15 Kasım 1998

23. "Halkın yüzde 33'ü ordu yönetimine sıcak bakıyor."

(Prof. Yılmaz Esmer).....Cumhuriyet: 27 Kasım 1998

24. "28 Şubat süreci geçerliliğini koruyor"

(Süleyman Demirel).....Cumhuriyet: 30 Kasım 1998

25. "Türkiye'yi IMF ve Dünya Bankası Yönetiyor.....Medya

26. Türkiye'yi

- DEVLET ÜZERİNDE DEVLET
- KARANLIK GÜÇLER
- GÜÇ ODAKLARI
- GÖRÜNMEYEN İKTİDAR
- MİLLİ GÜVENLİK KURULU..... yönetiyor

.....Medya

"1946 Ruhu" diyenlerin, yani "Küçük Amerikancı"lığın sahip çıktığı anlayışa işte anlamlı bir örnek:

Bayar: "Şiddet ve tenkilden başka çare yoktur..."

Cumhurbaşkanı Bayar söze karışarak dedi ki:

"Tahkikat Komisyonu'nun yetkileri hakkındaki yasa çıkmış ve artık olan olmuştur. Bugün tutulacak yol ne olmalıdır?"

Başgil: "Kanunca tutulacak yol, bu yasanın Anayasa'ya aykırı olan maddelerini uygulamamak, sertliğini gidermek ve hükümetçe yumuşama politikası izlemektedir.

Bayar: "Ben asla bu fikirde değilim. Bence yapılacak iş tenkildir." (Basturma).

Başgil: "İyi anlayamadım efendim Tenkit mi buyurdunuz? Tenkil mi?

Bayar: "Ne münasebet efendim? Tenkitin zamanı çoktan geçmiştir. Gün şiddet ve tenkil günüdür. Bütün bu işler birkaç tahrikçinin işidir. Bunlar şiddetle tenkil edilmelidir."

Başgil: "Affınızı rica ederim. Fakat Be bu fikre katılmıyorum. Durum önemlidir. Ben 28 Nisan olaylarını Aynen gördüm. Bu olaylar arasında tanık olduğum biri var ki, şiddet yoluna gitmemeyi yalnız bu olay emrediyor."

• • • • • • • • • • • • • • •

Başgil: "Beyefendiler, kaybedilecek zaman yoktur. Derhal eyleme geçmek ve tedbir almak durumundasınız. Benderiz, Cumhurbaşkanı'nın demin buyurdukları şiddet ve tenkil politikasından yana değilim.

• • • • • • • • • • • • • • •

Bayar: "Böyle bir hareket korkunun dile gelmesidir. Şiddet ve tenkilden başka çare yoktur."

Menderes: "Eğer durumun bir kabine değişikliğiyle düzeleceğine inansam, bir an tereddüt etmem, kendimi feda ederim. Derhal çekilir ve yerimi başka arkadaşlara bırakırım. Fakat siz bununla durum düzelir, tahriklerin sonu gelir mi sanıyorsunuz?

• • • • • • • • • • • • • • •

Fatih Rüştü Zorlu: "Beyefendi, şahit olduğu üniversite olaylarının tesiri altında konuşuyorlar. Türkiye, Fransa değildir. Bizim hükümet olarak memleketin her yanından haberimiz var. Daha on gün önce İzmit'teydik. Başbakanımızı 200 bin kişi karşıladığı. Bunun bir anlamı yok mudur?"

• • • • • • • • • • • • • • •

O gece bir kabine toplantısı yapıldı. Görüşmeler sabahın saat 3.30'una kadar sürdü. Bunalımdan kurtulmanın yolları araştırıldı. Bu arada kabinenin istifası konusu da ele alındı. Ama burada Bayar'ın "Şiddet ve tenkil" sözü hatırlanarak bu işten vazgeçildi.

Hürriyet Gazetesi 18 Kasım 1997

BİR BÜYÜKELÇİNİN

KIBRIS DOSYASI

YAZAN: Mahmut DİKERDEM

Ethem Menderes: "Bence tek çare suçu komünistlerin üstüne yıkıp birkaçını köprü üstünde sallandırmak"

Günaydın - Haber ; 10 Mİsan 1977

Uçağımız İstanbul'a yaklaşırken Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes yanımdaki koltuğa oturdu. O da endişeli görünüyordu, dünya kamuoyunun aleyhimize döndüğünü anlamıştı. Kendisine Almanya ve Belçika gazetelerinin ilk yorumlarını okudum. Bana sordu: "Sizce bu kötü durumdan nasıl kurtuluruz?" Yurda dönüp gerçek durumu öğrenmeden bir şey düşünemeyeceğimi söyledim. Başını salladı: "Bence, dedi, tek çare bütün suçu komünistlerin üstüne yıkıp içlerinden birkaçını köprü üzerinde sallandırmaktır". Çelebi görünüşlü ve ağırbaşlı bir kişi olarak tanıdığım Ethem Menderes'in bu sözlerini hâlâ tüylerim ürpererek anımsarım.

İstanbul'da sıkıyönetim uygulanıyordu

6 eylül akşamı saat 8.30'da Yeşilköy'e vardık. Havaalanında heyetimizi Başbakan Menderes karşıladı, hiç birimizi görmeden Zorlu ile Ethem Menderes'i yanına alarak otomobiline binip uzaklaştı. İstanbul'da sıkıyönetim ve gece sokağa çıkma yasağı uygulanıyordu. Kente gidecek araç bulamadığımızdan gecesi Yeşilköy'de geçirdik. Ertesi günkü uçakla Ankara'ya döndüğümde Fatin Deyi Bakanlıktayıne Kıbrıs meselesinin içinde buldum. Hükümet bir yandan 6/7 eylül olayları dolayısıyla Meclis'te sorguya çekilirken Zorlu, Yunanlıların aleyhimize yaratılmış havadan yararlanmak için konuyu hemen Birleşmiş Milletlere götürebarlığını dünyaya duyurmaya çalışıyorlardı. 6/7 eylül olaylarını gösteren fotoğraflar, Yunan parasıyla satın alınmış gazete sayfalarında yayınlanıyordu.

Büyük yansımı

B. M. Genel Kurulu'nun yıllık toplantısına başlayacağı 1965 eylülü sonlarında Zorlu, Kıbrıs meselesinin gündeme alınması halinde B. M'deki Daimi Delegasyonu muza yardımcı olmak üzere, beni New York'a gönderdi. B. M. nezdindeki Daimi Delegemiz Selim Serper, yardımcısı de Turgut Menemencioğlu idi. Her ikisi de 6/7 Eylül olaylarının Amerika'da yarattığı olumsuz yankıların etkisi altında idiler. Kıbrıs meselesi Asamblede görüşülürse aleyhimize bir kararın çıkmasına engel olunamayacağını haklı olarak düşünüyorlardı. Fakat Yunan hükümeti Türkiye ile arasındaki gerginliği son haddine vardırmaktan çekinmiş olacak ki, Kıbrıs meselesi o yıl B. M. Asamb

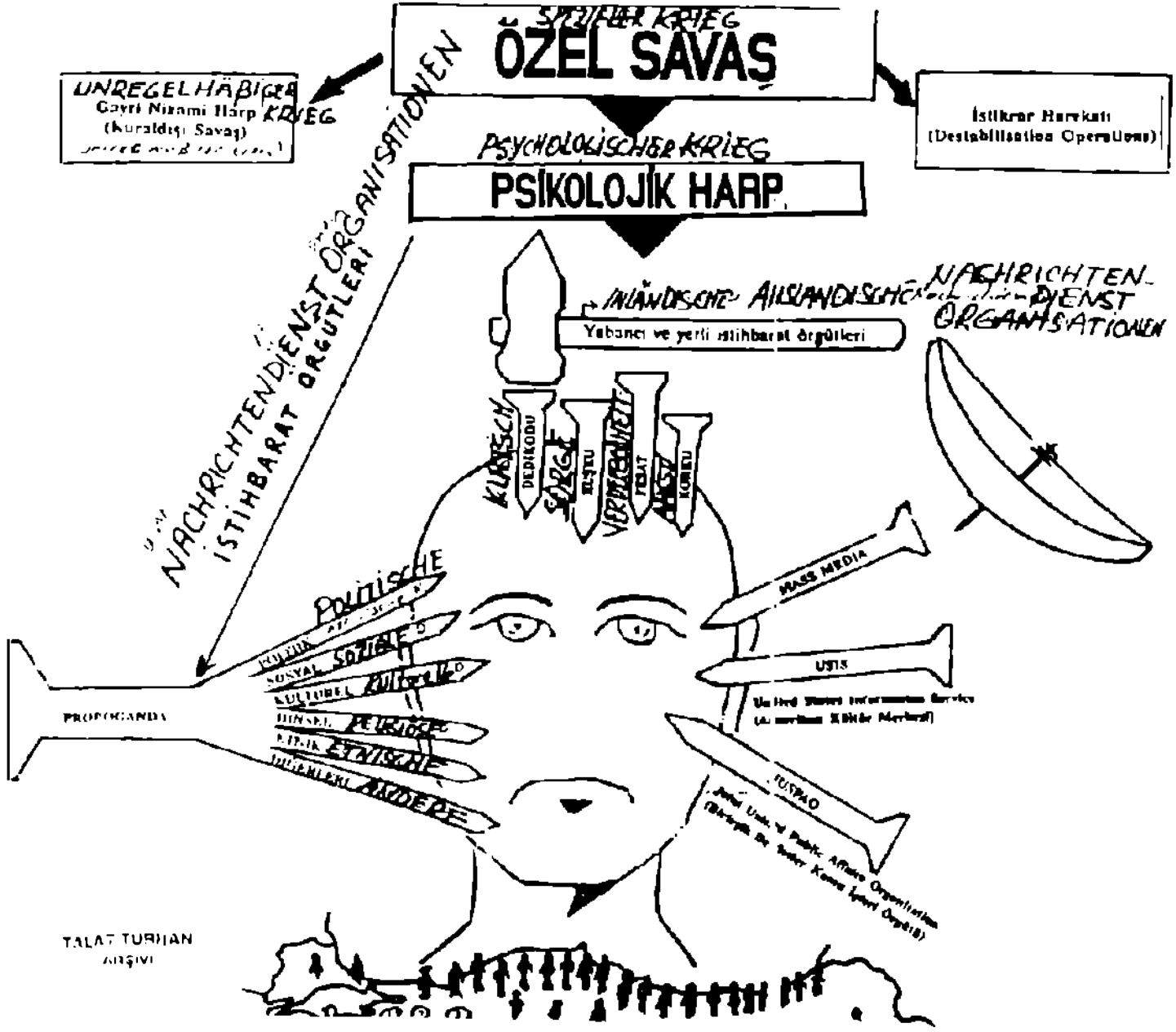
ÖZEL SAVAŞ
PSİKOLOJİK HARP
Gayri Nizami Harp
(Kuraldışı Savaş)
İstikrar Harekatı
(Destabilisation Operations)
Yabancı ve yerli istihbarat örgütleri
NACHRICHTENDIENST ORGANISATIONEN
İSTİHBARAT ÖRGÜTLERİ
DEDİKODU
KORKU
MASS MEDIA
USIS
PROPOGANDA
TALAT TURHAN
ARŞİVİ

Yabancı bazı Bilderbergs'ler ve katıldıkları toplantılardan örnekler (*) (sürme)

Sıra No	Adı ve Soyadı	Unvanı	Ülkesi	Bilderberg Toplantıları												
				1954	1955	1957	1963	1964	1966	1967	1968	1971	1974	1975	1979	1985
1	Bernhard	Hollanda Prensi	Hollanda	X	X	X	X	X	X	X	X	X				
2	David Rockefeller		A.B.D.		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3	Henry Kissinger		A.B.D.			X						X				X
4	Zbyniev Brezinski		A.B.D.					X	X		X					X
5	G.W. Ball		A.B.D.			X							X			
6	Edmond de Rotchild		Fransa									X	X			
7	Joseph Retinger		Polonya	X	X	X										
8	Raymond Cartier	"Paris Match" direktörü	Fransa									X				
9	Gilles Martinet	"Le Nouvel Observateur" editörü	Fransa									X				
10	Gianfranco Piazzesi	Gazeteci "La Stampa"	İtalya									X				
11	Joseph Luns		Danimarka					X	X	X	X	X	X	X		
12	John Cockroft	"The Daily Telegraph" ekonomi yazarlan lideri	İngiltere									X				
13	Osborn Elliot	"Newsweek" editörü	A.B.D.									X				
14	John W. Vogt	ABD Hv.K. müşterek kurmay direktörü	A.B.D.									X				
15	Giovanni Agnelli	Fiat patronu	İtalya								X	X		X	X	
16	Panayotis Pipinelis		Yunanistan													
17	Stavros Niarchos		Yunanistan													
18	Sir Muhammad Zarinullis		Pa.		X				X							
19	Dean Acheson		A.B.D.			X		X	X							
20	J.William Fulbright	Senatör	A.B.D.			X		X			X					
21	Robert Mc Namara		A.B.D.								X			X		
22	Helmut Schmidt		Almanya										X			
23	Andre Fontaine	"Le Monde" şef editör	Fransa										X			
24	Nelson Rockefeller		A.B.D.			X							X			
25	The Sommer	"Die Zeit" şef editör	Almanya											X	X	
26	Olof Palme		İsveç											X		X
27	Margeret Thatcher		İngiltere											X		
28	Walter Mondial		A.B.D.										X			
29	Lord Home		İngiltere												X	
30	P.Bundy William	"Foreign Affair" ABD editörleri CIA eski sekreteri	A.B.D.												X	X
31	Michel Rocard	SOSYALİST PARTİ ÜYESİ	Fransa												X	
32	Cebrian Juan Luis	"El Pais" şef editör	İspanya													X
33	Bernard W. Rogers	Avrupa Müttefik Kuv. K.	A.B.D.													X
34	Brent Scowcroft	(Kissinger)	A.B.D.													X
35	Franklin A. Thomas	Ford Vakfı Başkanı	A.B.D.													X
36	Manfred Worner		Almanya													X
37	Allen Dules	CIA - Senatör	A.B.D.			X										
38	Robert Oppenheimer	Atom bombası yapıncısı	A.B.D.			X										

* Le Monde Secret de Bilderberg

EEF ÜYELERİNİN SINIFLANDIRILMASI

EEF dostluklar kurma içinde ileri bir düzeye ulaşmayı hedefler. 1200 kişilik üyesi arasında: 4 Devlet Başkanı (Cumhurbaşkanı) 92 Bakan seviyesinde yüksek dereceli görevli (Müsteşar, Genel Müdür v.b...), birçok dost büyükelçi, milletvekilleri, üniversite rektörleri, yüksek dereceli yargıçlar, yerel yöneticiler bulunmaktadır.

Bunlar büyük holdingleri yönetmişler, kötü durumdaki sağlık, kültür ve diğer yardımlaşma kuruluşlarını ayağa kaldırmışlardır.

EEF üyelerinin görevleri ve sayıları

ÖZEL SEKTÖR:

Bankacı	186
Endüstri ve ticaret	21

YÖNETİCİLER:

- Devlet Başkanı (Cumhurbaşkanı) (*)	4
- Bakan seviyesi veya (Müsteşar, Gn. Md. v.b...)	92
- Büyük firma veya banka yöneticisi	34
- Büyükelçiler	32

TİCARİ OLMAYAN GRUP:

- Gönüllü kuruluşlar (sağlık, bilim, eğitim, yardım v.b...)	69

YÜKSEK ÖĞRETİM:

- Üniversite ve akademi	30

* S.n.: Biri Süleyman Demirel'dir

EEF ÖRGÜTÜ

ÖZET

EEF (Eisenhower Exchange Fellowships= Uluslararası karşılıklı dostluk (arkadaş) değişim programı) 1953 yılında Başkan Eisenhower'in şeref başkanlığında kurulmuşur. Bu kuruluş uluslararası liderler değişim programıdır. EEF uluslararası anlayışı geliştirme, haber değişimi, idealleri ve dünyadaki liderlerin kaynaşmasını elde etmeğe çalışır.

Program ülkelerdeki ve ABD'deki önder personeli biraraya getirir ve onları ABD'de görülmeğe değer bölgeleri gezdirir.

Eisenhower Exchange Fellowships

Yönetim Kurulu Başkanımız George Bush'un mesajı:

Küreselleşme dönemi şu anda tam olarak üzerimizi kapladığı için, uluslararası liderlerin gelecek neslinin, çevrelerindeki dünya olayları -ve bu olayların ilgili ilkelerini üzerinde nasıl bir etkileri olduğu- konusunda kesin bir kavrayışlarının olması zorunludur. Eisenhower Exchange Fellowships'in Yönetim Kurulu Başkanı olarak hizmet vermekten gurur duymamın nedenlerinden biri, bu örgütün, uluslararası anlayışın bu türüne geliştirme konusunda eşsiz yeteneğini sergilemiş olduğuna inanmamdır.

Başkan Adrian Basora'nın mektubu:

Eisenhower Exchange Fellowships, herhangi bir canlı örgüt gibi, kırk dört yıl içinde büyük ölçüde değişmiştir. Ama misyonuna ve en fazla değer verdiği şeye sadık kalmıştır: daha iyi bir topluma adanmış uluslararası liderlik ve anlayış.

Dört stratejik alana odaklanmış olarak gelecek birkaç yılın iddialı geçmesini tasarlamış durumdayız. Bunlardan ilki, yeni ortaya çıkan liderlerden Amerika'nın geleceğini etkilemesi muhtemel olanlara daha fazla yoğunlaşarak ABD Dostları programını daha fazla güçlendirmektir. Küreselleşme ilerlerken, bu görev her zamankinden daha temel bir hale geliyor.

İkinci bir stratejik alan, EEF şebekesidir. Birçoğu yerkürenin her yanındaki anahtar bölgelerde önemli liderler olmak üzere, bin iki yüzden fazla Dosta sahibiz. Bu eşsiz varlığın süren canlılığını, kıdemli Dostlarımız ile ve bunlar arasında iletişim, toplantılar ve ulusal Fellows birlikleri ile güvence altına almalıyız.

Üçüncü bir stratejik hedef, yeni katılan -denizaşırı bölgelerden gelen ve en yüksek liderlik potansiyelini temsil eden- Dostların

niteliğinin sürdürülmesidir. Aday gösterme komitelerine ısrarlı özen gösterme, bu süreç için hayati önemdedir.

EEF'nin başarısı, sadece Dostların ve programlarının niteliği ile değil, aynı zamanda momentumumuzu korumamız için gerekli kaynakları güvence altına alma yeteneğimiz ile ölçülür. Geleceğin liderlerine yapılan yatırımın getirdiği yüksek kazancı fark ederek, sponsorlarımız EEF'yi cömert bir biçimde desteklemişlerdir.

Dördüncü stratejik hedefimiz ise, etkin, ahlaklı liderliği ve demokratik liderliği dünya çapında destekleyecek şekilde bu momentumu geliştirmeyi sürdürmektir.

EEF'nin parçası olarak tümümüz, 1998'e önümüzdeki meseleleri, bir gurur ve istek duygusuyla bekleyebiliriz.

* Talat Turhan'ın arşivinden

BİLDERBERG ÖRGÜTÜ
TÜRKİYE KATILIMCILARI
ÇEŞME (ALTIN YUNUS OTELİ)
(Seçme)

25-27 NİSAN 1975

1. Semih AKBIL (Büyük Elçi)
2. Selahattin BEYAZIT (İş adamı)
3. M. Nuri BIRGİ (Büyük Elçi- NATO'da)
4. I. Sabri ÇAĞLAYANGİL (Dış İşleri Bakanı)
5. Süleyman DEMİREL (Başbakan)
6. İhsan DOĞRAMACI (Hacettepe Üniversitesinde tıp profesörü)
7. Bülent ECEVİT (Milletvekili. CHP lideri)
8. Turan FEVZİOĞLU (Başbakan yardımcısı. parti başkanı)
9. Oğuz Gökmen (Büyük Elçi)
10. Hasan Esat IŞIK (Milletvekili. Büyük Elçi)
11. Kamuran İNAN (Senatör. Dış ilişkiler komitesi başkanı)
12. Gülten KAZGAN (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi. profesör)
13. Halil TUNÇ (Senatör. Türkiş Başkanı)
14. Memduh Yasa (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi. Profesör)
15. Selçuk YAŞAR (İş adamı)

YABANCI KATILIMCILAR'DAN
ÖRNEKLER
(Seçme)

1. Edmond de ROTHSCHILD (Banker-Fransa)
2. Theo SOMMER (Die Zeit gazetesi şef ve editörü B. Almanya)
3. Joseph LUNS (NATO Genel Sekreteri)
4. Robert Mc NAMARA (Dünya Bankası Başkanı - ABD)
5. Giovanni AGNELLİ (Fiat Başkanı-İtalya)
6. Arrigo LEVİ (La Stampa gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İtalya)
7. Olif PALME (Başbakan İsveç)
8. Margaret THATCHER (Parlamenter. Muhalefet Partisi Lideri - İngiltere)
9. W. George BALL (ABD)
10. Zbigniew BREZINSKI (Trilateral Komisyon Başkanı - ABD)
11. David ROCKEFELLER (The Chase Menhatten Başkanı-ABD)
12. D. Donalt RUMSFELD (Beyaz Saray - ABD)
13. Cyrus L. SULZBERGER (The Nev York Times gazetesi köşe yazarı - ABD)

* * *

Selimiye cezaevi penceresinden 40 metre kadar ilerde, yani iç avluda bir çöp yakma yeri vardı. Bir gün buraya iki cemse kitap getirdiler. Bu kitapların çoğu, kardeşim Zeki'nin ürettiği Öncü Kitabevi Yayınlarıydı. Onları kitap kapaklarından tanımıştık. Talat Turhan, bu manzara karşısında dayanamamış:

-Ey vahşi adamlar, faşist barbarlar, ağa babanız Hitler bile böylesine kitap düşmanlığı yapmamıştı. Kitap yakacağınıza onları okuyun! Okuyun da beyinlerinizin pası açılsın! İnsan olmayı öğrenin köpekler! Diyerek pencereden haykırmıştı.

Gençler de, siyasî tutukluların gözlerine baka baka gerçekleştirilen bu korkunç ve kışkırtıcı tablo karşısında "yuha!"lar çekerek marş söylemeye başlamıştı.

Selimiye'deki kitap yakma eylemi hemen hergün sürdürülmekteydi. Kitapların alev ve külleri bize kadar ulaşıyordu...

Talat Turhan, cezaevindeki yasa ve teamül dışı uygulamalar karşısında hemen Cezaevi Komutanını çağırır, erlerin ve tutukluların önünde ağzına geleni söylerdi. Onun bu "posta koyuş"una yöneticiler ses çıkaramaz, "peki Talat bey, üzülmeyin, sinirlenmeyin lütfen, gereği yapılacaktır." Derdi. Cezaevi Komutanının bu "idare edici" tavrının nedenleri vardı. Çünkü, o da 9 Mart'larda saf değiştirenler arasındaydı... T. Turhan bu süreci biliyordu.

Talat Turhan, Selimiye'de kaldığı süre içinde, ziyaretlerde eşiyle görüşmedi. Bunun doğru olmadığmı kendisine söylediğimizde:

-Karımla görüşürsem kimi faşistlere bu zevki tattırmış olurum. Kim istemez yakınlarıyla görüşmeyi? Diyerek hangi düşünce ve duygularla hareket ettiğini anlatırdı.

Talat Turhan, cezaevini yaşanmaz hale getirmeye aday bütün girişimleri ve bunun kaynaklarını bilirdi. Kışkırtmaya, provokasyona hazır kimselerle de diyalog kurardı. Kimi olaylar karşısında uyarı görevini yapar ve ağırlığını da koyardı.

Bir ara cezaevi koğuşları arasında bazı değişiklikler yapılıyordu. Selimiye'nin alt koğuşlarından yukarı çıkarılan arkadaşların

gelişine, aramıza katılışına seviniyorduk. Cezaevi yönetimi siyasî tutukluların eğilimlerini bildiği halde, birbirine ters düşüncedeki insanları aynı koğuşta tutmak istiyordu. Anlaşılan yönetim bu türden bir düzenlemeden kimi "yarar"lar umuyordu. Bu nakillerin birinde, Tğm. Yücel Top'da alt katlardan üste çıkarılmış ve F Koğuşuna verilmişti. Yücel koltuğundaki yatağını ve eşyalarını daha koğuşa yerleştirmeden kendisine fiilî saldırı yapanların pususuna düşmüştü. Çocukcağıza hem de arkadan 5 kişi birden saldırmıştı (A.Ö,K.D,A.E,O.B,N.G,). Bu haksız kavgada kullanılan "yöntem"e benim de karşı çıkmam gerekiyordu; üstelik kavgayı ayıran da çıkmıyordu. Yücel'in daha fazla hırpalanmaması için araya girmiştim. Gerçi Yücel atletik ve kavgada yetenekliydi; ama bire-beş oranı çok çirkin bir görüntüydü. Talat Turhan ve Rafet Kaplangı beni kazağımdan çekerek kavgadışı bırakmıştı. Kalleş yöntemlerle Yücel'in ağzına ve hayalarına vurulan her yumruk sanki benim devrimci onuruma vuruluyordu.

Cezaevi yönetimi bu türden kavgalarda doğrusu pek "adil" davranıyordu! Bu örnekte de görüldü ki, pusu kuranlar ödüllendirilmiş, yaralanan Yücel getirildiği üst kattan beş dakika sonra yeniden alt kata ve bu sefer "kavgaya sebep" olmak suçundan, hücreye gönderilmişti!..

Yücel Top, naylon gerillalara düşünsel açıdan karşı bir konumdaydı. T.Turhan ve R.Kaplangı ise, olaya müdahale etmem yüzünden: "Deli misin arkadaş, insan böyle bir pusuya düşer mi? Adamların asıl boy hedefi sensin. Buna cesaret edemiyorlar; sana doğrudan bulaşamıyorlar... Güçleri Yücel Top'a yetiyor... Sen de kalkmış kalleş bir pusuda taraf oluyorsun. Bu kadar bir tertibi göremiyor musun?!.. Biçiminde bir uyarı yapmışlardı.

Cezaevinde zavallı düşüncelere alet olmuş, kışkırtılmış insanlar da vardı. Gerçekten de böylelerinin yapmayacağı şey yoktu. Devrimci ve geleceğe ilişkin bir projesi ve tavrı olanların sorumlu hareketleri küçükburjuvaca hesap yapanları düşündürüyor ve naylon gerilla taslaklarını deliye döndürmeye yetiyordu. Evet onlara açık verilmemeliydi.

Farklı şeyler söylesek de, Yücel Top ile cezaevi arkadaşlığı ilişkisi kuramamıştım. Pusu olayı bu özlemimi engellemişti.

T.Turhan ile R.Kaplangı'nın istihbarat, eleştiri ve sezgilerinde haklılıklar vardı. Fakat cezaevinde kaldığım süre içinde kılıma dokunacak kadar tertip peşinde olanlara fırsat vermeyeceğim de açıktı. Bu sahneyi hatırladıkça tiksinti duyuyorum.

(Yücel Top, DİSK'e avukat oldu; pusu kuranlar ise, kimi ilerlemeci, kimi SHP'li, kimi de sayıları kabarık örgütlerden birine şef, kimisi tüccar ve büyük kapitalist, kimisi de nötr insan kalabalığında kaybolmuştu.)

T. Turhan'la, 9 Mart-12 Mart sürecini, deşifre olan-olmayan "cunta" ilişkilerinin perde arkasını, yargılandığı ve adının geçtiği davalardaki rolünü, "Asker Partisi"nin sivil kadrosunu, M. Kemal'in konumunu, şimdiki "atatürkçü" geçinenleri, işçi sınıfı hareketi ile olan düşüncelerini, 15-16 Haziran (1971) Harekâtı'na asla düşmanca bir yaklaşım içinde olmayan bazı askerlerin, "cunta"ların tavırlarını-tartışmalarını, ABD'nin asker ve sivil bürokraside yaptığı angajmanları, Ordu'nun kapitalist ilişkilere sokuluşunu, NATO, PENTAGON, CIA, MOSSAD, MİT-ve öteki istihbarat örgütlerinin emellerini, gizli teşkilatların, gizli cinayet şebekelerinin kuruluş ve çalışma biçimlerini, emperyalizm-kapitalizm olgusu ile hegemonların gündemlerini, aralarındaki çelişkileri, çok rahatlıkla konuşabilirdik (T. Turhan'ın bütün kitapları zaten bu konuları içermekte, emperyalizmi, onun örgütlerini ve maşalarını açığa vurma amacını taşımaktadır.).

T. Turhan, "Bomba Davası" ikinci sanığı Dr. Memduh Eren hakkında da bazı eleştirilerde bulunuyordu. Davanın hemen hemen bütün sanıklarının konumu birer tartışma ve eleştiri konusuydu. Dava dosyalarına sanıkların verdiği ifadelerle yığılan "malzeme"ler çok değişik senaryo ve çok "garip" ilişkilerin ürünüydü.

Dr. Memduh Eren, psikiyatrist olmasına rağmen, ilişki kurduğu mücadele arkadaşlarını salt bu açıdan dahi, doğru seçememişti. O, kapitalist patronların, bütün politikacıların ya da yazar çizer takımının, onun literatürü ile "entel-lümpen"lerin ruhsal portresini çok doğru -doğruya yakın- biçimde çizebiliyordu. Böylelerinin beyinleri, yürekleri, cinsel fantezi ve zaafları, apışarası saplantılarının siyasî fonksiyonlarını nasıl etkilediğini, Dr. M. Eren'den

ayrıntılı dinlemek gerekiyordu. Doğrusu, kadın-erkek ilişkilerinde bizim cenahımızın "vukuatını"da bir psikiyatrın incelemesinde yarar vardı. Devrimciler ne arkadaş olarak ne de eş olarak karşı cins ile anılmaya değer "doğru" ve "düzgün" bir ilişki içindeydi... Dr. M. Eren'e göre, "apışarasına ve uçkuruna sahip olamayan devrimci olamazdı!" O'na: "peki Dr. M. Eren, bu kategoride seni nereye koyacağız?" diye bir soru yönelttiğimizde, çekinmeden: "Ben de akıllı sayılmam" diyebilirdi.

T. Turan'ın bu dava arkadaşı hakkındaki teşhisi şöyleydi: "Dr. M. Eren mitoman'dır; O, kendinden söz ettirmek, veya 'misyon adamı' imajı yaratmak hastasıydı...' Onun bu rahatsızlığı yüzünden içerde de dışarda olduğu gibi çok sıkıntı çekiyoruz..."

Dr. M. Eren de dava arkadaşları hakkında pek çok teşhis koyardı. Bu teşhislerin isabeti konusu tartışmaya değerdi...

Dava sanıklarının konumunu aydınlatan bir olayı buraya almakta yarar görüyoruz.

Dr. M. Eren, 10 Kasım günü, "Atatürk'ü anma günü düzenleyeceğini, idareyle karanlık ilişkisi olan birisinin marifetiyle cezaevi yetkililerine duyurmuştu. Bu niyetini G Koğuşu sakinlerine ve diğerlerine de iletiyor, hem havayı kokluyor, hem de bu "anma"nın muhtemel girdileriyle çıktılarını hesaplıyordu. Dr. M. Eren böylelikle "ihtilâlci" kimliği ve ilişkilerinin cezaî ve hukukî sonuçlarını lehine değiştirmeyi mi planlıyordu? Cezaevinde, "Atatürk'ü anma günü" düzenleyerek kimi sorumluluklarından kurtulabilecek miydi? Devrimci ve Marksist Sol Kadroların ağırlıkta olduğu bir cezaevinde, "atatürkçüler", "komünistler" saflaşması mı tahrik edilecekti? Kimliği tartışmalı kimseler aracılığıyla idareye nasıl bir "mesaj" iletmişti? Doğrusu bu "anma" meselesi çok su kaldırıyordu. T. Turhan da bu konuda bizimle aynı kaygıları taşıyordu; fakat, Dr. M. Eren'in "tutku"sunu engelleyememişti. Bizim cenahtan da bu "anma" olayına kimse karışmamıştı; sadece bıyık altından tebessümlerle karşılanmıştı...

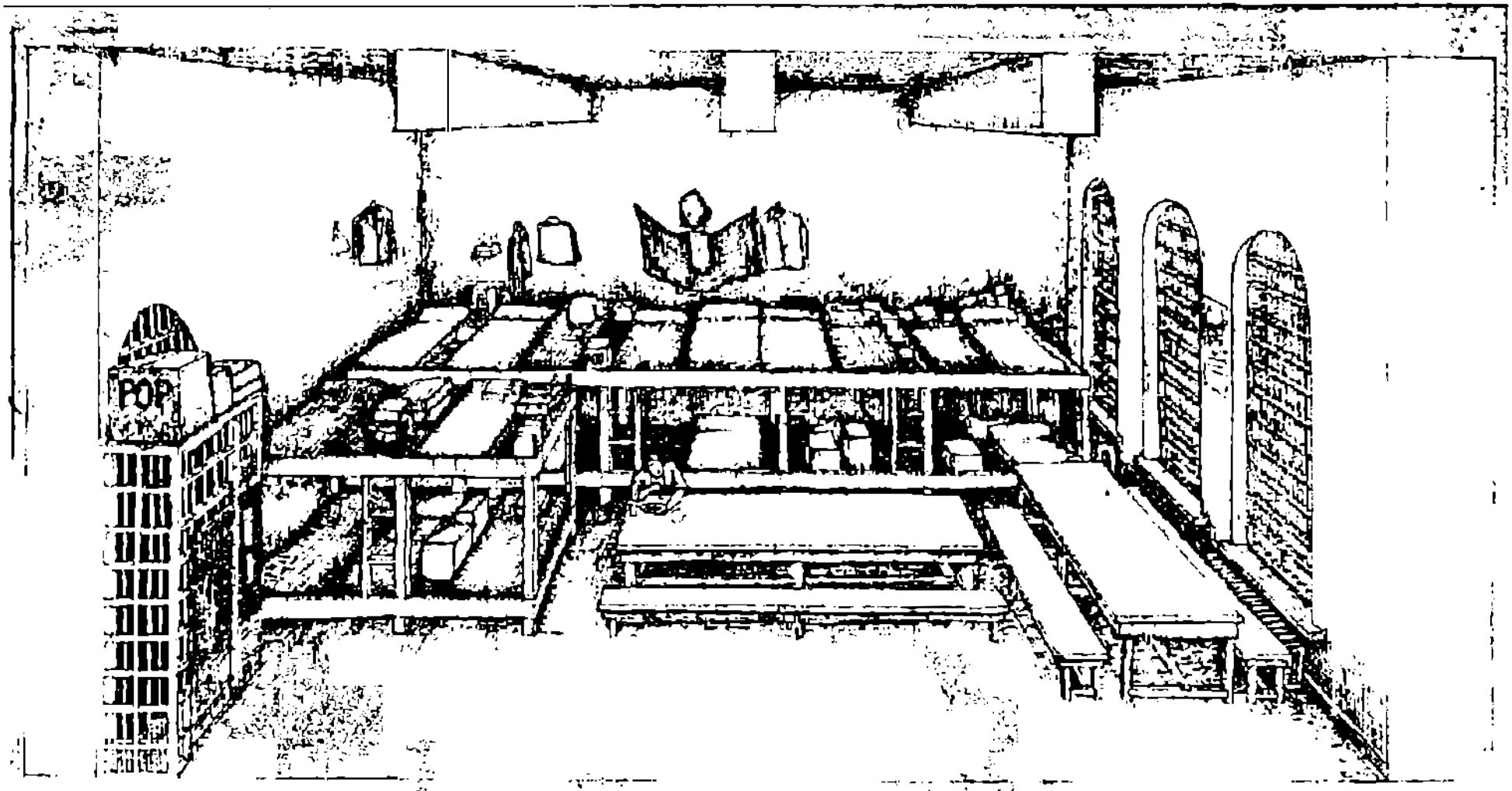

Mehmet Sönmez

Selimiye Askeri Ceza ve Tutukevi
G Koğuşu 1972-1979

Kaplangı ile ilk kez Maltepe cezaevinde karşılaşmıştık. Sarp Kuray ve arkadaşları ile birlikte "Cunta Davası"nda sanık olarak yargılanıyordu. İlginç bir hayat hikayesi vardı. Anlattığına göre, 27 Mayıs 1960'ın muhabere örgütlenmesinde aktif rol almıştı; daha sonra Binbaşı rütbesindeyken sivil göreve, Emniyet'e alınmış, İstanbul Malî Polis Müdürlüğü, Bolu Emniyet Müdürlüğü ve Ankara Merkez Emniyet Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştu. Hakkındaki iddia ve malzemeler, bunlara verdiği cevap ve savunmalar ilgili dava dosyasında yazılıdır. Bu malzemeleri ayrıntılı olarak incelemiştim.

R.Kaplangı, K. Maltepe cezaevindeyken içiçe olan C,D,E. koğuşlarında kalmaktaydı. Yakın arkadaşı İst. Em. 1. Şb. Md. Muzaffer Yılmaz ile birbirinden ayrılmayan bu iki Emniyetçi ağır hukukî iddialar altındaydı.

M.Yılmaz'ın R.Kaplangı'dan çok daha ilginç bir hayatı ve memuriyet ilişkileri vardı. Kendisi DP iktidarına, 27 Mayıs'çılara, İnönü koalisyon iktidarına, AP iktidarına ve son olarak da 12 Mart'çılara hizmet vermişti; İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1.Şube Müdürlüğü yapmıştı. Birbirine taban tabana zıt iktidarlar dönemlerinin değişmeyen ve birinci kademede bir siyasî polis görevini üstlenebilmek için çok üstün yetenekli olmak, ayrıca çok esnek, kıvrak ve donanımlı bir "diplomasi"yi bilmek gerekiyordu...

Biz, bu tür renkli bir cezaevi mozayiği içinde cezaevi arkadaşlarımızla dürüst ve ilkeli ilişkiler içinde bulunmaya çalışmıştık. Kimilerinin dar, basit, bilgisiz ve yüzeysel değerlendirmeleri karşısında kimliğimizi yaralayıcı bir tutumun içine girmemeye, sevi-

yesiz sürtüşmelerin doğrudan taraftarı olmamaya özel özen gösterdik. Bu emniyetçi arkadaşlarla da cezaevi arkadaşlığımızın gereken ölçüsünü korumaya çalışmıştık.

Emniyetçiler, gençlerin koğuşunda rahat edememiş ve "ününü" çok duydukları A Koğuşu'na geçmek için idareye müracaat etmişti. Başlarını Metin Eşrefoğlu, Necati Sağır, Osman Bahadır, Kadir D. Çağlar, Oktay Kaynak vb.'nin çektiği afacan bir grup onların yiyeceklerine el koyar, yaşama biçimlerini altüst ederlermiş... Bizim koğuşa geldiklerinde onlara:

-Biz bu koğuşta genel eğilime uyumlu olarak bir yaşama biçimi çizmiş bulunuyoruz. Konulan bu ilke ve kurallara hepimiz içtenlikle uyarız. Koğuşumuza gelenlere karşı ille de Komüne katılın bu ilke ve kurallara sizde uyun diyemeyiz. Sizin bu koğuşa gelişiniz idarî bir tasarruftur; biz sizlere talip olmadık, siz istemişsiniz bu koğuşu... İsteyen Komüne katılır, isteyen katılmaz. Yalnız katılmayanlar kendi özel yaşama biçimlerini koğuşumuzda genelleştirip ilkeleri ve kuralları bozamazlar; aramızda bireyci kimseler yoktur. Yapacağınız tercih size kalmış bir şeydir.

Emniyetçiler bizim Komüne girdiler. Fazladan ekonomik katkılarını da esirgemediler. Bizim koğuşta rahat ve huzur içindeydiler. Kendilerine, yaşama biçimlerine karışan-görüşen kimse yoktu. Fakat bizlerle birlikte ancak bir hafta kalmışlardı. Giderken bunun sebebini ise, şöyle açıklıyorlardı:

-Birlikte yargılandığımız gençler B Koğuşunda, davadaki kaderimiz onların elinde, o koğuşa gitmemizin sebebi onlara yakın olmak, davanın strateji ve taktiklerini belirlemek, ortak bir tutum izlemek içindir. Sakın yanlış anlaşılmasın, sizlerden çok memnunuz. Fakat B Koğuşuna gitmek zorundayız, kusura bakmayın.

Emniyetçiler bu isteklerine kavuşmuş, gittikleri koğuşa yeni bir hava, bolluk ve bereket getirmişlerdi. Cezaevinin en "seçkin" tutuklularının bulunduğu bu koğuşun maddi imkânları çok iyiydi. Dışardan getirilen et ve balık kokuları diğer tutukluların burun direklerini sızlatır dururdu.

M.Yılmaz'a cezaevi arkadaşı olarak dostça yaklaşır, siyasî polis kimliği ile yaşadığı dönemle ilgili olarak kendisinden bazı şeyleri öğrenmek isterdik. Fakat o bu konuya hiç girmez soruları şa-

kayla geri çevirirdi. R.Kaplangı ise, bu konuda daha açık bir tutum izler "dürüst" davranırdı; zaten kendisi oldukça "saf" ve olduğu gibi davranırdı; ayrıca, öğrenmek istediğimiz her şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatırdı. Hattâ kendi aleyhinde olanları ve ayrıca, Emniyette ve Kontr-Gerilla'da verdiği kötü ifadelerini dahi çekinmeden anlatırdı. Bunlar bir yana, cunta yapılanmasının perde arkasını, mutfağını içtenlikle sergiler, böyle bir hareket yüzünden başına gelenlerden yakınır dururdu. O, kimseyi suçlamıyor, içinden geldiği örgütsel ilişkileri eleştiriyordu. R.Kaplangı'nm açık, yerine göre atak ve zeki olduğunu, M.Yılmaz'ın ise kurnaz, hesaplı ve "diplomat" olduğunu söyleyebiliriz.

Kaplangı, bir süre sonra tahliye olmuştu. 30 Ağustos 1972 Operasyonuyla Türün paşanın hazırladığı senaryonun bir parçası olarak bu kez, hem de Kontr-Gerilla tezgâhından geçerek yeniden cezaevine düşmüştü...

Kontr-Gerilla dönüşü getirildiği Selimiye Kışlası hücrelerinde bir ara yan yana yatmıştık. Kendisi çok perişan ve hastaydı. Gördüğü işlem ve verdiği ifadeler yüzünden çok acınacak bir durumdaydı. 30 kilo vermişti; pantolonunun düğmeleri yerine pantolon kemerine düğüm atarak elbiselerini tutturuyordu. Geçirdiği kalp krizi kimseyi duygulandırmamış ve ilaçları kendisine verilmemişti. Hücresinde bazen ağlar, yapılanları bize de iletirdi:

-S.arkadaş, durumum iyi değil, lütfen benimle ilgilenin, durumumu görüyorsunuz, bana yapılanları asla unutmayın; ölürsem arkada kalanlara anlatın; ilaçlarımı vermiyorlar, konuşacak takatım yok, o.... evlatları ne istiyorlar bizlerden?.. Allah, namus korkusu yok bunlarda! Faşist köpekler!..

R. Kaplangı'yı uyarmanın, moral vermenin bir yolunu ve yöntemini bulamamıştık. Onu yatıştırmak için ne söylersek söyleyelim, o yeniden hikayesine başlıyor ve durmadan soru soruyordu: "Bize ne yapacaklar? Asarlar mı?"

Hayatın ne garip cilvesiydi. R.Kaplangı, 27 Mayıs'ın muhabere örgütlenmesinin en önemli köşe taşlarından biri olarak bir zamanlar Selimiye'de bölük komutanıymış; şimdi kaldığımız hücrelerin üstünde bulunan kulede sofralar donatmış, balık kızartmış, rakılar içmiş, boğaza karşı bariton sesiyle Hamiyet Yüceses'in "her

yer karanlık" diye başlayan ünlü şarkısını, hem de makamına uygun biçimde söylermiş... Gerçekten de, bazen gözlerinden yaş gelerek, güzel ve içten şarkı söylerdi... Şimdi ise o kulenin alt katında bulunan bir hücrede kıvranıyordu. İşkence görmüş ve ölümlerden kurtulmaya çalışıyordu. Evet "her yer karanlık"tı... Kaplangı boşuna şarkı söylememişti...

Kaplangı ile birlikte hücrelerimizden alınıp, Selimiye'nin üst koğuşlarına getirilmiş ve aynı koğuşa verilmiştik. Burada da onu benden ayırmamışlardı. Yataklarımız da yan yanaydı. İki de bir:

-S.arkadaş, senin uykun çok hafif, "emri hak" gelir, bana birşey olursa benden önce mutlaka sen duyarsın. Zulamda ilaç var, eğer allah korusun, bir kriz gelirse bana ilk yardımı sen yap ne olur, çok perişanım... diyerek bir insana olan ihtiyacını dile getirirdi. Evet, sosyalistler insana saygılı kimselerdi, hapishane arkadaşları, hangi iddia ile yargılanırsa yargılansın, kafasında hangi düşünceyi taşırsa taşısın, hele faşizmin kanlı tezgahından geçen bir insana, geçmişine, yaptıklarına ideolojik konumuna ve kimliğine bakmadan insanca yaklaşırlardı; elinde olanı asla esirgemezlerdi.

Kaplangı,sosyalistlerin bu ilkesel tavrını bilinciyle değil, sezgi ve deneyleriyle kavramıştı. Arada bir şöyle dediği olurdu:

- S. arkadaş, kusura bakma, allah şahit, cezaevinde çok kötü insanlar var. Yaşımdan ve geldiğim yerden utanmasam ve hasta da olmasam bazılarının ağzını burnunu rahatlıkla ve çekinmeden dağıtırdım. Kötü ifade verdim diye kimileri genç çocukları bana karşı kışkırtıyor. Kim iyi ifade vermiş ki, benimkisini dillerine doluyorlar? Yalan yok, allah yukarda, Kontr-Gerilla'da çok korktum. İşkence, eziyet, elektrik, falaka, kum torbası, adam asmak, soğuk su, çivili yatak, elin ayağın prangada, ışık işkencesi, ilaçlı ıhlamur, gördüğüm halisünasyonlar, sinir bozucu sesler, havasızlık, ilaç verilmiyor, yürek hastalığı bir yandan, sen doğrusunu söyle, buna kim dayanır allahaşkına? Her şey bittikten sonra "muhbir" durumuna girmek ve üçte bir indirimli cezadan yararlanmak için bilerek böyle bir ifade vermiştim. Fakat buradan dilekçemi hazırladım, uygun bir zamanda bu ifademi düzeltip, yapılanları bir bir zabıtlara geçireceğim. Kendimden utanıyorum, çoluk çocuk sahibiyiz, bu durum çok ağırıma gidiyor...

R. Kaplangı, Kontr-Gerilla ifadesinden sonra, iki savcı huzurunda ve yeminli ifadesinde kendisini "muhbir" durumuna sokarak, idam yerine 1/3 özel indirimden yararlanmayı düşünmüştü. Daha sonra ise, davanın seyrine ve de siyasî konjonktüre göre, yani, Org. Faruk Gürlerin Cumhurbaşkanı olup olamayacağı hesaplarına göre, bu ifadelerinden "rücû" ederek oldukça zigzag çizecekti. Kendisi, 1969 tarihlerinde, sosyal muhalefetin kabarmasıyla, 9 ve 12 Mart 1971'lerde yapılacak askerî darbeleri, önceden görmüş, ya da tahmin etmişti. O da pek çok "cuntacı" gibi, hayaller kurmuştu. Ya İçişleri Bakanı, veya Emniyet Genel Müdürü olacaktı!...

Kaplangı, bir süre sonra, bu kez bir araya getirilen yeni bir "cunta" davasında, "T. Turhan ve Arkadaşları Davası"nda yargılanmaya başladı ve bizim koğuştan ayrılarak arkadaşlarının yanına, ünlü G Koğuşuna gitmişti.

O, girdiği bu işlerden ötürü çok pişmandı. Kendisine takılırdık:

- Demek sizinkiler iktidara gelseydi, sen İçişleri Bakanı olacak, "anarşist-komünistlerin" iflahını kesecektin, öyle mi?

- Yahu bizim dünyadan haberimiz yok, iyi ki, iktidara gelmemişiz; maazallah bizden ne köy olur ne de kasaba...

- Çok doğru iyi ki, gelmemişsiniz. Eninde sonunda siz de faşist olur, bu ülkenin en değerli beyinlerini yok ederdiniz...

- S. arkadaş, benim öyle faşizm, komünizm üstüne derin bilgim yoktur. İlk kez cezaevinde bu türden konularla tanışıyorum. Eğer burada bir kaç namuslu, dürüst, mert, erkek ve her şeyine güvenilir adamla tanışmamış olsaydım, emin olun bu cezaevinden antikomünist olarak çıkardım. Diyordu diyaloglarımızda...

R. Kaplangı, bu biçimde tanımladığı kişilerin cezaevinde çıkardığı o talihsiz kavgada ve yapılan sorgulamalarda, gerçekliği yansıtarak taraf tutmuştu. Bu tutumuyla devrimcilerin kendisine gösterdiği dostluğa karşı o da bir "ahde vefa" örneği göstermişti; anlaşılan, Cezaevi komutanı sorgusunda, ondan düzgün bir ifade (rapor) almıştı; ayrıca, kışkırtma ve yanlışlıkları körüklememiş, yapıcı bir rol oynamıştı. Genel tutumuyla da herkesle şakalaşır, dostluk kurar, cezaevinden nasıl kurtulunacağını bıkıp usanmadan herkesle tartışırdı. Bu konuda aklına ve eleştirisine müracaat etmediği kişi bırakmamıştı; o, cezaevinde, onun deyimiyle "fıttırmadan" ayakta kalmanın yo-

lunu bu türden diyaloglarda arıyordu. Geleceğin ülkemiz insanına neler getireceği gerçekten soruşturulmalıydı.

Rafet Kaplangı, gördüğü işkencelerden sonra bilinciyle değil ama, sezgisiyle bir gün Türkiye'de devrim olacağını da kavrıyordu. Bizlerle yaptığı sohbetlerde: "Devrim olunca sizden bir aylığına bana Emniyet Genel Müdürlüğü görevi vermenizi istiyorum. Başka bir isteğim yoktur, Devrim'den. Bana bir aylık sorumluluk verin, gerisine karışmayın. O o..... evlatlarını siz temizleyemezsiniz. Bu benim işim. Bu temizliği ancak ben yaparım!.." derdi.

Zamanı geldi o da dışarı çıktı. "Cunta-munta" senaryolarıyla siyasal-ekonomik kriz atlatılmak istenmiş, iktidar kavgasında, çeteler bir biçimde ve geçici anlaşmalarla uzlaşmışlardı. Artık "anarşist, komünist, bölücü, vatan hainleri" cezaevlerinde kalacaktı, "cunta"lara bel bağlayanlar değil.

Kaplangı'nın düşmanları çoktu. Bu sefer ticaretle uğraşıyor, suya sabuna bulaşmıyordu. Emekli maaşı, evi, işyeri ve arabası vardı. Hakkında "Aydınlık" basınında bir kampanya açılmıştı; bu yayına karşı hazırladığı tekzip, iyi saatte olsunlarla "Aydınlık"çıların işbirliği sayesinde avukatının yazıhanesinden çalınmıştı. Bu durumdan çok irkilmişti; fakat tekzip konusunda ısrarlı da davranamamıştı. Durumu, karşılaşınca kendisine sorduğumuzda, "çirkefe bulaşana değer verip üstüne yürürsen, değer kazanacak, üstelik bu işler bizden geçti, üç beş dostumuz hakkımızda ne karar verirse biz oyuz, ötesi kuru gürültüdür" diyerek konuyu sesip atardı.

Bir zamanların "malî denetim" konusunda en yetkili polis şefi, otel işletmesinde, Kıbrıs'da ticari ortaklıklar, büfecilik vb. pek çok işe heves ve merakla girdiyse de, bu işlerde dikiş tutturamadı.

R. Kaplangı, kalp ameliyatı olduktan sonra, sağlığını koruyamadı. "Ticari" işleri düzgün gitmedi; işi ve evi elinden uçtu gitti... "Emri hak" geldikten sonra, eşi ve çocukları çok büyük maddi ve moral sıkıntılar çekerek perişan oldular...

R. Kaplangı, hapisane arkadaşlığına bir "cemile" olmak üzere, bizim kalp şikayetlerimiz için de elinde olanı esirgememiş, doktor, ilaç ve hastane sıkıntılarına "çare" ararken ve en azından manevi-moral dayanışmasını eksik etmemişti; aynı zamanda cezaevi arkadaşlarını aramasını da ihmâl etmemişti.

Kimi insanlar için ilk karşılaşmada verilen not değişmiyor ve geçerliliğini büyük ölçüde koruyordu. Kimileri için ise bu kural geçerli olmayabilir ve ilk izlenim insanı yanıltabilirdi. N. Sağır ise, ilk tanıma uygun biri olarak cezaevinde benden istediği notu alıyordu.

Birlikte yargılandığı dava arkadaşı Ziya Yılmaz ile bizim koğuşa verildiği gün kendisini tanımış, THKP-C I ve II Dava dosyalarını büyük bir titizlikle incelemiştim. Bu davanın önde gelen sanıklarıyla da konuyu ayrıntılı olarak konuşmuş, tartışmıştım. Geçmişle ilgili değerlendirme yapmaya aday hemen her eğilimdeki arkadaşlarla dava üzerine fikir alış verişi yaparak onun hakkında yapılan eleştirileri dinlemiştim. Bu sebeple kahramanımızı ve bu türden örgütlenmeler içinde "devrimcilik" adına yapılanları yeterince tanıyor ve biliyordum.

N. Sağır, Ülkü Ocakları üyesi ve bu örgütün pehlivanı iken, Necmi Demir'lerce keşfedilerek Dev-Genç'e kazandırılan bir "militan"dı. Arkadaşları onu öyle tanıtıyordu. Sanırım Dev-Genç üyeliği 6 ayını doldurmadan gene aynı kişilerce THKP-C'ye transferi yapılıyordu. İnsanlar hiç şüphesiz gerici ideolojilerin etkilerinden arınıp ilerici ideolojileri kavrayabilir, eski örgütlerini değiştirebilirlerdi. Eskiyi aşabilene, böylelerine derin saygı duyulurdu; bazen tersi de görülebilirdi...

Kahramanımızın kısa sürede böylesine yükselmesi ve kendisine büyük umutlar bağlanarak, çapından büyük işlere soyunması-soyundurulması, bana çok garip ve ilginç gelmişti. Hakkındaki yazılı malzemeleri okuyunca ona olan ilgim daha da artmıştı. Ayrıca aynı koğuştaydık, kendisini ve davranışlarını çok yakından izle-

mek, gözlem yapmak ve değerlendirmek imkânı vardı. Onun sergilediği profil ne devrimci ne de sosyalist kriterlere uyuyordu. N. Sağır hakkında bir yargıya varmak gerekiyordu; kendisine devrimciyim diyen her insan bu tür yargılardan istese de kaçamaz ve geçmişini, yaptıklarını genel bir kritikten kaçıramazdı. Devrimcilik sıfatını atıp köşesine çekilene ise söylenecek bir şey yoktu.

Necati Sağır ve onun türevleri "siyasî tutsak" ölçütlerine asla uymayan tiplerdendi. Böylelerinin cezaevlerindeki görüntü ve "serüveni" devrimciden çok, lumpen bir profili andırıyordu. Adli tutsaklar arasında sıkça görünen kabadayılık gösterileri, mafya ya da çete hiyerarşilerinin dahi bir "raconu" varken, hiçbir ahlâkî ve siyasî kategoriye girmeyen, ayrıca, devrimci ve komünist olmayan birilerinden nasıl siyasî terbiye ve devrimci ahlâka uyumlu olmak beklenecekti?...

N. Sağır, N. Demir, K. Dede ve daha onlarcası "siyasî tutsak" kimliğinden çok uzak olan görüntüleriyle, devrimci harekette bir nokta dahi olamayacaklarının işaretlerini veriyordu...

N. Sağır gibilerinin yerine, daha donanımlı ve gerçekten militanlardan oluşan bir ayrı THKP-C örgütü de olsaydı, değindiğimiz konular değişecek miydi? Bu türden örgütlenmelerde Parti, program, ideoloji ve kadro sorunu, devrimci ve Marksist ilkeler-kurallar ve normlar ölçeğinde gözetilmiş miydi? Bazı yargılar yerini daha olumlu olana bırakacak mıydı? Hayır. İş başından hatalıydı ve bu türden örgütlenmeler temelden yanlışlar üzerine kuruluydu. Kişiler doğallıkla bu hata ve yanlışlardan sonra yeni hata ve yanlışların kapısını aralayacaktı. Böyleleri, bu hareket hakkında gerekli değerlendirme ve hesaplaşmanın yolunu tıkayarak sulandırıp zedelemişti. Onlar, her süreçte ayrı kabuk değiştirdikçe daima eloğlunun gündemine yardımcı olacaktı. Ülkemizde oluşan kimi nesnel şartlar kadroları bir araya getireceği zaman bu türden insanlar devrimci kadroların kişilik ve onurlarını yaralamak için akıl almaz işlere kalkışmıştı. Kısa bir süre için dahi olsa, böyleleri yeni yetişen genç kadroları yalan ve zehirle besliyordu. Geçmişi namusluca aktarmayıp, hareketin ıskatına oturabiliyordu.

12 Mart'da yargılanıp hüküm giyen her insan ya da 12 Mart'dan postu deldirmeden dışarı kaçan her kişi mutlaka yeni

bir siyasî eğilimin ya başına geçmiş ya da böyle bir örgütlenmenin içinde faal rol oynamıştı. Kuşkusuz bunlar arasında işçi sınıfının ulusal ve uluslararası ölçekteki çıkarlarını gözeten, ciddî ve donanımlı tek bir hareketin oluşmasının özlemini duyanlar da vardı. Çeşitli çağrışımların ardına sığınmayan ve idealizasyonlara kapılmayanlar, farklı konumları bulunmakla beraber, "birlikte neleri yapabiliriz?" sorusuna dürüstçe cevap vermeliydi. Doğrusu böyle olanlar her altüst oluşta seçiliyordu. Küçükburjuva hastalıklarına bulaşmamaya özen gösteren ve asla kariyere soyunmayan, devrimci hareketin genel çıkarlarını her şeyin üstünde tutmaya çalışan, mücadelenin ateşinden geçen, yaşamış-acı çekmiş, devrimcilik yerine soytarılık yapmamış, onurlu ve kararlı tutumuyla proleter karakterini lekelememiş olan kimi kadrolar bu türden bir yanlışlığı işlememişti. Bize göre, devrimci harekette rol alan, işçi, emekçi, öğrenci, öğretmen, avukat, doktor vs. olmak, farklı kesimlerden gelmiş olmak önemli değildi; adam olmak, devrimci hareketi bölmemek, asalaklıklardan arınmak önemliydi.

Çünkü bu kadrolar, bütünden parça koparmanın suç olduğunu ve bunun hesabının acımasızca bir gün sorulacağının bilincindeydi. Onlar, uluslararası tekelci sermaye ve onun ülkemizdeki uzantısı yerli ortaklarının gündemini de, bu gündemin nasıl değiştirileceğini de biliyordu. Bu yüzden de acele etmeden sabırlı ve tutarlı olmaya, süreç içinde hareketin arınması yolunda hesaplaşmaya ve üretimden kopmamaya özen gösterenler de vardı; ayrıca böyleleri haklıydı. Sınıflar mücadelesinde, her koşulda iradesini gösteren arkadaşlarımız ağır ağır da olsa, tutulacak ana halkayı işaretliyor ve bu hattan kopmamaya çalışıyordu.

Evet herkes bir yol tutmuştu.

Kahramanımız, İstanbul'un ev ev aranması döneminde Hava Yüzbaşı İlyas Aydın'ın tuttuğu eve sığınmıştı; N. Sağır, Necmi-İlkay Demir çifti ve İrfan Uçar'la beraber burada yakalanmıştı. N. Sağır bu eve nasıl gelmiş ve ona bu adresi kim vermişti? Bu konuda rivayetler çeşitliydi. Bu evle sadece Mahir ilgi kuracaktı; ayrıca telefonla yalnızca İlkay, o da ingilizce olarak, gerektiği zaman konuşulacaktı!.. Evde kalan üç kişi dışında hiç kimse bu evle ilgi kurmayacak ve yerini bilmeyecekti!..

Örgüt kararı böyle iken N. Sağır yakayı ele verir vermez, polis ağabeylerinin önüne düşüp bildiği bütün (ki, N. Sağır bütün örgüt evlerini ve kadrolarını bir bir biliyor ve tanıyormuş) evleri teker teker gösteriyor. THKP-C I Dava'sının sanıkları çorap söküğü gibi onun sayesinde çözülüp ortaya çıkıyordu. Barınmasız kalan, sığınacak yer bulamayan Mahir, Hüseyin, Ulaş bu yüzden kolaylıkla yakalanıyor ve bilinen olaylar zinciri gelişme gösteriyordu...

N. Sağır'ın polis deneyi, ifadesi elbette kötü olacaktı. Bu nedenle kimse onu tek başına suçlayamazdı. Deneysiz, toy, sosyalizmden habersiz, Ülkü Ocakları pehlivanlığından "devrimci"liğe daha yeni terfi etmiş birisi başka ne yapabilirdi? Ayrıca, THKP-C gibi örgütlenmeler içinde!..

N. Sağır, Harbiye hücrelerinde karadenizli bir er ile tanışır. Hücrede herkesin canı çıkarken o hemşehrisinin koruyuculuğunda dışarı çıkabilir, voltasını atar, sigara içebilir, öte beri aldırır ve dışarıya mektup dahi yazabilirdi. Yazdığı bu mektuplar üzerine polis gerekeni yapar ve 30'a yakın kişi daha THKP-C I Dava sanıkları arasına ustalıkla monte edilebilinirdi!..

Onun bu mektupçuluğu K. Maltepe Cezaevi'nde de sürüyordu. Bir gün benden görünmeyen mürekkebin nasıl imal edilebileceğini, hangi işlem sonunda okunacağını öğrenmişti. Sonradan ne görelim, cezaevinde gerekli imalat yapılmış bizim dolma kalem kullanılmış, daha henüz kapağını bile açmadığım, MEB klasiklerinden bir kitabımıza kıyılmış ve kahramanımız kadınlar koğuşuyla gene erler aracılığıyla mektup servisini kurmuştu! Bu mektupçuluk serüveni ve sakıncaları karşısında kendisini, dava arkadaşlarını ve Ziya Yılmaz'ı uyarmıştık. O, bütün bunları dinlememişti. Bu mektup ve talimatlar sonuçta onların aleyhine delil olarak dosyaya girmişti. Askerî savcı, bayımızın bu marifetlerini mahkemelerde delil olarak kullanırken, o adeta laz fıkrasındaki espriyi andırır bir mantıkla, "biz bunu savcıyı sınamak için, bilerek yaptık..." diyebiliyordu; yani "aldattim oni" diyerek aklınca "savunmasını" yapmıştı!..

N. Sağır'ın söz konusu davadaki rolü ve yeri neydi? (Mahir Çayan ile ilgili bölüm de değinildi) Arkadaşları ona silah ve cep-

haneleri saklama görevi vermişti. Kendisine güvenilerek teslim edilen malzemeler iskambil kağıdı gibi aklına gelen her insana dağıtılmıştı. İyi ve temiz düşüncelerle bu "dağıtımı" gerçekleştiren insanlar sonradan rahatlıkla davanın sanıkları olmuştu.

Bir gün onu karşıma alıp, dostça sorguladım; bana anlattıklarını değerlendirip eleştirdim; ayrıca, ne yapılması gerektiği konusunu da anlatmaya çalıştım. O, bu dostça yaklaşmadan ve eleştirilmekten sıkılmış ve konuşmayı dışarı taşırmıştı. Koğuşumuzdaki davranışları da çok faullüydü. Yaptıklarından ötürü sinirleri bozuluyor, içini döküp özeleştiri yaparak rahatlayacak yerde, işi lumpenliğe ve "hayta"lığa döküyordu. Çoğu gençler gibi yapılan eleştiri ve uyarıları aşağılama biçiminde değerlendiriyor ve "bozuk" çalıyordu. Halbuki uyarı görevini yapanların kastı açıktı: Gençlerin eğitilmesi, devrimci ve ahlâklı birer kimlik kazanmasıydı. N. Sağır ise DGSA'de hava basarak haksız bir üne kavuşmuştu. "Devrimci"liğine leke sürülmüş olarak anılmak ağırına gidiyordu. Ayrıca, gelecekte de insan içine girmek, "önder" olmak tutkusu içinde yanıp tutuşuyordu. Çünkü, bu türden bir "devrimcilik" modaydı ve çok tatlıydı. THKP-C "sanığı" olmak, duruşmalarda ardına bakmadan hava basmak, o dönemin az insanına nasip olan bir rütbeydi. Her ne kadar Mahir Çayan o ve onun ardı sıra davaya sokulanları, duruşmalarda verdiği ifadeleriyle davadan ayrılıp zabıtlara geçirerek gerçeği söylemişse de, olan olmuştu bir kere... Kaç kişi duruşma zabıtlarını inceleyecekti? Ya da bu malzemeleri yayınlayacaktı?

Türk Solu'nda "toplumsal hafıza", arşiv ve kurum oluşturma, hesap sorma, tarihsel yanlışlıklardan kopma, arınma ve ayrışma diye bir sorun yoktu! Asla da gündeme getirilmemişti!...

Zamanla Mahir Çayan da koğuşumuza gelerek, aramıza katılmıştı. Onun ilk talebi, bu türden çürük adamları koğuştan uzaklaştırmanın yolunu bulmak olmuştu. Bu koğuş değiştirme önerisi N. Sağır gibilerinin canına minnetti. İşçi koğuşundaki emekçi "dostluğu" onu fazla sıkmıştı; onun açısından daha kalabalık bir koğuşa gitmek bir kurtuluş yoluydu.

Kahramanımız gittiği koğuşlarda kendi ahlâkına çok daha yakın arkadaşlarına kavuşunca, C, D, E koğuşlarının mozayiği iyi-

ce renklenmişti. Sabahtan akşama kadar bitmez tükenmez mavralar, boğuşmalar, güreşler, dayanılmaz gürültüler ve daha neler neler... Bu türden bir havaya kapılan gençlerin yaptığı en ilginç "eylem", cezaevinde gerçekleştirilen "Kültür Devrimi"ydi. N. Sağır'ın başını çektiği bu "eylem"de, başta Nazım'ın kitapları olmak üzere (Çin taklidi) diğer bazı kitaplar da yakılmış, alevlerin çevresinde ilkel dans çağrışımları yapılmıştı. Bu gençler, bir yandan Selda'nın plaklarını çalıp doyum sağlıyorlardı; öte yandan cezaevinde "Kültür Devrimi" yaparak, "devrimci" geleneğimize toz kondurmuyorlardı (!)

Bu konuda yapılan uyarı ve eleştiriler karşısında da, lümpenliğe özenerek terbiyesini bozmaya yeltenmiş ve bana adımla hitap etmeye kalkışmıştı. Kendisine:

- Bana bak! adımla hitap etmek hakkını sen ne zaman kazandın?

- Ne demeli, S. Usta mı diyeceğim? Yoksa bey mi?

- Bana ancak yoldaşlarım adımla hitap eder. Ustalığa gelince burası bir fabrika olsaydı elbette öyle söyleyecektin. Bana yalnızca I. Şubenin polisleri "bey" diye hitap eder. Fakat sen bu şekilde konuşarak küstahlığını elden bırakmıyorsun. Seninle hiçbir garabetimiz olmadığına göre ilkin saygılı olmayı öğreneceksin! Anladın mı?

Bayımızın kulaklarının çekilmesi işe yaramazdı; kaşınıp duruyordu; ille "beni tokatlayın, ben başka dilden anlamam" dercesine yaygaracılık yapar ve gene bildiğini okurdu. Çünkü hiçbir terbiye çeşidinden nasibini almamıştı; yalnızca kaba güç gösterisinden anlıyordu.

Onunla ikinci kez Sağmalcılar'da karşılaşmıştık.

Benim bu cezaevine gelişim çoğu "devrimciler" gibi onun da keyfini kaçırmış ve koğuşlarına gitmemem için cezaevi yönetimine ricalarda bulunmuş ve "iradelerini" yansıtmışlardı.

İki yıl Selimiye'de güneş yüzüne hasret kalmıştık. Sağmalcılar cezaevindeki tutuklular ise sanki sayfiyedeydi; soyunup dökünmüş ve yağlanıp güneşten nasiplerini almışlardı. Hepsi sağlıklı ve dinçti. Sporun bütün türlerini yaparak vücutlarını geliştirmişlerdi; imkânları ve bol paralarıyla adeta yiyip içip semirmişlerdi. Bizler

ise, karanlığa alışmaya çalışan tavuklar gibi güneşe göz kırparak bakıyordu. Aylarca, gözlerimizin sulanması geçmemişti. Gözlerimizin kaybettiği mesafe kaybını bir türlü gideremiştik.

Kaldığım koğuş ile N. Sağır'ın liderliğini, pardon şamanlığını yaptığı koğuş sakinleri aynı bahçeyi kullanmaktaydı. Cezaevinde olup bitenleri ve genel davranış biçimlerini ve komün ilkelerini öğrendikten sonra, biz de bahçeye güneşlenmeye çıkmıştık. Arkadaşlar bana bir de şort uydurmuşlardı. Battaniyeleri yere yayarak güneşe kavuşmuştum. Benim bu özgürlüğüm bayımızın ağırına gitmiş olacak ki, kurduğu çetenin tayfaları karşısındaki "itibarı"nın bozulmaması için bana çatmanın fırsatını kollamaya başlamıştı. Böyle bir şamana itaat etmekte asla kusur etmeyen koğuş sakinlerinden hiçbiri yanıma gelmemiş, merhaba dememişti; şaman'ın yaptığı büyü ve sihiri bozmaya cesaret edememişlerdi. Bu şamana tapanlar arasında kimler yoktu ki; avukatlar, mühendis odaları başkanları, yazarlar, tiyatrocular, sendikacılar, eğitimciler, subaylar, işletmeciler, boksörler, güreşçiler, karateciler, öğrenciler vd... (Yavuz Gökmen, Selahattin Güleç, Süha Pelitözü, Selçuk Şahin Polat, Yavuz Önen, Abdullah Yılmaz, Hüseyin Özkan, Mustafa Alabora, Güven Şengil, Erkan Akın, Av. Yalçın Öztürk, Av. Sadık Akıncılar, Mustafa Aynur, Doğaner Seçer vs... Bu insanların zaman içinde serüvenini izleyince, Türk Solu'nun bu kadar "cürete" rağmen neden ciddî kurumlaşmalara gidemediğinin kimi ipuçlarını yakalamak da mümkün olacaktır, diye düşünüyoruz... Kuşkusuz 12 Mart 1971 faşist baskı dönemini geriletmek için öne atılan her birey, özünde, insan olarak temiz, doğru ve iyi niyet taşıyordu. Dönemin sosyal muhalefeti o kadar güçlüydü ki, halk kitleleri yürütülen devrimci mücadeleden oldukça etkilenmişti; işçi, emekçi, öğrenci, memur, bürokrasi, herkes dalga dalga yayılan sosyal muhalefetin içindeydi; emperyalizme, kapitalizme karşı son derece coşkulu, heyecanlı ve korkusuz bir ortam oluşturulmuştu... *Devrimci Hareketi* yönetip yönlendirecek PARTİ'nin yokluğu yüzünden bu potansiyel güç, sürekliliğini koruyan, giderek yayılan, fakat bir türlü merkezileşememiş konumuyla, bir türlü iktidara uzanamıyordu. THKP-C'nin de, "örgütler anarşisi"ne dönmüş kümelenmeler içinde, ideolojik-teorik ve örgütsel dona-

nımı yoktu. Bu türden devrimci ve marksist bir konumu olmayan örgütlere Bay Necati Sağır ve ona "biat"ta kusur etmeyen "zevat" ta, doğallıkla "devrimcilik" talim edecek ve hiçbir zaman bu türden ilişkilere ne eleştiri, ne de özeleştiri yönetecekti...)

Demek bay Necmi Demir ile Kamil Dede Selimiye'yi, bay Necati Sağır'da Sağmalcılar'ı parsellemiş ve THKP-C'nin mirasına-ıskatına oturmuşlardı. Acaba diğer cezaevlerinde de buradakini andıran şamanlar var mıydı? Geçmişleri sorgulanmadan bu çapsız şamanlara biat edilmesi olgusu insanı düşündürüyordu. Bu korkunç ilkesiz ilişkilerde şaman mı yoksa tayfalığa soyunanı mı eleştirip kınamalıydık? Yoksa Rousseau ile Diderot'u mezarlarından çıkarıp ülkemize mi getirmeliydik?..

Kahramanımız tayfalarına öyle bir senaryo çizmiş ve geçmişi öyle güzel ve namusluca (!) aktarmıştı ki, bizi görenler düşman görmüşçesine yolunu değiştiriyordu. Fakat bir kışkırtma ve provokasyon tezgâhlayacak kadar ne yürekleri ne de yetenekleri vardı. Bana karşı bir tertip yapmaya yüzleri daha tutmuyordu. Hakkımda yapılan spekülasyon ise tayfaları harekete geçirmeye yetmiyordu.

Bayımız, biz güneşlenirken, kaldığım koğuştan bir işçi arkadaşla bana bir mesaj göndermişti. Bak sen "diplomasiye" işçiye karşı işçi kullanılacaktı! Mesajı şöyleydi:

- Ona söyleyin, bahçede güneşlenmek yasaktır!

- Niye yasak?

- Bilmem, ben elçiyim, bana öyle söyledi.

- Bana bak arkadaş, sen bir işçisin, sana postacılık görevi veriliyor, sen de kalkıp bu mesajı bana getiriyorsun. Bir işçi bu meselenin arkasındaki sebebi kavrar ve alet olmaz. Seni ayıplıyorum. Git seni bana gönderene söyle, bir derdi varsa aracı kullanmadan ne söyleyecekse gelip kendisi söylesin.

İşçi arkadaş, alet olduğu bu meseleden bin pişman olarak ayrılmıştı; ayrıca dediklerimi yerine getirmişti. Bu arada kopacak fırtınadan bizim koğuş sakinlerini de haberdar etmeyi ihmâl etmemişti.

Bu kez, bay şamanın naylon gerillalarından biri (ki, eskiden

saygılı ve tanıştığımız Doğaner Seçer isimli bir askerî öğrenciydi) verilen "emir" gereğince yanımıza yaklaşmış ve yüreği heyecanla çarparak, elleri titreyerek:

- Bahçede şortla güneşlenmek yasaklanmıştır. Lütfen bu karara karşı gelmeyin!

- Ne o şimdi de postacılık görevi sana mı düştü?

- Ben bana verilen görevi yapıyorum.

Sana bu görevi verene söyle, kendisi gelip söylesin, aracı kullanmasın!

İkinci postacı da "emri" tebliğ etmiş, fakat şamanın "buyruğu" yerine getirilmemişti. Şaman ve tayfalar bir araya toplanmış konuyu tartışıyordu. THKP-C'nin bu "kahraman"ı, bir işçi karşısında böylesine bozuma uğrarsa, sihir ve büyü bozulur, "emir" ve "komuta" zinciri felce uğrardı!.. Bu sefer bayımız istemeyerek yanımıza gelmeye zorlanmıştı; yapacağı başka birşey kalmamıştı. Bu kez o söze başlamıştı:

- Bak arkadaş, sana saygılı davrandık iki kere adam yolladık, dinlemedin. Burada güneşlenmek yasak!

Naylon gerillalar liderlerinin emrini yerine getirmeye hazırdı; heyecanla bu işin nereye varacağını bekliyordular. Ayağa kalkarak, onların da duymalarını sağlamak için sesimi yükseltmiştim:

- Necati, ben cezaevinde nasıl yatılıp kalkılacağını bilirim; bana yol-erkân gösteremeyecek biri varsa o da sensin! Senin paşa gönlüne göre konulan yasaklara uyacağımı mı sanıyorsun? Senin benimle konuşmaya dahi yüzün olmamalıydı. Burada yapacağın tek şey vardır, doğruca koğuşuna git ve yüzünü yere yık! Haydi bakalım! Anlaşıldı mı?

Sağmalcılar cezaevindeki şamanlık gösterisi böylece ilk yarayı almıştı. Daha ileri gidecek durumları yoktu. Necati arkadaşlarının yanma çekildi. Kendi kendine dırlanıp duruyordu. Kimi tayfa müsvetteleri ise, "biz niye yere bakalım?" diyerek garip bir karşılık vermekten kendilerini alamamıştı.

Cezaevlerinde devrimcilik adına birçok saçmalık görmüştüm; fakat böyle aptalcasını yeni görüyordum. Baylarımız, bu ceza-

evinde donlarını bile fora indirip, yağlanıp tunç kesilmişlerdi; biz iki yıl güneş yüzü görmemiş, kağıda dönmüşüz, neymiş efendim şortla (mayo değil) güneşlenmek yasakmış. Şamanın asıl derdi, La Fonten'in, "suyumu bulandırıyorsun" hikayesindeki kurdun niyetine benziyordu. Fakat bayımız hesap hatası yapmıştı; çünkü biz kuzu değildik; onun kurtluğu da tartışmalıydı...

Biz güneşlenmeye devam ettik, o da bu cezaevindeki ilk dersini almıştı.

Zaman geçti, şamanların tayfaları birer ikişer sihir ve büyülerden kurtulmaya başlamıştı. Artık şamanların ot kök tütsüleyip, acayip pozlara bürünüp, trans haline girmelerinin görünürde inandırıcı bir etkisi kalmamıştı. Cila zımparayla kazınmış sahte görüntüler yavaş yavaş dökülmeye başlamıştı.

Bu arada tahliyeler çoğalmış ve yargılanan sanıkların çoğu Selimiye cezaevine alınmıştı. Şamanımız bir arkadaşıyla (Mustafa Aynur) tayfasız ve korumasız kalmıştı. Onları da bizim koğuşa vermişlerdi. Gene bir araya gelmiştik. Şimdi onunla konuşup, tartışmanın tam sırasıydı. Diyaloğu gene biz başlattık. Geldiği örgütlenmeye devrimci eleştiri yöneltenlere yakışıksız bir lisanla saldırıp sataşıyordu. Ona göre devrimci değerlendirme yapanlar hain, dönek ve ajandı. Kendisine sorardım:

- Böyle seviyesiz suçlamaları bu arkadaşların yüzlerine karşı da söyleyebilir misin? Niçin arkadan konuşuyorsun. Sosyalistler problemlerini yüz yüze, açıkça, dürüstçe, küfürleşmeden ve horozlanmadan tartışır. Artık ilkellikleri bırakmak gerekmiyor mu? Sonra bütün söylediklerin tevatür, nesnel gerçekliği yansıtmıyor, ayrıca bilimsellikten uzak ve öznellik üzerine. Böylesine yüzeysel spekülasyonlarla hata ve yanlışlıkların değerlendirilmesi yapılabilir mi? Bak uzun zamandır içerdesin, okuyup bilgilerini çoğaltmalısın. Çeteciliği bırakıp biraz kitap karıştırsaydın ne iyi olurdu.

Ertuğrul Kürkçü'nün Sağmalcılar cezaevine gelmesiyle bayımızın mırığı iyice düşmüş ve yatağından çıkmaz olmuştu. Pekçok yanlışlar yapan genç bir insanın üzerine gitmek doğru değildir, bunu biliyordum. Fakat bu kereta öylesine onulmaz yaralar aç-

mıştı ki, ya onu eğitip adam edecektik ya da tükürdüğünü yalatacaktık. Bunu o istemişti. Dayanamadım, vardım üstüne:

- Bak Necati, Ertuğrul aramızda, aynı koğuştayız. Niçin ondan köşe bucak kaçmaktasın? O lumpenliğe özenmedi. Senin yaptığın saçmalıkları bir kalemde silip atacak kadar devrimci olduğunu umuyor ve sanıyorum. Kalk yatağından, birlikte oturup konuşalım. Haydi, maskaralığı bırak, militan isen, aynı davadan arkadaşlarınla konuşmak, tartışmak zorundasın! Neden çekinip korkuyorsun?!..

N. Sağır çok nane karıştırdığından öneriye yanaşmamıştı. Ertuğrul'un kaldığı süre içinde koğuşun en uysal, sessiz bir sakini olarak önünü ilikleyebilmişti. Demek zavallı başka dilden anlamıyordu.

Ona daha yakın olmak ve diyaloğu sürdürmek için nöbetlerimizi aynı günlere getirmiştim. Bir işçiden daha işe yatkın ve titiz olduğunu göstermek için benimle adeta yarışırdı. Erken kalktığım için, koğuşu temizler, siler süpürür, çayı demler, kahvaltıyı hazırlar, arkadaşları uyandırırdım. O ise "niçin beni uyandırmadın" diye sitem eder, yapılacak ağır işleri bana bırakmamaya özen göstererek ödeşmeye girişirdi. Kendi koğuşlarındayken, çok gösterişli ve gürültülü bir yaşayış biçimleri vardı. Hele yemeklerde arkadaşlarını çağırmak için bir karavanının dibini çan gibi çalma işini daima Necati üstlenir ve bu şamatadan büyük bir zevk alırdı. Bu onun en "sevimli" yanıydı. Nöbetinde çalışkandı; fakat onun disiplin ve düzen hakkındaki davranışları mekanik sayılırdı. Eşitlik anlayışı da mutlak eşitliğe (anarşizme) dayanıyordu; ve bu anlayışa titizlikle uyardı.

Bir genel aramada, M. Lütfü Kıyıcı, Mustafa Zülkadiroğlu ve N. Sağır'ın "zula"sından para çıkmıştı. Halbuki cezaevine para girmiyordu; idare isteyene para yerine geçen "marka"lar veriyordu. Ayrıca, sözde komün hayatı yaşıyorduk, hiçkimsenin öyle özel parası falan yoktu; fakat bu bayımızın da, demek ki, hini hacette kullanmak üzere özel parası bulunabiliyordu. Aynı şeyi Necmi Demir-Kamil Dede vs. ilerde yapmıştı; onlar Selimiye, Bay Necati de Sağmalcılar cezaevinde "komün", "örgüt", "disiplin" diye zıp zıp tepiniyor, fakat özel parası da olabiliyordu!.. "Ko-

mün" toplantısında bu konunun sorgulanması sırasında "özel para" saklayanlar sıkıntılı anlar yaşamıştı...

Onun ailesi ve çocukluğu hakkında da öğrenilmesi gereken her şeyi öğrenmiştim. Anlatırken de saklamadan söze girerdi. Bir gün kendisine:

- Necati ağabeyin, İtalya'da NATO'da çalışıyor. Yüksek rütbeli bir asker-mühendis olduğunu söylüyorsun. Senin bu işlere girmen onun aleyhine olmadı mı?

- Yok yahu, o işini bilir, karısı MİT midir nedir, onlar dümenini uydurur.

- İyi ama bu durumu, senin hain, dönek, ajan deme de bir sakınca görmediğin dava arkadaşların duysa ne cevap verirsin?

- O iş başka bu iş başkadır.

- Fakat çocuklara çok kara çalıyorsun? Destursuz saldırmadığın adam bırakmadın.

- Ben boşuna konuşmam, elimde Bingöl Erdumlu'nun eski eşine yazdığı mektuplar var.

- Bu özel mektupları nasıl edindin? Buna hakkın var mı? Şimdi, şantaj mı yapacaksın?

- Ben edinirim. Bir adam cezaevinden cezaevine, sömürdüğü eski karısına böyle mektuplar yazıyorsa, bunun adı nedir? Bu mektuplar bal gibi Faik Türün'e yazılmış sayılır. Bunlar hain ve dönek değil de devrimci midir?

- Mektupçulukta sen de onlardan geri kalmadın. Hem de benim tarafımdan uyarıldığın halde... Bu anlattıkların bilimsel bir değerlendirmenin yerine geçmez ki. Niçin işin temeline inemiyoruz?

- Siz temele iniyor da ne yapıyorsunuz? Sizin davadaki iki dönekle (M. Baykara, İ. R. Göbüt) bilimsel bir değerlendirme mi yaptınız? Bunlar kesin ajan, vurulacak insanlar. Yatağını bile Baykara'nın yanından ayırmadın. Hem onunla konuşmuyorsun. Hem de aynı yerde birliktesiniz...

- Ben herkesle seviyeli bir değerlendirme yapmaya hazır ve adayım. Bunu yapıyorum da... bizim dava hakkında doğru şeyler öğrenmek istiyorsan, sana dava dosyasını, yazılı belgeleri ve savunmamı vereyim; ilkin oku ondan sonra konuşalım. Kişi çekiş-

tirmek yakışık almaz. Birileriyle yan yana ranzalarda yattığımıza gelince; evet ranzalarımız arasında bir metre aralık var. Bunu bilerek seçtim. Koğuşta o kadar boş yatak varki... "Düşmana yakın olmak" için orada yatmayı düşündüm. Bundan rahatsız olan yerini değiştirsin. Ö. Erim de senin yakınında yatıyor. Sen niçin yer değiştirmiyorsun? Ö. Erim'in katında seninle M. Baykara aynı şekilde işlem görüyorsunuz. Bir davadan her çeşit adam çıkar. Dostluklar bozulur, yeni dostluklar kurulabilir. M. Baykara'yı ne karıştırıyorsun, benim tavrıma eleştiri yönelt. Ne yapmışım, ne söylemişim, doğru mudur, yanlış mı? Ölçü budur. Ben örgüt arkadaşlarımızı senin yaptığın gibi suçlamıyorum. Daha çok geldiğimiz örgütlenmeyi, genelin içinde de kendimi suçluyorum. Nasıl bir örgütlenmeye gidilmeliydi diye düşünüyorum. Olaya bütünün içinden bakmaya çalışıyorum. Geleceğe son derece umutla bakıyorum. 12 Mart'ın hesabı, dökümü, sorumlu kadrolarla ve namusluca nasıl yapılır, onu arıyorum. Kimseye kara çalmıyorum. Dönek, hain, ajan suçlamaları senin yönteminle ele alınamaz. Hiç kimse paşa gönlüne göre devrimcileri yargılamak hakkına sahip değildir. Bu yöntemlerle hiçbir yere varılamaz. Ancak bilimsel ideoloji ve örgütlenmenin uzantısında kişilerin rolleri eleştirilebilir. Suçu kişiye yıkınca asıl konu gözden kaçırılır ve doğruları göremeyiz. Elbette kişilikler ve oynadıkları roller önem taşır. Onu gözardı eden yok ki.

- Ne yapalım yani hainleri, dönekleri, ölülerimizin kemiklerini sızlatanları af mı edelim? Savşatan kaçanları, duruşmalarda ağlayanları bağışlayalım ım?

- Hamasi edebiyatı bırak. THKO ile THKP-C'nin sınıflar mücadelesindeki yeri nedir? Bu türden örgütlenmelerin sosyalizmle, işçi sınıfı hareketiyle, kapitalist emperyalist sistemin aşılması mücadelesiyle olan illiyeti ve bağı nedir? Önce bu konuyu konuşalım. Daha sonra, devrimci mücadele nasıl yapılır, dönek ve hain kimdir? Başlayalım bir bir saymaya... Kimileri ölü sömürüsüne sığınıyor. Ölenler bizim çocuklarımız. Mücadelede ölene ve militana ancak saygı duyulur. Sosyalist hareketimizin sorunlarını kişi ve örgütleri kayırıp acımadan tartışalım ve bu yenilginin adını koyalım. İşin temeli buradadır.

- THKO ve THKP-C devrimin yolunu kanla açmıştır. Bu örgütlere kimse dil uzatamaz! Geleceğin mücadelesinin stratejisini çizen arkadaşlarımıza hiç kimse bir eleştiride bulunamaz! Bu yolu açanlar devrim kaçaklarıdır!

Bu diyaloglar Necati'nin mantığıyla bir türlü rayına oturamaz ve çoğu zaman kişilere sövmekle noktalanırdı. Daha ilerisi onun aklına bir türlü giremiyor ve minderden kaçan güreşçi gibi oyunun kurallarını çiğneyip duruyordu. Konuşmaları çoğunlukla saygısız ve sosyalist ahlâkla bağdaşmıyordu; saldırgan ve kırıcıydı. Olay ve olgulara bilimsel bilgiye, akla, mantığa ve insanlığa sığmayan tangur tungur, kuru ve ölü bir mantıkla bakıyordu. Sevgiden uzak, şarlatanlığa yatkın bir kafadan bilimsel kuşkuya ve araştırmaya yatkın bir çaba nasıl beklenirdi? Bay N. Sağır'la yapılsa yapılsa ancak yumruk yumruğa kavga edilirdi. O yolun açılmasına çanak tutmak da bizlere yakışmazdı. Fakat onun bildiği ve uyuz kaşır gibi kaşıdığı yöntem, ne yazık yalnızca ilkel kavgalar yaratmaktan ibaretti.

Bir gün koğuşta, okuma masasının başında, pencereye yakın oturmuş, kitap okuyordum. Bayımızın gene laz damarı tutmuştu; ille "kan arayirum kan kokayirum.." diyen laz fıkrasındaki insan gibi, sinirli sinirli voltaya çıktığını ve hasmını kolladığını farketmiştim. Yanıma tek koruyucusu olan diğer güreşçi Mustafa Aynur yaklaşmış ve bayımızın mesajını iletmişti:

- Necati diyor ki, Yücel Kut'a dayak atacağız. Onun ağırlığı vardır; sakın araya girmesin. Bunu senden çok rica ediyor. Haberin olsun.

- Bak kardeşim, siz çıldırmış mısınız? Bu koğuşta çıkan kavga ve onun sonucu hepimizi ilgilendirir. Koğuş arkadaşlarımızı ister sevelim, ister nefret edelim ve böyle bir yöntemi ben doğru bulmuyorum, ayrıca çok zararlı ve yanlış buluyorum; kim hır çıkarırsa onun karşısına çıkarım. Kavgaya izin yok. Söyle Necatiye bir yanlışlık yapmasın; sen de al onu dışarı çıkar; diğerini de ben yatıştırırım. Delilik yapmayın! Yetti artık bu zırzopluklar!..

Biz bu uyarıyı yaparken Necati, Yücel Kut'a ansızın saldırmıştı. Peşinden de Mustafa Aynur değişmez arkadaşının aptalca

çıkardığı kavgaya karışmıştı. Bir anda camlar kırılmış ve bazı aletler ortaya çıkmıştı. Bu rezil kavgayı da güçlükle bastırmaya çalışmıştık. Bir iki yara bere, yerlere akan kanlar ve onarılmayan düşmanlıklar bu olayın diyetiydi.

Necati'nin dışarda da tayfaları çoktu. Sıkıyönetimin ömrü biçilmiş ve geleceğin tablosu tabak gibi ortaya çıkmıştı. Yeniden öğrenci gençliğin omuzlarına dayalı örgütlenmelerin başı çekilmişti. 12 Mart cezaevi deneyimi dışardaki insanlarımıza Necmi, Kamil, Necati gibilerince aktarılınca artık nasıl bir örgütlenmenin kapısının aralandığını düşünmeye ne gerek vardı. Aynı şeyi, THKP-C adına, Nasuh Mitap, Oğuzhan Müftüoğlu ve diğer zevat daha başka yöntemlerle sürdürecekti...

THKP-C ardılı iddiasıyla, Ankara'da AYÖKD, İstanbul'da İYOKD kurulmuştu. Bu örgütlenmeler içinde kimler yoktu ki, Ali Alfatlı (sonradan Dev-Yol'un önde gelenleri arasına katıldı), A. Muhtar Sökücü (sonradan İGD Gn. Başkanlığına getirildi) İYÖKD taraftarı gençler Necati'nin ziyaretçileri arasındaydı. (Sökücü İGD'ye, oradan da "ilerleme" siyasetine getirilmişti; o dönemlerde aranan ve oluşturulmasının bazı şartları bulunan tek bir gençlik örgütünün yaratılmasının en büyük engelleyicilerinden biri olmuştu. Çünkü "örgütlü oportünizm" gençliğin bütününden ille de programlanmış bir parça koparmak, daha önceki gençlik örgütleriyle yarışmak sevdasına kapılmıştı. Sökücü'de "Zeus aşkına" bu işi gereği gibi yerine getirmişti.)

Necati, dava arkadaşlarıyla Niğde cezaevine gönderildi. Orda da yeni zig-zaglar çizdikten sonra, kendisini keşfeden büyük "seçici"nin, Necmi Demir'lerin safına katılmış ve böylece "her şey aslına rücû" etmişti. THKP-C'nin ıskatından pay çıkaramayan bu "kadro" sonunda çok üstün "yetenekli" Doğu Perinçek abileriyle aynı potaya akmıştı.

MEHMET GENÇOĞLU

Cezaevinde Binbaşı rütbesinde iki subay tutukludan biri Mehmet Gençoğlu, diğeri de İbrahim Keskin'di. Bu iki Hava subayı da, THKP-C'nin askeri örgütlenmesi iddiasıyla davaya sokulmuştu. Onlar da 12 Mart'ın çoğu tutukluları gibi "Anayasayı tağyir, tebdil ve ilgaya matûf" faaliyetlerde bulunmuş, "örgüt" kurmuş, iktidarı ele geçirmek için eylemli kalkışmaya girişmişlerdi! Bu iddia ispatlanamayınca, "sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakküm ve... matûf" diye başlayan faşist ceza kanununa göre yargılanmışlardı. Bu kanunlar da ilerici, yurtsever subayları ordudan tasfiye etmeye yetmiyorsa, türlü çeşitli yol ve yöntemler vardı...

Binbaşı Gençoğlu, anlattığına göre, bağlı olduğu birliğinden bir görev bahanesiyle uçağa bindiriliyor; hem de harcırah ve yolluğu tahakkuk ettirilerek. Ondan sonra doğruca Selimiye'de askerî savcı Naci Gür ile Ülgen Sözer'in karşısına çıkartılıyordu. Gençoğlu, kendisini tutuklatacak bu şık senaryoyu ve işin inceliğini hâlâ bir türlü kavrayamıyordu. Savcılar ona bir iyilik yapıp, "git öğleden sonra, iki saat sonra gel" diyerek onu, konunun inceliğini kavraması için, "git, kaybol" anlamında, Selimiye dışına gönderdikleri halde, kahramanımızın jetonu gene de düşmüyordu. Toz olacağına yeniden randevusuna geliyordu. Ne yapsın zavallıcık? Görev kağıdı, izin belgesi yolluğu ve harcırahı verilerek uçakla postalanmıştı. Toz olması için bir neden yoktu ki!..

Bu yöntemle Gençoğlu'nun sanıklığı sağlanmıştı.

Resmî üniformasıyla tutuklanıp bizim koğuşa getirilmesi

onun çok ağırına gitmişti. İlkin üniformasını almaları, sonra saçlarını erat gibi kesmeleri, içerdeki tutuklulardan bir pijama pantolon getirtilerek yeni bir kılığa sokulması... Bu işlemler Gençoğlu'nun yüreğini çok yaralamıştı. Onun böyle bir törenle sokulduğu cezaevindeki yaşantısı da çok ilginçti. Diğer Binbaşı arkadaşı ise, ta Amerikalardan görevli olarak çağrılmış, hava alanından alındıktan sonra cezaevine konulmuştu. Fakat bu kader ve rütbe arkadaşı, duruşmalar başlar başlamaz postasını koymuş, "beni burada yargılayabilmek için önce Org.Muhsin Batur'un da sanık olarak davaya sokulması gerekir" anlamında şeyler söylemiş, "postasını" koymuş ve tutukluluğu uzun sürmemişti.

Asker tutuklular, "bizim bu cezaevinde işimiz ne?" diye soru yöneltirdi. İlerici, yurtsever askerler bazen çok garip ve safca sorularla hem kendilerini hem de angajmanı çoktan yapılmış kimilerini güç durumda bırakırlardı. Bir NATO ülkesinde bu türden soru sorulur muydu? Batur paşanın sizin aranızdaki örgütsel rolü gereği (tanrı korusun) sanık sandalyesinde oturması akıl ve mantık işi miydi? Tarihimizde bir örneği daha var mıydı? Evet bir tane vardı, Talat Aydemir ile Fethi Gürcan. Fakat onların rütbeleri Orgeneral değildi ki... Hem onlar "Kemalist" geleneğin afacan ve yaramaz çocuklarıydı. Anayasamızı "tağyir, tedbil ve ilgaya matûf" eylemli kalkışmalarda kural dışına çıkmışlardı; onların Org. Gürler, Org. Batur, Org. Tağmaç ve Oramiral Kayacan ile kıyaslanması yakışıksız düşerdi!..

Batur paşa Hava Kuvvetleri içindeki ileri fikirlerin etkisini istihbar edip, izlettirdikten sonra, Sunay'a iki adet rapor sunmuş ve ABD'nin teori ve doktrinleri doğrultusunda, "orduda hızla yayılan sol fikirlerin önlenmesini" yazılı olarak istemişti. Oysa bütün Kuvvet Komutanları ordu içindeki kıpırdanmaları ve cunta hareketlerini bal gibi bilmekteydi; daha doğrusu her Kuvvet Komutanının ayrı ayrı cuntasal ilişkileri vardı. Bunun aksini düşünmek zaten cunta mantığına tersti.

Bnb.Gençoğlu, bizi gıyabımızda tanımaktaymış. İçeri düşmesinden ve başına gelen bu işlerden ötürü yakınır dururdu. Hikayesini anlatmadığı kimse kalmamıştı. Bu senaryoya kendisi de güler, fakat oynanan oyunu bir türlü hazmedemezdi. Cezaevini de

hiç sevmemişti; bir an önce bu kötü yerlerden kurtulmak için can atıyordu. Bu konu üstüne aramızda şakayla ciddilik arası tatlı tartışmalar çıktığında, dayanamayıp sorardı:

-Yahu S.Usta, bir de senin aklına müracaat edelim. Bu olup bitenlerin adı nedir allahaşkına? Kafam karıştı benim, (Aklım g.. veren oldu...) neredeyse fıttıracağım; yahu bu ne aptallık, memleketimizde bunlar mı olacaktı? Ya bize yapılanlar? Bu adamlarda, vicdan, insaf, merhamet ve namus yok mudur? Nedir? Hele bir anlat, gözünü seveyim... Burada yatmak çok ağırıma gidiyor; utanmasam ağlayacağım. Çocuğum yerinde terbiyesiz, görgüsüz insanlarla bir tutulmak kahrediyor beni. Uykum, huzurum ve sağlığım bozuldu. Sinirimden neredeyse oynatacağım... Vallahi doğru söylüyorum. Dayanamıyorum arkadaş, isyan ediyorum, yalandan ne çıkar, benim aklım hepten karıştı.

-İlk canlı organizma nasıl oluşmuştur. Bu süreci herhalde bilirsin. İlkin hücreyi oluşturan iki temel maddeye, su ve oksijene değinelim, ondan sonra günümüze kadar getirelim meseleyi.

-Bırak ders vermeyi, benim derse değil akla ihtiyacım var. Sorularımı cevapla!

-Ders değil, bir benzetme yalnızca. Doğruları kavramamız için böyle bir giriş yapmaya çalıştım.

-Bırak şimdi akademik konuşmaları. Sen işçisin, pratik adamsın, S.Usta söyle bana nerede o 16 Haziran'da ayaklanan işçi sınıfı? Niçin gelip bizi kurtarmıyorlar, ha? Söyle niçin gelip şu Selimiye'nin önüne yüzbinlerle yığılmıyorlar, ha? Nereye gitti o işçiler söyler misin? Bak bizi ne hale soktular, anamızı belliyorlar. Biz onlar için hayatımızı ortaya koyduk, kendimiz için yola çıkmadık.

-Sizleri Batur paşa yaktı; bu soruyu ona da sordunuz mu?

-Bırak onu, Batur'una maturuna başlatma allahını seversen. Onun davasını görmüyoruz. Sen şu uyuyan işçi sınıfından bahset bana, nerede o işçi sınıfı?

-Size kim dedi "gidin Proleter Devrimci örgüt kurun!" Hava Kuvvetleri içinde "Proleter Devrimci Hava Kuvvetleri Örgütü"nü kurarken işçi sınıfına danıştınız mı? İşçi sınıfı için yola çıktık diyorsunuz, hiçbir sosyal sınıf öteki sınıflar adına yola-mola çık-

maz. "Onlar için" yola çıkmışsınız... Bu sadece laf, söylediklerin doğru olsaydı içinizde birkaç tane de işçi bulunurdu. Bu durumu kavramadan böyle garip sorular sorulur mu? Böyle şey nerede görülüp işitilmiştir?

-Yani biz suç işledik, şimdi onun günahını ve kefaretini çekiyoruz öyle mi? Savcılar da aynen böyle konuşuyor... Yahu bu cehennem azabından beter...

-Savcılar böyle konuşmuyor, onlar sizi tasfiye etmek için hazırlanan senaryonun gereğini yapıyor, onlara kızılmaz. Suçluluk, suçsuzluk ayrımını biz nasıl yapacağız? Ben cezaevine getirilen arkadaşlara suçlu gözüyle, savcı mantığıyla nasıl bakarım. Eğer sosyalizme inanıyorsak kurulan örgütlenmelerin ideolojik-pratik-örgütsel sorunlarını ve bunun içinde kendi kusurlarımızı, hata ve yanlışlarımızı tartışıp konuşabiliriz. İşin kritiğini yapabiliriz. Yargılamaya gelince, onu ilerde işçi sınıfı mutlaka yapar.

-Yani buradan çıkınca bizi bir de işçiler mi yargılayacak?

-Binbaşım, anlamaya çalış, boşuna su ve oksijenden başlamadım işe. Bilimsel ve namusluca bir kritik yapabilirsek bu kadar sinirlenip kahretmezsin. Daha rahat edersin, uykun, huzurun kaçmaz. O zaman olup bitenlere daha serinkanlı bakarsın.

-Yahu çatlatma adamı S.Usta, anamızı ağlattılar, işimden oldum, çoluk çocuğa bile haber veremedim, bak ne hallere geldik?.. Maskaraya döndük..

-Daha da kötü olabilirdi. Türkiye Güney Amerika kıt'asında olsaydı sen o zaman göreydin tekelci sermayenin kırım ve kıyımlarını... Sen hiç Endenozya ile Yunanistan'daki cuntaların yaptıklarını ve bu kırımlarda ABD'nin rolünü inceledin mi?

-Oturup ABD'ye dua ederek halimize şükredelim, öyle mi diyorsun?

-Gençoğlu arkadaş, sıkıntını ve çektiğin acıyı anlıyorum. Hepimiz acı çekiyoruz. Gösterdiğin tepki yanlış. Niçin tartışmayı yokuşa sürüyorsun. Senin gibi yüzlerce arkadaş acı çekiyor, ocakları sönüyor, ölüyor, katlediliyor, sakat kalıyor ve işsizliğin kucağına atılıyor. Bütün bunların bir sebebi ve izahı var. Sen de bunu anlayacak durumdasın. Sorduğun kimi soruları yalnızca şaka yerine alıyorum.

-Arkadaş bir insana daha ne yapılır, bir de ırzımıza geçselerdi de bari iş tamamlansaydı. Bazı arkadaşlara onu da yaptılar... Şakası makası yok ciddî konuşuyorum. Bütün bunlar olup biterken işçi sınıfı niçin susuyor, ben senden bunun cevabını bekliyorum. Bak hele!. Bir bak şu manzaraya, subayı içerde, neredeyse sayıları bir taburu bulur, hepside demokrat, yurtsever kimseler... Bütün ilerici, namuslu yazarları içerde, öğretmenleri içerde, bir dönemin en akıllı ve yetenekli gençliği içerde, işçilerin en ileri unsurları içerde, emniyetçisi, avukatı, savcısı, hakimi, daha sayayım mı, sanatçısı, oyuncusu, iktisatçısı, doktoru... Bütün bunlar ne anlama geliyor, bu adamlar ne yapmak istiyor? Yüreklerindeki her şey çürümüş müdür? Aklım almıyor yahu, bizler davar mıyız?

-Bunun adı: Faşizm! Tekelci sermaye, militarist polis devleti aracıyla krizi aşmaya çalışıyor. Çok açık ve net değil mi? Sonra dolaşıp işçilere getiriyorsun sözü. Bırak bari işçi sınıfı fabrikalarda kalsın. İşçilerin senin dediğin eylemi koymaları için bazı şartların bir araya gelmesi gerekir. Bu dediklerinin yapılması yolunda işçilere kim neyi öğretti ki? Devrimci mücadelede işçi faktörünü hangi örgütlenme gördü ve gözetti ki? Evet, herkes "proleter devrimci" olduğunu söylüyor. Bütün bunlar laftır. Proletarya devrimcisi olabilmek için ilkin DPP'nin oluşturulup geliştirilmesi gerekir. Ortada böyle bir organizma oluşturulmamış, onun kurmayları, beyin kadrosu yaratılamamış. Siyasal-ekonomik bunalımı emperyalist-kapitalist sistemi ve onun ülkemizdeki uzantısı bütün pislikleri tarihsel ve sosyal haklılığıyla aşmaya aday alternatif bir hareket oluşturulamamış. Kimse kalkıp, "birlikte neleri yapabiliriz?" diye araştırmamış, diyalog ve tartışma ihtiyacını duymamış, her siyasî eğilim bütüne değil, ondan kopartılan parçaya bakmış, kolaya, ucuza, kariyerizme ve şarlatanlığa soyunmuş. Böyle zaaflara uğratılan kadrolar karşısında, kimbilir işçi sınıfı belki de en doğrusunu yapıyordur.

-Yani sence 12 Mart ile içeri düşen örgütlerin hepsi havagazı mı. Hiç kimsenin gözü daha önceleri açılmadı, herkes oyuna geldi öyle mi? Diyelim öyle, peki şu DİSK diye bir şey vardı, o Türkler'ler, Sülker'ler, grevler, işgaller, yürüyüşler, o 15-16 Ha-

ziran ayaklanmaları, nerede bu adamlar yahu? Hepsi hidrojen gibi uçup kayboldu mu?...

-İşçileri suçlayamayız. Onların başındaki simsarları suçlayabiliriz. İşçi sınıfı adına parti çağrışımıyla soytarılık yapanları en ağır biçimde suçlayabiliriz. İçeri girip de yargılanan örgütleri de eleştirebiliriz. Fakat her yapılana havagazı deyip işin içinden çıkamayız. Her örgütlenmede doğrular da, yanlışlar da birlikte bulunuyor. Bunun kritiği, eninde sonunda hepimizi daha ileri kurumlaşmalara götürür.

-Bak sen şu DİSK'çilerin ettiğine, hadi biz, Batur'un oyununa geldik, amenna kabul, ya onlar ne yaptı? Tuttular 12 Mart Muhtıracılarına telgraf çekip kutlamadılar mı? Böyle rezillik olur mu?

-Olmaz, fakat oldu. Her şeyin sebebi var. Sendikaları PARTİ yörüngesi dışında bir devlet kurumu yapmak istiyorlar. DİSK geleneği başkadır, başındakiler daha başka. DİSK demek başındaki kişiler demek değildir. Örgüt başka, kişi başka. İşçi sınıfının gözü açılmasın diye sendikasında bile işleyen demokratik bir mekanizma yoktur. Bırakırlar mı? Bu yüzden işçiler sırtlarında sendikacı simsarları taşır, fakat bir türlü onları yere çalamaz. Sendikalardaki sorunları ve işleyen mekanizmayı bir gün oturur sana uzun boylu anlatırım. Gelelim sizin örgütlenmenize, bir subay olarak, NATO'ya bağlı bir ülkede ABD'nin askerî, siyasî, iktisadi, malî, kültürel vd. etkinliğini, istihbarat ağlarını, CIA ve Pentagon'un işleyiş mekanizmasını hiç inceledin mi? Bütün istihbaratların odağı bizim memleketimizde. Her şey içiçe. Gizli, saklı bir şey yok. Yetkililerce ABD'nin çıkarları açıkca dile getiriliyor... Biz ne yapıyoruz?

-S.Usta,'bakma adımız deliye çıkmıştır; ama, benim de aklım var, bunları bilirim. Neye boşuna nefes tüketiyorsun. Ben sana oturup ABD'nin kırdığı cevizleri, yardım adıyla kaktığı uçağı ve malzemeyi bir anlatsam aklın durur. Bırak o meseleyi. Bunları ben de biliyorum.

-Peki generallerinizin sicillerini de bilir misiniz? Emperyalizmin onlarla kurduğu çok yönlü ilişki ve angajmanlardan, askerî, sınayî komplekslerin kuruluşundan, gladyolardan haberin var mı? Onlarla neleri hangi düzeyde konuşup tartıştınız? Ne adına, han-

gi amaçla yola çıktınız? Önünüze aşılması için koyduğunuz örgütsel ilkeler ve programınız var mıydı? Kurulan örgüt ya da cuntanın temel yanlışı neydi? Dava arkadaşlarınızı hangi deneyden sonra aranıza almıştınız? Başarısızlığınızın asıl sebebini nerede aramaktasınız? Korgeneral Atıf Erçıkan, Gnl. Celil Gürkan neyin peşindeydi? 9 Mart Cuntası nasıl düşmüştü? Neden 12 Mart Cuntasına dönüşmüştü?

-Derine inmeye ne hacet işte hepimiz buradayız. İddianame ve verilen ifadeler ortada. Gizlimiz saklımız yok. Bir halttır karıştırıldı işte... Ama yalnızca bizler mi karıştırdık bu haltı? Tombalada çinko'yu bizim gibi enayiler çekti öyle mi? Peki öbür suçlular nerede?

Binbaşı Gençoğlu, tıpkı bir dindar gibi herkesin "günah" ve "sevabı"nın tartılacağı bir "huzuru mahşer" özlemi çekiyordu. Onu göremeyince sinirleniyor, eleştirip saldırmadığı kimse bırakmıyordu. Ona laf yetiştirmek, ikna etmek zordu, hattâ imkânsızdı. O kafasını bir noktaya takmış oradan bir milimetre ilerisine geçemiyordu. Fakat "sevimli" tartışmalar açardı. Aleyhteki bütün faktörlere rağmen, onu idealizmin etkisinden kurtarmanın yolu var mıydı? Bilemiyorum.

ABD'nin geri kalmış, az gelişmiş ya da kapitalizmi orta düzeyde bir gelişmişlik göstermiş ülkelerdeki plan ve stratejilerini yeterince göremeyen ilerici, demokrat ve yurtsever subaylar, sadece yürekli olmakla sistemi değiştireceklerini sanıyorlardı. Onların iyi niyetli olduklarından kimse şüphe etmez. Fakat tek başına iyi niyet işte cezaevlerinde böyle garip sorularla noktalanıyordu. "Reform" ve değişiklik isteyen subayların bazı radikal istekleri ABD'nin "radikal" istekleriyle çakışmıştı. ABD bu türden isteklere bazen okey verir, öyle gösterir ve sonra kendi planını uygulamaya sokardı. Çünkü onun oyunlarını bozacak gerçekten devrimci hareketlerin ete kemiğe bürünmemesi için iç ve dış gericiliğin engin deneyleri, güçlü donatımı ve kurumlaşmış organizmaları vardı. Kendi iç zaaflarından arınıp, en az onlar kadar kurumlaşıp, donatılamamış ilerici ve demokratik güçler ise, henüz bazı ilkellikleri aşamamış ve atları arabanın önüne koşmasını öğrenememişti.

Dr. Orhan Aydurmuş, Yedek Subay olarak Hava Kuvvetlerinde görev yaparken kötü koşullarda uzun süre saklanmaktan sinirleri bozulan ve kendisini silahıyla yaralayan Hava Yüzbaşı İlyas Aydın'ı, arkadaşlarının isteği üzerine tedavi etmekten ve örgüt üyesi olmaktan ötürü yargılanan biriydi. Yzb.İlyas Aydın olayı ve ona yakıştırılan "ajan" suçlamasıyla, çıkarılan rivayetler üzerine herkes kendi kişisel ve ideolojik konumuna, bir de "devrimci" çıkarlarına göre yorum yapmaktaydı. Cezaevinde ve dışarda konu üzerinde çok kişiyi ve yorumu dinlemiştim. Dava dosyalarındaki ifade ve malzemeleri de incelemiştim. Kızıldere de katledilen ve şimdi hayatta bulunmayan arkadaşlardan da konu üzerindeki düşünce ve yargılarını öğrenmek imkânını bulmuştum.

Doğrularla eğrilerin tam olarak seçilemediği ortamlarda ve 12 Mart gibi ülke tarihinde çok önemli ve anlamlı bir altüst oluş döneminde ve de böyle bir dönemi "aşmak" iddiasıyla ortaya çıkan örgütlenmeler içinde kışkırtıcı ajanların kullanıldığı bir gerçektir. Birçok davada bu konu açıklığa kavuşmuştur. Burjuvazinin kışkırtıcı ajan kullanmasına hiç de ihtiyaç duymadığı kimi örgütlerde, sağ ve "sol" oportünizm rahatlıkla işbaşı yaptığından, burjuva ajanına taş çıkartacak görevliler ortalıkta kol gezmekteydi. Hain ve dönekleri artık sıralamaya ne gerek vardı?

Yzb. İlyas Aydın için "ajan" diyen de, demeyen de vardı. Bazı soruların cevapları üzerindeki sis perdesi henüz bütünüyle aralanamamıştır. 12 Mart'ın açtığı yara daha kabuk bile bağlamadığından bu konuda sorunun adını koymak oldukça güçleşiyordu.

Bu durumda bütün suçu kışkırtıcı ajanlara yıkmak isteyen ve spekülasyonlardan yarar uman anlayışlar çoğunluktaydı. Bu konuda benim söyleyecek bir çift sözüm, gözlemim ve bilgim bulunmuyordu. Birçok olayda ajanlarını deşifre eden "devlet baba", bu konuda en doğrusunu söylemek hakkına sahipti. En doğrusunu bilen o "devlet baba" dahi sustuğuna göre, bizlerin modaya uymaması ve bu olgulara birer mim koyması ve sabırla sis perdelerinin aralanmasını beklemesi gerekecekti...

Yeri gelmişken bu konuda bazı soruları sıralamadan geçemeyeceğim Birincisi: Yzb. İlyas Aydın, "Hava Kuvvetleri Proleter Devrimci Örgüt"'ün faal üyesi, Mahir Çayan'ların isteği üzerine kendi adına ev kiralıyor. Bu evde, Necmi, İlkay ve İrfan kalıyor... Yzb. evden ayrılıyor, ardından Necati Sağır eve geliyor, bir süre sonra da güvenlik güçleri... Mahir bir ifadesinde, Efrahim Elrom'un Yzb. İlyas Aydın tarafından öldürülmüş olabileceğini söylüyor. Yzb. ortadan kayboluyor. THKP-C'nin Ankara'daki lider kadrolarıyla birlikte uzun süre aynı yerlerde birlikte saklanıp, barınıyorlar. Ertuğrul Kürkçü vd. ile.. İşte bu dönemde kendi silahıyla kendisini yaralıyor. Zaman geçiyor, Kızıldere katliamından sonra, Filistin'e geçtiğini ve oradaki bazı siyasî eğilimlerce yargılandığı ve "ajan" olduğunu teyple ağzından ikrar ettirildiğini, daha sonra da öldürüldüğü söyleniyordu. Bu konuda yapılan tevatürler ortalıkta kol geziyordu.

İkincisi: Aralarında Yzb. İlyas Aydm'ında bulunduğu 20 küsur sanıklı bir devşirme dava, 12 Mart sonu, af yasası çıkmak üzereyken açılmıştı. Bu dava dosyası Sıkıyönetim'den İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiş, sonradan bu dava dosyası sırasıyla DGM'ye, oradan Uyuşmazlık Mahkemesine... yeniden İst. A.C.Mh. ne... yeniden I.Ordu Mahkemesine... sonradan Sıkıyönetim'e... Oradan... başka bir yere (hattâ 12 Eylül'de yargılandığımız dosyalara.) getirilecekti!..

Bu dava dosyası daha karara bağlanmadı. Hangi mahkemede olduğunu bile bilmiyorum. Dava dosyasına hemen her kesimden birkaç kişi sokuşturulmuştu... İlk sırayı Ziya Yılmaz (ki, onun hakkındaki idamdan müebbet kararı kesinleşmiş, infaz başlatılmıştı), ikinci sırada biz, üçüncü ve dördüncü sırada iki subay, be-

şinci, Ali Alfatlı, altıncı kardeşim Zeki Öztürk... Geriye kalan sanıklar arasında kimler yok ki: Gülten Çayan, Yzb.İlyas Aydın, Faruk Pekin, makyajcı Faik vd. (Bu dava sanıklarının adları 1971-81 döneminde çeşitli örgütler arasındaki git-gel'ler arasında duyuldu.) isimlerinden oluşuyordu...

Açılan bu dava sıkıyönetim sonrası ortamda, emekçi halklarımızın bilincini bulandırmak için, "anarşist-komünistler" hâlâ iş üstünde... af-maf da çıkıyor... sakın aldanmayın ha... demeye getirilen bir vitrinden ibaretti. Basında, TV'de çok şişirilen vitrin bir dava... Aslında ise, af sonu dışarı çıkacaklara bir uyarıydı: "Sizleri salacağız, fakat kuyruğunuza bir teneke bağlamadan af-maf yok. Ona göre ayağınızı denk atın. İpleriniz elimizdedir. Gerekli bir adım attığınızda, alayınızı tökezletiriz! Ona göre!" Demeyi amaçlayan bir davaydı. Bu devşirme davanın bazı sanıkları bilindiği halde duruşmalara getirilmemişti. Niçin? Bunun anlamı neydi? Bizleri neden böyle bir davaya sokmak ihtiyacını duymuşlardı? Ayrıca, Yzb. İlyas Aydın davaya sanık olarak niçin sokuluyordu? Bir "ajan" hangi sebeple sanık yapılırdı? Yetkililer davayı iddianameye bağlayan savcıya niçin bir uyarı yapmadan "ajan"larını korumuyorlardı? Biribirlerini ilk kez bu dava yüzünden tanıyan kimi sanıklar hangi hukukî ve mantıkî "suçlar" işleyerek bir araya getirilmişti?

Normal insan aklının alamayacağı bu gariplikler ortadayken "ajan" suçlamaları karşısında ciddî ve geçerli neler söylenebilirdi?

Şimdi gelelim konumuza:

Dr. Orhan, Selimiye Cezaevinde A Koğuşu temsilcisiydi. Önceleri Necmi'lerin kurduğu sultanın etkisi altındaydı. Zaman geçince yanlışları "görmeye" başlamış ve bu sultaya için için karşı çıkmaya başlamıştı. Giderek cezaevinde çıkarılan o talihsiz kavgadan sonra koğuşlar yeniden düzenlenmiş ve Dr. Orhan da bizim koğuşa kendi rızasıyla gelmişti. Bu kavga ve koğuş değiştirmeler konusunda herkesin niyet ve isteklerinin çok farklı olduğu sonradan ortaya çıkmıştı. Bazı kişiler, kitleler kendilerine yapılan baskı ve sultaya uzun süre itaat ettikten sonra, devrilenin yerine neleri koyacaklarını bilemiyorlarsa, saatın rakkası gibi bir o yana, bir bu yana gider gelirlerdi...

Yeni koğuşumuzu düzene koyarken, yeni arkadaşlarımızla (ki, çoğu düşünce olarak işçi sınıfı ideolojisine yatkın ve yakın arkadaşlardı) büyük bir özveriyle işe girişmişti. Temizlik, düzen, yeni bir yaşayış biçimi, planlar, öneriler bir bir ortaya çıkmıştı. Bnb. Gençoğlu: "S.Usta bu yapılanın adı devrimdir arkadaş! Başını çekenlerden allah razı olsun! Oh ne rahatlık, ne sükûnet yahu, bu gece insan gibi uyuyacağım. Neydi o rezillik birader? Söyle neydi? Bay Necmi ve şürekası benim mektuplarımı sansür edecek, alınan gazeteleri paşa gönlü istediği zaman bizim koğuşlara yollayacak, ikide bir bildiriler, emirnameler yayınlayacak, para toplayacak, bunu yoksul arkadaşların ailelerine verecek yerde dışarıya gönderecek, kitapları sen getireceksin, onlar el koyacaklar. Çocuklarımız ziyarete gelince ellerine birer bisküvi tutuşturamayacağız, mavralarından kitap okuyamayacağız, geceleri hırsız pisikler gibi onun bunun erzağını yiyecekler, kağıt oynayacaklar, arajman, boktan şarkılar söyleyip kendilerinden geçecekler!... E, sonra; Yahu adam gibi yaşayamayacağız!? Tartışma yapılmayacak, bacak kadar velet kalkıp adamı yargılamaya kalkacak, S. Ustaya voltada koltuk vurulacak, laf atılacak, meydan kavgası örgütlenecek, adamlara pusu kurulacak, kışkırtma ve provokasyon ortamı yaratılacak, idareye adam gammazlayacaklar, ondan sonra pantolonlarından çıkan tezeklere bakmadan, mahkemelerde kalkıp, "ben marksist ve de leninist ve dahi komünistim" denilecek öyle mi? Eğer bu adamlar komünistse, ben faşistim arkadaş. Bu ne biçim devrimcilik, benim aklım hafızam almadı... Ama helâl olsun, iyi oldu, bu sonucu sağlayan arkadaşların hepsini tebrik ederim. Bize, başta da bana yuh olsun ki, böyle adamların sultasına bu kadar zaman boyun eğdik... Ne bilelim birader, "taze boka çok sinek konar" derler, başımıza gelenlerden kurtulup burada olup bitenleri anlayana kadar atı alan üsküdarı geçmişti... Diyordu.

Gençoğlu'nun rahatına diyecek yoktu. Artık hiç kimse ona ve düşüncelerine saygısızlık etmiyordu.

Yücel Yaman'da bizim koğuşa kendi isteği üzerine gelmişti. Kovboyların sultası altından o da kurtulmuştu. Büyük bir özgürlük içinde resim yapıyor, tartışmalara katılıyordu; artık ekmeklerin içlerini yoğurup kıvamına getirdikten sonra heykeller yapıyor

ve şakalaşıyordu. Bir gün bu heykelciğe bir eleştiri yönelten genç bir işçiye (İsmail Yeşilyurt) horozlanmış, emek verdiği eserini çocukcağızın başına geçirmişti. İşçi arkadaş, sevimli, saygılı ve pırıl pırıl bir insandı. Ayrıca, cezaevinde nasıl yatılacağım Yücel Yaman'dan daha iyi bilen aklı başında biriydi. O, bu yapılan densizliğe karşılık vermemişti.

Koğuşumuzda bir de lumpen Muharrem vardı. Esrarı gardiyanlarca ayağına kadar getirilirdi; "Bomba Davası"nın kimi sanıkları 'acaba duruşmalarda bir nane karıştırır mı' diye onun çevresinde döner dururdu. Yücel Yaman, Muharrem ile birlikte nöbet tutmaktaydı. Lumpen nöbetine kalkmayınca, Yücel Yaman başımıza dikilir, "S.abi, kaldır şu adamı" Diye yakınır dururdu.

Yeni koğuşumuzda bize doğal bir temsilcilik verilmiş ve başımıza bu cezaevinde de adeta bir bela daha sarılmıştı.

Problemlerimizin nasıl çözüme kavuşturulacağı, iş bölümü, özlenen ilişkilerimizin nasıl gerçekleşeceğini oturup tartışmış ve kararlaştırmıştık. Herkes büyük bir özveriyle çaba gösteriyor ve tatsız bir sürtüşmeye meydan vermemeye çalışıyordu. Birlikte yaşayan herkes bir görev üstlenmişti. Şarlatanlıklar, adam marke etmeler, bireycilikler, sultalar ortada yoktu artık... İyi-kötü bir dirlik, düzen ve disiplin sağlanmış ayrıca, diyalog ortamı yaratılmıştı; eleştiri, özeleştiri, karşılıklı sevgi ve saygının, ayrıca ilkesel davranışın kurumlaştırılmasının da ortamı hazırlanıyordu.

Dr. Orhan, muhtemel toplantılardan önce kulis yapıyor, dolambaçlı tartışmalar açıyor, koğuşun edindiği ilaçlarını paşa gönlüne göre bizden çok daha iyi imkânları olan koğuşlara kullanıyordu; doktorluk mesleğinin gereklerini oportünistçe kullanıyor, bu arada işçilere bir aspirin vermek gerekince de problem çıkarıyordu; ağzında kötü karılar gibi sakız çiğneyip patlatıyor ve koğuş dışında spekülasyonlar yaratıyordu. Ne olduğu bilinen lumpen bozuntusu Muharrem'i yedeğinden ayırmıyor, onun yanında yatıyor, onun yerine nöbet tutuyor, bize söyleyemediğini, onu üzerimize kışkırtarak yaptırmaya çabalıyor ve kamplaşmalara çanak açıyordu. Önerileri onaylanmayınca ilkin sarıki ihtiyacı olan varmışcasına kişi yüceltme yoluna baş vurup bizi yağlamaya soyunuyordu; bu tür saçmalıklar karşısında terslenince de Muharre-

me güvenerek, lumpenleşip dikleşme numaralarına sığınıyor, yaptıkları karşısında şikayetler çoğalınca da, uyarıları dinlemiyor, böyle anlarda daha bir anlamlı sakız çiğneyip patlatıyordu. Derken koğuşta torbadaki yüzünü saklayan ve onun gibi "okumuş" iyi bir eğitim görüp doktor olabilmiş bir kimseden beklenmeyen bütün olumsuzlukları yapmaya aday bir iki subay da (İzzet Aydurmuş, Erşan Tepeli) Orhan'ın yanında yer almıştı. İki de bir:

-Başkan şu resmi buraya asalım mı? Başkan şu pencerelerin önünden eşofmanları kaldıralım mı? Başkan söyle bir tartışma açalım mı?

Bu yeni saçmalıklar benim olduğu kadar çoğunlukta olan işçi arkadaşlarımızı da sinirlendiriyordu; fakat bu özgürlük ortamında geliştirilen bu yeni "kültüre" karşı bir türlü önlem alamıyorduk. Sabırlı davranıyorduk.

Günün birinde Orhan'ın kışkırttığı lumpen kendisine verilen rolü oynamaya girişmişti. Önce bir genç işçiye, daha sonra bana bulaşmaya kalkışmıştı. Bu durumlarda Orhan ya koğuş dışına çıkar, ya yatağına girer, ya da kendi kışkırtmaları ortaya çıkmasın diye lumpen Muharrem'i yatıştırmaya girişirdi... Aradan çok zaman geçmedi, bu lumpen "Bomba Davası" sanıklarına şantaj yaparak:

-Bana şu kadar para verilecek, şu hesaba yatırılacak, falan arkadaşın evine odun kömür alınacak, kirası verilecek! Yoksa gerisini siz bilirsiniz!.. Diyerek tehditler savurmaya girişmişti.

"Cunta" davasındaki lumpenlere muhtemelen iyi saatlerde olsunlar tarafından bazı "görevler" verilmişti, bazı yerlere çata-pat atılmış, alet malet taşıttırılmış, kuryelik yaptırılmıştı...

Aslında, bu davada lumpenlerin bir suçu yoktu. Onlar sınıfsal karakterlerinin gereğini yapıyorlardı. Dr. Orhan, sözde bu dava sanıklarını ve cezaevinde sulta kuranları eleştirir, fakat pratikte kimliği bir hayli tartışmalı lumpenle yoldaşlık yapardı, onu kışkırtmadan sıkılmazdı.

Lumpen Muharrem, "Bomba Davası" duruşmalarının birinde sınıfsal karakterini ortaya koymuştu:

-Hakim bey söz istiyorum! Gizli celse istiyorum! Bazı açıklamalarda bulunacağım!..

Lumpenin duruşmadaki bu davranışından sonra onu koğuşumuza getirmemiş, "güvenliği" açısından başka bir cezaevine yollamışlardı. Öyle ya adamcağız gizli celse istemiş, bazı açıklamalarda bulunmuştu. Dr. Orhan, lumpen yoldaşmın eşyalarını bizzat taşıyarak gardiyana teslim etmiş ve artık "korumasız" ve "yoldaşsız" kalmıştı. O akşam açığa çıkan bu yeni durumu birlikte tartışmak için bazı öneriler geldiğinde Dr. Orhan yatağına gömülmüş ve sinmişti. Oysa lumpen gitmeden onunla ne gırgırlar geçer, laflar çakıştırır ve sabahlara kadar düzeni bozar dururdu. Bu konuda bir değerlendirmenin yapılmasına gerek var mıydı? Ben böyle bir muhakeme yürütürken genç bir işçi dayanamayıp ağzını açmıştı:

-Aramıza kendi iradeleriyle yeni gelen bazı o.... çocukları, geldikleri koğuşta, "kes sesini ulan o..... çocuğu" diye azarlanınca korkusundan battaniyesinin altına saklanıp günlerce dışarı çıkamıyordu. O dönem sulta altındayken itaatta kusur etmeyenler, bizim koğuşa daha gelir gelmez idarenin adamı bir lumpeni üstümüze salmaya kalkıştı. Kışkırtmalarla S.Ö.'ü harcamaya kalktılar. Sanki biz de sultacılar gibi başımızda şaman istiyormuşuz gibi yaltaklanıp durdular. Lumpenle düşüp kalkanlar acaba şimdi ne buyuruyorlar, lumpen Muharrem'in duruşmada yaptığını nasıl yorumluyorlar? Bütün bu olup bitenlerden sonra bu ne sessizlik böyle? Nerede kaldı kötü karılar gibi sakız çiğneyip patlatmalar? Spekülasyonlar, kulisler? Cevap veren yok mu?" Diye hesap soruyordu.

Evet, işçi arkadaşın söyledikleri tamı tamına doğruydu ve koğuştaki genel eğilimin düşüncelerini yansıtıp temsil ediyordu. Kimileri Necmi'lerin sultasından kurtulmuştu; fakat liberal ve bireyci ahlâklarını genelleştireceklerini sanıyorlardı. Bunun için iki yol denenmişti. Biri: kişi yüceltme, ikincisi: kışkırtma ve spekülasyon. İşçi arkadaşlar bu gelişmelerin önünü kesmişti. Sultadan kurtulmak istiyenler kimi niyetlerle safımızda görünerek işçi sazı çalıyorlarken bu kez işçilerden kopmuştu.

Cezaevinde adam marke etmeğe kalkmak, birlikte yaşamayı sulandırıp çekilmez duruma getirmek, provokasyon tezgâhlamak, pusu kurup kitlesel kavgalar çıkarmak, yapılan hata ve yanlışları değerlendirmeden kaçırmaya çalışmak, okuyup öğrenmeyi küçümseyip önlemeye kalkışmak... Bütün bunlar niçin yapılıyor ya da yaptırılıyordu? Bunun tek cevabı vardır:

-Cezaevinden ciddî ve kurumlaşmaya aday kadroların kendilerini eğitip yetkinleşerek dışarıya donanımlı çıkmasını engellemek!

Bu yolda yapılanlar ister bilinçle, ister bilmeyerek yapılsın farketmiyordu. Adı ve amacı belliydi.

Tansiyonun habire yüksek tutulduğu bir cezaevinde, bırakın okuyup öğrenmeyi, doğruları kavramanın bile yolu tıkanıyordu. Tutarlı ve donanımlı bir devrimci olabilmek bir yana, boğuma getirilen ortamda insan, düşünmeyi ve beşeri duygularını bile köreltebilirdi... İyi saatlerde olsunlar sanırsınız, burada da saksıyı çalıştırmış, gelecekte bu seralarda özenle yetiştirilen kimilerinin "hini hacette" işbaşı yapması için üstümüze adeta ambargo koymuştu.

Selimiye cezaevinde yaratılan bu türden olumsuzluklar, küçükburjuva karaktersizliği, adam harcama, karalama yöntemleri büyük ölçüde kırılmıştı. Fakat yerine daha yetkini henüz konulamamıştı. Bu durumda ben de temsilcilik görevimi, koğuştaki işçi arkadaşların çoğunluğunun onayını alarak, onlara bırakmıştım. Bu konuda açılan tartışmayı da kesip atmıştık. Ayrıca, duruşmalarımız bitmiş, davadaki karar onanmak üzere askeri yargıtaya gitmiş. Akşama sabaha kalmadan sivile gidecektik. İşçi arkadaşlar kendilerini nasıl yöneteceklerini, hangi ilişkileri kuracaklarını çok iyi biliyorlardı. Onlara, artık bendeniz gibi bir koğuş temsilcisi gerekmiyordu. Hayat hepimize hangi süreçte neleri yapmamız gerektiğini öğretmişti.

Dr. Orhan, bir çokları gibi, tahliyesinden sonra yurtdışına gitmiş, "ilerlemeci" olmuştu. Aradan 4-5 yıl geçmiş, onunla bir kitabevinde karşılaşmıştık. İlk sözü, "yahu biz o zaman hepimiz deliymişiz" olmuştu. Evet insanlar bir dönemi yaşıyor, bazı roller üstleniyor, yurtdışında kurtuluşu arıyor, memleketine bir kaç günlüğüne dönünce de böylesine garip laflar ediveriyordu. Bilmem ki, bu söylenenleri bir özeleştirinin yerine mi koymalıydık?

Sağmalcılar cezaevindeki koğuşumuzun bitişiğinde altlı üstlü iki hücre bulunuyordu. Bu hücrelerin uzun bir koridordan sonra varılan ayrı bir kapısı vardı. Pencereleri bizim bahçeye bakardı. Her hücrenin ranzası, yatağı, tuvaleti ve lavabosu bulunuyordu. Bu hücreler Emniyet'tekilerden, hattâ çoğu cezaevlerindeki hücrelerden çok daha rahattı. Önleri demir parmaklıklı, açık ve hava alınabilirdi; hele hücre kapısı açık tutulursa koridorda rahat volta atılabilinir ve pencereden dışarı avluya bakılabilinirdi.

Çamlıcalı Haydar bu hücrelerin üst katında tek başına tutuluyordu. Cezaevinde hasımları vardı; onu bu yüzden koğuşlara veremiyorlardı. Eski bir mahpustu. Ünü vardı ayrıca. Tek başına böyle bir hücrede kalmayı o kendisi istemiş ve buraya gelmeyi başarmıştı. (Bu cezaevine getirilirken, bizimle birlikte aynı koğuşu paylaşmaktan sakınanların tutumunu öğrendiğimde ben de işte bu hücrelerde kalabileceğimi önermiştim.)

Çamlıcalı bu hücrede bir imalathane kurmuş ve gerekli bütün malzemeyi dışardan getirmiş ve ürünlerinin pazarlamasına girişmişti. İki ayaklı gardiyanlardan biri Çamlıcalı'nın özel olarak yaptırdığı ayakkabıları giyip, dışarı gidiyor, parolayı söyleyip, mesajını iletiyor, ayakkabının özel yaptırılan bölümlerine mamul mal doldurulup içeri yollanıyordu. Cezaevindeki üretim, imalathaneye gelen bu mamul malın, bir kimyager titizliği ile tartılıp parçalara ayrılarak, jelatin kağıda ambalajlanmasından ve ütülenip pazara sürülmesinden ibaretti.

Böyle şey olur muydu?

Niçin olmasın, bal gibi olurdu işte. Esrar, eroin, kokain pisliği, en başta ABD tarafından dünya ölçeğinde pazarlanıyor, yerli "mafya" tarafından da ülkemizde dağıtımı yapılıyordu; uyuşturucunun, A'dan Z'ye kadar bir trafiği vardı; devlet, politikacı, güvenlik güçleri bu işin aslını biliyordu, herşey içiçeydi... Bu imalat ve pazarlama işleri hem de devletin bu kadar para döküp, personelle donatarak yaptığı en modern cezaevinde oluyordu. Cezaevlerine hemen hemen her şey girer ve çıkardı. Bu değişmez bir kuraldı.

Çamlıcalı hayatın diyalektiğini kendine göre kavramıştı, görevini yapıyordu. Başka ne yapacaktı? Hayatının 20 yıla yakın bir bölümünü cezaevinde geçirdikten sonra Çamlıcalı ne yapsındı? Üretim faaliyetinde bulunmak, mal üretmek sadece, Koç, Sabancı, Eczacıbaşı, Koçman'ların işi değildi ya..

Çamlıcalı'ya bu konuyu sorduğumuzda şöyle cevaplar alıyorduk:

-Dayı, eğer onlar varsa, ben de varım. Biz de nasibimizi alacağız. Kurdun, kuşun nafakası nasıl çıkacak?! Demekten kendini alamazdı. Bu cevap yanlış mıdır? Hayır. Bu tamı tamına doğru bir cevaptır; ayrıca bilimseldir. Bir ülkede tekelci sermayenin vurgunu, talanı ve yağması varsa, Çamlıcalı da olacaktır; öteki mafya çeteleri de...

Onunla tanışmamız çok ilginçti. Siyasîler voltalarında, spor faaliyetlerinde, eğitim çalışmalarında, aralarındaki tartışma ve sürtüşmelerin yaygınlaştığı bir ortamda, onları penceresinden dikkatle izleyen Çamlıcalı'nın da kültürü böylelikle bir hayli zenginleşmişti; o, siyasîleri bütün nitelikleriyle bir bir tanıyordu. Bahçenin yüksek duvarları sesin yankısını onun hücresine kadar götürüyordu. Bir gün, bahçede voltalıyordum, penceresinden laf attı:

-Dayı, sen allah mısın?

İçimden, Çamlıcalı sabah sabah iyice kafayı bulmuş galiba diye geçirirken o üstelemişti:

-Dayı, yalnızlık allaha mahsustur. Bakıyorum her gün sektirmeden aynı saatlerde sporunu yapıyor, voltanı atıyorsun. Gene yalnızsın. Nerede o jimnastikçiler, yoksa kışın soğuğu, karı onları ürküttü mü? Sen üşümüyor musun?

Lumpenlerin de bir hayat felsefesi dostluk ve arkadaşlık anla-

yışları vardı. "Dayı" sözcüğü, onlarca saygı ifade ederdi. (Yılmaz Güney de bana ya "abi" ya da "dayı" diye hitap ederdi.) Demek ki, Çamlıcalı bizi seviyordu. 20 yıl hapis yatmak onu da "filozof" yapmıştı. Hayvanı kafese kapatsan o bile bazı şeyler öğrenip, kendini bazı şartlanmalara alıştırırken, insan ne yapmazdı? Üstelik feleğin çemberinden geçmiş Çamlıcalı gibi, bir emekçi halk çocuğu, insan tanımakta kusur işler miydi? Onun yargıları kimilerine çok basit ya da bayağı gelebilirdi. Evet her lumpende olduğu gibi onun da çok kusurları vardı! "Su destisi su yolunda" hesabı o da yolunu seçmişti. Daha doğrusu böyle bir yola itilmişti Çamlıcalı.

Onun laf atmasına karşılık olarak:

-Merhaba Haydar, nasılsın? Kafan yerinde mi?

-Yok dayı o işi sabah sabah yapmam. Ben gece işçisiyim. Hem de ağır işçi... Kusura bakma dayı, yoksa kalbini mi kırdım?

-Yok, hayır, niçin kalbim kırılsın...

-Seni bilmem, ama ben allahım. Ne diyor kitapta, "yalnızlık allaha mahustur" işte ben de yalnızım burada. Siyasîlerin benden saklayacak sırları yoktur. Buradan hepinizin tartışmalarınızı, hattâ kavgalarınızı duyuyorum. Anlatılanların bazılarını aklım almasa da hepinizi tek tek bütün özelliklerinizle çok iyi tanıyorum. Demek sizin de hasımlarınız var. Ben sanırdım ki, hasım olmak bize mahsus bir şey.

-Yok bizde öyle hasımlık falan, yanlış anlaşılmıştır. "Allah olmaya" gelince, haşa biz yalnız değiliz.

-Dayı, biz de adam tanırız, yeme bizi, çiğneme adem babaları... Bakma sen, mürekkep yalamadık ama, yol-erkân biliriz. Bizim de kalbimiz var, biz de insanız. Ne demişler, "harabat ehline hor bakma Haydar..." Sahi, Dayı sen nerelisin?..

Ona aslen Dersimli olduğumu, Erzurum-Aşkale-Taşağıl köyünde doğduğumu, soğuktan hoşlandığımı, disiplinli yaşamanın faydalarını ve gençlerin taşıdığı spekülasyonların doğru olmadığını, zamanla bu yanlarının giderileceğini, arada asla düşmanlık ve hasımlığın bulunmadığını, ayrıca, düşünce ve yöntem ayrılıklarının da doğal olduğunu, "Allah, Muhammet ve Ali" üzerine görüşlerimi anlatmaya çalışmıştım.

Anlattıklarım doyurucu olmayınca Haydar yeniden:

-Dayı bırak kibarlığı. Ben hepinizi, hangi davalardan ötürü yargılandığınızı, başınızdan geçenleri, fikir ayrılıklarınızı, ahlâk-namus anlayışlarınızı, oturup kalkışınızı tek tek biliyorum. İstersen saymaya başlayayım? Senden başkasına Dayı diyor muyum? Bir düşün hele... Diyordu.

Evet, Haydar tam bir Haydar dı. Malatyalı, galiba Arguvanlıydı. Alevi geleneğinden oldukça haberliydi. Konuşulanlar onun da bilgilenmesini sağlamış ve insan tanıma tercihlerine yardım etmişti. Yani, kısacası, cezaevinde Haydar bizim yanımızdaydı.

Çamlıcalı'nın hayat hikayesi de ilginçti. 13 yaşındayken Çamlıca da sevdiği bir kızın peşini bırakmayan askerî okul öğrencilerinden birini bıçakla öldürmüştü; "taammüden adam öldürmek" suçunun karşılığı olan idamdan, yaşı ve bazı hafifletici sebeblerden ötürü zor kurtulmuştu.

En uzun süren bu mahkûmiyetinde, başta esrar olmak üzere bir lumpenin bulaşması zorunlu olan her şeyle iyice tanışmıştı. Af yasasıyla dışarı çıkınca Çamlıcalı'nın ne iş tutacağı artık belirlenmiş ve kaderi elinde olmadan çizilmişti.

Her mafya çetesinin bir uğraş alanı vardır. Kimi paravan kulüp işletir, kimi kahve, reklam bürosu, şirket vb. Ona da bu çeteleşmede İstanbul'un esrar trafiğini düzene koymak işi düşmüş ya da verilmişti. Bunun yanında kabadayıların kulüp işletmek, hukukun çözemediği çetin problemleri çözmek işi de bu yola girenlerin çalışma alanları içindeydi. Esrar trafiği dışında halkın hukuk dalında çözümünü istediği problemleri nasıl çözdüklerini sorduğumuzda konuyu şöyle anlatırdı:

-Dayı, bak şimdi diyelim ki, bir memur emekli oluyor, eline üç beş kuruş para geçiyor. Memurlar, subaylar emekli olunca doğru emekli kahvesine giderler. Buraya adımlarını attıkları an çevrelerinde onların ceplerindekini kapmak için bütün tuzaklar kurulu ve hazır beklemektedir. Tıpkı örümceğin kurduğu ağ gibi. Gariban memur bu ağa çaresiz düşecektir. Nasıl mı? Şöyle, bir kere memur emekli olunca neyi umut eder? Bir ev edinmeyi. Bu işle uğraşan, Karadenizliler, Kayserililer, sizin memleketliler garibanın cebine

ellerini sokarlar. Onu, "ev sahibi yapacağız" diye kandırırlar. Elindekini avucundakini alırlar. Türkçesi soyarlar. Adam hukuk-mukuk yol-erkân bilmez. Başlar başını taştan taşa çalmaya. Avukata gitse, bu sefer avukata soyulacak. Elinde işi sağlam kazığa bağlayacak hiçbir kayıt-kuyut da yoktur. Olsa da açılan davalar seneler sürer. O zaman iş bize düşer. Gelir soyulan gariban bize sığınır, derdini anlatır. Bizim öyle uzun formalitelerimiz yoktur. Alırız adamın adını, soyanı ve adresini. Veririm bir deli bozuk tayfaya kartımı, salarım haberi, "gelsin bir kahve içelim" diye... Kartımı alan dürzü, polise gidemez, ihbar falan yapamaz. Çaresiz kalkıp gelecektir; gelmezse bir kurşun yüzelli kuruş. Adam öldürecek o kadar tayfa vardır ki, elini kaldırsan onu birden el pençe emre hazırdır. Yollarım birini, ilkin şöyle bir ceketinin önünü açar ve alet gösterir. Ondan sonra benim dediğim olur. Adam gibi kalkıp gelirse, efendice onu ağırlar, yedirir, içirir, hal hatır sorarım. Son olarak da, "şu garibanın parasını ya da evini veyahut tapusunu şu gün, şu saat derhal vereceksin!" der, işi bağlarız. İşte olay bu kadar basit. Sadece birkaç saatlik bir iş... Alan da razı veren de... Böylelikle işi görülen, gönlünce zarfın içine bizim emeğin karşılığını da usulca bırakır gider. Yani bizim yöntemlerimiz hakim, savcı, avukat üçlüsünün tezgâhından, daha kolay ve kestirmedir.

İşte onların çözüme kavuşturduğu problemler böyle ele alınıyordu. İnsan içinden, keşke bizim siyasî davalara da böyle bakılsaydı, diyeceği geliyordu. Bir de kalkar halkımızı "onlar bilmez" diye aşağılarlar! Bakın halkımız nasıl da organizeydi. Tekelci sermaye organize, tefeciler, müteahhitler, güvenlik kuvvetleri, generaller, basın ve herkes organize. Bu organizmaların yanında Haydar'lar da organizeydi. Tanrı biz sosyalistlere de organize olmayı nasip eyleye. Amin!..

Haydar, bizim yerli mafya için şöyle derdi:

-Dayı, bizim meslekte eski kabadayılar kalmadı. Adlarını saymaya gerek yok. Bizim memlekette "mafya" diye şöhret yapanların içinde bir tane mert ve yiğit adam yoktur. Arkasında, MİT, CIA, MOSSAD varsa, polis ve devlet desteği varsa, maşallah hepsi kabadayı geçinir... Çoğu kancıktır. İşe randevu karılarını soymakla başlamışlardır. Hepsinin polisle, gümrükçüyle, basınla, hattâ parle-

mantoyla, "baba"yla ilişkisi vardır. Öylesine zincirleme bağları vardır ki, koparmanın yolu yoktur. Şöhreti çıkmış olanlar aslında korkaktırlar; devlet ve polis desteği arkalarından çekilsin, ya da tayfaları olmasa sıçana dönerler. Şu sizin militanların beş on tanesi bizlerin yanında olsun, Ali aşkına, Muhammed aşkına vallahi de billahi de bendeniz Haydar imparatorluk kurarım. Hem de Napolyon'un, Osmanlı'nın imparatorluğundan daha güçlü ve görkemli bir imparatorluk!...

Çamlıcalı cezaevine alet de sokmuştu. Bütün lumpenlerin olduğu gibi onun da aleti vardı. Bu işi nasıl becerdiğini şöyle anlatırdı:

-Dayı, mahkemeye, iki jandarmayla kelepçeli götürülürüz. Bizim halkımız, jandarmamız iyidir. Mağdur olana, uzun senelerini içerde geçirene acır ve saygı duyarlar. Biz de saçımızı değirmende ağartmadık, az buçuk adam tanırız. Kiminle ne konuşulacağını, hangi yola çıkılacağını biraz biliriz. İnsanları gözünden tanırız. Yani rontgen gibi şıp diye fimlerini çekeriz... İşte böyle bir zamanda, mahkemeye götürüldüğümde, bizim avrat, çarşaf giyer, yanıma sokulur, merhaba derken aleti belime sokardı. Buraya girerken de gardiyanlar üstümüze varamazlar, korkar çekinirler. Şöyle yalandan arama yaparlar. Belimize el atamazlardı...

Çamlıcalı'nın hasımları ayrı ayrı koğuşlarda yatırılırdı. Ziyaret günleri karşılaşmamalarına özen gösterilirdi. Haydar, mahkemelere giderken bize güvenerek, aletini bırakırdı. Dönüşünde de bizim koğuşa uğrar, çayımızı içer, daha sonra hücresine, imalathanesine çekilirdi. Cezaevinde kaç silah olduğunu, bunların içeri nasıl sokulduğunu, çeşitlerini, cephane miktarını kimlerin belinde taşındığını herkes bilirdi. Siyasî kadınlar koğuşu yöresinde bazen silahlı lumpenlerin dolaştığını görürdük. Bunlar arasında bizlere karşı şartlanmış ve karşı olan sadece bir kaç faşist bozuntusu çıkardı. Geriye kalanların siyasîlerle arası çok iyiydi.

Çamlıcalı'nın krizleri gelince ağzına geleni söyler, hücresinde ne var ne yoksa kırar, dağıtırdı. Böyle zamanlarda onu yatıştırmanın yolu yoktu. Penceresinden bir sepet sarkıtır, çay, kibrit, gazete, yiyecek istediği olurdu. Arada bir kitap da isterdi. Karşılanan bu isteklerine sonradan daha büyük cömertlikle karşılık verirdi.

Haydar'ın şairliği, hikayeciliği ve ressamlığı da vardı dersem belki gülersiniz. Lumpendi, fakat çürümemiş yanlarını hâlâ koruyordu. Bir şair ve hikayeci olsaymış neler yazacağını büyük bir tutkuyla tatlı tatlı anlatıp dururdu. Önce hayat hikayesini yazmak istediğini ve sonra bu hikayeyi Yılmaz Güney'e götürüp filme çekmesini çok büyük bir özlemle istiyordu. Ressamlığı için yüreğinde biçimlenen eskizleri ise şöyle dile getirirdi:

-Dayı, allah öyle bir serveti bizden esirgemiş, iyi bir ressam olsaydım, şu cezaevindeki çoğu kimselerin resimlerini ve karikatürlerini yapardım. Önce işe siyasîlerden başlardım.

-Beni de resmeder miydin?

-Seni en sonra, hani güneşlenirken o sana karşı yapılanları, ilkin o sahneyi resmederdim; ondan sonra kışın gocuğunla voltalarken bir resmini daha yapardım.

-Adını ne kordun bu resimlerin?

-Adı çok mu önemli, bırak adını başkası koysun. Bak dayı, nasıl bir resim yapmak istiyorum biliyor musun, bir anlatayım da dinle. Yan yana iki insan resmederdim, şöyle voltalıyorlar. İkisinin de kafaları fındık kadar. Yani beyin fukarası, anlıyor musun? Boylarını aynı tutardım. Birisinin fındık kadar beyninin yanına, o sahibinin sesi gramofonların eski resimleri vardır ya, onunkisi gibi kocaman bir kulak yapardım. Ötekinin fındık beyninin yanına, bir dudağı yerde bir dudağı gökte bir zebaninin dudaklarını resmederdim. Fakat dudaklar şöyle büzülmüş, kocaman kulağa üflemekte ve onu kışkırtmaktadır. Anlıyor musun? İçimden böyle bir resim yapmak geçiyor. Beyni olan baksın anlasın... Nasıl olurdu böyle bir resim?

-Haydar bizimkilere çatıyorsun. Ne demek istediğini anladım. Yorma kafanı ve anlatma böyle şeyler... Çocukluk bunlar... Hayat herkese öğretir, esirgemez.

-Dayı bizde hasımlık vardır, ama çözümü basittir. Bir azar, bazen bir iki tokat, yetmiyorsa bir mariz... Çok ileri gidilirse sayarsın ağzına bir kaç mermi iş biter. Siyasîlerin hasımlığı bizimkinden zor. Bu kulaklar neler duydu, şu gözler neler gördü...

-Biz de hasımlık yoktur. Problemlerin çözümü, düzeltilmesi eleştiri, ikna ve tartışılarak sonuçlandırılır. Çoğunluğun dediğine

azınlık uyar, herkes özgürlüğünü korur. Problemsiz arkadaşlık yoktur bizde...

Bir ara, aynı bahçeyi kullandığımız koğuşa, lumpenlerin ele avuca sığmayanlarını da koydular; fakat onları bahçeye salmıyorlardı. Zavallıların esrarı ve hapları kesilmişti. Kriz geçiriyorlardı. Başladılar "eylem" koymaya. Önce yatakları yaktılar, camları aşağı indirdiler. Jiletlerle göğüslerini santim santim, dilim dilim kesmeğe koyuldular. Bağırmaktan, ağlamaktan sesleri kısılmıştı. Gardiyanlar, jandarmalar koğuşun çevresini tutmuştu. Cezaevi müdürü, savcısı bu lumpen isyanını izlemekteydi. Büyük bir sabırla, sanki normal olaylarmış gibi olup bitenlere bakıyorlardı; lumpenler ise bizlerden yardım ve himaye bekliyordu:

-Siyasî abiler, görün bize zulmedenleri. Gazetelere yazın, herkese duyurun. Şimdi bizi teslim alıp hücrelere tıkacaklar, tonlarca dayak yiyeceğiz, aç bırakacaklar, kemiklerimizi kıracaklar, hastahaneye kaldırmayacaklar... Siyasî abiler bizi onlara teslim etmeyin. Sizden başka sığınacak kimsemiz yoktur; yalvarırız bizi yalnız bırakmayın!

Bu vahşet dolu sahneye ilgililer gibi bakamazdık. Zorunlu olarak, çaresiz araya girmiştik. Cezaevi müdürü iyi bir insandı. İnsancıl ve demokrat biriydi; "sebebini biliyorsunuz, elimizdeki imkânları da..." diyerek bazı umutlar vermişti. İsyan bastırıldı. Lumpenler artık gardiyanların insafına teslim edilmişti. Bu isyancıların çoğu yoksul olduğu için gardiyanların neler yapacağı herkesçe biliniyordu.

Haydar ise bu isyana daha gerçekçi bir gözle bakıyordu:

-Bunlar zavallı, çürümüş adem babalar. Önce böyle başlarlar işe, sonra birbirlerini satarlar. Çoğusu idarenin ispiyonudur. İki tane hap verirsen önünde beş yerine onbeş vakit namaz kılarlar... Tek tek kişilere acınmaz! Sonra bunların yaptığı isyan falan değil, diğer koğuşlarda bu gibi olaylar her gün oluyordu. Bu gözler ne isyanlar görmüştür... Ver bunlara arpayı, kavga o saat bitsin.

Çamlıcalı, Ertuğrul'un cezaevine geldiğini duyunca bir yolunu bulup bizim koğuşa gelmiş, onu yakından görmek istemişti; karşılaşınca da Ertuğrul'a sarılmış ve şunları dile getirmişti.

-Dayı geçmiş olsun. Ben hepinizi tanıyorum. Gazetelerden kestiğim resimlerinizi hücreme astım. Deniz'in, Mahir'in, senin hepinizin resimleriniz bendedir. Hikayenizi de biliyorum. Geçmiş olsun. Demek Kızıldere'den tek kurtulan sensin?.. Vay anasına, kimlerle görüşmek varmış kısmette...

Çamlıcalı Ertuğrul ile şakalaşmış, yanından ayrılmak istememişti. THKO'dan hüküm giyen arkadaşlar geldiğinde de aynı ilgiyi göstermiş, fotoğrafçıyı çağırtıp, hatıra resmi çektirmiştik...

Haydar penceresinden bize takılmadan edemezdi:

-Dayı, bakıyorum neşelisin, allah olmaktan kulluğa mı terfi ettin, yoksa havadisler iyi mi? Allah nazardan korusun çevrendekiler de çoğaldı. Hasımların bile artık seninle konuşuyor oldu; yoksa şeytanın bacağı mı kırıldı?

Cezaevinde çeşitli suçlardan mahkûm olan arkadaşlar edinmiştik; onlar bir yolunu bulur, bizi kendi koğuşlarına davet ederlerdi. Bazı disiplinleri gözeterek bu davetlere ben de katılırdım. Cezaevine düşen, "kader arkadaşları" siyasîlere önyargısız, dostça, arkadaşça bakmasını bilirdi. Onların yüz vermediği mahkûmlar, başta hırsızlar, ırz düşmanları, sübyancılar, ibneler, kaçakçılar ve dolandırıcılardı. Katiller, adam öldürmek zorunda kalanlar, en ağır cezaya çarptırılanlar cezaevinde daima saygı görürdü. Siyasîlerin ağırlığı ise, onların katında çok yüksekti. Bu gün bile bu türden cezaevi arkadaşları arasında arayıp soran ve hâlâ merhabalaştığım dost kimseler vardır.

Dışarı çıktıktan sonra, Çamlıcalı'nın da af kanunundan yararlandığını duymuştum. İçerdeyken bizi kendi mekânına davet etmişti. Gidememiştik, gidemezdik... Kısa bir süre sonra da öldürüldüğü haberini duymuştuk.

"Su destisi su yolunda" sözünü boşuna söylememişlerdi. Haydar bizim gibi sokaktan gelen biriydi. Bazı şartlar onu bu yola, bizi de başka bir yola götürmüştü. Onun öldürülmesi olayı karşısında, yerli mafya üstüne söylediklerini hatırladım. Haydar onlara kin duyuyor ve bağımsız çalışıyordu. Güvenlik güçleriyle, istihbarat birimleriyle arası iyi değildi. Belki de böyle bir bağımsızlık tutkusu onun ölümünü sağlamıştı.

FAİK MUZAFFER AMAÇ

Avukat Faik Muzaffer Amaç'ı sıkıyönetim davaları sebebiyle değil, çok daha önceleri tanımaktaydım. 1946-'47 ders yılı döneminde o, Erzurum Erkek Lisesinde Felsefe öğretmeniydi. Ağabeylerimden Hilmi Öztürk onun öğrencisiydi. Faik Hocayı ağabeyimden dinleyerek tanıyordum. Öğrencileri arasında onu ihbar eden ve sonraları hakim, avukat, yazar iki kişinin hayat hikayesini ta o zamanlardan bilmekteydim. O dönem Faik Hocayı, Erzurum Lisesinden "komünistlik" suçlamasıyla Diyarbakır'a sürgün etmişlerdi. Öğrencileri, özellikle, Doğu'nun yoksul (Türk ve Kürt) halk çocuklarından oluşan yatılı öğrenciler, aralarında ağabeyimin de bulunduğu kalabalık bir grup, okul pencerelerinden atlayıp kaçarak, Hocayı tren garında uğurlamış, ona uygun görülen sürgün olayını protesto etmiş ve büyük bir gösteri düzenlemişlerdi. Böylece onun öğrencileri belki de hayatlarında ilk eylemlerini böylece koymuş ve bu yüzden de cezalandırılmışlardı.

Faik Hoca komünist değildi. Felsefe dersinde ögrencilerine yalnızca dürüst, namuslu, yurtsever, bilinçli ve erdemli olmayı öğretmişti. Medeni hakları savunmuş, kişinin vazgeçilmez temel hak ve özgürlüklerinden sözetmişti. Onun bu demokrat tavrı bile yüzyıllık bir ticaret merkezi olan ve ayrıca esnaf ahlâkının hâlâ da bir türlü kırılamadığı bir kentte anlaşılmamış, daha doğrusu anlaşılmış ve fakat, kara dinci gericilik ile ırkçı faşist gericiliğin boy verdiği bir ortamda ihbar konusu yapılmıştı.

Faik Hoca sürgün edildiği Diyarbakır ve diğer kentlerde de

kimbilir bu tür ihbarlarla boğuşmuştu. Çok sevdiği öğretmenlik mesleği elinden alınınca o da hukukçu olmuştu.

15-16 Haziran Direnişi davalarında, sendikacıların yargılandığı davanın dışındaki, yani bizim "amele taifesi"nin davalarına girmeyi kimi avukatlar, "şöhretiyle mütenasip" görmediklerinden ilgi göstermemişti; bu yüzden savunuculuğumuz "yetenekli" avukatlarca yapılamamıştı. Duruşmalarımıza, isteğimiz üzerine, Niyazi Ağırnaslı, Halit Çelenk, Turgut Kazan, ancak bir iki celseye katılmıştı. Faik Hocaya haber salmıştık; bizim davaya girsin diye... O, bu isteğimize şöyle bir cevap vermişti, "aleyhinize olmazsa gireyim" 15-16 Haziran duruşmalarındaki genel tavrımız oldukça açık ve netti; Proleter Devrimci çizgide 15-16 Haziran Harekâtı yalnızca biz (*evet yalnızca biz*) siyasî olarak savunmuş, geleneğimizi duruşmalarda da sürdürmüştük, bu konu ilgili dosyada yazılıdır. Bizim, Hocanın andığı gibi, bu türden bir hesap yapıp yapmadığımızı dost-düşman herkes biliyordu. Hoca, bunca yoğun işlerinin arasında gene de bizi kırmamış ve arada bir duruşmalarımıza girmişti.

İdam talebiyle yargılanan arkadaşların avukat arayışları karşısında Hocayı onlara öneren de bendim.

Onun da çabasıyla Doğu'nun bereketli topraklarına ekilen ilerici tohumlar gecikmeden ve zamanla yeşermiş, çalınan mayalar cılk çıkmamıştı. Erzurum'un yetiştirdiği ilerici ve devrimci kesimler Faik Hocayı ele veren ihbarcılardan daha büyük çoğunluktaydı. Yalnızca Erzurum Lisesinde değil, Erzurum Erkek Sanat Enstitüsünde de Faik Hoca gibi, ilerici düşünceleriyle düşünce-davranışta geleceğimizi hazırlayan eli öpülecek çok hocamız vardı. Müdürümüz Nurettin Çelikler, Türkçe hocamız ve müdür yardımcımız Nazmi Şener bizlerin, bilimsel bilgiler edinerek bilinçlenmemizi ve namuslu kişiler olarak yetişmemiz için okul içi ve dışı akıl almaz özverilerle az mı didinmişlerdi? Kültür dersleri çok az ve sınırlı tutulan bizim okulumuzda daha 15 yaşına gelmeden bu hocaların özendirmesiyle bütün klasikleri okumuş, edebiyatla, felsefeyle, sosyal bilimler ve pozitif düşüncelerle tanışmıştık. Bizim ilerici hocalarımız, Faik Hocadan farklı olarak sosyalizmle çok daha erken tanışmıştı. Ayrıca, çok dik duran onurlu ki-

şilerdi. Onlar da "komünistlik" suçlamasıyla sürülmüş ve acı çekmişlerdi. Bu hocalarımızı, ayrılırken, bizler de görkemli biçimde protestolarımızla, gözyaşlarımızla uğurlamıştık.

Faik Hoca gösterişsiz, naif, çelimsiz, ufak tefek ve çelebi bir insandı. Dış görünüşüne aldananlar hakkında "ne sünepe adam" diyebilir ve kolaylıkla yanlış bir hükme varabilirdi. Hoca yüreğindeki koru belli etmezdi. Sonsuz tevazû yüzünden onu eleştirenler de çıkıyordu. Evet tevazû ve aşırı diyergâmlık bireycilik kadar kötüydü. Hele sınıflı toplumlarda, Hoca gibi tevazû sahibi kişiler daima horlanır kolayca sömürülür, kenara itilir ve değerleri bilinmezdi. Onun savunduğu sanıklardan biri olarak diyebilirim ki, Hocanın değerini ölçmek için eğer bir sarraf gibi davranmak gerekirse, o yirmi dört ayar bir altındı. Hele "avukat milleti" içinden çıkan kimi şarlatanları gördükçe, Hoca hakkındaki saygımız daha da artıyordu. Çünkü kimi avukatlar, ne yazık, sıkıyönetim davalarına faydacı biçimde yaklaşıyordu. Hoca'nın avukatlık anlayışı, devrimciliği magazinleştirerek piyasa ilişkilerine ya da esnaf ahlâkına dönüştürenlerden farklıydı; o, böyleleriyle asla kıyaslanamazdı. Hoca, yüksek ahlâklı bir kişiliğe sahipti...

Hapis yatmayan, mücadelenin ateş çemberinden geçmeyen, faşizmin çirkinliği ile yüz yüze gelmeyenler, devrimci görev ve sorumluluklarını nasıl tartabilirdi? Böyleleri, hele ciddî örgütsel güvencelerden de gelmiyorsa, ilerici bir avukatın rolünü hiç anlayamazdı. Görüşmesi, okuması, yazması, radyo dinlemesi, hava alması, serbestçe dolaşması, gazete okuması elinden alınmayanlar, Faik Hocanın değerini bilemezdi. Onu, ölümünü bekleyen bir idamlık, günün yirmi dört saatini yatağında prangaya vurulmuş olarak geçiren bir siyasî tutuklu, faşizmin işkencehanelerinde hayatını, onurunu ve düşüncelerini temiz tutmasını bilmiş devrimciler sevmesin de kimler sevsindi?

Faik Hocanın müvekkillerine yazdığı teksir edilmiş bir mektup dahi cezaevlerinin durumunu iyileştirmeye yetmişti.

Faik Hoca üstlendiği savunuculuk görevinde sanıklara düşüncelerine göre bir işlem yapmazdı. O da bir zamanlar TİP üyesiydi. Belki hukukçuluğundan olsa gerek, kısa bir dönem için Aybar'ı desteklemişti. Ama bu destek asla Boran, Aren ve Sargın'm

türünden bir desteğe benzemiyordu. Geçmişten gelen bir dostluğu vardı Aybar'la hepsi o kadar. O kişiye tapmaz, bağımsızlığını ve inandığı ilkelerle onurunu korumasını bilirdi. İlerlemiş, çok çile çekmiş ve yıpranmış bir yaşta olmasına rağmen, aklına koyduğu işi gerçekleştirdi; inatla sürdürdüğü kavgasını bir militan gibi yarıda bırakmamış ve yolundan dönmemişti. Oysa kimi meslektaşları, sıkıyönetim davalarındaki savunuculuklarında, askerî savcılarla birlikte çok köprüler inşa etmiş, mangalda kül bırakmamış, binbir hesap ve kombinezonlarla onlarla beraber kitap dahi "üreterek" ticarete soyunmuştu, Kimi avukatlar ise, Baro'ya alınmamaları ilkesel olarak kararlaştırılmış bazı emekli askerî savcı ve hakimleri, "ilericilik" adına, Baroya kaydetmiş ve angajmanları yapılmış kişilerle kırıştırmayı gündemlerine alabilmişlerdi... Hattâ daha da ileri giderek, Baro'nun da meslekî bir kurum olduğunu unutup birer mafya kafasıyla burasını da sendika, gençlik kuruluşları ve demokratik kuruluşlara benzetmeye koyulmuş; naylon komünistlerin örgütlenmesinde Baro'yu da kullanabilmişti: veba mikrobu "örgütlü oportünizm"in bir zamanların faşist yönetimlerine hizmet eden askeri hakimlerin Baro dergisinde "ilericilik" adına makale yazmalarına dahi ses çıkarmamışlardı.

Av.F.M.Amaç'ın başını çektiği bir hukukçu grubu, sıkıyönetim süresince ve sırasıyla: Poliste, savcılıkta işkence konusu; sanıkların Adlî Tabibe, hastahaneye sevki; işkence olaylarının ilgililere duyurulması; hakimlerin reddi; tutukluların demire vurulmaları; serbest savunma hazırlanmasının sağlanması; Askerî Mahkemelerin Kuruluş ve Yargılama Usul Kanunu, Anayasaya aykırılığı, hakimlerin bağımsızlığı üzerine; İnfaz yasası ve antidemokratik uygulamalar; Tutukluların her zaman müdafilerle görüşüp, konuşması, haberleşmesi, Adli Müşavir ve komutanlıkça tehdit edilmemesi, uygunsuz işlem görmemeleri; avukat-sanık görüşmelerinin sınırlandırılması ve dinlenmesi; sanıkların sorgulama biçim ve yöntemleri; memurların görevlerini kötüye kullanması; tarafsızlığından şüphe edilen hakimin reddi; tutukevlerinin durumu; duruşmalarda verilen dilekçelerin okutulmaması; aleniyetin çiğnenmesi; hakim ve savcıların şikayet edilmesi vbg. onlarca konu üzerinde mızrağı çuvala sokmak isteyenlerle eşitsiz

koşullarda, kendi burjuva hukukunu dahi çiğneyenlerle dövüşmüş durmuştu. Hele bir red dilekçesinde: Sanıklara yapılan işkenceler karşısında ilgisizlik; mahkeme kurulunun sanıklarca şikayet edilmeleri; duruşma tutanaklarının güven verici olmaktan uzak olması; duruşmalarda çıkartılan olaylar, sanıkların boğazlanması, ellerinin bükülüp tartaklanmaları; mahkeme kararı olmadan Mahir'in demire vurulması vb. gibi gerekçelerin dile getirilmesi, hukuk alanındaki mücadelede bir zaferdi.

Av.F.M.Amaç'ın Erzurum lisesinden öğrencisi, duruşma hakimi Alb. Akdemir Akmut hakkında duruşmaya sunduğu belgeler, Baba Akmut'un oğul (Akmut'un ruh sağlığının bozuk olduğunu iddia eden, kendi el yazısı belge)baba-oğul Akmut'ların "öyküsü" konusundaki yazılı müracaatlar hukuk savaşının eşsiz örnekleri arasındaydı.

Onun bu savaşı, en sonunda cezaevine düşmesini de sağlamıştı. Hukuk savaşını kişisel "hakaret" yerine koyanlar, Hoca'nın aleyhine dava açmış ve bu davayı kazanmıştı! İnandığı dava uğruna dövüşürken evine haciz konmuş; maddi, manevi varlığı zarar görmüştü. Hem de ilerlemiş yaşına ve hastalığına bakmadan, onunla birlikte savunucu arkadaşlarının bir kısmı, sonradan THKP-C'nin sanıkları yapılmıştı. Demek iç dinamik biraz daha ağır basmasaymış, çok sevimli burjuvazimiz onu da az kalsın "şehir gerillası" niyetine THKP-C sanıkları arasına sokmakta asla bir sakınca görmeyecekti!..

Halbuki Faik Muzaffer Amaç, söz yerindeyse bir "fikir gerillasıydı!.."

Duruşmalarda, burjuva hukuku ve onun genel ilkelerini anlama, yorumlama ve uygulama konularında iki taraf oluşmuştu. Biri: Av.F.M.Amaç'ın başını çektiği ilerici savunucuların, demokratik tavrı. Ötekisi: biçimsel konularla uğraşan, hukukun özünü gözardı eden ve onu hiçe sayan bir anlayışın taraftarı olan iddia makamıyla, iyi saatlerde olsunlarla ilişkili mahkeme heyetinin tutucu, baskıcı tavrı.

Gerek 15-16 Haziran 1970, gerekse 12 Mart 1971 dönemlerinde savunucular arasındaki bu iki tip henüz göze çarpardı. Avu-

katlık gibi uzmanlık ve özel bilgi isteyen bir dalda, teknik bir konuda, siyasî tutuklular bu iki tip savunucuları kendi açılarından yargıladılar. Sanığın buna hakları da vardı. Bilinen sebeplerine rağmen bu yargı her zaman aynıydı: Biri, bu yazıda ifadesini bulan ve Av.F.M.Amaç'ın kişiliğinde simgelenen olumlu tavır, ikincisi: Ömür boyu, ün düşkünlüğü ve koltuk kavgası için yanıp tutuşan, magazinleşmiş fırsatçıların tavrıydı, böylelerinin gündemindeki konu, doğallıkla "Avukatlık eşittir para!" idi.

Üretim ve mülkiyet ilişkileri ve sistemin bir kurumu olan HUKUK'un varlığı bir gerçeklikti. Bu kuruma ve onun işleyişine karşı, "burjuvazinin yararlandığı bir aldatmaca aracı ve silahı" olarak bakan, bunu ileri süren görüşler yaygındır. Konuya tek yanlı ve çok yüzeysel olarak bakan bu görüş sahipleri sol sapma içindeydiler. Burjuva hukukunu, onun rolünü ve önemini abartan, devrimcilerin yürüttüğü bütün mücadeleleri böyle bir kurumun kanun maddeleri içinde dar bir açıdan görmeye, hattâ nokta ve virgülleri bile çeşitli yorumlarla değerlendiren ve böylelikle "hukuk yoluyla mücadele" yapılacağı yolunda ahkâm kesip, fetva verenler ise, hukukun kalıpları içinde sıkışıp kalmış, ölü, mekanik ve bilimselliğin ölçüsünü kaçırmış olan sağ teslimiyetçi sapma içindeydi.

DPP'nin oluşturulup-geliştirilemediği dönemlerde ilerici avukatların da konuyu idealist bir yaklaşımla değerlendirmesi kurumlaşamayışları, devrimci geçinen avukatların afur-tufurları, kimi mahkeme kararları karşısında sevinip-sinirlenmeleri doğal ve anlaşılır bir şeydir. Kimi avukatların bazı davalardaki sömürücü tavırlarının nedenleri vardı. Bu konudaki sapmaların çeşitli yakınmalara yolaçtığı, kırgınlıklar yarattığı bir gerçekliktir. Bu türden sapmaların giderilip, asgariye indirilebilmesi, doğru ve geçerli bir hukuk savaşı verilebilmesinin ilk ve değişmez şartı olan, DPP'nin oluşturulup-geliştirilebilmesine bağlıydı. Böyle bir organizma yaratılmadan devrimcilik adına avukatların kendi başlarına "birlikteliği"ni beklemek ve yaptıkları "mücadele"den hedefe varıcı sonuçlar ummak herhalde yanlıştı.

Böyle bir eksikliği rağmen, hukukun diyalektiğini kavramak, hukuku devrimci mücadele içinde işçi sınıfı hareketi yararına kullanabilmek mümkün müdür?

Aleyhteki faktörlere rağmen, Av.F.M.Amaç, böyle bir mücadeleyi büyük bir yüreklilikle, inatla ve militanca kavramış ve sürdürmüştür. O, mesleğini hiçbir zaman ve hiçbir şarta bağlı olmadan bir sömürü aracı olarak kullanmamıştır. Oysa bu konuda çok çirkin olaylara tanık olmuşuzdur. Bir ikisini yazmadan geçemeyeceğim: Devrimcilik adına sanık yakınlarından, burjuva avukatlardan fazla para talep edilmiştir; tutuklulara kitap bağışı adı altında yapılan faaliyetlerle kişisel kütüphaneler oluşturulmuş; bazı davalar reklam ve kariyer aracı olarak kullanılmış; davalarla ilgili olaylar yazıya-kitaba dökülerek kolay ün peşine düşülmüştür; davalarda yanlış strateji ve taktikler uygulanmış, kurtarılması gereken sanıkların zarar görmeleri sağlanmıştır...

Oysa, Av.F.M.Amaç'ın bu konuda tavrı açık, yetkin, dürüst ve çok belirgin, ayrıca, seviyelidir. O bir gerçeklik olan hukuk'a bir araç olarak bakmış ve onu gereği gibi kullanmıştır.

Ülkemizde burjuvazi, yüzyıldır, en gerici hattâ faşist iktidarların giriştiği baskı ve teröre başvurulduğu dönemlerde dahi, yazılı bir hukukî kılıf arama ihtiyacını duymuştur; en azından bu kurumun biçimsel de olsa, varlığını gözetmek zorunda kalmıştır. İç ve dış gerici güçlerin böyle bir kuruma olan ihtiyacının bilimsel tanımı biliniyordu. Bu sebeple ilerici ve demokrat güçleri ezmek için kuvvete baş vuranlara karşı, onların hukuk kurumlarını kullanmak, böyle bir aracın önemini ve yerini değerlendirip kavrayarak, kuvvete, kaba güce, baş vuran siyasî iktidarın kendi hukukunu çiğnemesi karşısında, oyunu kurallarına göre oynamak, faşizmin çirkin yüzünü açığa vurmak, onun otoritesini sınırlandırıp savuşturmaya çalışmak, devrimcilerin gözardı edemeyeceği bir mücadele alanıydı. Bu mücadele hakim sınıfların iktidarına ve faşizme karşı çok yönlü savaşın bir parçasıdır.

Değişim, gelişim ve dönüşüm yasasına inananların, burjuva hukukunun da değişeceğine ve aşılacağına, ayrıca yerine, insana ve emeğe değer veren çok ileri bir hukuk kurumunun konulacağını kavraması gerekiyordu.

Av.F.M.Amaç, bu ilkeselliği, mücadelesi ve kendi imkânları ölçüsünde akıllıca, özveriyle kullanmış bir hukuk savaşçısıdır. 12 Mart ile 16 Haziran dava dosyaları bunun kanıtlarıyla doludur. Bu

konuda doğru bir yargıya varabilmek için dava dosyalarında verilen örnekleri incelemek gerekecektir.

Av.F.M.Amaç, 16 Haziran davalarında verilen hukuk savaşı karşısında bazen bir özeleştiriye de girişirdi: "Acaba biz, büyük bir hata mı işledik? Burjuvazinin çürük kurumlarının üzerine şiddetle yüklenerek onları zamanından önce uyarıp yol mu göstermiş olduk?" Demekten kendini alamazdı. Oysa iç ve dış gerici güçlerin faşist yöntemleri devreye sokmasının temel nedeni yapısal, siyasal-ekonomik bunalımdı. Sınıflar mücadelesinde, hakim sınıfların zora başvurabilmesi, onun doğasından ileri geliyordu; ayrıca, sınıf temeline dayalı örgütler zayıftı..

Sistem bunalımı aşamıyordu, aşamazdı... Bunalımı aşması gereken radikal sosyalist hareketler ise, içinden ve dışından büyük zaaflara uğratılmıştı. Böyle bir kaos içinde "gençlik eylemleri", burjuvazi tarafından "bahane" yerine konuluyordu. Böylece finans-kapitale rahat nefes alacak bir zaman kazandırılıyordu.

Bizim cenahımız hukuk yoluyla ileri bir savaş vermeyip "burjuvaziyi zamanından önce uyarmamış" olsaydılar, burjuva diktatörlüğünü aşmaya aday bir PARTİ'leşmeden yoksun oldukları sürece, gene de, emperyalist-kapitalist sistem yapısal karakteri gereği,bunalımı aşamadığı için mutlaka kuvvete başvuracak, kendi kurumlarını çiğneyecek, anayasayı ve yasaları geriye doğru değiştirmeye koyulacaktı.

Burada asıl eleştirisi yapılacak sorun, ilerici hukukçuların mücadelesi değildir. Sorunun can alıcı noktası, sosyalist hareketle işçi sınıfı hareketinin kendi iç zaaflarını aşıp adına layık bir PARTİ'yi oluşturamayışında yatıyordu. Karşı devrim bu koşullarda haliyle işlevini yerine getirecekti.

Av.F.M.Amaç yaptığı "özeleştiriyle", temelde yatan eksikliğe değinmese de, hiç olmazsa, bir aydın olarak bu konular üzerindeki duyarlılığını dile getirmiş oluyordu. Bu bakımdan ona hiç kimse eleştiri yöneltemiyordu. Oysa kimi avukatlar, burjuvazinin kendilerine sağladığı, cüppe ve kurumların çeşitli imkân ve koruması altında adeta şarlatanlık yapıyordu. Hocanın şarlatanların dışında kalmış olması dahi az şey midir?

Nice avukatlar biliriz, yazıhaneleri sanki "kurtarılmış vatan toprağı" gibiydi ve insan korkusundan buralara adımını atmaya cesaret edemiyordu. Kasıntı ve kuruntularıyla sanırsınız onlar olmazsa ülke hepten batacaktır. Yanlarına yaklaşılmayan bu "ilerici" avukatlar ve onların Baro'su sistemin kendilerine sunduğu küçük bir imparatorluğun: Yasama-Yürütme-Yargı!.. sacayaklarından biriydi:

Burjuva hukukunun karmaşık, dolambaçlı mevzuatı onlara bazı imtiyazlar sağlamıştı; bu yüzden poz keserlerdi. Sanki sıkıyönetimler baylarımızın imtiyazlarını daha da katlamak için ilan edilmişti. Hakkımızda ferman çıkaranların bir bölümü de "Avukat milleti" idi. İlerici geçinen kimi avukatlar, devrimcilere karşı ilan edilmiş bir savaşta adeta çeşitli ganimetlere konmuş bir kesimdi. Kimi avukatlar leşe konmuş akbabalara benziyordu. Fakat akbabaların dahi bir işlevi vardı; onlar doğanın eşsiz dengesine yardım ediyorlardı. Peki ya bu "avukat milleti" neye yarıyordu? Onlar da doğadaki doğal seleksiyona yardımcı mı oluyordu?

Onurlu bir hukukçu ile ilgili bazı anıları yazarken gene de bizleri çok yaralayan bir konuya dokunmadan edemedim...

12 Mart'ta kıyılan devrimci gençlerimizin davalarını bazı yetenekli avukatlar almamıştı. Gençlerin bu konudaki isteklerini, K. Maltepe'deyken, cezaevi müdürü odasında karşılaştığım bazı avukatlara ilettiğimde, olumsuz bir cevap almıştım. TİP'den tanıdığımız Alp Selek, Nebil Varuy, Enis Coşkun ve Müşür Kaya Canpolat gibi avukatlar, "parti disiplini" diyerek ve böyle bir "gerekçenin" ardına saklanarak gençlerin vekaletini almayı reddetmişti. Oysa 12 Mart faşizmi gelip oturmuş,bütün ilerici kurumları kapatmış ve kişilerin üstünden silindir gibi geçmişti. Ortada TİP diye bir örgüt de kalmamıştı. Av.F.M.Amaç'da TİP üyesiydi; devrimci gençlerin davasını sorumlulukla alarak disiplinsizlik mi yapmış oluyordu? Oysa TİP'in ideolojik-örgütsel zaafı ve "parti disiplini" diyerekten ayrıca, bir dönemin sosyalistlerinin çapsızlığından dolayı, en yetenekli kadroların kırımı pek rahatlıkla gerçekleşmişti. İnsan sormadan edemiyordu: Hangi disiplin, ne disiplini? Hangi ilke, hangi teori, hangi parti normu? Keşke o disiplin denilen şey olsaydı, bizde önümüzü ilikleseydik!..

Teknik bir konuda, hukukî yardımlarını esirgeyen bu türden avukatlar öyle davalarda savunuculuk üstlenmişlerdir ki, insan yazmaya utanıyordu. Bu baylar, kimi örgütlerin çok "hayırlı" doğumlarında "ebelik" dahi etmişti. (Av. Müşür Kaya Canpolat, naylon komünistlerin DİSK'in başına cunta misali gelip oturmalarına, "iyi niyetlerle" katkı yapmış, böylelerinin DİSK Geleneğine vereceği zararı görememişti...) Geçmişin devrimci bir kritiğini yapmaktan kaçan avukatlara cenaze törenlerinde trafik memurluğu,siyasî parselasyonda koltuk, sendikalarda uzmanlık veriliyordu... Kimi avukatlar oportünist sendika gangsterlerine, işçi simsarlarına yol ve erkân gösterip onların ayıplarını örtme rollerine soyunmuştu. Ülkemizin hiç de haketmediği bir ortama sürüklenmesinde etkin roller üstlenip sağ ve "sol" oportünist örgütlerin ete kemiğe bürünmesine büyük katkılarda bulunanlar, "parti disiplini" gözettiklerini (!) söyleyen avukatlar değil miydi?

Kimi ilerici kılıklı avukatlar, artı-değerle beslenen burjuva hukukçularına taş çıkartan "eylemlere" girişmiş; çoğu emekçi çocuğu olan özverili ve militan gençlerin, bizim çocuklarımızın, yanlışa itilmiş çocuklarımızın kanlarıyla imparatorluklar kurmuştu. Kimileri de işçi parasıyla hovardalık ederek ürünlerimizin üzerine basa basa "ilerlemeci" olmuştu!

Av.F.M.Amaç'ın bazı zaafları ve çok saf yanları da vardı. Üstlendiği savunuculuğun stratejisini kimseden saklamazdı; insan kılığında yanına sokulanların gerçek kimliklerini ayrıntılı araştıramazdı. İdamları önlemek için, özellikle Ziya Yılmaz'ın idamını önlemek konusunda, hukuk yoluyla yapılacak bütün girişimlerin önü tıkanırsa, "tek başına köprü üzerinde bildiri dağıtacağını" bile kimi meçhûl adamların yanında söylemekten çekinmezdi; o dönemde bürosuna, maskeli niyetlerle girip çıkanların amaçlarını denetleyemezdi. Bir namus abidesi gibi hile, dubara, üçkağıt, yalan ve riya onun yanma uğramamıştı.

Kimi avukatlar, aydın gevezelikleriyle umutsuzca bütün siyasetlere küskün, entelektüalizme soyunadursun, Faik Hoca bu yollara sapmamıştı; önüne devrimci bir iş koymuştu; gündemine çözülmesi şart basit ve sade işleri yapmayı koyabilenler, emekçi titizliği ile çalışmak durumundaydı...

Faik Hoca üzerinde çalıştığı bazı kitapları üretemeden aramızdan ayrılmıştı. Onun kaybı en çok biz sanıkları sarsmıştı. Faik Hocaya karşı olan ödevlerimizi yeterince yapamamanın acısı yüreğimizi yakıyordu.

Cenazesine savunduğu sanıklarla birlikte katılmıştık. Ölümü de onun sadeliği ve efendiliği gibi gösterişsizdi. İstanbul Barosu Başkanı (Orhan Apaydın), "aziz ve sevgili meslektaşım" diye başlayan, biçimsel, diplomatik inceliklerle süslü bir konuşma yapmıştı. DİSK'de "ahde vefa" göstermiş, daha doğrusu bir avukatın (Müşür Kaya Canpolat) uyarısıyla hazırlanan mesajın mezarı başında okunmasını sağlamıştı.

Sanık arkadaşların isteğine uyarak birkaç cümleyi de biz dile getirmiştik. Bizim söylediklerimiz, 12 Mart'ı yaşamamış, kavramamış konuşmacıların değinmediği-değinemeyecekleri konuları kapsıyordu. Bunları dile getirmek gerekiyordu. Ayrıca, törene katılanları Hoca'nın devrimci anısına saygı duruşuna davet ederek, son görevi imama bırakmamış, Faik Hocayı kendi komünist selamlarımızla uğurlamıştık.

Bir devrimcinin mezarı başında "ahde vefa" ya da formalite konuşmaları yapılamazdı. Faik Hocayla, onun savunduğu çeşitli sanıklarla aynı düşünceleri paylaşmıyorduk. Birlikte paylaştığımız tek şey, iç ve dış gerici güçlerin faşist uygulamalarına karşı tek mevzide bulunma bilinciydi. Faşizme karşı çok yönlü savaşta kişiler ve örgütler ayrı ayrı yollarda dövüşmüş, hata ve yanlışlar yapmıştı. Hepimiz de yapmıştık. Bu yolda hesapsızca ölen, kıyılan, katledilen, hapislere giren militanlar vardı. Faik Hoca da bir militandı; hem de kendi uzmanlık dalında ve kendi stilinde dövüşen yaman bir militan!

Bizim sanıklar adına yaptığımız konuşma, aslında bir yol arkadaşımıza karşı yapılması gerekli bir görevdi.

Av.F.M.Amaç gibi ne yaptığının bilincinde yiğit, dürüst ve onurlu bir hukuk savaşçısına derin saygı ve milyonlarca selam! "İlericilik" ve "savunuculuk" adına çeşitli olumsuzlukların esiri "hukuk" cücelerine de binlerce lanet!

Sorun Yayınları

Bilimsel İnceleme - Araştırma Dizisi (Tercüme):

– KARL MARX BİYOGRAFİ **2. Baskı** 5.300.000
Bilimler Akademisi
608 s. B.Boy Kuşe Resimli - Bez Ciltli (Şömiz)

– FRİEDRİCH ENGELS - BİYOGRAFİ 4.200.000
Bilimler Akademisi
472 s. B.Boy - Kuşe Resimli - Bez Ciltli (Şömiz)

– V.İ. LENİN - BİYOGRAFİ
Bilimler Akademisi (Baskıda) –

– MARKSİST-LENİNİST PARTİNİN
TEMEL EĞİTİM DERSLERİ -*Engels Enstitüsü* 3.400.000
B.Boy Renkli Grafik-Resimli 488 s. **2. Baskı**

– SENDİKALAR ÜZERİNE 2.800.000
V. İ. Lenin 512 s.

– BİRİNCİ ENTERNASYONAL 1.400.000
Jacques Duclos 264 s. **2.Baskı**

– MARX'IN SOSYOLOJİSİ 950.000
Henri Lefebvre 176 s. **3. Baskı**

– KADIN VE MARKSİZM 1.200.000
K. Marx-F. Engels-V.İ. Lenin 224 s. **7. Baskı**

– ERİCH FROMM'UN VE YENİ
FREUDÇULUĞUN ELEŞTİRİSİ 750.000
V.İ.Dobrenkov 134 s. **2. Baskı**

– EMPERYALİZMİN FELSEFESİ
PRAGMATİZM / Harry K. Wells 256 s. 1.400.000

– Ailede ve Okulda ÇOCUK EĞİTİMİ 700.000
Anton S. Makarenko 128 s. **3. Baskı**

– ANA-BABALARIN KİTABI 1.700.000
Anton S. Makarenko 320 s. **3. Baskı**

– MAKARENKO-Eğitbilimsel Görüşleri- 800.000
Yaşam Öyküsü- Anı ve Notları 144 s.

– EĞİTİM ÜZERİNE 1.100.000
V.Suhomlinski 208 s. **2. Baskı**

– LENİN VE EĞİTİM / *Fyodor Korolyov* 2.200.000
408 s. (Beraat Etti)

– DEVRİMCİ EĞİTİM DEVRİMCİ AHLAK 1.250.000
M.İ. Kalinin 232 s. **3. Baskı**

– KALİNİN
Devrimci İşçi- Parti'nin O lu - İşçi Başkan 800.000
A. Dementyenev - A. Pyanov 152 s. 2.**Baskı**

Dergi ve Ciltleri:

– SORUN BSD CİLTLERİ I-II-III (Her Cildi) 4.000.000
– SORUN BSD (Eski Sayıları) 700.000

Bilimsel İnceleme-Araştırma Dizisi (Telif):

– DORUK OPERASYONU / *Talat Turhan* 168 s. 900.000
– DEVLETİN DİN OPERASYONU
ÖTEKİ İSLÂM/*Orhan Gökdemir* 176 s. **2. Baskı** 950.000
– KAPİTALİZMİN DÜĞÜMLERİ 800.000
Coşkun Adalı 144 s.
– EMPERYALİZMİN ORTADOĞUYA 1.000.000
MÜDAHALESİ / *Coşkun Adalı* 192 s.
– SSCB'den BDT'ye NASIL VARILDI
Marksist Bir Tahlil İçin Saptamalar 900.000
İlker Aktükün 168 s.
– Arenada "Show"
MODERN SPORUN DÜNÜ VE BUGÜNÜ 800.000
Metin Kurt-Veysel Atayman-Turgay Kurultay
144 s.
– SİNOP'UN HANI 600.000
"SİNOP HAPİSHANESİNİN TARİHİ VE
EDEBİYATTAKİ YERİ" *Dr. Tolga Ersoy* 112 s.
– TÜRKİYE TIP TARİHİ İÇİN 700.000
MATERYALİST NOTLAR
Dr. Tolga Ersoy, 128 s. (*Toplatıldı*)
– ACİL HASTALARDA TEŞHİS 1.100.000
TEDAVİ UYGULAMASI REÇETE
Dr. Şükrü Güvenç, 192 s. 550.000
– İATOKRASİ TIP VE KÜLTÜR
Dr. Tolga Ersoy 96 s.

Sorun - Broşür Dizisi:

– 1.1995 MİLLETVEKİLİ "SEÇİM"LERİNDE
MARKSİST SOLUN TAVRI –
Sırrı Öztürk, 32 s. (Tükendi)
– 2."SEÇİM" HESAPLAŞMASININ
MARKSİST YORUMU –
Sırrı Öztürk, 32 s. (Tükendi)
– 3. What is This Party?
ÖDP vb. ÜZERİNE 400.000
Orhan Gökdemir - Sırrı Öztürk, 80 s. **2. Baskı**
– 4.GELENEKTEN GELECEĞE 400.000
15-16 HAZİRAN
Sırrı Öztürk, 80 s. (Beraat Etti)
– 5. DENEY VE BELGELER ARASINDA 700.000
MARKSİST SOLUN KRİZİ
Sırrı Öztürk, 128 s.
– 6. DURUM
KUŞATMA-SATAŞMA-ELEŞTİRİ ÜSTÜNE 600.000
POLEMİKLER
Ali Özdoğu-Sırrı Öztürk, 112 s. 600.000
– 7. HANGİ "HUKUK"?
Ali Özdoğu-Sırrı Öztürk, 112 s.
– 8. "İLERİCİ-GERİCİ" KAVGASINDA
HANGİ "RESTORASYON"? 400.000
HANGİ "KOMÜNİST PARTİ"?
Sırrı Öztürk, 80 s.
– 9. HANGİ "BİRLİK"? PARTİLEŞME
MÜCADELESİNİN NEREŞİNDEYİZ 550.000
KOMÜNİSTLERİN BİRLİĞİ
Sırrı Öztürk, 96 s.

Edebiyat - Sanat Dizisi:

– YOL'A DURDU ÖYKÜLER 500.000
Dr. Tolga Ersoy 80 s. Öykü

– DÖNENCE AĞITLARI 700.000
Dr. Tolga Ersoy 112 s. Öykü

– KURŞUNA DİZİLENLERDEN MEKTUPLAR 700.000
J. Duclos'un Önsözüyle 112 s. **2. Baskı**

– VARLIĞIMI SOSYALİZME BORÇLUYUM 1.300.000
Abdullah Doğan 208 s. Anı

– BİTMEYEN GÖÇMENLİK...
BİR SİYASİNİN MÜLTECİLİK YILLARI 1.000.000
Abdullah Doğan 168 s. Anı

– SOLAN FOTOĞRAFLARDA BİTEN
VE BAŞLAYAN 1.600.000
Temel Demirer 248 s. Deneme

– KİRLİ AŞK ŞİİRLERİ / *A. Kerem Çebi* 80 s. Şiir 450.000

– SEVGİ YİĞİTLEMESİ / *Zeki Öztürk* 80 s. Şiir 450.000

– UMUDUN FOTOĞRAFI/*Zeki Öztürk* 64 s. Şiir 400.000

– DOĞU GÜZELLEMELERİ -XALKİZ 450.000
İsmail Hardal 80 s. Şiir

– GECEDE YILDIZLAR ÇOĞALIYOR 400.000
İsmail Hardal 64 s. Şiir

– İNKÂRETMEDİM *A. İbrahim Önsoy* 80 s. Şiir 450.000

– TUTUŞMUŞ TOPRAK RENGİ 450.000
Sevencan Keserkaya 80 s. Şiir

– YAKAMOZDAKİ LÂ SESİ/*Zeynel Can* 80 s. Şiir 450.000

– ÜÇ MAVİ ÇIĞLIK / *Kemal Kök* 64 s. Şiir 400.000

Dr. İlker Belek'in Kitapları:

– TOPLUMSAL BİLİNÇ 1.200.000
Evrimsel Bir Toplumsal
Hareket Düşüncesine Doğru 190 s.

– SOSYAL DEVLETİN KRİZİ VE SAĞLIĞIN
EKONOMİ POLİTİĞİ 208 s. 1.300.000

– SAĞLIKTA ÖZELLEŞTİRME 1.250.000
İlker Belek - Ata Soyer 200 s.

– "POSTKAPİTALİST" PARADİGMALAR 1.700.000
272 s. **2. Baskı**

– SINIF SAĞLIK EŞİTSİZLİK 1.100.000
176 s.

Sorun - Psikoloji Dizisi
Dr. Serol Teber'in Kitapları:

– TOPLAMA KAMPI SENDROMU 1.100.000
Ruhun Ölümü- 176 s. 500.000

– İŞKENCE SONRASI YAŞAM 80 s.

– DOĞANIN İNSANLAŞMASI 2.000.000
320 s. **3. Baskı**

Sırrı Öztürk'ün Kitapları:

– İLERİCİ YAYINCILIĞIMIZIN SORUMLULUĞU 144 s.	900.000
– OPORTÜNİZM YARGILANIYOR 178 s.	1 100.000
– PARTİLEŞME SORUNU I (Tükendi) Demokrasi Mücadelesi Sendikal Siyasal Birlik 172 s.	1 100.000
– PARTİLEŞME SORUNU II (Tükendi) İSP'nin Oluşturulması-M.A. Aybar ve U.Mumcu'nun Sosyalizm Anlayışlarının Eleştirisi-Okur Eleştirileri-Sorular ve Cevaplar 224 s.	1.400.000
– PARTİLEŞME SORUNU III (Tükendi) 15-16 Haziran'dan 12 Mart'a Parti Arayışı-Proleter Devrimci Kurultay Yönelişi-Günümüzdeki Durum-İSP'nin Oluşturulması Pratik Bir Öneri 144 s.	900.000
– İŞÇİ SINIFI-SENDİKALAR VE 15-16 HAZİRAN Olaylar Nedenleri Davalar - Belgeler-Anılar Yorumlar B.Boy 536 s. (Tükendi)	—
15-16 HAZİRAN DİRENİŞİN ANILARI 136 s. **2. Baskı**	850.000
– GECİKMİŞ BİR HESAPLAŞMA 1940-1945 Yugoslavya 12 Mart 1971-12 Eylül 1980 Türkiye 192 s.	1.200.000
– 12 MART 1971'DEN PORTRELER I 416 s. **6. Baskı**	2.600.000
– 12 MART 1971'DEN PORTRELER II 288 s. **4. Baskı**	1.800.000
– 12 MART 1971'DEN PORTRELER III 432 s. **2.Baskı**	2.700.000
– "TERÖRİST"İN GÜNLÜĞÜ 208 s.	1.300.000

Tarih-Kültür Dizisi:

– 1. GÜRCÜSTAN TARİHİ *N.Berdzenişvili-Ş. Canaşia* 304 s.	1.900.000
– 2. TRABZON'DAN ABHAZYA'YA DOĞU KARADENİZ HALKLARI TARİH VE KÜLTÜRLERİ (Anonim) 176 s.	1.100.000

Kriz Nasıl Aşılabilir? Dizisi:

Dr. I. Belek - Dr. E. Nalçacı
Dr. H. Onuroğulları. - Dr. F.Ardıç

– I- SINIFSIZ TOPLUM YOLUNDA
TÜRKİYE İÇİN SAĞLIK TEZİ 144 s. 2. Baskı 900.000
Coşkun Adalı - Dr. İlker Belek - Hüseyin Kayabekman -Temel Demirer - Yücel Demirer - Sırrı Öztürk - Nihat Varol - Mustafa Zeyrek

– II- SOSYALİZMİN SORUNLARI ÜZERİNE
AÇILIM TARTIŞMALARI 256 s. 1.600.000
İlker Belek - Temel Demirer - Yücel Demirer- Orhan Gökdemir - Sırrı Öztürk - Müslüm Şahin

– III- DİSK'İN "ÖREN TEZLERİ"
VE SOSYALİST TAVIR 192 s. 1.200.000
İlker Belek - Eriş Bilaloğlu - Göksel Demirer- Temel Demirer-Yücel Demirer - Ercan Okudan- Hüseyin Kayabekman - Mert Yiğit

– IV- TOPLUMSAL DİNAMİKLER
VE ÖRGÜTLENME EKSENLERİ 272 s. 1.700.000
Vehbi Ali - İlker Belek - Eriş Bilaloğlu Temel Demirer - Yücel Demirer - Saltuk Ertop- Orhan Gökdemir - Hüseyin Kayabekman- Arif Şair - Sacit Şen - Songül Türkmen

– V- SOSYALİZM
"YENİ DÜNYA DÜZENİ" TÜRKİYE 192 s. 1.200.000
Göksel Demirer

– VI- ÇEVRE SORUNLARI
VE KAPİTALİZM 178 s. (Tükendi) 1.200.000

– VII- SAĞLIK "REFORM PAKETİ"
NEYİN PEŞİNDE (Tükendi) 1.200.000
Dr. İlker Belek

– VIII- MARKSİST BAKIŞ AÇISIYLA
BİLİMSEL TEKNOLOJİK DEVRİM
VE "ENDÜSTRİYEL DEMOKRASİ" 192 s. 1.200.000
Temel Demirer

– IX- GERİCİLİK DÖNEMİNDE
DÜNYA VE TÜRKİYE 208 s. (Tükendi) 1.300.000

Reprodüksiyonlar-Posterler:

– Karl Marx	(25x35 cm)	300.000
– Friedrich Engels	(25x35 cm)	300.000
– V.İ. Lenin	(25x35 cm)	300.000
– Avni Memedoğlu Dağdakiler	(25x35 cm)	300.000

Sorun Yayınları

BAŞ MUSAHİP SOKAK No: 3/2 CAĞALOĞLU- İSTANBUL -34410
Telefon: (0 212) 511 08 29 Fax: (0 212) 519 05 60

* Banka Hesap No: T. İş Bankası
  İstanbul - Cağaloğlu Şubesi 325835
* Posta Çeki Hesap No: 098213
* Tek kitap siparişleri damga pulu karşılığında,
* Toplu siparişler (her kitaptan beşer-onar adet) %25 indirimli ödemeli,
* Kitap dağıtımcılarına %40 indirimli, 3 ay vadeli,
* Yurtdışı ve ülke siparişler üzeri fiyat ve PTT giderleri eklenerek,
* Cezaevindeki okurlara % 50 "özel indirim" ve posta giderleri bize ait olarak gönderilir.

Fiyatlar : Ocak 1999

Elimizdeki kitapta, 12 Mart 1971'lerin cezaevi mekânlarında, sisteme karşı koyan Devrimci ve Sosyalist Kadro'ların sosyal kimlikleri, teori pratik donanımları, devrimci kişiliklerin çerçevesinde ve yer yer anılar dizisi biçiminde değerlendirilerek tanıtılmaya çalışılmıştır. 12 Mart 1971 sürecinde yaşanan olay ve olgular karşısındaki düşünce ve davranış farklılıkları olabildiğince nesnel, ama yazarın taraflı kimliği ile değerlendirilmiştir; buna özen gösterilmiştir. Bilindiği gibi kitabın yazarı, yüzde yüz bağımsız ve yüzde yüz işçi sınıfından yana konumuyla devrimci kişilikleri olumlu ya da olumsuzluklarıyla tanıtmıştır. Okurun bu kitabın yazarını da yargı süzgecinden geçirip değerlendireceği açıktır.İşte bu türden bir ihtiyacı karşılamak amacıyla, kitabın ilk bölümüne (I. Cilt) yazarın cezaevine girmeden önceki bazı anılarının da eklenmesi uygun görülmüştür. Bu bölümde anlatılanlar, bir yandan, 12 Mart'ı karşılayan kişi, grup ve örgütlerin o günkü donanımını sergilemesi, öte yandan, "12 Mart 1971'den Portreler"in daha tam olarak değerlendirilebilmesi açısından bir çok yararlı ipuçlarını da içermektedir. O dönemin devrimci kişiliklerinin portreleri çizilmeye çalışılırken, bu arada doğallıkla, anıların yazarını da eleştirmek okurun hakkıdır. Bu kitabın 12 Mart hakkında yazılanlardan önemli bir farkı: Dönemin örgüt ve Kadro'larına (bu arada anılması gereken bazı kişilere) bir de işçi ve emekçi gözüyle eleştiri yöneltilmesidir. Portreler, tarihsel-sosyal hesaplaşmada eskimiş olanı yıkmak ve kavga etmek için yazılmıştır. Ayrıca, Devrimci ve Sosyalist solun yeni nitelikler kazanmasına yardımcı olmayı amaçlayan bir belge işlevi de göreceğini düşünüyoruz.

ISBN 975-431-028-9 (Tk.No:)
ISBN 975-431-029-7
9 789754 310290